HRVATSKI SABOR

KLASA: 021-12/13-09/05
Urbroj: 65-13-05

Zagreb, 12. travnja 2013.

50 — VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Primljeno: 15 -04- 2013
Klasifikacijska oznaka: 022-03/13-12/14 | SBS01
Urudžbeni broj: 65-15-01 | 5 | —

64

VLADI REPUBLIKE HRVATSKE

Na temelju članka 177. stavak 4. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem, radi davanja mišljenja, ***Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu,*** koji je predsjedniku Hrvatskoga sabora, sukladno odredbi članka 18. stavka 1. Zakona o pravobranitelju za djecu ("Narodne novine", broj 96/03) dostavila pravobraniteljica za djecu, aktom od 29. ožujka 2013. godine

PREDSJEDNIK

Josip Leko

REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU

DPR – 021-03/13-001/1
Zagreb, 29. ožujka 2013.

REPUBLIKA HRVATSKA
05 – HRVATSKI SABOR
ZAGREB, Trg Sv. Marka 6

Primljeno: 29-03-2013		
Klasifikacijska oznaka:	Org. jed.	
021-12/13-09/05	65	
Urud. broj:	Pril.	Vrij.
411-13-01	3	C.D.

HRVATSKI SABOR
10000 Zagreb
Trg sv. Marka 6

Predmet: **Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu**
- dostavlja se

Poštovani,

Temeljem članka 18. stavka 1. Zakona o pravobranitelju za djecu («Narodne novine», broj 96/03) i članka 19. Poslovnika pravobranitelja za djecu («Narodne novine», broj 21/05) u privitku dostavljamo Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu, u pisanom (dva primjerka) i elektronskom obliku.

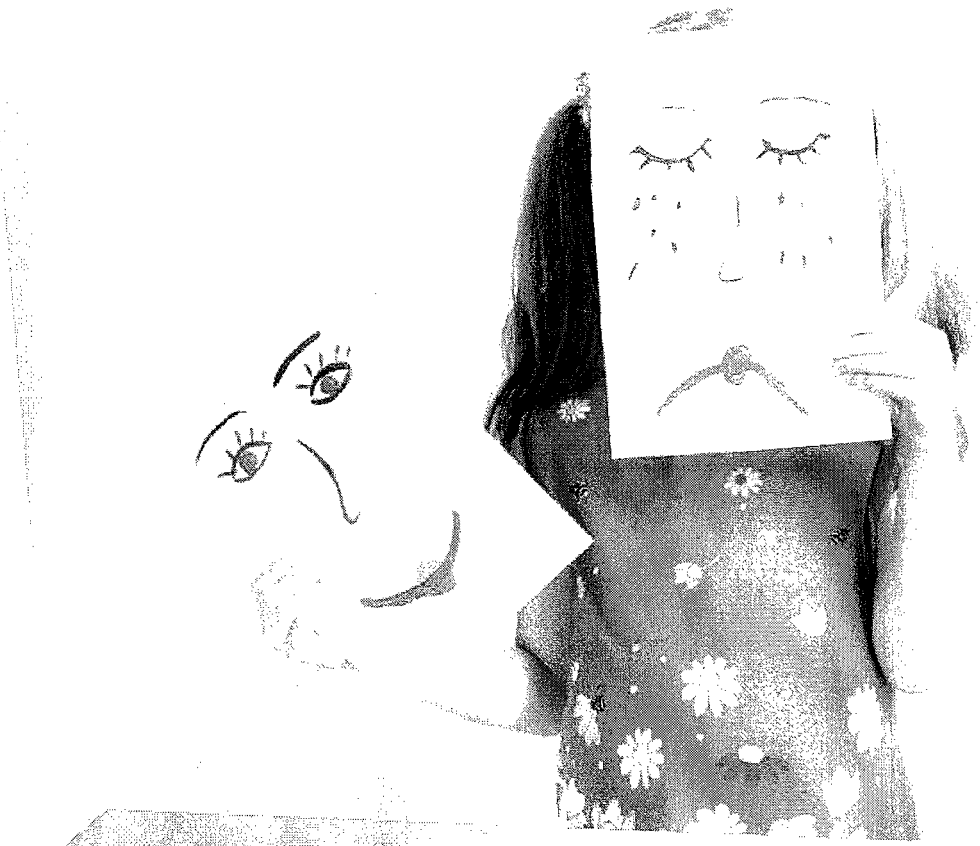
S poštovanjem,

Pravobraniteljica za djecu
Mila Jelavić, dipl. iur.

REPUBLIKA HRVATSKA – PRAVOBRANITELJ ZA DJECU – ZAGREB

Privitak: kao u tekstu

Zagreb, Nikole Tesle 10/II; tel. +385 1 4929-669; fax. +385 1 4921-277
www.dijete.hr; e-mail: info@dijete.hr

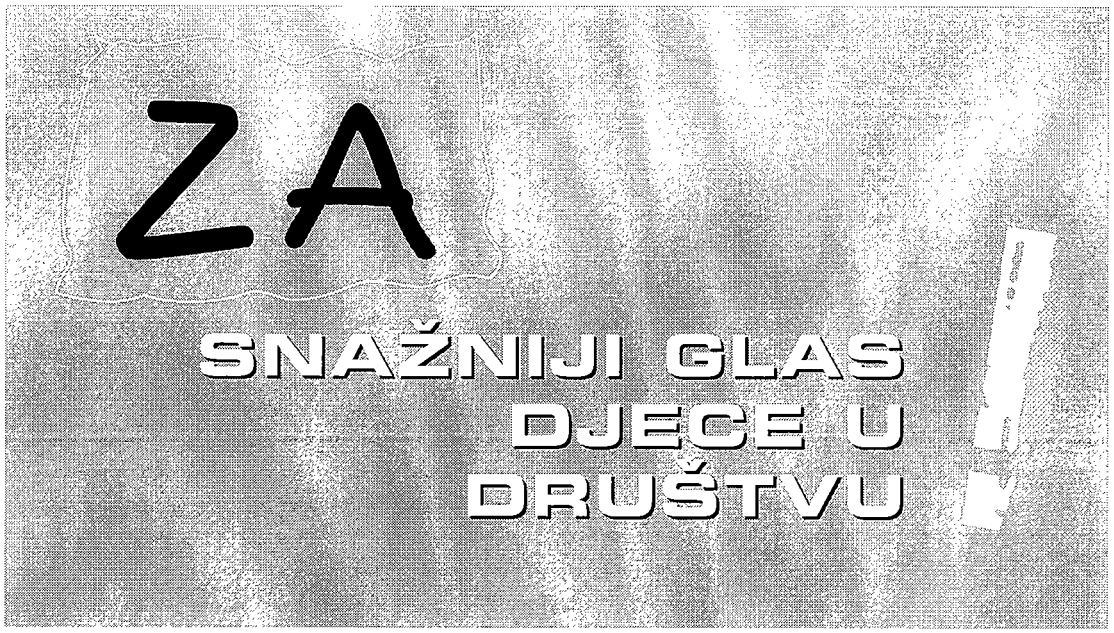

Republika Hrvatska
Pravobranitelj za djecu

pravobraniteljice za djecu 2012.

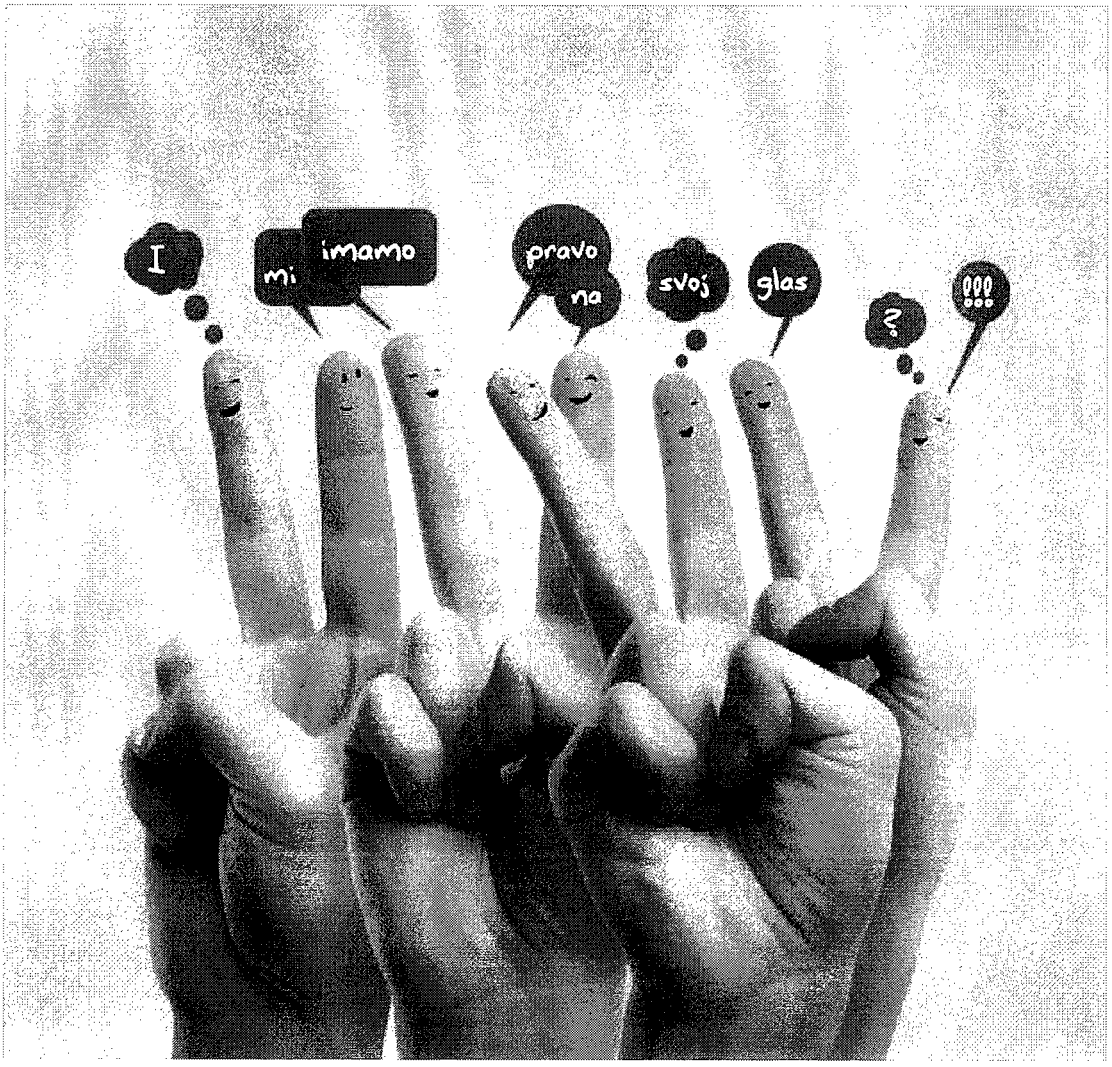
SAŽETAK

Zagreb, ožujak 2013.

http://azanas.dijete.hr

Stranica koja će djeci pomoći da bolje upoznaju svoja prava

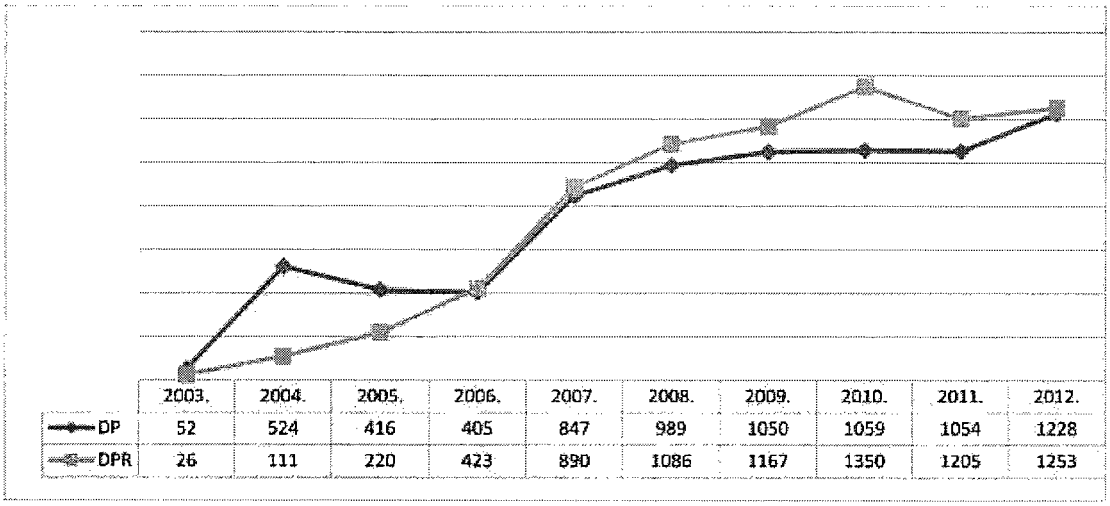
Sadržaj

1 UVOD 4
2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE 5
2.1 Osobna prava 5
2.1.1 Statusna prava djece 6
2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti 6
2.1.3 Pravo na privatnost 6
2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb 7
2.1.5 Udomiteljstvo, deinstitucionalizacija i posvojenje 8
2.1.6. Pravo na zaštitu od nasilja 8
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice 10
2.3 Obrazovna prava 10
2.4 Zdravstvena prava 12
2.5 Socijalna i ekonomska prava 12
2.6 Kulturna prava 13
2.7 Pravosudno zaštitna prava 13
2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku 13
2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih i prekršajnih djela 15
2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje 15
2.9 Diskriminacija 16
2.10 Ostala prava i nenadležnost 16
3 MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE 17
4 PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE 17
4.1 Prava djece pripadnika nacionalnih manjina 17
4.2 Prava djece s problemima u ponašanju 18
4.3 Briga za mentalno zdravlje djece 18
4.4 Zaštita djece od ovisnosti 19
4.5 Prava djece čiji su roditelji u zatvoru 19
4.6 Pravosuđe prilagođeno djeci 19
4.7 Zaštita prava djece koja se bave sportom 20
4.8 Lokalna zajednica u zaštiti prava djece 20
4.9 Djeca na otocima 20
4.10 Mediji i zaštita dječjih prava 20
4.11 - 4.12 Nacionalni dokumenti i strategije u vezi sa zaštitom djece 21
4.13 Projekt „Djeca u pokretu" 21
5 UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA 21
6 SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA 21
7 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA 22
8 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE 22
9 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM 23
10 MEĐUNARODNA SURADNJA 23
11 RAD REGIONALNIH UREDA 23
12 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE 23
13 STATUS PRAVOBRANITELJA ZA DJECU 24
14 ZAKLJUČAK 24
15 LEGENDA 27

1 Uvod

Cjeloviti tekst Izvješća o radu pravobraniteljice za djecu u 2012. godini, koji ima 244 stranice, uz pregled rada Ureda pravobraniteljice, pruža i uvid u stanje dječjih prava u Hrvatskoj, koji se temelji na primljenim prijavama, susretima i razgovorima s djecom i njihovim roditeljima, suradnji s institucijama, lokalnom zajednicom, organizacijama civilnog društva i drugima. Prvi dio Izvješća sadržava podatke i informacije o povredama pojedinačnih prava djece, od osobnih, do obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih, ekonomskih, kulturnih i drugih. Slijedi dio o Mreži mladih savjetnika pravobraniteljice, zatim Prijedlozi i preporuke za izgradnju cjelovitog sustava zaštite dječjih prava, koji prikazuje opće inicijative Ureda grupirane prema specifičnim temama. Sljedeći dio odnosi se na upozorenja, prijedloge i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja, zatim slijede naši prijedlozi za izmjenu propisa, prikaz obilazaka institucija i uvjeta u kojima djeca žive ili borave te ostalih aktivnosti vezanih uz zaštitu i promicanje prava djece, uključujući i susrete i suradnju s djecom. Dajemo i prikaz naših aktivnosti na međunarodnom planu te na kraju prikaz rada regionalnih ureda, koji su u 2012. godini obilježili pet godina rada i djelovanja izvan administrativnog sjedišta države. Ovaj sažetak Izvješća donosi skraćeni pregled svih poglavlja. Zbog opširnosti izvješća, u tekstu koristimo akronime i kratice, objašnjene u legendi na kraju izvješća. Iako smo svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, riječi i izrazi korišteni u tekstu izvješća se, radi lakše čitljivosti, podjednako odnose i na ženski i na muški spol. U 2012. godini otvoreno je 2481 novih predmeta, od kojih su 1228 bile prijave povreda pojedinačnih prava djece, a 1253 opće inicijative Ureda.

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) kroz 10 godina

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
DP	52	524	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228
DPR	26	111	220	423	890	1086	1167	1350	1205	1253

Prijave pojedinačnih povreda prava	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Osobna prava	363	282	244	557	635	625	687	636	753
Prava djece kao članova društvene zajednice		2	4	13	13	13	11	6	11
Obrazovna prava	43	31	56	105	121	187	153	159	161
Zdravstvena prava	10	15	10	22	32	35	21	25	28
Socijalna prava	21	23	14	26	31	48	29	43	42
Ekonomska prava	18	26	9	57	56	55	72	79	93
Kulturna prava	2	2	7	11	15	11	10	8	19
Pravosudno-zaštitna prava	25	4	17	30	37	33	38	55	61
Sigurnost i zaštita djece						12	12	15	13
Diskriminacija						3	3	6	16
Nenadležnost						22	19	16	26
Ostalo	42	31	44	26	49	6	4	6	5
UKUPNO	524	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228

2 Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2012. godine razmatrao 1933 pojedinačne povrede prava djece. Uz 705 predmeta koji su preneseni iz prethodnih izvještajnih razdoblja, Ured je u 2012. godini zaprimio 1228 novih prijava u kojima se ukazivalo na povrede prava 1825 djece.

Povrede pojedinačnih prava djece

Vrste pojedinačnih prava	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta otvorenih u 2012.	Broj djece 2012.
Osobna prava-ukupno	432	753	1162
Prava djece kao članova društvene zajednice	5	11	14
Obrazovna prava	122	161	182
Zdravstvena prava	25	28	30
Socijalna prava	19	42	69
Ekonomska prava	60	93	174
Kulturna prava	3	19	23
Pravosudno-zaštitna prava	24	61	72
Sigurnost i zaštita djece	9	13	31
Diskriminacija	2	16	29
Nenadležnost	1	26	32
Ostala prava	3	5	7
UKUPNO	705	1228	1825

U ukupnom broju pojedinačnih predmeta nije iskazano davanje informacija, savjeta i uputa strankama ostvareno u neposrednom kontaktu u prostorijama Ureda ili telefonskim putem (1998), budući da je najčešće riječ o jednokratnim upitima ili dolascima, koji ne zahtijevaju daljnje postupanje.

Od 1228 novozaprimljenih prijava, najveći broj (753) odnosio se na prijave povreda osobnih prava djece. Brojnošću se najviše ističu prijave povezane s problemima u ostvarivanju roditeljske skrbi (403) te prijave zbog nasilja nad djecom i zanemarivanja djece (295). U velikom broju prijavljivane su i povrede prava djece u obrazovnom sustavu (161), povrede ekonomskih prava djece (93) te povrede prava djece u pravosudnom postupku (61).

2.1. OSOBNA PRAVA

Tijekom 2012. godine postupali smo po ukupno 1185 prijava povreda osobnih prava djece, među kojima su 432 prijave prenesene iz prethodnih izvještajnih razdoblja. Novih prijava u 2012. godini bilo je 753, a njima je bilo obuhvaćeno ukupno 1162 djece.

Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava djeteta na život uz roditelje i roditeljsku skrb (403) te prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (295). Zaprimljeno je i 19 prijava povreda prava djeteta na zaštitu privatnosti. U ostalim područjima zaštite osobnih prava djece zaprimljen je manji broj prijava i to za povredu prava djeteta na saznanje vlastitog podrijetla (6), povredu prava na osobno ime (6), udomiteljstvo (6) i posvojenje (6). Pet prijava odnosilo se na povredu prava djeteta na stjecanje državljanstva, po tri su prijave bile vezane uz pravo na život i pravo na prijavu rođenja te jedna uz reguliranje privremenog boravka djeteta.

Osobna prava

OSOBNA PRAVA 2012.	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta otvorenih u 2012.	Broj djece 2012.
Pravo na život	1	3	3
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	2	6	6
Pravo na prijavu rođenja	1	3	4
Pravo na osobno ime	0	6	6
Pravo na stjecanje državljanstva	2	5	13
Pravo na očuvanje osobnosti	1	0	
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	195	403	569
Posvojenje	1	6	9
Pravo na zaštitu od nasilja	161	232	396
Zanemarivanje	46	63	125
Skrbništvo	2	0	0
Udomiteljstvo	4	6	8
Pravo na djetetovu privatnost	16	19	22
Ostalo	0	1	1
UKUPNO	432	753	1162

2.1.1 Statusna prava djece

U vezi s ostvarivanjem statusnih prava djece dostavljeno nam je 20 prijava. Zaprimali smo upite o postupku utvrđivanju očinstva djeteta, prijave postupanja centra za socijalnu skrb i matičnog ureda, vezano uz priznanje očinstva od strane osobe koja je lišena poslovne sposobnosti, a upoznati smo i s problemima s kojima se susreću maloljetni roditelji pri utvrđivanju očinstva. Javljali su nam se i roditelji zatečeni činjenicom da se, unatoč postojanju biološkog oca koji s majkom djeteta živi u zajednici te je voljan priznati očinstvo, u matične evidencije kao otac djeteta upisuje majčin bivši suprug, ukoliko je dijete rođeno za vrijeme trajanja majčinog braka ili tijekom 300 dana od njegova prestanka.

2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti

Ured pravobraniteljice za djecu je i u 2012. nastavio pratiti ostvarivanje prava i interesa djece s utvrđenim poremećajem rodne uloge (transseksualizam), budući da pravni status transseksualnih osoba u Republici Hrvatskoj još nije stvarno riješen. Iako je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u studenom 2011. donijelo Pravilnik o načinu prikupljanja dokumentacije o promjeni spola (NN 121/11) njegovom primjenom u 2012. godini otvorena su pitanja koja nadilaze sadržaj samog pravilnika. Potvrdile su se procjene pravnih stručnjaka kako se ovako važna problematika, koja se odnosi na osobni status, nikako nije smjela uređivati podzakonskim propisom, bez sagledavanja prava transseksualnih osoba u cjelini, odnosno, da bi za to bilo potrebno donijeti cjeloviti zakon.

2.1.3 Pravo na privatnost

Roditelji, predstavnici odgojno-obrazovnih, zdravstvenih i ostalih ustanova te građani i djeca obavještavali su nas o povredama privatnosti djece u institucijama, obitelji i najviše u medijima. Iako je brojnim zakonima uređena pravna zaštita djece od nezakonitog napada na njihovu čast i ugled, djeca su nerijetko podvrgnuta samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njihov privatni život. Zaprimljeno je 19 prijava povreda pojedinačnih prava djece. Radilo se o neprofesionalnom postupanju pojedinaca i nerazumijevanju potrebe i prava djece na privatnost, čuvanja njihovog dostojanstva i ugleda te o nedovoljnoj senzibiliziranosti za rješavanje posebno rijetkih slučajeva koji traže iznimke u postupanju. Prijave su se uglavnom odnosile na fotografiranje i videosnimanje djece, zaštitu osobnih podataka i evidencija o djeci, objavljivanje podataka na webu, Facebooku, Twitteru i You-Tubeu te zaštitu privatnosti temeljem posebnih zakona. Uz pojedinačne prijave, zaprimljen je veći broj komentara o pojedinim javno eksponiranim slučajevima, telefonskih upita i obavijesti o sumnji na povredu prava na privatnost, s molbom za reakciju pravobraniteljice.

2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb ove su godine najčešći razlog obraćanja Uredu. Primili smo 403 prijave, koje se odnose na 569 djece. Djeca su bila prijavitelji u 11 slučajeva. Od 403 slučaja, 34 prijave (9%) odnose se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i njima je obuhvaćeno 47 djece, a 82 (20%) na pravo na uzdržavanje i njima je obuhvaćeno 110 djece. I dalje se najveći broj prijava u ovom području odnosi na pitanja vezana za ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi: ima ih 287 (71%), a obuhvaćaju ukupno 412 djece.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U problematici koja obuhvaća pravo na roditelje i roditeljsku skrb ni ove godine, u odnosu na prethodna izvještajna razdoblja, ne vidimo značajnih pozitivnih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece i ostvarivanju njihovih prava. Prijave se uglavnom odnose na nezadovoljstvo radom centara za socijalnu skrb (CZSS) i sudova, koji su nadležni voditi postupke i provoditi stručne intervencije radi zaštite djece, nepovjerenje u njih te nezadovoljstvo odnosom „drugog" roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima prekida bračne ili izvanbračne zajednice. I dalje uočavamo nespremnost pojedinih prijavitelja (najčešće roditelja i članova uže obitelji) da preuzmu vlastiti dio odgovornosti za situaciju u kojoj se dijete nalazi te da budu spremni razmotriti i drukčije stavove i mišljenja o položaju djeteta i njegovim potrebama u obitelji.

Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i ostvarivanje njezina sadržaja

Od 34 slučaja koji se odnose na ograničavanje ili oduzimanje prava roditeljima na roditeljsku skrb, 27 se odnosi na povjeravanje djeteta na čuvanje i odgoj zbog oduzimanja prava roditeljima da žive s djetetom i odgajaju ga, dva slučaja se odnose na izricanje mjere lišenja prava na roditeljsku skrb, dok se pet slučajeva odnosi na povjeravanje na čuvanje i odgoj ustanovi za socijalnu skrb djeteta s poremećajima u ponašanju, kojeg roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati. Među 287 predmeta koji se odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi i ove su godine najbrojniji oni koji se odnose na kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb (211). Na donošenje odluke o roditeljskoj skrbi odnosi se 67 predmeta, a bilo je i devet upita o susretima i druženju djece s članovima obitelji (bakama, djedovima, braćom i sestrama). Prijave su se odnosile na ukupno 412 djece.

Postojeća razina zaštite djece suočene s prekidom bračne ili izvanbračne zajednice roditelja i dalje nije zadovoljavajuća. Mnogo je djece (oko 1500 godišnje) kojoj roditelji potpuno uskraćuju ili onemogućuju ostvarivanje susreta i druženja s drugim roditeljem u opsegu koji je određen sudskom odlukom. Nismo zadovoljni ni reakcijama nadležnih tijela koja se u nekim slučajevima vrlo teško izjašnjavaju o tome što je najbolji interes djeteta u aktualnoj životnoj situaciji ili se povlače pod pritiskom manipulativnog roditelja i pokazuju nesigurnost u postupanju usmjerenom na zaštitu djeteta. Stručne intervencije i mehanizmi zaštite djece mogu dati pozitivne rezultate samo ako se provodi stručni rad s roditeljima koji uviđaju negativne posljedice vlastitog ponašanja na dijete, koji su motivirani mijenjati to ponašanje i koji su, uz stručnu pomoć, u stanju sagledati potrebe djeteta i razlikovati ih od vlastitih. Ako, pak, roditelji ne žele surađivati, ni međusobno, niti s CZSS-om, čini se da nema učinkovitih načina zaštite djeteta i njegovih prava. S obzirom na broj djece koja su iz godine u godinu pogođena ovakvim ponašanjem roditelja, krajnje je vrijeme za pronalaženje učinkovitijih mehanizama postupanja nadležnih tijela.

Uzdržavanje

U 2012. postupali smo u 82 slučaja pisanog obraćanja te 120 usmenih (telefonskih i osobnih) obraćanja stranaka u vezi s ostvarivanjem i kršenjem prava djece na uzdržavanje. Pritužbe se uglavnom odnose na dugotrajnost i neefikasnost postupaka. Stranke smo upućivali na mogućnost ishođenja privremene mjere, sklapanje nagodbe, zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, pokretanje ovršnih ili kaznenih postupaka, korištenje privremenog uzdržavanja ili na mogućnost obraćanja sudu radi utvrđivanja obveze uzdržavanja baki i djedu. Pritom smo im davali i uputu o mogućnosti korištenja besplatne pravne pomoći, bilo od strane Hrvatske odvjetničke komore (HOK) - koja u ovim postupcima pruža pomoć na temelju inicijative i preporuke pravobraniteljice za djecu - bilo od Ureda državne uprave u županiji, sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Stranke se pritužuju na dugotrajnost parničnog postupka jer, iako su postupci uzdržavanja po svojoj naravi žurni, ponekad sud ni nakon nekoliko godina ne donese odluku niti primjenjuje zakonsku mogućnost i dužnost izricanja privremenih mjera. Povećan je i broj pritužbi na ovršni postupak, a teškoće se javljaju i pri pokušaju ostvarivanja prava na uzdržavanje u kaznenim postupcima protiv obveznika uzdržavanja. Institucije trebaju odlučnije suzbijati namjerna izigravanja zakonskih obveza, i kad je riječ o potpunom izbjegavanju plaćanja uzdržavanja, i kad se ono plaća neredovito i u neujednačenim iznosima.

U svim slučajevima, a naročito kad dijete ne živi s roditeljima, već je povjereno na odgoj i čuvanje drugim osobama, očekuje se veći angažman i uloga CZSS-a u pomoći djeci radi ostvarivanja prava na uzdržavanje. Problemi nastaju i zbog neujednačenog postupanja CZSS-a vezano za ostvarivanje prava na privremeno uzdržavanje, naročito ako obveznik uzdržavanja živi u inozemstvu. O tome smo obavijestili Ministarstvo socijalne politike i mladih (MSPM) te ga potaknuli da CZSS-ima dostavi naputak o postupanju. I dalje su aktualne naše preporuke i prijedlozi da se, prilikom budućih izmjena Obiteljskog zakona, period nakon kojeg je CZSS obvezan osigurati plaćanje uzdržavanja umjesto obveznika uzdržavanja, skrati sa šest mjeseci na tri mjeseca, da se pravo na privremeno uzdržavanje ne ograničava na tri godine te da se povisi iznos privremenog uzdržavanja.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

2.1.5 Udomiteljstvo, deinstitucionalizacija i posvojenje

Sukladno Planu deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. - 2016. (2018.), donesen je početkom 2012. novi Zakon o socijalnoj skrbi uz preporuku da se djeca do sedme godine života uopće ne smještavaju u instituciju, osim u iznimnim situacijama na kratko vrijeme. Novelirani Zakon o udomiteljstvu, donesen sredinom 2012., nije pridonio povećanju broja udomiteljskih obitelji, iako su promjene tome težile. Pojednostavljen je postupak izdavanja dozvola za obavljanje udomiteljstva kod srodničkih obitelji te uvedene i druge promjene, s ciljem poticanja novih obitelji da udomljuju djecu. No, taj se cilj zasad ne ostvaruje, udomiteljska skrb i dalje je neravnomjerno zastupljena u Hrvatskoj, a gotovo uopće ne postoji u Dubrovačko-neretvanskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Primorsko-goranskoj županiji.

Prema istraživanju Ureda pravobraniteljice za djecu na dan 31. prosinca 2012. u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi bilo je smješteno 1046 djece i mladih, od čega se 80,78% djece nalazilo na stalnom smještaju, koji traje u prosjeku više od tri godine. Od tog je broja čak 219 djece mlađe od sedam godina. Tijekom 2012. godine 284 (73,8%) djece i mladih smješteno je u dom temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, a te se odluke o smještaju neredovito preispituju.

Tijekom 2012. primili smo šest prijava potencijalnih **posvojitelja**, posvojitelja i bioloških roditelja djece koji su ukazali na problem zaštite privatnosti posvojene djece i na teškoće s kojima su suočeni posvojitelji koji su se odlučili na međunarodno posvojenje. Biološki roditelji i potencijalni posvojitelji nezadovoljni su procjenama i odlukama nadležnih tijela u postupcima lišenja roditeljske skrbi i postupku posvojenja. Kao i prijašnjih godina, uočavamo da boravak djece u ustanovi za djecu bez odgovarajuće skrbi predugo traje, pri čemu, zbog raznih razloga, u ustanovama i udomiteljskim obiteljima borave i djeca koja imaju ispunjene sve zakonske pretpostavke za posvojenje. Postojeće zakonsko rješenje ne predviđa zaštitu starije djece koja ostvaruju pretpostavke za posvojenje, budući da im izostanak ograničenja maksimalne dobne razlike između posvojitelja i posvojenika ne ide u prilog. Osim uvođenja ograničenja maksimalne dobne razlike posvojitelja i posvojenika, nužan je i intenzivniji angažman CZSS-a u pronalaženju mogućnosti za posvojenje starije djece.

Pozitivna je zakonska namjera provođenja edukacija za posvojitelje u Obiteljskim centrima, kao i inicijative civilnog sektora u pružanju podrške i pomoći posvojiteljima i djeci. S obzirom na složenost posvojiteljske uloge, važno je i djeci i posvojiteljima osigurati odgovarajuću stručnu pomoć i podršku, kako u periodu prilagodbe, tako i kasnije.

2.1.6 Pravo na zaštitu od nasilja

Tijekom 2012. primili smo 295 prijava nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci, kao i nasilja kojem su djeca svjedočila, što je 8% više nego u 2011. Od toga su se 232 prijave odnosile na nasilje, a 63 na zanemarivanje skrbi o djeci.

Od 232 prijave zbog nasilja nad djecom, 108 se odnosilo na nasilje u obitelji, 68 na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, a pet na nasilje u drugim ustanovama. Preostala 51 prijava odnosila se na nasilje na drugim mjestima te nasilje putem interneta i mobitela. Prema prijavama, 521 dijete bilo je izloženo nekom obliku nasilja. U odnosu na prethodno razdoblje povećan je broj prijava nasilja u obitelji i odgojno-obrazovnim institucijama, dok se broj prijava nasilja u domovima i ostalim institucijama smanjio.

Prijave nasilja i zanemarivanja 2005. - 2012.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Nasilje u obitelji	87	44	127	139	82	75	85	108
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	44	42	53	89	51	83	60	68
Nasilje u drugim ustanovama	10	7	12	12	7	9	11	5
Ostalo nasilje	23	27	43	57	69	49	59	51
Zanemarivanje					50	66	58	63
UKUPNO	164	120	235	297	259	282	273	295

Nasilje i zanemarivanje u obitelji

Primili smo 108 prijava nasilja u obitelji, što je za 8% više nego u prethodnoj godini, i odnosi se na 193 djece. Na fizičko nasilje odnosilo se 88 zaprimljenih prijava, 61 na psihičko, 14 na seksualno, 25 na višestruko nasilje te pet na tjelesno kažnjavanje. U više slučajeva prijave članova šire obitelji bile su neosnovane i uglavnom potaknute narušenim obiteljskim odnosima. Posebno zabrinjavaju neutemeljene prijave roditelja, najčešće onog s kojim dijete ne živi, kao i slučajevi u kojima djeca svjedoče nasilju u trenutku preuzimanja ili vraćanja sa susreta i druženja s roditeljem s kojim ne žive. Zabrinjava i to što je tjelesno kažnjavanje djece i dalje u društvu prihvaćeno kao „metoda odgoja".

Zaprimili smo 61 prijavu za zanemarivanje brige o djeci u obitelji, koje se odnose na 109 djece i dvije prijave za zanemarivanje na drugim mjestima. Od 61 prijave zanemarivanja u obitelji, šest se odnosilo na zanemarivanje skrbi o zdravlju, devet o školovanju, 13 o odgoju, 24 na višestruko zanemarivanje skrbi o djeci, a devet na ostale oblike zanemarivanja.

U 2012. je u nedozvoljenim noćnim izlascima, na području cijele Hrvatske, zatečeno 2738 djece, što predstavlja smanjenje od 9% u odnosu na 2011. Od toga je 1406 bilo izvan kuće uz suglasnost roditelja, a 1111 bez njihova dopuštenja. Osobito zabrinjava to što je među njima bilo i 266 djece mlađe od 14 godina.

Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Tijekom godine postupali smo u 69 slučajeva pojedinačnih povreda prava djece na zaštitu od nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Broj prijava povećan je za 15% u odnosu na 2011. Od toga su se 53 prijave odnosile na nasilje među djecom, 15 na nasilje odraslih nad djecom, a jedna na nasilno ponašanje djeteta prema odraslima. Uz navedenih 15, bilo je još prijava nasilja odgojno-obrazovnih djelatnika nad djecom, koje su evidentirane kao neprimjereno i neetično postupanje odraslih prema djeci (29) te pravo na dostojanstvo djeteta u odgojno-obrazovnom procesu (17), a opisane su u dijelu izvješća o obrazovnim pravima. Prema pojedinačnim prijavama, neki od oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama doživjelo je ukupno 115 djece. No, dio prijava odnosio se na nasilje nad većom grupom djece ili razredom te je ukupni broj djece obuhvaćene nasiljem bio veći.

Nerijetko se u prijavama uočavao sukob roditelja i predstavnika institucija, u kojem se interes djeteta gubio iz fokusa. Česti su bili i pokušaji „rješavanja" problema na način da dijete prestane ići na nastavu, premještanjem djece žrtava ili počinitelja nasilja u drugu sredinu (razred/vrtić/školu), ali i prijetnjama odvjetnikom ili objavom slučaja u medijima.

I proteklu godinu obilježile su prijave grubih oblika nasilja djece mlađe školske dobi prema djeci i učiteljima te nemoć i nesnalaženje sustava u pokušaju rješavanja takvih situacija. U takvim situacijama uočavamo kasno prepoznavanje problema, nepravovremeno i neadekvatno reagiranje na nasilno rješavanje sukoba, nesigurnost u izricanju pedagoških mjera, nesigurnost i dvojbe oko prijava slučaja nadležnim službama, nekoordiniranost s roditeljima i drugim nadležnim službama, nesnalaženje u određivanju primjerenog oblika školovanja za dijete te popuštanje pod pritiskom i prijetnjama roditelja. Takvi slučajevi među učiteljima stvaraju osjećaj nemoći te vlada stajalište kako je potrebno uvođenje novih represivnih pedagoških mjera. Držimo da pojačana represija, bez prevencije i kontinuiranog rada s učenicima, ne rješava uzroke ovakvih problema. Učenike je potrebno usmjeriti na poštovanje školskih pravila, preuzimanje odgovornosti za svoje postupke i promjenu ponašanja, a učitelje educirati i ohrabriti u radu s učenicima koji manifestiraju neprimjerene oblike ponašanja.

Stoga je u rješavanju problema nasilja fokus cjelokupnog društvenog djelovanja nužno usmjeriti na prevenciju, rano detektiranje problema, pravodobno sankcioniranje nasilja te individualni rad s djecom počiniteljima i žrtvama, uz osiguravanje odgovarajućih pravnih propisa primjenjivih u praksi.

Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Prijavljeno nam je nasilje u domu socijalne skrbi, odgojnom zavodu, bolnici, ugostiteljskom objektu, susjedstvu, u gradskom autobusu, na filmskom setu, na ulici i na igralištu. Prijavljivano je nasilje među djecom, nasilje odraslih prema djeci te izloženost djece međusobnom nasilju odraslih osoba.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U slučajevima vršnjačkog nasilja, još nailazimo na zdravstvene djelatnike koji nisu upoznati sa svojim obvezama i potrebom izvješćivanja roditelja djeteta i drugih službi o nasilju, posebice ako postoji sumnja na počinjenje kaznenog djela. Ove spoznaje ukazuju na potrebu učinkovitije edukacije i informiranja djelatnika zdravstva o primjeni protokola koji se odnose na pojavu nasilja.

Pratećі pojavnost nasilja odraslih osoba prema djeci izvan obitelji i škole, možemo reći da je stupanj zaštite djece u ovim situacijama nedostatan, ponajprije zbog reakcija institucija koje određena nasilna ponašanja ne prepoznaju kao nasilje i stavljaju ga u domenu narušavanja javnog reda i mira. Negiranjem postojanja nasilja posredno se negira i pravo djeteta da bude zaštićeno od nasilja svake vrste. Nasilno ponašanje odraslih osoba tako postaje primjer prihvatljivog i dopuštenog načina „kažnjavanja" tuđeg djeteta.

Nasilje putem interneta i mobitela

Primili smo 14 pojedinačnih prijava vezanih za nasilje putem interneta i mobitela, od kojih se 11 odnosilo se internet, a tri na mobitele. Uglavnom su nam se javljali roditelji čijoj su djeci, bez njihova znanja, vršnjaci otvarali lažne profile s pogrdnim nazivima te ih izlagali kolektivnom nasilju, provaljivali u Facebook profil i slali poruke uznemirujućeg i pornografskog sadržaja prijateljima. Unatoč slabostima u zakonodavnoj, praktičnoj i preventivnoj razini zaštite djece od zlouporabe putem interneta, do sada su u Hrvatskoj učinjeni brojni koraci prema unapređivanju te zaštite. I javni i civilni sektor ulažu napore u zaštitne i preventivne aktivnosti u tom području. Činjenica da djeca najveći dio slobodnog vremena provode na internetu, gdje doživljavaju i različite povrede svojih prava, upućuje na potrebu veće odgovornosti i brige cijele društvene zajednice za zaštitu djece u ovom području.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Iako smo primili samo 11 prijava koje se odnose na prava djece kao članova društvene zajednice to, nažalost, ne znači da se u društvu uvažava pravo djece na sudjelovanje. To, naime, može biti i odraz nedovoljne osviještenosti o postojanju tog prava kao i odnosa odraslih prema mogućnosti da se glas djece čuje u društvu. Upravo zbog toga, potrebno je uložiti dodatne napore usmjerene istinskom ostvarenju prava djece na sudjelovanje u donošenju odluka koje ih se tiču. Uz edukaciju i senzibilizaciju odraslih, koji djeci moraju omogućiti sudjelovanje, važno je informirati i osnažiti djecu i mlade za aktivnu participaciju u društvu i pridavati dužnu pažnju mišljenjima koje iskazuju.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

U 2012. primili smo 161 prijavu pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje, što predstavlja 13% od ukupnog broja primljenih prijava te su ove prijave na trećem mjestu po brojnosti. Osim ovih predmeta, postupali smo i prema prijavama koje su se odnosile na cijele odgojno-obrazovne skupine, razrede ili ustanove, a koje bilježimo kao opće inicijative Ureda. Najveći broj prijava odnosi se na prava djece u osnovnoškolskom (81) i srednjoškolskom obrazovanju (44), a potom slijede prijave koje se odnose na predškolski odgoj i obrazovanje (36). Od toga je bilo 17 prijava pojedinačnih povreda prava na dostojanstvo djece u ocjenjivanju i izricanju pedagoških mjera. Od ukupnog broja prijava 38,5% odnosilo se na povrede prava djece s teškoćama u razvoju (62).

Prema sadržaju, prijave su se odnosile na: dostupnost odgoja i obrazovanja; sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete odgoja i obrazovanja; kadrovske uvjete te programe i sadržaje odgoja i obrazovanja; međusobne odnose roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova i primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju (TUR).

Problemi dostupnosti i odgovarajućih kapaciteta ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i osiguravanja odgovarajućih predškolskih programa i dalje su vrlo izraženi, uz sve težu financijsku situaciju osnivača, dječjih vrtića i roditelja. Jedinice lokalne samouprave, zbog nedostatka financijskih sredstava za povećanje kapaciteta predškolskih ustanova, dodatno propisuju razne uvjete za upis i prihvat djece, što rezultira nejednakim mogućnostima za djecu najranije dobi. U osnovnom obrazovanju problem dostupnosti očituje se u nemogućnosti premještaja djece u školu na drugom upisnom području, organiziranja produženog boravka u školi i školskog prijevoza djece. U srednjoškolskom obrazovanju pritužbe se većinom odnose na nemogućnost promjene obrazovnih programa, provedbu državne mature, elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole te na organizaciju i financiranje prijevoza. Problem dostupnosti posebno je izražen u odgoju i obrazovanju djece s TUR, zbog nespremnosti svih razina odgojno-obrazovnog sustava na prilagodbu njihovim potrebama.

Roditelji su se obraćali Uredu ukazujući na neprimjerene sigurnosne i prostorne uvjete u dječjim vrtićima i školama, neuređenost i neograđenost školskih igrališta, na organizaciju rada škole, česte promjene učitelja, formiranje novih razreda, smanjenje broja razrednih odjela, promjenu rasporeda te na okolnost da nisu bili pravovremeno obaviješteni o promjenama. Bilo je i prijava zbog organiziranja sindikalnih sastanaka i prosvjeda za vrijeme nastave u školi te zbog štrajka odgojno-obrazovnih radnika.

Pritužbe na programe i sadržaje odgoja i obrazovanja pretežno su se odnosile na neorganiziranje dopunske i dodatne nastave u školama, organizaciju školskih izleta i ekskurzija, preopterećenost satnice te opterećenost učenika preteškim i preopširnim nastavnim sadržajima i teškim školskim torbama, zatim na promidžbu i prodaju u školama te na povrede prava djece na natjecanjima. U 2012. godini napokon je uveden zdravstveni odgoj u osnovne i srednje škole kao obvezan nastavni sadržaj koji se poučava u okviru postojećih predmeta u školama i na satu razrednika kroz četiri modula. Započela je i eksperimentalna provedba građanskog odgoja i obrazovanja. Način uvođenja i sadržaj zdravstvenog odgoja, točnije njegova četvrtog modula Spolna/rodna ravnopravnost i spolno odgovorno ponašanje, izazvao je brojne polemike i protivljenja pojedinih udruga, roditelja i crkvenih vlasti, nekih odgojno-obrazovnih radnika i dijela javnosti. Držimo da program zdravstvenog odgoja, kao i njegov integralni dio - spolni odgoj, treba biti dostupan svim učenicima, kao što su i drugi programi, predmeti i oblici neposrednog odgojno-obrazovnog rada, neovisno o suglasnosti roditelja, u skladu s pravom djeteta na informacije koje su važne za zaštitu njegova zdravlja i koje upućuju na važnost odgovornog spolnog ponašanja. MZOS i AZOO trebaju pružiti kvalitetnu pripremu i kontinuiranu stručnu potporu nastavnicima i stručnim suradnicima koji će izvoditi nastavu ovih sadržaja.

Odgojno-obrazovne ustanove i roditelji obraćali su se Uredu obavještavajući nas o nedostatku stručnih suradnika (pedagoga, psihologa, stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila), ali i pomoćno-tehničkog osoblja, tražeći pomoć i intervenciju pravobraniteljice kako bi im se odobrilo zapošljavanje potrebnih kadrova. Problem nedostatka stručnih suradnika posebno je izražen u manjim mjestima i na otocima te u odgojno-obrazovnom radu s djecom s TUR.

Veliki broj prijava odnosio se na neprimjereno, neprofesionalno i neetično postupanje odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci te na postupanja u procesu praćenja i vrednovanja učenika. Izostanak odgovarajuće regulative, uz nedostatne kompetencije djelatnika škola, otežava pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece. Zato kontinuirano naglašavamo potrebu stručnog osposobljavanja i usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika u području ljudskih prava i prava djece te jačanja stručnih kompetencija, kao i nužnost uspostave sustava vrednovanja rada i licencije za rad učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja.

Na temelju višegodišnjeg praćenja pritužbi zaključujemo da brojni problemi izviru iz nesuradnog odnosa roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, iz nedostatka odgovarajuće, na dijete usmjerene komunikacije, kao i iz neinformiranosti roditelja, a ponekad i samih odgojno-obrazovnih radnika o ulozi škole i odgojno-obrazovnih radnika u odgoju i obrazovanju djeteta. Veliki broj nesporazuma i sukoba moguće je prevenirati i otkloniti uspostavljanjem suradnje roditelja i škole već na početku školske godine i informiranjem roditelja o pravima i obvezama učenika, škole i roditelja.

Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

Od ukupnog broja prijava pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje 62 prijave (38,5%) odnosile su se na povrede prava djece s TUR. Dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja otežana je zbog nedostatnog

kapaciteta i nedostatka stručnih suradnika, prekapacitiranosti vrtića, nedovoljno kvalitetne komunikacije između roditelja i vrtića, kao i financijskih teškoća pojedinih lokalnih zajednica, koje ne mogu osigurati potreban normativ stručnih djelatnika i asistenata za ostvarivanje prava na inkluzivni predškolski odgoj. Najveći udio povreda prava djece s TUR zamijećen je unutar sustava osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja (56,5%) zbog nepostojanja adekvatnog podzakonskog propisa kojim bi se reguliralo obrazovanje učenika s TUR. Jedan od najčešćih problema je nemogućnost ostvarivanja prava na pomoćnika u nastavi, a problemi nastaju i pri ostvarivanju odgojno-obrazovnih sadržaja, zbog nedostatnih kompetencija djelatnika te neodgovarajućih prostornih i kadrovskih uvjeta.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, najveći dio pritužbi odnosi se na elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole te na povrede prava pri postupcima upisa u srednje škole. Nedostatna razmjena informacija, suradnja i koordinacija među sustavima okosnice su kršenja prava u sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja djece s TUR.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

Na povrede zdravstvenih prava odnosilo se 28 pojedinačnih prijava kojima je bilo obuhvaćeno 30 djece. Najviše prijava odnosilo se na postupke zdravstvenih djelatnika prema djeci pacijentima te nedostatak određenih vrsta stručnjaka, posebno ortodonata, logopeda, pedijatara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i stručnjaka za mentalno zdravlje djece. Postoji potreba za pružanjem psihološke pomoći teško oboljeloj djeci i njihovim roditeljima. Zdravstvena zaštita djece stranog državljanstva ovisi o plaćanju mjesečnih doprinosa, koje roditelji često nisu u mogućnosti podmiriti. Primjena nekonvencionalnih metoda liječenja djece i dalje nije regulirana, a roditelji sve češće putem humanitarnih akcija prikupljaju sredstva potrebna za liječenje djece u inozemstvu. U tim se akcijama izlažu djetetovi problemi putem medija te je nužno pritom zaštititi njegovu privatnost i dostojanstvo. Djeci i roditeljima potrebni su i podrška i kvalitetno informiranje o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja i naknade troškova liječenja u inozemstvu. Pozitivne su aktivnosti usmjerene unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine u što bi svakako trebali biti aktivnije uključeni roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Prijavljene povrede socijalnih i ekonomskih prava djece u pravilu se odnose na ostvarivanje imovinskih prava djece i njihovih obitelji, materijalni status uzrokovan gospodarskom krizom i stanjem u društvu te na ostvarivanje prava djece na primjereni životni standard. Primili smo 135 prijava povreda pojedinačnih prava djece, što je 10% više nego u prethodnoj godini, a odnosi se na ukupno 243 djece.

U 42 slučaja bila su povrijeđena **socijalna** prava, a prijave su se odnosile na povrede prava na korištenje povlastica socijalne sigurnosti djece, kao što su: jednokratna novčana pomoć, pomoć za uzdržavanje, doplatak za pomoć i njegu, osobna invalidnina, stjecanje statusa roditelja njegovatelja, prava koja roditelji ostvaruju u skladu sa Zakonom o rodiljnim i roditeljskim potporama te prava na ostvarivanje dječjeg doplatka i obiteljske mirovine.

Povrede **ekonomskih** prava djece (93), odnosile su se na povredu prava na primjeren životni standard (52), na gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova uključujući i neprimjereno oglašavanje (21) te zaštitu imovinskih prava djece (20).

Prijave zbog deložacija, ovrha, ugrožavajućih stambenih uvjeta u kojima roditelji žive s malodobnom djecom te egzistencijalne ugroženosti djece (zbog gubitka zaposlenja roditelja, neostvarivanja prava na uzdržavanje djece ili zbog toga što roditelji nisu u mogućnosti otplaćivati vlastiti ili tuđi kredit) bile su česte u 2012. godini, u kojoj se sve veći broj građana susreo sa siromaštvom, koje teško pogađa i djecu, umanjuje njihove šanse za preživljavanje i razvoj te je uzrok kršenja mnogih njihovih prava.

U području gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova Ured je postupao po prijavama koje se odnose na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavaca, povredu prava učenika pri obavljanju stručne prakse, sudjelovanje djece u kulturnim i umjetničkim aktivnostima i zaštitu djece koja prose. Sud-

jelovanje djece u kulturnim, umjetničkim, promidžbenim, pa i sportskim aktivnostima nije popraćeno sveobuhvatnim normativnim okvirom zaštite djece niti potrebnim nadzorom nad tim aktivnostima, na što smo upozorili i u prošlogodišnjem Izvješću. Budući da nismo uočili pomake u reguliranju ovog područja, početkom 2013. ponovili smo našu zakonodavnu inicijativu, zatraživši od MRMS-a i MSPM-a poduzimanje aktivnosti i koordinirano djelovanje nadležnih tijela radi donošenja propisa za sveobuhvatno uređenje zaštite djece u ovom području.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Na zaštitu imovinskih prava djeteta odnosilo se 20 prijava, a naša postupanja odnosila su se na upite oko raspolaganja imovinom djece i zaštite njihovih imovinskih prava, objavu imena djece na listi poreznih dužnika i zaštitu djece kod otkupa predmeta od plemenitih kovina. Najveći broj aktivnosti bio je vezan za primjenu Obiteljskog zakona u pogledu prava roditelja u raspolaganju imovinom djeteta. Proteklih godina nadležno ministarstvo u nekoliko je navrata davalo mišljenje o primjeni ove zakonske odredbe, da bi u listopadu 2012. odlučilo da roditelji mogu bez traženja odobrenja CZSS-a raspolagati novčanim sredstvima maloljetnog djeteta do 10.000 kuna na mjesec, godišnje do 120.000 kuna. Kako je riječ o velikom iznosu, otvara se prostor za manipulaciju na štetu djeteta, budući da zakon ne predviđa pravovremenu zaštitu niti jamstvo povrata djetetovog novca u slučaju zloupotrebe ili gubitka uslijed pogrešne procjene, životnih okolnosti i tržišnih prilika, ponovno smo pozvali MSPM da preispita svoj stav te da iznos, do kojeg roditelji mogu slobodno raspolagati imovinom djece, uskladi s realnim životnim okolnostima.

Bavili smo se prijavama i općim inicijativama zbog oglašavanja proizvoda i usluga u odgojno-obrazovnim ustanovama, neprimjerenih sadržaja televizijskih reklama i oglasnih stranica teleteksta, oglašavanja piva, duhanskih proizvoda, pirotehničkih sredstava i djelatnosti otkupa predmeta od srebra i zlata. Na podizanje standarda u ovom području tržišnih komunikacija svakako mogu utjecati i prijave građana, koji upozoravaju na zlouporabu djece u marketinške svrhe i neetično oglašavanje usmjereno na djecu.

2.6 KULTURNA PRAVA

Ured je u 2012. godini postupao u 19 pojedinačnih prijava kršenja kulturnih prava djece. Prijavitelji su ukazivali na nepravilnosti u sudenju u sportu, neprimjerena postupanja trenera, nemogućnost ispisa djece iz sportskih klubova, neuređenost dječjih igrališta, nedostatak prostora za provođenje slobodnih aktivnosti, problem organizacije nastave vjeronauka, neprimjereni odnos svećenika prema djeci i drugo. Još uvijek nedostaju odgovarajući pravni propisi koji bi jamčili bolju zaštitu djece u području slobodnog vremena djece, a postojeći propisi ostavljaju prostor za različito tumačenje pa zaštita interesa i dobrobiti djeteta najčešće ovisi o odgovornosti pojedinaca, odnosno senzibiliziranosti, motivaciji i informiranosti roditelja i voditelja određenih aktivnosti. I dalje svjedočimo brojnim problemima organizacije slobodnog vremena posebice u manjim mjestima i na otocima. Nužno je raditi na osvještavanju obitelji, odgojno obrazovnih ustanova i cjelokupnog društva o važnosti slobodnog vremena za razvoj djece i mladih, kao i aktivnog sudjelovanja djece u društvu. Tek osiguravanjem dobre pravne regulative, adekvatnih prostornih, sigurnosnih i kadrovskih uvjeta biti će ostvarene pretpostavke za potpunu implementaciju kulturnih prava djece.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Tijekom godine primili smo 61 prijavu povreda prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava djeteta na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (18) te povredu prava na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe (15). Na povredu prava na suđenje u razumnom roku odnosilo se devet prijava, na povredu minimalnih jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno osam, a na povredu prava djeteta oštećenika šest. U manjem broju bile su zastupljene pritužbe na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine (3), na neodgodivu pravnu pomoć (1) i zaštitu djeteta svjedoka (1).

2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

Prema podacima MUP-a, u 2012. godini prijavljeno je počinjenje 2562 kaznena djela na štetu djece. Djeca su najčešće bila žrtve kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži (1861) te kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (339).

Navodno neprimjereno postupanje policijskih službenika, sudaca i djelatnika CZSS-a prilikom saslušanja djeteta oštećenog kaznenim djelom najčešći je razlog obraćanja Uredu. Roditelji često izražavaju ljutnju i nezadovoljstvo zbog

načina na koji se djeca tretiraju u postupku, osobito zbog učestalosti ispitivanja, pozivanja djece radi svjedočenja te sporosti procesuiranja počinitelja. Uloga djeteta kao nositelja određenih prava u pravosudnom postupku i dalje je nedefinirana pa je nužno donošenja posebnog propisa kojim će se regulirati procesna pravila temeljem kojih će dijete ostvariti pravo na sudjelovanje, jasno definirati uvjete koje mora ispunjavati osoba imenovana za posebnog zastupnika djeteta te formirati listu licenciranih stručnjaka s koje bi se imenovao posebni zastupnik djeteta u sudskim i upravnim postupcima. Nužno je i osnivanje obiteljskih sudova s posebno specijaliziranim i senzibiliziranim kadrovima i djeci prilagođenim prostorima.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Zbog neodgovarajućih prostornih, tehničkih i kadrovskih uvjeta, tretman djeteta svjedoka ili žrtve u kaznenom i prekršajnom postupku je zabrinjavajući. Neki sudovi nemaju odjele za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama, zaposlene stručne suradnike niti opremu za videokonferencijsku vezu ili je oprema dotrajala i kvari se, zbog čega se rasprave odgađaju ili se dijete ispituje bez ovakve dodatne zaštite. Često se saslušanjem djeteta u prisutnosti socijalnog radnika zadovoljava forma zaštite djeteta, no upitno je koliko je takva zaštita kvalitetna jer djelatnici CZSS-a nisu posebno osposobljeni za zastupanje djeteta u pravosudnom postupku, osobito u vezi s procesnim pravima djeteta. Iako je uloga odjela za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama važna, ona se svodi na pružanje praktičnih informacija i emocionalnu podršku u fazi istrage i glavne rasprave. No, djelatnici tih odjela nisu ovlašteni provoditi psihološko savjetovanje ni psihoterapiju, davati pravne savjete ni razgovarati sa svjedokom o njegovom iskazu pa tako ne mogu djetetu žrtvi osigurati zakonom zajamčenu pomoć savjetnika u svrhu davanja iskaza niti djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć.

I nova zakonska rješenja, koja djetetu žrtvi kaznenih djela jamče pravo na opunomoćenika u kaznenom postupku, u provođenju pokazuju brojne slabosti. Uloga opunomoćenika nije jasna ni razrađena, a nisu precizirane ni kvalifikacije koje opunomoćenik mora imati. Zbunjujuća je i mogućnost korištenja prava na opunomoćenika pa neki suci djetetu dodjeljuju opunomoćenika samo ako to roditelji djeteta žele, dok drugi to čine po službenoj dužnosti neovisno o volji roditelja. S obzirom na brojne nedostatke, potrebno je uložiti još mnogo truda na uspostavi kvalitetnog sustava zaštite djeteta svjedoka kojim će svakom djetetu biti zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama.

Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Prema podacima MUP-a, tijekom 2012. prijavljeno je 339 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa na štetu djece. Najviše je prijavljeno kaznenih djela bludnih radnji (106) i kaznenih djela spolnog odnošaja s djetetom (70). Prijavljeno je i 49 kaznenih djela dječje pornografije na računalnom sustavu i mreži, 46 slučajeva zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom te 24 silovanja.

U pojedinim slučajevima pritužbe Uredu su se odnosile na postupanja nadležnih tijela u provođenju postupaka, osobito zbog dugotrajnosti postupka. Ured pravobraniteljice za djecu aktivno je sudjelovao svojim prijedlozima i mišljenjima u izmjenama kaznenog zakonodavstva i drugih propisa koji se izravno ili neizravno odnose na zaštitu djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja. Prilikom promjena Kaznenog zakona tražili smo da kazneni progon počinitelja spolnih delikata na štetu djeteta ne zastarijeva, da se dobna granica u kojoj dijete može dati pristanak na spolni odnos s odraslom osobom povisi s 14 na 16 godina, da se produži trajanje zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora, kao i da se omogući da se takav nadzor može provoditi i nad počiniteljima kojima je izrečena kazna zatvora u kraćem trajanju. Zalagali smo se da se u zakonskom tekstu zadrži kaznena odgovornost za neprijavljivanje počinjenja kaznenog djela na štetu djeteta i onih osoba koje su s počiniteljem u posebnoj relaciji, poput ispovjednika i odvjetnika. Predložili smo i da se kaznena odgovornost za neprijavljivanje kaznenog djela nad djetetom, neovisno o težini djela, proširi na sve građane kako bi se što veći broj slučajeva otkrio, djeca zaštitila, a počinitelji procesuirali. Zalagali smo se i za uspostavu posebne baze podataka o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece.

Stupanjem na snagu Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, koji se u medijima najavljivao kao „registar pedofila", a u čijoj izradi smo aktivno sudjelovali, stvorili su se uvjeti za poboljšanje zaštite djece. Na našu je inicijativu proširen krug onih koji mogu tražiti podatke iz kaznene evidencije, proširen je krug kaznenih djela za počinjenje kojih se mogu tražiti provjere u kaznenoj evidenciji te je produženo vrijeme čuvanja podataka pa tako i njihove dostupnosti. Nažalost, naš prijedlog da se podaci o počiniteljima spolnih delikata u kaznenoj evidenciji čuvaju trajno, kako bi bili dostupni za provjeru i nakon nastupa rehabilitacije, nije prihvaćen. Time je i dalje ostala otvorena mogućnost da počinitelj spolnog delikta na štetu djeteta, nakon nastupa rehabilitacije, kad više nije moguća provjera njegove kriminalne prošlosti, posvoji dijete, postane udomitelj ili se zaposli na poslovima u dječjem vrtiću, školi, dječjem domu ili drugim poslovima koji uključuju neposredni kontakt s djecom.

Zabrinjavaju nas i propusti u zakonskoj uređenosti nekih područja, poput sporta, obrazovanja i socijalne skrbi, kojima se otvara prostor da počinitelji spolnih delikata mogu raditi s djecom i nakon što je utvrđena njihova krivnja. Zabrinjava i to što nije omogućena suspenzija osobe, za koju postoji sumnja da je počinila kazneno djelo na štetu djeteta, samim započinjanjem kaznenog progona. I način na koji se u praksi provode odredbe pojedinih zakona u vezi s ograničenjem zapošljavanja počinitelja kaznenih djela na poslovima u kojima dolaze u kontakt s djecom zabrinjavajući je jer odgovorne osobe najčešće provjeravaju kandidata za obavljanje određenih poslova samo na temelju „potvrde o nekažnjavanju" kojom se dokazuje da protiv određene osobe nije u tijeku kazneni postupak te da joj nije izrečena nepravomoćna presuda. Ta potvrda, međutim, ne predstavlja dokaz da ta osoba nije pravomoćno osuđena za počinjenje kaznenog djela što se često njome neosnovano pretpostavlja.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih i prekršajnih djela

Najčešće pritužbe kršenja prava djece u sukobu sa zakonom bile su nam upućene od strane roditelja, a odnosile su se na postupanje policije. Razlozi pritužbi su upućivanje neprimjerenih riječi, ispitivanje privedene djece bez nazočnosti roditelja ili djelatnika CZSS-a te dolazak službenika policije na radno mjesto roditelja. U svojim izvješćima PU su negirale nezakonitost postupanja u svim slučajevima te smo prijavitelje upućivali na obraćanje Ravnateljstvu policije. Susretali smo se i s prijavama roditelja koji su tvrdili da su zbog površnog rada policijskih službenika njihova djeca, koja nisu kazneno odgovorna, bila neosnovano osumnjičena za počinjenje kaznenog djela, što je dovelo do pokretanja građanskih parnica protiv roditelja radi naknade štete.

Obraćali su nam se i odgajanici odgojnog zavoda za mušku populaciju s pritužbama na vršnjačko nasilje i nasilje službenika osiguranja. Unatoč postojećim programima usmjerenim na suzbijanje vršnjačkog nasilja i stalnim edukacijama službenika u radu s odgajanicima držimo da je nužno unapređivanje ovog segmenta izvršenja odgojne mjere. U više navrata smo upućivali i preporuke za unapređivanje cjelokupnog izvršenja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju jer su prostorni, materijalni i kadrovski uvjeti neodgovarajući.

Najdrastičnije kršenje pravosudnih prava predstavlja izvršenje mjere istražnog zatvora koje nije u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima. Djeca su smještena u sobama s punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, nisu obuhvaćena planskim tretmanom, a prekidaju i školovanje. Problem je dodatno naglašen kad postupak traje više mjeseci, ponekad i godinu dana. Na tu smo situaciju u više navrata upozoravali nadležna tijela, no pitanje istražnog zatvora još nije adekvatno riješeno. Zatražili smo i osnivanje zatvorene zavodske ustanove koju predviđa novi ZSM, a u koju bi djeca trebala biti upućena prilikom lišenja slobode za vrijeme trajanja kaznenog postupka.

Prema našim saznanjima, izvršenje nekih alternativnih mjera temeljem ZSM-a otežano je zbog nedostatka mjesta na koje se djeca mogu uputiti na izvršenje posebnih obveza humanitarnog rada ili poslova komunalnog ili ekološkog značenja te posebne obveze uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

U području zaštite sigurnosti djece primili smo 13 prijava povreda prava djece, kojima je bilo obuhvaćeno 31 dijete. Obraćali su nam se roditelji ili djeca osobno tražeći zaštitu vezano uz stradanje djece u prometu; opasnosti na igralištu i u igraonicama; problematiku nestale djece te štetnih i ugrožavajućih utjecaja (onečišćenje zraka - imisije, štetni materijali, uređaji, postrojenja, mine, oružje i opasne životinje). Osim rada po pojedinačnim povredama, bavili smo se i prijavama ugroženosti većih skupina djece.

Sigurnost djece u **prometu** nije dostatna, a djeca su najviše ugrožena prijevozom vozilima koja ne udovoljavaju uvjetima za prijevoz djece, prijevozom većeg broja djece od dopuštenog te nedostatnom cestovnom infrastrukturom. Osim potrebe pojačanog nadzora nad poštovanjem propisa kojima se uređuje organizirani prijevoz djece i razvijanja i unapređivanja cestovne infrastrukture, dodatne je napore potrebno uložiti u zaštitu djece u vožnji biciklima te u prijevozu djece osobnim vozilima i u organiziranom prijevozu. Najveću ulogu u tome, osim zakonodavca i provoditelja nadzora, imaju roditelji, odgojno-obrazovne ustanove i njihovi osnivači te prijevoznici.

Primamo i upite građana o mogućnostima i uvjetima za otvaranje **dječje igraonice**, o dozvolama potrebnima za rad igraonica i državnim tijelima nadležnim za njihovo izdavanje, kao i obavijesti o nepostojanju dječjih igrališta i o neodgovarajućim i neodržavanim prostorima za dječju igru. Uočava se pravna neuređenost, neujednačena praksa i

ugroženost sigurnosti djece u ovim aktivnostima. Unatoč više puta ponovljenim upozorenjima o potrebi uređenja ovog područja, nadležna tijela ne postupaju po našim preporukama. Očekujemo da će se u 2013. napokon pristupiti izradi zakona o dječjim igralištima i igraonicama.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Djeca evidentirana kao **„nestala"** osobito su ranjiva skupinu. Napuštanjem doma ona su prepuštena ulici, često bez odgovarajućeg smještaja i skrbi te izložena brojnim rizicima i opasnostima, a sadašnji sustav, unatoč nekim pomacima, poput uspostave Nacionalne evidencije nestalih osoba (NENO), pokazuje brojne slabosti. U praksi se ponekad pokazuje nedovoljan angažman i propusti policije u traženju nestale djece, osobito one koja su u bijegu iz ustanove ili imaju probleme u ponašanju. Ured se već dvije godine zalaže za uspostavu jedinstvene telefonske linije 116000 i osnivanje Nacionalnog centra za nestalu djecu, po uzoru na praksu pojedinih država. Vladi RH uputili smo preporuku da se taj projekt predvidi kao jedna od mjera budućih strategija i planova koje se odnose na zaštitu djece te da se osigura njezino efikasno provođenje. Unatoč podržanoj preporuci i načelno iskazanoj nužnosti uspostave jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu, što je i međunarodna obveza Hrvatske kao članice Europskog vijeća za elektroničke komunikacije, još uvijek nema pomaka.

Obaviješteni smo o ugroženosti prava djece na **zdrav okoliš** zbog rada rafinerija u Bosanskom Brodu i Sisku. Hrvatskom Saboru - Odboru za zaštitu okoliša i prirode te nadležnim ministarstvima (MZOP, MVEP, MSPM, MZ) preporučili smo stoga žurno poduzimanje predviđenih potrebnih aktivnosti radi smanjenja onečišćenja, sukladno važećim europskim zakonima i normama. Djeca su i u drugim mjestima bila izložena štetnom utjecaju imisija (onečišćenog zraka) uslijed nepravilnog odlaganja i zatrpavanja otpada u blizini naseljenih mjesta (Jakuševac/Zagreb i Viškovo/Rijeka). Gradovi i županije propustili su pravovremeno riješiti pitanje daljnjeg odlaganja otpada na odlagalištima, kao i drugih mogućih *divljih* odlagališta. Najavljena sanacija/zamjena krovišta od azbestnih ploča na vrtićima te osnovnim i srednjim školama, o kojoj smo pisali u prošlogodišnjem izvješću, još nije gotova.

Sigurnost djece ugrožena je i u blizini opasnih postrojenja i nerazminiranih površina. Pogibija djeteta uslijed strujnog udara, izravnim doticanjem strujnog voda na nedovoljno zaštićenoj mjesnoj trafostanici, bila je povod jednoj od naših inicijativa. Opasnost od minsko-eksplozivnih sredstava za djecu i dalje postoji, prvenstveno zbog sporog razminiranja minski sumnjivih površina, uvjetovanog nedovoljnim izdvajanjem i prikupljanjem financijskih sredstava za razminiranje. Djeca su izložena opasnostima i od oružja, a primali smo i prijave roditelja, građana i udruga o opasnostima od životinja (pasa, vukova i medvjeda). Neke od tih prijava ukazale su na problem u primjeni Zakona o zaštiti životinja te problem postupanja sa zaštićenim vrstama.

2.9 DISKRIMINACIJA

Tijekom godine postupali smo po Zakonu o suzbijanju diskriminacije (ZSD) u 16 slučajeva. Pored toga, u 2012. su prenesena dva slučaja iz prethodne godine o kojima smo kasnije primali obavijesti o postupanju nadležnih tijela. U odnosu na prethodne godine, broj ovih prijava je udvostručen. U 13 slučajeva prijavljeno je diskriminatorno postupanje u području obrazovanja, u jednom slučaju u području socijalne sigurnosti (socijalne skrbi), a u dva slučaja nije određeno područje diskriminacije jer se radilo o diskriminatornom postupanju općenito. U sedam slučajeva osnova pritužbe za diskriminaciju bila je etnička pripadnost, u dva slučaja obrazovanje, a ostale su se pritužbe odnosile na diskriminatorno postupanje po osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta te rodnog identiteta ili izražavanja. U jednom slučaju nije bilo moguće utvrditi osnovu pritužbe. Vidljivo je da u nekim slučajevima pritužitelji koriste institut diskriminacije pored isticanja drugih povreda prava djece, bez postojanja diskriminacijske osnove i bez stvarne namjere da se povreda propituje u kontekstu suzbijanja diskriminacije. U takvim slučajevima, kao i onima u kojima nije utvrđena osnovana sumnja na diskriminaciju iz ZSD-a, Ured je postupao prema ovlastima iz Zakona o pravobranitelju za djecu.

2.10 OSTALA PRAVA I NENADLEŽNOST

U nekim slučajevima (31) prijavitelji su se obraćali Uredu pravobraniteljice tražeći pomoć u rješavanju problema koji se ne mogu povezati s pravima djece. Odrasle osobe su tako tražile pomoć u vezi sa svojim osobnim pravima, poput prava iz zdravstvene zaštite, zaštite privatnosti ili prava iz radnih odnosa. Nerijetko nam se obraćaju mlade punoljetne osobe, vezano uz njihovo pravo na uzdržavanje ili na zaštitu od nasilja u obitelji. Iz njihovih

obraćanja proizlazi da nedostaju punktovi na kojima bi mogli naći informacije o svojim pravima, poput prava na ostvarivanje uzdržavanja te bi bilo korisno kad bi takve informacije mogli naći na web stranicama nadležnog ministarstva. Prijaviteljima smo, kad god je bilo moguće, dali savjet ili ih uputili na mjesta na kojima mogu potražiti rješenje svojih problema.

3 Mreža mladih savjetnika (MMS) - dječje sudjelovanje

Mreža mladih savjetnika (MMS) pravobraniteljice za djecu, stalno je savjetodavno tijelo koje okuplja djecu iz cijele Hrvatske. Formalno MMS djeluje od rujna 2010. Mrežu čini 25 djece u dobi od 12 do 18 godina, koja svoju savjetničku ulogu ostvaruju putem elektroničkog foruma te u susretima s djelatnicima Ureda pravobraniteljice za djecu, gdje razmjenjuju mišljenja. Često i sami predlažu teme za raspravu i aktivnosti MMS-a, a predlažu i neke aktivnosti. Oni su savjetnici i suradnici, ali i ambasadori pravobraniteljice jer svojim vršnjacima prenose informacije o našem radu, o dječjim pravima i njihovoj zaštiti. Svaki član MMS-a zastupa vlastito mišljenje, predstavlja sebe samog i upoznaje pravobraniteljicu sa svojim stajalištem o položaju djece u društvu te o svemu što je, po njegovom mišljenju, važno i potrebno djeci. Proteklo izvještajno razdoblje obilježeno je izborima *Druge generacije MMS-a*. Između 147 prijava, članovi *Prve generacije MMS-a* su s pravobraniteljicom i odraslim savjetnicama izabrali 25 mladih savjetnika i savjetnica pravobraniteljice.

Na osnivačkom sastanku, održanom u prosincu 2012., djeca članovi MMS-a zajednički su, uz upoznavanje i definiranje pravila rada, pripremali elemente svoga akcijskog plana za sljedeću godinu, pri čemu su se usmjerili na četiri osnovne teme: obrazovanje, zdravlje, prevenciju nasilja te sigurnost djece na internetu. Osmišljavali su i način na koji će sami u svojim sredinama predstaviti rad Ureda i MMS-a. Na forumu su MMS-ovci izrazito aktivni i pokazuju vrlo široki spektar interesa. Teme o kojima raspravljaju su korištenje mobitela u školi, zdravstveni i građanski odgoj, odnos profesora prema učenicima, preopterećenost gradivom, kriteriji ocjenjivanja, upis u srednje škole, odluka o ukidanju zaključivanja ocjena na polugodištu, potreba zaštite učeničke privatnosti, potreba zaštite djece od svih oblika nasilja, kako spriječiti fizičko nasilje među djecom i drugo. Bavili su se i pitanjima vezanim za: doniranje sredstava za liječenje djece, maloljetničke trudnoće, pretilost djece, organiziranu prehranu djece u osnovnim i srednjim školama, ravnopravnost spolova, poštovanje dječjih prava, prava djece s TUR i osobne asistente, zaštitu djece razvedenih roditelja. Njihova mišljenja izrazito su nam vrijedan izvor informacija i putokaz za djelovanje u zaštiti prava i interesa djece, a njihove aktivnosti u školama su dragocjena pomoć i oslonac.

4 Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

4.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Još uvijek zamjećujemo visoku razinu kršenja prava djece romske nacionalne manjine u području prava na obrazovanje, ostvarivanja roditeljske skrbi, ekonomskih prava i prava na zaštitu od nasilja te prava na zaštitu od nediskriminacije. Stoga smo državnim, regionalnim i lokalnim tijelima upućivali preporuke usmjerene na unapređivanje položaja djece romske nacionalne manjine. Očitovali smo se i u povodu izrade Nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2013. do 2020. te predložili mjere u kreiranju njezinog izvedbenog dokumenta za razdoblje od 2013. do 2015. Izvijestili smo o svojim aktivnostima kojih smo bili nositelji temeljem Nacionalnog programa za Rome za 2010. i 2011. Obišli smo dva romska naselja u Slavoniji i upoznali se s njihovim problemima - lošim uvjetima stanovanja, nezaposlenošću, siromaštvom i socijalnom isključenošću.

Ostvarivanjem prava djece srpske nacionalne manjine bavili smo se prateći školovanje djece u Vukovaru na srpskom jeziku i pismu po modelu A. Rezultati longitudinalnog znanstvenog istraživanja pokazali su da odvojeno školovanje djece srpske nacionalne manjine i većinske djece ne pridonosi njihovoj socijalnoj integraciji u nacionalno podijeljenoj zajednici. Istraživanje upućuje i na to da se škola, ne dovodeći u pitanje manjinska prava na posebne oblike obrazovanja, može iskoristiti kao prostor za socijalnu integraciju mladih.

Obilascima dviju manjinskih odgojno-obrazovnih institucija, mađarske u Osijeku i talijanske u Bujama, uvjerili smo se u kvalitetno ostvarivanje obrazovnih prava djece pripadnika ovih dviju nacionalnih manjina.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

4.2 PRAVA DJECE S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

Ured je postupao u 50 predmeta zaštite prava i interesa djece s problemima u ponašanju kojima je bilo obuhvaćeno 52 djece. Lokalna zajednica i odgojno obrazovne institucije još uvijek nemaju dovoljno razvijenih, strukturiranih i organiziranih preventivnih programa za sprečavanje i suzbijanje problema u ponašanju djece. Škole ne nalaze dovoljno učinkovite načine u nošenju s ovom pojavom, posebice u slučajevima nasilja te se ova djeca u školi najčešće doživljavaju kao *ometajući čimbenik* kojeg se treba riješiti i prepustiti ga socijalnoj skrbi, zdravstvu ili pravosuđu. Susretali smo se i s djecom čiji se problemi u ponašanju mogu dovesti u izravnu vezu s neučinkovitom obiteljsko-pravnom zaštitom u slučajevima zanemarivanja i zlostavljanja u obitelji te visoko konfliktnog razvoda braka roditelja. Zakašnjele i nedovoljno učinkovite mjere institucija znatno su pogodovale pojavi niza emocionalnih i ponašajnih teškoća djeteta.

Podržavamo plan transformacije i deinstitucionalizacije, koji MSPM provodi u odnosu na domove u nadležnosti socijalne skrbi, budući da je djeci s problemima u ponašanju učinkovitije i humanije pružiti pomoć u krugu obitelji. U tu svrhu nužno je razviti više servisa za pomoć obiteljima, preventivne programe i programe ranih intervencija. Postojeći domovi za djecu s poremećajima u ponašanju još nisu dovoljno diferencirani. Osjeća se potreba za uvođenjem još jedne „karike u lancu" između domova socijalne skrbi i institucija u sustavu pravosuđa, odnosno institucije u kojoj bi se djeci s „težim" poremećajima omogućio snažniji tretman i čvršća odgojna struktura s većim stupnjem nadzora. Također ne postoje resursi za zbrinjavanje djece s poremećajima u ponašanju i psihičkim teškoćama koja su smještena u domove zbog disfunkcionalnosti svojih obitelji, a to je skupina djece čija se prava i interesi najviše krše. Njih se prebacuje iz zdravstvenih ustanova u ustanove socijalne skrbi bez učinkovitijeg zbrinjavanja i trajnijeg rješenja za njihove složene kombinirane potrebe. Kako je, unatoč planiranim mjerama deinstitucionalizacije, izvjesno da će postojati manji broj ovakve djece koja će morati biti institucionalizirana, ponovili smo preporuku o osnivanju odjela u zajedničkoj ingerenciji zdravstva i socijalne skrbi, u kojem će se pojačanom zaštitom i tretmanom zadovoljiti specifične potrebe ove djece.

Međusektorska suradnja i koordinacija još uvijek nisu dovoljno razvijene, jer svaki sektor ovakvom djetetu pristupa segmentirano, bez cjelovitog i zajedničkog pristupa u planiranju i provođenju intervencija. Često se odgovornost za djetetove probleme prebacuje na sustav socijalne skrbi, pri čemu se zanemaruju odgovornosti i obveze onih koji su propustili primijeniti mjere prevencije i pravodobnih ranih intervencija. Napominjemo da je u 2012. istekao prvi i jedini strateški dokument koji se odnosi na ovu pojavu - Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju od 2009. do 2012. Novi dokument nije donesen, a javnosti još nije dostupno ni Izvješće o provođenju zacrtanih mjera i aktivnosti za 2011. godinu.

4.3 BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE

Važan segment zaštite mentalnog zdravlja djeteta je materijalna sigurnost obitelji koja je u uvjetima ekonomske krize i nezaposlenosti roditelja teško narušena. Siromaštvo i socijalna isključenost nerijetko dovode u krizu obiteljsku dinamiku i povećavajući nasilne obrasce ponašanja prema djeci, a i država se restriktivno odnosi prema potrebama djece pa ukida neke već dosegnute standarde.

Teškoće mentalnog zdravlja djece najčešće se pojavljuju u kombinaciji s problemima u ponašanju te je stoga osobito važno provoditi pravodobne i učinkovite mjere u zaštiti djece koja odrastaju u situaciji povećanog rizika. Upozoravamo na neujednačenu primjenu medikamentozne terapije kod ove djece, koja je često dugotrajna i toliko snaž-

na da ometa dijete u normalnom funkcioniranju i guši njegove razvojne potencijale. Također upozoravamo na nedovoljnu osviještenost o problemima samoozljeđivanja djece te izloženosti djece djelovanju različitih sekti o čemu nema dovoljno informacija te izostaje i adekvatna stručna pomoć u takvim situacijama. Nedovoljno su razvijene preventivne mjere u sprečavanju samoubojstava djece, mjere pružanja pomoći kod pokušaja samoubojstva te mjere zaštite i liječenja djece nakon pokušaja samoubojstva.

Godinama upozoravamo da usluge zaštite mentalnog zdravlja nisu dostupne svoj djeci, a osobito su u tome uskraćena djeca i njihove obitelji u manjim sredinama. Državne institucije u sustavu socijalne skrbi i zdravstva, zbog velikog obima posla, najčešće nisu u mogućnosti pružiti kvalitetne usluge trajnijeg karaktera pa su roditelji prisiljeni pomoć potražiti u privatnom sektoru. U slavonskoj i dalmatinskoj regiji nedostaje institucija po uzoru na Polikliniku za zaštitu djece grada Zagreba, u kojoj bi zlostavljana djeca na jednom mjestu dobila usluge multidisciplinarne i cjelovite zaštite. Nažalost, dalmatinska regija nema nijedan specijalizirani odjel dječje i adolescentne psihijatrije na svom području. Vrijedan potencijal u brizi za mentalno zdravlje djece vidimo u županijskim zavodima za javno zdravstvo, no njihovu djelatnost nužno je materijalno i kadrovski unaprijediti i osnažiti, u čemu je neophodna i podrška lokalne zajednice.

4.4 ZAŠTITA DJECE OD OVISNOSTI

Mladi u Hrvatskoj u velikoj mjeri konzumiraju alkohol i cigarete, ali i opojna sredstva te sudjeluju u igrama kladenja, što je, unatoč zakonskim zabranama i inspekcijskim nadzorima, rezultat dostupnosti navedenih sredstava, o čemu nam svjedoče sama djeca. Na stav djece o sredstvima ovisnosti utječu odrasli uzori, ali i mediji koji i dalje vode intenzivnu marketinšku kampanju usmjerenu afirmaciji konzumacije piva. Pivo se sve više povezuje sa sportom, druženjem i dobrom zabavom. U daljnjim aktivnostima nužno je voditi računa o tome da je konzumiranje sredstava ovisnosti povezano s ozbiljnim oštećenjima zdravlja i promjenama ponašanja - nasiljem, lošom komunikacijom s roditeljima i okolinom, stradanjem u prometnim nezgodama, kriminalom.

4.5 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

Zaštita prava djece čiji su roditelji u zatvoru unaprijeđena proteklih godina, ponajprije na razini povećane vidljivosti ove djece i njihovih specifičnih potreba, posebice kod djelatnika zatvorskog sustava. No, neki već dosegnuti standardi se ukidaju ili se u njihov daljnji razvoj ne ulaže dovoljno. Nakon početnog opremanja prostora za posjete djece u kaznenim ustanovama nije uslijedilo njihovo daljnje oplemenjivanje, u što se premalo ulaže. Kao nedovoljnu brigu države za potrebe ove djece i ukidanje teško postignutog standarda vidimo i odluku MSPM-a o prekidu daljnje suradnje s Upravom za zatvorski sustav u provođenju programa *Odgovorno roditeljstvo*, koji su djelatnici obiteljskih centara provodili u kaznenim ustanovama za zatvorenike roditelje. Premda se program pokazao korisnim i za zatvorenike i za njihovu djecu, obaviješteni smo da novim ovlastima i podjelom poslova u obiteljskim centrima oni više nisu u mogućnosti provoditi navedeni program, što dovodi u pitanje njegovu održivost.

Najčešći problem djece čiji su roditelji u zatvoru je ostvarivanje prava na kontakt s roditeljem, bilo zbog udaljenosti i materijalnih troškova puta, bilo zbog izostanka volje drugog roditelja ili skrbnika da dijete odvodi u posjet. Problemi se pojavljuju i u organizaciji i načinu odvijanja posjeta u kaznenim ustanovama, zbog čega smo uputili više preporuka Upravi za zatvorski sustav. U promicanju prava i interesa djece čiji su roditelji u zatvoru Ured pravobraniteljice za djecu potaknuo je niz inicijativa na nacionalnoj razini te ostvario značajnu međunarodnu suradnju.

4.6 PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

Ured pravobraniteljice za djecu godinama poziva na unapređivanje standarda zaštite djece u okviru pravosudnog postupka, upozoravajući nadležna tijela na kadrovske, prostorne i organizacijske probleme koji se moraju riješiti. Zalažemo se za osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, licenciranje odvjetnika koji zastupaju djecu, osnivanje posebnih stručnih službi pri sudovima koji donose odluke o obiteljskopravnoj zaštiti, potrebnu stručnu ekipiranost CZSS-a te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u pravosudnom postupku. Zalažemo se i za osnivanje servisa za podršku i pomoć djeci žrtvama i svjedocima na lokalnoj razini te prilagođavanje sudskih prostora i uvjeta sudjelovanja potrebama djece. Surađujemo s Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu

i mladež, Ministarstvom pravosuđa (MP), akademskom zajednicom i pojedinim stručnjacima, u cilju poboljšanja razine zaštite prava djece u pravosudnom postupku te sudjelujemo u radu radnih skupina za izradu propisa kojima se uređuje položaj djece u pravosudnom postupku. Vladu RH potičemo na potpisivanje i ratifikaciju Trećeg fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta, kako bi se djeci osiguralo postojanje međunarodnog instrumenta za pritužbe u slučajevima kad pravna sredstva nacionalne države ne postoje ili nisu efikasna. Organizirali smo četiri stručna skupa vezano uz položaj djeteta u pravosudnom postupku, s posebnim naglaskom na primjenu Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava te objavili dva zbornika o zaštiti djeteta - žrtve i počinitelja - u pravosudnom postupku, kako bi ta znanja i informacije bili dostupni širem krugu stručnjaka koji neposredno dolaze u doticaj s djecom u okviru pravosudnog postupka.

4.7 ZAŠTITA DJECE KOJA SE BAVE SPORTOM

U 2012. postupali smo u 42 slučaja zaštite prava djece koja se bave sportom, što je do sada najveći broj predmeta u ovom području dječjih aktivnosti. Osim pojedinačnih prijava povreda prava djece ta brojka obuhvaća i opće inicijative pravobraniteljice za djecu, sudjelovanja na stručnim skupovima o djeci u sportu, odgovore na novinarske upite vezane za prava djece koja se bave sportom, kao i praćenje dječjih sportskih manifestacija. Pojedinačne prijave odnosile su se na neodgovorno i neprimjereno ponašanje trenera, onemogućavanja prijelaza djeteta iz jednog kluba u drugi, izricanje stegovnih mjera, odricanje organizatora od odgovornosti za posljedice do kojih bi moglo doći tijekom natjecanja, „promociju" oružja kojim se trenira streljaštvo, lošu organizaciju šahovskog natjecanja s previše partija u jednom danu, loše upravljanje rukometnim klubom, zatim na nepravedno poništen rezultat natjecanja na karate turniru, nepravilnosti u radu sudačke organizacije, kao i nepravilnosti pri registraciji igračica u jednom nogometnom klubu. Nekoliko se predmeta odnosi na korištenje i sigurnost sportskih objekata i terena, bazena, skijališta i sportskih igrališta.

Sigurnost, dostupnost i kvaliteta u sportu za djecu još uvijek nisu u potpunosti osigurani. U 2012. uslijedile su još jedne izmjene i dopune Zakona o sportu, ali ni ovaj put nisu prihvaćeni prijedlozi i argumenti pravobraniteljice za djecu. Još nisu doneseni svi provedbeni propisi čije donošenje predviđa Zakon o sportu niti su provedeni svi Zaključci koje je Saborski odbor za obitelj, mladež i šport donio u travnju 2008., nakon rasprave o pravima djece koja se bave sportom.

4.8 LOKALNA ZAJEDNICA U ZAŠTITI PRAVA DJECE

U 2012. smo pojedinim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave upućivali prijedloge i preporuke za unapređenje i zaštitu prava djece. Propitivanje ostvarivanja i zaštite prava djece u lokalnoj zajednici odnosilo se najviše na dostupnost i financiranje predškolskog odgoja i obrazovanja, dostupnost i financiranje prijevoza djece i utjecaj ostvarivanja radničkih prava na djecu, što je došlo do izražaja u pojedinim slučajevima u kojima su prosvjedi radnika snažno utjecali na različite aspekte života djece u lokalnoj sredini.

4.9 DJECA NA OTOCIMA

Nastavljajući aktivnosti iz prethodnih godina, intenzivno smo se bavili problematikom prava djece koja žive na otocima. U proteklih pet godina posjetili smo 22 otoka, obišli tamošnje vrtiće, škole i javne službe te razgovarali s djecom i stručnjacima. Tijekom posjeta uočili smo specifične poteškoće i brojne prepreke u ostvarivanju dječjih prava u različitim područjima života: obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, kulturi, socijalnoj skrbi, infrastrukturi, o kojima smo izvještavali i u prethodnim izvješćima. U 2012. smo aktualizirali probleme otočke djece na stručnom skupu „Jednake mogućnosti za djecu na otocima", održanom u gradu Rabu. Proizišli zaključci skupa te aktualizirane naše dosadašnje preporuke upućene su nadležnim ministarstvima i ustanovama.

4.10 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

Mediji pomažu da potrebe i prava djece u mnogim područjima budu vidljivi u javnosti, no pritom ne vode dovoljno računa o potrebi zaštite privatnosti, zaštite od štetnih sadržaja i potrebama djece za sadržajima koji potiču njihov razvoj. Iako je cijelo društvo postalo osjetljivije na kršenja prava djece u medijima, propisi koji štite djecu ne primjenjuju

se pa sankcije za to uglavnom izostaju. Najteža kršenja prava djece događaju se pri izvještavanju o djeci žrtvama spolnog zlostavljanja, kad se često posredno otkriva identitet djeteta. Novinarsko vijeće časti redovito reagira na prijave izričući opomene novinarima i urednicima, ali one nemaju dovoljnu snagu, a nakladnici pritom ne odgovaraju za propuste. Ističemo i da dijete moramo gledati i kao nositelja prava na pristup informacijama i korisnika medija te mu, osim zaštite, moramo osigurati i razvoj medijske pismenosti, koja je često vrlo važna i za njegovo uključivanje i sudjelovanje u zajednici. Smatramo da je u Hrvatskoj potrebno osnovati istraživačko-razvojni centar za medije i djecu.

4.11 - 4.12 NACIONALNI DOKUMENTI I STRATEGIJE U VEZI SA ZAŠTITOM DJECE

Ured pravobraniteljice za djecu redovito prati ostvarivanje Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012., Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. te Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. do 2011. godine. Također, dijelom i sam sudjeluje u njihovu ostvarivanju.

4.13 PROJEKT „DJECA U POKRETU"

Ured sudjeluje i u pripremi projekta „Djeca u pokretu - razvijanje sustava pomoći i zaštite djeci bez pratnje stranim državljanima u RH", koji je odobrilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, a čiji je nositelj Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH. Svrha projekta je podizanje svijesti o položaju djece bez pratnje i uspostava sustavne aktivnosti radi unapređivanja identifikacije, pomoći i zaštite ove djece. Glavne aktivnosti Projekta usmjerene su na izradu Protokola o postupanju nadležnih tijela te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u zaštiti ove skupine djece. Ured se zalaže da se u okviru Projekta izradi jedinstvena lista skrbnika za poseban slučaj, koji se imenuju djeci bez pratnje za područje cijele Hrvatske te da se aktivnosti usmjere na izgradnju odgovarajućih smještajnih kapaciteta, budući da postojeći ne zadovoljavaju.

5 Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovim preporukama se institucijama, tijelima ili osobama ukazuje na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2012. uputili smo brojne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet, a nadležnim institucijama uputili smo 51 općU preporuku, s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u RH. Riječ je o preporukama u području obiteljskopravne zaštite (5), obrazovanja (10), zdravlja (3), pravosuđa (5), sigurnosti djece (8), zaštite imovinskih interesa (2), sporta (2), zaštite posebno ranjivih skupina djece (8), medija (3) te drugih područja života djece (5).

6 Sudjelovanja u izradi propisa i poticaji za donošenje i izmjenu propisa

Uz sudjelovanje u radu stručnih radnih skupina za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi i Protokola o zaštiti djece bez pratnje, sudjelovali smo u donošenju ukupno 33 propisa. Na četiri propisa nakon razmatranja njihovog sadržaja nismo imali primjedbe, dok smo u preostalih 27 dali brojne konkretne prijedloge. Poticaj za donošenje novih propisa dali smo u dva slučaja.

Prijedloge i mišljenja dali smo na: Obiteljski zakon, Zakon o dadiljama, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Zakon o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona, Zakon o probaciji, Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež, Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udomiteljstvu, Zakon o prebivalištu, Zakon o osobnom imenu, Zakon o primjeni ljudskih tkiva i stanica, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sportu, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji, Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, Zakon o oružju i Zakon o pučkom pravobranitelju. Mišljenje smo dali i na: Protokol o zaštiti od nasilja u obitelji te na Ugovor između Hrvatske radiotelevizije i Vlade Republike Hrvatske. Nadležna tijela podsjetili smo na obvezu donošenja Pravilnika o uvjetima i načinu reklamiranja piva te Programa osposobljavanja za vožnju biciklom, programa biciklističkog ispita i obrasca potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom.

Predložili smo donošenje dva nova propisa: jednog kojim bi se reguliralo sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim djelatnostima te drugog, kojim bi se zaštitilo djecu pri otkupu zlata i srebra.

7 Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata, obišli smo 57 ustanova i lokacija: 10 ustanova socijalne skrbi (osam domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, jedan za djecu s poremećajima u ponašanju i jedan Obiteljski centar), jedan obiteljski dom, 28 odgojno-obrazovnih ustanova (12 dječjih vrtića i dislociranih vrtićkih kuća, šest osnovnih, pet srednjih škola, četiri učenička doma te jedan prosvjetno kulturni centar), tri zdravstvene ustanove, dvije terapijske zajednice, tri dječje igraonice, dva dječja odmarališta, četiri kaznene ustanove, dvije udruge koje skrbe o djeci i dva romska naselja. Prilikom obilazaka posebno smo pratili uvjete smještaja, odgoja i skrbi, mogućnosti dječje participacije u pojedinim pitanjima života i rada u ustanovama te suradnju s drugim relevantnim ustanovama.

8 Ostale aktivnosti vezane uz zaštitu i promicanje prava djece

U 2012. godini organizirali smo sedam stručnih skupova: „Pravilna prehrana djece u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te ustanovama koje skrbe za djecu - gdje smo danas?" (Zagreb, 29. listopada); „Jednake mogućnosti za djecu na otocima" (Rab, 6. - 7. studenoga); „Politika prema djeci: Europska unija, Vijeće Europe, Hrvatska" (Zagreb, 27. studenoga) u suradnji s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku i Koordinacijom udruga za djecu; te četiri stručna skupa „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava" u suradnji s HOK-om: u Osijeku (14. veljače), Rijeci (23. veljače) i Splitu (28. veljače), a u Zagrebu (21. veljače) i s Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež. Organizirali smo stručnu raspravu „Inicijativa za uspostavu telefonske linije za nestalu djecu" (Zagreb, 15. studenoga). Sudjelovali smo i u organiziranju skupova i manifestacija drugih organizatora: predstavljanje knjige „Djeca medija - Od marginalizacije do senzacije", Festival o pravima djece te zajedničke konferencije za novinare pravobraniteljice za djecu i HOK-a. Ostvarili smo nekoliko izdavačkih projekata. Objavili smo dva zbornika namijenjena stručnjacima koji rade u području zaštite prava djece, „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju" i „Dijete u pravosudnom postupku - Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava". Objavili smo i zidni kalendar 2013. za djecu i mlade te novo izdanje pu-

blikacije za djecu i odrasle o Konvenciji o pravima djeteta. Održali smo izlaganja na više od četrdeset skupova te objavili ukupno 18 članaka u zbornicima, časopisima, novinama i drugim publikacijama.

9 Susreti, razgovori i suradnja s djecom

Važan dio našeg rada su susreti, razgovori i suradnja s djecom. Pravobraniteljica i njezini suradnici susreću se s djecom u različitim situacijama - prilikom posjeta ustanovama u kojima djeca borave, na sjednicama dječjih gradskih vijeća, manifestacijama dječjeg stvaralaštva, sportskim susretima, smotri učeničkih projekata iz područja ljudskih prava, školi ljudskih prava. Osim toga, djeca su često gosti u našim uredima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci. Od njih doznajemo o njihovim razmišljanjima, opažanjima, problemima, a čujemo i njihove prijedloge o mnogim pitanjima koja djeca smatraju važnima. Posebno ističemo kontinuirani rad s djecom kroz aktivnosti Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

10 Međunarodna suradnja

Nastavljena je višegodišnja suradnja s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija ENOC, ENYA, CRONSEE, EUROCHIPS, UN, UNICEF. Bilateralnu suradnju ostvarili smo s predstavnicima 12 međunarodnih institucija i država. Sudjelovali smo na 19 međunarodnih konferencija i drugim stručnim skupovima u inozemstvu i u Hrvatskoj, a na nekima smo održali pozvana ili prijavljena predavanja.

11 Rad regionalnih ureda

Sjedište Ureda je u Zagrebu, a radimo i u regionalnim uredima u Splitu, Rijeci i Osijeku. Ustroj rada Ureda koncipiran je tako da se s relativno malim brojem savjetnika pokrivaju multidisciplinarno različita područja u zaštiti prava djece. U dijelu promocije prava djece radi se prema teritorijalnom načelu, dok se u rješavanju prijava pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava radi prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. U 2012. je radno obilježeno pet godina djelovanja regionalnih ureda u Splitu, Osijeku i Rijeci, tijekom kojih je povećana dostupnost ureda strankama, osobito osobnim dolaskom radi individualnog savjetovanja.

12 Ustroj i financijsko poslovanje

Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove, u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. Deset službenika radi u Zagrebu, a po dvoje u Splitu, Rijeci i Osijeku. Od 16 službenika, 12 radi na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Od sveukupno 19 zaposlenih (16 službenika i 3 dužnosnice), u stručnom timu je 15 osoba s visokom stručnom spremom, i to osam diplomiranih pravnika, dvije pedagoginje, dvije psihologinje, socijalna pedagoginja, diplomirana socijalna radnica i edukacijska rehabilitatorica.

Zaposleni u Uredu pravobraniteljice za djecu 2005. - 2012.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Broj službenika/ca + dužnosnice	8+3	8+3	12+3	13+3	16+3	16+3	16+3	16+3

Ured pravobraniteljice za djecu radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Svi prostori zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada.

Sukladno Strateškom planu za razdoblje 2011. do 2013., Planu i programu rada za 2012. i planiranom razvoju Ureda, proračun Ureda pravobraniteljice za djecu iznosio je 5.312.000 kuna. Proračunskim sredstvima raspolagalo se sukladno Zakonu o proračunu, Zakonu o javnoj nabavi i ostalim propisima o poslovanju proračunskih korisnika, kao i prema smjernicama Ministarstva financija i Državne riznice. Proračun je izvršen u 97,89% iznosu, odnosno s 5.199.834 kuna.

Plan i izvršenje Proračuna Pravobranitelja za djecu 2005.-2012.

	Proračun 2005.	Proračun 2006.	Proračun 2007.	Proračun 2008.	Proračun 2009.	Proračun 2010.	Proračun 2011.	Proračun 2012.
Plan	2.654.578	2.848.200	4.179.000	5.573.000	5.714.232	6.209.680	5.728.930	5.312.000
Izvršenje	2.173.247	2.709.864	4.082.059	5.287.665	5.684.842	6.130.709	5.406.902	5.199.834
% izvršenja	81,87	95,14	97,68	94,88	99,49	98,73	94,38	97,89

Tijekom godine ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna. Odobreni su nam rebalansi proračuna prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima Ureda. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2012. godinu, izrađeno je u zakonskom roku te, sukladno članku 105. stavku 1. i 3. Zakona o proračunu, dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

13 Status pravobranitelja za djecu

Nakon što su krajem 2011. Zakonom o pučkom pravobranitelju pravobranitelj za djecu i drugi specijalizirani pravobranitelji pripojeni pučkom pravobranitelju, Ustavni sud RH je Zakon proglasio neustavnim, a novim zakonom iz lipnja 2012. zadržana je samostalnost pravobranitelja za djecu, kao i ostalih specijaliziranih pravobranitelja. Čini se da je prepoznato da snaga institucije ne leži u njezinoj veličini i broju, već u motiviranosti, inicijativnosti, angažiranosti i aktivnosti njezinih djelatnika te ostvarivanju njezine misije. Drago nam je da Hrvatska odlučila djecu tretirati kao važnu i veliku grupu stanovnika koja zaslužuje nepodijeljenu pažnju i specifične, učinkovite i održive odluke i odgovornost odraslih za zdravo odrastanje djece, prepoznavanje njihovih potreba, razvoj njihovih odgovornosti i ostvarivanje njihovih prava.

14 Zaključak

Izvješće za 2012. godinu pokriva brojna područja života djece u kojima se njihova prava krše ili se ne ostvaruju u dovoljnoj mjeri. Stari problemi i dalje postoje, a, nažalost, svake godine otvaraju se i novi. Unatoč višegodišnjem ukazivanju na ugroženost djece zbog konfliktnih obiteljskih odnosa i nedjelotvorne zaštite djece od nasilja, ove su teškoće i dalje najbrojnije u prijavama koje primamo.

Postojeća razina zaštite djece suočene s **prekidom bračne ili izvanbračne zajednice roditelja**, kojoj roditelji uskraćuju susrete i druženja s drugim roditeljem, i dalje nije zadovoljavajuća. Procjenjuje se da je oko 1500 djece go-

dišnje na neki način uskraćeno za susrete i druženje s roditeljem s kojim ne žive. U takvim situacijama stručne intervencije i mehanizmi zaštite djece mogu dati pozitivne rezultate samo ako se provodi stručni rad s roditeljima koji uviđaju negativne posljedice vlastitog ponašanja na dijete, koji su motivirani mijenjati to ponašanje i koji su, uz stručnu pomoć, u stanju sagledati potrebe djeteta i razlikovati ih od vlastitih. Ako, pak, roditelji ne žele surađivati - ni međusobno, niti s CZSS-om - čini se da nema učinkovitih načina zaštite djeteta i njegovih prava. Reakcije nadležnih tijela na manipulativne postupke roditelja često su jako zakašnjele pa se djeca doista otuđuju od drugog roditelja, a tada se inzistiranje na provođenju zakašnjelih odluka, koje bi trebale biti u interesu djeteta, doživljava kao „nasilje" nad djetetom. S obzirom na broj djece koja su iz godine u godinu pogođena ovakvim ponašanjem roditelja, krajnje je vrijeme za pronalaženje učinkovitijih mehanizama postupanja nadležnih tijela.

Izostaje pravovremena, stručna i cjelovita **zaštita djece od nasilja i zanemarivanja**. Djeca su izložena nasilju u obitelji, u školi, domovima za djecu, sportskim klubovima, na ulici. Uza sve to nasilna ponašanja i ispadi odraslih dio su svakodnevice i u privatnom i u javnom prostoru. Tjelesno kažnjavanje djece i dalje je prisutno u društvu kao „metoda odgoja". Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama sve češće se isprepliće s nasiljem putem interneta i mobitela, a tema vršnjačkog nasilja zauzima i dalje velik medijski prostor, čime se pojačava dojam o problemu nasilja. Istovremeno odgojno-obrazovni djelatnici izražavaju nemoć i traže zaštitu od učenika koji se ponašaju nasilno te rješenje vide u pooštravanju pedagoških mjera. No, pojačana represija, bez prevencije i kontinuiranog rada s učenicima, ne rješava uzroke problema.

Unatoč boljoj zakonskoj uređenosti, zaštita djece od seksualnog nasilja i nadalje je nedostatna. I dalje postoje „rupe u zakonu" koje omogućuju da počinitelji spolnih delikata rade neposredno s djecom i nakon što je utvrđena njihova krivnja. Zabrinjava nas nedostatak kapaciteta za pružanje pravovremene i kvalitetne podrške djetetu koje je doživjelo seksualno nasilje, a problematičan je i tretman djece žrtava seksualnog nasilja u pravosudnom postupku. Ne možemo biti zadovoljni ni zaštitom prava **djece s problemima u ponašanju**. Preventivne aktivnosti nisu dovoljno povezane, organizirane, strukturirane ni evaluirane. Nedostaje međusektorska suradnja i zajedničko planiranje, a česta su i međusobna prebacivanja odgovornosti.

Unatoč zakonskim promjenama usmjerenim na smanjenje **broja djece u institucijama** do stvarnog smanjenja nije došlo. Udomiteljska skrb nije dovoljno zastupljena, razvoj udomiteljstva provodi se presporo, a nema ni specijaliziranog udomiteljstva. Nedostatna je podrška biološkim obiteljima u stvaranju uvjeta za ponovni prihvat djece iz ustanova. Nedopustivo je djecu, za koju je sigurno da povratak u biološku obitelj nije u njihovom interesu, zadržavati u institucijama ili udomiteljskim obiteljima, umjesto da budu posvojena. Posebno zabrinjava to što u ustanovama borave i djeca koja ispunjavaju zakonske pretpostavke za posvojenje.

U području **zaštite tjelesnog i mentalnog zdravlja** djece i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka pojedinih profila te dotrajalosti i nedostatka dječjih odjela u zdravstvenim ustanovama. Sve češće roditelji putem humanitarnih akcija prikupljaju sredstva potrebna za liječenje djece. Postoji potreba kvalitetnijeg informiranja o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja, posebno u pogledu mogućnosti i prava na naknadu troškova liječenja u inozemstvu. Roditeljima i djeci potrebno je pružiti podršku te se pobrinuti za zaštitu djetetove privatnosti i dostojanstva tijekom liječenja.

Uočavamo napore i aktivnosti usmjerene unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine, u što bi svakako trebali biti aktivnije uključeni roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

Siromaštvo, uzrokovano gospodarskom krizom i općim stanjem u društvu, obilježilo je i proteklu godinu. Sve ugroženiji životni standard, život u neprimjerenim stambenim uvjetima, teškoće zbog ovrha na sredstvima roditelja, neplaćanje uzdržavanja za djecu, ali i smanjivanje raznih olakšica i povlastica socijalne sigurnosti, snažno su se odrazili na život djece. Stoga je, radi njihove zaštite, nužno povećati socijalnu osjetljivost države u osiguranju i ostvarivanju mjera i programa namijenjenih socijalno ugroženima.

Razina **učinkovitosti pravosuđa** u postupcima u kojima se rješava o pravima djece nije zadovoljavajuća. Dugotrajnost sudskih postupaka, nepravovremeno donošenje mjera za zaštitu interesa djece te neučinkovitost u provođenju sudskih odluka, uzrokuju brojne probleme. Unatoč nekim pomacima, sustav zaštite djeteta kao žrtve i svjedoka i dalje pokazuje brojne nedostatke te je potrebno uložiti još mnogo truda kako bi svakom djetetu u takvim okolnos-

tima bio zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama. Nužna su ulaganja u tehničku, prostornu i kadrovsku opremljenost sudova te promjene u organizaciji sudovanja, kako bi se povećala učinkovitost pravosuđa u pogledu zaštite djeteta u pravosudnom postupku. Iako je zaštita prava djece počinitelja kaznenih djela i prekršaja zakonski dobro uređena i usklađena s međunarodnim standardima, postoje teškoće u provođenju propisa u praksi.

Radi poboljšanja sadržaja **odgoja i obrazovanja** te prostornih i kadrovskih kapaciteta odgojno-obrazovnih ustanova, potrebne su jasne mjere i njihova neodgodiva provedba koju trebaju pratiti i odgovarajuća izdvajanja sredstava na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Izostanak odgovarajuće regulative, uz ponekad nedostatne kompetencije djelatnika škola, otežava pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece. Neophodno je kontinuirano stručno osposobljavanje i usavršavanje odgajatelja, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u području ljudskih prava i prava djece, jačanje njihovih stručnih kompetencija te uspostava sustava vrednovanja rada i licencije za rad. Škole trebaju biti mjesta gdje će djeca dobiti sve informacije vezane uz očuvanje mentalnog, spolnog i fizičkog zdravlja, prevenciju nasilja i ovisnosti te razvoj zdravih stilova života.

Ostvarivanje obrazovnih prava i dalje predstavlja problem za **djecu s teškoćama u razvoju** (TUR) i njihove roditelje. Nužno je stvaranje uvjeta za prihvat djece s TUR u redoviti školski sustav uz osiguravanje primjerene podrške, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Položaj djece pripadnika **nacionalnih manjina** uvjetovan je ponašanjem odraslih, nažalost, često i njihovim nerazumijevanjem i nedostatkom tolerancije za potrebe ove djece. Stoga i ove godine naglašavamo da je nužno više pažnje usmjeriti prema većinskom stanovništvu i poduzimati aktivnosti u cilju eliminacije predrasuda, kao i razvijanja ljudskih prava te prihvaćanja i poštovanja različitosti.

Stradanja djece na igralištima i u igraonicama ukazuju na neprikladne prostore za dječju igru, neodržavanost i neispravnost sprava za igru i nepostojanje nadzora. Obveza je jedinica lokalne samouprave održavati i nadzirati igrališta, a država je dužna poduzeti mjere za donošenje zakona kojim bi se osiguralo pravo djeteta na sigurnu igru i odrastanje u sigurnim uvjetima.

Sigurnost u **prometu i organiziranom prijevozu djece** nije dostatna te zahtijeva pojačani nadzor nad primjenom propisa, unapređivanje cestovne infrastrukture i dodatne napore svih odraslih u zaštiti djece.

Nedovoljno i nepravovremeno ulaganje u infrastrukturu i modernizaciju postrojenja koja **onečišćuju okoliš** dovode do sve većeg ugrožavanja zdravlja djece u pojedinim područjima, stoga je zaštita okoliša i dalje važna i hitna zadaća države, ali i lokalne zajednice.

Potrebno je uložiti dodatne napore usmjerene potpunom ostvarenju **prava djece na sudjelovanje u donošenju odluka** koje ih se tiču. Uz edukaciju i senzibilizaciju odraslih koji djeci moraju omogućiti sudjelovanje, važno je informirati i osnažiti djecu i mlade za aktivnu participaciju u društvu i pridavati dužnu pažnju njihovim mišljenjima. Posebno ističemo pozitivna vlastita iskustva suradnje s članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Još uvijek nedostaju odgovarajući pravni propisi koji bi jamčili bolju zaštitu djece i uvažavanje njihovih potreba i interesa u području **slobodnog vremena**, u kojem se sve više potiče konzumerizam u djece te ih se iskorištava i u marketinške svrhe. Povrede prava koja doživljavaju djeca koja se bave **sportom** zahtijevaju povećani angažman institucija, udruga i pojedinaca u postizanju sigurnosti, dostupnosti i kvalitete sportskih sadržaja za djecu.

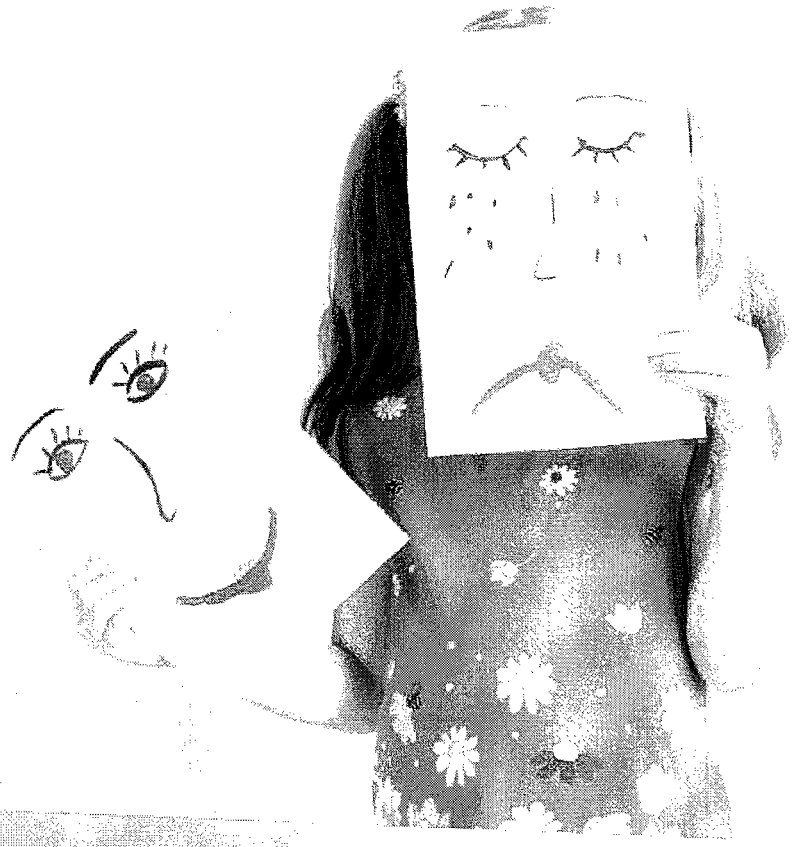
Iako je cijelo društvo postalo osjetljivije na kršenja prava djece u **medijima**, propisi koji štite djecu ne primjenjuju se pa sankcije za to uglavnom izostaju. No dijete moramo gledati i kao nositelja prava na pristup informacijama i korisnika medija te mu, osim zaštite, moramo osigurati i razvoj medijske pismenosti.

Ovo je sažeti popis problema u životu djece u našoj državi s kojima smo se susreli u svome radu. Na nama kao odgovornom društvu u cijelosti je da uočene probleme osvijestimo, nepravilnosti uklonimo, probleme rješavamo, da kontinuirano smanjujemo broj kršenja dječjih prava, a dječje sudjelovanje u društvu učinimo što vidljivijim.

15 Legenda

Kratica	Puni naziv
AZOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
CRONSEE	Children's Rights Ombudspersons network in South and Eastern Europe
CZSS	Centar za socijalnu skrb
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
ENYA	European Network of Young Advisors of Ombudspersons for Children
EUROCHIPS	European Committee for Children of Imprisoned Parents
HOK	Hrvatska odvjetnička komora
MMS	Mreža mladih savjetnika
MP	Ministarstvo pravosuđa
MRMS	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MZOS	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
PU	Policijska uprava
RH	Republika Hrvatska
TUR	Teškoće u razvoju
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije

Republika Hrvatska
Pravobranitelj za djecu

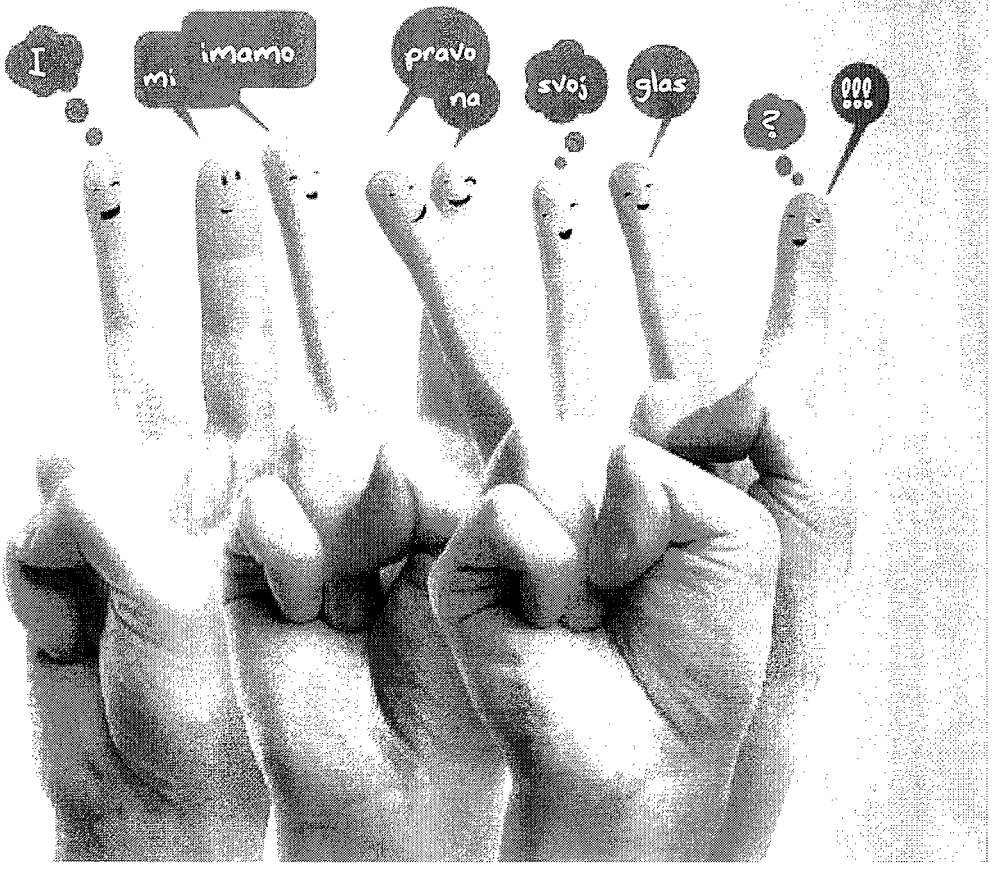
pravobraniteljice za djecu 2012.

Zagreb, ožujak 2013.

ZA SNAŽNIJI GLAS DJECE U DRUŠTVU

http://azanas.dijete.hr

Stranica koja će djeci pomoći da bolje upoznaju svoja prava

Sadržaj

1 UVOD 6

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE 9

2.1 Osobna prava 10
2.1.1 Statusna prava djece 11
2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti 12
2.1.3 Pravo na privatnost 13
2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb 16
2.1.4.1 Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i ostvarivanje njezina sadržaja 16
2.1.4.2 Uzdržavanje 23
2.1.5 Udomiteljstvo, deinstitucionalizacija i posvojenje 28
2.1.6. Pravo na zaštitu od nasilja 36
2.1.6.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji 37
2.1.6.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama 41
2.1.6.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje 45
2.1.6.4 Nasilje putem interneta i mobitela 47
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice 50
2.3 Obrazovna prava 51
2.3.1 Dostupnost odgoja i obrazovanja 53
2.3.2 Sigurnosni, prostorni i organizacijski uvjeti odgoja i obrazovanja 56
2.3.3 Kadrovski uvjeti, programi i sadržaji odgoja i obrazovanja 59
2.3.4 Međusobni odnosi roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova 65
2.3.5 Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju 66
2.4 Zdravstvena prava 74
2.5 Socijalna i ekonomska prava 76
2.5.1 Socijalna prava 77
2.5.2 Ekonomska prava 78
2.5.2.1 Pravo na primjereni životni standard 79
2.5.2.2 Zaštita od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova 81
2.5.2.3 Raspolaganje djetetovom imovinom 84
2.5.2.4 Neprimjereno oglašavanje 87
2.6 Kulturna prava 90
2.7 Pravosudno zaštitna prava 93
2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku 94
2.7.1.1 Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe 97
2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih i prekršajnih djela 100

2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje 103
2.8.1 Stradanje u prometu 104
2.8.2 Sigurnost djece na igralištima i u igraonicama 107
2.8.3 Nestala djeca 108
2.8.4 Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i ostalo 109
2.9 Diskriminacija 112
2.10 Ostala prava i nenadležnost 116

3 MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE 117

4 PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE 119

4.1 Prava djece pripadnika nacionalnih manjina 119
4.2 Prava djece s problemima u ponašanju 122
4.3 Briga za mentalno zdravlje djece 129
4.4 Zaštita djece od ovisnosti 133
4.5 Prava djece čiji su roditelji u zatvoru 135
4.6 Pravosuđe prilagođeno djeci 139
4.7 Zaštita prava djece koja se bave sportom 141
4.8 Lokalna zajednica u zaštiti prava djece 145
4.9 Djeca na otocima 149
4.10 Mediji i zaštita dječjih prava 151
4.11 Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine 157
4.12 Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 158
4.13 Projekt „Djeca u pokretu" 160

5 UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA 161

5.1 Obiteljskopravna zaštita 161
5.2 Obrazovanje 162
5.3 Zdravlje 165
5.4 Pravosuđe 165
5.5 Sigurnost djece 167
5.6 Zaštita imovinskih interesa djece 168
5.7 Sport 169
5.8 Zaštita posebno ranjivih skupina djece 169
5.9 Mediji 171
5.10 Ostalo 172

6 SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA 175

6.1 Obiteljskopravna zaštita 175
6.2 Obrazovanje 176
6.3 Pravosudna zaštita 178
6.4 Socijalna skrb 181
6.5 Statusna prava 182
6.6. Ostalo 183

7 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA 187

7.1 Ustanove socijalne skrbi i Obiteljski dom 187
7.2 Odgojno-obrazovne ustanove 191

7.3 Zdravstvene ustanove 197
7.4 Terapijske zajednice 198
7.5 Dječje igraonice 198
7.6 Dječja odmarališta 200
7.7 Kaznene ustanove 201
7.8 Druga mjesta 203

8 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE 205

8.1 Stručni skupovi i zbivanja u organizaciji Ureda pravobraniteljice za djecu 205
8.2 Izdavački projekti 207
8.3 Izlaganja na stručnim skupovima 208
8.4 Objavljeni tekstovi 210
8.5 Suradnja s institucijama, udrugama, nevladinim i drugim organizacijama 211

9 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM 213

10 MEĐUNARODNA SURADNJA 217

10.1 Suradnja s međunarodnim organizacijama 217
10.2 Bilateralna suradnja 219
10.3 Sudjelovanje na međunarodnim skupovima 220

11 RAD REGIONALNIH UREDA 223

11.1 Ured u Osijeku 223
11.2 Ured u Rijeci 226
11.3 Ured u Splitu 228
11.4 Ured u Zagrebu 230

12 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE 235

12.1 Ustroj 235
12.2 Financijsko poslovanje 237

13 STATUS PRAVOBRANITELJA ZA DJECU 239

14 ZAKLJUČAK 241

15 LEGENDA 244

1 Uvod

Ovo je deseto izvješće koje od osnivanja institucije specijaliziranog pravobranitelja za djecu (prvog ove vrste u Republici Hrvatskoj) podnosimo Hrvatskome saboru, sukladno članku 18. Zakona o pravobranitelju za djecu. Prilika je i da se u ovom uvodu osvrnemo na proteklih deset godina od uspostave institucije, na glavne značajke razvoja i promjena koje su se događale u domeni dječjih prava, a i neki će elementi ovoga izvješća slijediti tu činjenicu. Promjene su se dogodile u različitim sferama života djece. Mnoge od njih su pozitivne, jer slijede interes djece, a prvenstveno je to današnja osviještenost društva o dječjim potrebama, o specifičnostima njihove zaštite i potrebi njihove uključenosti u razvoj društvenih procesa. No, svih ovih godina događaju se i brojna kršenja dječjih prava - u obitelji, institucijama i na drugim mjestima - o čemu svjedoči i sve veći broj prijava koje primamo.

To određuje našu misiju, ciljeve i viziju, usmjerene prema povećanju razine zaštite djece u Republici Hrvatskoj, ostvarivanju njihovih prava u svim područjima života i unapređenju njihova položaja u društvu.

U ovom izvješću daje se pregled našeg rada tijekom 2012., prikaz tema kojima smo se bavili i vrsta prijava koje smo primali, opis prigoda u kojima smo se susretali s djecom, naših obilazaka institucija i drugih mjesta za boravak djece, te pregled zakonodavnih inicijativa koje smo poduzimali. Time se zapravo pruža uvid u stanje dječjih prava u Hrvatskoj onako kako smo mi to vidjeli. Naše ocjene i stajališta temelje se na svakodnevnim prijavama, susretima i razgovorima s djecom i njihovim roditeljima, suradnji s institucijama, lokalnom zajednicom, organizacijama civilnog društva i drugima.

U svibnju 2012. podnijeli smo Hrvatskome saboru Izvješće o radu Pravobranitelja za djecu za 2011. godinu koje je jednoglasno prihvaćeno sa 121 glasom, a prethodno su o njemu raspravljali Odbor za obitelj, mladež i šport; Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te Odbor za ravnopravnost spolova.

Način izrade Izvješća za 2012. i prikaz podataka u njemu slijede metodologiju koja je korištena i u dosadašnjim izvješćima. Prvi dio sadržava podatke i informacije o povredama pojedinačnih prava djece, slijedi dio Prijedlozi i preporuke za izgradnju cjelovitog sustava zaštite dječjih prava, koji prikazuje opće inicijative Ureda grupirane prema specifičnim temama. Nakon toga slijedi dio koji se odnosi na upozorenja, prijedloge i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja, potom naši prijedlozi za izmjenu propisa, obilasci institucija i uvid u uvjete u kojima djeca žive ili borave, ostale aktivnosti vezane uz zaštitu i promicanje prava djece te prikaz susreta, razgovora i suradnje s djecom. Dajemo i prikaz naših aktivnosti na međunarodnom planu te na kraju prikaz rada regionalnih ureda, koji su u 2012. godini obilježili pet godina rada i djelovanja izvan administrativnog sjedišta države.

Zbog opširnosti izvješća, u tekstu koristimo akronime i kratice, objašnjene u legendi na kraju izvješća. Iako smo svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, radi lakše čitljivosti, riječi i izrazi korišteni u tekstu izvješća podjednako se odnose i na ženski i na muški spol.

U 2012. godini otvoren je **2481 novi predmet**, od kojih su **1228** bile prijave **povreda pojedinačnih prava** djece, a 1253 opće inicijative Ureda. Pojedinačnim povredama prava djece u 2012. obuhvaćeno je **1825 djece**. Pored 1228 novih prijava, postupali smo i u 705 prenesenih predmeta iz prethodnih godina, što znači da smo sveukupno postupali u 1933 pojedinačna predmeta. U ukupnom broju pojedinačnih predmeta nije iskazano davanje informacija, savjeta i uputa strankama u neposrednom kontaktu u prostorijama Ureda ili telefonskim putem (1998).

Broj novih predmeta u odnosu na prethodnu godinu veći je za 222 što predstavlja povećanje od skoro 10%, iako smo u prošloj godini, zbog gotovo cjelogodišnje odsutnosti jedne savjetnice (porodni dopust) te četveromjesečne odsutnosti druge, otežano radili i funkcionirali.

Valja podsjetiti i da smo pola godine pratili kakva će biti sudbina pravobraniteljstva za djecu u Hrvatskoj. Neizvjesnost je završila u lipnju 2012., usvajanjem Zakona o pučkom pravobranitelju, prema kojem je dječji pravobranitelj, ostao samostalna i specijalizirana institucija za zaštitu i promicanje prava posebno osjetljive skupine stanovništva, kao i ostala dva.

Premda smo u svome radu velikim dijelom posvećeni pojedinačnim povredama prava djece i intervencijama koje prema svojim ovlastima poduzimamo u vezi s time, proteklih godina imamo i sve veći broj općih inicijativa u zaštiti prava i interesa djece. Smatramo da to svjedoči o našoj opredijeljenosti za aktivnu ulogu u društvu, želji za sudjelovanjem u stvaranju boljih uvjeta za djecu u svim segmentima i traganju za sustavnim rješenjima koja će se odnositi na svu djecu.

Posebice važnim smatramo naš rad na zakonodavnim inicijativama i sudjelovanju u izradi propisa te aktivno sudjelovanje u raspravama na saborskim odborima s primjedbama i prijedlozima na pojedinačne propise.

S obzirom na usmjerenost na sveobuhvatnu zaštitu i afirmaciju djece, postupali smo u različitim područjima njihova života, što je iz teksta izvješća i vidljivo. No, ovdje u uvodu moramo izdvojiti neka područja u kojima se kršenja prava djece osobito ističu svojom brojnošću, ponavljanjem, intenzitetom i aktualnošću. Prije svega mislimo na **područje obiteljskih odnosa** koje je i nadalje, prema prijavama koje nam pristižu, mjesto kršenja najvećeg broja dječjih prava. Doista zabrinjava činjenica da osobe, koje su najodgovornije za odgoj i podizanje djece, olako zaboravljaju na svoju osnovnu ulogu i zadaću, a to je odgovarajuća skrb o djeci, stvaranje poticajnog okruženja, brižan odnos prema djetetu. Svim tim odgovornostima one pretpostavljaju vlastitu povrijeđenost, brinu se prvenstveno o svojim interesima, ne primjećuju djetetovu tjeskobu i patnju. A ni sustavi, nažalost, nemaju učinkovit odgovor ni rješenje za ovaj problem.

Drugo područje po brojnosti prijava o kršenju dječjih prava je **nasilje nad djecom i među djecom**. Nasilje je tema kojom se često bavimo, bilo da se događa u obitelji, školi, domu, na dječjem igralištu ili na internetu. Zabrinjava nas njegova učestalost, težina pojavnih oblika, posljedice s kojima se brojna djeca moraju nositi, kao i neučinkovitost mjera koje se poduzimaju.

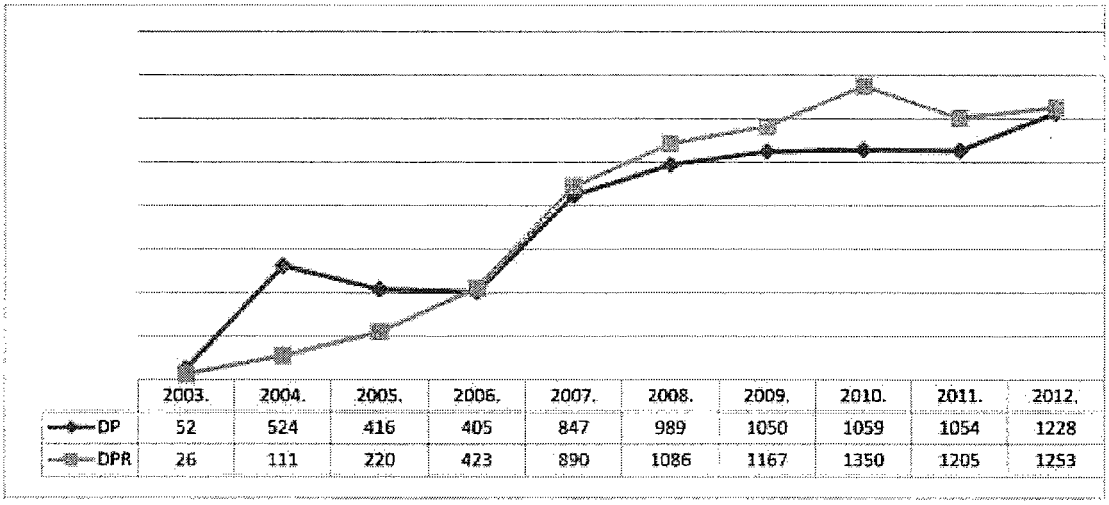
Moramo spomenuti i **siromaštvo**, tu neizbježnu temu koja nas zaokupljа i kao lokalni i kao globalni problem, a na svim je razinama neraskidivo povezana s uvjetima za ostvarivanje i unapređivanje prava djece. Zabrinjava nas stanje u Hrvatskoj, gdje ostvarenje brojnih dječjih prava ovisi najviše o materijalnoj situaciji u obitelji. Mnogi roditelji gube posao, velik je broj i onih koji rade a ne primaju plaću, budućnost im je neizvjesna, što izravno utječe i na djecu. Djeca dijele sudbinu svojih roditelja, ugroženo im je ostvarivanje brojnih prava, a statistike govore da su u situacijama neimaštine višestruko izloženija roditeljskom nasilju i zanemarivanju. Možemo slobodno reći da se teret krize prelama preko njih i na štetu njihovih potreba i prava.

Moramo se ovdje osvrnuti i na to, da se još i danas, u nas, koncept dječjih prava dovodi u pitanje izjednačavanjem dječjih prava i dječje odgovornosti/dužnosti/obveze. Zaboravlja se da prava stječemo rođenjem, dok odgovornost i odnos prema dužnosti dijete tek treba razviti. A u tome mu trebaju pomoći odrasli, i to je ponajprije njihova odgovornost. Zanimljivo je i da se ljudska prava odraslih ne dovode u pitanje provjerom jesu li izvršili svoje obveze i ponašaju li se odgovorno. Zabrinjava da dječja prava problematiziraju na ovaj način i neki roditelji i neki učitelji pa čak i oni koji se u svom poslu bave upravo ljudskim pravima.

Na žalost, odrasli još uvijek odriču vlastitu odgovornost za loše ishode odrastanja neke djece i zabrinjavajuće pojave u društvu, poput nasilja i netolerancije. Osim toga, mnogi ljudi još uvijek smatraju da su, u važnim pitanjima koja se tiču djetetovog života, odluka i stav roditelja jedini meritorni pa ne vide zašto bi se djecu o tome išta pitalo. Zbog toga i mi kao institucija još snažnije tražimo način kako se više „otvoriti" djeci, kako bi nam mogla izravno, a ne samo putem svojih roditelja, iznositi svoja stajališta, potrebe i rješenja.

S obzirom na to da je deset godina važan period u radu i životu jedne institucije i njezinom djelovanju, učincima i postignućima, u nastavku dajemo tablicu i grafički prikaz broja i vrste slučajeva kojima se u proteklom desetljeću bavila i po kojima je postupala pravobraniteljica za djecu sa svojim suradnicima.

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) kroz 10 godina

Prijave pojedinačnih povreda prava	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Osobna prava	363	282	244	557	635	625	687	636	753
Prava djece kao članova društvene zajednice		2	4	13	13	13	11	6	11
Obrazovna prava	43	31	56	105	121	187	153	159	161
Zdravstvena prava	10	15	10	22	32	35	21	25	28
Socijalna prava	21	23	14	26	31	48	29	43	42
Ekonomska prava	18	26	9	57	56	55	72	79	93
Kulturna prava	2	2	7	11	15	11	10	8	19
Pravosudno-zaštitna prava	25	4	17	30	37	33	38	55	61
Sigurnost i zaštita djece						12	12	15	13
Diskriminacija						3	3	6	16
Nenadležnost						22	19	16	26
Ostalo	42	31	44	26	49	6	4	6	5
UKUPNO	524	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece 2

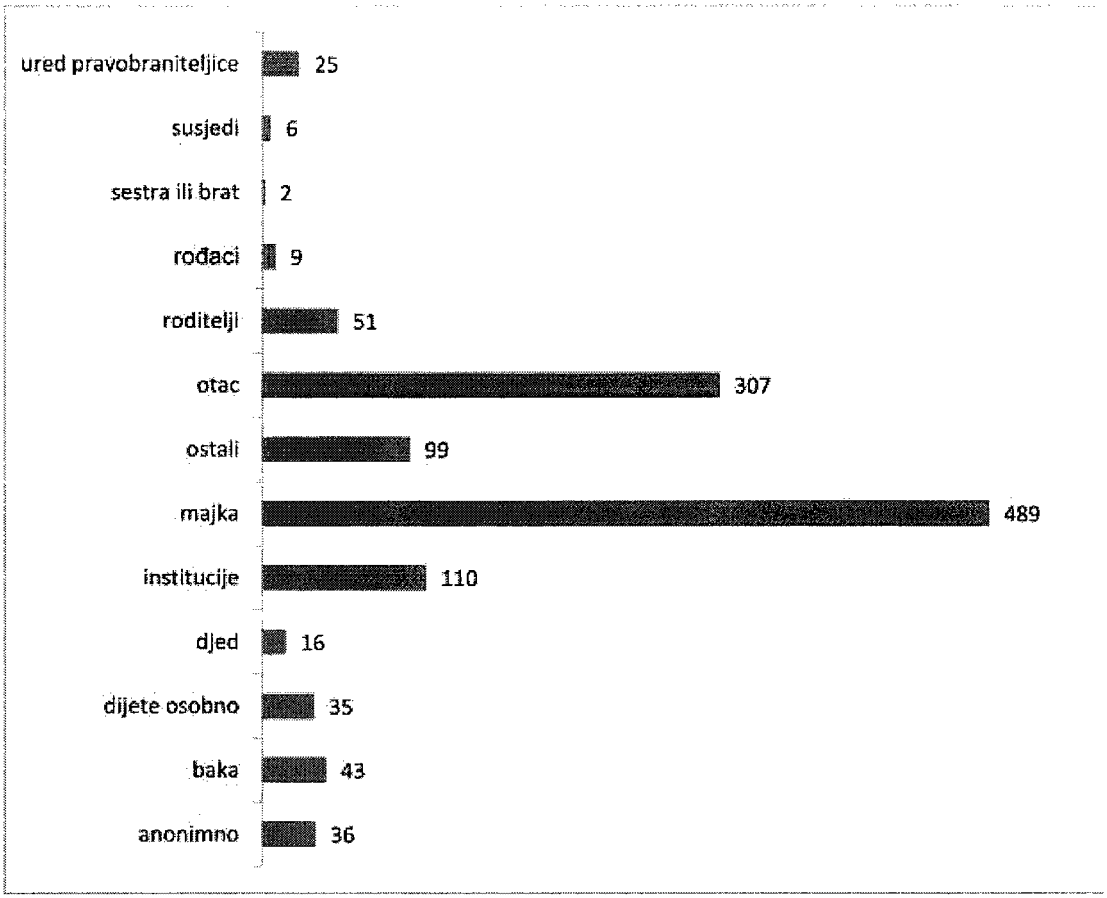
Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2012. godine razmatrao 1933 pojedinačne povrede prava djece. Uz 705 predmeta koji su preneseni iz prethodnih izvještajnih razdoblja, Ured je u 2012. godini zaprimio 1228 novih prijava u kojima se ukazivalo na povrede prava 1825 djece.

Povrede pojedinačnih prava djece

Vrste pojedinačnih prava	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta otvorenih u 2012.	Broj djece 2012.
Osobna prava-ukupno	432	753	1162
Prava djece kao članova društvene zajednice	5	11	14
Obrazovna prava	122	161	182
Zdravstvena prava	25	28	30
Socijalna prava	19	42	69
Ekonomska prava	60	93	174
Kulturna prava	3	19	23
Pravosudno-zaštitna prava	24	61	72
Sigurnost i zaštita djece	9	13	31
Diskriminacija	2	16	29
Nenadležnost	1	26	32
Ostala prava	3	5	7
UKUPNO	**705**	**1228**	**1825**

U ukupnom broju pojedinačnih predmeta nije iskazano davanje informacija, savjeta i uputa strankama ostvareno u neposrednom kontaktu u prostorijama Ureda ili telefonskim putem (1998), budući da je najčešće riječ o jednokratnim upitima ili dolascima koji ne zahtijevaju daljnje postupanje.
U najvećem broju prijave su podnosili roditelji djece, i to majke u 489 slučajeva, očevi u 307, a oba roditelja zajedno u 51 slučaju. Djeca su nam se osobno obratila u 35 slučajeva. Prijave smo primali i od anonimnih prijavitelja (36), institucija (110), djetetovih srodnika (70), susjeda (6) i ostalih prijavitelja (99). U 25 slučajeva Ured pravobraniteljice započeo je postupanje na vlastitu inicijativu, najčešće na temelju praćenja medija.

Podnositelji prijava

Od 1228 novozaprimljenih prijava, najveći broj (753) odnosio se na prijave povreda osobnih prava djece. Brojnošću se najviše ističu prijave povezane s problemima u ostvarivanju roditeljske skrbi (403) te prijave zbog nasilja nad djecom i zanemarivanja djece (295). U velikom broju prijavljivane su i povrede prava djece u obrazovnom sustavu (161), povrede ekonomskih prava djece (93) te povrede prava djece u pravosudnom postupku (61).

2.1 OSOBNA PRAVA

Tijekom 2012. godine postupali smo po ukupno 1185 prijava povreda osobnih prava djece, među kojima su 432 prijave prenesene iz prethodnih izvještajnih razdoblja. Novih prijava u 2012. godini bilo je 753, a njima je bilo obuhvaćeno ukupno1162 djece. Pod osobnim pravima djece podrazumijevamo statusna prava djeca, kao što su pravo na: saznanje podrijetla, prijavu rođenja, osobno ime i državljanstvo te pravo očuvanja osobnosti. Osobna prava djece su i pravo djeteta na život, pravo na život uz roditelje, pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, pravo na zaštitu privatnosti te pravo djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi na zaštitu kroz institute posvojenja, udomiteljstva i skrbništva.

Prijave su najčešće podnosili roditelji djece (500), rođaci (57), institucije (59) i ostali prijavitelji (68). Zaprimali smo prijave i anonimnih prijavitelja (24) te susjeda (5). Djeca su nam se osobno obratila u 22 slučaja, a u 18 slučajeva Ured je ispitivao povrede prava djece na vlastitu inicijativu.

Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava djeteta na život uz roditelje i roditeljsku skrb (403) te prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (295). Zaprimljeno je i 19 prijava povreda prava djeteta na zaštitu privatnosti. U ostalim područjima zaštite osobnih prava djece zaprimljen je manji broj prijava i to za povredu

prava djeteta na saznanje vlastitog podrijetla (6), povredu prava na osobno ime (6), udomiteljstvo (6) i posvojenje (6). Pet prijava odnosilo se na povredu prava djeteta na stjecanje državljanstva, po tri su prijave bile vezane uz pravo na život i pravo na prijavu rođenja te jedna uz reguliranje privremenog boravka djeteta.

Osobna prava

OSOBNA PRAVA 2012.	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta otvorenih u 2012.	Broj djece 2012.
Pravo na život	1	3	3
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	2	6	6
Pravo na prijavu rođenja	1	3	4
Pravo na osobno ime	0	6	6
Pravo na stjecanje državljanstva	2	5	13
Pravo na očuvanje osobnosti	1	0	
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	195	403	569
Posvojenje	1	6	9
Pravo na zaštitu od nasilja	161	232	396
Zanemarivanje	46	63	125
Skrbništvo	2	0	0
Udomiteljstvo	4	6	8
Pravo na djetetovu privatnost	16	19	22
Ostalo	0	1	1
UKUPNO	432	753	1162

2.1.1 Statusna prava djece

Brojna prava djece su usko povezana s pravnim statusom djeteta. Kako bi dijete ostvarivalo sva prava koja mu pripadaju, osobito je važno pravovremeno i odgovarajuće utvrđivanje njegovog statusa kao člana zajednice. Međutim, prijave roditelja ukazuju kako postoje određeni problemi prilikom reguliranja pravnog statusa djece, koji nastaju u situacijama striktnog i uskog tumačenja zakonskih odredbi, bez šireg sagledavanja problema i uvažavanja najboljeg interesa djeteta.

U vezi s ostvarivanjem statusnih prava djece dostavljeno nam je 20 prijava. Prijave su se odnosile na probleme u vezi s ostvarivanjem prava djeteta na saznanje podrijetla (6), osobno ime (6), stjecanje državljanstva (5) te prijavu rođenja (3).

Vezano uz utvrđivanje očinstva djeteta roditelji su nam se obraćali s upitima: kako utvrditi očinstvo djeteta kojeg otac nikada nije priznao, može li se osporavati očinstvo 17 godišnjeg djeteta i slično, a u jednom slučaju obratio nam se odvjetnik tražeći savjet treba li u sudskom slučaju utvrđivanja očinstva uložiti žalbu ili ne. Upoznati smo i sa spornim postupanjem centra za socijalnu skrb i matičnog ureda vezano uz **priznanje očinstva od strane osobe koja je lišena poslovne sposobnosti,** uslijed čega djetetu ni pet godina nakon rođenja nije upisano očinstvo. Naime, osoba koja je u potpunosti lišena poslovne sposobnosti je, uz pristanak majke djeteta, u matičnom uredu priznala očinstvo djeteta te je njegovo očinstvo upisano u matične knjige, no ti podaci su poništeni nakon intervencije CZSS-a, koji je naknadno obavijestio matični ured da je osoba koja je priznala očinstvo lišena poslovne sposobnosti te, sukladno Obiteljskom zakonu, to nije mogla učiniti. Unatoč mogućnosti da se u tom slučaju očinstvo djeteta utvrdi sudskom odlukom, CZSS nije pokrenuo takav postupak, iako je to zahtijevao biološki otac djeteta, budući da ga, kao osoba lišena poslovne sposobnosti, nije mogao sam pokrenuti, a majka, premda nije bila spremna sama pokrenuti sudski postupak, nije se tome protivila. Otac se obratio Europskom sudu za ljudska prava koji je utvrdio da CZSS, zbog nepokretanja parnice radi utvrđivanja očinstva, nije štitio njegove interese kao osobe lišene poslovne sposobnosti te je time narušio

njegovo pravo na privatni i obiteljski život, a istovremeno i pravo djeteta na otkrivanje istine o važnom aspektu svog osobnog identiteta. Potaknuta tom presudom, očeva skrbnica, djelatnica CZSS-a, predložila je obnovu upravnog postupka vezano uz priznanje očinstva, što je uzrokovalo zastoj u sudskom postupku utvrđivanja očinstva, koji je u međuvremenu pokrenuo CZSS. Ni nakon pet godina dijete još uvijek nema utvrđeno očinstvo, što se moglo izbjeći da je CZSS pravovremeno pokrenuo sudski postupak utvrđivanja očinstva.

Upoznati smo i s problemima s kojima se susreću **maloljetni roditelji**. U jednom slučaju maloljetni roditelji nisu mogli upisati očinstvo svog djeteta bez sudske odluke, jer otac djeteta, koji još nije navršio 16 godina, prema odredbama Obiteljskog zakona ne može priznati očinstvo. Dijete je stoga u matične knjige upisano s majčinim prezimenom i neutvrđenim očinstvom. To je izazvalo nezadovoljstvo mladih roditelja i šire obitelji, koja podržava njihova nastojanja da zajednički skrbe o svojem djetetu, a što se ocu pravno onemogućuje do donošenja sudske odluke.

U drugom slučaju upoznati smo s problemom na koji je naišla maloljetna majka. Želeći izbjeći da se dijete u matične knjige upiše bez podatka o ocu, ona je, po savjetu djelatnika CZSS-a, na sudu pokrenula postupak radi stjecanja poslovne sposobnosti, kako bi mogla dati pristanak na priznanje očinstva. CZSS je maloljetnoj majci dao takvu uputu ponukan dosadašnjom praksom matičnih ureda, koji su odbijali upisati očinstvo na temelju priznanja na koje je pristanak dala maloljetna majka. Naime, matični uredi tumače odredbe Obiteljskog zakona na način da maloljetni otac može priznati očinstvo ako je sposoban shvatiti značenje te izjave, a njegovu sposobnost utvrđuje CZSS. No maloljetna majka, prema tumačenju matičnih ureda, koje držimo pogrešnim, na takvo priznanje ne može dati pristanak bez sudske odluke o poslovnoj sposobnosti, te je u ovom slučaju maloljetna majka upućena na sudsko stjecanje poslovne sposobnosti. Međutim, sudski postupak se odulјio, zbog bolovanja sutkinje i nepravovremenog dostavljanja izvješća CZSS-a, te ni nakon tri mjeseca nije okončan. Tako se majci onemogućilo davanje pristanka na priznanje očinstva, a time i mogućnost da zajednički s ocem djeteta odredi osobno ime djetetu. Majka djeteta u međuvremenu je postala punoljetna te je stvar na taj način riješena, no smatramo kako u ovakvim nespornim situacijama treba izbjeći nepotrebno vođenje sudskih postupaka.

Vođenje sudskog postupka zahtijeva vještinu i vrijeme, ponekad i dodatni financijski trošak za angažman odvjetnika, što mnoge, a osobito ovako mlade ljude, priječi da riješe temeljno statusno pitanje svog djeteta te nepotrebno odgađa utvrđivanje očinstva. Centar za socijalnu skrb, kao tijelo nadležno za zaštitu interesa djece, zasigurno ima potrebna znanja i vještine da procijeni zrelost i sposobnost mlade osobe da shvati značaj izjave koju daje. Stoga, ako se toj procjeni vjeruje kad je u pitanju davanje priznanja očinstva šesnaestogodišnjeg mladića, nema razloga ograničavati CZSS da na isti način ne postupi i kad je riječ o procjeni zrelosti mlade majke da shvati značaj davanja pristanka na to priznanje, budući da bi se u protivnom takvo postupanje moglo smatrati diskriminacijom po osnovi spola. Kako je očito da se odredbe Obiteljskog zakona različito tumače i primjenjuju, smatramo da je u tom pogledu nužna izmjena Obiteljskog zakona, na što smo ukazali i nadležnom ministarstvu, uputivši mu i prijedloge izmjena.

Kao i prethodnih godina javljali su nam se roditelji zatečeni činjenicom da se, unatoč postojanju biološkog oca koji s majkom djeteta živi u zajednici te je voljan priznati očinstvo, u matične evidencije kao otac djeteta upisuje majčin bivši suprug, ukoliko je dijete rođeno za vrijeme trajanja majčinog braka ili tijekom 300 dana od njegova prestanka. Naime, sukladno **„presumpciji bračnog očinstva"** koju propisuje Obiteljski zakon, djetetu koje je rođeno za vrijeme trajanja braka ili u roku od tristo dana po njegovom okončanju, u rodni list upisuje se automatski očinstvo majčinog muža, čak i kad je nesporno da on nije otac djeteta. Suočeni s time da u tom slučaju moraju voditi sudski postupak radi osporavanja i utvrđivanja očinstva, roditelji često izražavaju ogorčenje te traže intervenciju u propise koji reguliraju ovu materiju kako bi se postupak pojednostavio i kako bi se omogućilo da u nespornim situacijama biološki otac djeteta bude upisan u matične knjige te da, sukladno tome, ima prava i odgovornosti u odnosu na dijete. Pritom ovu zakonsku presumpciju smatraju narušavanjem prava djeteta na saznanje vlastitog podrijetla, ali i prava na zajedničku skrb svojih bioloških roditelja. Nadamo se da će se najavljenim izmjenama Obiteljskog zakona pronaći rješenje za ove situacije koje bi u najvećoj mjeri osiguralo djetetu ostvarivanje njegovih temeljenih prava.

2.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti

Spolni i rodni identitet - Ured pravobraniteljice za djecu je i u 2012. godini nastavio pratiti ostvarivanje prava i interesa djece s utvrđenim poremećajem rodne uloge (transseksualizam), budući da pravni status transsek-

sualnih osoba u Republici Hrvatskoj još nije stvarno riješen. Iako je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u studenome 2011. donijelo Pravilnik o načinu prikupljanja dokumentacije o promjeni spola (NN 121/11.) njegovom primjenom u 2012. godini otvorena su pitanja koja nadilaze sadržaj samog pravilnika. Dvojbenim su se pokazala stajališta Nacionalnog povjerenstva odlučujućeg za rješavanje pojedinačnih zahtjeva transseksualnih osoba. Potvrdile su se procjene pravnih stručnjaka kako se ovako važna problematika nikako nije smjela uređivati podzakonskim propisom (pravilnikom), bez sagledavanja prava transseksualnih osoba u cjelini, odnosno da bi za to bilo potrebno donijeti cjeloviti zakon.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Slučajevi kojima se bavimo potvrđuju da s nama i uz nas žive osobe koje imaju poremećaj rodnog identiteta i želju za promjenom spola. Poremećaj rodnog identiteta može se prepoznati još u djetinjstvu te s tom činjenicom treba i uskladiti podršku koju pružamo djetetu. U Hrvatskoj nedostaje stručnjaka koji poznaju problematiku i koji mogu djetetu pružiti medicinsku i terapijsku podršku i tretman, pravni savjet ili savjet vezan uz svakodnevni život, što mnoge zemlje svijeta čine djetetu dostupnim. Ova djeca još nisu zaštićena od predrasuda i nemaju mogućnost za ravnopravan tretman u društvu. Djeci koja imaju poremećaj rodnog identiteta treba omogućiti dostojanstveno odrastanje i osigurati im pravo da budu ono što jesu. Treba im dati svu potrebnu zdravstvenu, psihološku, socijalnu, ali i podršku u reguliranju statusa.

2.1.3 Pravo na privatnost

Uz Ustav i Konvenciju o pravima djeteta, brojnim zakonima je uređena pravna zaštita djece od nezakonitog napada na njihovu čast i ugled. Djeca su često podvrgnuta samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njihov privatni život. U 2012. godini Uredu pravobraniteljice za djecu obraćali su se roditelji, predstavnici odgojno-obrazovnih, zdravstvenih i ostalih ustanova u kojima su smještena djeca, drugi građani i djeca obavještavajući nas o povredama privatnosti djece, i to u institucijama, obitelji te najviše u medijima. Zaprimljeno je 19 prijava povreda pojedinačnih prava djece. Prijave su se uglavnom odnosile na fotografiranje i video snimanje djece, zaštitu osobnih podataka i evidencija o djeci, objavljivanje podataka na webu, Facebooku, Twitteru i You-Tubeu te na zaštitu privatnosti na temelju posebnih zakona. O problemu zaštite privatnosti djece u medijima, detaljnije pišemo u poglavlju o medijima. Uz pojedinačne prijave zaprimljen je veći broj komentara o pojedinim slučajevima o kojima se izvještavalo u medijima, telefonskih upita, ali i obavijesti o sumnji na povredu prava na privatnost, uz zamolbu za reagiranjem pravobraniteljice za djecu

Fotografiranje i videosnimanje

Mogućnost objavljivanja fotografija djece i obveza pribavljanja roditeljske suglasnosti za to, kao i postavljanje kamera u prostore odgojno-obrazovnih ustanova i dalje su sadržaj mnogih obraćanja Uredu. Upiti su najčešće dolazili od predstavnika vrtića i škola, dok su povrede prava djece prijavljivali, u pravilu, roditelji. Jedna majka upitala nas je smije li odgojiteljica snimati mobitelom dijete u vrtiću bez znanja roditelja, da bi roditeljima pokazala kako je dijete neposlušno. U drugom slučaju upit se odnosio na fotografiranje djece tijekom školskih aktivnosti (školskih predstava, izleta ili natjecanja) i prava škole na korištenje/objavu tih fotografija. Podnositelje smo upoznali s našim stajalištem o obvezi profesionalnog postupanja s podacima koji su tajni i zaštićeni te o obvezi traženja suglasnosti roditelja za eventualno korištenje podataka o djeci, snimanje i objavljivanje snimaka i fotografija. Također smo ih informirali o mogućnostima daljnje zaštite i podnošenja prijave Agenciji za zaštitu osobnih podataka (AZOP). Obavijestili smo ih o tome kako smatramo da snimanje djece u svrhu promicanja rada vrtića ili škole i dječjih aktivnosti u pozitivnom kontekstu, u načelu, ne bi trebalo naštetiti djetetu, ali da roditeljima treba pružiti priliku da se izjasne jesu li s time suglasni. Pojedini roditelji zbog različitih razloga ne žele da se njihovu djecu snima te njihovu volju treba poštovati. Svako snimanje djeteta u negativnom kontekstu, a osobito bez suglasnosti roditelja, protivno je interesima djeteta i kršenje je njegovog prava na privatnost.

Primali smo upite roditelja i odgojno-obrazovnih ustanova o postavljanju kamera u prostorima škola i vrtića, kojima smo davali osnovne informacije o propisima koji reguliraju mogućnost, uvjete i način uvođenja i provedbe videonadzora (tehničkog načina zaštite osoba i imovine) u školama te o nadležnim tijelima za nadzor nad zakonitošću uvođenja takvog nadzora i njegove provedbe, kao i prikupljanja i raspolaganja osobnim podacima u takvom sustavu nadzora. Naglasili smo kako je videonadzor u učionicama opravdan samo iznimno, u slučaju jako ugrožene sigurnosti djece i školske imovine i tek kad su iscrpljene sve druge mogućnosti zaštite djece.

Osobni podaci i evidencije o djeci

Uredu su se javljali roditelji, predstavnici škola, vrtića, zdravstvenih i ostalih ustanova tražeći pojašnjenja i upute o zaštiti osobnih podataka djece. Dječji vrtići pitaju koje podatke o upisu smiju staviti na oglasne ploče ili web stranice vrtića, a da ne povrijede privatnost djece. Prijave predstavnika škola i roditelja odnosile su se na raspolaganje osobnim podacima o djeci i davanju na korištenje tih podataka drugima (podaci o djeci i učenicima, medicinskoj dokumentaciji o zdravstvenom stanju i psihološkom testiranju djeteta prilikom upisa u osnovnu školu, podaci koji se prikupljaju radi poduzimanja pedagoških mjera i vođenja evidencije o njima ili podaci o učenicima sudionicima natjecanja). Prijave su se odnosile i na provjeru postupanja s osobnim podacima o djeci od strane raznih trgovačkih društava, primjerice osiguravajuće kuće - u svrhu provođenja nagradne igre; prijevoznika - u svrhu prijevoza djece; stambene štedionice - u svrhu otvaranja stambene štednje te trgovačkog društva - za usluge zastupanja djeteta ozlijeđenog u prometnoj nezgodi. U tim slučajevima informirali smo ih kako je potrebno voditi računa o svrsi prikupljanja osobnih podataka te da način prikupljanja osobnih podataka mora biti u skladu s odredbama Zakona o zaštiti osobnih podataka i Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Upućivali smo ih na nadležnost MZOS-a i AZOP-a u nadzoru i utvrđivanju mogućih povreda Zakona o zaštiti osobnih podataka. U četiri slučaja o sumnji u moguću povredu zakona obavijestili smo AZOP i zatražili postupanje. Iako se o zaštiti osobnih podataka kontinuirano provodi edukacija zaposlenih u javnim ustanovama, još postoje nedoumice i situacije u kojima voditelji evidencija o djeci, na upit, neovlašteno ustupaju podatke raznim trgovačkim društvima. Unatoč upozorenjima zbog povrede Zakona o zaštiti osobnih podataka pojedine tvrtke nastavljaju agresivnim pristupom dolaziti do podataka djece radi plasmana svojih proizvoda i usluga. Tako u jednom slučaju, u kojem je postupao AZOP, društvo ističe *kako ne zna na koji način su došli do djetetovih osobnih podataka budući da iste dobivaju iz raznih izvora (zapisnici policije, liječnici u bolnicama, osiguravajuća društva, Hrvatski ured za osiguranje, fizičke osobe u bolnicama, automehaničarske radionice, udruge građana i dr.), a nakon upozorenja od strane Agencije ne kontaktiraju maloljetne osobe, već njihovu obitelj.* U drugom slučaju, majka troje djece nam je prijavila kako su je telefonskim putem kontaktirali iz stambene štedionice, nudeći joj stambenu štednju za najmlađe dijete, pri čemu su raspolagali točnim podacima djeteta. Isti slučaj dogodio joj se prije nekoliko godina, kad je starije dijete išlo u prvi razred, a tada je obaviještena da je štedionica podatke o djetetu dobila u školi. Ista stambena štedionica je prije nekoliko godina također pokušavala doći do podataka o novorođenoj djeci (ime i prezime, adresa) od predstavnika lokalne zajednice, kako bi mogla ponuditi roditeljima sklapanje ugovora o stambenoj štednji. U tom slučaju grad nije udovoljio zamolbi štedionice, budući da smo ga obavijestili kako bi takvo postupanje predstavljalo povredu tajnosti osobnih podataka djece. Međutim, stambena štedionica kontinuirano nalazi načine za postupanje protivno odredbama Zakona o zaštiti osobnih podataka. U konkretnim slučajevima od AZOP-a smo zatražili provođenje nadzora.

Privatnost djece na webu i blogu

Osobni podaci o djeci i dalje se objavljuju na internetskim stranicama i društvenim mrežama, nerijetko uz sadržaje pune kleveta i uvreda. Djeca se računalom služe sama, često bez nadzora i pomoći odraslih te imaju neograničeni pristup internetu. Novi mediji donose i nove rizike, koje roditelji moraju upoznati da bi uspješnije zaštitili djecu te kako bi i njih same poučili kako se sigurnije služiti novim tehnologijama. Suvremeno roditeljstvo zahtijeva i nova znanja i vještine pa je nužno trajno učiti i informirati se o razvoju i potrebama djeteta, ali i o tome što je to poticajno i sigurno okružje za dijete. Neophodno je da društvo u tome pomogne roditeljima, pružajući potrebne informacije putem mreže institucija koje pomažu u brizi i skrbi o djeci, savjetovališta, ali i putem medija i novih tehnologija. Sve te mogućnosti zasad još nisu dovoljno iskorištene.

Nužno je da roditelji i svi pojedinci i institucije koji se skrbe o djeci, ali i mediji, razumiju što znači zaštita privatnosti djece. No, važno je i odgajati dijete tako da ono samo bude svjesno vlastite privatnosti, kako bi se znalo zaštititi u potencijalno ugrožavajućim situacijama. Proteklih godina Ured pravobraniteljice za djecu toj je temi posvetio veliku pozornost i brojne svoje aktivnosti.

Prijave povrede prava djece na privatnost na webu i blogu stizale su od roditelja, djece, predstavnika institucija i gradana. Prijavitelje smo upućivali da od administratora zahtijevaju skidanje neprimjerenih sadržaja, a da policiji proslijede informacije o klevetama i uvredama radi pokretanja postupaka protiv počinitelja. MZOS-u smo preporučili da u suradnji s AZOP-om izradi smjernice za izradu web stranica škola. Upozorili smo kako je na školskim web stranicama potrebno osigurati i zaštitu privatnosti djece, ali i prava na informaciju, obra-

zovanje, sudjelovanje i izražavanje vlastitog mišljenja. Isto tako smo naglasili kako je pri kreiranju web stranica važno voditi računa da one budu jednako dostupne svoj djeci u školi, uz istodobno ograničenje pristupa izvanjskim korisnicima za pojedine sadržaje i da je u njihovu izradu poželjno uključiti učenike.

Primili smo i prijavu kršenja prava djece na privatnost objavljivanjem fotografija od strane roditelja. Mnogi roditelji rado svoju djecu izlažu medijima i ne ustručavaju se objaviti na internetu slike iz obiteljskog albuma koje prikazuju djetetove najintimnije trenutke. Kada bi tako nešto učinio dječji vrtić ili škola, to bi bio prekršaj, ali kad to čini roditelj, premda je riječ o kršenju djetetovih prava, to bismo mogli nazvati propustom u brizi za dijete. Dijete nije vlasništvo roditelja i, koliko god se oni ponosili njime, nije opravdano njegove privatne fotografije izlagati izvan kruga bliskih osoba i ustupati ih neznancima. To ne znači uvijek i nužno veliku opasnost za dijete, ali je izlaganje djeteta određenim rizicima i izraz nepoštovanja njegove privatnosti. Roditelji, također, nerijetko na takav način omogućuju da se slike njihove djece iskorištavaju u reklamnim kampanjama, očekujući da će za to „osvojiti" nekakav dar ili nagradu.

Zaštita privatnosti djece na temelju posebnih zakona

Bilo je upita i prijava o ugrožavanju privatnosti djece prema posebnim zakonima, primjerice kršenju Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, Obiteljskog zakona, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Općeg poreznog zakona, Zakona o medijima i Zakona o elektroničkim medijima u korelaciji s Kaznenim zakonom i Zakonom o zaštiti osobnih podataka. Radilo se o neprofesionalnom postupanju pojedinaca i nerazumijevanju potrebe i prava djece na privatnost, čuvanja njihovog dostojanstva i ugleda te o nedovoljnoj senzibiliziranosti za rješavanje posebno rijetkih slučajeva koji traže iznimke u postupanju.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama; Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi i Kazneni zakon - U odgojno-obrazovnim ustanovama, unatoč našim preporukama o zaštiti privatnosti djece i obvezi poštovanja Kaznenog zakona, još ima kršenja prava djece na privatnost. Premda su obvezni čuvati profesionalnu tajnu, djelatnici vrtića i škola, olako iznose i prepričavaju djetetove obiteljske prilike te otkrivaju stajališta djeteta izrečena u povjerenju prilikom postupka opservacije ili rada s njime. Djeca zato budu dovedena u ponižavajući položaj i nerijetko izvrgnuta poruzi vršnjaka i odraslih. Zato roditelji s pravom propituju traženje podataka o djeci, smatraju da se time ulazi u domenu privatnoga i narušava pravo na privatnost.

Tako je jedna majka dovela u pitanje opravdanost i zakonitost pojedinih pitanja u protokolu za inicijalni intervju pri upisu u vrtić. Informirali smo je da može uskratiti odgovor na neka pitanja iz upitnika, kao i da bi na upitnicima trebala biti napomena da su podaci povjerljivi i da za djelatnike predstavljaju službenu tajnu, da se koriste samo za dobrobit djeteta i prilagođavanje pristupa i rada njegovim potrebama. Nedoumice su često izbjegnute ako je upitnik tek podsjetnik za usmeni razgovor s roditeljem (u mnogim vrtićima je upravo tako), ako je roditelj informiran o njegovoj svrsi i ako odgojitelj od stručnog suradnika koji je proveo intervju dobije sažetak informacija dobivenih upitnikom s preporukom o radu, a ne cijeli upitnik. U drugom slučaju škola propituje je li povrijeđeno neko pravo djeteta time što je na letku koji je tiskala citirana rečenica iz djetetova sastavka, bez imena i prezimena djeteta. Odgovorili smo da je, uz suglasnost roditelja, važno provjeriti i želi li dijete da se njegove riječi nađu na školskom letku i razumije li kako ga se prikazuje i koja je svrha objave. Ako su i roditelji i dijete suglasni s objavom i ako je riječ o sadržaju koji je u pozitivnom kontekstu i neće ugroziti prava i dobrobit djeteta, sadržaj se može objaviti. Ako je, pak, riječ o sadržaju koji na bilo koji način može naštetiti djetetu, unatoč suglasnosti roditelja i djeteta, profesionalna procjena djelatnika škole treba biti odlučujuća te je njihova dužnost spriječiti objavljivanje sadržaja.

Obiteljski zakon i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji - U jednom slučaju susreli smo se s pitanjem treba li dječji iskaz ili mišljenje, dano u delikatnoj situaciji obiteljskoga nasilja, dati na uvid i roditelju koji se nasilno ponašao. Preporuka Odbora za prava djeteta UN-a ističe kako je sigurnost i procjena rizika po dijete važan uvjet sudjelovanja/participacije djeteta te da su odrasli koji rade s djecom, odgovorni za njih i moraju poduzeti sve kako bi na najmanju moguću mjeru sveli rizik za djecu od nasilja, iskorištavanja ili bilo koje druge negativne posljedice njihova sudjelovanja. U praksi, podatke koje je dijete iskazalo u razgovoru sa stručnjakom mentalnog zdravlja o doživljenom nasilju mora se proslijediti nadležnim tijelima, kako bi se poduzele aktivnosti za zaštitu djeteta. Međutim, pritom je nužno s time upoznati i pripremiti i dijete i nenasilnog roditelja.

Opći porezni zakon - U 2012. godini postupali smo u slučaju povrede časti i ugleda te narušavanja privatnosti djece kada su na internetskom portalu i u medijima javno objavljena imena djece poreznih dužnika.

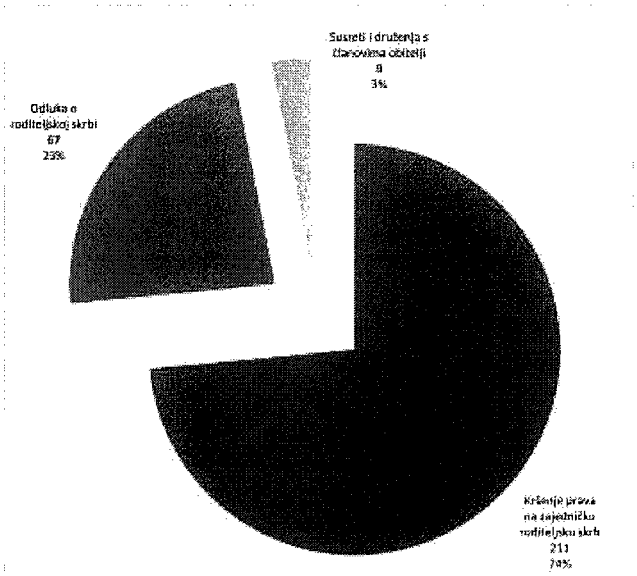
Prema Općem poreznom zakonu Ministarstvo financija - Porezna uprava ovlašteno je u skladu sa Zakonom o zaštiti osobnih podataka, za objavu osobnih podataka poreznih obveznika, dok se svaka daljnja obrada i objava ovih podataka od strane trećih osoba smatra nedopuštenom radnjom. Nije sporno da su djeca porezni obveznici, ali je sigurno da nijedno dijete nije svojom voljom ni ponašanjem prouzročilo dug. Stoga smo ministru financija i središnjem uredu Porezne uprave uputili upozorenje da imena i osobni podaci djece nisu trebali biti javno objavljeni te da ih treba ukloniti s liste poreznih dužnika. Upozorenje i preporuka pravobraniteljice za djecu su uvaženi. Ministarstvo financija izvijestilo nas je da su s liste poreznih dužnika brisana imena i osobni podaci djece, unatoč činjenici da se poreznim obveznikom smatra i maloljetno dijete, a sve kako bi se zaštitila dječja prava i najbolji interesi djece.

2.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb ove su godine najčešći razlog obraćanja Uredu. Primili smo 403 prijave koje se odnose na 569 djece. Djeca su bila prijavitelji u 11 slučajeva. Među prijaviteljima su najbrojnije majke (163) i očevi (145), u dva slučaja oba roditelja, a obraćali su nam se i bake (21) i djedovi (8). Prijave su dolazile i iz anonimnih izvora, od strane institucija, rođaka i drugih građana (45). Ured je samoinicijativno postupao u osam slučajeva. Najveći broj prijava zabilježen je za djecu s prebivalištem u Gradu Zagrebu (20%).

Od 403 slučaja u ovoj cjelini, 34 (9%) odnosi se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i njima je obuhvaćeno 47 djece. U pogledu prava na uzdržavanje bilježimo 82 prijave (20%) koje se odnose na 110 djece. I dalje se najveći broj prijava u ovom području odnosi na pitanja vezana za ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, njih 287 (71%), kojima je pogođeno ukupno 412 djece. Ovim problemima izložena su djeca svih dobnih skupina, među njima 260 dječaka i 271 djevojčica, a za 38 djece nemamo podatak o spolu.

Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb - ukupni broj prijava

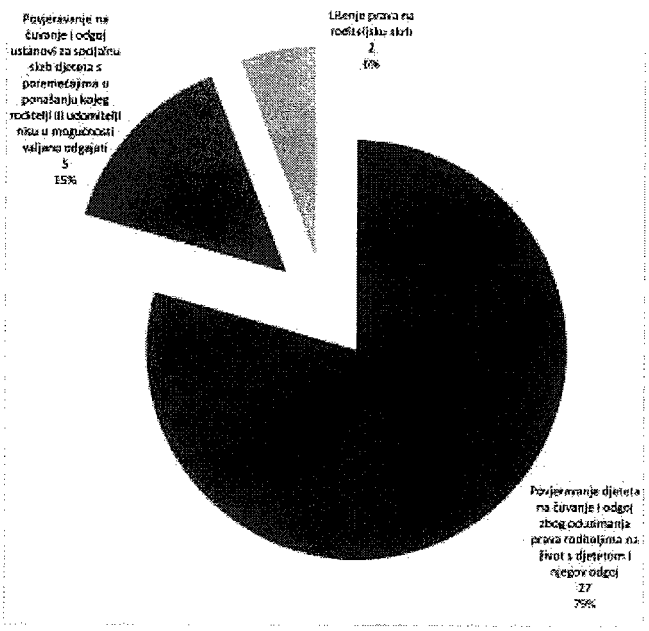
U problematici koja obuhvaća pravo na roditelje i roditeljsku skrb ni ove godine, u odnosu na prethodna izvještajna razdoblja, ne vidimo značajnih pozitivnih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece i ostvarivanju njihovih prava. Prijave se uglavnom odnose na nezadovoljstvo radom institucija koje su u ovom području nadležne voditi postupke i provoditi stručne intervencije radi zaštite djece (centri za socijalnu skrb i sudovi) i nepovjerenje u njih te na nezadovoljstvo odnosom „drugog" roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima prekida bračne ili izvanbračne zajednice roditelja. I dalje uočavamo nespremnost određenog broja prijavitelja/ica (najčešće roditelja i članova uže obitelji) da preuzmu vlastiti dio odgovornosti za situaciju u kojoj se dijete nalazi te da pokažu otvorenost i spremnost čuti i razmotriti drugačije stavove i mišljenja o položaju djeteta i njegovim potrebama u obitelji.

2.1.4.1 Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i ostvarivanje njezina sadržaja

Od 34 slučaja koji se odnose na ograničavanja ili oduzimanje prava roditeljima na roditeljsku skrb, 27 se odnosi na povjeravanje djeteta na čuvanje i odgoj zbog oduzimanja prava roditeljima da žive s djetetom i odgajaju ga, dva slučaja se odnose na izricanje mjere lišenja prava na roditeljsku skrb, dok se pet slučajeva odnosi

na povjeravanje na čuvanje i odgoj ustanovi za socijalnu skrb djeteta s poremećajima u ponašanju, kojeg roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati.

Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Obraćali su nam se roditelji i članovi obitelji djeteta koje je izdvojeno iz obitelji, a koji se teško nose s odlukom nadležnog tijela. Bilježimo i obraćanja roditelja i same djece nezadovoljnih odabirom osobe, ustanove ili udomiteljske obitelji koja treba preuzeti skrb o djetetu. Više puta ukazivali smo na potrebu intenzivnog stručnog rada s roditeljima kojima je oduzeto pravo da žive s djetetom kako bi bolje sagledali i osvijestili vlastiti dio odgovornosti za smještaj djeteta izvan obitelji i intenzivno radili na otklanjanju neprimjerenih postupaka u odnosu na dijete i razvoju roditeljskih kompetencija s ciljem povratka djeteta u obitelj. Potreba za intenzivnim stručnim radom sa svim članovima obitelji posebno je izražena u slučajevima u kojima je **dijete povjereno na skrb baki i djedu**, u situacijama intenzivne prisutnosti jednog ili oba roditelja djeteta u kućanstvu bake i djeda. Jasno je da povjeravanje djeteta bakama i djedovima, koje pozna i s kojima ima izgrađen odnos bliskosti i povjerenja, za dijete može biti dobro i prihvatljivo rješenje u okolnostima u kojima je suočeno s neodgovarajućim postupcima roditelja ili izostankom njihove roditeljske brige. No, ukoliko su odnosi među odraslim članovima obitelji narušeni pa postoji rizik izloženosti djeteta nasilničkom ponašanju u obitelji, dovedena je u pitanje svrha izrečene mjere. U takvim slučajevima, neophodna je stalna prisutnost stručnjaka i intenzivan rad sa svim članovima obitelji, za što u ovom trenutku centri za socijalnu skrb nemaju dostatne kapacitete, niti na odgovarajući način razgranatu mrežu suradnih institucija koje bi pružale potrebne savjetodavne usluge odraslima i djeci.

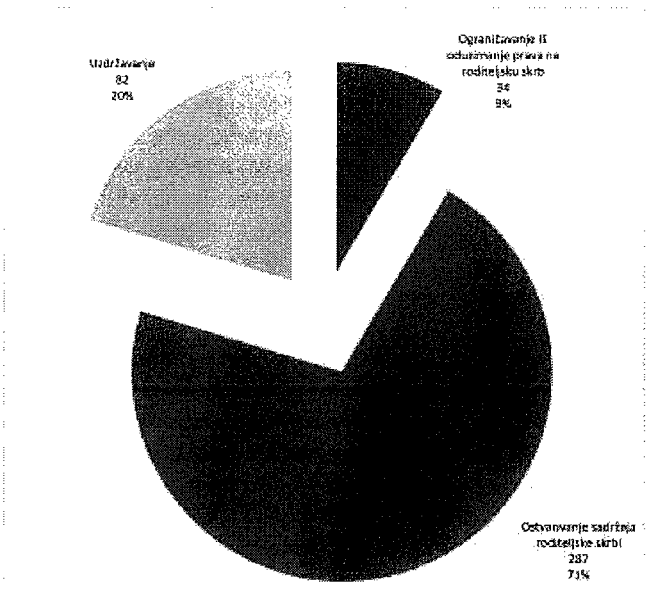
Poseban problem javlja se u obiteljima u kojima su roditelji upitnog kapaciteta za kvalitetno izvršavanje roditeljske skrbi, ne reagiraju na savjetodavni rad i stručne intervencije i slabijeg su uvida u vlastite pogreške i propuste u izvršavanju roditeljske skrbi koji su doveli do izdvajanja djeteta iz obitelji. Kod njih se veoma sporo događaju očekivane promjene u ponašanju prema djetetu i ostvarivanju odgovarajućih uvjeta za život djeteta u obitelji. Bez intenzivnog stručnog rada s roditeljima usmjerenog **stjecanju roditeljskih kompetencija i osiguranju uvjeta** za povratak djeteta u obitelj, privremeni smještaj djeteta u domu ili udomiteljskoj obitelji postaje višegodišnji oblik smještaja, što nije u skladu s djetetovim najboljim interesom.

Obraćala su nam se i djeca koja su bila suočena s odlukama nadležnih tijela o izdvajanju iz obitelji. Iako su u ovim postupcima djeci od strane suda određeni posebni skrbnici, djeca pritom nisu na očekivani način ostvarila svoje pravo sudjelovanja u postupku.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi

Među 287 predmeta koji se odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi i ove su godine najbrojniji oni koji se odnose na kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb, a ima ih 211. Na donošenje odluke o roditeljskoj skrbi odnosi se 67 predmeta, a bilo je i devet upita o susretima i druženju djece s članovima obitelji (bakama, djedovima, braćom i sestrama). Prijave su se odnosile na ukupno 412 djece.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi

Aktivnosti Ureda u tim slučajevima uključuju praćenje stanja zaštite prava djeteta, upućivanje preporuka i upozorenja, traženje obavijesti o postupanju, kao i relevantne dokumentacije, najčešće od nadležnog CZSS-a i policije, komunikaciju s ministarstvima nadležnima za socijalnu skrb i pravosuđe te komunikaciju s roditeljima i djecom koja nam se neposredno javljaju za pomoć. U postupcima posredovanja prije razvoda braka stručnjacima CZSS-a ukazujemo na potrebu rada s roditeljima s ciljem osvještavanja njihove odgovornosti za dijete te intenzivan rad na postizanju jasnog i ostvarivog dogovora o pitanjima koja su vezana za roditeljsku skrb. Osobito važnim smatramo neodgodive stručne reakcije već na prve naznake nepoštovanja prava djece, kako bi se izbjegla daljnja kršenja njihovih prava i uspostavila željena razina zaštite od manipulativnih ponašanja roditelja.

Donošenje odluke o roditeljskoj skrbi - Problemi i poteškoće pri donošenju odluka o roditeljskoj skrbi bili su povod obraćanju pravobraniteljici u 67 slučajeva, koji su se odnosili na 102 djece. U odnosu na prošlo izvještajno razdoblje, u ovom području zaštite prava djece nema značajnijih poboljšanja. Javljaju nam se roditelji koji aktivno sudjeluju u postupku u kojem se odlučuje o roditeljskoj skrbi, bake i djedovi djece čiji roditelji žive odvojeno, institucije koje upozoravaju na kršenje prava djeteta u postupku vezanom za prekid zajednice roditelja. Javilo se i troje djece suočene s prekidom bračne ili izvanbračne zajednice roditelja, koja su imala potrebu potražiti dodatnu zaštitu i savjet od pravobraniteljice za djecu. Odrasli se uglavnom obraćaju zbog dugotrajnosti postupaka koji se vode na sudu, proteka vremena za dostavu stručnog mišljenja centra za socijalnu skrb sudu, zbog nezadovoljstva odlukama suda, nezadovoljstva sadržajem stručnog mišljenja CZSS-a ili vještaka. Roditelji se javljaju i s upitima o tome na koji način djeca mogu ostvariti pravo sudjelovanja u postupku razvoda braka, sukladno odredbama Obiteljskog zakona te Konvenciji o pravima djeteta UN-a i Europskoj konvenciji o ostvarivanju dječjih prava.

Iz perspektive zaštite prava djeteta, jedan od najizraženijih problema u ovom području zaštite djeteta proizlazi iz nepostojanja privremene odluke i dugotrajnosti vremena do donošenja pravomoćne odluke o tome s kim će dijete živjeti i na koji način će provoditi vrijeme s drugim roditeljem. Ovaj problem javlja se u slučaju prekida bračne ili izvanbračne zajednice i fizičkog odvajanja, kad nije moguće postići dogovor o tome s kim će dijete živjeti, kako će provoditi vrijeme s drugim roditeljem i kako će biti riješeno pitanje uzdržavanja. Ovdje je riječ o onim situacijama u kojima ne postoji nijedan opravdani razlog za prekid u kontinuitetu komunikacije i razvijanja odnosa djeteta s roditeljem s kojim ne živi. Unatoč tome, uslijed nepostojanja odluke, u slučajevima visoke razine konflikta među partnerima, roditelj s kojim je dijete u tom trenutku ostalo, počinje se ponašati kao da je dijete njegovo vlasništvo, a drugi roditelj mu je prijetnja. Preko noći i bez razloga dijete djelomično ili u potpunosti gubi kontakt s roditeljem s kojim je do jučer živjelo i postaje žrtva posve neprimjerenog načina razrješavanja narušenog partnerskog odnosa roditelja. Budući da roditelji nisu motivirani na kvalitetan način i uz pomoć stručnjaka sami prevladati stres povezan s prekidom partnerskog odnosa, već to rade preko djeteta, partnerski odnos se ne rješava i djeca godinama ostaju u središtu sukoba roditelja.

Kako su upravo pitanja s kojim će roditeljem dijete živjeti te jasno određeno vrijeme za susrete i druženja djeteta s roditeljem ona oko kojih se sukobi javljaju i progrediraju na štetu djeteta, ta pitanja moraju biti odmah riješena donošenjem privremene odluke, koja će se primjenjivati do okončanja postupka razvoda braka ili postupaka vezanih za pitanja roditeljske skrbi. U slučajevima kad nema takve sudske odluke, koje bi se roditelji bili dužni pridržavati, često svjedočimo manipuliranju djeteta i kršenju njegovih prava.

Sudbine djece koje pratimo, čiji roditelji ne surađuju s CZSS-ima ni s ostalim stručnjacima iz područja mentalnog zdravlja te nemaju kapaciteta staviti potrebe djeteta ispred vlastitih potreba i negativnih stavova prema bivšem partneru, potvrđuju važnost žurnoga donošenja privremene odluke o roditeljskoj skrbi. Naravno, sve ove odluke moraju biti stručno utemeljene i obrazložene te usmjerene pronalaženju najboljeg rješenja za svako pojedino dijete, uz maksimalno uvažavanje načela djetetove dobrobiti. Instrumenti zaštite djeteta kojima CZSS-i trenutačno raspolažu temelje se na savjetodavnom radu pa, ako roditelji ne žele surađivati, zaštita djetetovih prava se ne ostvaruje. U takvim bi slučajevima postojanje privremene odluke o roditeljskoj skrbi bilo pravni temelj za poduzimanje mjera obiteljskopravne i kaznenopravne zaštite djeteta, kojima bi se roditelje navelo da postupaju u djetetovom najboljem interesu.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Iz godine u godinu predlažemo određena rješenja za koja vjerujemo da mogu pridonijeti boljoj zaštiti djeteta. Među njima je i donošenje privremene odluke o roditeljskoj skrbi, kao važan i neizostavan okvir za poduzimanje konkretnih aktivnosti usmjerenih zaštiti **djetetovog prava na oba roditelja,** u slučajevima visokokonfliktnih prekida zajednice roditelja i manipulativnog ponašanja jednog ili oba roditelja u odnosu na dijete. No, to je tek prvi korak u pokušaju zaštite ovog djetetovog prava. Naime, čak ni postojanje odluke kojom su regulirana pitanja roditeljske skrbi, koja je za sve obvezujuća, za veliki broj djece nije jamstvo da će se stvarno poštovati njihovo pravo na oba roditelja. To svjedoči o razmjerima problema i potrebi neodgodivog pronalaženja djelotvornijih mehanizama zaštite djece suočene s viskokonfliktnim razvodom braka roditelja ili prekidom izvanbračne zajednice, o čemu govorimo u nastavku.

Kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb - Tijekom 2012. godine Ured je postupao u ukupno 211 slučajeva vezanih za povredu prava na zajedničku roditeljsku skrb, koji se odnose na ukupno 298 djece. U 186 slučajeva riječ je o pravu na susrete i druženja djeteta s roditeljem s kojim ne živi, u sedam o povredi prava na sudjelovanje u životu djeteta, u 11 o zaštiti od protupravnog odvođenja i nevraćanje djeteta, dok se njih sedam odnosi na kršenje ostalih segmenata u skrbi o djetetu.

Prijave se odnose na različite oblike nepoštovanja prava djeteta na susrete i druženja s roditeljem s kojim ne živi. Javljaju se i roditelji s kojima dijete živi, a koji su nezadovoljni sadržajem i načinom na koji dijete ostvaruje susrete i druženja s drugim roditeljem. Prijave se odnose i na način na koji CZSS-i reagiraju u situacijama u kojima se roditelji žale na ponašanje bivšeg partnera prema djetetu, neučinkovitost postupaka koji se vode prema roditelju koji krši sudsku odluku, način na koji se realiziraju ovrhe, probleme u izvršavanju zajedničke roditeljske skrbi u situacijama preseljenja roditelja s kojim dijete živi u drugo mjesto stanovanja.

U ovom području zaštite prava djeteta nema značajnijih pozitivnih pomaka. Primjeri dobre prakse su, u slučajevima koje pratimo, rijetki. Mehanizmi zaštite djeteta, iako su propisani na razini obiteljskopravne zaštite i kaznenog zakonodavstva, pokazuju se neučinkovitima u slučaju roditelja sklonih manipulaciji djetetom, koji samo deklarativno pokazuju spremnost za suradnju s nadležnim tijelima. Takvi roditelji, dijete svakodnevno izlažu nizu negativnih verbalnih i neverbalnih poruka o drugom roditelju, koje su usmjerene stvaranju negativne slike roditelja u očima djeteta i potpunom otuđivanju djeteta od njega. Taj roditelj u očima djeteta postaje nepoželjna osoba, koje se treba bojati, koja je prijetnja njemu i roditelju s kojim živi. Kao rezultat utjecaja manipulativnog roditelja, komunikacija između djeteta i drugog roditelja potpuno se prekida, sada već na inzistiranje djeteta. Pokušaji savjetodavnog rada s manipulativnim roditeljem završavaju neuspješno, jer on nije motiviran za promjenu postojećeg stanja i poziva se na otpor djeteta i potrebu njegove zaštite od pritiska za uspostavom susreta i druženja. Savjetodavni rad s djetetom je otežan jer dijete na savjetovanje dovodi manipulativni roditelj, koji djetetu šalje snažne poruke o potrebi lojalnog ponašanja. Pokušaj ostvarivanja susreta i druženja onda kad ih dijete odbija, nerijetko djeluju dramatično. Dijete se snažno protivi i iskazuje otpor tim susretima, manipulativni roditelj takvo ponašanje podržava i inzistira na zaštiti djeteta, drugi roditelj reagira bespomoćnošću, povlačenjem ili otvorenim iskazivanjem ljutnje i nezadovoljstva cjelokupnom situacijom. Ove reakcije potkrepljuju stvorenu negativnu sliku o drugom roditelju u očima djeteta (jer on u interpretaciji manipulativnog roditelja postaje osoba kojoj do djeteta nije stalo pa se povlači ili postaje netko koga se dijete mora plašiti jer snažno protestira, negoduje, ljuti se).

Iako su naši stručnjaci upoznati i sada već vrlo dobro senzibilizirani za problem manipulacije i neuvažavanja djetetovog prava na oba roditelja nakon prekida njihove zajednice života, u slučajevima izrazite manipulacije, vezane za visoku razinu konflikta roditelja, djeca nisu dovoljno zaštićena. Takvim roditeljima CZSS-i najčešće određuju mjere obiteljskopravne zaštite (upozorenje i nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi), upućuju ih u

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

različite oblike savjetodavnog rada, škole za roditelje i sl., nešto rjeđe predlažu pokretanje kaznenih postupaka no prečesto bez značajnijih promjena ili pomaka u zaštiti djeteta.

Riječ je o izrazito složenom problemu koji zahtijeva niz pravodobnih stručnih intervencija (savjetodavnih, psihoterapijskih, edukativnih) usmjerenih prije svega roditeljima, uz odgovarajuću stručnu podršku i pomoć djetetu i intenzivniji nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi. Stručni rad u obitelji trebao bi biti dobro koordiniran, uz jasno zacrtane ciljeve i očekivanja od roditelja. U slučajevima kad je jasno da roditelji posve neopravdano uskraćuju djetetu pravo na drugog roditelja, sankcije u odnosu na te roditelje trebale bi biti brze i djelotvorne, uz najveću moguću zaštitu djeteta.

U sadašnjim okolnostima, s obzirom na nedovoljan broj stručnjaka koji rade na ovoj problematici i njihovo radno opterećenje, željena razina zaštite djeteta ne može biti postignuta, budući da su njihove intervencije, a kasnije i postupci koji se vode prespori i neučinkoviti. Prema podacima MSPM-a, u 2011. godini **1492** djece nije ostvarilo svoje pravo na susrete i druženja s drugim roditeljem ili ga je ostvarivalo u opsegu manjem od onoga određenog sudskom odlukom, zbog manipulativnih ponašanja roditelja s kojim djeca žive, što smatramo poraznim.

Ne smijemo zanemariti ni problem manipulacije djecom u vrijeme susreta i druženja od strane roditelja s kojim dijete ne živi. Prema podacima MSPM-a, u 2011. je **799** djece bilo izloženo takvom obliku ponašanja koje također rezultira stvaranjem loše slike o roditelju s kojim dijete živi i u konačnici „prelaskom" djeteta manipulativnom roditelju, uz manifestacije odbijanja, otpora i iskazivanja straha prema drugom roditelju te daljnjoj izloženosti negativnim porukama o tom roditelju. Upravo zato stručnjaci, posebno oni iz CZSS-a, moraju biti izrazito osjetljivi i na prijave neprimjerenog, manipulativnog ponašanja roditelja u vrijeme susreta i druženja s djetetom, koje podnosi roditelj koji živi s djetetom, te nikako ne smiju bez provjere i preuranjeno zaključiti kako je to tek „pokušaj izigravanja djetetovog prava na susrete i druženja" s drugim roditeljem.

Rjeđe se susrećemo s problemom zaštite prava one djece čiji roditelji odbijaju izvršavati svoje roditeljske dužnosti i obveze i ne pokazuju interes za dijete uslijed čega se susreti i druženja ne održavaju. Od stručnjaka CZSS u tim slučajevima očekujemo poduzimanje mjera radi zaštite djeteta, ali i da upozore roditelja na neprimjerenost takvog ponašanja te na njegove odgovornosti, dužnosti i obveze prema djetetu, kao i da ga potiču na preuzimanje roditeljske uloge. U ovoj situaciji od osobite je važnosti stalno preispitivanje interesa djeteta, čije potrebe i osjećaji moraju biti u fokusu te ono treba dobiti podršku i pomoć u prevladavanju ove životne situacije.

Obraćali su nam se i roditelji koji su u **zatvoru**, zatim njihovi bračni drugovi koji su na slobodi i roditelji odrasle osobe lišene slobode. Roditelji koji su u zatvoru najčešće su nezadovoljni količinom susreta i druženja s djecom, kvalitetom roditeljske skrbi roditelja na slobodi (ukoliko su roditelji razvedeni), uvjetima u kojima se odvijaju posjete. U slučajevima u kojima je procijenjeno da su susreti i druženja u interesu djeteta, potrebna je veća osjetljivost za potrebe djece i angažman stručnjaka u ostvarenju pretpostavki za neometane posjete djece roditelju u zatvoru. U svim ovim slučajevima, procjene moraju biti detaljne, stručne i fokusirane na zaštitu djeteta i njegovih prava i interesa. Takve procjene mogu donositi samo dobro educirani stručnjaci koji imaju osiguranu odgovarajuću profesionalnu podršku i pomoć, pravilnikom propisan optimalni broj slučajeva, te razgranatu mrežu suradnih institucija koje pružaju usluge psihološkog savjetovanja i terapije roditeljima i djeci.
Radi učinkovitije zaštite prava djeteta i ovom prilikom naglašavamo potrebu organiziranja **obiteljskih sudova** uz odgovarajuću dodatnu edukaciju sudaca o psihosocijalnim aspektima razvoda braka i posljedicama koje prekid zajednice roditelja može imati na djecu. I dalje smatramo da onemogućavanje djeteta u ostvarivanju njegovog prava na susrete i druženja s drugim roditeljem i članovima obitelji (koje je potvrđeno odlukom nadležnog tijela), treba tretirati kao **oblik psihičkog nasilja nad djetetom** i kao takvog ga uvesti u odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Neuvažavanje prava na susrete i druženja djeteta s roditeljem te druge manipulativne oblike ponašanja prema djetetu usmjerene otuđivanju od drugog roditelja, potrebno je učinkovito i bez odgode sankcionirati te i na taj način potaknuti manipulativnog roditelja da prepozna i uvažava potrebe djeteta. Sadašnja zakonska rješenja djecu ne štite od ovog oblika emocionalnog nasilja.

Koncept **ravnopravne, zajedničke i sporazumne roditeljske skrbi** kakvu predviđa Obiteljski zakon nije na očekivani način zaživio. Zajednička roditeljska skrb je zakonska presumpcija te ona podrazumijeva da su oba roditelja, neovisno o tome jesu li u braku, izvanbračnoj zajednici ili razvedeni, zakonski zastupnici djeteta, osim ukoliko sudskom odlukom nije drugačije određeno. Koji od njih će zastupati dijete u pojedinim situacijama, pitanje je nji-

hovog dogovora. Presumpcija da postoji dogovor između roditelja postoji sve dok jedan od roditelja ne ukaže na suprotno te je u tom slučaju roditeljski spor moguće riješiti sudskom odlukom. Razvod braka sam po sebi ne mora značiti da roditelji ne mogu postići sporazum o ostvarivanju sadržaja roditeljske skrbi niti bi to trebalo tumačiti na način da je sudskom odlukom s kojim će roditeljem dijete živjeti pravo zakonskog zastupanja dano isključivo roditelju s kojim dijete živi. Zastupanje djeteta i ostvarivanje drugih sadržaja roditeljske skrbi postaje problem prilikom visoko konfliktnih prekida obiteljske zajednice, neovisno o tome je li riječ o razvodu braka ili prestanku izvanbračne zajednice. Budući da razrješenje spora roditelja zahtijeva sudsku intervenciju, koja bi trebala biti žurna, ali, nažalost, u većini slučajeva nije, to u konačnici dovodi do toga da se roditeljski sukob prelama na djetetu. To je osobito izraženo kad se nadležna tijela koja provode određeni postupak, kao što je upis djeteta u školu, putovanje djeteta u inozemstvo, izdavanje putovnice i sl., zbog sukoba roditelja nađu u nedoumici kako postupiti. U svim situacijama u kojima postoji sukob između roditelja u pogledu načina izvršavanja zajedničke roditeljske skrbi, **najbolji interes djeteta** mora biti temeljna briga roditelja i mora imati prednost u postupanju nadležnih tijela.

Osobito zabrinjava to što koncept zajedničke roditeljske skrbi nije poznat ni nekim stručnjacima koji rade s roditeljima i djecom. Bilježimo slučaj roditelja koji je od strane bivšeg partnera onemogućen u sudjelovanju u skrbi o djetetu do te mjere da je uskraćen za informacije o djetetovom zdravlju i liječenju. Roditelj se obratio HZZO-o tražeći dostavu medicinske dokumentacije djeteta, u čemu je odbijen s uputom da se obrati CZSS-u. Iz perspektive Ureda pravobraniteljice za djecu, pravo na život i zdravlje temeljna su i izvorna prava djeteta koja se ostvaruju uz pomoć, skrb, potporu i zaštitu odraslih, prvenstveno djetetovih roditelja, koji su na to obvezani i Obiteljskim zakonom. Dužnost je roditelja skrbiti o životu i zdravlju djeteta te mu omogućiti korištenje mjera za unapređenje, čuvanje i vraćanje zdravlja. Da bi roditelji mogli ispuniti svoju zakonsku obvezu moraju im biti dostupne sve informacije o djetetovom zdravstvenom stanju te je stoga legitimno pravo roditelja zatražiti uvid u medicinsku dokumentaciju djeteta o čijem zdravlju je dužan skrbiti. To pravo nije ograničeno činjenicom da roditelj ne živi s djetetom. Naime, dužnost i odgovornost roditelja ne prestaje prekidom zajednice života s djetetom, budući da Obiteljski zakon jasno i nedvosmisleno određuje da su roditelji u skrbi o djetetu ravnopravni te da o djetetu skrbe zajednički i sporazumno bez obzira žive li zajedno ili ne. Prekidom obiteljske zajednice roditelj koji ne živi s djetetom ima potpuno pravo sudjelovati u djetetovom životu te je on i dalje djetetov zastupnik, dužan je skrbiti o djetetovom zdravlju i odgoju te drugim važnim pitanjima iz djetetova života. Činjenica da jedan od roditelja uskraćuje to pravo drugom roditelju ne daje za pravo tijelu koje ima informacije o pojedinom aspektu života djeteta, u ovom slučaju informacije o zdravstvenom stanju djeteta, da drugom roditelju uskrati pravo na kvalitetnu i pravovremenu informaciju. Pravo uvida u medicinsku dokumentaciju jedno je od temeljnih prava propisanih Zakonom o zaštiti prava pacijenata. Kada je riječ o djetetu kao pacijentu, ostvarivanje ovog prava mora se omogućiti djetetovim roditeljima i to svakom pojedinačno, ukoliko to oni zatraže. Eventualni spor koji bi između roditelja nastao o načinu ostvarivanja skrbi o zdravlju djeteta rješavaju za to nadležna tijela.

Ugledna stručnjakinja iz područja zaštite mentalnog zdravlja djece upozorila nas je na praksu nekih dječjih vrtića u Hrvatskoj koji izričito zabranjuju da roditelj s kojim dijete ne živi donosi djetetu poklon za rođendan u vrtić. Jasno je da, radi zaštite sve djece, dječji vrtići nisu mjesta rješavanja konflikata i spornih pitanja između sukobljenih roditelja. No, od njih očekujemo veći senzibilitet za potrebe djeteta, bolju upućenost u odredbe Obiteljskog zakona te usklađenost njihovog postupanja s pozitivnim zakonskim normama.

Pučki pravobranitelj proslijedio nam je pritužbu jedne udruge u kojoj se problematizira postupanje MUP-a prilikom izdavanja putovnice djetetu kada su roditelji razvedeni, budući da u tom slučaju zahtjev za izdavanje putne isprave djetetu može podnijeti samo roditelj s kojim dijete živi na temelju odluke nadležnog suda. Postavljeno je pitanje je li riječ o diskriminaciji roditelja koji ne živi s djetetom, budući da mu se osporava pravo na poduzimanje radnji u zastupanju djeteta. Iako je riječ o problematici koja se odražava i na dijete, govori se o sumnji na diskriminaciju odrasle osobe u postupanju MUP-a pa smo pritužbu dostavili i pravobraniteljici za ravnopravnost spolova. Na temelju pritužbe upozorili smo MUP kako njihova praksa u izdavanju putovnice nije sukladna odredbama Obiteljskog zakona o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Takvo je stajalište izrazila i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

Na slične probleme u ostvarivanju zajedničke roditeljske skrbi već niz godina ukazujemo u godišnjim izvješćima Hrvatskom saboru tražeći njihovo rješavanje. Na tom tragu smo MSPM-u uputili i prijedlog izmjena Obiteljskog zakona tražeći da se jasno precizira kako određene sadržaje roditeljske skrbi, uz njihovo točno navođenje, može izvršavati samo jedan roditelj, neovisno o tome živi li s djetetom ili ne, ako je taj roditelj po

ocjeni suda u njima vještiji ili je to nužno kako bi se zaštitili interesi djeteta (npr. odluke o izvanškolskim aktivnostima djeteta, putovanja na sportska natjecanja, maturalna putovanja i sl.) te na najbolji način zadovoljile određene potrebe djeteta. Vjerujemo da bi se, kad bi odluke suda bila jasne i precizne, razriješile nedoumice u ostvarivanju sadržaja roditeljske skrbi.

Javljali su nam se i roditelji zbog problema vezanih za provođenje **ovrhe radi predaje djeteta** u slučajevima u kojima postoje pravomoćne i ovršne odluke s kim će dijete živjeti te o susretima i druženju. Nažalost, neki roditelji ignoriraju postojeće sudske odluke, a pokušaji nadležnih tijela da se takve konfliktne situacije riješe na miran i dogovoran način, kako se ne bi ugrozio interes djeteta, ostaju bez uspjeha. U slučajevima kad se savjetodavnim radom i primjenom mjera obiteljskopravne zaštite ne može osigurati provođenje pravomoćne sudske odluke, jedina je mogućnost njezino prisilno provođenje. To je povezano s nizom teškoća koje najviše pogađaju dijete. Obiteljski zakon je, uvažavajući potrebu zaštite djeteta od takvih ekscesnih situacija, propisao da sud ovrhu može provesti na više načina, uz obvezu da se pritom u najvećoj mogućoj mjeri zaštiti dijete, te predvidio mogućnost izricanja i provođenja novčanih ili zatvorskih kazni protiv osobe koja onemogućava ovrhu. Onemogućavanje ovrhe je, primjerice, nepostupanje ovršenika po pozivu suda da izvrši mirnu predaju djeteta kako bi se izbjeglo prisilno postupanje. Da bi ovrha bila uspješna vrlo je važna njezina priprema i zajedničko koordinirano djelovanje svih sudionika. Dužnost je svih službi koje sudjeluju u postupku ovrhe da ju pripreme i surađuju kako bi omogućili da se ona provede doista u najboljem interesu djeteta.

Nažalost, u svakodnevnoj praksi svjedoci smo da institucije nemaju brz i učinkovit odgovor na nepoštovanje sudskih odluka. Pokušaji ovrha često ostaju bez uspjeha, čime se obezvrjeđuje važnost poštovanja odluka nadležnih tijela, stvara se atmosfera bezakonja, a sve to najviše šteti djetetu. Godinama upozoravamo na ovaj problem ukazujući da je u rješavanju roditeljskih sukoba potrebno pronaći djelotvornija rješenja kako bi djeca bila bolje zaštićena. Smatramo da bi utvrđivanje kaznene odgovornosti roditelja i drugih osoba koje ne poštuju pravomoćne odluke izrečene radi zaštite djece, svakako pridonijelo smanjenju broja i intenziteta stresnih situacija kojima su djeca izložena u slučajevima protupravnog postupanja roditelja ili drugih odraslih.

Pravo djeteta na sudjelovanje u postupcima obiteljskopravne zaštite - Potaknuti potrebom bolje zaštite djece u postupcima vezanim uz roditeljsku skrb, u veljači 2012. godine organizirali smo četiri stručne rasprave o implementaciji Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, koja je u RH na snazi od kolovoza 2010. Na raspravama je ukazano na probleme koji se pojavljuju u primjeni ove Konvencije i na potrebu traženja rješenja za bolju zaštitu prava djece. Posebna pažnja posvećena je tumačenju i razradi načina na koji dijete, koje je sposobno oblikovati osobno mišljenje, treba ostvarivati pravo na slobodno izražavanje mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose, odnosno kako to mišljenje uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta. Naglašena je važnost preporuka o sudjelovanju djece, koje proizlaze iz Općeg komentara br. 12 (2009) Odbora za prava djeteta. Na skupovima koji su održani u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu izlagali su istaknuti stručnjaci iz područja obiteljskopravne zaštite. Na njima se okupilo i 450 stručnjaka čija je profesionalna zadaća osigurati zaštitu prava i interesa djece u praksi. Iz rasprava su proizašli zaključci koji su ugrađeni u preporuku pravobraniteljice za djecu upućenu Ministarstvu pravosuđa (MP) i MSPM-u. O sadržaju preporuke govorimo u poglavlju *Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja.* Izlaganja sa stručnih rasprava objavljena su u našoj publikaciji „Dijete u pravosudnom postupku/Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava", u prosincu 2012. godine. Rasprave su organizirane u suradnji s HOK-om, a pri organiziranju skupa u Zagrebu pridružila se i Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež.

Iako **pravo djeteta na sudjelovanje** u postupcima obiteljskopravne zaštite u našem zakonodavstvu nije novina, u pogledu ostvarivanja tog prava još uvijek uočavamo neodgovarajuće postupke i reakcije roditelja te nesnalaženje jednog dijela stručnjaka. Stručnjake u CZSS-ima upućujemo na potrebu da djeci osiguraju ostvarivanje prava na sudjelovanje te naglašavamo kako je jedna od važnih uloga stručnih djelatnika centra da roditelje i dijete informiraju o pretpostavkama i uvjetima za ostvarivanje prava na sudjelovanje djeteta u postupcima, a koji osiguravaju najbolju moguću zaštitu djeteta u ostvarivanju tog prava. I djeci s teškoćama u razvoju, koja zbog govorno-jezičnog razvoja ne mogu izraziti mišljenje, treba osigurati sudjelovanje u postupcima donošenja odluka sukladno njihovim mogućnostima. Procjena interesa djeteta u svim slučajevima mora biti usmjerena na dijete te izvršena od strane kompetentnih stručnjaka, upoznatih s potrebama djeteta i osobitostima djetetovog razvoja.

U vezi s ostvarivanjem mogućnosti i prava djeteta na susrete i druženja s **članovima obitelji,** obraćaju nam se uglavnom bake i djedovi, koji su zbog obiteljskih sukoba uskraćeni za kontakt s unucima. Bilježimo i upit o pravu djeteta na susrete i druženja s polubratom i polusestrom, što je također kao mogućnost predviđeno Obiteljskim zakonom. Prijavitelje upućujemo na odredbe Obiteljskog zakona i potrebu da prethodno pokušaju postići dogovor s roditeljima djece uz pomoć stručnjaka. Ukazujemo na potrebu zaštite djece od sukoba odraslih članova obitelji i njihovo rješavanje traženjem kompromisnih rješenja, gdje god je to moguće, posebno u situacijama u kojima su djeca emocionalno vezana za članove obitelji s kojima im je uskraćena komunikacija i kontakt.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Od MSPM-a, kao središnjeg tijela, zatražili smo izvješće o broju zaprimljenih predmeta, rokovima i učincima njihovog postupanja sukladno Konvenciji o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, Konvenciji o kontaktima s djecom, Konvenciji o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece te, kao posredničkog tijela, izvješće o Konvenciji o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu. Izvješće očekujemo.

Na kraju ovog poglavlja ističemo kako nismo zadovoljni postojećom razinom zaštite djece čiji roditelji umanjuju njihovu potrebu na oba roditelja nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice i uskraćuju im kontakte s drugim roditeljem, iako je procijenjeno da su oni u interesu djeteta. Nismo zadovoljni niti reakcijama nadležnih tijela koja se u određenom broju slučajeva veoma teško izjašnjavaju o tome što je najbolji interes djeteta u aktualnoj životnoj situaciji ili, čak i kad su se izjasnila, povlače se pod pritiskom manipulativnog roditelja i pokazuju nesigurnost u postupanju usmjerenom na zaštitu djeteta. Stručne intervencije i mehanizmi zaštite djece pokazuju pozitivne efekte samo ako se provodi stručni rad s roditeljima koji imaju kapacitet za uvid u negativne posljedice vlastitog ponašanja na dijete, koji su motivirani mijenjati to ponašanje i koji su, uz stručnu pomoć, u stanju sagledati potrebe djeteta i razlikovati ih od vlastitih. Ako roditelji ne žele surađivati, ni međusobno, niti s CZSS-om, čini se da nema učinkovitih načina zaštite djeteta i njegovih prava. S obzirom na broj djece koja su iz godine u godinu pogođena ovakvim ponašanjem roditelja, krajnje je vrijeme za pronalaženje učinkovitijih mehanizama postupanja nadležnih tijela.

2.1.4.2 Uzdržavanje

I tijekom 2012. godine bilježimo veliki broj obraćanja stranaka u vezi s ostvarivanjem prava djece na uzdržavanje i prijava kršenja tog prava. Postupali smo u 82 slučaja pisanog obraćanja Uredu, što je znatno povećanje u odnosu na prethodnu godinu, kad je pisanih obraćanja bilo 51. Postupanja u tim predmetima odnose se na zaštitu prava i dobrobiti 110 djece. Osim pisanih upita i pritužbi, u 2012. zabilježeno je i 120 usmenih (telefonskih i osobnih) obraćanja stranaka vezano za pravo djece na uzdržavanje, koje prijašnjih godina nismo posebno iskazivali.

Prijave u odnosu na ostvarivanje uzdržavanja

	2010.	2011.	2012.
Savjet o ostvarivanju prava na uzdržavanje	18	8	11
Pritužbe na parnični postupak	26	25	44
Pritužbe na ovršni postupak	6	11	16
Pritužbe na kazneni postupak	3	2	5
Pritužbe na postupanje po Konvenciji o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu	6	2	4
Pritužbe na postupak za ostvarivanje privremenog uzdržavanja	3	3	2
Ukupno otvorenih predmeta	62	51	82
Telefonsko i osobno savjetovanje			120

Od 82 predmeta u 55 slučajeva obraćale su nam se majke, očevi su nam se javili 13 puta, bake pet, djed jednom, dijete dva puta, a pet puta prijavu su podnosile druge osobe. Jedan je predmet otvoren na inicijativu Ureda. U 11 predmeta zatražene su pisane informacije o pravu na uzdržavanje i načinima njegove realizacije, u 44 slučaja pritužbe su se odnosile na parnični postupak, u 16 na ovršni, u pet na kazneni, a četiri na ostvarivanje zahtjeva za uzdržavanje u inozemstvu. Dva slučaja odnosila su se na poteškoće u realizaciji prava na privremeno uzdržavanje od strane CZSS-a.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Pritužbe se i dalje uglavnom odnose na dugotrajnost i neefikasnost postupaka koji se vode. Stranke smo pritom upućivali na zakonske odredbe, mogućnost ishođenja privremene mjere, sklapanje nagodbe, zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, pokretanje ovršnih ili kaznenih postupaka, korištenje privremenog uzdržavanja ili na mogućnost obraćanja sudu radi utvrđivanja obveze uzdržavanja baki i djedu. Informacije koje smo dostavljali strankama gotovo uvijek su sadržavale i uputu o mogućnosti korištenja **besplatne pravne pomoći**, bilo od strane Hrvatske odvjetničke komore (HOK), koja pomoć u ovim postupcima pruža na temelju ranije inicijative i preporuke pravobraniteljice za djecu, bilo od Ureda državne uprave u županiji, sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

U veljači 2012. pravobraniteljica za djecu i predsjednik HOK-a na zajedničkoj su konferenciji za novinare izvijestili javnost o suradnji ovih dviju institucija u području zaštite prava djece, a posebno o zastupanju djece u postupcima radi naplate uzdržavanja od roditelja koji izbjegavaju tu obvezu. Naime, na inicijativu pravobraniteljice za djecu HOK već pet godina, besplatno zastupa djecu u tim postupcima koji najčešće bivaju pozitivno riješeni. U tom je razdoblju zaprimljeno ukupno 1996 zahtjeva za imenovanje punomoćnika bez prava na nagradu u predmetima zastupanja maloljetne djece radi uzdržavanja i velika većina ih je riješena. Nakon donošenja Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, smanjio se godišnji broj obraćanja stranaka HOK-u, ali je vrijedna praksa pružanja besplatne pravne pomoći ovim putem nastavljena i dalje.

Zaprimali smo i pritužbe vezane uz kvalitetu usluge besplatne pravne pomoći. Obratila nam se majka koja se pritužuje na spori rad suda, teškoće u dobivanju obavijesti o stanju predmeta, ali i na rad odvjetnika koji ju zastupa po institutu besplatne pravne pomoći. Navodi kako je sama morala provjeravati sve činjenice važne za naplatu uzdržavanja (tvrtka u kojoj otac radi, način isplate plaće, stanje spisa, požurivanje rada i dostava podataka), i to bez stručne pomoći odvjetnika. Primjer je to lošeg zastupanja stranke od strane odvjetnika koji se, saznali smo, ipak „pokrenuo" kada je saznao za pritužbu stranke Uredu. U konkretnom slučaju očekuje se naplata uzdržavanja uskoro, s obzirom na prednost potraživanja s osnova uzdržavanja kod ovrhe.

U drugom slučaju rješenjem Ureda državne uprave u županiji odobreno je korištenje pravne pomoći za pokretanje postupka radi uzdržavanja djeteta. Međutim, odvjetnik je odbio primiti uputnicu tj. rješenje, navodeći da će zastupati stranku, ali bez rješenja, jer mu ono uvelike komplicira postupanje. Stranci je jamčio da neće potraživati troškove za zastupanje. Proizlazi da će rješenje o besplatnoj pravnoj pomoći, u ovom slučaju poslužiti tek kao osnova za oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi. Stranka navodi da ima i drugih sličnih iskustava pa se događa da, kada HOK imenuje odvjetnika, stranke njime nisu zadovoljne. Mogućnost odabira odvjetnika strankama se čini prihvatljivijom, jer je, primjerice u ovom slučaju, riječ o odvjetniku koji kvalitetno zastupa, a troškove zastupanja potražuje od protivne strane. No, ovime ipak ostaje otvorena mogućnost eventualne ugroženosti stranke kasnijim troškovima.

Unatoč pojedinačnim pritužbama, pomoć koju stranke dobivaju kroz ovaj institut je velika. Ponekad ona predstavlja i jedini izlaz iz kompliciranih i dugotrajnih sudskih postupaka. U vrijeme pisanja ovog izvješća obratila nam se stranka čiji se predmet, u postupku vezanom za uzdržavanje djeteta, vodi na županijskom sudu od 2009. godine. Stranku u postupku zastupa odvjetnik kojeg sama plaća. S obzirom na trajanje postupka uputili smo je da podnese zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Povratno nam se javila da joj odvjetnik za pisanje takvog zahtjeva traži 5.000 kuna (+ PDV) te nudi popust od 50%, što bi s PDV-om iznosilo 3.125 kuna. Ona sama nema novca za plaćanje tog računa, a obaviještena je da sud takav trošak ne dosuđuje niti na trošak protivne strane niti na trošak države pa bi se trošak odvjetnika mogao pokriti jedino dosuđenom naknadom zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Stranku smo stoga uputili na mogućnost korištenja besplatne pravne pomoći kako bi na taj način zaštitila pravo djeteta na suđenje u razumnom roku, kao i pravo na uzdržavanje.

Pritužbe stranaka koje se odnose na **parnični postupak** uglavnom ukazuju na njegovu dugotrajnost. Iako su postupci uzdržavanja po svojoj naravi hitni, ponekad prođe i više godina a da sud ne donese odluku niti primjenjuje zakonsku mogućnost i dužnost izricanja privremenih mjera. Obaviješteni smo o sudskom postupku određivanja uzdržavanja koji traje od 2008. godine. Postupak se dvije godine vodio na općinskom sudu, a potom je uslijedio žalbeni postupak na županijskom sudu, koji također traje dvije godine. Iako je bilo upućeno nekoliko požurnica predsjedniku suda, to nije dalo rezultata pa smo stranci dali uputu o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku te o ovom slučaju obavijestili Ministarstvo pravosuđa (MP). I u drugom slučaju obaviješteni smo o problemima pri donošenju presude, uključujući i samo pisanje i dostavu presude, što je utjecalo na dugotrajnost postupka. Postupak je skoro godinu dana dodatno „mirovao" i zbog bolesti suca.

Osim pritužbi na dugotrajnost postupka zaprimali smo i druge pritužbe na rad sudova u parničnom postupku. Primjerice, javila nam se majka koja ukazuje da je sud u odluci kojom je utvrđeno očinstvo djeteta propustio odrediti obvezu uzdržavanja za dijete. S obzirom na propust suda, koji je bio ovlašten i dužan odrediti uzdržavanje za dijete bez obzira je li takav zahtjev u postupku postavljen, majku smo uputili u zakonske odredbe o uzdržavanju, kao i na mogućnost korištenja besplatne pravne pomoći.

Zaprimili smo i upit stranke o tome po čijem će se pravu ubuduće tretirati plaćanje alimentacije ako dijete stekne uz hrvatsko i australsko državljanstvo te u kojoj državi treba pokrenuti postupak za povišenje uzdržavanja. Uputili smo je na odredbe *Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima* te *Konvencije o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu.*

U vrijeme pisanja izvješća obratila nam se jedna odvjetnica i ukazala na dvije potpuno oprečne odluke istog županijskog suda koje se odnose na uzdržavanje djece. U oba slučaja specifično je bilo to da je unatoč razvodu braka roditelja, obitelj nastavila živjeti u obiteljskoj zajednici te da su obveznici uzdržavanja kao žalbeni razlog protiv odluke o uzdržavanju djece naveli činjenicu da sudjeluju u obiteljskim troškovima, plaćanju režija, hrane, odjeće i obuće za djecu, opreme za školu i dr. U jednom je slučaju županijski sud žalbu obveznika uzdržavanja odbio kao neosnovanu, dok je u drugome slučaju žalba uvažena te je županijski sud preinačio prvostupanjsku odluku na način da je tužbeni zahtjev za uzdržavanje djeteta odbio kao neosnovan. Predsjedniku suda smo ukazali na neujednačeno postupanje suda te uputili preporuku da, sukladno Zakonu o sudovima, poduzme radnje za ujednačavanje sudske prakse u budućim sličnim situacijama, prvenstveno radi zaštite prava djece na uzdržavanje. Obavijest o tome dostavili smo na znanje MP-u i Vrhovnom sudu Republike Hrvatske.

Protekle godine povećan je, u odnosu na prijašnje godine, i broj pritužbi na **ovršni postupak**. Saznajemo tako za slučaj u kojem je otac na temelju presude iz 2006. bio dužan doprinositi za uzdržavanje 30% svoje plaće. Otac svoju obvezu ne izvršava u cijelosti, a majka ne može saznati je li se iznos plaće promijenio, odnosno povećao u zadnjih šest godina od donošenja presude, a podatak o tome uskraćuje joj se temeljem Zakona o zaštiti osobnih podataka. Držimo da ovakvo postupanje ne ide u prilog zaštiti prava i dobrobiti djece ovlaštenika na uzdržavanje te prednost daje interesu obveznika uzdržavanja, a ne djeteta. To je suprotno i Konvencijom o pravima djeteta zajamčenom načelu zaštite najboljeg interesa djeteta, koje uvijek mora imati prednost. Također držimo da se pri izdavanju mišljenja nije razmatrala svrha prikupljanja informacija (u ovom slučaju zaštita interesa djeteta i njegovog prava na uzdržavanje) niti su se u obzir uzele odredbe Obiteljskog zakona, koje su se analogijom mogle primijeniti i u ovom tumačenju. Riječ je o članku 246., prema kojem je poslodavac, kod kojeg je obveznik uzdržavanja zasnovao novi radni odnos, dužan osobi koja ima tražbinu za uzdržavanje dati potrebne obavijesti o obvezniku uzdržavanja.

Stranke su se pritуživale i na sporost ovršnog postupka, primjerice u slučaju donošenja rješenja kojim se sud oglašava mjesno nenadležnim tek nakon pola godine od pokretanja postupka, ili u slučaju u kojem je rješenje o ovrsi doneseno i otpremljeno nakon više od godine dana. Sud je u više navrata pozivao stranku na uređenje prijedloga za ovrhu, iako je ovlašten i dužan po službenoj dužnosti pokrenuti i provesti ovrhu radi naplate uzdržavanja. Uvažavajući opterećenost općinskih sudova, predsjednicima sudova preporučili smo da, s ciljem unapređenja rada i ostvarivanja prava djece, a u skladu s odredbama Zakona o sudovima i ovlastima i dužnostima koje predviđa Sudski poslovnik, omoguće hitno postupanje suda u ovršnim postupcima radi naplate uzdržavanja.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Obavještavali smo stranke i o obvezi postupanja poslodavca prema rješenju o ovrsi te o njegovoj odgovornosti za štetu koju je dijete kao ovrhovoditelj zbog toga pretrpjelo.

Obratio nam se otac kojemu je Financijska agencija (FINA) temeljem rješenja o ovrsi zaplijenila račun radi ostvarenja uzdržavanja sina iz prvog braka, zbog čega je ugroženo uzdržavanje njegovih drugo dvoje djece. Također nam se obratila majka koja traži savjet u vezi s uzdržavanjem djeteta čiji je otac na izvršavanju kazne zatvora. Plaćanje se, prema dogovoru roditelja, obavlja tako da majka koja ima punomoć na računu oca podiže iznose za uzdržavanje djeteta dosuđene u presudi. Mogući problem majci je predstavljala najavljena blokada računa oca, pa smo radi bržeg postupanja stranku uputili na postupanje sukladno odredbi čl. 236. Obiteljskog zakona, odnosno mogućnost da otac da suglasnost da se, radi naplate uzdržavanja zaplijeni njegova mirovina, što bi provodio HZMO.

Obaviješteni smo i o poteškoćama pri pokušaju ostvarivanju prava na uzdržavanje djece u **kaznenim postupcima** koji su se vodili ili se vode protiv obveznika uzdržavanja, a koji su za djecu posebno stresni. Budući da je počinitelj kaznenog djela roditelj, ove povrede dječjih prava vrlo često prate i burne emocije, kako djece, tako i roditelja koji po raspadu zajednice nastavlja živjeti s djecom i brinuti se o njima. Posebno su frustrirajuće situacije kada je očito da obveznici uzdržavanja nastoje izbjeći svoju roditeljsku dužnost i kada su odlučni u namjeri da djetetu ne plaćaju alimentaciju, makar zbog toga otišli u zatvor. U ovakvim situacijama sustav još nije pronašao efikasne mehanizme zaštite dječjih prava, jer ni djeci ni roditeljima koji se nastavljaju brinuti o djeci nije namjera roditelja-neplatišu „poslati" u zatvor nego ga privoljeti ili prisiliti da počne izvršavati svoju roditeljsku dužnost.

Jedna majka, koju smo prijašnjih godina savjetovali o načinima ostvarivanja uzdržavanja, obratila nam se kako bi nas izvijestila o tome što je sve poduzela te kako je već umorna od stresnih postupaka i pisanja tužbi i prijava, a nije u mogućnosti angažirati odvjetnika. Pokrenula je kazneni postupak protiv oca, on je dobio uvjetnu kaznu, koja je kasnije opozvana jer ni dalje nije plaćao te je dospio u zatvor. Majka posebno ukazuje da je otac, dok je boravio u zatvoru, dobivao slobodne vikende tijekom kojih je radio na crno, a zarađeni novac zadržavao za sebe, umjesto da ga da djetetu. Ona stoga smatra da bi za takve roditelje učinkovitiji bio prisilni rad u sklopu boravka u zatvoru, a novac od toga da se uplaćuje na djetetov račun.

Djeca i roditelji nailaze na problem i u situacijama kad obveznici uzdržavanja dosuđeni iznos ne plaćaju redovito, već to čine povremeno, svakih nekoliko mjeseci u neujednačenim iznosima. Ni sustav nije osigurao učinkovite mehanizme kojima bi spriječio takva samovoljna ponašanja roditelja te institucije trebaju biti odlučnije u suzbijanju takvih namjernih izigravanja zakonskih obveza. Saznajemo i za oslobađajuću prvostupanjsku presudu donesenu u kaznenom postupku protiv oca koji je bio ovisnik o drogama, u kojoj je u obrazloženju navedeno da se od oca „nije ni moglo očekivati da će ispunjavati obveze uzdržavanja". Majka je uložila žalbu te je žalbeni postupak u tijeku.

Također doznajemo za kazneni postupak zbog neplaćanja uzdržavanja koji se vodi već više od 8 godina i na kojem su se izmijenile tri sutkinje. Majka je već tri puta morala doći svjedočiti o neplaćanju alimentacije te se pita hoće li se postupak završiti prije no što dijete, rođeno 1997. godine, postane punoljetno.

Obaviješteni smo i o ponašanju sutkinje u jednom kaznenom postupku radi povrede uzdržavanja, koja je majku djeteta saslušavala u svojstvu svjedoka pri čemu joj se, prema navodima majke, obraćala arogantnim tonom i postavljajući joj pitanja zbog kojih se osjećala kao optužena. „Znate li vi gospođo kakva je situacija u državi i jeste li upoznati s tim da je vaš suprug nezaposlen? Od kuda bi onda on trebao plaćati alimentaciju?" - navodno su riječi sutkinje upućene majci. Po završenom ispitivanju sutkinja je odlučila ispitati i djecu.

Ostaje da se vidi hoće li nove odredbe Kaznenog zakona, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013., učinkovitije utjecati na specijalnu i generalnu prevenciju kaznenih djela povrede dužnosti uzdržavanja.

U određenim slučajevima, naročito kada dijete ne živi s roditeljima već je povjereno na odgoj i čuvanje drugim osobama, očekuje se veći angažman i uloga CZSS-a u pomoći djeci, među ostalim i radi ostvarivanja prava na uzdržavanje. Ipak takav angažman ponekad izostane. Od 2010. pratimo slučaj u kojem je dijete povjereno na odgoj i čuvanje svojoj prabaki. Još ni sad nije određena obveza roditeljima da plaćaju uzdržavanje djeteta,

iako smo se u više navrata obraćali CZSS-u s preporukama da zatraže ovo uzdržavanje i nađu način da se prabaki pomogne kako bi dijete ostvarilo svoja prava. CZSS je pokušao ostvariti uzdržavanje na sudu u istom postupku u kojem se roditeljima oduzima pravo da žive s djetetom i ono se povjerava prabaki, međutim to nije bilo moguće, budući da uzdržavanje treba rješavati u parničnom, a ne u izvanparničnom postupku. U svome izvješću iz svibnja 2012. godine CZSS napokon iskazuje namjeru pokrenuti postupak radi uzdržavanja na sudu, iako smo im se prvi put obratili još u rujnu 2010. godine.

Uredu se također obratila baka, kojoj je unuk povjeren na odgoj i čuvanje temeljem rješenja CZSS-a još od 2004., tražeći pomoć jer majka djeteta ne plaća uzdržavanje za dijete, a obitelj živi u otežanim financijskim prilikama. CZSS-u smo preporučili da poduzmu mjere kako bi se baki olakšao odgoj i čuvanje djeteta, da je informiraju o pravima i uslugama te o pravu na potporu iz sustava socijalne skrbi te da poduzmu mjere kako bi se osiguralo pravo djeteta na uzdržavanje od strane roditelja.

U pisanim, ali i telefonskim obraćanjima u vezi s ostvarivanjem prava na **privremeno uzdržavanje,** koje sukladno Obiteljskom zakonu priznaje i isplaćuje CZSS, stranke nam uglavnom ukazuju na nedovoljnu zaštićenost djece u odnosu na ograničeno trajanje ovog prava. Obratio nam se, među ostalima, djed koji živi u kućanstvu sa svojim unukom i njegovom majkom. Dječakov otac ne plaća uzdržavanje pa je dijete ostvarivalo pravo na privremeno uzdržavanje. Nakon tri godine dječak je to pravo izgubio. Dječakov otac nekoliko je puta završio u zatvoru zbog nasilničkog ponašanja i nije izgledno da bi u skorije vrijeme počeo plaćati uzdržavanje, jer nema imovine i nezaposlen je. Problem je posebno izražen u situacijama kada obitelj nema drugih redovnih prihoda pa je zakonski maksimum od tri godine plaćanja privremenog uzdržavanja od strane CZSS-a doista upitan i ne štiti djecu.

Vezano za postupanja CZSS-a u postupcima privremenog uzdržavanja obratila nam se majka šokirana rješenjem CZSS-a prema kojem je djetetu, kojemu je otac u proteklih 13 mjeseci uplatio samo jedan obrok uzdržavanja, priznalo pravo na privremeno uzdržavanje u iznosu od 184,30 kn mjesečno odnosno šest kuna dnevno. Takvu odluku CZSS-a majka doživljava kao ponižavanje djeteta, jer s tim iznosom ne može zadovoljiti ni najnužnije potrebe djeteta. Majku smo uputili da traži povišenje uzdržavanja, ali i uzdržavanje od bake i djeda te da podnese kaznenu prijavu, što je u ovom slučaju CZSS propustio učiniti.

Saznajemo i za slučaj u kojem je odvjetnik obveznika uzdržavanja, koristeći zakonske mogućnosti, odugovlačio postupak ovrhe neisplaćenih, a dospjelih iznosa uzdržavanja za dvoje djece. Majka prijavljuje da se otac u međuvremenu preselio u inozemstvo. Sudski postupak radi povišenja uzdržavanja na zakonski minimum još traje. Majku djece smo uputili na mogućnost privremenog uzdržavanja i **ostvarivanje alimentacije u inozemstvu** no u ovom konkretnom slučaju upitna je uloga CZSS-a u zaštiti prava djece, budući da mu se majka od 2006. obraća za pomoć.

U više slučajeva razvidna je nedovoljna reakcija CZSS-a. Jedna majka navodi da od 2002. „vodi borbu" da bi ostvarila uzdržavanje od djetetova oca koji živi i radi u Njemačkoj. Pritužuje se na postupanje CZSS-a, od kojeg u proteklih desetak godina nije ostvarila nikakvu pomoć, niti je CZSS odlučio o njezinom zahtjevu za pomoć u uzdržavanju iz lipnja 2012. Dostavili su joj samo „obavijest o alimentacijama" s interneta te rekli da je zakasnila, jer će i drugo dijete uskoro postati punoljetno. Od CZSS-a smo zatražili izvješće o njihovim radnjama koje su, sukladno Obiteljskom zakonu, bili dužni poduzeti, kao i eventualno ostvarenim pravima majke i djece iz Zakona o socijalnoj skrbi, i da nas obavijeste jesu li uputili majku na mogućnost primjene *Konvencije o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu.*

Naime, u situacijama kada obveznici uzdržavanja ne izvršavaju svoju obvezu, a oni i djeca žive u različitim državama, primjenjuju se odredbe Konvencije o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu. Kada djeca žive u Republici Hrvatskoj, a obveznik uzdržavanja u inozemstvu, središnje i otpremno tijelo za postupanje po ovoj Konvenciji je Ministarstvo financija - Porezna uprava. Ulogu središnjeg tijela ima i Ministarstvo socijalne politike i mladih, i to u situacijama kada djeca žive u inozemstvu, a obveznik uzdržavanja je na teritoriju naše države. Podatke o njihovim postupanjima po Konvenciji u 2012. godini još čekamo.

Tijekom 2012. Ured je putem e-maila komunicirao s majkom djeteta iz jedne azijske otočne države, čiji je otac hrvatski državljanin s kojim ona povremeno komunicira, no on ne plaća uzdržavanje, već djetetu povremeno

pošalje vrlo male svote novca. Budući da nam majka nije željela dostaviti podatke o ocu djeteta kako bismo se mogli obratiti nadležnom CZSS-u, uputili smo ju na službe u njezinoj državi koje su nadležne za alimentacijske zahtjeve.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

I ove godine uočili smo različita i neujednačena postupanja CZSS-a u vezi s ostvarivanjem prava na privremeno uzdržavanje u situacijama kada obveznik uzdržavanja živi u inozemstvu. Saznali smo da se u određenim slučajevima, kao uvjet za priznavanje prava, od roditelja traži da ishode rješenje o ovrsi i da podnesu kaznenu prijavu protiv obveznika uzdržavanja zbog povrede dužnosti uzdržavanja. U jednom slučaju nadležni CZSS majku čak obavještava o nemogućnosti ostvarenja toga prava jer je zaposlena, te da ga ne može ostvariti dok traje postupak pred Ministarstvom financija radi ostvarenja alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu, što je apsolutno pogrešno. Majka je uložila žalbu protiv rješenja kojim CZSS odbacuje njezin zahtjev za priznavanje prava na privremeno uzdržavanje.

Kako smo i iz drugog pojedinačnog slučaja saznali da ni druge stranke od toga CZSS-a nisu dobile uputu o postupanju sukladno *Konvenciji o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu*, preporučili smo MSPM-u poduzimanje mjera kako bi stranke u CZSS-u bile informirane o svojim pravima i mogućim uslugama, te kako bi se osiguralo ujednačeno postupanje u postupcima ostvarenja privremenog uzdržavanja i upućivanja na nadležno središnje tijelo u slučajevima ostvarivanja alimentacije u inozemstvu, a radi efikasnijeg ostvarivanja prava djece. MSPM je uvažio našu preporuku te svim CZSS-ima dostavio obavijest o postupanju.

Neujednačena postupanja CZSS-a, ali i samog ministarstva, u vezi s priznavanjem prava na privremeno uzdržavanje, bili su razlogom ranijih intervencija i preporuka pravobraniteljice za djecu upućenih tijekom 2011., tada nadležnom Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi (MZSS). Ukazali smo na niz različitih postupanja CZSS-a u priznavanju prava na privremeno uzdržavanje te preporučili MZSS-u da osigura ujednačavanje prakse kroz **donošenje provedbenog propisa.** Na tu preporuku, unatoč požurnici, nikada nismo dobili odgovor. I dalje su aktualne preporuke i prijedlozi pravobraniteljice za djecu da se, prilikom budućih izmjena Obiteljskog zakona, period nakon kojeg je CZSS obvezan osigurati plaćanje uzdržavanja umjesto obveznika uzdržavanja skrati sa šest mjeseci na tri mjeseca te da se izvan snage stavi odredba kojom se pravo na privremeno uzdržavanje ograničava na tri godine. Aktualna je i potreba da se iznos privremenog uzdržavanja sa sadašnjih 50% iznosa koji je Obiteljskim zakonom propisan kao minimalan iznos uzdržavanja, povisi na iznos od 50 do 100 % iznosa propisanog Obiteljskim zakonom, ovisno o financijskim prilikama obitelji.

2.1.5 Udomiteljstvo, deinstitucionalizacija i posvojenje

Deinstitucionalizacija skrbi o djeci proces je koji u Europi traje već dvadesetak godina, a čija je važnost prepoznata i u Republici Hrvatskoj. U prilog tome, 2007. godine donesen je prvi Zakon o udomiteljstvu te drugi strateški dokumenti, poput Plana deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. - 2016. (2018.), a čija je osnovna svrha smanjenje smještaja djece u institucije te povećanje smještaja u drugim oblicima skrbi.

Prema navedenom Planu, omjer djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u instituciji i izvaninstitucijskom obliku skrbi nužno je promijeniti tako da se u institucijama osigura smještaj za 20% djece kojoj je potrebna skrb izvan vlastite obitelji, a sve ostale potrebe zadovoljiti izvaninstitucijskim oblicima skrbi. Udomiteljstvo pri tome mora biti znatno više zastupljeno. Ovakav Plan slijedio je i zakonski okvir te je početkom 2012. donesen novi Zakon o socijalnoj skrbi, u kojem je poseban naglasak stavljen na mlađu djecu, uz preporuku da se ona do sedme godine života uopće ne smještavaju u instituciju, osim u iznimnim situacijama na kratko vrijeme.

Novelirani Zakon o udomiteljstvu, donesen sredinom 2012., nije pridonio povećanju broja udomiteljskih obitelji, iako su promjene tome težile. Pojednostavljen je postupak izdavanja dozvola za obavljanje udomiteljstva kod srodničkih obitelji, no uvedene su i druge promjene, s ciljem poticanja novih obitelji da udomljuju djecu. Taj se cilj zasad, nažalost, nije ostvario.

Još uvijek u nekim područjima gotovo da nema udomiteljskih obitelji (osim srodničkih), primjerice u Dubrovačko-neretvanskoj, Splitsko-dalmatinskoj te Primorsko-goranskoj županiji. Primjer dobre prakse uočili smo prilikom obilaska Doma za djecu „Izvor" u Selcu, gdje su nas upoznali sa svojim aktivnostima na promoviranju udomiteljske skrbi na području županije, budući da su uočili potrebu za udomiteljskim obiteljima.

Obraćaju nam se udomitelji pritužujući se na nedovoljnu angažiranost CZSS-a u situacijama kad je potrebno žurno postupanje radi zaštite udomljenog djeteta. Obaviješteni smo i da djelatnici CZSS-a neredovito obilaze udomljenu djecu (ponekad ih ne obiđu i više godina) te da ne postoji suradnja CZSS-a sa zdravstvenim i obrazovnim djelatnicima koji su također uključeni u život udomljene djece.

Udomitelji često ukazuju i na problem neredovitog održavanja susreta i druženja udomljenog djeteta s biološkim roditeljima, ali i na upitnu kvalitetu odnosa prilikom tih susreta, koji nerijetko uznemiruju i djecu i udomitelje. U takvim situacijama udomitelji očekuju pomoć CZSS-a, no ona u većini slučajeva, navodno, izostaje. Redovito održavanje susreta udomljene djece s biološkim roditeljima je rijetko.

Većina roditelja udomljene djece slabijeg je imovinskog statusa te im posjeti djeci predstavljaju veliko financijsko opterećenje ako je riječ o većim udaljenostima između udomiteljskih i bioloških obitelji. Dio roditelja i dalje želi aktivno sudjelovati u životu djece i biti u stalnom kontaktu s udomiteljima i djetetom. Upravo zato da se zadrži kontakt s roditeljima, širom rodbinom i drugim djeci važnim osobama, a zbog nepostojanja udomiteljskih obitelji u bližoj okolini, CZSS-i se odlučuju na smještaj u ustanove koje su bliže obiteljima. Isto je i sa smještajem djece s TUR te djece sa psihičkim smetnjama, koja trebaju kontinuiranu zdravstvenu skrb. S obzirom na nedovoljnu razvijenost urbanog udomiteljstva ta se djeca također češće smještavaju u ustanove.

Djeca koja su u vlastitim obiteljima bila zlostavljana ili zanemarivana češće se povjeravaju na odgoj i čuvanje ustanovama, zbog potrebe hitnog smještaja kao i nužne multidisciplinarne stručne pomoći djetetu. Iako je novim Zakonom ustanovljen institut specijaliziranog udomiteljstva, on još nije zaživio u praksi.

U protekloj je godini Ured zaprimio šest prijava koje su se odnosile na problematiku udomiteljstva, kojima je bilo obuhvaćeno osmero djece. No, roditelji i udomitelji često se javljaju telefonom ili dolaze u naše urede, pritužujući se na neadekvatnu udomiteljsku skrb i tražeći savjet ili informacije, pri čemu ih upućujemo da se obrate CZSS-u ili nadležnom ministarstvu. Većina takvih upita odnosila se na način ostvarivanje prava djeteta da izrazi svoju želju za povratkom u biološku obitelj, na ostvarivanje prava djeteta na susrete i druženja s roditeljima, na „nesuradljive" roditelje koji često uznemiravaju djecu i udomitelje te na pomoć u pronalaženju udomiteljske obitelji u blizini biološke obitelji.

Radi praćenja ostvarivanja Plana deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.- 2016. (2018.), Ured pravobraniteljice za djecu proveo je istraživanje u 22 institucije: 14 domova socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi čiji je osnivač Republika Hrvatska, dva doma socijalne skrbi drugih osnivača, pet vjerskih zajednica i udruga koje pružaju usluge skrbi izvan vlastite obitelji bez osnivanja doma (Caritas Zagrebačke nadbiskupije, Hrvatska provincija Karmelićanki Božanskog srca Isusova, Kuća milosrđa Majmajola, Nova Budućnost, Samostan časnih sestara Sv. Bazilija Križevci) te stambenoj zajednici „Breza", koja je također dio sustava socijalne skrbi čiji je program odobren od nadležnog ministarstva, a načinom rada odstupa od domskog i funkcionira poput proširene obitelji.

Pri obradi podataka uočili smo da su neki u upitnike upisivali zbirne podatke koji se odnose i na djecu (do 18. godine) i na mlade u institucionalnoj skrbi (do 21. godine) nerazdvajajući pri tome te dvije kategorije korisnika. Zbog toga smo odlučili proširiti istraživanje i na populaciju mladih u institucijama te obje kategorije iskazujemo zasebno. Ovo se istraživanje odnosi na smještenu djecu, a prema Zakonu o socijalnoj skrbi smještaj može biti privremeni, tjedni, stalni i organizirano stanovanje.

Broj djece i mladih smještenih u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi na dan 31. prosinca 2012. godine

Institucija	Broj djece na dan 31.12.2012.								Broj mladih na dan 31.12.2012.			Broj djece i mladih na dan 31.12. 2012.
	Spol		Dob					Ukupno	Spol		Ukupno	
	Ž	M	0-3	4-7	8-10	11-14	15-18		Ž	M		
Dom "Maslina", Dubrovnik	9	13	0	6	4	9	3	22	1	1	2	24
Dom "Maestral", Split	30	43	6	14	13	20	20	73	8	2	10	83
Dom "Braća Mažuranić", Novi Vinodolski	11	13	0	1	1	13	9	24	0	2	2	26
Dom "Izvor", Selce	14	10	0	0	5	9	10	24	1	1	2	26
Dom "I.Brlić Mažuranić", Lovran	16	12	15	4	2	3	4	28	3	2	5	33
Dom "Pula", Pula	13	23	0	2	8	5	21	36	5	4	9	45
Dom "Zagreb", Zagreb	65	97	41	20	13	44	44	162	7	16	23	185
Dom "V. Nazor", Karlovac	21	11	0	1	5	17	9	32	4	2	6	38
Dom "Vrbina", Sisak	12	9	0	3	2	4	12	21	2	0	2	23
Dom "Svitanje", Koprivnica	4	5	0	1	4	3	1	9	2	1	3	12
Dom "Lipik", Lipik	16	11	0	0	1	13	13	27	2	1	3	30
Dom "Slavonski Brod", Slavonski Brod	18	18	0	1	2	19	14	36	6	4	10	46
Dom "Sv. Ana", Vinkovci	17	10	0	1	4	11	11	27	5	0	5	32
Dom "Klasje", Osijek	24	24	11	6	2	12	17	48	3	1	4	52
SOS Dječje selo Ladimirevci	40	47	5	17	18	26	21	87	4	3	7	94
SOS Dječje selo Lekenik	37	53	8	16	16	29	21	90	3	0	3	93
Caritas- Kuće za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, Zagreb	38	23	18	3	3	15	22	61	3	6	9	70
Hrvatska provincija Karmelićanki Božanskog Srca Isusova, Zagreb, Hrvatski Leskovac	29	16	6	9	8	13	9	45	3	5	8	53
Kuća milosrđa Majmajola, Vodnjan	4	3	0	0	1	5	1	7	0	0	0	7
Samostan časnih sestara Sv. Bazilija, Križevci	8	5	0	0	4	5	4	13	0	0	0	13
Stambena zajednica "Breza", Čepinski Martinci	5	0	0	0	0	1	4	5	3	0	3	8
Nova Budućnost	25	25	1	3	10	16	20	50	1	2	3	53
UKUPNO	**456**	**471**	**111**	**108**	**126**	**292**	**290**	**927**	**66**	**53**	**119**	**1046**

Kao što je iz tablice vidljivo na dan 31.prosinca 2012. u domovima je bilo smješteno 1046 djece i mladih, od kojih 522 djevojčice/djevojke i 524 dječaka/mladića. Najviše je djece, njih 292, u dobi od 11 do 14 godina te 290 djece u dobi od 15 do 18 godina.

Broj djece i mladih smještenih u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi na dan 31. prosinca 2012. godine, prema vrstama smještaja

Vrste smještaja	Broj djece i mladih
Privremeni smještaj	97
Tjedni smještaj	43
Stalni smještaj	845
Organizirano stanovanje	61
UKUPNO	1046

Od 1046 djece i mladih smještenih u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi na dan 31. prosinca 2012. godine, njih 845 (80,78%) nalazi na stalnom smještaju. Prema podacima dobivenim tijekom obilazaka ustanova, duljina trajanja te vrste smještaja traje prosječno više od tri godine.

Broj djece i mladih smještenih u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi tijekom 2012. godine

Broj djece i mladih smještenih tijekom 2012.			
Temeljem Obiteljskog zakona	Ukupno		101
	Spol	Ž	57
		M	44
	Dob	0-3	24
		4-7	16
		8-10	15
		11-14	28
		15-18	18
Temeljem Zakona o socijalnoj skrbi	Ukupno		284
	Spol	Ž	141
		M	143
	Dob	0-3	83
		4-7	44
		8-10	24
		11-14	47
		15-18	82
		18-	4
UKUPNO			385

Tijekom 2012. u ustanove je smješteno 385 djece i mladih, od čega su samo 101 dijete i mlada osoba (26,2%) smješteni na temelju Obiteljskog zakona. To znači da će se prije isteka roka od godine dana od donošenja sudske odluke o oduzimanju prava roditeljima da žive s djetetom i da ga odgajaju te o smještaju u ustanovu, ona preispitati tj. utvrdit će se eventualno nove okolnosti slučaja te će se, radi dobrobiti djeteta, novom odlukom izreći ista ili druga mjera za zaštitu djeteta. Mišljenja smo da je, prilikom preispitivanja, odnosno produljivanja navedene mjere, nužno voditi računa da se ona ne izriče neograničen broj puta, jer se time zapravo štite roditelji koji su svoju roditeljsku ulogu prebacili na ustanovu.

Međutim, izrazito nas zabrinjava to što je 284 (73,8%) djece i mladih smješteno u domove na temelju Zakona o socijalnoj skrbi. Na ovaj smo problem ukazivali i u prošlogodišnjem izvješću, budući da je u tim slučajevima, prema navodima djelatnika ustanova, riječ o smještaju djece koji se neredovito (ili nikako) ne preispituje. Od 284 smještene djece i mladih, njih 140 nalazi se na privremenom ili tjednom smještaju. Preostalih 144 djece i mladih smješteni su ili uz suglasnost roditelja ili prema članku 103. Obiteljskog zakona, prema kojem smještaj može trajati najdulje 60 dana. Stoga se postavlja pitanje je li smještaj svih 144 djece u skladu sa

zakonskom regulativom i nije li za neku od te djece CZSS već trebao pokrenuti sudski postupak oduzimanja prava roditeljima da žive djecom i odgajaju ih.

Iako ustanove dva puta godišnje dostavljaju CZSS-ima izvješća o svakom smještenom djetetu, uz eventualno posebna izvješća, te se MSPM-u dostavljaju mjesečna izvješća o brojnom stanju, kvartalna izvješća o djeci mlađoj od sedam godina te cjelokupno godišnje izvješće, očito nitko u tome ne zamjećuje propuste. Zabrinjavajuće je da se ne reagira na propuštene radnje CZSS-a čija bi glavna zadaća trebala biti da djeca ne borave u ustanovi duže nego što je nužno.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Međutim, moramo naglasiti da smo tijekom obilazaka ustanova tijekom 2012. obaviješteni da su CZSS-i, u odnosu na prethodne godine, više uključeni u izradu planova promjena za svako smješteno dijete, što se u pravilu radi početkom godine. I nadalje imamo prigovor na sadržaj individualnog plana promjena koji je šablonski osmišljen, neprilagođen potrebama svakog pojedinog djeteta. No, za razliku od prethodnih godina, saznajemo da su u izradu individualnog plana sada uglavnom uključeni svi dionici (dijete, roditelj, matični odgajatelj, stručni tim ustanove, predstavnik CZSS-a, a ponekad liječnik i nastavnik) što je znatni napredak u odnosu na prijašnje stanje.

Posebno zabrinjava podatak da je tijekom 2012. godine čak 167 djece u dobi do sedam godina bilo smješteno u ustanove. Taj je podatak u velikom raskoraku s odredbom Zakona o socijalnoj skrbi, prema kojoj se djetetu mlađem od sedam godina priznaje pravo na smještaj u udomiteljsku obitelj, osim u slučaju ako mu se u trenutku nastanka potrebe ne može osigurati smještaj sukladno navedenom, ali takav smještaj može trajati najduže do šest mjeseci.

Od 385 djece i mladih smještenih tijekom 2012., njih 247 izdvojeno je iz roditeljskog doma, 32 iz bolnice/rodilišta, 28 iz drugog doma za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 29 od rodbine, osmero iz Skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, dok za 31 dijete prijašnji smještaj nije naveden.
U odnosu na ukupan broj djece i mladih smještenih u ustanovama (1046), njih 272 (29,3%) ima psihičke smetnje. 109 djece s psihičkim smetnjama u dobi je od 11 do 14 godina, a 94 u dobi od 15 do 18 godina. Od ukupnog broja djece, 343 je u psihološko/psihijatrijskom tretmanu (32,8%), dok je 153 djece na terapiji psihofarmacima (14,6%).

Tijekom 2012. došlo je do prekida smještaja za 447 djece i mladih.

Razlozi prekida smještaja

Prekid smještaja u 2012. godini	Broj djece i mladih
Povratak u biološku obitelj	168
Smještaj u udomiteljsku obitelj	74
Smještaj kod rodbine	14
Smještaj u obiteljski dom	1
Posvojenje	38
Smještaj u drugi dječji dom ili ustanovu	66
Punoljetnost	27
Završetak školovanja	35
Drugo	24
UKUPNO	**447**

Kao što je iz tablice vidljivo za 168 djece došlo je do prekida smještaja zbog povratka u biološku obitelj. Od navedenog je broja, njih 53 u dobi do tri godine, što ukazuje na aktivniji angažman centara u radu s obiteljima smještene djece, na način da se roditeljima pomoglo u stvaranju uvjeta za povratak djece u obitelj. Do prekida smještaja došlo je i za 48 djece u dobi od 15 do 18 godina, za 29 djece od 11 do 14 godina, za 20 djece od četiri do sedam godina i 18 djece od osam do 10 godina. Međutim, brojku od 168 prekida smještaja tijekom 2012. radi povratka u biološku obitelj treba promatrati i u kontekstu 140 djece koja su se nalazila u ustanovama na privremenom i tjednom smještaju.

74 djece (41 djevojčica i 33 dječaka) je tijekom 2012. premješteno iz ustanova u udomiteljske obitelji. Od navedenog je broja 24 djece bilo u dobi do 3 godine, 16 u dobi od 11 do 14 godina, po 14 u dobi od četiri do sedam i 15 do 18 godina te šestero u dobi od osam do 10 godina. Za 14 djece do prekida smještaja došlo je zbog premještaja kod rodbine. Petero djece bilo je u dobi od četiri do sedam godina; troje u dobi od 11 do 14 godina; po dvoje u dobi od 0 do tri godine, osam do 10 godina i 15 do 18 godina. Samo je jedno dijete iz ustanove premješteno u obiteljski dom.

U 2012. godini posvojeno je 38 djece koja su bila na smještaju u domu, 21 djevojčica i 17 dječaka. 28 posvojene djece bilo je u dobi do tri godine, osmero u dobi od četiri do sedam godina te dvoje djece u dobi od osam do 10 godina.

Do prekida smještaja zbog premještaja u drugi dječji dom ili ustanovu došlo je za 66 djece.

Prekid smještaja radi premještaja u drugi dječji dom ili ustanovu

Prekid smještaja	Broj djece
Premještaj u drugi dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi	22
Premještaj u dom za djecu s PUP	36
Premještaj u dom za djecu s TUR	7
Premještaj u zdravstvenu ustanovu	1
UKUPNO	66

Ukupno 22 djece premješteno je u drugi dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi - devetero u dobi od 15 do 18 godina te šestero u dobi od 11 do 14 godina. U domove za djecu s poremećajima u ponašanju premješteno je 36 djece, od kojih 21 dijete u dobi 15 do 18 godina, 14 u dobi 11 do 14 godina te jedno dijete iz dobne skupine 8 - 10 godina. Sedmero je djece premještano u domove za djecu s teškoćama u razvoju, od čega troje djece u dobi od 15 do 18 godina te po jedno dijete iz dobnih skupina 0 - 3, 4 - 7, 8 - 10 i 11 - 14 godina. U zdravstvenu je ustanovu smještena jedna djevojka iz dobne skupine 15 - 18 godina.

Punoljetnost je za 27 mladih bio razlog prekida smještaja, završetak školovanja za 35 mladih dok je za 24 djece i mladih neki drugi razlog uvjetovao prekid smještaja (trudnoća, zapošljavanje, navršena 21. godina života, uključivanje u javne radove i drugo).

Ravnatelji ustanova smatraju da bi, s obzirom na vrstu oštećenja ili smetnji, 45 djece trebalo biti premješteno u drugu ustanovu. U tim je slučajevima uglavnom riječ o djeci s psihičkim smetnjama, s poremećajima u ponašanju, ali i o djeci s TUR koja su smještena u odgovarajuću vrstu ustanova, ali budući da imaju višestruke smetnje, u ustanovi ponekad procjenjuju da nisu kompetentni pružiti im odgovarajuću skrb te traže da ih se premjesti u drugu ustanovu.

Od 906 djece koja su se tijekom 2012. nalazila na stalnom smještaju i organiziranom stanovanju, njih 60 smješteno je u ustanove iz udomiteljskih obitelji, i to 32 djece u dobi od 15 do 18 godina te 22 u dobi od 11 do 14 godina. Kao najčešći razlog prekida udomiteljskog smještaja navodi se nemogućnost udomitelja da se nose s promjenama u ponašanju djece koje nastupaju u vrijeme puberteta, kao i s poteškoćama u ponašanju djece koje je najčešće posljedica ranije traumatizacije, zbog konfliktnih situacija s biološkom obitelji udomljenog djeteta te zbog oduzimanje licence udomitelju zbog zlostavljanja i zanemarivanja djece.

Važno područje zaštite dječjih prava odnosi se i na maloljetne trudnice i majke s djetetom/djecom kod kojih postoji potreba smještaja izvan vlastite obitelji. Pomoć i podršku potrebno im je pružiti kroz osnaživanje postojećih kapaciteta za smještaj, poticanje razvoja stambenih zajednica, kroz srodničko i specijalizirano udomiteljstvo te omogućavanje smještaja i nakon što dijete navrši šest mjeseci, iznimno godinu dana. Tijekom 2012. u ustanovama je bilo zbrinuto sedam maloljetnih trudnica, dvije mlađe od 14 godina, tri u dobi od 14 godina, jedna u dobi od 15 godina te jedna u dobi od 16 godina, od kojih se jedna vratila u vlastitu obitelj, druga je premještena u Stambenu zajednicu „Breza", dok se preostalih pet trudnica još uvijek nalaze u ustanovama.

Pitanje kojim su se tijekom 2012. godine intenzivno bavile mnoge institucije i mediji odnosi se na postupke posvajanja djece. Na dan 31. prosinca 2012. u ustanovama za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi nalazilo se 76 djece koja imaju ispunjene zakonske uvjete za posvojenje. Od navedenog su broja 33 djevojčice i 43 dječaka. Najveći broj djece s pretpostavkama za posvojenje, njih 25, u dobi je od 11 do 14 godina, 21 u dobi od 15 do 18 godina, 11 u dobi do tri godine, 10 u dobi od osam do 10 godina te devetero u dobi od četiri do sedam godina.

Broj djece koja ispunjavaju uvjete za posvojenje

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Djeca koja ispunjavaju uvjete za posvojenje							
Spol		Dob					Ukupno
Ž	M	0-3	4-7	8-10	11-14	15-18	
33	43	11	9	10	25	21	76

Od 76 djece koja imaju uvjete za posvojenje, 59 je bez zdravstvenih teškoća i među njima je 10 pripadnika romske etničke manjine. Od ostalih 17 djece, koja imaju određene teškoće, dvoje su djeca s kroničnim oboljenjima, 11 djece ima teškoće u razvoju i četvero poremećaje u ponašanju.

Mišljenja smo da bi broj djece koja imaju uvjete za posvojenje mogao biti veći kada bi centri provodili zakonski propisane mjere prema roditeljima, tj. kad bi sankcionirali njihovo zanemarujuće i zlostavljajuće ponašanje. Nažalost, neki još uvijek smatraju da je jedan telefonski poziv roditelja u tri mjeseca dovoljan razlog da se produljuje mjera povjeravanja, čuvanja i odgoja djeteta u domu, usprkos izvješćima ustanova koje upozoravaju na neprimjereno i zanemarujuće ponašanje roditelja, koje bi trebalo biti razlogom za donošenje odluke o lišenju roditeljske skrbi.

Tijekom 2012. pokrenuto je 37 postupaka lišavanja prava roditelja na skrb o djetetu, od kojih je 17 okončano, dok su četiri postupka pokrenuta prije 2012. godine još uvijek u tijeku.

Od 1003 djece koja se nalaze na privremenom i stalnom smještaju te u organiziranom stanovanju, 440 djece susrete i druženja s roditeljima održava prema sudskoj odluci, dok 526 djece susrete ima sukladno kućnom redu ustanove. Zabrinjavajući su navodi djelatnika ustanova da se samo poneki roditelji o potpunosti pridržavaju određenih termina susreta te da ima slučajeva da se susreti odvijaju na poticaj djece.

Posvojenje

U ovom području primili smo šest prijava koje su se odnosile na devetero djece. Javili su nam se potencijalni posvojitelji, posvojitelji i biološki roditelji djece te ukazali na problem zaštite privatnosti posvojene djece i na teškoće s kojima su suočeni posvojitelji koji su se odlučili na međunarodno posvojenje. Obratili su nam se i biološki roditelji i potencijalni posvojitelji nezadovoljni procjenama i odlukama nadležnih tijela u postupcima lišenja roditeljske skrbi i postupku posvojenja. Kao i prijašnjih godina, uočavamo da boravak djece u ustanovi za djecu bez odgovarajuće skrbi i dalje predugo traje.

Grupa roditelja je ukazala na problem **zaštite podataka** posvojene djece. Prema odredbama Obiteljskog zakona podaci o posvojenju službena su tajna te se uvid u spise predmeta o posvojenju, odnosno maticu rođenih posvojenog djeteta, može dopustiti samo osobama koje su navedene u zakonu (posvojeniku, posvojitelju i roditelju koji je dao pristanak da njegovo dijete posvoji maćeha ili očuh djeteta). Upis činjenice posvojenja u maticu rođenih vrši se na temelju pravomoćnog rješenja centra za socijalnu skrb kojim je zasnovano posvojenje. U maticu rođenih posvojitelji se upisuju kao roditelji posvojenika i, nakon izvršenog upisa posvojenja, u matici rođenih označuju se zagradama podaci koji se ne smiju iskazati na izvatku iz matice rođenih i rodnom listu posvojenog djeteta. Ovim se sprečava da osobe bez pravnog interesa dođu do podataka o činjenici posvojenja i o sudionicima tog odnosa. Svrha ovih zakonskih odredbi je zaštita privatnosti posvojenog djeteta i njegove obitelji. Roditelji koji su nam se obratili zabrinuti su da se odredbama zakonskih propisa koji reguliraju matični broj građana i osobni identifikacijski broj indirektno ugrožava privatnost posvojenog djeteta. Naime, kako ističu, riječ je o podacima koji se dodjeljuju prilikom rođenja djeteta te kao takvi ostaju nepromjenjivi, unatoč činjenici posvojenja, te su poznati biološkim roditeljima djeteta ili drugim djetetovim srodnicima. Činjenicom posvojenja prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika te se djetetu omogućuje novi obiteljski život koji bi mu trebao pružiti ljubav i sigurnost neopterećen vezama s djetetovim srod-

nicima koji mu to nisu mogli pružiti ili su svojim ponašanjem dijete ugrožavali. Kako pomoću identifikacijskih brojeva djeteta njegovi srodnici, ali i druge osobe, mogu doći do podataka o djetetu koji bi trebali biti zaštićeni te tako ugroziti djetetovo pravo na zaštitu privatnosti, što može izazvati trajne negativne posljedice za dijete, a koje su se upravo odredbama o tajnosti nastojale izbjeći, predložili smo da se propisima (Obiteljski zakon, Zakon o matičnom broju i Zakon o osobnom identifikacijskom broju) omogući promjena ovih brojeva u slučajevima posvojenja djeteta. O tome govorimo u poglavlju Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Obratili su nam se roditelji djeteta posvojenog u inozemstvu, koji nailaze na **teškoće pri dobivanju djetetovih dokumenata.** Slučaj pratimo te zasad još nemamo informaciju o ishodu.

Pratimo slučaj **djeteta s problemima u ponašanju** čija se posvojiteljica veoma teško nosi s njegovim ponašanjem i reakcijama. Obraćala se za pomoć na više mjesta, uključen je i CZSS.

Valja istaknuti kako u postupku posvojenja, prilikom odabira posvojitelja, u prvom planu mora biti najbolji interes djeteta pri čemu potrebe pojedinog djeteta moraju biti usklađene s kompetencijama i životnim uvjetima potencijalnih posvojitelja. Samom procesu posvojenja mora prethoditi temeljita i stručna procjena potreba djeteta, posebno kad je riječ o specifičnim potrebama, kako bi bilo jasnije kakve se osobine i uvjeti odrastanja koje posvojitelji mogu djetetu ponuditi očekuju u konkretnom slučaju. Jednako tako i proces utvrđivanja podobnosti potencijalnih posvojitelja za posvojenje mora biti temeljit, slojevit i mora sadržavati pripremu posvojitelja za izazove koji ih očekuju u ovoj složenoj i zahtjevnoj životnoj ulozi. Pozitivna je zakonska namjera organiziranja i provođenja edukacija za posvojitelje u Obiteljskim centrima, kao i inicijative civilnog sektora usmjerene pružanju podrške i pomoći posvojiteljima i njihovoj djeci. S obzirom na složenost posvojiteljske uloge, i djeci i njihovim posvojiteljima važno je osigurati odgovarajuću stručnu pomoć i podršku, kako u periodu prilagodbe, tako i kasnije.

U djetetovom je interesu da odrasta u poticajnoj sredini, okruženo ljubavlju i pažnjom. U tom smislu, zabrinjavajući je broj djece koja **predugo ostaju u ustanovama** za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Ako se za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi procijeni da povratak u biološku obitelj nije u njihovom interesu, tada je nedopustivo zadržavati ih i dalje u ustanovi ili kod udomitelja, već je nužno žurno ostvariti pretpostavke za posvojenje i provesti postupak posvojenja te ih na taj način trajno zbrinuti. Zabrinjavajuće je da zbog raznih razloga, u ustanovama i udomiteljskim obiteljima borave i djeca koja imaju ispunjene sve zakonske pretpostavke za posvojenje. Prema *Godišnjem statističkom izvješću o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2011. godini,* MSPM-a, na dan 31. prosinca 2011. ukupno 241 dijete imalo je ispunjene pretpostavke za posvojenje. Ukupan broj posvojene djece tijekom 2011. godine je samo 93 djece, od toga **samo troje djece s TUR.** Iz navedenih podataka proizlazi da 148 djece koja su mogla biti posvojena nisu dobila zaštitu kroz ovaj svakako najcjelovitiji i trajan oblik obiteljskopravne zaštite za dijete bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Iz istog izvješća proizlazi kako je tijekom 2011. godine posvojeno 19 djece do navršene prve godine života i 39 djece od jedne do pet godina (ukupno 58 djece u dobi do pet godina). U svim ostalim dobnim skupinama, u rasponu od šest do 18 godina posvojeno je tek 35 djece. Poznato je da posvojitelji u životu djeteta žele sudjelovati od najranije dobi pa su skloni posvajanju zdrave i što je moguće, mlađe djece. Riječ je o teškoj i odgovornoj životnoj odluci te je takav njihov izbor razumljiv. Međutim, zabrinjavajuće je to što postojeće zakonsko rješenje ne predviđa zaštitu starije djece koja ostvaruju pretpostavke za posvojenje. Izostanak ograničenja maksimalne dobne razlike između posvojitelja i posvojenika, ne ide u prilog starijoj djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, o čemu govore i navedeni podaci. Pored manjeg interesa za posvojenje starije djece, postojećim zakonskim rješenjem dana je zakonska podloga da se sasvim maloj ili tek rođenoj djeci za posvojitelje biraju i osobe u poodmakloj dobi, umjesto osoba koje su u životnoj dobi optimalnoj za roditeljstvo, te se time narušava interes djeteta da posvojiteljski odnos bude najsličniji biološkom roditeljstvu. Osim uvođenja ograničenja maksimalne dobne razlike posvojitelja i posvojenika, i dalje se nameće potreba intenzivnijeg angažmana CZSS-a u pronalaženju mogućnosti za posvojenje starije djece.

S obzirom na raspravu koja se tijekom godine vodila u pogledu **braće i sestara** koji ostvaruju pretpostavke za posvojenje, ponavljamo naš stav da u situacijama u kojima je to moguće i gdje je procijenjeno da je to u njihovom interesu, braća i sestre trebaju biti posvojena zajedno. Istodobno naglašavamo da u procesu donošenja odluke o posvojenju djeteta, u centru pažnje stručnjaka koji vode postupak posvojenja bez izuzetka moraju biti potrebe i osobitosti svakog djeteta pojedinačno. Izbor posvojitelja, kao i odluka o tome hoće li dijete biti

posvojeno s braćom ili sestrama, uvijek u konačnici mora slijediti načelo postupanja prema procjeni najboljeg interesa određenog djeteta i to ni u jednom slučaju ne smijemo izgubiti iz vida.

2.1.6 Pravo na zaštitu od nasilja

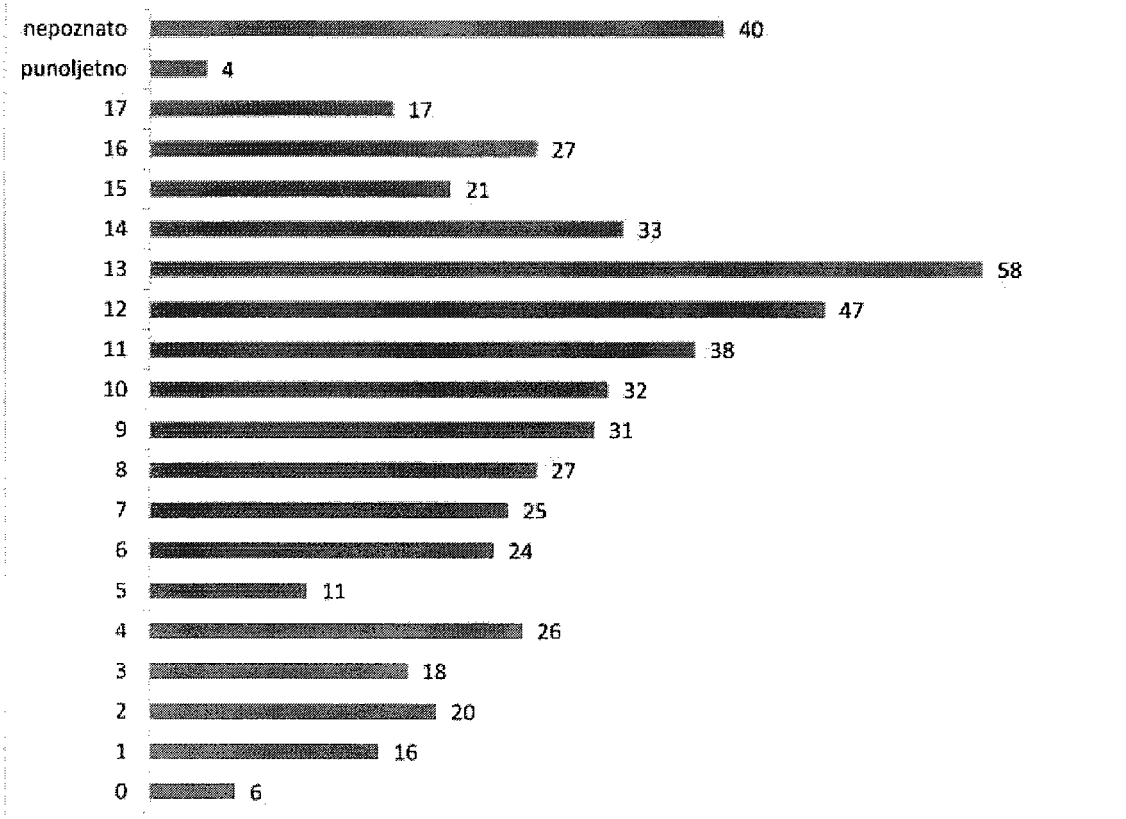
Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2012. zaprimio 295 prijava o nasilnom i zanemarujućem ponašanju prema djeci, kao i nasilju kojem su djeca svjedočila, što je 8% više nego u 2011. Od toga su se 232 prijave odnosile na nasilje, a 63 na zanemarivanje skrbi o djeci.

Prijave nasilja i zanemarivanja 2005. - 2012.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Nasilje u obitelji	87	44	127	139	82	75	85	108
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	44	42	53	89	51	83	60	68
Nasilje u drugim ustanovama	10	7	12	12	7	9	11	5
Ostalo nasilje	23	27	43	57	69	49	59	51
Zanemarivanje					50	66	58	63
UKUPNO	164	120	235	297	259	282	273	295

Od 232 prijave zbog nasilja nad djecom, njih 108 odnosi se na nasilje u obitelji, 68 na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, a pet na nasilje u drugim ustanovama. Preostala 51 prijava odnosi se na ostale oblike nasilja: nasilje na drugim mjestima, putem interneta i putem mobitela. Prema prijavama, 521 dijete je bilo izloženo nekom obliku nasilja, od toga 277 dječaka i 218 djevojčica, a za 26 djece nemamo podatak o spolu. U odnosu na prethodno razdoblje, povećan je broj prijava nasilja u obitelji i odgojno-obrazovnim institucijama, dok se broj prijava nasilja u domovima i ostalim institucijama smanjio.

Djeca žrtve nasilja - prema dobi

Prema prijavama, žrtve nasilja su djeca svih dobi, no nasilju i zanemarivanju najviše su izložena djeca u dobi od devet do 14 godina. Ured je postupao po prijavama s područja cijele Hrvatske, a najveći broj slučajeva, njih 141, odnosi se na djecu koja imaju prebivalište na području Grada Zagreba. Podnositelji prijava najčešće su roditelji, u 94 slučaja majke, a u 56 slučajeva očevi. Ured je u osam slučajeva postupao na vlastitu inicijativu, tražeći izvješća nadležnih institucija ili upućujući preporuke. Djeca su nam se osobno obratila u devet slučajeva.

Prema podacima MUP-a tijekom 2012. otkriveno je i prijavljeno 2562 kaznenih djela iz domene kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika, što je 23% manje nego u 2011. Najveći se broj odnosi na kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži, kojih je prijavljeno 1861 ili 59,4% od ukupno prijavljenih kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, što je 23,1% manje nego u prethodnoj godini. U grupi kaznenih djela nasilja na štetu djece i maloljetnika najviše je prijavljeno kaznenih djela zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe (1058); nasilničkog ponašanja u obitelji (622); djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (339); nanošenja tjelesnih ozljeda (197) te dva djela protiv života i tijela. Podaci o primjeni Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji pokazuju da je u 2012. policija podnijela 14.762 optužna prijedloga zbog prekršaja počinjenih nasiljem u obitelji, zbog kojih je prijavljeno 17.976 osoba, što je neznatno manje u odnosu na 2011. godinu.

2.1.6.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji

Prijave Uredu pravobraniteljice koje se odnose na nasilje u obitelji brojnije su za 8% u odnosu na prethodnu godinu. U 2012. godini primljeno je 108 takvih prijava (u 2011. bilo ih je 85) i njima je obuhvaćeno 193 djece (79 dječaka, 97 djevojčica, a za 17 djece nema podatka o spolu djeteta).

Vrste nasilje u obitelji - broj djece

Nasilje u obitelji	Broj prijava	Broj djece
Fizičko nasilje	45	88
Tjelesno kažnjavanje	4	5
Psihičko nasilje	33	61
Seksualno nasilje	10	14
Višestruko nasilje	16	25
UKUPNO	**108**	**193**

U najvećem broju slučajeva prijavitelji su bili roditelji, u 36 slučaja majke, a u 22 očevi, dok su nam se djeca obratila u tri slučaja. Ostali prijavitelji su bake i djedovi, susjedi te osobe koje ne žele iskazati svoj identitet. Institucije su nam se obratile u 10 slučajeva, dok je Ured u tri slučaja postupao temeljem informacija iz medija.

Znatno je veći broj upita o zaštiti djece od nasilja zabilježen kroz telefonske kontakte, u kojima prijavitelji traže informacije o proceduri ili iskazuju primjedbe na postupanje nadležnih institucija (CZSS-a, policije, državnog odvjetništva i zdravstvenih ustanova) pritužujući se na njihovu neefikasnost, pristranost u odnosu na jednog roditelja, nedostatak senzibiliteta ili sporost u postupanju. Uz davanje uputa o daljnjoj proceduri prijavitelje smo redovito upućivali na obraćanje CZSS-u, policiji ili državnom odvjetništvu.

Više se prijava nakon provedenih postupaka pred CZSS-om, pokazalo neutemeljenima. Uglavnom je riječ o prijavama roditelja koji ne žive s djecom, koji djecu koriste kao instrument osvećivanja bivšem partneru. Te su se prijave odnosile na fizičko, psihičko i seksualno zlostavljanje djece od strane roditelja ili njihovih novih partnera. Ta nas pojava posebno zabrinjava jer ukazuje da roditelj-prijavitelj ne razmišlja o posljedicama koje lažno prijavljivanje ima na dijete (svjedočenje pred policijom, CZSS-om, upućivanje na psihološko-psihijatrijske obrade). Upoznati smo sa slučajem u kojem je manipulativno ponašanje oca prepoznato od strane svih relevantnih institucija, ali on je i dalje fokusiran na „zlostavljajuće" ponašanje majke, s kojom bi dijete sukladno sudskoj odluci trebalo živjeti, te onemogućava sudsku ovrhu predaje djeteta majci. Zbog dugotrajnosti postupaka pred nadležnim institucijama i utjecaja oca na dijete, ono sada odbija živjeti s majkom, a institucije se boje postupiti protivno želji djeteta, čime je ocu otvoren prostor za daljnju manipulaciju. Vezano uz nemogućnost provođenja ovrhe, uputili smo MUP-u tumačenje da sud može provesti ovrhu na više načina te

da je Obiteljskim zakonom predviđena mogućnost izricanja i provođenja novčanih ili zatvorskih kazni protiv osobe koja onemogućava provođenje odluke kao alternativu oduzimanju djeteta. Pritom sud mora nastojati da se u najvećoj mogućoj mjeri zaštiti dijete. U takvim slučajevima postavlja se pitanje je li u djetetovom interesu održavanje susreta i druženja s manipulativnim roditeljem, koji se očito ne rukovodi interesom djeteta, te je li među roditeljima uopće moguća daljnja roditeljska suradnja i zajednička skrb o djetetu.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Primili smo i neutemeljene prijave drugih osoba (baka i djedova, rođaka, susjeda, poznanika) iza kojih često stoje nerazriješeni imovinski odnosi ili sukobi druge vrste, koji potom dovode do prekida komunikacije između djece i osoba koje su im dotad bile bliske.

Najviše se prijava odnosi na fizičko i psihičko nasilje u obitelji, u kojem su djeca bila žrtve, ali i svjedoci nasilja. Slučaj koji je izazvao zgražanje i ogorčenost javnosti zbog nebrige sustava odnosi se na obitelj u kojoj je jedno dijete, nažalost, preminulo zbog nedostatne skrbi, dok su druga djeca, koja su također bila teško zanemarivana, spašena smještanjem u dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Pitanjem odgovornosti sustava i pojedinaca sada se bave nadležne institucije.

Zabrinjava i slučaj u kojem je dijete svjedočilo nasilnom ponašanju oca prema majci, što je navodno uzrokovalo zdravstvene i psihičke smetnje kod djeteta. Majka djeteta obraćala se svim nadležnim institucijama koje nisu utvrdile elemente kaznenih djela ili prekršaja, što majka objašnjava visokom pozicijom supruga u sredini u kojoj živi.

Obaviješteni smo o više slučajeva u kojima su majke s djecom zbog nasilja očeva u obitelji zatražile smještaj u skloništima za žrtve nasilja. Zbog dugotrajnosti sudskih postupaka majke s djecom često predugo ostaju ondje. Očevi koji su se u takvim situacijama obraćali našem Uredu za pomoć, ukazuju na to da je riječ o lažnim prijavama za obiteljsko nasilje te na nemogućnost održavanja susreta i druženja s djecom, premda im od strane sudova to nije zabranjeno. Uočljiva je i neujednačenost u postupanju mjerodavnih. Dok neka skloništa u dogovoru s majkama i CZSS-om organiziraju susrete i druženja očeva s djecom, druga inzistiraju na donošenju pravomoćne sudske odluke. Česti su slučajevi da djeca kasnije odbijaju susrete s očevima. Događa se to i zbog neprovođenja mjere psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja. Naime, ovu mjeru sudovi ne izriču, budući da za njezino izvršenje nema ni prostornih kapaciteta ni sredstava za plaćanje psihosocijalnog tretmana. Primjerice, za 2012. godinu umjesto milijun kuna osigurano je tek 300.000 kuna. Zbog navedenog je Ministarstvo pravosuđa uputilo dopis Vladi RH kojim se traži pomoć u provedbi mjere koja je definirana Nacionalnom strategijom za zaštitu od nasilja u obitelji i čija je dosadašnja provedba pokazivala dobre rezultate.

Upoznati smo i sa slučajevima nasilja kojem djeca svjedoče u trenucima preuzimanja, odnosno vraćanja sa susreta, kad jedan od roditelja fizički onemogućava preuzimanje djeteta, što je uvijek popraćeno i verbalnim nasiljem. Obaviješteni smo i o nasilnom ponašanju roditelja, baka i djedova, koji tijekom susreta s djetetom na neprimjeren način govore o roditelju s kojim dijete živi.

Za većinu je prijava o seksualnom zlostavljanju djece naknadnom obradom nadležnih institucija utvrđeno da nisu utemeljene, dok je za ostale još u tijeku ispitni postupak. U tim se slučajevima roditelji pritužuju na sporost u postupanju, kao i na višekratno svjedočenje djece pred različitim institucijama. U dva predmeta vezana uz seksualno zlostavljanje djece zabilježeno je i neprimjereno medijsko izvještavanje. U jednom su izneseni podaci o načinu zlostavljanja djeteta, detalji obiteljskog života, identitet žrtve i drugog djeteta koje je svjedočilo činu te o roditelju zlostavljaču. Mediji su time djecu stigmatizirali, dodatno ugrozili njihova prava te ih izložili daljnjoj traumatizaciji. Posebno je zabrinjavajuće to što su novinari podatke dobili od majke, koja je upozorena na štetnost svojeg postupanja te je uključena u praćenje CZSS-a u segmentu daljnje kvalitete skrbi o djeci. Drugi se slučaj odnosio na medijsko propitivanje presude počinitelju seksualnog delikta na štetu djeteta, uz objavu informacija na temelju kojih je identitet žrtve i počinitelja prepoznat u njihovoj sredini. Slučaj je postao tema razgovora u mjestu u kojem žive obitelji žrtve i počinitelja te je, zbog svakodnevne izloženosti djeteta stigmatizaciji, obitelj preselila na drugu adresu, u neprimjerene stambene uvjete.

U ovom izvješću ponovno moramo ukazati na potrebu za institucijama u kojima se provodi multidisciplinarna obrada djece i terapijski tretman, budući da djeca predugo čekaju na obradu, vještačenje i terapiju. Svakom zlostavljanom djetetu i njegovim roditeljima potrebna je pravovremena i stručna pomoć i zaštita. Više o problemu skrbi o mentalnom zdravlju djece izložene nasilju bit će riječi u poglavlju *Briga za mentalno zdravlje djece.*

Tjelesno kažnjavanje u obitelji

Iz prijava te osobnih i telefonskih kontakata uočavamo da je tjelesno kažnjavanje djece i dalje prisutno u društvu kao „metoda odgoja". U međunarodnom „Epidemiološkom istraživanju zlostavljanja i zanemarivanje djece" (BECAN), čiji je cilj bio procijeniti izloženost nasilju djece u dobi od 11 do 16 godina u obitelji i među vršnjacima, u kojem je sudjelovalo 3644 učenika 5. i 7. razreda osnovne škole te 2. razreda srednje škole, uz 2808 njihovih roditelja, utvrđeno je da je tjelesno kažnjavanje (pljuskanje, čupanje za kosu, udarci po stražnjici) doživjelo 41% djece.

Prijave po kojima je Ured postupao u ovom izvještajnom razdoblju odnosile su se na tjelesno kažnjavanje djeteta zbog kojeg su CZSS-i izricali mjere obiteljskopravne zaštite. Također smo postupali i u predmetu zaštite djeteta koje živi s ocem u drugoj državi i izloženo je čestom tjelesnom kažnjavanju. O neprihvatljivosti opravdavanja tjelesnog kažnjavanja u obitelji od strane institucija, obavijestili smo ombudsmana u drugoj državi. Naknadno smo obaviješteni da je tamošnji centar socijalne skrbi postupio u skladu sa svojim ovlastima radi zaštite djeteta.

Zanemarivanje

Tijekom 2012. zaprimili smo 61 prijavu za zanemarivanje brige o djeci u obitelji, kojima je obuhvaćeno 109 djece i dvije prijave o zanemarivanju na drugim mjestima. Od 61 prijave šest se odnosilo na zanemarivanje skrbi o zdravlju, devet o školovanju, 13 o odgoju, 24 odnosi se na višestruko zanemarivanje skrbi o djeci, a devet na ostale oblike zanemarivanja. Najveći broj prijava uputili su nam očevi, a prijavitelji su i institucije (dječji vrtići, škole i učenički domovi), anonimni podnositelji i ostali. Ured je samoinicijativno postupao u tri predmeta.

Najveći broj prijava, njih 24, odnosi se na višestruko zanemarivanje u obitelji, primjerice zanemarivanje skrbi o higijeni, zdravlju, prehrani i školovanju djeteta te na život u neadekvatnim uvjetima. Naknadnim je provjerama utvrđeno da je dio prijava neutemeljen, podnesen zbog narušenih odnosa s roditeljem s kojim dijete živi te da predstavljaju manipulaciju i nastojanje da se potakne pokretanje postupka za donošenje nove odluke o tome s kojim će roditeljem dijete nadalje živjeti. Neke su prijave rezultat pretjerane brige za unuke ili narušenog odnosa s roditeljima djece.

Sve prijave koje su se odnosile na zanemarivanje roditeljske skrbi o školovanju i odgoju, ukupno 22, podnijele su institucije: dječji vrtići, škole i učenički domovi. Prijava jednog dječjeg vrtića na odgojno zanemarivanje djeteta primjer je nepravodobnog reagiranja vrtića na znakove odgojnog zanemarivanja djeteta te nedovoljne i neefikasne suradnje s CZSS-om, što je rezultiralo pogoršavanjem djetetovih teškoća, koje su se nastavile s uključivanjem djeteta u školu. Unatoč kasnijem aktivnom uključivanju škole, MZOS-a, CZSS-a i dječjeg psihijatra, nema pozitivnih promjena u ponašanju djeteta. Posebno nas zabrinjava to što sve nadležne institucije naglašavaju djetetovo problematično ponašanje, a nitko ne govori o njegovim potrebama, osjećajima, sposobnostima i kvalitetama. Nekoliko je prijava zaprimljeno od škola zbog roditeljskog zanemarivanja djece sa zdravstvenim problemima, zbog neplaćanja cjelodnevnog boravka djeteta u školi te zabrinjavajućeg broja izostanaka djece iz škole. U velikom broju slučajeva djelatnici škola izražavaju nezadovoljstvo zbog nepostupanja CZSS-a, neučinkovitosti mjere nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi, kao i nesuradnje voditelja mjere nadzora sa stručnim timom škole. Upozoravaju i da voditelji mjere nadzora odustaju od provođenja mjere u složenim slučajevima i ukoliko se ubrzo ne pokažu pozitivne promjene u obiteljima.

Uredu su se obraćali i roditelji koji ne žive s djecom pritužujući se da drugi roditelj ostavlja djecu u kući samu i bez nadzora, dok provodi vrijeme u klubovima i na drugim mjestima. U ovim slučajevima roditelji krše zakonsku odredbu, kojom je određeno da ne smiju dijete predškolske dobi ostaviti bez nadzora odrasle osobe. Ta je odredba odraz potrebe i iskustva iz prakse da djeca ostavljena sama u stanu ili na ulici vrlo često stradavaju. Ostavljena bez nadzora, djeca se mogu naći u različitim ugrožavajućim situacijama, u kojima se, s obzirom na svoju dob, ne bi mogla snaći i zaštiti. Zato je opasno i povjeriti čuvanje djeteta maloljetnoj braći.

Ured je o svim zaprimljenim prijavama obavještavao CZSS, preporučujući žurno postupanje. Iz naknadno dostavljenih izvješća CZSS-a proizlazi da su roditeljima uglavnom izricana upozorenja na pogreške i propuste u skrbi o djeci te mjere nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi.

Djeca zatečena u nedopuštenim noćnim izlascima

Praćenje nedopuštenih noćnih izlazaka djece mlađe od 16 godina pokazuje da su i u 2012. mnoga djeca vri-

jeme od 23 do pet sati provodila na ulicama, u klubovima i kafićima, opijala se po parkovima i drugim javnim površinama, uslijed čega su ponekad postajala žrtve, ali i počinitelji nasilničkog ponašanja.

Podatke o ovoj pojavi dobivamo od MUP-a i CZSS-a. Iz podataka MUP-a koji se odnose na cijelu Hrvatsku vidljivo je da je policija postupala u 2738 slučajeva, što predstavlja smanjenje od 9% u odnosu na 2011., kada je bilo evidentirano 3010 postupanja (tada je zabilježeno smanjenje za 21,6% u odnosu na 2010.). Na području policijskih postaja Zagreb i Policijske postaje Sesvete u nedopuštenim je noćnim izlascima zatečeno 588 djece, 183 djevojčice i 405 dječaka.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Da su nedopušteni noćni izlasci djece prepoznati kao problem govore i informacije o nizu provedenih mjera policijskih službenika u koordinaciji s Državnim inspektoratom, Sanitarnom inspekcijom, a ponegdje i nadležnim CZSS-om, kroz proaktivna i preventivna djelovanja u cilju sprečavanja kaznenih djela ili prekršaja na štetu maloljetnih osoba. Tim akcijama proveden je i nadzor nad radom ugostiteljskih objekata u kojima se često toči alkohol maloljetnicima. Nažalost, noćni izlasci za velik broj djece podrazumijevaju i konzumiranje alkohola. Stoga Ured podržava akcije nadležnih institucija, jer one pomažu roditeljima u ostvarivanju njihove roditeljske dužnosti i obveze da se brinu o svojoj djeci.

Prema podacima MUP-a, koji se odnose na cijelu Hrvatsku, najčešći razlog zatjecanja djece u noćnim izlascima, je dopuštenje roditelja u 1406 slučajeva, neposlušnost roditelju u 1111 slučajeva, prepuštenost sebi u 46 slučajeva i ostali razlozi (kašnjenje na povratku kući, bjegovi iz dječjih domova) u 175 slučajeva. Na području policijskih postaja Zagreb i Sesvete od 588 djece zatečene u nedopuštenom noćnom izlasku, njih 209 je bilo vani uz privolu roditelja, 229 bez privole, 14 djece je bilo prepušteno samo sebi, za 136 djece utvrđeno je kašnjenje na povratku kući, dok je dvoje djece bilo u bijegu iz dječjih domova.

Posebno zabrinjava podatak da je 266 zatečene djece bilo mlađe od 14 godina.

Za 264 djece je utvrđeno da se prema njima već postupalo zbog počinjenja kažnjivih radnji ili nekih drugih razloga, dok je za 12 djece utvrđeno da su bili žrtve kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja od strane roditelja ili skrbnika.

Od CZSS-a Zagreb tražili smo podatke o postupanju podružnica u odnosu na djecu zatečenu u vremenu od 23 do pet sati bez pratnje odraslih osoba. Iz podataka njegovih 11 podružnica vidljivo je da se postupalo prema 456 djece, među kojima je bilo 153 djevojčice i 303 dječaka, 318 djece živi u potpunim obiteljima, a 97 s jednim roditeljem, dok za 22 djece podaci nisu poznati, jer se roditelji nisu odazvali pozivu CZSS-a ili postupak pred CZSS-om nije još započeo.

Policija ne sankcionira navedeno ponašanje djece, već provodi obavijesni razgovor s djetetom i roditeljima, čime im se skreće pozornost na odredbe Obiteljskog zakona o zabrani noćnih izlazaka te se obavještava CZSS, koji u okviru svojih ovlasti može izricati mjere obiteljskopravne zaštite ili predložiti mjere pred nadležnim sudom.

Broj djece Grada Zagreba zatečene u nedopuštenim noćnim izlascima

Centar za socijalnu skrb Zagreb	Broj djece u 2010.	Broj djece u 2011.	Broj djece u 2012.
Podružnica Črnomerec	37	29	17
Podružnica Trnje	12	29	23
Podružnica Trešnjevka	72	68	68
Podružnica Sesvete	38	38	45
Podružnica Gornji Grad-Medveščak	24	17	13
Podružnica Dubrava	56	58	96
Podružnica Novi Zagreb	122	105	64
Podružnica Donji Grad	8	17	17
Podružnica Maksimir	54	36	36
Podružnica Susedgrad	63	34	62
Podružnica Peščenica	21	18	15
UKUPNO	507	449	456

Podružnice CZSS-a Zagreb su nakon razgovora s djetetom i roditeljima, u 295 slučajeva usmeno, a u 62 slučaja pismeno, upozorili roditelje na pogreške i propuste u skrbi i odgoju djeteta, obavili 269 savjetodavnih razgovora te u 19 slučajeva odredili mjeru nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi. U 25 slučajeva još nisu poduzete određene mjere, jer je postupak u tijeku. Od ukupnog broja zatečene djece, 86 je već otprije bilo u tretmanu CZSS-a, 11 ih je uključeno u psihoterapijski tretman, za četvero je predloženo izdvajanje iz obitelji, dok je za jedno dijete od strane nadležnog suda izrečena sudska mjera pojačane brige i nadzora.

Svjesni činjenice da iskazani brojevi ne prikazuju realno stanje u vezi s nedopuštenim noćnim izlascima, jer smo uvjereni da je broj djece koja noći provode izvan svojih domova znatno veći, ohrabruje to što nadležne institucije prepoznaju važnost postupanja u ovakvim situacijama koja ujedno predstavljaju i preventivne akcije.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

2.1.6.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Tijekom 2012. godine postupali smo u 69 slučajeva pojedinačnih povreda prava djece na zaštitu od svakog oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. S ciljem prevencije nasilja, osim kroz pojedinačne prijave Ured se bavio problematikom nasilja kroz opće inicijative i preporuke.

Djeca su bila žrtve svojih vršnjaka te odraslih osoba. I ovu godinu obilježile su prijave grubih oblika nasilja od strane djece mlađe školske dobi prema vršnjacima i učiteljima te nemoć i nesnalaženje sustava u pokušaju rješavanja takve vrste problema. Jedan dio prijava odnosio se na slučajeve nasilja koji su se iz odgojno-obrazovnih ustanova nastavljali na ulici ili putem interneta i mobitela.

Broj zaprimljenih prijava u odnosu na 2011. godinu povećan je za 15%. Od ukupno 69 prijava, 53 su se odnosile na nasilje među djecom, 15 na nasilje odraslih nad djecom, a jedna na nasilno ponašanje djeteta prema odraslima. Dio prijava nasilja koje su nad djecom počinili odgojno-obrazovni djelatnici (uz navedenih 15) evidentirane su kao neprimjereno i neetično postupanje odraslih prema djeci (29) te povreda prava na dostojanstvo djeteta u odgojno-obrazovnom procesu (17) i opisuju se u dijelu izvješća koje se odnosi na obrazovna prava djece.

Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama - broj prijava

	Nasilje među djecom	Nasilje odraslih nad djecom	Nasilno ponašanje djece prema odraslima	UKUPNO
Dječji vrtići	14	2	-	16
Škole	39	12	1	52
Domovi	-	1	-	1
UKUPNO	53	15	1	69

Najveći broj prijava bilo je na području Grada Zagreba, potom Zagrebačke te Osječko-baranjske i Primorsko-goranske županije. U 31 slučaju nasilje je prijavila majka, u 12 institucije (škole i vrtići), a u četiri slučaja prijave su podnijela djeca.

Prema prijavama Uredu, neki od oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama doživjelo je ukupno 115 djece. No, budući da se dio prijava odnosio na nasilje nad većom grupom djece ili razredom ukupni broj djece obuhvaćene nasiljem bio je veći. Najveći broj prijava odnosio se na djecu u dobi od sedam do 14 godina. U 84 slučaja sudionici nasilja bili su dječaci, a u 30 slučajeva djevojčice. Osim pisanim prijavama povreda prava djece na zaštitu od nasilja, roditelji i predstavnici odgojno-obrazovnih ustanova kontinuirano su nam se obraćali za savjet i pomoć telefonom (83).

Prema podacima MUP-a za 2012. godinu, policija je po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima intervenirala u 3471 slučaju, od toga u zoni odgojno-obrazovnih ustanova u 1055 slučajeva. Kazneno djelo policijskim postupanjem utvrđeno je u 771 slučaju, a prekršaji u 1326 slučajeva. Podaci

MZOS-a za školsku godinu 2011./2012. govore o 1.577 slučajeva nasilja u osnovnim i srednjim školama, od toga 1039 u osnovnim, a 538 u srednjim. Prema vrstama bilo je 525 nasilničkih ponašanja, 289 slučajeva sudjelovanja u tučnjavi, 177 slučajeva prijetnji, 356 slučajeva verbalnog nasilja, a 251 učenik je, kao sudionik nasilja, doživio je tjelesnu ozljedu. Posljedice događaja za učenike bile su: stres, slomljena nosna kost, fizička i psihička trauma, lakša tjelesna ozljeda, strah, narušena atmosfera, emocionalna povrijeđenost, lakša ozljeda kralježnice, tragovi prstiju na vratu, šivanje manje rane na glavi, izbijen zub, bol, masnice, pad učenika, ogrebotine. Posljedice za učitelje su: strah i zabrinutost, osjećaj gubitka kontrole nad nastavnim procesom i razrednom klimom, emotivna povrijeđenost, prljanje i djelomično uništenje stvari i pribora, udarac snježne grude u glavu nastavnika, uvreda nastavnika, nemogućnost održavanja sata, stres i gubitak autoriteta. Nakon ovih događaja uslijedilo je i uključivanje roditelja u tjedne razgovore s psihologom škole, suradnja s CZSS-om i opomena roditeljima za zanemarivanje djeteta. Zabrinjavajuće je da se, prema podacima MZOS-a najveći broj slučajeva nasilja, čak 533, dogodio u prostorima u kojima se izvodi redovita nastava, 290 slučajeva u ostalim unutarnjim prostorima, a 410 slučajeva u dvorištima odgojno-obrazovnih ustanova.

Nasilje među djecom - Ukupno 53 prijave Uredu odnosile su se na nasilje među djecom, od toga 14 na nasilje među djecom u dječjim vrtićima, a 39 na nasilje među djecom u školama. U odnosu na zahtjeve roditelja i institucija prijave možemo svrstati u dvije skupine. U prvoj su roditelji koji traže informacije o načinima i mogućnostima zaštite djece. Neki roditelji obratili su nam se prije nego što su pokušali slučaj riješiti unutar odgojno-obrazovnih ustanova, očekujući od pravobraniteljice za djecu promptno rješenje problema. Iz tih upita zaključujemo da roditelji još nisu dovoljno upoznati s pravima i obvezama koje proizlaze iz *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.* U takvim situacijama roditelje smo upoznavali s odredbama Protokola te ih upućivali kome se trebaju obratiti.

U drugoj su skupini roditelji i djelatnici institucija, koji su naizgled prethodno iscrpli sve mogućnosti zaštite djece u okviru nadležnih institucija, a problem nasilja i dalje je prisutan. Roditelji djece žrtava u takvim situacijama često su inzistirali na kažnjavanju djece počinitelja kao i na sankcioniranju učitelja koji nisu poduzeli očekivane mjere da se nasilje zaustavi i kazni počinitelja. Obraćali su nam se i djelatnici vrtića i škola koji su inzistirali na pružanju pomoći djeci žrtvama te naglašavali njihovo pravo na obrazovanje, sigurnost i zaštitu. U takvim situacijama nastojali smo koordinirati aktivnosti svih službi uključenih u rješavanje problema te upućivali preporuke i tražili izvješća nadležnih tijela. Nerijetko se u ovakvim prijavama uočavao sukob roditelja i predstavnika institucija, gubljenje djeteta iz fokusa kao i pokušaj „rješavanja" slučaja tako da dijete prestane ići na nastavu, ili premještanjem djece žrtava ili počinitelja nasilja u drugu sredinu (razred/vrtić/školu), prijetnjama odvjetnikom te objavom slučaja u medijima.

Sve češće su prijave nasilja u kojima jedan učenik svojim ponašanjem dovodi u opasnost sebe, drugu djecu pa i učiteljicu, o čemu više pišemo u poglavlju Prava djece s problemima u ponašanju. U takvim situacijama uočava se kasno prepoznavanje problema, nepravovremeno i neadekvatno reagiranje na nasilno rješavanje sukoba, nesigurnost u izricanju pedagoških mjera, nesigurnost i dvojbe oko prijava slučaja nadležnim službama, nekoordiniranost s roditeljima i drugim nadležnim službama, nesnalaženje u određivanju primjerenog oblika školovanja za dijete, posebice prema članku 10. Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju, te popuštanje pod pritiskom i prijetnjama roditelja. Nasilna ponašanja ove skupine djece manifestirala su se u čupanju kose, šamaranju, hvatanju djevojčica za grudi, udaranje šakama, nogama, skakanje po ledima, gušenje. Djeca su pritom zadobivala tjelesne povrede poput ozljede glave, dislokacije, iščašenja i nategnuća zglobova i ligamenata u području vrata, sloma zuba. Osim u razredu, prijavljeno nasilje događalo se i u školskoj blagovaonici, na hodniku, igralištu, svlačionicu, u školskom toaletu, ali i na autobusnoj stanici, dok su djeca čekala školski autobus. Dugotrajnost rješavanja ovakve vrste problema stvara teškoće svoj djeci: i žrtvama, i počiniteljima i promatračima nasilja. Dijete počinitelj mora boraviti u školi da bi mu se odredio primjereni oblik školovanja i provela opservacija, a istovremeno su ugrožena druga djeca čiji roditelji zahtijevaju poticajno i sigurno okružje za svoju djecu. Roditelji djece počinitelja u pravilu su u ovakvim situacijama odbijali suradnju sa školom te sve probleme djeteta negirali ili opravdavali dijagnozom ADHD-a, iako se u najvećem broju slučajeva radilo o odgojnim problemima. Pojedini roditelji manifestirali su i nasilje (vrijeđanje, prijetnje i sl.) prema djeci žrtvama, njihovim roditeljima, kao i prema djelatnicima škola, što je zahtijevalo medijaciju stručnih suradnika i savjetnika AZOO-a. Dio prijava ovakvih oblika nasilja rješavao se premještanjem djeteta počinitelja u drugi razred, individualnom nastavom, dodjelom asistenta u nastavi i boravkom roditelja uz dijete u razredu.

U jednom slučaju nakon zahtjeva roditelja djece žrtava za premještajem učenika počinitelja nasilja ili njihove djece s učiteljicom u drugi razred, dječaka se „u strogoj tajnosti" pokušalo premjestiti u drugu školu. No, budući da je slučaj bio eksponiran u medijima, roditelji učenika iz druge škole zaprijetili su da će se i oni obratiti medijima ako se učenik upiše u njihovu školu. Tek je nakon dužeg vremena ured državne uprave uspio pronaći školu koja je htjela primiti učenika. Navedeni obrasci ponašanja i medijski upliv otežali su i odugovlačili rješavanje slučaja. Pritom su nam se obraćale odgojno-obrazovne ustanove te druga nadležna tijela, očekujući da pravobraniteljica za djecu zaštiti od medijskog izlaganja i djecu i škole. Time se još jednom potvrdilo da ni škole ni nadležna tijela nemaju pripremljene procedure postupanja koje će u kriznim situacijama osigurati najveću moguću zaštitu privatnosti djece, uz primjereno i profesionalno informiranje javnosti.

Nasilje odraslih nad djecom - U 2012. godini bilo je 15 prijava nasilja nad djecom od strane odraslih osoba u odgojno-obrazovnim ustanovama. Posebno zabrinjavaju prijave nasilja nad djecom od strane učitelja te zataškavanje, nesankcioniranje i/ili dugotrajnost postupka sankcioniranja njihovih nasilnih ponašanja. Prijave nasilja od strane djelatnika škole uglavnom su se odnosile na prijetnje, zastrašivanja, psovanja, prisiljavanja djece na laž o počinjenom nasilju... Bilo je i prijavljenih slučajeva fizičkog nasilja (hvatanje učenika za vrat, pljuskanje, izbacivanje iz razreda, bacanje na stolac, dizanje u zrak, bacanje ključeva, otirača za cipele i koševa za otpatke na učenike, udaranja vrata šakom i nogom, gađanje učenika kamenjem i drvenom daskom, izbacivanje sa sata...). U ovakvim situacijama upućivali smo preporuke i tražili izvješća AZOO-a, Prosvjetne inspekcije i policije. AZOO bi nakon nadzora najčešće preporučio ravnateljima i stručnim suradnicima da obavljaju uvid u neposredni odgojno-obrazovni rad učitelja te u slučaju potrebe primijene sankcije prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. U jednom slučaju učitelj, kojem je ravnatelj izrekao već četiri opomene zbog skrivljenog ponašanja, među ostalim i nasilja nad učenicima, i dalje obavlja posao učitelja. Pojedini ravnatelji u ovakvim situacijama upućivali su djelatnika na ovlaštenu prosudbu radne sposobnosti kod nadležnih liječnika, no, u svim dosad prijavljenim slučajevima utvrđeno je da su sposobni za rad. Nerijetko ravnatelji škola izbjegavaju sankcioniranje nasilja djelatnika prema djeci jer u pravilu nemaju pravnu podršku i boje se gubitka radnog spora. U slučajevima nasilja odraslih nad djecom policijski službenici uglavnom bi podnosili optužni prijedlog Prekršajnom sudu.

Ovakvi neučinkoviti načini rješavanja problema dovode do toga da djeca u najvećem broju slučajeva ne prepoznaju učitelje kao osobe koje im mogu pružiti zaštitu od nasilja, a zabrinjavajuće je to što pojedini učenici doživljavaju neugodnosti zbog toga što su prijavili slučaj nadležnim tijelima.

Osim prijavljenih slučajeva nasilja prema djeci od strane djelatnika škola, dio prijava odnosio se i na slučajeve nasilja nad djecom od strane roditelja i drugih posjetitelja škole. U ovim je prijavama također uočena nesigurnost djelatnika škole u postupanju u odnosu na roditelje/posjetitelje. Djelatnike odgojno obrazovnih ustanova u pravilu smo upućivali da svako neprimjereno i nasilno ponašanje roditelja i drugih posjetitelja škole, ometanje javnog reda i mira te kršenje Pravilnika o kućnom redu škole prijave policiji.

Nasilno ponašanje djece prema odraslima - U ovoj godini primili smo jednu prijavu o nasilnom ponašanju djeteta prema odraslima, no napominjemo da se jedan dio prijava nasilnih ponašanja učenika, evidentiran kao vršnjačko nasilje, istovremeno odnosio i na nasilno ponašanje djece prema odraslima. Uočava se frustracija i nemoć učitelja u situacijama nasilnog ponašanja djece prema njima te vlada stajalište kako je potrebno uvođenje novih represivnih pedagoških mjera. Držimo da pojačana represija bez prevencije i kontinuiranog rada s učenicima u ovakvim situacijama ne rješava uzroke problema. Učenike je potrebno usmjeriti na poštovanje školskih pravila, preuzimanje odgovornosti za svoje postupke i promjenu ponašanja, a učitelje educirati i ohrabriti u radu s učenicima koji manifestiraju neprimjerene oblike ponašanja.

Prema podacima MZOS-a u školskoj godini 2011./2012. povećao se broj izrečenih represivnih pedagoških mjera kao i intervencija nadležnih službi izvan škole. Sveukupno je u osnovnim i srednjim školama izrečeno 1.114 represivnih odgojnih mjera, a bilo je 1.465 intervencija nadležnih službi izvan škole. Od toga je bilo 500 intervencija socijalne službe i 449 intervencija policije.

Stručna pomoć i prevencija - Uz pojačani senzibilitet i angažman stručnjaka i javnosti za ovu problematiku, odgovor društva na nasilje u odgojno obrazovnim ustanovama još uvijek nije pravovremen ni učinkovit.

Prisutan je nesrazmjer između pojavnosti problema nasilja te poduzimanja odgovarajućih mjera kako na zakonskoj, praktičnoj tako i na preventivnoj razini.

Neujednačena provedba postojećih propisa, nedostatak provedbenih propisa kao i nedostatak pravne podrške djelatnicima odgojno-obrazovnih ustanova svakako pridonosi neučinkovitom sprečavanju nasilja te dodatno zbunjuje, kako djecu i njihove roditelje, tako i sve stručnjake koji sudjeluju u rješavanju problema nasilja. Nažalost, još uvijek nije donesen *Program, postupak i način stjecanja, izdavanja i obnavljanja licencije za rad učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja*, kao ni *Pravilnik o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima.*

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U brojnim prijavama uočavamo kako ignoriranje i nereagiranje na nasilno rješavanje sukoba, te **nepravovremeno prepoznavanje** djece koja imaju probleme u ponašanju još od predškolskih dana, u pravilu dovodi do eskalacije nasilja u školskoj dobi. Nedostaje i prijenos informacija o djetetu iz vrtića u školu, čime se često gubi na pravovremenom pružanju pomoći djetetu s problemima u ponašanja, a stručnjacima otežava pronalaženje odgovarajućih metoda rada s djetetom. **Razmjena informacija** o počinjenom nasilju među ključnim čimbenicima u rješavanju problema nasilja također često dugo traje i svodi se na međusobno dopisivanje. Nerijetko se, zbog dugotrajnosti rješavanja slučaja i neučinkovitosti sustava, na počinjeno nasilje, odgovara novim nasiljem, represijom i prijavom nasilja nadležnim tijelima izvan odgojno-obrazovnog sustava. Prijava slučaja nadležnim tijelima često je dug administrativni postupak, u kojem se zaboravlja na dobrobit djeteta i ono ne dobiva potrebni tretman. **Stručni tretman s djecom počiniteljima i žrtvama** nedostatan je kao i rad s djecom promatračima nasilja, s ciljem zaštite od eventualnog zlostavljanja, proradivanja traume te promjene obrasca ponašanja. Jedan od uzroka je i **nedovoljan broj stručnjaka** unutar odgojno-obrazovnih i zdravstvenih institucija, posebice u manjim sredinama. Stoga ondje žrtve teško mogu dobiti podršku, a počinitelji priliku za promjenu i razvoj prosocijalnih oblika ponašanja. Roditelji i djelatnici odgojno obrazovnih ustanova često doživljavaju jedni druge kao neprijatelje, koji pokušavajući dokazati „tko je u pravu" zaborave na stvarni problem i pomoć djetetu. Potencijal roditelja i njihov angažman u prevenciji nasilja nedovoljno su iskorišteni. Djeca se također još ne doživljavaju kao aktivni partneri u prevenciji nasilja i ne uključuju se u kreiranje programa i aktivnosti usmjerenih prevenciji nasilja. Odrasli često nemaju povjerenja u učinkovitost vršnjačke pomoći i podrške te medijacije u sprečavanju nasilja, iako istraživanja ukazuju na njihovu učinkovitost.

Tema vršnjačkog nasilja zauzima veliki dio medijskoga prostora. Zbog senzacionalističkih napisa te objava o grubim oblicima nasilja s teškim posljedicama po djecu, mediji pojačavaju dojam o „nerješivom" problemu vršnjačkog nasilja. Tome pridonosi i u posljednje vrijeme pojačana aktivnost učitelja koji izražavaju nemoć i traže zaštitu od učenika koji se neprimjereno ponašaju te rješenje vide u pooštravanju pedagoških mjera. Pritom nedostaje rad na smanjivanju rizičnih čimbenika kojima su djeca i mladi izloženi. Danas je posebno aktualan rizični čimbenik siromaštvo, koje se također odražava u sferi nasilja među djecom i mladima. I istraživanja potvrđuju da ekonomsko stanje obitelji utječe na vršnjačke odnose, što dodatno obvezuje odgojno-obrazovne ustanove i cjelokupno društvo da vode računa o tome.

Osim odgovora na već počinjeno nasilje, obrazovna politika mora osnaživati i poticati aktivnu ulogu odgojno-obrazovnih institucija u **primarnoj prevenciji**. Postoje brojni preventivni programi koji se provode unutar odgojno-obrazovnih ustanova s ciljem sprečavanja nasilja. No, upitna je učinkovitost pojedinih preventivnih programa čiji rezultati evaluacije nisu objavljeni. Među evaluiranim preventivnim programima učinkovitima su se pokazali CAP program i UNICEF-ov program „Za sigurno i poticajno okruženje u školama" pa ih je poželjno i dalje poticati. I jedan i drugi program među ostalim aktivnostima uključuju senzibilizaciju i edukaciju djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, roditelja i djece te njihovu suradnju sa lokalnom zajednicom. Osim edukacije, senzibilizacije i podrške prosvjetnim djelatnicima u prevenciji i sankcioniranju nasilja, koje im treba pružiti odgojno-obrazovni sustav, potrebna im je i podrška stručnjaka drugih resora: CZSS-a, obiteljskih centara, školskih liječnika i drugih stručnjaka zaposlenih u području zdravstva, civilnog sektora te medija. Zato je nužno otvaranje odgojno-obrazovnih ustanova prema zajednici. Prostor za poboljšanje zaštite djece od nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama vidimo i u učenju novih, primjerenih oblika ponašanja, razvijanju zajedništva u školi te upoznavanju djece s načinima zaštite i posljedicama nasilnog ponašanja, ali i u definiranju jasnog stava cjelokupne društvene zajednice.

Stoga, u rješavanju problema nasilja, fokus cjelokupnog društvenog djelovanja nužno je premjestiti na prevenciju, rano detektiranje problema, pravodobno sankcioniranje nasilja, te individualni rad s djecom počiniteljima i žrtvama, uz osiguravanje odgovarajućih pravnih propisa primjenjivih u praksi.

2.1.6.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

U ovom poglavlju izvješćujemo o nasilju prema djeci koje se dogodilo izvan obitelji i škole. Prijavljeno nam je nasilje u domu socijalne skrbi, odgojnom zavodu, bolnici, na ulici, ugostiteljskom objektu, susjedstvu, u gradskom autobusu, na filmskom setu, na ulici i na igralištu. Prijavljivano je nasilje među djecom, zatim nasilje odraslih prema djeci te izloženost djece međusobnom nasilju odraslih osoba. Za dio predmeta, nakon izvršene provjere, utvrđena je neosnovanost prijave. Među takvima je i prijava majke koja je nasiljem ocijenila razgovor stručnjaka s djetetom u svrhu vještačenja u instituciji za zaštitu mentalnog zdravlja djece.

Nasilje u ustanovama institucionalnog smještaja i tretmana djece - Troje djece obratilo nam se s pritužbom na vršnjačko nasilje i nasilje službenika pravosudne policije u odgojnom zavodu. U izvješću za svu trojicu dječaka odgojni zavod je naveo da je riječ o odgajanicima sklonim manipulaciji, kršenju pravila i sukobima, koji se i sami često nasilno ponašaju prema drugim odgajanicima. Navedeno je kako se sve prijave vršnjačkog nasilja ispituju i po potrebi stegovno sankcioniraju. Djelatnici ujedno iskazuju svijest o postojanju vršnjačkog nasilja, koje nerijetko ostaje prikriveno zbog šutnje štićenika, ustrašenih mogućnošću odmazde nasilnika. Problemu nastoje pristupiti i preventivno provodeći posebne programe. U prijavljenim slučajevima utvrdili su da nije bilo prekoračenja ovlasti te da su oni postupali po propisima i pravilima struke. Kako su se iskazi odgajanika i djelatnika ustanove o nasilju razlikovali, dječake smo uputili na obraćanje nadležnom sucu za mladež i Upravi za zatvorski sustav MP-a. Unatoč tome što u ovim slučajevima nije potvrđeno nasilno ponašanje djelatnika osiguranja, držimo da je nužan snažniji nadzor njihovog postupanja i kontinuirana edukacija za rad s djecom.
Dvije prijave nasilja odnosile su se na ponašanje djelatnika doma socijalne skrbi. U jednom slučaju je utvrđeno neprimjereno verbalno ponašanje djelatnice doma prema djetetu i njegovom ocu koje je, nakon potrage za djetetom, pronašla u ugostiteljskom objektu u blizini doma. Zabrinutost djelatnice bila je osnovana, jer se otac nije javio djelatnicima prilikom dolaska u dom i odvođenja djeteta.

U drugom slučaju radilo se o anonimnoj prijavi nasilja odgajatelja u domu nad djecom. Zatražili smo od MSPM-a provjeru navoda i ispitivanje situacije, no ni nakon dvije upućene požurnice nismo dobili odgovor.

Nasilje na drugim mjestima - Najučestalije prijave odnose se na **nasilje susjeda** prema djeci o čemu nas izvješćuju roditelji. Nakon provjere nerijetko saznajemo da su u pozadini sukoba dugotrajno narušeni susjedski odnosi, često zbog neraščišćenih imovinskopravnih pitanja, u koje se uključuju i djeca. U ovakve sukobe ubrajamo i prijave o narušenim rodbinskim odnosima, kad više rodbinski povezanih obitelji žive u zajedničkoj kući ili dvorištu. Nerijetko se roditelji obraćaju Uredu izlažući svoju djecu kao žrtve susjedovog nasilja, tražeći naše intervencije protiv susjeda, a prešućujući pritom vlastitu odgovornost za sukob i uključivanje djece. Uvodeći djecu u sukob, očekuju bržu i oštriju reakciju nadležnih tijela. Nakon provjere slučaja, roditelje upozoravamo na potrebu smirivanja konflikta i zaštite djece od svih oblika nasilja i zanemarivanja njihovih najboljih interesa. Nadležnim PU preporučamo detaljno ispitivanje ponašanja odraslih na štetu djece u svrhu identificiranja kažnjivosti ponašanja, budući da su djeca u takvim situacijama nerijetko izložena ne samo verbalnim već i fizičkim napadima, najčešće naguravanju, pljuskama, udaranju nogom u stražnjicu. U jednom slučaju, nakon verbalnog sukoba odrasli susjed je desetogodišnjem djetetu pljunuo u lice. U najvećem broju slučajeva policija utvrdi samo elemente prekršajnog ponašanja narušavanja javnog reda i mira i ignorira nasilno ponašanje odrasle osobe prema djetetu. Budući da roditelji iskazuju nezadovoljstvo ovakvim ishodom, upućujemo ih da se neposredno obrate nadležnom državnom odvjetniku za mladež kako bi se preispitalo postojanje nekog drugog prekršaja ili kaznenog djela s elementima nasilja na štetu djeteta.

Iz jedne prijave roditelja saznajemo za slučaj vršnjačkog nasilja u **ugostiteljskom objektu** u večernjim satima. Djevojčicu u dobi od 16 godina vršnjakinja je udarila u lice. Zbog krvarenja nosa i bolova ona je sama došla na odjel hitne medicinske pomoći, no, medicinska sestra ju je samo vizualno pregledala u čekaonici i bez pružanja pomoći uputila je da se javi u bolnicu na odjel traumatologije. Pri tome nitko od zdravstvenih djelatnika nije obavijestio policiju niti roditelje djeteta o događaju, već je dijete upućeno da samo u noći potraži pomoć u drugoj zdravstvenoj službi. Od zdravstvene institucije zatražili smo izvješće o okolnostima događaja

te razlozima zbog kojih nije primijenjen Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima i drugi propisi koji obvezuju zdravstvene djelatnike na postupanje u slučaju sumnje na počinjenje kaznenog djela. Zdravstvena ustanova nas je izvijestila o obavljenom unutarnjem nadzoru. Prema utvrđenom, u trenutku dolaska djevojčice djelatnici su pružali pomoć životno ugroženom pacijentu, a tegobe na koje se žalila djevojčica nisu upućivale na životnu ugroženost, zbog čega je upućena u drugu zdravstvenu ustanovu. Navodi se i da *„Prema izjavama radnika, roditelji i policija nisu obaviješteni sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, budući pacijentica svojim izgledom nije upućivala da se radi o osobi mlađoj od 18 godina, a posebno zato što je došla u prostorije hitne pomoći poslije 24 sata. Pacijentica tijekom razgovora s radnicima nije spomenula da je maloljetna, niti je tražila da se pozovu roditelji i policija"*. Ovakav odgovor upućuje na nepoznavanje mehanizama zaštite djece i prebacivanje odgovornosti na dijete u poduzimanju mjera za zaštitu djeteta.

U ugostiteljskom objektu - vrtnom restoranu nasilje od strane odrasle osobe doživjelo je i trogodišnje dijete o čemu nas je izvijestila njegova majka. Djeca gosti zajedno su se igrala i u igri verbalno sukobila. Majka jednog djeteta dva puta je snažno pljusnula tuđe dijete po licu pred očima zgranutih roditelja, koji ga, iznenađeni situacijom, nisu stigli zaštititi. Dijete je bilo u šoku, sat vremena nije prestajalo plakati i jecati, a vidljivo su mu „gorjele" uši i obrazi. Policija je u svom postupanju procijenila da se radi samo o prekršaju narušavanja javnog reda i mira, čime roditelji nisu zadovoljni. Uputili smo ih na obraćanje nadležnom državnom odvjetništvu zbog podnošenja kaznene prijave za kazneno djelo nasilničkog ponašanja. Od PU smo zatražili izvješće o postupanju u vezi s navedenim kaznenim djelom.

Jedna anonimna prijava ukazuje na dvojbeno ponašanje odraslih prema 11-godišnjem djetetu koje glumi u filmu. U sceni obiteljskog nasilja djevojčica je navodno dobila pravu, snažnu pljusku od glumice koja glumi njezinu majku te su joj zbog crvenila morali staviti hladan oblog na lice. Anonimnu prijavu proslijedili smo policiji koja nas je izvijestila da su obavili razgovore s roditeljima, djevojčicom, producentom, redateljicom, dramskom pedagoginjom koja brine o djetetu dok nema roditelja, glumicom koja glumi majku te šminkericama koje su djevojčici stavile oblog na lice. Svi uključeni su negirali nasilje, tvrdeći da je riječ o glumi, da to djevojčicu nije zaboljelo i da nema posljedica. Roditelji su izjavili da ne bi nikad dopustili stvarno zlostavljanje svoje kćeri, koju gluma veseli i mnogo joj znači. O sudjelovanju djece u umjetničkim audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima detaljnije pišemo u poglavlju o zaštititi djece od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova.

Saznajemo i za slučajeve vršnjačkog nasilja na **ulici i igralištu** zbog kojeg nam se obraćaju roditelji nezadovoljni postupanjem policije. Najčešće je riječ o nedostatnim informacijama o poduzetim mjerama te nezadovoljstvu što konkretno nasilno ponašanje policija vidi u domeni prekršaja, a ne kaznenog djela. Roditelje smo upućivali da se obrate nadležnom državnom odvjetniku za mladež. O postupanju prema djeci počiniteljima kaznenih djela i prekršaja više govorimo u zasebnom poglavlju pravosudno-zaštitnih prava.

U jednoj prijavi roditelji su, uočivši na djetetu modrice nepoznatog porijekla, izrazili sumnju na nasilno ponašanje zdravstvenih djelatnika za vrijeme liječenja djeteta **u bolnici**. Kako nisu dostavili nikakve podatke, uputili smo ih da se obrate MZ-u te komorama liječnika i medicinskih sestara.

Prateći pojavnost nasilja odraslih osoba prema djeci izvan obitelji i škole, možemo reći da je stupanj zaštite djece u ovim situacijama nedostatan, primarno zbog reakcija institucija koje određena ponašanja ne prepoznaju kao nasilje i stavljaju ga u domenu narušavanja javnog reda i mira. Negiranjem postojanja nasilja posredno se negira i pravo djeteta da bude zaštićeno od nasilja svake vrste. Ne prepoznaje se ni štetnost nasilja, kako za samo dijete, tako i za javnost. Nasilno ponašanje odraslih osoba tako postaje primjer prihvatljivog i dopuštenog načina „kažnjavanja" djeteta.

O potrebi učinkovitije zaštite djece od nasilja odraslih osoba izvan obitelji govori i presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu državljanina Hrvatske protiv Hrvatske u kojoj je Sud donio presudu kojom je utvrđeno da je građaninu povrijeđeno pravo na privatni život. Obavijest o presudi je objavljena, presuda još nije konačna. Građanina je prije 10 godina, u njegovoj dobi od 13 godina, lakše tjelesno ozlijedio otac drugog djeteta. Protiv napadača su pokrenuti prekršajni i kazneni postupci na nadležnim sudovima, no oba postupka su obustavljena zbog zastare. Europski sud je utvrdio da je zbog neaktivnosti domaćih sudova i

državnog odvjetništva došlo do zastare postupaka koji su se vodili protiv napadača na podnositelja, zbog čega RH nije ispunila svoju pozitivnu obvezu da zaštiti psihički i fizički integritet podnositelja od drugih osoba. Ta pozitivna obveza ne odnosi se samo na donošenje zakona kojima se pojedinci štite od nasilja, već i na odgovarajuću primjenu tih zakona od strane državnih tijela.

2.1.6.4 Nasilje putem interneta i mobitela

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Praćenje nasilja putem interneta i mobitela odvija se kroz četiri područja: nasilje među djecom putem interneta i mobitela, nasilje odraslih nad djecom, nasilje djece nad odraslima i štetne sadržaje za djecu. Osim rada na pojedinačnim prijavama, aktivnosti Ureda usmjerene su prevenciji i zaštiti djece od zlouporabe putem interneta i mobitela, u suradnji s civilnim i javnim sektorom.

Tijekom 2012. godine Ured je zaprimio 14 pojedinačnih prijava vezanih za nasilje putem interneta i mobitela. Da je broj djece koja su doživjela neki od oblika nasilja putem interneta i mobitela puno veći svjedoče i podaci MUP-a, koji u 2012. godini bilježi, primjerice, 50 kaznenih djela dječje pornografije na računalnom sustavu ili mreži.

Od 14 prijava našem Uredu, 11 se odnosilo se na nasilje putem interneta, od toga se sedam odnosilo na nasilje među djecom, dvije na nasilje odraslih nad djecom i dvije na nasilje djece prema odraslima putem interneta. Tri prijave odnosile su se na nasilje putem mobitela, od čega je u dva slučaja riječ o nasilju odraslih prema djeci, a u jednom o nasilju djece prema odraslima. Postupanje Ureda u ovakvim situacijama uključivalo je obraćanje MUP-u, nadležnim prosvjetnim tijelima te tijelima socijalne skrbi kao i savjetovanje roditelja i učitelja sa svrhom uklanjanja neprimjerenih sadržaja internetskih stranica, sprečavanja daljnjih povreda te poduzimanja drugih zaštitnih i preventivnih mjera.

Pored pisanih prijava, Uredu su se u vezi s ovom problematikom često obraćali roditelji i stručnjaci koji su putem telefona tražili savjet o mogućnostima zaštite djece nakon doživljenog nasilja putem interneta i mobitela. U pojedinim prijavama uočeno je kako odrasli, posebice roditelji i učitelji, još uvijek ne shvaćaju nasilje putem interneta i mobitela jednako ozbiljnim kao vršnjačko nasilje kroz izravni kontakt.

Uglavnom su nam se javljali roditelji na ime čije djece su vršnjaci otvarali lažne profile s pogrdnim nazivima bez njihovog znanja te ih izlagali grupnom nasilju ili su provaljivali u njihov Facebook profil te slali poruke uznemirujućeg pornografskog sadržaja prijateljima. Indikativno je da su u velikom dijelu prijava počinitelji bili mlađi od 12 godina. U ovakvim slučajevima obraćali smo se policiji, koja bi proslijedila izvješće CZSS-u te upozorila roditelje da djeca mlađa od 13 godina ne bi smjela imati Facebook profil.

Jedan slučaj odnosio se i na kreiranje FB profila na ime djeteta od strane nepoznate muške osobe koja je prilikom komunikacija preko društvene mreže pokazivala svoje spolovilo, koristeći web kameru. Zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, MUP je dostavio ODO-u izvješće za daljnje nadležno postupanje.

Obratio nam se i otac djevojčice kojoj su satima na mobitel dolazile izrazito vulgarne i poruke pornografskog sadržaja s jednog telefonskog broja, kao i pozivi da na određeni broj šalje riječ DA, kako bi postala korisnica *sexy chata*. Otac se obratio T-comu, koji ga je izvijestio da je broj s kojeg dolaze poruke zakupljen i da je zakupnik tvrtka iz Zagreba, koju je otac potom kontaktirao. Ispričali su se i ubrzo blokirali sadržaje, ali nisu rekli ocu kako su došli do broja mobitela. Tvrdili su kako je netko njih kontaktirao s tog broja, što otac opovrgava i potvrđuje uvidom u sve pozive.

U jednoj prijavi obratili su nam se roditelji djevojke koja je izgubila mobitel na kojem je imala pristup Facebooku. Prema njihovim navodima, netko je zloupotrijebio njezin FB profil kako bi časopisu „OK", za rubriku o Facebooku uz pitanje: „Koji je najluđi nadimak koji ste dali profaču?", uputio tekst uvredljivog sadržaja o profesorima, potpisan punim imenom i prezimenom djevojke. Roditelji su od odvjetničkog ureda koji zastupa profesora zaprimili zahtjev za javnom isprikom u časopisu „OK", isprikom djevojke pred nastavničkim vijećem te materijalnom satisfakcijom. Tim povodom obratili smo se policiji te uputili upozorenje i preporuku nakladniku časopisa EPH-u o obvezi zaštite privatnosti djece i neprihvatljivosti poticanja djece da vrijeđaju profesore. Roditelji su se konzultirali s odvjetnikom i žele da on nastavi voditi taj slučaj

bez uplitanja sustava i policije. Profesor se također nije obraćao policiji te se slučaj i dalje vodi kroz privatnu tužbu profesora.

Povredu privatnosti i nasilje putem interneta utvrdili smo i u slučaju dječaka koji je osvojio dvije medalje na plivačkom maratonu, o čemu je objavljen članak na jednom portalu, a potom su o dječaku objavljivani uvredljivi komentari. MUP je utvrdio IP adresu i identitet korisnika te je izvijestio Općinsko državno odvjetništvo, a sadržaj sa stranice je ukinut.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Primili smo obavijesti od policijske postaje da je podnijela optužni prijedlog protiv dvojice sedamnaestogodišnjih mladića, zbog objavljivanja uvredljivog sadržaja o policijskim službenicima na Facebook profilu. Budući da je tom objavom, prema navodima, stvoreno ponižavajuće i uvredljivo okruženje na osnovi društvenog položaja i povrijeđeno dostojanstvo policijskih službenika, protiv obojice mladića podnesen je optužni prijedlog zbog prekršaja uznemiravanja iz **Zakona o suzbijanju diskriminacije**. Jednome od njih je pravomoćnom presudom nadležnog Prekršajnog suda izrečen sudski ukor zbog prekršaja uznemiravanja iz ZSD-a. Ne sporimo da je riječ o uvredljivom i ponižavajućem ponašanju (što je potvrđeno i pravomoćnom presudom utemeljenom na priznanju mladića, u čiji sadržaj ne možemo ulaziti). U postupcima mladića vidimo vrijeđanje i omalovažavanje, ali dvojimo bi li navedeno bila diskriminacija, naročito po osnovi društvenog položaja, odnosno na temelju razlike u društvenom položaju, kako se to navodi u opisu optužnih prijedloga. Mišljenje i stav o tome smo zatražili od pučkog pravobranitelja.

U dva slučaja obratili su nam se roditelji nezadovoljni zbog pedagoških mjera, koje je škola izrekla njihovoj djeci zbog počinjenja nasilja putem interneta i mobitela.

Na zakonodavnoj razini zaštite djece, uočene prepreke u ostvarivanju zaštite djece su nepoznavanje i nepoštovanje zakonskih odredbi, odbacivanje kaznenih prijava, različito postupanje policije i pravosudnih tijela te, u postojećem Kaznenom zakonu, nedostatak posebne odredbe o inkriminaciji nasilja nad djecom putem računalnog sustava ili mreže, čime se dodatno krše prava djeteta. Pravni izvori koji su specifični za ovo područje pružanja kaznenopravne zaštite u Hrvatskoj su Kazneni zakon, Zakon o sudovima za mladež i Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Kad je riječ o odgovornosti roditelja i učitelja, ovo područje regulira i Obiteljski zakon te Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. U Hrvatskoj ne postoji propis koji priječi djetetu pristup društvenim mrežama. Premda sam Facebook zabranjuje djetetu mlađem od 13 godina da ima korisnički profil, svjedočimo da su nerijetko na toj mreži i mlađa djeca kojoj su profile otvorili roditelji ili su djeca dala lažne podatke.

Vijeće Europe je u novije vrijeme kreiralo tri međunarodna ugovora u vezi sa zaštitom djece na internetu: jedan protiv cyber-kriminala, jedan o zaštiti podataka te jedan protiv dječje pornografije i zlostavljanja djece, posebno usmjeren na internet. Sva tri međunarodna ugovora otvorena su za potpisivanje i izvan europskih zemalja s ciljem usklađivanja i standardiziranja, koliko je moguće, pravila za internet i funkcioniranje interneta vezano za djecu. Hrvatska je potpisnica Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Od 1. siječnja 2013. godine u Hrvatskoj je stupio na snagu novi Kazneni zakon, čija je važna novina to što se među seksualnim deliktima navodi inkriminacija mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba tzv. *grooming*. Ovo je novo kazneno djelo koje je uvedeno sukladno Konvenciji Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Njime se želi zaštititi djecu od spolne zlouporabe od odraslih osoba koje su početno upoznali putem telefona ili interneta, *chatrooma*, različitih igara i sl. Pritom nije dovoljno da odrasla osoba samo kontaktira s djetetom putem interneta ili telefona s ciljem da ga spolno iskoristi, već je za postojanje kaznenog djela potrebno da odrasla osoba poduzme i korake da dođe do susreta s djetetom.

Zlouporaba djece putem interneta, prema novom Kaznenom zakonu, procesuirat će se i kroz kaznena djela: prijetnje, nametljivog ponašanja, povrede tajnosti pisama i drugih pošiljaka, neovlaštenog zvučnog snimanja i prisluškivanja, neovlaštenog slikovnog snimanja, nedopuštene uporabe osobnih podataka, sramoćenja, klevete, djela protiv časti i ugleda, mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba, upoznavanje djeteta s pornografijom, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, povrede privatnosti djeteta. Očekujemo da će primjena novog Kaznenog zakona pridonijeti podizanju razine zaštite djece u ovom području.

Iz prijava Uredu uočeno je kako se prema djeci počiniteljima nasilja preko interneta i mobitela različito postupa te da ni djeca ni roditelji nisu upoznati s posljedicama takvih ponašanja. U pogledu zaštite djeteta od nasilja putem interneta i mobitela, uočava se da ni roditelji ni učitelji nisu informirani o načinima zaštite djeteta, o postupanju nadležnih tijela nakon doživljenih povreda, kao ni o sankcijama i pedagoškim mjerama za djecu počinitelje. Roditelji često izražavaju strah od ovih problema i bespomoćnost, ne traže psihološku pomoć za svoju djecu, bila ona žrtve ili počinitelji nasilja, ne nadziru njihove aktivnosti te odustaju od podnošenja prijava i privatnih tužbi.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Unatoč slabostima na zakonodavnoj, praktičnoj i preventivnoj razini zaštite djece od zlouporabe putem interneta, do sada su u Hrvatskoj učinjeni brojni koraci prema podizanju razine zaštite djece. I javni i civilni sektor ulažu napore u zaštitne i preventivne aktivnosti u tom području. MUP je pokrenuo niz preventivnih aktivnosti. U sve su škole uvedeni programi koji filtriraju i blokiraju neprikladne internetske poruke i stranice, UNICEF-ov ured za Hrvatsku provodi od 2008. godine javnu kampanju *Prekini lanac* te program prevencije elektroničkog zlostavljanja u školama. U okviru kampanje izdan je i *Priručnik programa prevencije elektroničkog zlostavljanja* te je provedeno istraživanje (informacije dostupne na http://www.prekinilanac.org). Ministarstvo uprave, Ministarstvo unutarnjih poslova, Hrvatska akademska i istraživačka mreža CARNET, Tehničko veleučilište u Zagrebu, Udruga suradnici u učenju, Agencija za zaštitu osobnih podataka i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba osnovali su Centar za sigurniji Internet www.sigurnijiinternet.hr, s ciljem zajedničkog promicanja informatičke i računalne sigurnosti te prijave nezakonitih radnji. Svake godine obilježava se Dan sigurnijeg interneta u kojem sudjeluju brojne škole, pravobraniteljica za djecu, Agencija za odgoj i obrazovanje, CARNET i Udruga suradnici u učenju, koja je predstavnik Hrvatske u *Insafeu*, europskoj mreži informativnih centara koji promoviraju sigurno i odgovorno korištenje interneta. Na Dan sigurnijeg interneta, početkom veljače, učenici izlažu svoje multimedijske radove, obrazuju svoje vršnjake i savjetuju ih kako se primjereno i odgovorno ponašati na internetu, a u 2012. u toj je akciji sudjelovalo 1032 učenika s 564 učenička rada. Udruga Centar za nestalu i zlostavljanu djecu iz Osijeka provodi program *Web detektivi*, u kojem djeca uče detektirati i prijavljivati nezakonite i neprimjerene internetske sadržaje.

Ured pravobraniteljice za djecu u okviru svojih ovlasti aktivno sudjeluje u **promicanju** i zaštiti prava djece u ovom području. Uz navedena postupanja po pojedinačnim prijavama i zakonodavne aktivnosti pravobraniteljica kontinuirano upućuje preporuke vezane za zaštitu djece putem interneta te se zalaže i za dostupnost interneta svoj djeci. Uputila je preporuke nadležnim tijelima za dostupnost brzog interneta djeci na otocima te omogućavanje korištenja interneta u školi za djecu koja ga nemaju kod kuće. Djelatnici Ureda redovito sudjeluju na međunarodnim i nacionalnim stručnim skupovima o ovoj temi te su održali nekoliko predavanja i objavili stručne radove o zaštiti djece na internetu. Na web stranici pravobraniteljice za djecu www.dijete.hr su poveznice na stranicu Centra za nestalu i zlostavljanu djecu o zaštiti djece na internetu i Centra za sigurniji internet. Djelatnici Ureda sudjelovali su na godišnjoj konferenciji Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe CRONSEE, s temom „Zaštita djece od zloupotrebe putem interneta", kao i na EURODIG-u (Europskom dijalogu o internetu). Na oba međunarodna skupa naglašena je važnost kontinuirane edukacije djece od najranije dobi, roditelja, osoba koje rade u odgojno-obrazovnim ustanovama i svih osoba koje rade izravno s djecom, o mogućim opasnostima interneta te o načinima zaštite djece. Posebno se ističe potreba osnaživanja i uključivanja djece u prevenciju i rješavanje ovih problema, otvoreni dijalog odraslih i djece, uključivanje djece i mladih u rasprave o internetu te angažiranje djece u poučavanju odraslih o internetu.

> *Rezultati istraživanja Europske komisije „Sigurniji internet za djecu" pokazuju da 93% djece od devet do 16 godina ima pristup internetu barem jednom tjedno, a 60% svakodnevno. Djeca u prosjeku počinju koristiti internet oko sedme ili osme godine života. Mladi Europljani ostaju na internetu u prosjeku 88 minuta dnevno. Gotovo 60% djece od devet do 16 godina ima profil na društvenoj mreži, a od toga njih 26% ima javni profil, što predstavlja rizik za samo dijete i drugu djecu. Istraživanje pokazuje da 78% djece koriste društvene mreže stavljajući svoje osobne podatke on line bez filtera i bez ikakve ideje o rizicima. Ujedno pokazuje da je 41% europske djece naišlo na rizične situacije od dječje pornografije do* cyberbullinga.

Činjenica da djeca najveći dio slobodnog vremena provode na internetu, gdje doživljavaju i različite povrede svojih prava, upućuje na potrebu veće odgovornosti, brige i interesa cijele društvene zajednice za zaštitu djece u ovom području.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Broj prijava (11) koje se odnose na prava djece kao članova društvene zajednice u odnosu na ukupan broj prijava zaprimljenih u 2012. godini predstavlja najmanji broj obraćanja Uredu pravobraniteljice za djecu vezano za neko područje dječjih prava. Ovo nužno ne znači da se u društvu uvažava pravo djece na sudjelovanje, već može biti odraz nedovoljne osviještenosti o postojanju tog prava kao i odnosa odraslih prema mogućnosti da se glas djece čuje u društvu. Ovo područje uključuje pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su sposobna oblikovati vlastito mišljenje (u obiteljskopravnim pitanjima, školi, sportskom klubu, mjestima obavljanja izvanškolskih aktivnosti i na drugim mjestima), pravo na pristup informacijama, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, na slobodno udruživanje i mirno okupljanje i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija.

Obratilo nam se dijete koje je izrazilo zabrinutost zbog broja djece koja konzumiraju alkohol i cigarete već u osnovnoškolskoj dobi, što često prolazi bez ikakve reakcije odraslih. Upozorava i na rasprostranjenost različitih oblika vršnjačkog nasilja, uključujući problem izloženosti djece nasilju na društvenim mrežama. Rješenje vidi u senzibiliziranju šire javnosti na ove probleme.
Javilo nam se i dijete kojem odrasla osoba, s kojom je uključeno u zajedničke aktivnosti slobodnog vremena, nije dopustila da izrazi svoje mišljenje. Dijete je bilo povrijeđeno takvim ponašanjem. No, nitko od prisutnih odraslih nije podržao dijete niti mu je omogućio da izrazi mišljenje, koje ne mora nužno biti relevantno ostalim akterima događaja, kao što to nije uvijek i nužno niti mišljenje odraslih soba.

Jedan je roditelj izrazio zabrinutost i nezadovoljstvo zbog samog postojanja dječjih prava te je istaknuo: *„... ovo što je učinjeno sa zakonima o pravima djece donijelo je apsolutni kaos u svim institucijama počevši od obitelji gdje su djeca upoznata sa svojim pravima... a s druge strane njihove obaveze se nigdje ne spominju... roditelji posebno djece u pubertetu suočeni su sa izuzetno velikim problemima oko toga"*. Slična razmišljanja možemo, nažalost, čuti i od osoba koje svakodnevno u okvirima svojih profesionalnih uloga dolaze u kontakt s djecom. Nikako ne možemo dokučiti na koji način izražavanje mišljenja djeteta o pitanjima koja se tiču njegovog života ugrožava odrasle i predstavlja izvor *„apsolutnog kaosa"* u društvu. Stoga ponovno naglašavamo: Republika Hrvatska potpisala je i ratificirala Konvenciju o pravima djeteta, koju su institucije i građani dužni poštovati i primjenjivati. Ljudska prava, uključujući dječja prava, nikome se „ne daju", ne nasljeđuju se niti ih treba zaraditi ili zaslužiti. Ona nam pripadaju samim rođenjem i razlikuju se od **odgovornosti**, s kojima se ne rađamo, već ih trebamo razviti. Odrasli, prije svega roditelji, škola i društvena zajednica u tom procesu razvoja djetetu pomažu i potiču ga.

Djeca, kao ni odrasli, ne mogu činiti sve što žele i trebaju snositi posljedice i odgovornost za svoja ponašanja, odluke i reakcije, pri čemu ne smiju biti izložena nasilju niti drugim neprimjerenim, po razvoj djeteta ugrožavajućim postupcima. Kod neke će djece proces učenja i preuzimanja odgovornosti za ono što čine biti brži, kod druge sporiji. U nekim obiteljima, školama, ustanovama, odrasli će znati kako uspostaviti odnos s djetetom i pružiti mu podršku, u drugima to neće znati, no u tim je situacijama njihova odgovornost zatražiti pomoć za sebe i dijete. Društvo im tu pomoć mora osigurati sve dok im je potrebna, ukoliko je doista zainteresirano za dobrobit djece i obitelji. Nadamo se da ovakve reakcije odraslih ne proizlaze iz stvarnog neprijateljstva prema djeci već da su odraz nedovoljnog poznavanja koncepta ljudskih/dječjih prava.

Vijeće učenika jedne srednje škole obratilo nam se upitom o mogućnosti sudjelovanja učenika u mimohodu potpore razriješenoj ravnateljici škole. Učenici su u školi dobili informaciju da se bez roditeljske pratnje ne mogu uključiti u mimohod potpore ako nisu punoljetni, iz čega je vidljiva neupućenost u prava djeteta iz Konvencije o pravima djeteta. Obavijestili smo predsjednika Vijeća učenika da prema članku 15. Konvencije o pravima djeteta, djeca imaju pravo na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja te da učenici imaju pravo izraziti svoj stav i priključiti se i sudjelovati u mimohodu potpore i bez pratnje roditelja. No važno je voditi računa da je takav oblik okupljanja u skladu sa Zakonom o javnom okupljanju, za što su se dužni pobrinuti odrasli, ako su oni organizatori okupljanja, te osigurati poštovanje reda i mira i omogućiti da se okupljanje odvija u uvjetima koji jamče sigurnost svim sudionicima.

Dobili smo pritužbu u kojoj se navodi da je dvoje djece u dobi od 16 godina prisustvovalo održavanju izborne skupštine jedne političke stranke i sudjelovalo u glasovanju. Budući da prema Zakonu o političkim strankama u Republici Hrvatskoj, članom političke stranke može postati samo odrasla, punoljetna i poslovno sposobna

osoba, smatrali smo da navode iz pritužbe treba ispitati Ministarstvo uprave. Djeca mogu simpatizirati neku stranku i mogu to javno i reći, ali ne mogu biti članovi političkih stranaka, o čemu i rukovodstvo stranke mora voditi računa i ne dopustiti da se djecu dovodi u zabludu, primjerice da pomisle kako mogu imati prava odlučivanja u stranci. Djeca općenito mogu biti zainteresirana za politiku u svojoj lokalnoj sredini, to jest za političke odluke koje se neposredno reflektiraju na njihov život. Prema Konvenciji o pravima djeteta djeca imaju pravo izraziti mišljenje o svim pitanjima koja se na njih odnose te se i kod nas i u svijetu djecu nastoji uključiti u proces donošenja odluka u jedinicama lokalne samouprave (najčešće o tome gdje će se graditi igrališta, dom mladih i kakve sadržaje treba ponuditi djeci i mladima). Zato je uobičajeno da nositelji lokalne vlasti konzultiraju djecu o tome što bi željela poboljšati u svome mjestu i općenito o pitanjima koja se izravno tiču kvalitete njihova života i odrastanja. Ali uobičajeno je da to čine službeni predstavnici jedinica lokalne samouprave, koji donose i realiziraju programe razvoja općina i gradova, a ne predstavnici stranaka.

Za djecu stariju od 16 godina pojedine stranke imaju organizirana tijela svojega pomlatka, koja ih primaju u članstvo. Međutim njihovo sudjelovanje i odlučivanje odnosi se na rad u tijelima tih organizacija mladih, a ne stranaka.

Bilježimo slučaj mogućeg snižavanja razine uključenosti djece kao članova društvene zajednice koji nam je prijavio Hrvatski filmski savez (HFS) zbog toga što se Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO) povukla iz organizacije Hrvatske revije filmskog i video stvaralaštva djece. Revija se u proteklih 50 godina održavala kao središnje državno natjecanje u području dječjeg filmskog stvaralaštva, okupljajući školske i izvanškolske filmske družine, a organizator je bio HFS, uz financijsku i organizacijsku potporu MZOS-a, kasnije AZOO-a. Neočekivano, AZOO je krajem 2012. odlučio da u 2013. godini više neće sudjelovati u organizaciji Revije, prepuštajući HFS-u da sam snosi troškove. AZOO će ubuduće samostalno organizirati Smotru hrvatskog školskog filma, na kojoj neće moći sudjelovati djeca koja snimaju filmove u izvanškolskim klubovima, već samo školske družine. Budući da filmske družine zasad postoje u svega 10% osnovnih škola time se znatno sužava broj sudionika Smotre. Pri donošenju odluke o novom načinu organiziranja smotre filmskog stvaralaštva nitko nije pitao za mišljenje djecu, ni u školama ni u klubovima. HFS je dosad njegovao cjeloviti pristup ovim aktivnostima, potičući međusobno učenje i suradnju školskih i izvanškolskih klubova, naglašavajući da je riječ o istoj djeci, jer sva su ona učenici osnovnih škola. AZOO je, pak, odlučio odvojiti djecu prema tome kojem „sustavu" pripadaju voditelji filmskih družina, favorizirajući isključivo školske voditelje. Smatramo da je ta odluka vođena ponajprije interesima odraslih, a ne interesima djece, te će na dulji rok štetiti djeci, ponajprije zato što obeshrabruje suradnju izvanškolskih i školskih klubova (što ide na štetu školskih), a istodobno stvara dojam da je dječja izvanškolska filmska produkcija „neslužbena" i manje vrijedna, jer ju školski sustav ne priznaje.

U skupini prava djece kao članova društvene zajednice nalazi se i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija. Budući da su prijave vezane uglavnom za medijske sadržaje, o tome izvješćujemo u poglavlju o medijima.

Primili smo i mali broj prijava povreda prava na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, koje prikazujemo u poglavlju o kulturnim pravima djece.

2.3. OBRAZOVNA PRAVA

U 2012. primili smo 161 prijavu pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje, što predstavlja 13% od ukupnog broja primljenih prijava, a njima je obuhvaćeno ukupno 182 djece. Prijave ovih pojedinačnih povreda prava djece na trećem su mjestu po brojnosti, iza prijava povreda prava na roditeljsku skrb i zaštitu od nasilja. Pravobraniteljica je postupala i prema prijavama koje su se odnosile na cijele odgojno-obrazovne skupine, razrede ili ustanove, koje bilježimo kao opće inicijative ureda, te u tim predmetima nije bilo moguće odrediti točan broj djece. Uz povrede obrazovnih prava, djeca su u odgojno-obrazovnom sustavu doživljavala i povrede drugih prava, poput prava na zaštitu od nasilja, na zaštitu od diskriminacije, na privatnost te povrede kulturnih i zdravstvenih prava, o čemu pišemo u drugim dijelovima izvješća. Iz praćenja pojedinačnih povreda prava djece proizašle su aktivnosti Ureda kao što su preporuke, prijedlozi i upozorenja relevantnim tijelima i institucijama u odgojno-obrazovnom sustavu te sudjelovanja u izmjenama i dopunama zakona. Najveći broj prijava odnosi se na prava djece u osnovnoškolskom (81) i u srednjoškolskom obrazovanju (44), a potom slijede prijave koje se odnose na predškolski odgoj i obrazovanje (36). Od toga je bilo 17 prijava pojedinačnih

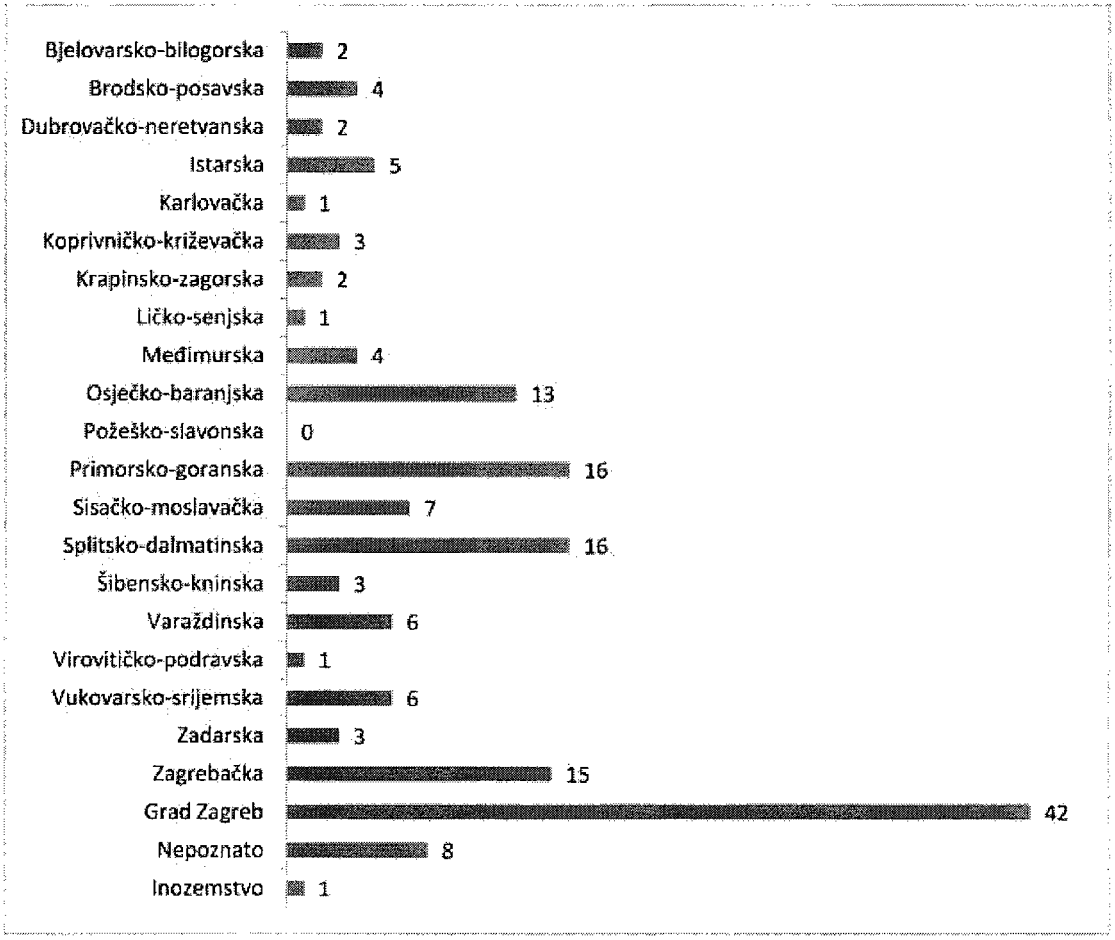
povreda prava na dostojanstvo djece u ocjenjivanju i izricanju pedagoških mjera. Od ukupnog broja prijava 38,5% odnosilo se na povrede prava djece s teškoćama u razvoju (62).

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema razinama odgojno-obrazovnog sustava

	DV	OŠ	SŠ	Ukupno
Ukupno	36	81	44	161
Od toga djeca s TUR	17	35	10	62

Najviše prijava bilo je iz Grada Zagreba (42), iz Splitsko-dalmatinske (16) i Primorsko-goranske (16) te iz Zagrebačke županije (15).

Prijave pojedinačnih povreda obrazovnih prava djece po županijama

Prema sadržaju, prijave su se odnosile na:

- dostupnost odgoja i obrazovanja
- sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete odgoja i obrazovanja
- kadrovske uvjete te programe i sadržaje odgoja i obrazovanja
- međusobne odnose roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova
- primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju.

2.3.1 Dostupnost odgoja i obrazovanja

Prema podacima MZOS-a, u pedagoškoj/školskoj godini 2012./2013. programima predškolskoga odgoja i obrazovanja obuhvaćeno je ukupno 141.608 djece u 742 predškolske ustanove. U osnovnoškolski odgoj i obrazovanje uključeno je ukupno 338.191 dijete u 875 osnovnoškolskih ustanova, a u srednjoškolski odgoj i obrazovanje ukupno 179.546 djece u 434 ustanove. Od ukupnog broja djece u sustavu odgoja i obrazovanja (659.345) najviše ih je uključeno u osnovnoškolski odgoj i obrazovanje (51,29%), a najmanje u predškolski odgoj i obrazovanje (21,48%), dok ih je u srednjoškolski odgoj i obrazovanje uključeno 27,23%.

Veliki broj pritužbi odnosio se na nedostupnost **dječjih vrtića i odgovarajućih programa predškolskog odgoja i obrazovanja**. Obraćali su nam se roditelji predškolske djece zbog: neostvarenog upisa djeteta u vrtić; nemogućnosti premještaja djeteta iz jedne odgojne skupine u drugu; nepristajanja na premještaj djeteta iz jedne odgojne skupine u drugu na udaljenijoj lokaciji; nemogućnosti upisa djece s teškoćama u razvoju (TUR) u vrtić, unatoč preporuci stručnjaka, zbog navodne prekapacitiranosti vrtića i nedostatka stručne pomoći; te nemogućnosti upisa djece s TUR, unatoč ostvarenim bodovima temeljem kojih dijete ostvaruje zakonsku prednost pri upisu.

Obraćali su nam se roditelji ukazujući na problem sufinanciranja troškova boravka u vrtiću od strane jedinice lokalne samouprave koja je osnivač vrtića, u slučajevima kada jedan roditelj nema prebivalište na području jedinice lokalne samouprave i kada je jedan od roditelja nezaposlen, zbog nemogućnosti ostvarivanja subvencioniranja boravka u vrtiću na području druge jedinice lokalne samouprave, kao i zbog neostvarivanja upisa djeteta u vrtić zbog zahtjeva jedinice lokalne samouprave da odrasli članovi obitelji prethodno podmire svoja dugovanja prema lokalnoj samoupravi. U ovim slučajevima propitivali smo razloge nemogućnosti ostvarivanja prava na predškolski odgoj i obrazovanje te predškolskim ustanovama i osnivačima uputili preporuke za postupanje i iznalaženje rješenja u najboljem interesu djeteta. Naše preporuke u nekim slučajevima nisu prihvaćene, zbog financijskih nemogućnosti jedinica lokalne samouprave da svoj djeci na svojem području osiguraju dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja.

Problem nedostupnosti bio je izražen i zbog smanjenih iznosa subvencija za boravak djece u dječjim vrtićima od strane osnivača (općina, gradova, županija) ili zbog toga što je uveden način subvencioniranja ovisno o dohodovnom cenzusu roditelja. Privatni osnivači dječjih vrtića problematizirali su nejednako subvencioniranje boravka djece u dječjim vrtićima kojima je osnivač lokalna zajednica i privatnim dječjim vrtićima. Iz pritužbi je često vidljiva ljutnja, nemoć i frustriranost roditelja zbog nepostojanja predškolskih ustanova u nekim jedinicama lokalne samouprave i nemogućnosti predškolskih ustanova da upišu i prihvate svu djecu. Osim toga, nekim dječjim vrtićima prijeti opasnost od prestanka rada, a neki prestaju s provođenjem pojedinih programa predškolskog odgoja i obrazovanja, zbog nedostatka financijskih sredstava osnivača. O ovim slučajevima pišemo u drugom dijelu izvješća o lokalnoj zajednici u zaštiti prava djece.

Prema podacima MZOS-a, broj dječjih vrtića je, u odnosu na 2011. godinu, uvećan za 13 matičnih objekata i 39 područnih objekata.

Usprkos tendenciji povećanja broja dječjih vrtića, što je vidljivo iz podataka MZOS-a, problemi **dostupnosti i odgovarajućih kapaciteta** ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i osiguravanja odgovarajućih predškolskih programa i dalje su vrlo izraženi, uz sve težu financijsku situaciju osnivača, dječjih vrtića i roditelja. Jedinice lokalne samouprave, uslijed nedostatka financijskih sredstava za povećanje dostupnosti i kapaciteta predškolskih ustanova na svojem području te nemogućnosti da upišu svu djecu, svojim odlukama dodatno propisuju razne uvjete za upis i prihvat djece, čiji se učinci odražavaju na nejednakim mogućnostima za djecu najranije dobi. Važna novost je najavljeno uvođenje **obvezne predškole** za svu djecu u godini prije polaska u osnovnu školu, što je predviđeno kao novo rješenje u izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, koje su trenutačno u pripremi. Zabrinjavaju informacije, koje doznajemo iz medija, da bi, u slučaju uvođenja obvezne predškole, roditelji čija djeca već pohađaju neki od programa predškolskog odgoja i obrazovanja plaćali obveznu predškolu, dok bi roditelji čija djeca ne pohađaju predškolski odgoj i obrazovanje bili oslobođeni te obveze. Smatramo da država mora preuzeti brigu za organizaciju i osiguravanje odgovarajućih kapaciteta za provedbu obvezne predškole i uspostaviti način financiranja koji će se primjenjivati jed-

nako za svu djecu, budući da je Ustavom propisano da je obvezno obrazovanje besplatno u skladu sa zakonom. Rješenje prema kojem bi obveznu predškolu jedni roditelji morali plaćati, a drugi ne, smatramo neprihvatljivim sa stajališta osiguravanja jednakog pristupa uključenju svih predškolaca u obvezni odgoj i obrazovanje.

Važan pomak u brizi za skrb o djeci predškolske dobi je konačno zakonsko uređenje izvaninstitucionalnog oblika skrbi o djeci predškolske dobi Zakonom o dadiljama, koji je donesen u ožujku ove godine. Ovim Zakonom konačno se regulira rad dadilja „na crno" kojima roditelji povjeravaju djecu na čuvanje i skrb najčešće upravo zbog problema nedostupnosti predškolskih ustanova i odgovarajućih programa predškolskog odgoja i obrazovanja. Smatramo osobito važnim uređenje djelatnosti dadilja s propisanim statusom dadilja, potrebnim kvalifikacijama i kompetencijama, kao i nadzora nad tom djelatnosti te ostalih uvjeta za kvalitetan i kontroliran oblik ovakve skrbi o djeci.

U osnovnom obrazovanju problem dostupnosti očitovao se u nemogućnosti premještaja djece u osnovnu školu na drugom upisnom području te u organiziranju produženog boravka u školi i školskog prijevoza djece. Iz pritužbi zbog nemogućnosti **premještaja djece u drugu osnovnu školu** vidljivo je da su molbe roditelja bile motivirane nezadovoljstvom školom, učiteljima, izloženošću djeteta vršnjačkom nasilju i neodgovarajućem stručnom pristupu rješavanju problema od strane djelatnika i stručne službe, razočaranjem u uspjeh i postignuća djeteta. Škole pritom različito postupaju kad odlučuju o prihvatu i upisu djece s drugog upisnog područja. Neke škole prihvaćaju ih bez problema, a neke obrazlažu nemogućnost upisa djeteta s drugog upisnog područja nedostatkom prostora i kadrovskih kapaciteta ili se pozivaju na nemogućnost djeteta da prati nastavu iz stranog jezika (koji će mu sada biti prvi strani jezik, a u prethodnoj školi mu je bio drugi). Ovisno o okolnostima konkretnog slučaja obraćali smo se MZOS-u i Agenciji za odgoj i obrazovanje (AZOO) sa zahtjevima za provođenje nadzora nad postupanjem škola te uredu državne uprave u županiji i školi, ukazujući na potrebu iznalaženja rješenja u najboljem interesu djeteta i osiguravanja dodatne stručne pomoći djetetu u ovim slučajevima.

U odnosu na problematiku **produženog boravka u osnovnim školama**, koji organizira i financira jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, primali smo upite roditelja o načinima ostvarivanja olakšica u plaćanju novih cijena produženog boravka, zatim pritužbe da neke škole nemaju organiziran produženi boravak djece u školi, iako postoji interes roditelja za takvim programom, te pritužbe na visinu cijene produženog boravka. Iako je Državnim pedagoškim standardom osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja utvrđeno organiziranje produženog boravka s najmanje 14, a u pravilu s 20 učenika, što je trebalo ostvariti do kraja 2012. godine, izražen je problem dostupnosti takve vrste boravka učenika u razrednoj nastavi.

Prema podacima MZOS-a, u školskoj godini 2012./2013. od 866 osnovnih škola, za koje je MZOS zaprimio podatke, produženi boravak organiziran je u 266 osnovnih škola (30,72%) odnosno u 835 razrednih odjela za 17.569 djece od 1. do 4. razreda osnovne škole (11,12% od ukupnog broja učenika razredne nastave). U tri županije (Koprivničko-križevačkoj, Virovitičko-podravskoj i Vukovarsko-srijemskoj) nema ni jedne škole s organiziranim produženim boravkom. Najveći broj škola koje imaju organiziran produženi boravak je u Gradu Zagrebu, Primorsko-goranskoj i Istarskoj županiji. U većini škola, u produženi boravak najčešće su uključena djeca prvoga razreda, jer zbog prostornih uvjeta ne postoje mogućnosti za rad većeg broja razrednih odjela.

Primali smo pritužbe roditelja zbog nedostatka organiziranog **prijevoza djece do osnovne škole,** otežanog pristupa organiziranom prijevozu, neusklađenosti voznih redova različitih prijevoznika i njihovoj neprilagođenosti obvezama školske djece, što se odražava na mogućnost redovitog pohađanja nastave. Zbog toga djeca ponekad nailaze na nerazumijevanje škole u situaciji koja je uvjetovana objektivnim razlozima prometne nepovezanosti ili organizacijskih problema prijevoza. Roditelji se pritužuju i na ugroženost sigurnosti djece koja do organiziranog prijevoza pješače kilometrima, često u ugrožavajućim uvjetima.

Od ukupnog broja učenika u osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju, u prijevoz učenika osnovnih škola je, prema podacima MZOS-a, uključeno 80.226 djece (23,73%). Najveći udio učenika putnika u ukupnom broju učenika osnovnih škola u županiji je u Krapinsko-zagorskoj (45,70%) i Zagrebačkoj županiji (41,05%), a najmanji u Gradu Zagrebu (5,35%).

Iako je zakonska obveza osnivača da financira prijevoz učenika osnovnih škola i organizira prijevoz učenicima razredne nastave koji žive na udaljenosti od najmanje tri kilometra od škole, te učenicima predmetne nastave koji žive na udaljenosti od najmanje pet kilometara od škole, smatramo da bi u okolnostima posebnih i otežanih prometnih uvjeta, radi veće sigurnosti učenika, osnivač škole morao osigurati prijevoz učenicima bez obzira na udaljenost, u skladu s Državnim pedagoškim standardom, što smo naglasili i u našem prošlogodišnjem izvješću.

U srednjoškolskom obrazovanju pritužbe su se većinom odnosile na nemogućnost promjene obrazovnih programa, na provedbu državne mature, na elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole i na organizaciju i financiranje prijevoza srednjoškolaca.

U slučajevima pritužbi na nemogućnost **promjene obrazovnog programa** ili srednje škole, ukazivali smo na zakonske odredbe koje dopuštaju promjenu programa tijekom školovanja prema odluci nastavničkog vijeća, koje promjenu programa može uvjetovati polaganjem razlikovnih/dopunskih ispita. Djeca i roditelji obraćali su nam se pritužujući se na greške u ispitnim materijalima za **državnu maturu**. Podsjećamo da smo u 2011. uputili preporuku Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja u kojoj smo upozorili da prilikom pisanja ispita učenici ne bi smjeli trpjeti negativne posljedice nedovoljno jasnih pravila rješavanja zadataka. Isto tako, upozorili smo ih da bi formalne procedure trebale biti ustanovljene u interesu učenika, jednoznačne i maksimalno pojednostavljene, upravo zato da učenicima olakšaju, a ne otežaju polaganje ispita.

U slučajevima pritužbi na **elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole**, koje odlukom utvrđuje MZOS svake školske godine, obraćali smo se MZOS-u zatraživši tumačenja i ispitivanje slučaja. U povodu obraćanja roditelja s pritužbom zbog nemogućnosti podnošenja prijava za upis djece u više srednjih škola, MZOS nas je obavijestio da će od sljedeće školske godine učenici moći, prilikom prijave za upis, izabrati više programa obrazovanja u više škola, da se uvode elektroničke prijave u srednje škole i uspostavlja informacijski sustav prijava i upisa u srednje škole. Smatramo da bi se time učenicima omogućio transparentan i jednostavniji upis u srednju školu uz elektroničku obradu podataka, bez administrativnih procedura. U svezi s provedbom upisa obraćale su nam se i srednjoškolske ustanove kojima je bila sporna primjena pojedinih elemenata i kriterija za izbor kandidata. Škole smo savjetovali da se za sve posebnosti koje se ne mogu riješiti u školi, niti u županijskom upravnom odjelu za obrazovanje i uredu državne uprave u županiji, roditelji i škola mogu obratiti MZOS-u koje je dužno donijeti konačnu odluku.

Početak ove školske godine obilježile su brojne prijave roditelja učenika prvih razreda srednjih škola, kojima su povrijeđena prava nepoštovanjem *Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./2013.* od strane odraslih, čime su **djeca postala žrtve propusta odraslih koji su odlučivali o njihovim upisima**. Veliki broj djece je u srednje škole upisan unatoč nedovoljnom broju bodova. Među njima se dio prijava odnosio i na djecu s TUR. O problematici upisa djece s TUR u srednje škole detaljnije pišemo u dijelu obrazovnih prava djece s TUR. Roditelji su nam u svojim obraćanjima ukazali kako su njihova djeca upisana u srednju školu u srpnju, uredno su im plaćene upisnine i kupljene knjige, a da prilikom upisa ni djeca ni roditelji nisu dobili nikakvu informaciju o eventualnim zaprekama za upis u obrazovni program koji su izabrali. Osim što su djeca i roditelji neprimjerenim postupanjem i propustom škole dovedeni u zabludu, oduzeta im je i mogućnost sudjelovanja u drugom i trećem upisnom krugu, a samim time je povrijeđeno i njihovo pravo na obrazovanje pod jednakim uvjetima. MZOS je naredio da se iz upisanih obrazovnih programa ispišu svi učenici upisani protivno spomenutoj Odluci. Djelatnici i roditelji ukazivali su kako se ispisom ovih učenika ugrožavaju prava i onih učenika koji imaju dovoljan broj bodova i pohađaju iste razrede, jer nedovoljan broj učenika u obrazovnom programu dovodi do ukidanja obrazovnog programa i pojedinih deficitarnih zanimanja. Budući da odluku o upisu za svaku školsku godinu, na prijedlog srednje škole i uz suglasnost osnivača, donosi ministar te, budući da elemente i kriterije za izbor kandidata za sve vrste srednjih škola jednom godišnje propisuje ministar, roditelje smo upućivali da se za rješavanje nastalih problema oko upisa obrate MZOS-u. Pravobraniteljica je uputila preporuku ministru znanosti, obrazovanja i sporta da u okviru svojih ovlasti s posebnom pažnjom utvrdi odgovornost nadležnih za upise, razmotri njihova postupanja i odluke te žurno donese odluku koja će isključivo biti u najboljem interesu djece, na način da se djeci pomogne da pronađu odgovarajuće zanimanje i nastave svoje srednjoškolsko obrazovanje. Podržavamo poštovanje zakonskih propisa od strane MZOS-a, no u cilju zaštite prava i najboljih interesa djece, držimo važnim da MZOS uputi pravovremenu i potpunu informaciju o upisima učenika u srednje škole djeci i roditeljima kako se ubuduće ne bi ponavljale ovakve situacije u kojima djeca postaju žrtve tuđih propusta i nezakonitih postupanja.

Prema podacima MZOS-a, u prijevoz učenika srednjih škola uključeno je 40,79% učenika srednjih škola. Najveći udio učenika putnika u ukupnom broju učenika u županiji je u Osječko-baranjskoj (71,82%), Virovitičko-podravskoj (65,02%) i Istarskoj županiji (64,04%).

Primili smo velik broj prijava vezanih uz problem **organizacije i financiranja prijevoza** za učenike srednjih škola. Posebice su nam se javljali roditelji djece iz područja koja nemaju organiziran javni gradski prijevoz, zbog neusklađenosti više vrsta javnog prijevoza sa školskim obvezama srednjoškolaca i nemogućnosti ostvarivanja sufinanciranog prijevoza. U pojedinačnim slučajevima preporučivali smo osnivačima škola i MZOS-u te prijevoznicima da preispitaju sve mogućnosti organizacije prijevoza učenika srednjih škola i osiguraju ga što prije. U prošlogodišnjem izvješću pisali smo o najavama financiranja prijevoza učenika srednjih škola od strane MZOS-a, ukazujući na to da takva mjera ne smije ostati jedina poticajna mjera za osiguravanje dostupnosti srednjeg obrazovanja. Budući da je Programom Vlade RH za mandat 2011.-2015. predviđeno uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja do stjecanja prve kvalifikacije, očekujemo da će država osigurati materijalne uvjete i potrebna financijska sredstva za provedbu te mjere za sve učenike.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), tijekom 2012. zabilježeno je 1038 novoprijavljenih maloljetnika u evidenciju HZZ-a, od čega bez škole i s nezavršenom osnovnom školom 340, a sa završenom osnovnom školom 698 maloljetnika. Tijekom 2012. zaposleno je 46 maloljetnika, a odjavljeno je iz evidencije 10 maloljetnika radi nastavka obrazovanja, dok je radi nejavljanja, nepridržavanja zakonskih odredbi i ostalih razloga odjavljeno 373 maloljetnika. U mjere aktivne politike zapošljavanja koje provodi HZZ, tijekom 2012. bilo je uključeno 19 maloljetnika bez škole ili sa završenom osnovnom školom.

Vezano uz sufinanciranje prijevoza učenika srednjih škola prema *Odluci Vlade RH o sufinanciranju međumjesnog javnog prijevoza za redovite učenike srednjih škola u razdoblju rujan-prosinac 2012.*, MZOS-u smo uputili preporuku, o kojoj smo obavijestili i Vladu RH, da preispita mogućnosti za sufinanciranje troškova prijevoza u najvećoj mogućoj mjeri za sve učenike koji koriste javni prijevoz. MZOS nas je obavijestio da je donošenjem spomenute odluke namjera bila svim učenicima omogućiti jednako pravo na nastavak školovanja nakon završene osnovne škole i da će razmotriti mogućnosti sufinanciranja mjesnog prijevoza za učenike srednjih škola. Nažalost, pri donošenju nove odluke o sufinanciranju za razdoblje siječanj-lipanj 2013., MZOS nije usvojio našu preporuku, te i nova odluka utvrđuje pravo na sufinanciranje samo međumjesnog prijevoza srednjoškolaca. Detaljnije o osiguravanju prijevoza srednjoškolaca pišemo u poglavlju Lokalna zajednica u zaštiti prava djece.

2.3.2 Sigurnosni, prostorni i organizacijski uvjeti odgoja i obrazovanja

U predškolskome odgoju i obrazovanju sadržaj pritužbi i upita bile su promjene odgojitelja u dječjem vrtiću i promjene prostora, dužina boravka djece u vrtiću, broj djece u odgojno-obrazovnim skupinama i njihova struktura, prehrana djece te zaštita zdravlja i sigurnosti djece. Bilježimo i slučajeve u kojima jedni roditelji zahtijevaju promjenu odgojiteljice koju smatraju ugrožavajućom za djecu, dok drugi peticijom zahtijevaju ostanak ili povratak upravo te odgojiteljice.

U slučajevima u kojima se roditelji pritužuju na **formiranje odgojno-obrazovnih skupina**, često inzistiraju na tome da njihovo dijete bude u skupini u kojoj su njegovi prijatelji ili koja se roditeljima čini poželjnom iz drugih razloga. U slučajevima u kojima su se roditelji prituživali na **nedostatak odgovarajućih prostornih uvjeta** u vrtiću i boravak odgojno-obrazovne skupine u neodgovarajućim uvjetima protivno Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe, te na formiranje odgojno-obrazovne skupine i upise djece protivno propisima, obraćali smo se prosvjetnoj inspekciji MZOS-a i AZOO-u i preporučivali provođenje nadzora nad radom vrtića. U jednom takvom slučaju MZOS i AZOO su u provedenom nadzoru naložili vrtiću da nadležnom upravnom tijelu županije podnese zahtjev za utvrđivanje ispunjenosti prostornih i materijalnih uvjeta za rad nove odgojne skupine, da u sljedećoj pedagoškoj godini obavi upise djece u skladu s propisima te da uskladi broj djece u odgojnim skupinama s Državnim pedagoškim standardom.

Neki roditelji traže pomoć, informacije i savjet u vezi s organizacijom rada, promjenom programa ili prostornim i kadrovskim uvjetima. Čini se da roditelji često ne dobiju u vrtiću potpunu informaciju o tome koje se prom-

jene predviđaju i namjeravaju učiniti, kao ni procjenu efekata tih promjena, ali nisu spremni tražiti odgovore na svoja pitanja u samom vrtiću.

Neka nas pitanja iznenađuju, poput upita o tome može li vrtić prihvatiti suglasnost roditelja/skrbnika da ovlasti punoljetnu osobu za **primopredaju djeteta** ili mogu li maloljetna braća odvesti dijete iz vrtića, iako zakon propisuje da predškolsko dijete uvijek mora biti pod nadzorom odrasle odobe. Iznenađuje i to što se ravnatelji i stručni suradnici u vezi s time obraćaju pravobraniteljici, a ne svojem osnivaču ili nadležnom ministarstvu ili AZOO-u radi savjetovanja. Roditelji od nas traže i tumačenje propisa iz područja predškolskog obrazovanja i Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe te ih upućujemo da se obrate MZOS-u.

Skraćivanje boravka u vrtiću djetetu koje boluje od celijakije, s obrazloženjem da mu vrtić ne može osigurati **odgovarajuću prehranu**, a majci se ne dopušta da donosi bezgluteinski obrok, razlog je jedne prijave. Ona nas zabrinjava, jer većina vrtića u Hrvatskoj prilagođava prehranu djetetu oboljelom od celijakije, pri čemu surađuju uprava, odgojitelji, kuharice, roditelji i djetetov liječnik. Čak ni teže zdravstvene teškoće, poput dijabetesa, fenilketonurije ili alergija, u mnogim vrtićima ne predstavljaju prepreku djetetovoj uključenosti. Osim toga, riječ je o djetetu s TUR koje je, prema navodima, dobro integrirano u vrtić, što može biti ugroženo odlukom dječjeg vrtića. Vrtiću smo stoga preporučili stvaranje uvjeta za nesmetani boravak djeteta oboljelog od celijakije.

U **osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju** roditelji su se žalili na česte **promjene učitelja, smanjenje razrednih odjela, formiranje novih razreda**, promjenu rasporeda sati, te na okolnost da nisu pravovremeno bili obaviješteni o promjenama. U svim slučajevima naglašavamo da je nužno da škole, pri planiranju rada, uvažavaju kontinuitet rada učitelja i nastavnika s djecom tijekom školovanja, da sve organizacijske promjene trebaju biti uvjetovane opravdanim objektivnim razlozima, a škole o tome moraju prethodno pravovremeno informirati roditelje i djecu i pripremiti ih na promjene. Primili smo i inicijativu roditelja za organizacijom rada škole u jednoj smjeni te smo ih uputili da se obrate MZOS-u i osnivaču škole.

> *Prema podacima MZOS-a od školske godine 2004./2005. smanjuje se broj osnovnih škola koje rade u tri smjene. U školskoj godini 2004./2005. u tri smjene radile su 52 osnovne škole (6,21%), a u 2012./2013. svega 17 matičnih osnovnih škola (1,95%). U 2004./2005. u jednoj smjeni radilo je 213 škola (25,45%), a danas u jednoj smjeni radi 399 osnovnih škola (41,08%). Većina osnovnih škola radi u dvije smjene, ukupno 491 (56,98%). Od 434 srednje škole, nastava je organizirana u jednoj smjeni u 146 škola (33,64%), u dvije smjene u 277 škola (63,82%), a u tri smjene u 11 srednjih škola (2,54%).*

Organizacija rada škola tijekom **gradnje, dogradnje, rekonstrukcije i uređenja škola** uvijek je aktualna problematika. U tim slučajevima upućivali smo škole i osnivače da o svim promjenama, razlozima za promjene i okolnostima u kojima će se tijekom radova u školi odvijati nastava, pravovremeno obavijeste roditelje i djecu. Posebno je zabrinjavajući slučaj po život i zdravlje djece **opasnih prostornih uvjeta u kojima se održava nastava** u Tehničkoj školi Nikole Tesle u Vukovaru, zato što radovi na sanaciji škole kasne. O ovoj smo problematici i našim aktivnostima pisali i u prošlogodišnjem izvješću. Problem smještaja učenika spomenute škole trajao je nekoliko godina i nije riješen, iako smo upućivali preporuke nadležnim tijelima. Zabrinjava da nas je, u odgovoru na preporuku iz veljače 2012., MZOS izvijestio da je utvrdio zadovoljavajuće uvjete za odvijanje nastave na zamjenskoj lokaciji Radničkog doma u Vukovaru do okončanja radova na obnovi, iako je nastava tijekom prošle zime bila prekinuta na nekoliko dana zbog izrazito niskih temperatura i neodgovarajućeg grijanja u školi, o čemu su javnost izvijestili i mediji. Zbog višegodišnjeg nerješavanja problema, a nakon tri preporuke nadležnim tijelima, u prosincu 2012. uputili smo upozorenje Vladi RH, potaknuti i obavijestima roditelja koji su, zbog ponovnog zastoja radova u školi, odlučili da djecu više neće slati na nastavu u prostorije Radničkog doma. Upozorili smo na grubo kršenje prava i interesa djece i zatražili žurno poduzimanje mjera za otklanjanje opasnosti za život i zdravlje djece, do kojih je došlo zbog propusta institucija. Učenici su prestali dolaziti na nastavu, na što je reagirao MZOS i učenici su smješteni u prostorije Veleučilišta „Lavoslav Ružička" u Vukovaru.

Neodgovarajuće prostorne i sigurnosne uvjete uočili smo i pri obilascima pojedinih osnovnih škola. Primjerice, neuredni i prljavi učenički toaleti u kojima nema toaletnog papira ni sapuna kao ni daske na wc školjci. Često nema ni svjetla, a pokvarene su i slavine. Na navedeni problem pravobraniteljici su posebice ukazali i učenici.

U školu smo uputili sanitarnu inspekciju MZ-a koja je provela nadzor te utvrdila brojne sanitarno-tehničke i higijenske nedostatke: „.... nadzorom je potvrđeno da u sanitarnim prostorijama nema pribora za održavanje osobne higijene, sapuna, papirnatih ubrusa i toalet papira; na slavinama je osigurana tekuća voda za pranje ruku u prizemlju, a sanitarne prostorije na prvom katu su zaključane zbog kvara instalacija uslijed čega je došlo i do ispadanja podnih ploča; zidovi i stropovi na spojevima dilatacija (spoj hodnika i svlačionica sportske dvorane) prekriveni su s plijesni zbog nedostatne izolacije i propuštanja vode; u sanitarnim prostorijama uz svlačionice sportske dvorane mjestimično nedostaju pločice, a na praonicama za noge mjestimično i slavine". Sanitarna inspekcija donijela je rješenje za otklanjanje nedostataka, a za utvrđeni prekršaj protiv pravne osobe i odgovorne osobe u pravnoj osobi podnijet je optužni prijedlog Prekršajnom sudu.

Roditelji su nam se obraćali i zbog **neuređenosti i neograđenosti školskih igrališta** koja su često parkirališta za osobna vozila i ugrožavaju sigurnost djece. Osobna vozila, koja se parkiraju u školskom dvorištu ili prometuju i parkiraju se pored škole i školskog igrališta, predstavljaju opasnost za djecu te takvi dijelovi školskog prostora, koji su namijenjeni djeci, trebaju biti ograđeni i odvojeni radi njihove sigurnosti. U takvim slučajevima upućivali smo školi i osnivaču škole preporuke da školski prostor, igrališta i dvorište ograde odgovarajućim ogradama. U jednom slučaju roditelji su nam ukazali na ugroženu sigurnost djece pri dolasku i odlasku djece iz škole, zbog prometa oko škole. Od grada smo dobili odgovor da policijski službenici povremeno, a naročito početkom školske godine vrše nadzor prometa i poštovanja prednosti prelaska pješaka preko pješačkih prijelaza te smo obaviješteni da je kružnim tokom osigurana regulacija prometa oko škole.

U dva slučaja roditelji i djelatnici škola ukazali su nam na problem okupljanja i neprimjerenog ponašanja odraslih osoba koje ispijaju alkohol na ulazu u školsko dvorište. U tim slučajevima upućivali smo preporuke i tražili izvješća osnivača škole i policije. U jednom slučaju upozoreni smo kako se za vrijeme trajanja nastave u školi organiziraju **sindikalni sastanci i prosvjedi**. Ravnateljica tvrdi da je to u večernjim satima i za vrijeme vikenda, budući da se škola u manjem mjestu koristi u društvene svrhe. U drugom slučaju obratila nam se predsjednica Školskog odbora obavijestivši nas o održavanju „skupa potpore ravnatelju" u dan vikenda, ispred osnovne škole u kojoj bi se u isto vrijeme trebao održati sportski program za učenike škole. Budući da se prema Zakonu o javnom okupljanju, mirno okupljanje i javni prosvjed ne smije održavati u blizini dječjih vrtića i osnovnih škola dok se u njima nalaze djeca, obratili smo se MUP-u sa zahtjevom da provjeri navode Školskoga odbora i poduzme mjere za zaštitu djece. U povodu naše preporuke MUP nas je obavijestio kako je utvrđeno da u vrijeme najavljenog okupljanja u prostorima škole neće biti nastavnih niti sportskih aktivnosti za učenike škole te je utvrđeno da nema zapreka za održavanje „skupa potpore". Začuđuje međutim, nesnalaženje škole koja nam se obraća dostavljajući nam mišljenje da se skup ne bi trebao održati u vrijeme kad su učenici u školi te traži intervenciju pravobraniteljice, umjesto da odmah po saznanju o mogućem održavanju skupa u vrijeme boravka djece u školi poduzme radnje za zaštitu prava učenika. Očito je da škola nije informirana o zakonskim propisima koji reguliraju ovakve slučajeve, niti o svojim dužnostima u takvim slučajevima.

Primali smo upite djelatnika škola u vezi s **dežurstvima učenika** na ulaznim vratima škole, a pravobraniteljica i njezini suradnici prilikom obilaska pojedinih škola primijetili su da nema osiguranog dežurstva ili da učenici sami dežuraju na ulaznim vratima škole. I u dosadašnjim izvješćima isticali smo ovaj problem kao i stav o dežurstvu učenika. Osim što su neka djeca za vrijeme dežurstva bila izložena prevelikoj odgovornosti, različitim pritiscima, rizičnim i neugodnim situacijama, ona pritom izostaju i sa nastave. Za dežurstvo učenika koje je postalo uobičajena praksa u školama ne postoji zakonsko uporište, a sigurnost djece je ugrožena.
U jednom slučaju obratila nam se pedagoginja osnovne škole pritužujući se na **postupanje policije** čiji su službenici, došavši u školu zbog vršnjačkoga nasilja, bez prethodnog razgovora sa stručnom službom otišli u razred prikupiti obavijesti o navodnom događaju, djetetu i djetetovom ponašanju u školi. Pedagoginja pita smije li učitelj ili stručni suradnik u tom slučaju davati policiji sve informacije o djetetu. Odgovorili smo kako držimo posve neprimjerenim dolazak policije u razred te ispitivanje djeteta pred svom drugom djecom bez prethodne najave i dogovora sa stručnim suradnicima i ravnateljem škole. Kako bi se u buduće spriječile eventualne slične situacije preporučili smo da škola, u suradnji s nadležnom policijskom upravom, dogovori način postupanja. Policija treba podatke o djeci prikupljati obazrivo, tako da im ne šteti i uvijek u nazočnosti roditelja ili skrbnika. Ako nije moguće osigurati nazočnost roditelja, umjesto njega razgovoru može biti nazočan djelatnik službe socijalne skrbi, a u školi će to biti ravnatelj ili stručni suradnik škole (pedagog, psiholog i sl.).
Problematika s kojom smo se susreli u 2012. je **štrajk odgojno-obrazovnih radnika,** zbog kojeg je došlo do

jednodnevnog prekida nastave za učenike osnovnih i srednjih škola. U dosadašnjoj praksi pokazalo se da štrajk, naročito višednevni, stvara velike probleme učenicima i roditeljima koji se nalaze između dviju sukobljenih strana. Roditelji su nam se obraćali tražeći od pravobraniteljice da zaštiti pravo djece na obrazovanje koje je, u slučaju štrajka odgojno-obrazovnih radnika, suprotstavljeno pravu odraslih na štrajk. U ovom slučaju ravnopravnost dvaju ustavnih prava - na osnovno obrazovanje i na štrajk - povrijeđena je u korist odraslih te je ugroženo načelo najboljeg interesa djeteta, koje mora imati prednost u svim aktivnostima koje se odnose na djecu. Budući da zakonodavac nije iskoristio pravo na ograničavanje štrajka u školama, dužnost je ravnatelja škola, kao pedagoških i poslovodnih voditelja škola, organizirati rad škole i dežurstvo za učenike za vrijeme štrajka te pravovremeno obavještavati djecu i roditelje o organizaciji i načinu rada škole u uvjetima najavljenog štrajka. Još smo 2004. godine preporučili MZOS-u da izradi plan postupanja u vrijeme i poslije štrajka, radi što bolje zaštite prava djece. To se naročito odnosi na prihvat učenika razredne nastave te odrađivanje izgubljenih sati na što primjereniji i prihvatljiviji način.

2.3.3 Kadrovski uvjeti, programi i sadržaji odgoja i obrazovanja

Škole su nam se obraćale i tražeći pomoć i intervenciju pravobraniteljice kako bi im se odobrilo **zapošljavanja stručnog suradnika** odgovarajućeg stručnog profila. I prilikom naših obilazaka školskih ustanova ravnatelji su nam ukazivali na problem nedostatka stručnih suradnika, koji se izravno odražava na nepravovremenu zaštitu djece. Školske ustanove iskazuju potrebe za zapošljavanjem stručnih suradnika zbog sve većih problema vezanih uz nasilje među djecom, ovisnosti i brojne druge probleme. Škole iskazuju i potrebu za zapošljavanjem **pomoćno-tehničkog osoblja**, primjerice kuharica i spremačica.

Prema podacima MZOS-a, u predškolskim je ustanovama zaposleno 18.716 djelatnika, od čega je 11.410 odgojitelja, 1.009 stručnih suradnika i 5.391 administrativnog i pomoćno-tehničkog osoblja. Udio stručnih suradnika je 5,4%. U školskoj godini 2012./2013. u osnovnim školama zaposleno je 47.545 osoba, odnosno 39.790 na bazi punog radnog vremena. Od toga 36.030 učitelja i stručnih suradnika, odnosno, na bazi punog radnog vremena, 29.473 učitelja i stručnih suradnika. Od ukupnog broja osoba na bazi punog radnog vremena, stručnih suradnika je 2.191,76 (5,5%). Jedan stručni suradnik pedagog, psiholog ili stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila radi prosječno s 242,2 učenika. U srednjoškolskim ustanovama zaposleno je 24.324 djelatnika, od čega je najviše nastavnog osoblja (73,7%). U srednjim školama zaposleno je 967 stručnih suradnika (4%), a na jednog stručnog suradnika dolazi 185,7 učenika. Tijekom 2012. u osnovnim i srednjim školama zaposlilo se 773,81 osoba (broj iskazan na bazi punog radnog vremena odnosno izračunom prosjeka tjedne norme), od čega 15 stručnih suradnika u osnovnim školama i 3 stručna suradnika u srednjim školama.

Sukladno Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja sve osnovne škole trebale bi imati potrebne stručne suradnike do 2017. godine, a sukladno Državnom pedagoškom standardu srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, sve srednjoškolske ustanove već su trebale imati potreban broj stručnih suradnika, jer je Standard stupio na snagu 2008. godine.

Najveći broj prijava povreda prava djece u području odgoja i obrazovanja odnosio se na **neprimjereno, neprofesionalno i neetično postupanje odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika** prema djeci. U više slučajeva zabilježenih **u predškolskom odgoju i obrazovanju** roditelji nas informiraju o neprofesionalnim pa i nasilnim ponašanjima odgojiteljica poput: zastrašivanja djeteta, vikanja, bacanja tanjura, fizičkog i drugog neprihvatljivog kažnjavanja, hranjenja na silu, zatvaranja djece u izdvojene prostorije. Sve se ovo, prema navodima, odražava na emocionalno funkcioniranje djeteta i rezultira emocionalnim teškoćama. Prijavljen nam je slučaj u kojem je četverogodišnja djevojčica, još u periodu prilagodbe, otišla sama iz vrtića kući, a da to nitko od zaposlenika nije opazio. Navodno je u razgovoru s roditeljem pedagoginja odgovornost za događaj pripisala djetetu, rekavši da je ono trebalo pitati kad ide iz vrtića, a ravnateljica je minimalizirala opasnost samostalnog odlaska djeteta iz vrtića. Pravobraniteljica je još 2005., a i kasnije, obaviještena o ugroženosti djece u jednom dječjem vrtiću zbog **ponašanja i postupaka odgojiteljice**, čiji odvjetnik inzistira na uvidu u spis pravobraniteljice i zahtijeva informacije o prijavama protiv odgojiteljice. Kako opetovane pritužbe zabrinjavaju, problem postoji već niz godina, a čini se da vrtić ne uspijeva zaštititi djecu, obratili smo se MZOS-u i AZOO-u i zatražili izvješće o nalazima, mjerama i perspektivi sigurnosti djece u ovom vrtiću.

Neka obraćanja pravobraniteljici odražavaju ili **nekompetentnost djelatnika** vrtića ili **nespremnost za preuzimanje odgovornosti** za odluke i informacije roditeljima o načelima rada ili o konkretnim odlukama u vezi s djecom.

Primamo i prijave u kojima, najčešće anonimni prijavitelj istovremeno navodi poduži niz problema: korupciju, pretrpanost grupa, neodgovarajući pristup radu stručnih suradnika, financijsko poslovanje, lošu prehranu i nedovoljno hrane za djecu, vjerska obilježja u prostorima vrtića, nereagiranje osnivača vrtića, nenapredovanje odgojitelja, nezadovoljavajuću higijenu. Na temelju takvih prigovora teško je procijeniti ozbiljnost problema i poduzimati mjere za zaštitu prava djece.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Kontinuirano primamo pritužbe zbog neprimjerenog, neprofesionalnog i neetičnog **postupanja djelatnika škola prema djeci**. Prijavljena su nam kršenja prava na privatnost djece na roditeljskim sastancima, izloženost djece izrugivanju i ponižavanju. U jednoj pritužbi navodi se da se učiteljica pred cijelim razredom, prije usmenog ispitivanja, narugala djetetu zbog ocjene iz drugog predmeta. Prijavljen nam je i slučaj učiteljice koja djecu ponižava, baca njihove stvari na pod, prijeti, a često im govori: „glupane, glupačo, marš u razred, idiote, kretenu". Jedna majka prijavljuje da je učiteljica njenom sinu koji je svjedočio ozljeđivanju učenice od strane drugog učenika, „stavila masku na glavu i odvela ga u razred da pokaže nasilnika". Obraćali su nam se roditelji čije je dijete, nakon što su prijavili kršenje njegovih prava službama izvan škole, snosilo negativne posljedice od strane učiteljice i škole (pogrde, psovke, uvrede te povrede privatnosti, jer su roditelji-prijavitelji bili javno prozivani na roditeljskim sastancima).

Ured kontinuirano prima podneske roditelja vezane za nepravilnosti u radu ravnateljice jedne osnovne škole, kao i primjedbe na provođenje inspekcijskog nadzora nad njezinim radom. U pritužbama roditelji preispituju objektivnost i neovisnost postupanja prosvjetne inspekcije. Primjedbe se ponavljaju već nekoliko godina i vidljiva je dugotrajnost postupanja nadležnih tijela u utvrđivanju uzroka problema, kao i dugotrajnost u donošenju konkretnih mjera u odnosu na ravnateljicu.

Obratili su nam se za savjet i roditelji ukazujući na to da vjeroučitelj koristi djecu kako bi naveo roditelje da potpišu peticiju protiv uvođenja zdravstvenog odgoja u škole. O ovoj problematici pišemo u nastavku, uz temu o programima i sadržajima odgoja i obrazovanja.

Uredu su se obraćali i roditelji zbog **povreda prava djece u procesu praćenja i vrednovanja učenika**. Roditelji se pritužuju na preveliki broj negativnih ocjena te potrebe odlaska djece na instrukcije, kao i na ocjene iz vladanja. Iz prijava je vidljivo da pojedini učitelji i nastavnici ne poštuju Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi.

U nekim slučajevima škola nije na vrijeme prepoznala probleme i teškoće kod djeteta niti mu pružila odgovarajuću pomoć i podršku u učenju i savladavanju gradiva, što je dovelo **do teškog kršenja prava, ozbiljnog narušavanja zdravlja**, a u jednom slučaju i teškog psihičkog stanja djeteta koje je trebalo ponavljati razred. Iz liječničkog nalaza, kao i iz inspekcijskog nadzora provedenog u školi proizlazi da je škola učinila više propusta tijekom školske godine, jer nije poduzela mjere da se stvore uvjeti za uspjeh djeteta u učenju, s obzirom na njegove zdravstvene tegobe.

Obratio nam se i otac učenika osnovne škole pritužujući se da je njegovom sinu nanesena nepravda time što je nakon polaganja popravnih ispita upućen na ponavljanje školske godine. Nakon provedenog inspekcijskog nadzora utvrđeni su određeni propusti, ali i to da djetetu nije na vrijeme bilo utvrđeno školovanje po prilagođenom programu za sve nastavne predmete. Da je to učinjeno, vjerojatno bi se mnogi problemi spriječili. U jednom slučaju obratili su nam se roditelji učenika osnovne škole, pritužujući se na status u kojem su se našla njihova djeca nakon provedenog inspekcijskog nadzora, pokrenutog na inicijativu djelatnika škole. U inspekcijskom nadzoru prosvjetni inspektor naredio je školi da troje učenika premjesti u niže razrede zbog toga što nisu položili popravne ispite u jesenskom ispitnom roku, ali su unatoč tome, upisani u više razrede, intervencijom i nezakonitim odlukama ravnateljice škole. Prosvjetni inspektor je dva mjeseca nakon početka nastavne godine naredio ponovni upis djece u niži razred u svojstvu ponavljača što se negativno odrazilo na psihosocijalni i emocionalni razvoj djece i njihovu motivaciju za školu, a ravnateljica je razriješena dužnosti. Pri tome, doznajemo od roditelja, kod dvoje djece nisu na vrijeme od strane škole prepoznate teškoće koje zahtijevaju primjereni oblik školovanja.

Roditelji su se pritуživali i na postupanje učitelja tjelesne i zdravstvene kulture prema djeci sa zdravstvenim teškoćama, a u tim su slučajevima, nakon provedenog nadzora od strane nadležnog tijela, utvrđeni propusti u praćenju i vrednovanju učenika. U jednom takvom slučaju AZOO nije svojim mjerama mogao utjecati na završnu ocjenu iz tjelesne i zdravstvene kulture, budući da je majka poslala pritužbu nakon završetka nastavne godine i proteka rokova za mogućnost utjecaja na ocjenu, iako je u nadzoru utvrđeno da „ocjena iz tog predmeta nije jasna jer se ne poklapaju opisno praćenje i brojčano ocjenjivanje". Majka se pritužila da njezin sin, koji boluje od alergijske astme i ima dišne smetnje, a inače se aktivno bavi sportom, nije uspio dobiti ocjenu odličan iz tjelesne i zdravstvene kulture, unatoč uloženom trudu i izvršenim dodatnim zadacima koji su mu mogli ugroziti zdravlje. Pritom mu se nastavnik podsmjehivao i podcjenjivao ga.

Primali smo i pritužbe zbog **povrede prava darovitih učenika**. Iz pritužbi je vidljivo da škola nije na vrijeme prepoznala darovitost kod djeteta, ni pratila njegove obrazovne potrebe, niti organizirala dodatni rad prema djetetovim sklonostima, sposobnostima i interesima. Takvi slučajevi su ponekad završavali promjenom škole. Primjerice, u jednom slučaju AZOO u stručno-pedagoškom nadzoru zaključuje da je „uspješnost učenice daleko nadmašivala školsku razinu...što nameće zaključak o njenom natprosječnom postignuću, a vjerojatno i darovitosti. Ovakvu sliku uspješnosti često dopunjuje pružanje i pasivnog otpora rutini, predvidivosti i nepoticajnosti sredine koja za posljedicu ima nezainteresiranost učenika, što je i ovdje slučaj...Škola nije provela postupak uočavanja, utvrđivanja, praćenja ni poticanja darovitosti".

Škole se često susreću s problemom **nemogućnosti udaljavanja radnika s radnog mjesta radi zaštite djece** i sprečavanja kršenja prava djece. Isto tako nailaze na nejasnoće vezano za zapošljavanje osoba koje, prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji, imaju pravo prednosti pri zapošljavanju.

Odredbe Zakona o radu ovlašćuju poslodavca da radnika uputi na liječnički pregled, a Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi propisuje na koji način i u kojim slučajevima škola može uputiti radnika na ovlaštenu prosudbu radne sposobnosti. Ponekad, međutim, ovlašteni liječnik koji obavlja prosudbu radne sposobnosti ne utvrdi nesposobnost za rad odgojno-obrazovnog radnika, iako je očito da radnik svojim ponašanjem i štetnim pa i opasnim navikama ugrožava djecu. Kao primjer navodimo slučaj u kojem su nam se obratili roditelji učenika prvog razreda osnovne škole ukazujući kako učiteljica u školu dolazi u alkoholiziranom stanju,te da su sa slučajem upoznate sve službe, ali da se problem ne rješava. U očitovanju ravnatelja škole navedeno je da je učiteljicu ravnatelj zatekao kako ispod klupe prelijeva alkohol iz velike boce u malu plastičnu bocu i isto konzumira. Učiteljica, vidno konfuzna i promjenjivog raspoloženja, priznaje navedeno i kaže da je „samo malo popila nakon marende" te dobiva upozorenje na obveze iz radnog odnosa s mogućnošću otkaza ugovora o radu, kao i mjeru upućivanja na ovlaštenu prosudbu radne sposobnosti i liječenje. Učiteljica je, po vlastitim riječima, liječena i hospitalizirana, no školi nikada o tome nije dostavila dokumentaciju. Učiteljica odlazi na bolovanje, a nakon toga se vraća s procjenom svoje liječnice i psihologinje da je sposobna za rad te ju škola ponovno prima na rad. Roditelji žele djecu premjestiti u drugi razred i podnose molbu učiteljskom vijeću koje ju jednoglasno odbija. Roditelji opet primjećuju da je učiteljica u alkoholiziranom stanju i ne žele da vodi djecu na izvanučioničku nastavu. Učiteljica odbija alkotestiranje, vrijeđa djelatnike škole te dolazi u školu s nalazom alkotesta koji je negativan, ali proveden 25 sati nakon primijećenog alkoholiziranog stanja, kao i s nalazom psihijatra u kojem je navedeno da je učiteljica u apstinenciji. Uz povećan nadzor stručne službe, škole i ravnatelja učiteljica nastavlja s radom, a AZOO, nakon izvršenog nadzora, utvrđuje kako škola treba pratiti rad učiteljice.

U jednom slučaju obratila nam se srednja škola tražeći pomoć u rješavanju **radno-pravnog statusa nastavnika** za kojeg postoji sumnja da je počinio seksualno uznemiravanje učenice. U ovom slučaju nisu se stekli uvjeti za udaljavanje (suspenziju) nastavnika prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, budući da protiv nastavnika još nije pokrenut kazneni postupak te škola nema mogućnosti udaljiti nastavnika iz škole radi zaštite djece. No, mogli bi se primijeniti drugi instrumenti iz Zakona o prosvjetnoj inspekciji, kojima prosvjetni inspektor, na prijedlog AZOO-a, radniku može privremeno zabraniti obavljanje odgojno-obrazovnih poslova do razrješenja slučaja.

Upravo zbog ovakvih okolnosti, u postupku donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u 2012. predložili smo MZOS-u da predvidi mogućnost suspenzije radnika škole i nemogućnost zapošljavanja osobe u školi već od trenutka kada je započeo kazneni progon (koji

prema Zakonu o kaznenom postupku može započeti i prije kaznenog postupka). Predložili smo također da se u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi propiše da poslove učitelja, nastavnika, stručnog suradnika i drugog odgojno-obrazovnog radnika ne može obavljati osoba kojoj je izrečena zabrana odgojno-obrazovnog rada u školskoj ustanovi zbog nezakonitog i/ili neprofesionalnog postupanja na štetu prava i interesa djece te da se u Zakonu o prosvjetnoj inspekciji propiše jasna ovlast prosvjetnog inspektora da zabrani nadziranoj ustanovi da odgojno-obrazovni rad u njoj obavlja učitelj, nastavnik, stručni suradnik ili drugi radnik za kojeg se inspekcijskim ili stručno-pedagoškim nadzorom utvrdi da nezakonito ili neprofesionalno postupa na štetu prava i interesa djece. Naši prijedlozi, nažalost, nisu uvaženi.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Iz brojnih slučajeva vidljivo je da izostanak odgovarajuće regulative, uz nedostatne kompetencije djelatnika škola, otežava pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece. Na to smo upozorili i u prošlogodišnjem izvješću, te smo u 2012. godini MZOS-u preporučili poduzimanje mjera radi jačanja kapaciteta školskog administrativnog osoblja, stručnim usavršavanjem, odnosno osposobljavanjem i dodatnim zapošljavanjem. Iz podataka MZOS-a o zapošljavanju administrativnog osoblja vidljivo je da su u 2012. u osnovnim školama zaposlena četiri, a u srednjim školama pet administrativnih radnika, međutim nemamo informacije o tome što je još poduzimano na jačanju administrativnih kapaciteta škola.

U slučajevima sumnje na nezakonito ili nasilno, neprofesionalno i neetično postupanje prema djeci, tražimo postupanje prosvjetne inspekcije ili AZOO-a (koji je nadležan za stručno-pedagoški nadzor), ponekad i osnivača ustanove, ili savjetujemo roditeljima da se sami obrate ovim tijelima s pritužbom.

Prema podacima MZOS-a u 2012. godini u odgojno-obrazovnim ustanovama obavljeno je ukupno 1038 inspekcijskih nadzora, što je 112 inspekcijskih nadzora više nego 2011. U predškolskim ustanovama je u 2012. provedeno 100 nadzora, u osnovnoškolskim 469 i u srednjoškolskim 469 nadzora.

Prema podacima AZOO-a, od 2. svibnja 2012. započeo je s radom unutar Agencije zaseban Odjel za stručno-pedagoški nadzor, čiji su nadzornici proveli 279 nadzora, a 84 nadzora radili su savjetnici izvan AZOO-a. Ukupan broj nadzora od 2. svibnja do kraja 2012. iznosi 363. Nadzori su uglavnom bili povezani s nasilnim ponašanjem učenika, neprofesionalnim ponašanjem radnika te ocjenjivanjem i praćenjem učenika koji se školuju prema rješenju o primjerenom obliku školovanja.

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) je u 2012. godini obavila 16 stručno-pedagoških nadzora u strukovnim školama (u tri slučaja Agenciji su se obratili učenici), koji su se odnosili na usklađenost rasporeda sati s pedagoškim normativima, neprimjeren odnos djelatnika škole prema djeci, organizaciju nastave u odgojnom zavodu, problem nastavnika u održavanju discipline u radu, realizaciju nastavnog programa, ocjenjivanje i vrednovanje testova, izvođenje praktične nastave.

S obzirom na brojnost pritužbi na postupanje djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova prema djeci, ponovno naglašavamo potrebu kontinuiranog stručnog osposobljavanja i usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika u području ljudskih prava i prava djece te jačanja učiteljskih kompetencija što smo naveli i u našem prošlogodišnjem izvješću. Predstavnici MZOS-a su nas na sastanku u Uredu potkraj 2012. obavijestili o tome da je broj prosvjetnih inspektora i dalje nedostatan. O tome smo također pisali u našem prošlogodišnjem izvješću i upozorili na potrebu kontinuiranog osposobljavanja i usavršavanja te dodatnog zapošljavanja prosvjetnih inspektora, kao i stručno-pedagoških nadzornika u AZOO-u i ASOO-u. Na ove ključne probleme, kojima se bavimo već nekoliko godina, u 2012. smo ponovno podsjetili MZOS, AZOO i ASOO i uputili im preporuke za unapređenje sustava nadzora u skladu s njihovim djelokrugom, o kojima više pišemo u dijelu o preporukama u 2012. godini.

Posebno nas zabrinjava nespremnost MZOS-a za uspostavljanje sustava **licenciranja rada učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja** i višegodišnje probijanje zakonskog roka za donošenje pravilnika kojim bi se propisao program, postupak i način stjecanja, izdavanja i obnavljanja licencije, a koji je trebao biti donesen do rujna 2010. godine. Smatramo da se takvim propuštanjem uređivanja ovog područja, najvažnijeg za uspostavu i ujednačavanje kvalitete odgojno-obrazovnog rada, produbljuju postojeći problemi u sustavu i zanemaruje puno ostvarivanje obrazovnih prava djece.

Na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava uočili smo da se u praksi dječjih vrtića i škola pojavila dvojba je li potrebno pribaviti suglasnost roditelja za psihološku obradu djeteta i individualni kontakt psihologa s djetetom u dječjem vrtiću ili školi. Smatramo da je izravni **kontakt stručnog suradnika-psihologa s djetetom**, kao i primjena psiholoških metoda, tehnika i mjernih instrumenata, način i oblik profesionalnog rada psihologa. On je i zaposlen u ustanovi zato da bi, među ostalim, utvrdivao različite dimenzije djetetovog ponašanja, funkcioniranja i razvoja ili pomagao djetetu i poticao njegov razvoj kroz tretman, savjetodavni rad i druge vrste intervencije. Pritom je obvezan kao profesionalnu tajnu čuvati podatke o djetetu. Moguće nedoumice zbog nepoznavanja rada psihologa i njegovih ingerencija može se preduhitriti informiranjem roditelja o poslu i stručnom radu psihologa, na roditeljskom sastanku, kroz pisane materijale upućene roditeljima ili informacijama na panoima. Hrvatska psihološka komora, osim stava da za redovne poslove psiholog ne treba prethodnu suglasnost roditelja, naglašava da psiholog treba upoznati roditelje o rezultatu procjene psihičkog stanja djeteta, a naročito ako je utvrdio neka odstupanja.

Primili smo upit roditelja o mogućnosti da djeca u **dječjem vrtiću** pohađaju program ranog učenja stranih jezika i sportski program nakon 10-satnog redovitog programa. Koliko pojedino dijete može i treba biti u kontinuitetu u vrtiću ovisi o njemu samome. Neka djeca upisana u 10-satni program ne provode u vrtiću cijelo to vrijeme, druga u vrtiću spavaju ili se odmaraju u tihim aktivnostima pa imaju više energije za popodnevne aktivnosti, koje slijede odmah nakon vrtićkog programa, nego druga djeca. Smatramo da generalna odredba o tome nije primjerena, već bi stručnjaci u vrtiću trebali razgovarati s roditeljima o svakom pojedinom djetetu i savjetovati ih. Istovremeno, roditelji trebaju s puno pažnje procjenjivati interes i dnevne sposobnosti svog djeteta kako ga ne bi opterećivali zahtjevima i aktivnostima koje su suprotne njegovim kapacitetima.

Obraćali su nam se roditelji zbog nemogućnosti dobivanja odgovarajućeg logopedskog tretmana za dijete predškolske dobi u dječjem vrtiću i mjestu gdje žive, zbog čega moraju putovati nekoliko sati i mjesecima čekati na pregled i tretman logopeda. Ukazali su i na nebrigu i mirenje s takvim stanjem od strane ravnatelja vrtića. Obratila nam se i jedna osnovna škola s otoka ukazujući na **problem nedostatka stručnog suradnika** psihologa, budući da škola ima mnogo djece s teškoćama u razvoju, s teškoćama učenja i djece iz disfunkcionalnih obitelji kojima je potrebna sustavna pomoć školskog psihologa. Kontinuirano ukazujemo na problem nedostatka stručnih suradnika u odgojno-obrazovnim ustanovama, posebice u manjim mjestima i na otocima, te preporučujemo nadležnim tijelima njihovo zapošljavanje. Svakako je poželjno da i ravnatelji odgojno-obrazovnih ustanova ukažu nadležnima na stvarne potrebe djece i zatraže zapošljavanje odgovarajućih stručnjaka ili vanjskih suradnika.

U **osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju**, pritužbe su se pretežno odnosile na neorganiziranje **dopunske i dodatne nastave** u školama, organizaciju školskih **izleta i ekskurzija**, preopterećenost satnice i **opterećenost** učenika preteškim i preopširnim nastavnim sadržajima i težinom školskih torbi, na promidžbu i prodaju u školama te na povrede prava djece na natjecanjima. U jednom slučaju obratio nam se otac nezadovoljan **sadržajem udžbenika** iz engleskog jezika kojim se koristi njegovo dijete te tražio intervenciju pravobraniteljice.

Primili smo primjedbu na pravilo državnog **natjecanja** iz engleskog jezika, prema kojem je dijete, koje ide u drugi razred srednje škole, za pristup natjecanju moralo donijeti fotokopiju ocjena od prvog razreda osnovne škole do drugog razreda srednje škole. Pritužitelj navodi da je to povreda privatnosti djeteta. AZOO je obrazložio da su podaci zatraženi kako bi se utvrdilo koji su učenici školovani ili se školuju na engleskom jeziku radi njihova svrstavanja na zajedničku listu. Zaprimili smo i nekoliko prijava kojima se roditelji učenika drugog i trećeg razreda osnovne škole pritužuju na nepravilnosti u provođenju natjecanja iz informatike i nepoštovanje propozicija natjecanja.

Obraćali su nam se roditelji s pritužbama na **promidžbu i prodaju proizvoda** u školama koji nisu u skladu s ciljevima odgoja i obrazovanja. Za sada je procjena je li neka prodaja u skladu s ciljevima odgoja i obrazovanja prepuštena ravnateljima, koji bi trebali spriječiti svaku aktivnost u školi koja, prema svojoj svrsi, ne odgovara ciljevima odgoja i obrazovanja. Zakonski propisi bi trebali sadržavati jasne zabrane i ograničenja prodaje u odgojno-obrazovnim ustanovama koja šteti ili može štetiti djeci, što smo istaknuli i prilikom donošenja izmjena i dopuna Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi i tijekom pripreme izmjena i dopuna Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, o čemu pišemo u dijelu izvješća o sudjelovanju u izradi propisa.

U 2012. godini napokon je uveden **zdravstveni odgoj** u osnovne i srednje škole kao obvezan nastavni sadržaj koji se poučava u okviru postojećih predmeta u školama i na satu razrednika kroz četiri modula: *Živjeti zdravo, Prevencija nasilničkog ponašanja, Prevencija ovisnosti* i *Spolna/rodna ravnopravnost i spolno odgovorno ponašanje*. Započela je i eksperimentalna provedba građanskog odgoja i obrazovanja, koji će se provoditi u dvanaest osnovnih i srednjih škola u 2012./2013. i 2013./2014. školskoj godini. Na potrebu uvođenja ovih sadržaja u škole ukazujemo već godinama.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Način uvođenja i sadržaj zdravstvenog odgoja, točnije njegova **četvrtog modula** *Spolna/rodna ravnopravnost i spolno odgovorno ponašanje*, izazvao je brojne polemike i protivljenja pojedinih udruga, roditelja i crkvenih vlasti, nekih odgojno-obrazovnih radnika i dijela javnosti, nažalost do granice da su neki roditelji odlučili zabraniti djeci dolazak na nastavu četvrtog modula zdravstvenog odgoja. Obraćali su nam se „zabrinuti" roditelji, odgojno-obrazovni radnici, udruge i zainteresirani građani očekujući da pravobraniteljica „zaštiti" djecu od „štetnih" informacija i „zabrani" izvođenje sadržaja četvrtog modula zdravstvenog odgoja, smatrajući da se uvođenjem modula o spolnoj/rodnoj ravnopravnosti i spolno odgovornom ponašanju krše prava roditelja da slobodno odlučuju o odgoju i obrazovanju svoga djeteta, kao i prava djece. Pri tome su pojedini citati iz preporučene literature za učitelje i nastavnike, koji nisu sastavni dio *Kurikuluma zdravstvenog odgoja* i stoga nisu sadržaj namijenjen djeci, izazvali najviše „zabrinutosti" i otpora prema provedbi četvrtog modula.

Naš stav prema zdravstvenom odgoju je nepromijenjen od 2007. godine, kada smo nadležnima upućivali preporuke za uvođenje zdravstvenog odgoja i obrazovanja u osnovne i srednje škole. Naša stajališta o potrebi njegova uvođenja utemeljena su, među ostalim, i na mišljenjima djece, koja su nam i sama u brojnim prilikama isticala potrebu za sadržajima zdravstvenog odgoja u školi. Zdravstvenom odgoju djece pridajemo veliku važnost u svim njegovim sastavnicama, uključujući i dio koji se odnosi na ljudsku spolnost, prepoznajući vrijednosti ovoga programa u razvojnom, zdravstvenom, preventivnom i odgojno-obrazovnom smislu. Držimo da škola mora biti jedna od ključnih karika u informiranju djece o spolnosti, što ne sprečava roditelje da savjesno i odgovorno odgajaju djecu u skladu sa svojim svjetonazorom. Program zdravstvenog odgoja mora biti u skladu sa standardima poštovanja i zaštite ljudskih prava, ravnopravnosti spolova i suzbijanja svih vrsta diskriminacije i homofobije. Očekujemo da informacije, koje će djeca dobiti kroz sadržaje zdravstvenog odgoja, budu točne, znanstveno utemeljene, interdisciplinarno predstavljene te da budu u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i važećim zakonima. Prema informacijama kojima raspolažemo, Kurikulum zdravstvenog odgoja nije osmišljen i planiran kako bi se učenicima nametala stajališta suprotna univerzalnim i ustavnim vrijednostima. Naprotiv, cilj je kroz sadržaje kurikuluma djeci i mladima pomoći u razvoju sustava vrijednosti. Očekujemo da će teme biti obrađene činjenično i nepristrano, uz spremnost na otvaranje dijaloga s djecom, kritičko promišljanje i otvaranje prostora za različita mišljenja i stajališta.

Sukladno Konvenciji o pravima djeteta sva djeca imaju jednaka prava na informacije koje su važne za zaštitu njihova zdravlja i koje upućuju na važnost odgovornog spolnog ponašanja i nitko, pa ni roditelji, nema pravo uskratiti im te informacije. Informacije o spolno prenosivim bolestima, načinima prenošenja, zaštiti, kontracepciji, nenasilju u vezi, neprihvatljivosti homofobije te odgovornom spolnom ponašanju moraju doći do svakog djeteta i to je minimum koji država mora jamčiti i osigurati. Roditelj istodobno može kod kuće i izvan škole, u skladu sa svojim svjetonazorom, tumačiti informacije koje dijete dobiva kroz zdravstveni kurikulum. Mnogi roditelji to rade u odnosu na povijest i tumačenje povijesnih događaja, književnost i vrednovanje pojedinih književnih djela ili biologiju, u dijelu koji govori o postanku svijeta i nastanku čovjeka. Nerijetko i roditelji čija djeca pohađaju vjeronauk propituju neke sadržaje ovog izbornog predmeta i često s djecom kritički razgovaraju o nekim vjeronaučnim sadržajima.

Ne jednom uvjerili smo se, a o tome govore i istraživanja, da će na djetetovo ponašanje u konačnici najviše utjecati roditelji i obiteljski odgoj. Također smo stava da treba učiniti maksimalne napore da se tenzije i neprijateljstva smire te da djeca dobiju najbolji mogući spolni odgoj. Držimo da program zdravstvenog odgoja, kao i njegov integralni dio - spolni odgoj, treba biti dostupan svim učenicima, kao što su i drugi programi, predmeti i oblici neposrednog odgojno-obrazovnog rada, neovisno o suglasnosti roditelja.

Prema navodima nadležnih za provođenje programa, sadržaje zdravstvenog odgoja predavat će stručni suradnici pedagozi ili psiholozi škola, liječnici školske medicine, učitelji i drugi stručnjaci. Očekujemo da su spomenuti stručnjaci pripremljeni i educirani za provođenje programa te da znaju i kako na primjeren način

djecu informirati o spolnosti, poučiti ih što je odgovorno spolno ponašanje te razgovarati o različitim pitanjima u vezi s time.

Pojedinci su nam se obraćali smatrajući spornim teme iz Kurikuluma zdravstvenog odgoja vezane za medijski prikaz seksualnosti i pornografiju, upozoravajući da je „upoznavanje djece s pornografijom" kazneno djelo. Izlaganje djeteta pornografskim sadržajima slikama, snimkama, predstavama nedvojbeno jest kazneno djelo. No, razgovor o tome da postoji pornografija, kao i o tome da su djeca u našem društvu izložena pornografiji putem medija, je nešto drugo. Nije kazneno djelo raspravljati s djecom o tome da se u medijima pojavljuju pornografski sadržaji, da se mediji njima služe kako bi privukli čitatelje i ostvarili zaradu, da oni daju iskrivljenu, često uvredljivu sliku spolnih uloga, stoga to ne smatramo spornim, već naprotiv, važnim i korisnim. Smatramo da je svim djelatnicima u odgoju i obrazovanju, s obzirom na njihovo temeljno obrazovanje, poznato i jasno da pornografija, baš kao i nasilje u medijima, spada u štetne medijske sadržaje od kojih djecu treba zaštititi, što je regulirano i propisima. Malo je vjerojatno da bi neki nastavnik ili stručni suradnik ove dijelove Kurikuluma shvatio kao prijedlog da djeci pokaže pornografski materijal. No, ako postoje bilo kakve nejasnoće u razumijevanju sadržaja Kurikuluma zdravstvenog odgoja, treba ih razjasniti s MZOS-om i AZOO-om. Smatramo da MZOS i AZOO trebaju pružiti kvalitetnu pripremu i kontinuiranu stručnu potporu nastavnicima i stručnim suradnicima koji će izvoditi nastavu ovih sadržaja. Pritisci različitih pojedinaca i grupa usmjereni onemogućavanju ostvarivanja zdravstvenog odgoja i obrazovanja, posebice njegova četvrtog modula, mogu bitno otežati rad nastavnika. Zbog toga smo MZOS-u i AZOO-u preporučili da:
- žurno potaknu izradu priručnika za nastavnike s točnim opisom onoga što će se raditi na satu,
- ponude školama popis psihologa, pedagoga, liječnika i drugih stručnjaka koji su spremni, motivirani i kompetentni izvoditi nastavu četvrtog modula,
- žurno realiziraju programe osposobljavanja učitelja za izvođenje svih modula i
- objave popis literature koja će biti jasno grupirana kao: literatura za učenike, literatura koja predstavlja sadržajni izvor za rad s djecom, preporučena literatura za nastavnike i dodatna literatura za nastavnike.

2.3.4 Međusobni odnosi roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova

Iz višegodišnjeg praćenja odnosa roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova zaključujemo da brojni problemi u pojedinim slučajevima pritužbi zbog povreda prava djece, izviru iz nesuradnog odnosa roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, iz nedostatka odgovarajuće, na dijete usmjerene komunikacije, kao i iz neinformiranosti roditelja, a ponekad i samih odgojno-obrazovnih radnika o ulozi škole i odgojno-obrazovnih radnika u odgoju i obrazovanju djeteta.

Roditelji, nezadovoljni radom odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja i njihovim odnosom prema djeci, često se izravno obraćaju Uredu pravobraniteljice tražeći zaštitu prava njihova djeteta, bez pokušaja otvorene komunikacije s razrednikom, predmetnim nastavnikom, stručnim suradnikom ili ravnateljem škole. Zaključujemo da neki roditelji ne vide u odgojno-obrazovnim radnicima i ravnateljima sugovornika za svoju zabrinutost, pitanje ili primjedbu pa se pritužuju pravobraniteljici. Na drugoj strani, neki odgojno-obrazovni radnici i ravnatelji doista teško prihvaćaju primjedbe roditelja pa iskazuju snažnu uznemirenost i uvrijeđenost reakcijama roditelja, pri čemu potvrđuju navode roditelja, no pozivaju se na svoje dobre namjere, teškoće u radu, svoju kompetentnost i višegodišnje iskustvo. Više roditeljskih nedoumica bilo bi riješeno kad bi se oni izravno obratili razredniku, učitelju, odgojitelju, stručnoj službi škole ili ravnatelju, koji bi im u svakoj situaciji trebali biti stručni i demokratični sugovornici, kad bi se operacionalizirali postupci vezani uz komunikaciju s roditeljima i kad bi odgojno-obrazovni radnici prihvatili da roditelj ima pravo na svoj doživljaj njihovog rada, na pitanja u vezi s time i na traženje stručnih odgovora.

Roditelji su često neinformirani o tome da se mogu obratiti Vijeću roditelja u školi i putem tog tijela dati svoje prijedloge i inicijative za poboljšanje odgojno-obrazovnog procesa ili se informirati o stvarima koje se tiču rada škole, ako te informacije nisu mogli dobiti od pojedinog djelatnika škole. Uočavamo da u nekim školama Vijeće roditelja postoji više formalno nego stvarno te nema njegovog stvarnog aktivnog sudjelovanja u životu škole. U nekim slučajevima, posebno kad je riječ o pritužbama roditelja na način i sadržaj rada odgojno-obrazovnih radnika i njihov odnos prema djetetu, roditelji često prijete djelatnicima škola, ponekad se fizički obračunavaju s njima, a slučaj završava interveniranjem policije i podnošenjem prekršajnih prijava zbog remećenja javnog reda i mira, katkad i kaznenim prijavama za nasilničko ponašanje roditelja te obavještavanjem CZSS-a o

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

neprimjerenom ili nasilničkom ponašanju roditelja koje zasigurno utječe na djetetov odgoj i razvoj. Osim toga, roditelji ponekad, frustrirani trenutačnom situacijom i nerješavanjem problema, iznose slučaj u medije i time narušavaju djetetovo pravo na privatnost te dodatno zaoštravaju ionako narušene odnose sa školom, očekujući da „institucije" riješe problem.

Ukoliko roditelj zanemaruje svoje roditeljske obveze, ne brine se o redovitom pohađanju škole, ne informira se o djetetovim postignućima i ne surađuje sa školom, zakonska je obveza škole da mu uputi pisani poziv na razgovor s razrednikom i stručnim suradnicima. U slučaju da roditelj učestalo zanemaruje svoje obveze, škola je dužna o tome obavijestiti ured državne uprave, odnosno gradski ured nadležan za obrazovanje i nadležni CZSS, koji su dužni poduzeti mjere zaštite prava i interesa djeteta i o tome obavijestiti školu.

Djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova, suočeni s odgovornošću svojega posla i pritiscima roditelja, ponekad zaboravljaju da uspjeh u odgoju i obrazovanju pojedinog djeteta mogu postići jedino ako uspostave kvalitetnu komunikaciju i suradni odnos s roditeljima. Uspostavljanje takvog odnosa podrazumijeva pravovremeno i točno prenošenje roditeljima svih informacija relevantnih za odgojno-obrazovni proces i za dijete, njegov uspjeh u školi, ponašanje i odnos prema drugoj djeci i odraslima u školi. Kao primjer navodimo slučaj sukoba i prekida komunikacije između roditelja i razrednice djeteta s problemima u ponašanju u jednoj osnovnoj školi, zbog fizičkog nasrtaja oca djeteta na razrednicu na roditeljskom sastanku. Škola je nakon tog događaja zabranila djetetovim roditeljima da dolaze na roditeljske sastanke te su se oni informirali o djetetu i njegovom školovanju kod školske pedagoginje. U provedenom nadzoru AZOO je jasno izrazio stav da se „roditeljima ne smije priječiti dolazak na roditeljske sastanke...da sukobe treba pokušati riješiti uz pomoć stručne službe škole...da stručni suradnici trebaju prisustvovati roditeljskim sastancima na kojima se očekuje sukob...da se u slučaju sukoba s roditeljem ne može drugi radnik škole zadužiti za održavanje redovitih kontakata s roditeljima (informativnih razgovora), već razrednik treba zatražiti pomoć stručne službe koja će prisustvovati informativnim razgovorima s roditeljem... da je svrha takve pomoći medijacija i ponovna uspostava normalne komunikacije". Ako roditelj ne surađuje, odgojno-obrazovne ustanove nisu u mogućnosti poduzeti sve aktivnosti i mjere radi pomoći i potpore djetetu, što vrlo često dovodi do produbljivanja problema i poteškoća kod djeteta. Isto tako, škola kojoj nije u potpunosti jasna njezina odgojno-obrazovna uloga, koja odustaje od uspostave suradne komunikacije i čak priječi komunikaciju s roditeljima, neće moći ostvarivati ciljeve odgoja i obrazovanja u odnosu prema pojedinom djetetu, no niti prema ostaloj djeci u školi.

Susrećemo se i sa slučajevima da djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova ponekad zaboravljaju da neke informacije moraju prenijeti izravno roditeljima i da pri tome djeca ne smiju biti posrednici u njihovoj komunikaciji. Neke su škole, primjerice, preko djece slale opomene roditeljima zbog kašnjenja s uplatom naknade za školsku prehranu, a pri tome se djecu još i prozivalo pred cijelim razredom. Takvo postupanje škole nije u skladu s načelom zaštite najboljeg interesa djeteta ni djetetova prava na privatnost i zaštitu osobnog i obiteljskog života, časti i ugleda. Teme koje se tiču međusobnog odnosa roditelja i djelatnika škole, a koje mogu samo dodatno opteretiti dijete, treba zadržati za komunikaciju odraslih.

Veliki broj nesporazuma i sukoba moguće je prevenirati i otkloniti uspostavljanjem suradnje roditelja i škole već na početku školske godine. Učitelji i nastavnici, prije svega razrednici, na početku školske godine trebali bi dati roditeljima sve potrebne informacije o njihovim pravima, obvezama i odgovornostima, o pravima i obvezama roditelja u odgojno-obrazovnom procesu, o pravima i obvezama učenika, o svim važećim propisima kojima se uređuje odgojno-obrazovni proces i upoznati ih sa svim aktima škole te s protokolima po kojima škola postupa. Potrebno je roditelje na vrijeme upoznati s načinima komunikacije sa školom i s obvezama roditelja da školu obavještavaju o svim okolnostima koje su važne i koje mogu utjecati na djetetov odgoj i obrazovanje.

2.3.5 Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

U Hrvatskom registru osoba s invaliditetom, na dan 29. siječnja 2013. zabilježeni su podaci o 34.037 djece s teškoćama u razvoju *(do navršene 18 godine života, rođeni u periodu od 29.01.1995.- 29.01.2013.)* što čini 6,5% od ukupnog broja osoba s invaliditetom. U odnosu na ukupan broj djece od 845.815, prema popisu stanovništva iz 2011., taj broj predstavlja prevalenciju od 4%. U ukupnom broju razvidan je veći broj dječaka 20.889 (61%) u odnosu na djevojčice 13.148 (39%). Broj djece s teškoćama u razvoju (TUR) prema dobnim skupinama vidljiv je u sljedećoj tablici:

Dobne skupine	Ukupno	%
0-4	1209	3,6
5-9	6821	20
10-14	15.947	46,8
15-18	10.060	29,6
Ukupno	**34.037**	**100**

Odgojno-obrazovni sustav obuhvaća sve navedene dobne skupine te su problemi vezani uz ostvarivanje odgojno-obrazovnih prava djece s TUR važna tema kojom se Ured pravobraniteljice za djecu kontinuirano bavi. Iako opredijeljenost Republike Hrvatske za inkluzivno obrazovanje neupitno proizlazi iz zakonskih propisa koji reguliraju područje odgoja i obrazovanja te iz Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015., ostvarivanje obrazovnih prava u svakodnevnom životu i dalje predstavlja problem za djecu s teškoćama u razvoju i njihove roditelje.
U nekim slučajevima, djelatnici Ureda pravobraniteljice upućivali su stranke na relevantne osobe i institucije kojima se trebaju izravno obratiti ili su ih savjetovali o mogućnostima najdjelotvornijeg i najbržeg načina rješavanja nastalih problema (primjerice, ostvarivanje prava na pomoćnika u nastavi). U najvećem broju slučajeva bilo je potrebno zatražiti opširnija izvješća od nadležnih institucija te potom uputiti preporuke o stajalištu Ureda o određenom problemu i eventualno dati prijedlog rješenja koje je u najboljem interesu djeteta u konkretnom slučaju. Osim s roditeljima, koji su najčešći prijavitelji povreda prava djece, najčešće smo komunicirali sa školama, MZOS-om i AZOO-om, ASOO-om te jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Važno je naglasiti da se znatan dio aktivnosti Ureda odnosio na poticanje poboljšanja sustava odgoja i obrazovanja za djecu s TUR na općoj razini. Nažalost, neke od tih aktivnosti, reakcija su na uočene učestale povrede pojedinačnih prava djece s TUR.

Djeca s TUR u sustavu predškolskog odgoja i naobrazbe

Podaci MZOS-a pokazuju da je u programe predškolskog odgoja Republike Hrvatske na početku pedagoške godine 2012./2013. uključeno 4983 (3,52%) djece s TUR. U sustav je integrirano 4015 djece, a u posebnim skupinama je 579 djece. U predškolskim ustanovama je i 389 djece s TUR, koja čine posebnu skupinu u evidenciji MZOS-a, kao djeca koja nemaju odgovarajuću dokumentaciju potrebnu za sufinanciranje.

Pravo na sufinanciranje ostvaruje 1.750 djece od čega je 1.171 dijete integrirano u redovite skupine, a 579 djece je u posebnim skupinama. Sufinanciranje se provodi na temelju dostavljenog nalaza i mišljenja CZSS-a ili rješenja HZZO-a za dopust majke radi njege djeteta u skladu sa člankom 50. Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi.

Prijašnjih godina, uočljiv je bio trend porasta djece uključene u programe predškolskog odgoja, čemu je, kako navodi MZOS, pridonijelo i sufinanciranje ove djece u iznosu od 400, 600 i 800 kuna, ovisno o duljini programa. No, kako je iz tablice razvidno, ove školske godine broj djece je znatno manji.

Djeca s TUR uključena u programe predškolskog odgoja

GODINA	2005./ 2006.	2006./ 2007.	2007./ 2008.	2008./ 2009.	2009./ 2010.	2010./ 2011.	2011./ 2012.	2012./ 2013.
Broj djece TUR	2.050	2.394	2.873	4.266	5.790	5.899	5.984	4.983
%	2,98	2,99	3,26	3,67	4,65	5,28	5,58	3,52

Za pomoć nam se obratila udruga roditelja djece s posebnim potrebama iz Vukovara jer nekolicina djece s TUR, zbog nedostatnog kapaciteta i nedostatka stručnih suradnika, nije mogla ostvariti pravo na predškolski odgoj i obrazovanje. Dječji vrtić je osnivaču (Gradu Vukovaru) uputio molbe za financiranje asistenata i stručnog osoblja te ustrojavanje posebne odgojno-obrazovne skupine za djecu s TUR. Grad Vukovar navodi da nema dovoljno financijskih sredstava (osigurao je jednog asistenta) pa je vrtić, u suradnji s Veleučilištem Lavoslav Ružička u Vukovaru, osigurao studente fizioterapije koji rade kao asistenti, a roditelji djece potpisali

su opservacijski ugovor u trajanju od tri mjeseca. Vrtić će, također, pokušati zaposliti psihologa koji bi bio ujedno i asistent, po Programu stjecanja radnog iskustva bez zasnivanja radnog odnosa. U dogovoru s roditeljima i vrtićem djeca s TUR privremeno su upisana u redovni program vrtića.

Ovo je primjer situacije kada, zbog financijskih teškoća pojedinih lokalnih zajednica, one ne mogu osigurati potreban normativ stručnih djelatnika, što kao posljedicu ima nemogućnost da djeca ostvare pravo na inkluzivni predškolski odgoj. No, problemi se, ponekad uz posredovanje Ureda pravobraniteljice za djecu, najčešće rješavaju snalažljivošću i predanošću djelatnika vrtića u suradnji s roditeljima. Iako su takva postupanja vrijedna, mišljenja smo da to nije i ne smije biti dovoljno. Preporučili smo Vladi RH i jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave povećano ulaganje sredstava u infrastrukturu, zapošljavanje i edukaciju djelatnika, radi poboljšanja položaja djece s TUR u predškolskom odgoju i obrazovanju te koordinirane aktivnosti radi povećanja kapaciteta i prilagodbe sustava predškolskog odgoja i obrazovanja. Također smo preporučili sustavno financiranje pomoćnika u nastavi za djecu s TUR, kako bi ona bila u mogućnosti ravnopravno s drugom djecom sudjelovati u odgojno-obrazovnom procesu. Potrebno je dodatno senzibilizirati i educirati osnivače dječjih vrtića o važnosti i nužnosti izdvajanja sredstava za ekipiranje stručnih timova, na što ih obvezuju i zakonski propisi i postojeći standardi te odredbe UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Dobivali smo i pritužbe roditelja na rezultate upisa djeteta u vrtić, kada su smatrali da vrtić nije uvažio medicinsku i ostalu dokumentaciju dostavljenu radi upisa, odnosno da dijete nije pravilno rangirano sukladno broju bodova, zbog čega su sumnjali da je dijete izloženo nejednakom postupanju na osnovi zdravstvenog stanja. U konkretnom slučaju vrtić nas je obavijestio da su roditelji u tijeku upisnog postupka povukli dokumentaciju, s namjerom upisa djeteta u drugi vrtić, te da nisu obavili razgovore sa stručnim suradnicima koji procjenjuju mogućnosti upisa djeteta u odgovarajući program. Vrtić navodi da je zbog toga dijete uvršteno na listu djece koja nisu primljena, a postupak upisa bio je obustavljen. Obaviješteni smo i da je, nakon žalbe na rezultate upisa i razgovora s roditeljima, dogovoren djetetov upis. Iz navedenog primjera vidljiva je nedovoljno kvalitetna komunikacija između roditelja i vrtića.

Djeca s TUR u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja

Brojne prijave povreda prava djece s TUR unutar sustava osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja posljedica su nepostojanja adekvatnog podzakonskog propisa kojim bi se reguliralo obrazovanje učenika s TUR. Na potrebu donošenja novog podzakonskog akta, kojim će se detaljnije regulirati pitanje obrazovnih prava djece s TUR, upozoravamo od donošenja Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (srpanj, 2008.) kojim je propisano da će taj akt biti donesen u roku od godinu dana od donošenja Zakona. Međutim i danas, pet godina kasnije još uvijek se primjenjuje stari pravilnik iz 1991. Stoga smatramo da je riječ **o ozbiljnom, višegodišnjem, sustavnom kršenju prava djece** jer je, uz postojeću tešku financijsku situaciju, nepostojanje novog pravilnika glavna prepreka stvaranju pretpostavki za kvalitetno inkluzivno obrazovanje djece s TUR.

> *Prema podacima MZOS-a u školskoj godini 2012./2013. u sustav osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja uključeno je 18.816 učenika i učenica s TUR, odnosno 5,61% učenika osnovnih škola. Od ukupnog broja učenika s TUR u osnovnim školama, njih je* ***14.909 (4,45%) integrirano u redovite razredne odjele.*** *Od toga se 6990 (2,08%) učenika s TUR obrazuje uz individualizirani pristup poučavanju, a 7919 (2,36%) učenika s TUR svladava predviđene nastavne sadržaje po prilagođenom programu.*

U redovitim školama ustrojeni su i **razredni odjeli za djecu s organski uvjetovanim poremećajima u ponašanju** sukladno članku 10. *Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*, u koje je uključeno 150 (0,04%) učenika i učenica. Ustrojeni su i **razredni odjeli za djecu s većim intelektualnim teškoćama** sukladno članku 12. Pravilnika te je u njih uključeno 250 učenika i učenica (0,42%) osnovnih škola. Ukupno je u **posebnim razrednim odjelima u osnovnim školama** 1.653 učenika i učenica ili 0,49% ukupnog broja učenika osnovnih škola s općeobrazovnim i posebnim programima za djecu s TUR.

Pri ostvarivanju odgojno-obrazovnih sadržaja javljaju se problemi zbog **nedostatnih kompetencija djelatnika** te zbog **neodgovarajućih prostornih i kadrovskih uvjeta**.

Uredu su se, primjerice, obratili roditelji sedmogodišnjeg dječaka vezano za nemogućnost ostvarivanja prava na inkluzivno obrazovanje. Oni su se žalili na rješenje o primjerenom obliku školovanja te su upućeni da pričekaju ishod žalbe na rješenje o obrazovanju po čl. 12. Pravilnika. Od AZOO-a smo zatražili da preispitaju stručna postupanja djelatnika škole. U nalazu AZOO navodi se nesnalaženje škole i stručnog povjerenstva u postupku određivanja psihofizičkog stanja učenika. „Upućujući učenika na, u tom trenutku, nepostojeću pedagošku opservaciju, nepotrebne i propisima nepredviđene specijalističke pretrage preko svake mjere su prekoračili rokove za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta", navodi se u izvješću AZOO-a. Zbog toga učenik nije tijekom školske godine imao primjerene uvjete za pohađanje škole. Iz izvješća učitelja razvidno je da program nije bio prilagođen razvojnim potrebama i mogućnostima djeteta. Nije izrađen individualni odgojno-obrazovni program i učitelji su različito vrednovali i nazivali program po kojem se učenik školovao. AZOO je školi naložio izvršavanje određenih mjera, među ostalim i poništavanje razredne svjedodžbe učenika, ponovno utvrđivanje zaključnih ocjena te obvezu traženja stručne potpore od ustanova i pojedinaca koji se bave odgojem i obrazovanjem učenika s većim teškoćama u razvoju kao i AZOO-a.

Primamo i pritužbe o neprimjerenim postupanjima nastavnika. Tako nam se obratila majka učenika trećeg razreda osnovne škole ukazujući na neadekvatno postupanje učiteljice prema njezinom sinu koji ima utvrđen ADHD. Majka je posebno naglasila problem izoliranja njezinog djeteta za vrijeme velikog odmora, o čemu je pisao i on sam u pismu koje je majka priložila. Uputili smo preporuku AZOO-u koji nam je dostavio izvješća stručno-pedagoškog nadzora. Učitelji su upozoreni na nužnost promjene dosadašnje prakse i upućeni na određena postupanja. Primjerice, učiteljici je zabranjeno izoliranje učenika za vrijeme odmora, u bilježnice koje učenik nosi kući treba pisati pozitivne stvari koje je učenik toga dana radio, a negativne informacije treba priopćiti majci na informacijama, odnos pohvala i pokuda u bilježnici mora biti 5:1 te stručna služba mora razrednici pružiti potporu u iznalaženju što boljih metoda rada s dječakom.

MZOS u svome izvješću navodi da ***Mobilni tim AZOO-a i specijalizirane ustanove*** *održavaju stručna predavanja i radionice na traženje djelatnika ustanova u kojima su integrirana djeca s TUR. Mobilni tim čine stručnjaci iz specijalizirane ustanove i predstavnik AZOO-a koji, osim edukacije učitelja i roditelja, ponekad rade i opservaciju djeteta. Podrška Mobilnog tima AZOO-a sastoji se u stručnoj pomoći učiteljima, stručnim suradnicima i ravnateljima na dva načina. Prvi se odnosi na upoznavanje učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja s temeljnim znanjima o osnovnim značajkama i osobitostima funkcioniranja učenika s TUR u nastavnom procesu, a drugi na upućivanje učitelja i stručnih suradnika u način formiranja individualiziranog pristupa i prilagođenog programa, odnosno na prilagodbu nastavnih sadržaja za učenike s TUR. Kroz programe edukacije za odgoj i obrazovanje djece i učenika s TUR prošlo je 7500 polaznika iz svih županija tijekom 2009./10. i 2010./11. godine.*

Nažalost, svjedočili smo situacijama da djelatnici škola nisu upoznati s mogućnošću angažiranja ovakve podrške pa smatramo da je nužno poboljšati informiranost, odnosno protočnost informacija na relaciji MZOS - škola, a posebice unutar samih školskih ustanova.

Jedan od najčešćih problema je nemogućnost ostvarivanja prava na pomoćnika u nastavi. U prošlogodišnjem izvješću detaljno smo pisali o ovoj problematici u okviru poglavlja o suradnji s lokalnom zajednicom. Stanje se u odnosu na prošlu godinu nije poboljšalo. Svjesnost o potrebi angažiranja pomoćnika je povećana, i među djelatnicima škola, i među djelatnicima lokalnih i područnih samouprava, no financijske prilike i normativno neuređeno područje stvaraju velike prepreke ostvarivanju ovoga prava.

MZOS nas je izvijestio da je za školsku godinu 2012./2013., do 31. prosinca 2012. godine, izdana suglasnost za ukupno 406 pomoćnika u nastavi/osobnih pomoćnika/prevoditelja znakovnog jezika za neposredan rad s učenicima s TUR. Najviše je pomoćnika angažirano u Gradu Zagrebu (223) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (30). Prošle su školske godine bila angažirana 433 pomoćnika, od čega, također najviše u Gradu Zagrebu (197).

Broj pomoćnika u nastavi i osobnih pomoćnika vezan je ponajviše uz mogućnost njihova financiranja, a to znači i njihovog angažiranja za rad s djecom s TUR, stoji u izvješću MZOS-a, no i nadalje nije jasno definirano čija je odgovornost za financiranje pomoćnika pa se propisi i dalje različito i nedosljedno tumače, često na štetu djeteta.

Primjer pritužbe Uredu zorno oslikava situaciju. Prije početka školske godine Uredu se obratila majka dječaka s TUR navodeći problem financiranja pomoćnika u nastavi za njezina sina. I dijete i majka bili su u neizvjesnosti, ne znajući kako će dječak nastaviti svoje školovanje. Grad smatra da je angažman i financiranje pomoćnika u nadležnosti MZOS-a, a stav je MZOS-a da je to nadležnost grada. Zbog neriješenog problema, sugeriran je nastavak obrazovanja na način da dječak pohađa nastavu u kući. Majka je bila mišljenja da to nije u najboljem interesu djeteta. Od grada, MZOS-a, ureda državne uprave i škole zatražili smo žurnu reakciju te ih uputili na nužnost međusobne suradnje u cilju osiguravanja pomoćnika u nastavi te stvaranja uvjeta za najprimjereniji oblik obrazovanja. Naknadno smo obaviješteni da je dječaku osiguran pomoćnik/asistent - školski logoped.

Zbog ovakvog i sličnih slučajeva, nakon istraživanja koje smo proveli među jedinicama lokalne i područne samouprave, MZOS-u smo uputili preporuku o nužnosti pronalaženja rješenja za sustavno (su)financiranje pomoćnika u nastavi iz sredstava državnog proračuna ili decentralizaciju sredstava iz državnog proračuna za ovu namjenu jedinicama lokalne i područne samouprave, kako djeca ne bi bila nejednako tretirana ovisno o tome u kojem kraju Republike Hrvatske se obrazuju i žive. Decentralizacijom sredstava ostavila bi se mogućnost jedinicama lokalne i područne samouprave da i dalje financiraju pomoćnike u nastavi iznad zakonskog standarda u skladu s člankom 143. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, ali potrebno je da se sredstva za uključivanje/zapošljavanje pomoćnika osiguravaju u državnom proračunu. Također je preporučeno što hitnije donošenje provedbenog propisa koji bi regulirao obrazovanje učenika s TUR i jednoznačno definirao kriterije i pravila vezana za osiguravanje pomoćnika u nastavi. MZOS nas je obavijestio da će u najskorije vrijeme donijeti jedinstvene kriterije za uključivanje pomoćnika u nastavi, od pojma i zadaće pomoćnika, programa rada i tjednog zaduženja, do načina sklapanja ugovora i izvora financiranja pomoćnika u nastavi.

Uredu se žalio otac učenika posebnog razrednog odjela osnovne škole ukazujući na neodgovarajuće uvjete rada u posebnom razrednom odjelu, kao i nestručne djelatnike koji u odjelu rade. Nakon provedenih nadzora MZOS-a i AZOO-a, iniciranih od strane Ureda, školi su propisane mjere za poboljšanje prostornih uvjeta rada posebnog razrednog odjela, te je zaposlila edukatora-rehabilitatora.

Problem u sustavu je i nedostatnost primjerenih oblika školovanja za djecu s TUR. Iz sljedećeg je primjera vidljivo da je dječak imao organiziranu nastavu u kući dok ministarstvo nije odobrilo ustrojavanje posebne odgojno-obrazovne skupine (tek nakon početka šk. god. 2012./2013.) i zapošljavanje učitelja edukatora-rehabilitatora u redovnom školskom sustavu.

Nakon što je bio žrtva teškog vršnjačkoga zlostavljanja u ustanovi za odgoj i obrazovanje djece s TUR, dječaku je određen nastavak školovanja u redovnoj osnovnoj školi, po posebnom nastavnom programu za učenike sniženog intelektualnog funkcioniranja, u posebnim odgojno-obrazovnim skupinama uz pomoć osobnog asistenta u šk. god. 2011./2012. Škola je odbila primiti dječaka uz obrazloženje da nema uvjete za održavanje nastave po posebnom programu te je, u povodu žalbe škole, MZOS poništio navedeno rješenje i vratio predmet prvostupanjskom tijelu na ponovno rješavanje. U međuvremenu je dječaku MZOS odobrio izvođenje nastave u kući za školsku godinu 2011./2012. Ured državne uprave u županiji obavijestio nas je da na području županije nijedna škola nema posebni razredni odjel za obrazovanje učenika sniženog intelektualnog funkcioniranja, kojima se dio nastavnog programa organizira prema posebnom nastavnom planu i programu u posebnim odgojno-obrazovnim skupinama, te da je šest škola s područja županije zatražilo od MZOS-a otvaranje posebnog razrednog odjela za učenike sniženog intelektualnog funkcioniranja, no da MZOS još nije izdao potrebno odobrenje. Odobrenje nije izdano ni do početka školske godine 2012./2013. te dijete nije krenulo u posebni razredni odjel. Ukazali smo MZOS-u na nužnost žurnog stvaranja uvjeta za prihvat dječaka i druge djece s TUR u redoviti školski sustav uz osiguravanje primjerene podrške, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Najnoviji podaci MZOS-a govore da je u školskoj godini 2012./2013., do 31. prosinca 2012. godine, nastava u kući odobrena za 125 učenika. Od svibnja do prosinca 2012. godine odobren je ustroj 18 novih razrednih odjela, od čega su četiri po čl. 12. Pravilnika, a ostali po čl. 7. Navedeni razredni odjeli odobreni su u različitim županijama na području Republike Hrvatske i to u redovitim osnovnim školama i školama s posebnim programima za djecu s TUR. U tim razrednim odjelima zaposleni su i učitelji

edukatori -rehabilitatori (910 osoba ili 821 osoba na bazi punog radnog vremena). U sustavu MZOS-a je i ***19 osnovnoškolskih ustanova u kojima se nastava ostvaruje po posebnim programima*** *za djecu s TUR, u koje je uključeno 2254 (0,67%) učenika u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja u dobi do 21 godine.*

O problemima koji se u tom sustavu javljaju govori i primjer kada se Uredu obratila majka dječaka i stručni djelatnici Centra za odgoj i obrazovanje (CZOO) navodeći poteškoće vezane uz obrazovanje njihova učenika. Prema njihovim navodima, dječak se do kraja 6. razreda školovao u redovnom sustavu odgoja i obrazovanja, mijenjajući oblike školovanja sukladno Pravilniku. Na prijedlog škole, Ured državne uprave u županiji donio je Rješenje o nastavku školovanja u posebnoj odgojno-obrazovnoj ustanovi, CZOO-u. Unatoč angažmanu stručnjaka iz Centra, dječak je odmah po dolasku pokazivao otpor prema ustanovi kroz neprimjerena ponašanja o čemu je CZOO obavijestio CZSS te je na zajedničkom sastanku donesen zaključak o nužnosti provođenja psihijatrijskog vještačenja (koje je provedeno tek nakon godinu dana), a dječak i dalje ne polazi nastavu. Djelatnici CZOO-a imaju saznanja da dječak „luta naokolo", a roditelji su nemoćni u primjeni odgojnih postupaka i suzbijanju tog ponašanja. Majka izražava želju da se dijete vrati u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Djelatnici CZOO-a navode da je za to potrebno pozitivno mišljenje o dječakovom napredovanju, a, s obzirom na okolnosti, oni takvo mišljenje ne mogu dati. U rješavanje slučaja do sada su bile angažirane brojne službe unutar odgojno-obrazovnog sustava i sustava socijalne skrbi, koje su, prema njihovim navodima, iscrple gotovo sve mjere i mogućnosti uključivanja djeteta u sustav obrazovanja i pronalaženja odgovarajuće pomoći. Dječak je u međuvremenu navršio 15 godina, a ured državne uprave u županiji navodi da je izgubio pravo na školovanje u redovnom sustavu. Stoga smo uputili preporuku nadležnom MSPM-u da se, u suradnji s ostalim institucijama, uključi u pronalaženje primjerenog rješenja i osiguravanje sveobuhvatne pomoći za ovog dječaka. Do dana pisanja izvješća nismo dobili odgovor na preporuku.

Djeca s TUR u sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja

U srednjim se školama, prema podacima MZOS-a, obrazuje 5947 (3,25%) učenika s TUR. Od toga se 1572 učenika s TUR obrazuju po prilagođenom i posebnom programu.

Pritužbe roditelja primali smo u odnosu na **elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole**, koje odlukom utvrđuje MZOS svake školske godine. Stoga smo MZOS-u uputili preporuku da svim srednjim školama upute jasno tumačenje Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./2013., u odnosu na točke XV. i XVI. te svih termina i odredbi vezanih zakona i pravilnika, kako bi olakšali postupak upisa u srednje škole, a djeci i roditeljima na taj način osigurali manje stresan prijelaz iz osnovne u srednju školu. Zbog učestalog obraćanja i prijava Uredu, smatrali smo da bi takav naputak s jasnim i nedvojbenim tumačenjem prevenirao određeni broj eventualnih žalbi vezanih uz upis učenika s TUR, učenika s teškoćama u učenju i problemima u ponašanju te učenika sa zdravstvenim teškoćama. MZOS je uputio tumačenje svim srednjim školama, Županijskim odjelima za obrazovanje, uredima državne uprave u županiji, Gradskom uredu za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba i Hrvatskom zavodu za zapošljavanje te nas o tome obavijestio, uz dostavljenu presliku tumačenja.

Uredu se obratila majka djeteta, upisanog u 1. razred srednje škole, kojem je na temelju zdravstvene dokumentacije i mišljenja o profesionalnom usmjeravanju HZZ-a, unatoč nedovoljnom broju bodova, komisija omogućila upis u školu. Po dolasku prosvjetne inspekcije u školu, koja je utvrdila da dječak nema dovoljan broj bodova, dječak je ispisan. Inspekcija je ujedno utvrdila da dijete ne može pohađati trogodišnji smjer zbog zdravstvenih problema. Međutim, uočeno je da se dječak odlično snašao i da je motiviran za nastavak obrazovanja. Prosvjetna inspekcija uputila je majku da se obrati CZSS-u, s obzirom da je koristila prava iz socijalne skrbi, no on joj je odbio izdati rješenje o pravima iz socijalne skrbi. MZOS-u, uredu državne uprave i CZSS-u preporučili smo da žurno pomognu dječaku, kako bi mogao nastaviti školovanje. Vođeni načelom zaštite najboljeg interesa djeteta, također smo zamolili da se dijete ne ispisuje iz škole dok se za njega ne pronađe odgovarajuće zanimanje ili ne riješi status u školi koju je upisao. Prema posljednjim saznanjima, CZSS je dao mišljenje temeljem kojega je dijete ostalo u školi koju je upisalo.

Pomoć je tražila i majka koja se žalila na postupak upisa njezina sina u srednju strukovnu školu. Navodi da on nije bio upisan u prvom upisnom krugu, iako je imao potreban broj bodova, jer prilikom podnošenja doku-

mentacije za upis nije priloženo rješenje nadležnog Gradskog ureda Grada Zagreba o primjerenom obliku školovanja (o osnovnoškolskom obrazovanju po redovitom nastavnom programu, uz primjenu individualiziranih postupaka), uslijed čega njezin sin nije ostvario dodatne bodove. Konkretno rješenje nisu mogli priložiti jer ga je zadržao HZZ. Ponovnim podneskom navodi da njezin sin i dalje ne pohađa željenu strukovnu srednju školu, usprkos preporuci Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport (o kojoj je obaviješten i MZOS). Zatražili smo postupanje prosvjetne inspekcije MZOS-a i Gradskog ureda. Uočavamo nekoordiniranost nadležnih tijela i ustanova koje sudjeluju u postupku upisa u srednju školu na štetu djeteta.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Ova dva primjera pokazuju potrebu za daljnjim sustavnim unapređenjem područja srednjoškolskog obrazovanja djece s TUR te na potrebu za boljom razmjenom informacija, suradnjom i koordinacijom među različitim sustavima.

Dosadašnji odgoj i obrazovanje učenika s TUR uvelike je otežan zbog neusklađenih, dvoznačnih i ponekad neprovedivih zakonskih i podzakonskih propisa te strateških dokumenata kao što su *Nacionalni okvirni kurikulum, Zakon o hrvatskom registru osoba s invaliditetom, Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Nacionalna strategija izjednačavanja osoba s invaliditetom.*

Nažalost, na nacionalnoj razini ne postoji multidisciplinarni pristup razvoju sustava osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja učenika s TUR i osoba s invaliditetom. Praćenjem smo uočili da nedostaje sustavni plan nužne suradnje između svih institucija i stručnih službi. Poteškoće se uglavnom rješavaju stihijski, a ne suradnjom i zajedničkim pronalaženjem optimalnih rješenja. Nerijetko se odgovornost i zadaci koji bi pridonijeli kvalitetnom rješenju prebacuju s jednih na druge. Umrežavanje institucija/stručnih službi s ciljem kontinuiranog sagledavanja pozitivnih i negativnih primjera iz zakonodavstva i prakse te predlaganja zajedničkih rješenja, jedini je mogući način prevladavanja postojeće situacije.

Ured pravobraniteljice za djecu prepoznao je Agenciju za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) kao važnog suradnika i mjerodavnu stručnu instituciju te smo, u suradnji i uz stručnu pomoć Agencije, odlučili ukazati na ključne probleme u sustavu strukovnog srednjoškolskog obrazovanja i predložiti moguće načine njihova rješavanja.

Stoga smo preporučili da MZOS kao nadležno ministarstvo, oformi mrežu institucija ili osnuje povjerenstvo koje bi na redovitim kvartalnim ili polugodišnjim sastancima razmatralo postojeće stanje i postignute ciljeve te predlagalo mjere za poboljšanje sustava. Posebice bi ovakva mreža institucija/relevantnih stručnjaka bila važna pri predlaganju zakonskih odredbi i upisne politike kao i pri predlaganju rješenja za prevladavanje određenih teškoća koje se pojavljuju u odgojno-obrazovnom radu s učenicima s TUR te kod zapošljavanja mladih s invaliditetom.

Uz MZOS, koji bi trebalo preuzeti ulogu koordinatora, važno je da u radu takve mreže svakako sudjeluju predstavnici: MSPM, Ministarstva rada i mirovinskog sustava (MRMS), MZ, AZOO, ASOO, Agencije za znanost i visoko obrazovanje, Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja, osnivača škola, osnovnih škola, srednjih škola, fakulteta (posebice Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta i Medicinskog fakulteta), HZJZ-a (školska medicina), službi za školsku i sveučilišnu medicinu, HZZO-a, Ureda pravobraniteljice za djecu, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom te udruga osoba s invaliditetom.

Hrvatski je sabor 8. veljače 2013. usvojio Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (HKO-u) koji je stupio na snagu 2. ožujka 2013. godine. Primjenom HKO-a trebala bi se nastaviti reforma obrazovnog sustava u smislu stvaranja obrazovnih programa temeljenih na jasnim ishodima učenja, uspostavljaju se temelji za vrednovanje ishoda neformalnog i informalnog učenja te se osnažuje i dalje razvija sustav osiguravanja kvalitete na svim razinama obrazovanja, za sve oblike učenja. HKO je izrađen upravo s ciljem unapređenja komunikacije među dionicima. Zakon navodi da postojeći sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj, u odnosu na strukovno obrazovanje, prepoznaje posebne ili prilagođene programe strukovnog obrazovanja. Međutim, pridruživanje cjelovitih i djelomičnih kvalifikacija razinama HKO-a nije potpuno jasno u odnosu na ove vrste programa. U Zakonu stoji da će donošenje Zakona o HKO-u neminovno utjecati na postojeće zakone i propise u području obrazovanja i osposobljavanja, na način da se osigura njihova međusobna usklađenost. Zato smo preporučili da se ubrzano radi na usklađivanju ostalih propisa koji reguliraju ovo područje, kako sljedećih god-

ina obrazovanje učenika s TUR ne bi bilo još više otežano primjenom standarda kvalifikacija temeljenih na ishodima učenja.

Na kraju, kako bismo jasnije predočili problem, kao primjer navodimo primjenu prilagođenog programa u srednjim strukovnim školama. Proteklih su se godina nadležne institucije susrele s nekoliko slučajeva u kojima je bilo nejasno što znači i kako se provodi prilagođeni program u strukovnoj školi (posebice u odnosu na strukovne predmete), a da istovremeno kompetencije potrebne za stjecanje zanimanja za koje se učenik/ca obrazuje ne budu dovedene u pitanje.

Postojeći Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju predviđa potpunu ili djelomičnu integraciju u jednakom trajanju kao redoviti program. Potpuna integracija se ostvaruje uključivanjem učenika s TUR u redoviti razredni odjel srednje škole po redovitom ili prilagođenom programu uz primjenu individualiziranih postupaka i posebnu dodatnu pomoć defektologa stručnog suradnika, odnosno uz organizirani produženi stručni postupak. Prilagođeni program iz čl. 4. st. 1. i čl. 5. st. 1. Pravilnika je program primjeren osnovnim obilježjima teškoće učenika, a u pravilu pretpostavlja izbor nastavnih sadržaja upotpunjenih posebnim metodama, sredstvima i pomagalima. Prilagođene programe za svakog učenika s TUR na početku svake školske godine izrađuju predmetni nastavnici, uz pomoć stručnog suradnika edukacijskog rehabilitatora. Iskustva svih stručnih službi, koje su u redovitom kontaktu sa strukovnim školama, svjedoče da navedeni propisi, nažalost, nisu provedivi u praksi. Glavni je razlog to što propisani nastavni planovi i programi ne navode jasno ključne kompetencije, što bi olakšalo integraciju učenika s TUR sukladno njihovim jačim stranama i mogućnostima. Zatim, strukovne škole nisu dovoljno stručno ekipirane (nedostaje dodatna pomoć defektologa-stručnog suradnika, u redovnim strukovnim školama nije bilo moguće organizirati produženi stručni postupak). I na kraju, nastavnici tijekom temeljnog pedagoškog obrazovanja nisu bili osposobljeni za izradu prilagođenih programa. Ovaj je nedostatak vrlo teško nadoknaditi kasnijim stručnim usavršavanjem.

Prema čl. 27. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Nastavni plan i program strukovnih škola sadrži zajednički općeobrazovni, posebni stručni i fakultativni dio. Zajednički općeobrazovni dio nastavnog plana i programa za stjecanje srednje i niže stručne spreme sadrži općeobrazovne predmete koji su zajednički i obvezni za određenu razinu obrazovanja, a posebni sadrži strukovne predmete (strukovno-teorijske predmete i praktičnu nastavu) vezane za određeno zanimanje. U vezi s time, kad je riječ o djeci s TUR, Pravilnik se tumačio na način da je općeobrazovne predmete moguće prilagođavati, dok strukovne predmete nije, budući da se pretpostavlja da je učenik stekao sve potrebne kompetencije propisane nastavnim planom i programom za određeno zanimanje za koje se izdaje svjedodžba.

Međutim, u tom slučaju postavlja se pitanje svrsishodnosti postojanja prilagođenih programa, koji su u praksi zapravo neprovedivi. Ne želimo time reći da ta mogućnost ne treba postojati, naprotiv, ističemo nužnost da ju treba učiniti provedivom u praksi, štiteći najbolji interes djeteta i pravo na inkluzivno obrazovanje. Prema definiciji stručnjaka, prilagođeni program trebao bi biti sužen u onim nastavnim sadržajima koji se ne odnose na stjecanje ključnih kompetencija za pristup tržištu rada ili nastavak obrazovanja, a izvodi se uz primjenu metoda i postupaka primjerenih pojedinom učeniku te uz posebnu odgojno-obrazovnu podršku.

Stoga smo preporučili da u svrhu oživotvorenja prilagođenih programa, ali i olakšavanja njihove izrade, multidisciplinarni tim stručnjaka iz više nadležnih resora treba napraviti ogledne primjere standarda zanimanja, standarda kvalifikacije i strukovnih kurikuluma, s jasno naznačenim ključnim kompetencijama (znanjima i vještinama te pripadajućom samostalnošću i odgovornošću), koje bi učenici s TUR trebali usvojiti svladavajući prilagođeni program, kako bi stekli određeno zanimanje i ostvarili krajnji cilj - ravnopravno uključivanje na tržište rada. Prijedlog zanimanja za izradu oglednih primjera su zanimanje prodavača (trogodišnji program) i fizioterapeuta (četverogodišnji program). Temeljem tih primjera, trebalo bi pristupiti sustavnom razvijanju svih zanimanja i kvalifikacija koje se stječu po prilagođenom programu.

MZOS nas je obavijestio da je suglasan s preporukom unapređivanja i poboljšavanja sustava srednjoškolskog obrazovanja u svrhu osposobljavanja i zapošljavanja osoba s invaliditetom u zanimanjima koja su njima primjerena, kako bi mogli ravnopravno sudjelovati na tržištu rada i biti samostalni u svakodnevnom životu. Također nas je obavijestio da će, prilikom donošenja provedbenih propisa, voditi računa o našoj preporuci umrežavanja i multidisciplinarnog pristupa razvoju srednjeg obrazovanja učenika s TUR.

Vezano uz prava djece s TUR u odgojno-obrazovnom sustavu Ured pravobraniteljice za djecu sudjelovao je i izlagao na nacionalnim i međunarodnim skupovima, a teme su bile: podrška u zajednici za djecu s TUR, djeca s teškoćama u komunikaciji, inkluzivni predškolski odgoj i obrazovanje, predškolski odgoj djece s poremećajima iz autističnog spektra, prava učenika s TUR na pomoćnika u nastavi, strukovno obrazovanje učenika s TUR. Sudjelovali smo i u obilježavanju Međunarodnog dana osoba s invaliditetom te izložbama radova djece i mladih s TUR i sličnim manifestacijama.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U 2012. godini najviše se prijava odnosilo na postupke zdravstvenih djelatnika te na nedostatak određenih vrsta stručnjaka u zdravstvu. I dalje zdravstvena zaštita djece stranog državljanstva ovisi o plaćanju mjesečnih doprinosa, a nisu regulirane ni nekonvencionalne metode liječenja djece. Postupali smo u povodu 28 pojedinačnih prijava povreda zdravstvenih prava koje su se odnosile na 30 djece, te u općim inicijativama. Prijavitelji su najčešće roditelji (20), a članovi obitelji, institucije i ostali obratili su nam se u sedam slučajeva. U slučaju smrti jednog djeteta postupali smo na vlastitu inicijativu.

U nekoliko slučajeva roditelji su bili nezadovoljni **postupanjem zdravstvenih djelatnika**. Kako Ured pravobraniteljice za djecu nije ovlašten donositi zaključke o liječničkoj odgovornosti, roditelje upućujemo na mogućnost slanja prijave radi pokretanja disciplinskog postupka Hrvatskoj liječničkoj komori (HLK) ili Hrvatskoj komori medicinskih sestara, kao i na mogućnost provođenja stručnog nadzora, zdravstveno-inspekcijskog nadzora MZ-a, pokretanja postupka utvrđivanja prekršajne te kaznene odgovornosti liječnika, kao i na pravo na naknadu štete koje se ostvaruje u građanskoj parnici. Ured od nadležnih tijela u pravilu traži izvješća i po potrebi daje preporuke.

U jednom smo slučaju o pritužbi na grubo ponašanje liječnice i odbijanje pružanja pomoći djetetu, informirali HZZO, HLK i MZ. HZZO je ustanovio da je liječnica povrijedila svoju obvezu, a ravnatelj propustio postupati povodom prigovora roditelja te je domu zdravlja izrečena opomena. U drugom slučaju obratili smo se HZZO-u zbog naplate troška stomatološke zaštite djetetu hrvatskom državljaninu, tijekom ljetovanja izvan mjesta prebivališta. Utvrđeno je da roditelju treba vratiti sredstva na teret ordinacije. Neke od prijava su se nakon provjere pokazale neosnovanima.

Nastavili smo pratiti slučaj nerazjašnjene smrti djeteta o kojem su nas 2011. godine obavijestili njegovi roditelji, koji od 2009. godine traže odgovor o okolnostima pod kojima im je dijete preminulo. U vrijeme kad se tragedija dogodila oni ni od bolnice ni od MZ-a nisu dobili informacije koje bi objasnile razloge djetetove smrti. Zbog sumnje na kazneno djelo nesavjesnog liječenja događaj su prijavili Državnom odvjetništvu. Iako je od smrti djeteta vrijeme odmaklo, oni ni nakon tri godine nemaju informacije o uzroku smrti i eventualnoj odgovornosti liječnika. Sve dok nadležna pravosudna tijela ne završe postupak i o tome ne bude donesena pravomoćna sudska odluka, roditelji nemaju odgovor je li dijete umrlo zbog propusta liječnika. Pitanja i sumnje roditelja i dalje su otvorena što im otežava suočavanje s gubitkom i tugovanje.

U jednoj su nam se situaciji obratili zdravstveni djelatnici zbog poteškoća u komunikaciji s roditeljem čije se dijete nalazilo u terminalnoj fazi maligne bolesti. Roditelj se nije slagao s procjenama liječnika i načinom liječenja djeteta, što je iskazivao na način koji je postao ugrožavajući za ostalu djecu pacijente, njihove roditelje te zdravstvene djelatnike. Ova je situacija ponovo istaknula nužnost pružanja stručne pomoći kako pacijentima, tako i članovima obitelji u izuzetno teškim trenucima. Preporuku o nužnosti poboljšanja nezadovoljavajućih prostornih i kadrovskih uvjeta liječenja djece oboljele od malignih bolesti, u povodu Nacionalnog dana djece oboljele od malignih bolesti 15. veljače, objavili smo na našoj web stranici i uputili svim medijima.

I dalje uočavamo **nedostatak određenih vrsta stručnjaka**. Tako smo i ove godine obaviješteni o nedostatku **ortodonata** u Osječkoj županiji te da djeci s Cresa više nije dostupna zdravstvena skrb **specijalistice pedijatrije**. U oba slučaja, Ministarstvo zdravlja, odnosno HZZO, istaknuli su da, prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, županija može osigurati popunjavanje mreže javne zdravstvene službe na svom području, odnosno sudjelovati u troškovima organiziranja zdravstvene zaštite za djecu na svom području iznad standarda HZZO-a.

Gorući problem predstavlja nedostatak **logopeda**. Obraćali su nam se roditelji iz raznih dijelova Hrvatske ističući da liječnici preporučuju djeci intenzivan i strukturiran logopedski tretman. U nekim krajevima ovi

stručnjaci nisu dostupni, u drugima zbog obima posla nisu u mogućnosti djeci pružiti redoviti tretman. Nerijetko djeci predškolske dobi ova usluga postaje dostupna tek prije upisa u školu čime je izgubljena prilika za ranu intervenciju. Da bi se ovi problemi premostili, roditelje se upućuje u privatne logopedske kabinete ili im se preporučuje samostalno vježbanje s djecom. U povodu pritužbi roditelja obraćali smo se zdravstvenim ustanovama koje pružaju tretmane te upućivali roditelje na mogućnost traženja najbližeg stručnjaka izvan mjesta prebivališta, mogućnost škole da traži stručnu pomoć AZOO-a ili odobrenje MZOS-a za zapošljavanje logopeda, mogućnost lokalne zajednice da osigura usluge logopeda te zakonsku mogućnost CZSS-a u pružanju usluga pomoći pri uključivanju u programe odgoja i obrazovanja (integracija).

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Od MZ-a, MSPM-a te Hrvatskog logopedskog društva (HLD) tražili smo podatke o broju i zastupljenosti logopeda u navedenim djelatnostima te o aktivnostima vezanim za pripremu Konačnog prijedloga zakona o logopedskoj djelatnosti. Prema podacima HLD-a, u Hrvatskoj djeluje oko 600 logopeda od čega 247 u sustavu zdravstva, 67 u sustavu socijalne skrbi, 99 u sustavu predškolskog odgoja te 153 u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Kao obrti ili firme otvorena su 32 privatna logopedska kabineta u Zagrebu, Dugom Selu, Vrbovcu, Zaprešiću, Samoboru, Varaždinu, Bjelovaru, Našicama, Rijeci, Sisku, Poreču i mjestima Zagrebačke županije. Zaključak je da ovaj broj ne zadovoljava potrebe djece jer 8-10% osnovnoškolaca treba pomoć logopeda, a važno je da tretmani budu pravovremeni i cjeloviti, na što HLD učestalo upozorava javnost i ministarstva. Zbog uočenih nedostataka prijedlog zakona povučen je iz procedure.

Proteklih nekoliko godina pratimo stanje u području **kvalitete prehrane u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te ustanovama koje skrbe za djecu**. Aktualno stanje prehrane djece u ustanovama, te ispunjenje zacrtanih mjera i ciljeva iz Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine i Akcijskog plana za prevenciju i smanjenje prekomjerne tjelesne težine za razdoblje od 2010. do 2012. godine problematizirali smo na stručnoj raspravi koju smo organizirali u listopadu 2012. Na raspravu su pozvani istaknuti stručnjaci iz ovog područja, predstavnici ministarstava, županijskih ureda, nutricionisti, liječnici, ravnatelji dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola te ustanova u kojima borave djeca, a sudjelovala su i djeca koja su u komunikaciji s nama pokazala interes za temu. Na skupu je upozoreno kako u odnosu na prehranu u osnovnim školama postoje velike razlike među regijama, nema sustavnog pristupa organizaciji prehrane u srednjim školama, premda djeca u njima provode veliki dio dana te da raste udio djece koja imaju prekomjernu tjelesnu težinu, kao i da veliki broj djece pati zbog nezadovoljstva svojim izgledom. Istaknuto je kako ostvareni napredak na planu uvođenja pravilne prehrane u dječjim vrtićima može poslužiti kao uspješan model drugima. Naglašena je potreba suradnje s lokalnom zajednicom i roditeljima, koji su ključni čimbenik u ostvarivanju plana, budući da uvođenje novih namirnica u organiziranu prehranu u školi bez podrške roditelja može dovesti do pada broja učenika zainteresiranih za prehranu u školi. Djeca često nemaju dovoljno vremena za jelo, a to utječe i na izbor hrane. Pohvalno je uvrštavanje teme „Pravilna prehrana" u Kurikulum zdravstvenog odgoja, kao sastavnog dijela modula „Živjeti zdravo", a napredak je ostvaren i donošenjem Normativa za prehranu učenika u osnovnoj školi.

Iz pojedinačnih slučajeva kojima smo se bavili u vezi s **poremećajem prehrane** djece zaključujemo o slabijem snalaženju roditelja i neprepoznavanju anoreksije i pretilosti kao zdravstvenih problema, o čemu nas obavještavaju drugi članovi obitelji. Kao primjer navodimo slučaj djeteta, za kojeg je prilikom hospitalizacije utvrđeno da je njegova prekomjerna težina posljedica neprimjerenog kalorijskog unosa hrane. Roditelji nakon hospitalizacije nisu postupali po uputama liječnika, čime su i dalje zanemarivali zdravlje djeteta. Obaviješten je CZSS koji je s roditeljima dogovorio konkretne aktivnosti usmjerene poboljšanju prehrambenih navika djeteta i njegovo uključivanje u sportske aktivnosti. Centar redovito prati realizaciju dogovora. Pritužbom nam se obratio roditelj koji je zbog problema pretilosti djeteta zatražio održavanje nastave u kući, fizikalnu terapiju u kući, invalidska kolica radi otežane pokretljivosti, antidekubitalni jastuk i ortopedske cipele za dijete, a čiji su zahtjevi odbijeni.

Obraćali su nam se roditelji vezano za **ostvarenje određenih zdravstvenih prava iz osnovnog zdravstvenog osiguranja.** U jednom slučaju su se prituživali na nemogućnost ostvarivanja prava na bolničku medicinsku rehabilitaciju djeteta nakon dugotrajnog i neuspješnog liječenja loma ruke, a u drugom na nemogućnost ostvarenja prava na naknadu troška prijevoza u bolnicu. U navedenim je slučajevima HZZO zaključio da djeca ne ispunjavaju uvjete za ostvarivanje ovih prava.

Djeca strani državljani s privremenim boravkom u Hrvatskoj se, zbog obveze roditelja na plaćanje mjesečnih doprinosa, i dalje susreću s poteškoćama pri ostvarivanju zdravstvene zaštite. Često je riječ o djeci s ozbiljn-

im zdravstvenim problemima koja imaju potrebu za stalnom i sveobuhvatnom zdravstvenom zaštitom. Djeca žive u obiteljima loših materijalnih prilika i njihovi roditelji nisu u mogućnosti odvajati sredstva za doprinose. Zbog duljine trajanja postupaka pri MUP-u, čak i nakon postavljanja zahtjeva za prihvat u hrvatsko državljanstvo, djetetova zdravstvena zaštita ovisi o podmirenju ovog duga, što je u pojedinim situacijama ugrožavajuće za zdravlje ove djece.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U povodu nastavka praćenja problematike **nekonvencionalnih metoda liječenja** djece, Ministarstvo pravosuđa nas je obavijestilo da ne postoji propis koji regulira ovo područje te da navedeno nije u njihovoj nadležnosti. Prema dosadašnjim saznanjima proizlazi da ovo nije u nadležnosti niti jednog ministarstva. Poznato nam je da je prije nekoliko godina postojala inicijativa za zakonskim reguliranjem tog područja pa ćemo nastaviti s praćenjem problematike i predlaganjem rješenja u interesu djece.

I u 2012. nastavili smo pratiti rizik od **štetnih utjecaja buke** na zdravlje djece, poput utjecaja preglasne glazbe iz mobilnih izvora te u trgovačkim centrima, ugostiteljskim objektima kao i na otvorenim prostorima, o čemu smo dobivali i prijave. U suradnji s Koordinacijom udruga za djecu u srpnju smo održali sastanak kako bismo prikupili informacije i mišljenja stručnjaka. Vodeći se činjenicom da su oštećenja sluha bukom podložna prevenciji, postigli smo dogovor o mogućem djelovanju s ciljem zaštite djece.

Zdravstvene poteškoće kod djece ponekad zahtijevaju **pomoć lokalne i šire zajednice** te civilnog društva. U jednom je slučaju općina izbjegavala roditelju, a kasnije i nama dati odgovor na molbu roditelja za sufinanciranje potrebnih rehabilitacijskih i psihoterapijskih tretmana djeteta u privatnom kabinetu, o čemu smo obavijestili Ministarstvo uprave i zatražili postupanje. U drugom je slučaju djetetu u invalidskim kolicima onemogućen prilaz zdravstvenoj ustanovi zbog proširenja terase ugostiteljskog objekta, čime je kretanje sa nogostupa preusmjereno na prometnu ulicu. Unatoč našem obraćanju gradonačelniku, situacija nije izmijenjena.

Proteklih godina često u medijima vidimo apele ljudi, osobito roditelja, koji u **humanitarnim akcijama** traže pomoć za nabavku skupih lijekova ili financiranje medicinskih zahvata u inozemstvu koje im zdravstveno osiguranje ne pokriva. U većini slučajeva riječ je o očajničkom pokušaju da se spasi život djeteta, a pozivi putem medija nerijetko uspiju mobilizirati javnost pa i ljude skromnih ekonomskih mogućnosti koji žele dati vlastiti novac i pomoći oboljeloj djeci. Slučajevi ove djece iznova potvrđuju da je unutar sustava zdravstvene zaštite neophodno osigurati podršku za pacijente oboljele od teških ili rijetkih bolesti, osobito za oboljelu djecu i njihove roditelje. Neophodno je da roditelji oboljele djece dobiju cjelovite informacije o mogućnostima liječenja, uključujući informacije o mogućnostima dobivanja financijske i materijalne potpore za liječenje u zemlji i inozemstvu. U slučaju zahtjeva za liječenjem u inozemstvu, a kada oni nisu osnovani, smatramo kako je izuzetno važno roditeljima detaljno obrazložiti razloge zbog kojih su odbijeni te ih ponovno uputiti na mogućnosti liječenja u zemlji. S ovim stavom upoznali smo HZZO.

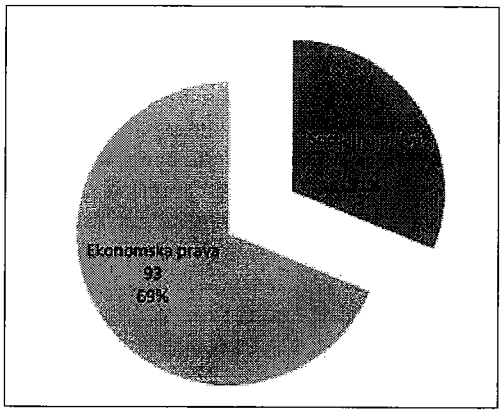
S obzirom na važnost civilnog društva i dobrodošlu pomoć djeci, uputili smo pismenu podršku Klubu roditelja djece oboljele i liječene od malignih bolesti „Sanus" te Hrvatskoj udruzi za školovanje pasa vodiča i mobilitet.

Zaključno možemo reći da u području zaštite zdravlja djece i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka. Sve češći su i apeli roditelja koji putem humanitarnih akcija prikupljaju sredstva potrebna za liječenje teško oboljele djece. Postoji potreba kvalitetnijeg informiranja djece i roditelja o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja, posebno u pogledu mogućnosti i prava na naknadu troškova liječenja u inozemstvu. Roditeljima i djeci je potrebno pružiti podršku te se pobrinuti za zaštitu djetetove privatnosti i dostojanstva. Podržavamo aktivnosti usmjerene unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine u što bi svakako trebali biti aktivnije uključeni roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Povrede socijalnih i ekonomskih prava djece prijavljene u 2012. godini, u pravilu su se odnosile na ostvarivanje imovinskih prava djece i njihovih obitelji, njihov materijalni status uzrokovan gospodarskom krizom i općenitim stanjem u društvu te na ostvarivanje prava djece na primjereni životni standard.

Prijave povreda socijalnih i ekonomskih prava

Zaprimljeno je 135 prijava povreda pojedinačnih prava djece te je, u odnosu na prošlu godinu, njihov broj povećan za 10%. Tijekom godine o problemima i slučajevima kršenja prava ukupno 243 djece obavještavali su nas roditelji, predstavnici institucija ili građani i tražili našu pomoć i posredovanje. U 42 slučaja bilo je povrijeđeno neko od socijalnih, a u 93 neko od ekonomskih prava djece. Prema sadržaju prijave su se odnosile na povrede prava na korištenje neke od povlastica socijalne sigurnosti djece, kao što su jednokratna novčana pomoć, pomoć za uzdržavanje, doplatak za pomoć i njegu, osobna invalidnina, stjecanje statusa roditelja njegovatelja, prava koja roditelji ostvaruju u skladu sa Zakonom o roditiljnim i roditeljskim potporama te prava na ostvarivanje dječjeg doplatka i obiteljske mirovine ili povrede ekonomskih prava djece, kao što su pravo na primjereni životni standard, zaštita od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova, zaštita imovinskih prava djece te zaštita od neprimjerenog oglašavanja. Osim pregleda postupanja po pojedinačnim povredama prava, dajemo pregled inicijativa sveobuhvatne zašite prava djece, uz komentar službenih podataka nadležnih tijela u području zaštite socijalnih i ekonomskih prava djece, a posebno u vezi s djecom u riziku od siromaštva.

2.5.1 Socijalna prava

U 2012. godini postupali smo u 42 prijave pojedinačnih povreda socijalnih prava djece iz Zakona o socijalnoj skrbi (ZSS), Zakona za doplatku za djecu (ZDD) te Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama (ZRRP). U vremenu ekonomske krize i nezaposlenosti osiguravanje osnovnih životnih potreba u mnogim obiteljima ovisi o novčanim naknadama iz navedenih propisa. Najveći broj pritužbi odnosio se na novčane naknade i dopuste roditelja djece s teškoćama u razvoju (TUR). U više je slučajeva roditelje trebalo informirati o djetetovom pravu kao i o nadležnostima tijela koja odlučuju o pravu.

U povodu obraćanja roditelja korisnika doplatka za djecu, u nekim smo slučajevima uočili vrlo dobar primjer postupanja HZMO-a u zaštiti interesa djeteta. Pa je tako ova ustanova u jednom slučaju uputila obavijest CZSS-u o mogućem ugrožavanju djetetove dobrobiti, saznavši da roditelj kojem je odobreno pravo odbija otvoriti račun u banci na koji bi se vršila uplata. U drugom slučaju je u žalbenom postupku, iako to stranka nije tražila, potvrđujući da majka stranog državljanstva ne može biti korisnik prava, rješenjem naložila tijelu prvog stupnja da utvrdi ispunjava li otac uvjete za to, te da se doplatak isplaćuje majci, budući da dijete živi s njom.

Roditelji su nailazili na poteškoće u ostvarenju prava na rodiljne i roditeljske potpore zbog nejasnih, često usmenih, uputa od strane HZZO-a. Obavještavali su nas o situacijama u kojima nisu mogli nastaviti započeto korištenje prava na dopust za njegu djeteta te prava na roditeljski dopust do treće godine života djeteta, a koja su prekinuta zbog korištenja obveznog rodiljnog dopusta za rođenje drugog djeteta, iako im je prethodno u HZZO-u rečeno da će nastavak biti moguć. U odgovorima HZZO-a na naše upite dobili smo samo kronološki navedena rješenja tog tijela bez objašnjenja. Roditelji se žale i na nejasne upute nadležnih tijela o pitanju da li, zbog korištenja obveznog rodiljnog dopusta pri HZZO-u za kasnije rođeno dijete, majka gubi status roditelja njegovatelja pri CZSS-u za ranije rođeno dijete. Također nisu informirani o tome kako mogu pravo na rodiljne i roditeljske potpore ostvarivati očevi hrvatskog državljanstva u situacijama kada to ne mogu nezaposlene majke ili one izvan sustava rada, koje ne ispunjavaju uvjet neprekidnog prebivališta ili stalnog boravka stranca u Hrvatskoj. O svim opisanim nejasnoćama u primjeni zakona zatražili smo pojašnjenje MSPM-a, no do trenutka pisanja izvješća nismo ga primili.

Tijekom korištenja prava na rodiljne i roditeljske potpore ponekad nastaju i obveze roditelja na povrat iznosa stečenih bez osnove, koji tijekom više mjeseci i uvećan za kamate prerastaju u dug koji oni nisu u mogućnosti podmiriti. To se događa, primjerice, ako se utvrdi da je roditelj određeni period primao naknadu po dvije osnove ili je propustio prijaviti prestanak statusa osigurane osobe, što je uvjet za primanje naknade tijekom roditeljskog dopusta. Roditelji se u tim situacijama opravdavaju nepoznavanjem svojih obveza te ističu ionako teške prilike u kojima se skrbe o djetetu, dok HZZO potražuje povrat duga.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Događa se i da općina, zbog nedostatka proračunskih sredstava, dulje vrijeme ne isplati odobrene novčane naknade za novorođeno dijete.

Socijalna prava djece s teškoćama u razvoju - Obraćao nam se veći broj roditelja koji se ne slažu s težinom oštećenja zdravlja djeteta procijenjenom od liječničkog povjerenstva HZZO-a, odnosno prvostupanjskog tijela vještačenja (PTV), a o kojoj ovisi ostvarenje prava na dopust za njegu djeteta s težim smetnjama u razvoju i na rad s polovicom punog radnog vremena pri HZZO-u, zatim prava na osobnu invalidninu, prava na doplatak za pomoć i njegu te status roditelja njegovatelja pri CZSS-u, kao i prava na doplatak za djecu pri HZMO-u. Roditelji kojima nije odobreno pravo na dopust ili rad s polovicom radnog vremena ističu da ih rad u punom radnom vremenu onemogućava u redovitom vježbanju te posjećivanju stručnjaka s djetetom onako kako ih je uputio djetetov liječnik. Upoznati smo sa situacijama u kojima su PTV-i kod svakog vještačenja drukčije procjenjivali oštećenja zdravlja djece, premda nije bilo promjena, zbog čega su ona u jednom periodu ostvarivala pravo na osobnu invalidninu, a u drugom nisu, ili su za jednako oštećenje dobivala različite iznose invalidnine. Jedan je roditelj imao primjedbu na PTV zbog nepoznavanja specifičnosti rijetkog oblika epilepsije koja razlikuje bolje i lošije faze stanja djeteta, zbog čega mu nije odobren status roditelja njegovatelja. Na upućenu primjedbu MSPM-u roditelj je obaviješten da će ministarstvo svim CZSS-ima pri kojima djeluju PTV-i dopisom skrenuti pozornost na postojanje rijetkih bolesti te potrebu da obrate pozornost na sve čimbenike koji utječu na sposobnost djeteta. Roditelji su ukazivali na nelogičnost da dijete na temelju težine oštećenja zdravlja u jednom sustavu ostvaruje pravo, a u drugome ne ostvaruje te na neujednačeno postupanje PTV-a u različitim dijelovima Hrvatske, zbog čega se djeca jedne županije dovode u nejednak položaj u odnosu na djecu druge županije.

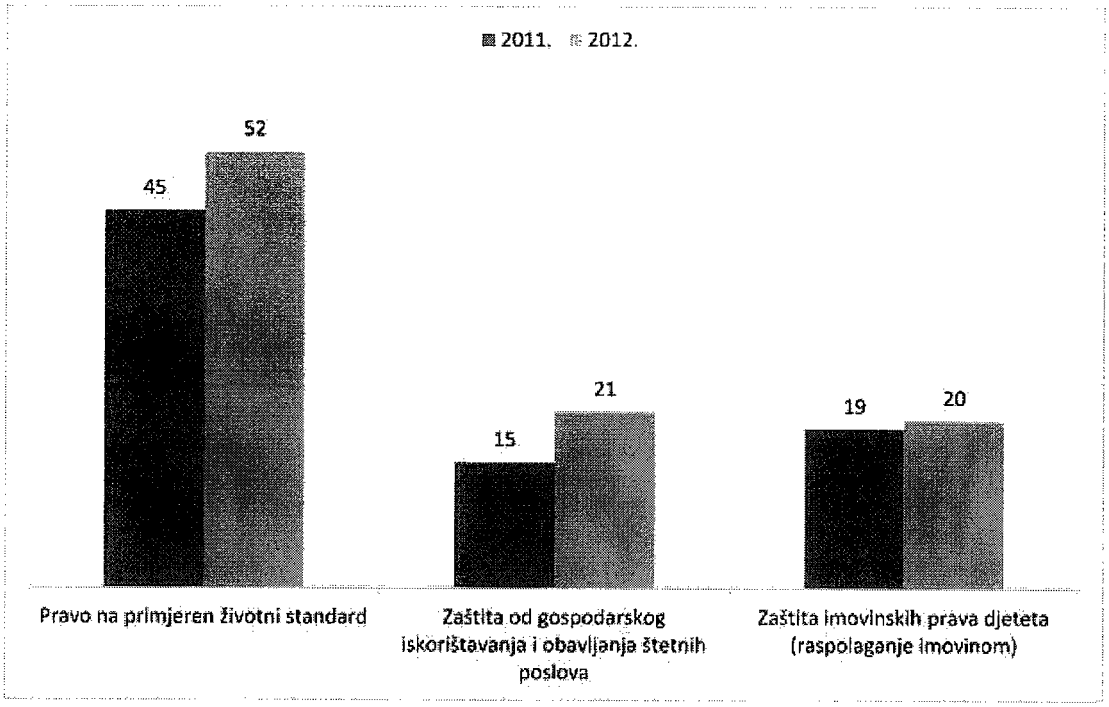
O spomenutim pravima nadležna tijela odlučuju postupajući u upravnom postupku, u koji se nismo ovlašteni uplitati, pa smo roditelje upućivali u zakonske odredbe te pravo na ulaganje pravnih lijekova. Roditelji nisu skloni nastaviti vođenje postupka ili spora, jer ih to iscrpljuje vremenski, materijalno i emocionalno. Na primjedbe smo ukazali MSPM-u, s preporukom da se osiguraju uvjeti za jednaku primjenu propisa u svim regijama države te za jednaku procjenu zdravstvenog stanja u svim sustavima prava. Trenutačno se u Hrvatskoj invaliditet i njegovi aspekti vještače u šest različitih resora (HZMO, Ministarstvo branitelja, MSPM i pripadajući CZSS, MZOS, HZZ te HZZO), a u svima se invaliditet temelji na medicinskom modelu, pri čemu je prisutna razlika među propisima u pogledu dijagnoze koje dovode do invaliditeta te postocima oštećenja navedenih u propisima. Sve to dovodi do niza nejasnoća, među ostalim i do toga da dvije osobe za istu vrstu oštećenja, ovisno o tijelu u kojem se vještače, mogu imati različite postotke oštećenja, a samim time i opseg prava, što je suprotno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom te Nacionalnoj strategiji za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. - 2015. Da bi se osiguralo izjednačavanje, MSPM najavljuje izradu jedinstvenog sustava vještačenja i kriterija utvrđivanja invaliditeta, radi čega su osnovane ekspertne skupine koje pokušavaju riješiti opisane probleme uočene tijekom probne primjene. Ove su skupine interdisciplinarne te okupljaju stručnjake svih grana koje na neki način skrbe o osobama s invaliditetom te predstavnike osoba s invaliditetom.

O teškim prilikama života i skrbi o djetetu s teškoćama u razvoju svjedočili su nam i nezaposleni roditelji četvero djece, od kojih je jedno s višestrukim zdravstvenim teškoćama upućeno na liječenje u Zagreb, kamo će morati putovati iz općine prebivanja tijekom deset dana. Ni nakon pokušaja prikupljanja sredstava obitelj nije imala dovoljno za podmirenje dviju putnih karata do Zagreba te tramvajskih karata tijekom deset dana. Naime, HZZO naknađuje putni trošak nakon obavljenog liječenja. Nakon savjetovanja roditelja te upućivanja preporuke CZSS-u, obaviješteni smo da je za potrebe putovanja na liječenje odobrena jednokratna novčana pomoć.

2.5.2 Ekonomska prava

U 2012. godini primili smo 93 prijave povreda ekonomskih prava djece, što je povećanje od 18% u odnosu na 2011. Većina prijava, njih 52, odnosila se na povredu prava na primjeren životni standard. Na gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova odnosila se 21 prijava, dok se 20 prijava odnosilo na zaštitu imovinskih prava djeteta.

Povrede ekonomskih prava

Povredom ekonomskih prava bilo je obuhvaćeno 174 djece. Najveći broj prijava odnosio se na Grad Zagreb, a najčešće su ih podnosili roditelji (40).

2.5.2.1 Pravo na primjeren životni standard

Tijekom 2012. godine Ured je postupao u 52 predmeta kršenja prava na primjeren životni standard, što predstavlja povećanje od 15,5% u odnosu na 2011. Većina prijava se odnosila na deložacije, ovrhe, stambeno zbrinjavanje i ugrožavajuće stambene uvjete u kojima roditelji žive s malodobnom djecom te na egzistencijalnu ugroženost djece - zbog gubitka zaposlenja roditelja, neostvarivanja prava na uzdržavanje djece ili zbog toga što roditelji nisu u mogućnosti otplaćivati vlastiti ili tuđi kredit.

Nažalost, 2012. godina je u velikoj mjeri bila obilježena siromaštvom, koje najteže pogađa djecu, umanjuje njihove šanse za preživljavanje i razvoj, uzrok je kršenja mnogih njihovih prava te ima dugoročne negativne posljedice. Siromaštvo je postalo ne samo pitanje ostvarivanja socio-ekonomskih prava, već i temeljnih ljudskih prava. Problem siromaštva prepoznat je i od UN-a, koji u rezoluciji „The girl child" (dokument A/RES/66/140, 19.12.2011.) navodi kako je uočeno da je kronično siromaštvo najveća prepreka u zadovoljavanju potreba, promociji i zaštiti prava djece, te zahtijeva žurne nacionalne i međunarodne radnje za eliminaciju siromaštva, ističući i da su djevojčice najčešće u većem riziku, a izložene su raznim oblicima diskriminacije i nasilja.

Rizik siromaštva i socijalne isključenosti postao je realnost velikog broja ljudi. Podaci upućuju na to da u Hrvatskoj 900.000 građana živi u riziku od siromaštva. Uz umirovljenike, najugroženiji su roditelji koji sami žive s djecom i roditelji s troje i više djece. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, stopa rizika od siromaštva u 2011. porasla je u RH za 0,5% u odnosu na godinu prije, te je iznosila 21,1%. S obzirom na rast nezaposlenosti, moguće je da je ta stopa u 2012. još veća. U pripremi su nove izmjene Zakona o socijalnoj skrbi, koje bi trebale, među ostalim, ispraviti nepravilnosti uočene kroz dosadašnji model ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi, međutim, novčane pomoći i dalje će biti male i nedostatne.

Tijekom 2012. bili smo svjedoci niza slučajeva u kojima se siromaštvo obitelji reflektiralo kroz nemogućnost ostvarivanja brojnih djetetovih prava: socijalnih, obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih i drugih. Često nam se obraćaju roditelji tražeći informacije o načinima ostvarivanja novčanih prava pred raznim institucijama,

navodeći kako redovito nastoje podmiriti jedino troškove vezane uz djecu, *jer ne žele da ona budu izdvojena u odnosu na drugu te da zbog toga možda postanu žrtvama fizičkog i psihičkog nasilja vršnjaka.*

Pad životnog standarda obitelji i frustracije roditelja zbog egzistencijalne nesigurnosti često utječu na odnose u obitelji i na ponašanje djece. Roditelji se usmjeravaju gotovo isključivo na osiguranje barem minimalnog životnog standarda, više nemaju vremena za djecu i gube kontakt s njima te odgoj „preuzima ulica". S druge strane loše ekonomske prilike ponekad se dovode u vezu s većom izloženosti djece nasilju u obitelji.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Čest razlog obraćanja roditelja Uredu bilo je traženje savjeta i pomoći pri eventualnom odgađanju deložacija iz protupravno useljenih stanova. Obraćaju nam se i roditelji koji, zbog nemogućnosti korištenja stambenog prostora uslijed prekida bračne zajednice, ostaju stambeno nezbrinuti.

I u ovom su nam se izvještajnom razdoblju obraćali roditelji koji žive na područjima posebne državne skrbi u ugrožavajućim životnim uvjetima, koji su od Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU) zatražili ili dodjelu novog stambenog prostora ili dodjelu građevinskog materijala za obnovu prostora u kojem žive. Budući da na nekim područjima više nema objekata u državnom vlasništvu ili su postojeći u lošem stanju, ili postupci utvrđivanja slobodnih objekata predugo traju, razumljivo je nezadovoljstvo građana koji s malodobnom djecom moraju nastaviti živjeti u neadekvatnim stambenim prostorima u kojima su oštećena krovišta, popucali zidovi, u kojima nema sanitarnog čvora i tekuće vode.

Uredu se za pomoć u postupku pronalaženja zamjenskog stana, koji se vodi pred MRRFEU, obratio roditelj djeteta koje ima učestale epi-napadaje i kojem je utvrđen 100% invaliditet. Obitelj živi na području posebne državne skrbi, u stambenoj zgradi na trećem katu bez lifta, što usporava liječničku intervenciju, a dijete je onemogućeno u izlascima iz stana, zbog čega često izostaje s vježbi kod fizijatra i logopeda. Ured se obratio MRRFEU preporukom za pronalaženje adekvatnijeg stambenog prostora, ali ni nakon upućene požurnice nismo zaprimili traženo izvješće.

Neki roditelji tražili su od nas preporuke u postupcima dodjele gradskih stanova ili za stavljanje na liste prvenstva. Evidentno je da već dulji niz godina broj zahtjeva znatno premašuje broj odgovarajućih stanova koje gradovi imaju na raspolaganju za stambeno zbrinjavanje građana. Aktivnost Ureda u tim je slučajevima bila usmjerena na poticanje nadležnih gradskih i općinskih tijela na rješavanje stambenih pitanja, kao i upućivanja preporuka nadležnim CZSS-ima za uključivanjem i praćenjem obitelji te priznavanjem prava iz sustava socijalne skrbi obiteljima u potrebi.

Sve nam se više obraćaju građani koji nemaju ili ne ostvaruju dovoljan prihod za održavanje minimuma stambenih uvjeta, što često uzrokuje isključenje električne energije, obustavu isporuke pitke vode ili prodaju stana na javnoj dražbi. S većinom su slučajeva CZSS-i bili upoznati i prije uključivanja Ureda te su već poduzimali radnje iz svoje nadležnosti.

Uredu su se i tijekom 2012. obraćali brojni roditelji tražeći savjet i pomoć radi zaštite u provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, koja su temeljem Ovršnog zakona izuzeta iz ovrhe. U nekoliko smo slučajeva obaviješteni da su, zbog propuštanja otvaranja posebnog računa za zaštićena primanja, iznos uzdržavanja te dječji doplatak bili uplaćeni na blokirani račun te time nedostupni roditelju. Posebno nas zabrinjavaju slučajevi svjesnog ugrožavanja egzistencije djece, kada roditelj namjerno uplaćuje sudski određen iznos za uzdržavanje djece na blokirani račun roditelja s kojim dijete živi.

Tijekom godine primili smo nekoliko upita članova udruge *Franak*, koji su nas, pozivajući se na temeljno ljudsko pravo na dostojanstven život, obavještavali o teškoj materijalnoj situaciji u kojoj se nalaze budući da 50 - 75% primanja izdvajaju na otplatu kredita. No Ured, a nažalost ni CZSS, nema instrumente za pomoć tim obiteljima.

Ured se i u ovom izvještajnom razdoblju susretao sa slučajevima teško bolesne djece čiji su roditelji sredstva za liječenje u inozemstvu prikupljali kroz razne humanitarne akcije ili donacije. Pritom se nužno nameće propitivanje funkcioniranja različitih sustava i ostvarivanja temeljnog prava na zdravstvenu skrb, kao i zaštite dostojanstva oboljelog djeteta.

Da svaka ekonomska kriza najviše pogađa djecu uočavamo i kroz smanjenje proračunskih sredstava namijenjenih djeci, ukidanje besplatnih udžbenika i besplatnog javnog prijevoza, smanjenje subvencija za dječje vrtiće u pojedinima dijelovima države, povećanje cijena smještaja i prehrane u učeničkim domovima. Upravo zbog takvog reduciranja sredstava namijenjenih djeci Ured se već niz godina zalaže za uvođenje tzv. **dječjeg proračuna** na nacionalnoj i lokalnoj razini, kako bi se jasno vidjelo koliko su novca država i lokalna zajednica spremne izdvojiti za djecu i njihove potrebe.

2.5.2.2 Zaštita od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

U području zaštite djece od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova primili smo 15 pojedinačnih prijava, od kojih se 11 odnosi na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavaca, tri na povredu prava učenika pri obavljanju stručne prakse i jedna na sudjelovanje djece u kulturnim ili umjetničkim aktivnostima.

Pored toga, primali smo upite građana o sudjelovanju djece u kulturnim, umjetničkim i promidžbenim aktivnostima, o važećim propisima i zaštiti djece na radu i stručnoj praksi kod poslodavaca i o tijelima nadležnim za sankcioniranje povreda prava djece za vrijeme rada i stručne prakse kod poslodavca. Od Državnog inspektorata primali smo obavijesti o nezakonitom radu ili zapošljavanju djece u području radnih odnosa kod poslodavaca i o mjerama poduzetim prema poslodavcima zbog kršenja prava djece. Iako Konvencija o pravima djeteta govori o pravima djece, u daljnjem tekstu kod navođenja podataka dobivenih od Državnog inspektorata koristimo izraz *maloljetnik*, u skladu s terminologijom propisa koji uređuju ovo područje.

Povreda prava učenika pri obavljanju stručne prakse i praktične nastave - Roditelji su nam se obraćali s upitima o izvedbi nastave u strukovnom obrazovanju, o radu djece tijekom obrazovnog procesa za obrtnička zanimanja te o zakonskoj regulativi. Iako smo proteklih godina preporučili MZOS-u i odgojno-obrazovnim ustanovama da na početku školske godine informiraju roditelje i učenike o pravima učenika u dijelu ostvarivanja praktične nastave i vježbi, kao i o instrumentima zaštite učenika, čini se da roditelji i učenici još uvijek nisu dovoljno upoznati s pravima učenika i obvezama odgojno-obrazovnih ustanova u sustavu strukovnog obrazovanja.

Jedna pritužba se odnosila na postupanje inspektora rada u području zaštite na radu prilikom nadzora u srednjoj strukovnoj školi u kojoj je učenik teško ozlijeđen. Državni inspektorat nas je obavijestio da je inspektor rada u području zaštite na radu obavio nadzor u školi i utvrdio da je učenik ozlijeđen za vrijeme praktičnog dijela naukovanja u školskoj strojarskoj radionici i da je uzrok povrede izvođenje radne operacije protivno pravilima zaštite. Inspektor je utvrdio da neposredno odgovorni stručni učitelji nisu ocijenili da postoji opasnost od nastanka ozljede ni zaustavili proces rada te je uslijed toga došlo do teškog ozljeđivanja učenika. Inspektor je donio rješenje o zabrani rada i podnio optužni prijedlog protiv odgovornih osoba, sukladno Zakonu o zaštiti na radu.

Putem medija doznali smo za smrt učenika za vrijeme praktičnog dijela naukovanja kod poslodavca u automehaničarskoj radionici tijekom obavljanja poslova na popravku hidrauličke podizne platforme. Postupanje inspektora rada opisano je u dijelu koji se odnosi na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa. Ovi slučajevi ozljeđivanja i stradavanja učenika ukazuju na potrebu dosljedne primjene propisa iz područja rada i zaštite na radu u procesu strukovnog obrazovanja.

Radi jasnije i sveobuhvatnije zaštite djece u strukovnom obrazovanju ponovili smo MZOS-u našu preporuku iz 2011. da se u Zakonu o strukovnom obrazovanju detaljnije i jasnije regulira zaštita učenika, odnosno da se propišu detaljnije odredbe o primjeni općih propisa o radnim odnosima, sigurnosti i zaštiti na radu u praktičnoj nastavi i vježbama, da se propišu prekršajne, odnosno kaznene odredbe za kršenje odredbi tog zakona od strane poslodavaca, te jasnije definiraju odredbe o nadzoru i nadležnosti za provedbu inspekcijskog nadzora nad poslodavcima.

Primali smo i upite o nastavnom opterećenju učenika u strukovnom obrazovanju i pritužbe na preopterećenost nastavne satnice učenika u strukovnom obrazovanju. MZOS-u i Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) preporučili smo da se pri izradi strukovnih kurikuluma vodi računa da oni budu

usklađeni sa Zakonom o strukovnom obrazovanju i Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (DPS). Ukazali smo da je pri određivanju odnosa teorijske i praktične nastave, odnosno ukupnog fonda sati i materijalnih uvjeta za izvođenje praktične nastave i vježbi, potrebno voditi računa da strukovni kurikulumi budu u skladu s odredbama Zakona i DPS-a u pogledu najvišeg dnevnog i tjednog opterećenja učenika, te o vrsti i složenosti poslova unutar određenoga zanimanja, odnosno o kompetencijama koje učenik treba steći i opsegu kvalifikacije. U povodu naših preporuka, MZOS nas je obavijestio da su strukovni kurikulumi, koji su u postupku donošenja, u skladu sa Zakonom o strukovnom obrazovanju i DPS-om te da će kod eventualne izrade novog prijedloga Zakona o strukovnom obrazovanju i drugih propisa iz svoje nadležnosti, voditi računa o našoj preporuci koja se tiče detaljnijeg i jasnijeg reguliranja zaštite učenika.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Nezakoniti rad ili zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavca - Područje rada i zapošljavanja djece regulirano je Zakonom o radu i drugim propisima, nad čijom provedbom nadzor provode inspektori rada u području radnih odnosa i inspektori rada u području zaštite na radu Državnog inspektorata.

> *Prema izvješću Državnog inspektorata za 2012., inspektori rada u području radnih odnosa obavili su ukupno 15.649 nadzora nad provedbom propisa iz područja rada i zapošljavanja, od čega su u 15 nadzora otkrivene nezakonitosti počinjene u odnosu na 16 maloljetnika, i to postojanje osnovane sumnje da su počinjene ukupno 42 povrede prekršajno sankcioniranih odredaba propisa koje se odnose na rad i zapošljavanje maloljetnika, od kojih devet spada u grupu tzv. „težih prekršaja" iz Zakona o radu, 27 spada u grupu tzv. „najtežih" prekršaja iz Zakona o radu, pet se odnose na odredbe Zakona o Državnom inspektoratu i jedna na Zakon o minimalnoj plaći.*

U 2012. utvrđen je manji broj povreda na štetu maloljetnika nego u 2011., kada su u 30 nadzora otkrivene nezakonitosti u odnosu na 32 maloljetnika te je počinjeno 66 povreda odredaba propisa iz ovog područja. Najviše nezakonitosti počinjenih u odnosu na maloljetnike utvrđeno je u djelatnosti ugostiteljstva, no povrede propisa iz ovog područja počinjene na štetu maloljetnika utvrđivane su i u drugim djelatnostima (trgovini, pekarstvu, turizmu). Povrede su se odnosile na:

- zapošljavanje maloljetnika bez pisanog odobrenja zakonskog zastupnika,
- uskratu prava na dnevni i tjedni odmor,
- određivanje prekovremenog i noćnog rada,
- raspored radnog vremena duži od osam sati dnevno,
- rad u preraspodijeljenom radnom vremenu dužem od osam sati dnevno,
- nevođenje evidencije o radnicima i o radnom vremenu i nevođenje evidencija na propisani način,
- neuručivanje pisanih potvrda o sklopljenom ugovoru o radu u slučaju kad ugovor o radu nije bio sklopljen u pisanom obliku,
- neprijavljivanje na obvezno mirovinsko i zdravstveno osiguranje u propisanom roku,
- neomogućavanje nadzora od strane inspektora rada nedostavljanjem potrebne dokumentacije,
- neisplatu minimalne plaće,
- zapošljavanje maloljetnika mlađeg od 15 godina ili maloljetnika starijeg od 15, a mlađeg od 18 godina koji pohađa obvezno osnovno obrazovanje,
- zapošljavanje maloljetnika na poslovima koji mogu ugroziti njegovu sigurnost, zdravlje, ćudorede ili razvoj.

Protiv poslodavaca i odgovornih osoba podneseno je 15 optužnih prijedloga, dvostruko manje nego u 2011. Inspektori rada poduzeli su upravne mjere, odnosno donijeli ukupno 11 rješenja, i to četiri o zabrani određivanja prekovremenog rada maloljetnicima i sedam o zabrani određivanja noćnog rada maloljetnicima. Inspektori su u dva slučaja usmenim rješenjima u zapisniku poslodavcima zabranili obavljanje djelatnosti u poslovnom objektu, odnosno prostoru, dok ne otklone nedostatke u poslovanju.

Inspektori rada u području **zaštite na radu** u 99 nadzora zatekli su ukupno 189 maloljetnika (174 maloljetnika i 15 maloljetnica). Utvrdili su postojanje osnovane sumnje da su počinjene nezakonitosti u odnosu na maloljetne radnike, i to sljedeće povrede Zakona o zaštiti na radu: da poslodavac nije ustrojio samostalnu stručnu službu za zaštitu na radu; da nije osposobio radnika za rad na siguran način; da je rasporedio maloljetnog radnika na obavljanje poslova rukovanja viličarom, što su poslovi s posebnim uvjetima rada; da maloljetnicima nije osigurao odgovarajuća osobna zaštitna sredstva; da nije na propisani način obavio ispitivanja strojeva i

uređaja s povećanim opasnostima; da nije na gradilištu čuvao propisanu dokumentaciju; da nije organizirao i osigurao pružanje prve pomoći radnicima za slučaj ozljede na radu ili iznenadne bolesti; da ne vodi knjigu nadzora.

Nažalost, na praksi je jedan učenik smrtno stradao, a četvorica su teško ozlijeđena. Ozljede su bile: amputirana dva prsta desne šake, prijelom desne šake, prijelom nožnog prsta desne noge, opeklina desne šake.
U slučaju smrti maloljetnog učenika za vrijeme praktičnog djela naukovanja kod poslodavca, inspektor rada podnio je kaznenu prijavu Državnom odvjetništvu protiv tri osobe, zbog osnovane sumnje da su počinile kazneno djelo iz članka 266. Kaznenog zakona (opasno izvođenje građevinskih radova). Poslodavac i odgovorne osobe poslodavca su nedovoljnom pozornošću obavljali nadzor nad učenikom na praksi i pri tome nisu organizirali, pripremili i skrbili da se hidraulična podizna platforma popravlja tako da nije moguće ući u opasni prostor ili da su tehničkim mjerama spriječili nekontrolirano podizanje platforme.

Inspektori rada donijeli su dva rješenja kojima su naredili poslodavcima da udalje maloljetnike s obavljanja poslova s posebnim uvjetima rada radi njihove sigurnosti i rješenje kojim je poslodavcu naređeno da udalji učenike na praksi dok im ne osigura osobna zaštitna sredstva i da ta sredstva ispravno koriste. Protiv poslodavaca i odgovornih osoba podneseno je 10 optužnih prijedloga za ukupno 13 počinjenih prekršaja, zbog osnovane sumnje da su počinili prekršaje iz Zakona o zaštiti na radu.

Djeca koja prose - Iskorištavanje djece za prosjačenje na gradskim ulicama pojava je kojom se bavimo već niz godina. Djeci koja prose sama ili to čine odrasli u njihovoj prisutnosti vrlo često su ugroženi zdravlje, dostojanstvo, a ponekad i život. Obraćaju nam se građani upozoravajući nas na ugroženost ove djece te tako pomažu da intervencija nadležnih tijela bude pravovremena, efikasna i u najboljem interesu djece. U tim situacijama upućujemo ih na dužnost da obavijeste policiju u trenutku kad zamijete dijete koje prosi ili sudjeluje u prosjačenju, budući da svakog građanina na to obvezuju odredbe Obiteljskog zakona.

> *Prema podacima MUP-a, u 2012. su evidentirana i procesuirana 32 slučaja prosjačenja djece ili maloljetnika (samostalno ili u društvu s odraslima). Od toga je 15 djece bilo kazneno odgovorno, a petero kazneno neodgovorno. Ukupno 13 roditelja je prijavljeno, troje za kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe povezano s prosjačenjem, sedam prekršajno zbog poticanja na prosjačenje te troje zbog lošeg odgoja i zanemarivanja nadzora. U prosjačenju zajedno s maloljetnicima zatečeno je 20 punoljetnih osoba.*

Nažalost, Hrvatska još uvijek nema protokol o postupanju u slučajevima zatjecanja djece u prosjačenju kojim bi bilo uređeno postupanje u zaštiti djece koja prose. Iako je Programom Vlade Republike Hrvatske za mandat 2011. - 2015. utvrđeno da će Vlada, u okviru socijalne politike, provoditi mjere za otklanjanje prosjačenja, nemamo informacija o unapređivanju zaštite djece u ovom području. Zbog gospodarske situacije, koja dovodi do sve većeg osiromašenja građana, zabrinuti smo da će situacija prosjačenja djece ili njihova sudjelovanja u prosjačenju biti sve više.

Sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima - U 2012. godini inspektori rada za radne odnose primili su 214 zahtjeva (19 više nego u 2011.) zakonskih zastupnika maloljetnika mlađih od 15 godina za njihovo sudjelovanje uz naplatu u izvođenju različitih umjetničkih djela te snimanju video spotova, TV reklama, serijala i slično. Inspektori rada dali su odobrenje za sudjelovanje 213 maloljetnika u navedenim aktivnostima (za 108 maloljetnika i 105 maloljetnica), dok je u jednom slučaju doneseno rješenje o obustavi postupka zbog odustajanja od zahtjeva. Inspektori su primjerke odobrenja dostavljali i nadležnim CZSS-ima, sukladno *Pravilniku o poslovima na kojima maloljetnik može raditi i o aktivnostima u kojima smije sudjelovati.*

Pored molbi za pojašnjenje postupanja u zaštiti djece koja sudjeluju u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima, prijavljen nam je i slučaj navodnog fizičkog nasilja nad djevojčicom koja je u filmu glumila žrtvu obiteljskog nasilja. U ovom slučaju koji smo prijavili policiji, prijavitelj je tvrdio da je djevojčica tijekom snimanja dobila pravu snažnu pljusku od glumice koja glumi njezinu majku. Praćenjem ovog područja dječjih aktivnosti, uočili smo da sudjelovanje djece u kulturnim, umjetničkim, promidžbenim pa i sportskim aktivnostima nije praćeno sveobuhvatnim zakonskim okvirom niti potrebnim nadzorom nad tim aktivnostima

te možemo reći da u području dječjih aktivnosti u tim djelatnostima nema jasno definirane zaštite prava i interesa djeteta.

Sukladno spomenutom pravilniku, za sudjelovanje djeteta uz naplatu u snimanju filmova, pripremanju i izvođenju umjetničkih, scenskih ili drugih sličnih djela, inspektor rada izdaje odobrenje, ako ti poslovi ne ugrožavaju njegovo zdravlje, sigurnost, ćudoređe, školovanje ili razvoj. Odobrenje, međutim, ne sadrži ograničenja broja sati niti uvjete pod kojima dijete smije sudjelovati u nekoj od scenskih ili umjetničkih aktivnosti, kako to propisuje Konvencija o najnižoj dobi za zapošljavanje iz 1973. godine. Nedostaju razrađena pravila o sudjelovanju djece u umjetničkim ili sličnim aktivnostima, od primjerice pravila o vrstama predstava i aktivnostima u kojima smiju sudjelovati djeca, ovisno o njihovoj dobi i vremenu održavanja, do pravila o sigurnosti djece na sceni, obveznom odmoru, prijevozu, prehrani te pratnji odrasle osobe. Ako je, pak, riječ o sudjelovanju djece u umjetničkim ili scenskim aktivnostima bez naplate, prema postojećim propisima inspekcija rada nije nadležna za izdavanje odobrenja, ali tada ni CZSS-i nemaju uvid u sudjelovanje djece u navedenim aktivnostima i mogućem iskorištavanju djece.

Proteklih godina na to smo više puta upozoravali nadležna ministarstva koja su dužna riješiti to pitanje, Vladu RH i Hrvatski sabor, preporučujući iznalaženje cjelovitog rješenja. Početkom 2012. preporučili smo Ministarstvu rada i mirovinskoga sustava (MRMS) i MSPM da iniciraju zakonodavne aktivnosti i koordiniraju djelovanje nadležnih tijela (uključujući i Ministarstvo kulture i MZOS) radi unapređenja postojeće regulative, bilo dopunama postojećih propisa (Zakona o radu/Pravilnika o poslovima na kojima maloljetnik može raditi i o aktivnostima u kojima smije sudjelovati te Obiteljskog zakona) ili donošenjem novog propisa, kojim bi se omogućila sveobuhvatna zaštita djece u ovom području. Državni inspektorat se slaže da je potrebno regulirati i sudjelovanje djece bez naplate te jasnije odrediti granice između „slobodnih aktivnosti" i „rada" maloljetnika koji sudjeluje u tim aktivnostima, da izdavanje odobrenja ne smije biti puka formalnost, da je potrebno uvažiti mišljenje i stav djeteta o takvom angažmanu, preciznije utvrditi broj sati i uvjete za takav rad/sudjelovanje te propisati sankcije za postupanje protivno propisima. MZOS nas je obavijestio da podupire našu preporuku i da će se uključiti u aktivnosti radi njene realizacije, sukladno svojem djelokrugu. MRMS i MSPM su povodom naše preporuke najavili zakonodavne aktivnosti u ovom području, no do trenutka pisanja ovog izvješća nije određena nadležnost za uređenje ovog područja, niti stručni nositelj izrade propisa kojim bi se zaštita djece u ovom području sveobuhvatno uredila.

S obzirom na protek vremena i na činjenicu da nismo uočili pomake u reguliranju ovog područja dječjih prava, početkom 2013. ponovno smo se obratili MRMS-u i MSPM-u, ponovivši našu inicijativu za donošenje propisa za sveobuhvatno uređenje zaštite djece u ovom području. MRMS nas je obavijestio kako smatra da se sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim, promidžbenim, sportskim i sličnim aktivnostima ne obavlja zasnivanjem radnog odnosa, niti su te aktivnosti slične obavljanju poslova u radnom odnosu, da očekuje od MSPM da bude koordinator i stručni nositelj uređenja ove problematike te iskazuje spremnost da se uključi u aktivnosti na cjelovitom uređenju ovog područja.

Prema Konvenciji o pravima djeteta država je obvezna osigurati odgovarajuće uvjete za sudjelovanje djece u kulturnim, umjetničkim i sličnim aktivnostima, a dijete mora imati pravo na puno sudjelovanje u aktivnostima koje pridonose cjelovitom razvoju njegove osobnosti. No, istodobno, taj angažman za djecu ne bi smio biti opasan niti ometajući za njihovo obrazovanje, niti štetan za njihovo zdravlje ili razvoj, bez obzira na to je li riječ o sudjelovanju uz naplatu ili bez naplate. Zbog toga očekujemo da će nadležna tijela bez odgađanja pristupiti cjelovitijem uređenju ovog područja radi postizanja maksimalnog stupnja zaštite prava i interesa djece.

2.5.2.3 Raspolaganje djetetovom imovinom

Naša postupanja u vezi sa zaštitom imovinskih prava djece u 2012. najviše su se odnosila na primjenu odredbe članka 261. Obiteljskog zakona, upite oko raspolaganja imovinom djece i zaštite njihovih imovinskih prava, objavu imena djece na listi poreznih dužnika i zaštitu djece kod otkupa predmeta od plemenitih kovina. Najveći broj aktivnosti u ovoj domeni i tijekom 2012. vezan je za primjenu odredbe članka 261. stavka 1. Obiteljskog zakona, prema kojoj roditelji mogu s odobrenjem nadležnog CZSS-a otuđiti ili opteretiti imovinu maloljetnog djeteta radi njegova uzdržavanja, liječenja, odgoja, školovanja, obrazovanja ili za podmirenje neke druge važne potrebe djeteta. Zbog dugogodišnje nedosljednosti u njezinoj primjeni događale su se povrede dječjih imovin-

skih prava, zbog čega smo proteklih godina inzistirali na potrebi ujednačavanja prakse te senzibiliziranja i educiranja službenika u kreditnim institucijama i djelatnika u CZSS-ima.

U proteklih nekoliko godina ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi u nekoliko je navrata davalo **mišljenje o primjeni spomenute zakonske odredbe**, odnosno njeno tumačenje, želeći smanjiti administriranje u CZSS-u i moguće štetne posljedice za djecu. Prema najnovijem *Mišljenju* iz listopada 2012., roditelji mogu bez traženja odobrenja CZSS-a raspolagati novčanim sredstvima maloljetnog djeteta do 10.000 kuna na mjesec, za podmirenje potreba djeteta. Sadržajno, novo mišljenje Ministarstva odgovara onom iz 2009. godine i proturječi dosadašnjim preporukama pravobraniteljice za djecu. Ignorira se činjenica da novac na dječjem računu predstavlja imovinu djeteta, a ne imovinu njegovih roditelja te da postoji razlog zbog kojeg se Obiteljskim zakonom roditeljima ograničila sloboda raspolaganja dječjom imovinom i propisalo traženje odobrenja CZSS-a. Ilustracije radi, kroz razdoblje od 12 mjeseci, dijete može ostati bez iznosa od 120.000 kuna, što predstavlja prevelik iznos i prostor za manipulaciju na štetu djeteta. Malo je vjerojatno da će se djetetu ikad nadoknaditi tako počinjena šteta. Praksa i slučajevi na koje nailazimo govore da primjena mjera iz članka 118. Obiteljskog zakona (ovlast CZSS-a da od roditelja traži polaganje računa o upravljanju djetetovom imovinom) u ovom slučaju ne predviđa pravovremenu zaštitu niti jamstvo povrata djetetovog novca, koji su njegovi roditelji zloupotrijebili ili su ga u dobroj namjeri upotrijebili, ali zbog pogrešne procjene ili nastalih životnih okolnosti i tržišnih prilika to nije rezultiralo u najboljem interesu djeteta.

Argumenti MSPM-a „da većina roditelja brižno i svrhovito koristi prihode djeteta", nažalost, u praksi, ne omogućuju dovoljnu zaštitu i slaba su utjeha kad dođe do povrede dječjih prava. Stoga smo ponovno pozvali MSPM da preispita svoje *Mišljenje* od 17. listopada 2012., te da iznos do kojeg roditelji mogu slobodno raspolagati imovinom djece uskladi s realnim životnim okolnostima, uvažavajući mogućnosti zloporabe ili lakomislenosti. U vrijeme pisanja izvješća još nismo primili odgovor MSPM-a.

Tijekom 2012. bilo je i drugih **upita oko raspolaganja imovinom djeteta**. U jednom slučaju obratila nam se kreditna institucija s upitom da li se za raspolaganje imovinom djeteta, koje je strani državljanin s boravištem u Hrvatskoj, a kojem je račun i štednju otvorio otac - nerezident, primjenjuje Obiteljski zakon u vezi sa zaštitom dječje štednje.

U 2012. nastavili smo pratiti slučaj iz 2011. u kojem je, nakon isteka ugovornog roka štednje, novac s računa dječje štednje isplaćen na račun majke djeteta, bez suglasnosti CZSS-a. Bavili smo se i posljedicama vezanim za takvo postupanje po djetetovu imovinu. Naime, kako je naknadno nad bankom otvoren stečajni postupak, nastala je obveza Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (DAB) za **isplatu obeštećenja** po osnovu osiguranih depozita. Za sva novčana sredstva koja je majka imala na svojem računu zaprimila je maksimalni iznos od 400.000 kuna, međutim, nije ostvarila i obeštećenje za djetetov depozit, na koje bi dijete imalo pravo i koje bi mu bilo isplaćeno da je djetetov novac ostao na njegovom računu. Preporučili smo CZSS-u da sukladno odredbi članka 118. Obiteljskog zakona poduzme mjere radi zaštite i ostvarenja imovinskih prava djeteta, i to iznosa od 50.000 eura, budući da su majka i službenica banke svojim postupanjem nanijele imovinsku štetu djetetu, za koju se vjerojatno ne bi saznalo da nad bankom nije otvoren stečajni postupak. Nadležnom općinskom državnom odvjetništvu dostavili smo prijavu, a CZSS-u preporučili poduzimanje daljnjih radnji i pokretanje postupka radi naknade štete u ime djeteta.

Postupali smo i u slučajevima zaštite interesa **djece korisnika stambene štednje**. U jednom slučaju obratila nam se majka navodeći da je baka štedjela za njezinu kćer u banci po programu *multi dječje štednje* na vrijeme od pet godina. Majka navodi da je po isteku štednje kao zakonska zastupnica djeteta onemogućena u podizanju tih sredstava u banci, jer banka zahtijeva odobrenje nadležnog CZSS-a, koji ga odbija izdati. CZSS nas je obavijestio da je majka tražila suglasnost za podizanje cjelokupnog novčanog iznosa stambene štednje radi kupnje udžbenika, ali je naknadno od toga odustala. Upoznati smo i s drugim slučajevima u kojima su roditelji slobodno raspolagali i koristili uštedena novčana sredstva, i to kod prijevremenog raskida ugovora o dječjoj stambenoj štednji ili kod isteka ugovora o dječjoj stambenoj štednji. O uočenim nedosljednostima u primjeni zakonskih odredbi od strane stambenih štedionica upozorili smo MSPM, o čemu pišemo u poglavlju o preporukama.

U više slučajeva obraćali su nam se roditelji i drugi članovi obitelji tražeći pomoć kako bi se žurno riješio njihov zahtjev ili pritužujući se na **dugotrajnost u postupanju CZSS-a**, u slučajevima kad su tražili suglasnost za raspola-

ganje imovinom djece. Žalili su se i zbog obveze plaćanja iznosa od 70 kuna na ime upravne **pristojbe** prilikom predaje podneska kojim od CZSS-a traže odobrenje za raspolaganje imovinom djeteta. Nažalost, naša višegodišnja nastojanja da se spisi i radnje, koji se odnose na pribavljanje odobrenja CZSS-a za raspolaganje imovinom djeteta radi podmirenja njegove važne potrebe, oslobode od naplate upravnih pristojbi, ostala su neuspješna.

U jednom slučaju obaviješteni smo o tome da i majka i dijete zajedno primaju **obiteljsku mirovinu** jedinstvenom isplatom na račun majke. Majčin zahtjev za odvojenom isplatom mirovine zasebno njoj, a zasebno djetetu HZMO je odbio, obavještavajući je da se utvrđeni dijelovi mirovine mogu isplaćivati zasebno samo kada korisnici žive odvojeno, a u slučaju iste adrese prebivališta to nije moguće, sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju.

U dva slučaja su nam se obratili roditelji, ne znajući kako postupati u sudskim postupcima u kojima je **dijete označeno kao tuženik odnosno ovršenik**. Najčešće je riječ o slučajevima kada je dijete tuženo kao nasljednik pokojnog roditelja za dugovanja iz ugovornih odnosa roditelja, najčešće kredita, nakon čega uslijedi i provedba ovrhe na imovini djeteta. U jednom slučaju ostavina iza pokojne majke sastojala se samo od novčanog iznosa od 500 kuna, a nasljednici, među njima i dijete, terećeni su za iznos od više desetaka tisuća kuna. U drugom sličnom slučaju od nas je zatražena pomoć u trenutku kad je već postojala pravomoćna sudska odluka i rješenje o ovrsi radi iseljenja te naplate najamnine i sudskih troškova, koji su doneseni protiv roditelja i djeteta. Postupak je započeo kad je dijete imalo 11 godina, a četiri godine kasnije protiv njega i njegovih roditelja provodi se ovršni postupak nad njihovom pokretnom i nepokretnom imovinom te novčanim sredstvima. Dijete nije moglo utjecati na to gdje će roditelji živjeti, kakav će pravni odnos imati s vlasnikom stana i hoće li plaćati podstanarstvo ili ne, niti razumije što se dogodilo i zašto ga se tereti. Uputili smo roditelje da u sudskim postupcima koji slijede pokušaju iskoristiti sve pravne mogućnosti radi zaštite prava i interesa djeteta. Nadamo se da će, s obzirom na aktualni ovršni postupak i činjenicu da dijete nema imovine, podmiriti dužne obveze, kako dijete ne bi jednoga dana, kad bude imalo imovinu, trebalo podmirivati obveze za čiji su nastanak oni odgovorni.

Sredinom 2012. medijski je odjeknula objava **liste poreznih dužnika**, koju je Ministarstvo financija (MF) objavilo na svojoj web stranici. Riječ je o popisu dospjelih i neplaćenih dugova po osnovi poreza. Na listi poreznih dužnika za građane objavljeni su i osobni podaci djece poreznih dužnika, u povodu čega smo poduzimali radnje radi zaštite privatnosti i dobrobiti djece. U konkretnim slučajevima djece čija su imena objavljena uglavnom se radilo o poreznom dugovanju s osnova poreza na promet nekretnina, koji je utvrđen na temelju poreznih dokumenata - kupoprodajnih ugovora u kojima je navedeno ime djeteta kao vlasnika nekretnine. Porezni sustav Republike Hrvatske ne poznaje razlike između poreznih obveznika djece i poreznih obveznika odraslih osoba. Porezni obveznik se ne postaje stjecanjem poslovne sposobnosti. U nekim slučajevima odrasli prepisuju imovinu na djecu nadajući se da će tako izbjeći neke obveze ili zaštititi svoju imovinu te svojim neodgovornim ponašanjem opterete dijete dugovima i očito ne postupaju u skladu s njegovim najboljim interesom. Iako su, našom intervencijom, imena djece uklonjena s objavljene liste, ostaje činjenica da djeca imaju dugovanja. Prema podacima MF, u Knjigovodstvenoj evidenciji Porezne uprave na dan 30. studenoga 2012. vodi se 287 djece.

Bavili smo se i pitanjima zaštite **imovinskih prava i interesa djece pod skrbništvom**. Od 2011. pratimo slučaj zaštite imovinskih prava djeteta koje je 2006. godine ostalo bez roditelja. Uredu se obratila djetetova teta tražeći pomoć, jer je banka djetetu dostavila opomene pred tužbu zbog dugovanja ostavitelja, pri čemu se djed, kao skrbnik djeteta, nije snalazio u korištenju mogućnosti zaštite imovine djeteta, a bezuspješno se obraćao CZSS-u za pomoć. Budući da smo doznali kako CZSS nije raspolagao cjelovitim informacijama o imovini djeteta i eventualnim raspolaganjima od strane skrbnika te dugovanjima i njihovom ostvarenju iz imovine djeteta, u srpnju 2012. zatražili smo da nas izvijesti o stanju djetetove imovine, a CZSS nas je tek početkom veljače 2013. obavijestio da je popis imovine još u tijeku. Ovakvo postupanje CZSS-a protivno je odredbama Obiteljskog zakona, budući da je obveza CZSS-a da bez odgode popiše i opiše imovinu štićenika i povjeri je na upravljanje skrbniku u trenutku njegovog imenovanja, što je, u ovom slučaju, trebao učiniti još 2006. U ovakvim slučajevima uočavamo nedovoljnu brigu o djetetovim imovinskim pravima i nedovoljan angažman CZSS u pružanju potpore skrbnicima.

Sličan je i primjer nedovoljne brige o praćenju ostvarenja prava dvoje djece nakon smrti njihovih roditelja u prometnoj nesreći. Baka djece, u svojstvu njihovog skrbnika, bez znanja i odobrenja CZSS-a zaključuje ugovor

o zastupanju djece s odvjetničkim društvom u postupku radi ostvarenja naknade štete pred osiguravajućim društvom, ujedno ugovarajući i proviziju odvjetnicima u određenom postotku od uspjeha u postupku. Iako su u aktivnosti oko skrbi djece bila uključena dva CZSS-a, nisu im bili poznati detalji niti okolnosti pod kojima je sklopljen ugovor, niti su svojim rješenjem odobrili skrbniku poduzimanje posla koji prelazi redovito poslovanje imovinom i pravima štićenika, jer skrbnica nije tražila odobrenje za to. Svako dijete ostvarilo je novčani iznos na ime naknade štete. Naknadno je CZSS-u dostavljen i račun odvjetničkog društva te je CZSS fakturirane usluge procijenio kao ostvarivanje imovinske koristi za djecu i, ne ulazeći u meritum već sklopljenog ugovora, odobrio skrbnici plaćanje računa odvjetničkom društvu. Smatramo da su djelatnici CZSS trebali ući u meritum sklopljenog ugovora, jer je taj ugovor, u dijelu koji se odnosi na ugovaranje provizije, baka sklopila bez suglasnosti CZSS-a. U konkretnom je slučaju baka raspolagala budućim imovinskim pravima djece, unaprijed umanjujući očekivana novčana sredstva na ime naknade štete zbog smrti roditelja. Ne dovodimo u pitanje pravo bake da angažira odvjetnike, radi osiguranja stručne pravne pomoći u postupku pred osiguravajućim društvom, odnosno zastupanja pred tim društvom radi ostvarenja naknade štete u korist djece. Međutim, ne opravdavamo ugovaranje provizije na štetu imovinskih prava djece te smatramo da ova okolnost nije smjela ostati nepoznata CZSS-u, poglavito zato što im je dostavljen račun odvjetnika radi odobravanja njegovog plaćanja iz imovine djece. O ovome smo slučaju izvijestili nadležno ministarstvo kako bi se osigurala zaštita imovinskih prava djece pod skrbništvom, posebice kad ih zastupaju skrbnici iz reda članova obitelji djece, neupućeni u sve mogućnosti.

Tijekom 2012. pravobraniteljica za djecu reagirala je radi zaštite prava i interesa djece, zbog toga što u zlatarnicama i otkupnim stanicama trgovci **otkupljuju predmete od zlata i srebra** od maloljetnika. Potaknuti prijavama građana i napisima u medijima, o ovoj smo problematici izvijestili Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo financija, MUP i Državni inspektorat. Zatražili smo da se ispita poslovanje trgovaca odnosno otkup predmeta od plemenitih kovina od maloljetnih osoba, predviđena zaštita djece i dosadašnje prijave i postupanja po pitanju otkupa predmeta od plemenitih kovina od maloljetnika. O utvrđenom smo izvijestili i MSPM i zatražili njihovo stajalište. U praksi djeca, iako bez poslovne sposobnosti, jesu ugovorne stranke (primjerice kupci u trgovinama i zlatarnama), no kod djelatnosti u kojima je moguć otkup predmeta od plemenitih kovina i od djece, ona zaslužuju posebnu pažnju. Nedvojbeno je da neujednačeno i nedovoljno regulirano postupanje odnosno promet ovom vrstom predmeta može bitno utjecati na ekonomsko i socijalno ponašanje djece, koja su zbog dobi ili lakomislenosti posebno osjetljiva. To djecu može potaknuti da protivno svojim interesima raspolažu vlastitom imovinom (npr. zlatninom koja im je darovana u djetinjstvu) ili da otuđuju imovinu članova obitelji i drugih osoba kako bi je prodali stanicama za otkup. Zabrinjavaju navodi da se u krađu i otimanje zlatnine upuštaju djeca, često na nagovor ili uz prisilu vršnjaka i starijih poznanika, a u brojnim poslovnicama za otkup zlata mogu se jednostavno riješiti plijena. To upućuje na potrebu da se područje trgovine i prometa ovom vrstom robe na odgovarajući način regulira kako bi se zaštitila djeca i spriječilo društveno neprihvatljivo ponašanje. Stoga smo dostavili našu inicijativu za dopunu propisa, o čemu detaljnije pišemo u poglavlju o preporukama.

2.5.2.4 Neprimjereno oglašavanje

Od 93 prijave povreda ekonomskih prava djece, četiri su se odnosile na povrede prava djece kod oglašavanja. Pitanjima zaštite djece od neprimjerenog oglašavanja bavili smo se u još 29 općih inicijativa, obavijesti i upita. Naša postupanja najčešće su se odnosila na oglašavanje u odgojno-obrazovnim ustanovama, na neprimjerene sadržaje televizijskih reklama, posebno na oglašavanje piva te neprimjerene sadržaje na oglasnim stranicama teleteksta, oglašavanje duhanskih proizvoda, pirotehničkih sredstava i djelatnosti otkupa predmeta od srebra i zlata.

Pravobraniteljici za djecu obratili su se roditelji djece polaznika **dječjeg vrtića**, pritužujući se na provođenje „nagradne igre" osiguravajućeg društva u više vrtića, što su procijenili kao neovlašteno reklamiranje u dječjem vrtiću i povredu prava djece na zaštitu osobnih podataka. Djeca su u vrtiću crtala lik maskote osiguravajućeg društva i svoje crteže s osobnim podacima ubacila u kutiju, kako bi eventualno osvojila nagradu. Roditelje je potom kontaktirao predstavnik osiguravajućeg društva navodeći da je njihovo dijete nagrađeno slikovnicom (nagradu su dobila sva djeca) te je pokušao dogovoriti sastanak s roditeljima kako bi im predstavio pakete štednje. Doznajemo i da se djeci i roditeljima u dječjem vrtiću nude i usluge fotografa, liječnika i drugih djelatnosti. Smatramo neprihvatljivim da se djeca u školama i vrtićima izlažu utjecaju reklama i da ih se na bilo koji način nagovara ili potiče na kupnju. U tim institucijama nije primjereno provođenje bilo kakvih promotivnih

akcija i programa te osobitu pažnju treba posvetiti vrijednosnim porukama koje se djeci sugeriraju, za što osnovnu odgovornost snose organizatori navedenih aktivnosti koji ih trebaju procijeniti, uvažavajući isključivo načelo najboljeg interesa djeteta, a nikako ostvarenje profita. Dječji vrtić odgovoran je za sadržaje koji se djeci nude u vrtiću. Stajalište je Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta da je za organizaciju rada u dječjem vrtiću ili uključivanje djece predškolske dobi u bilo kakve programe ili manifestacije isključivo odgovoran ravnatelj dječjeg vrtića, te svi sadržaji i aktivnosti moraju biti planirani u godišnjem planu i programu dječjeg vrtića i vrtićkom kurikulumu. Ravnatelj je odgovoran i za svaki ulazak nepoznatih osoba koje nude svoje programe i od svih mora tražiti suglasnost MZOS-a, a i sam mora imati detaljne informacije o svemu što će se pred djecom događati. Slučaj smo prijavili nadležnom ministarstvu i agenciji za zaštitu osobnih podataka, a o našem stavu upoznali dječji vrtić i osiguravajuće društvo.

Obraćali su nam se roditelji pritužbama na sadržaj **televizijskih reklama**, koje smatraju nelojalnim, zavaravajućim i neprimjerenim oglašavanjem. Prijavljena nam je reklama za negaziranu buteljiranu vodu u kojoj se navodi: „...svaka mama zna, malom suncu najbolja je ..." (slijedi naziv vode), čime se i djecu kao potrošače moglo dovesti u zabludu. Analizirajući sadržaj ove reklamne poruke i način oglašavanja, Sud časti Hrvatskog udruženja društava za tržišno komuniciranje (HURA), donio je preporuku da pri kreaciji poruka treba izbjegavati neobične tvrdnje (npr. najpovoljniji, najjeftiniji...) koje su teško dokazive te kao takve s visokom vjerojatnošću mogu narušiti određene odredbe Kodeksa oglašavanja i tržišnog komuniciranja. Oglašivaču je preporučeno da dio poruke koji govori o najboljoj vodi ispravi, kako se potrošače ne bi navodilo na krivi zaključak te kako se ne bi umanjila prosudba ili ukus roditelja, što je oglašivač kasnije prihvatio i ispravio poruku.

I ove godine su nam se obratili građani pritužujući se na neprimjerene televizijske reklame usluga tele-mreža, kojima se odašilju scene pune nasilja, brutalnosti, koje asociraju na filmove o mafijaškim obračunima, a neke sadrže i psovke. Vijeće za elektroničke medije zaključilo je da emitiranjem tih reklama nakladnici ne krše odredbe Zakona o elektroničkim medijima ni Pravilnika o zaštiti maloljetnika, no Sud časti HURA-e preporučio je oglašivaču ispravak u dijelu koji prikazuje scene koje prosječan potrošač može percipirati kao odobravanje ili poticanje nasilja i kojima se narušavaju standardi pristojnosti te se potrošače može navesti na krivi zaključak. Roditelji su se žalili i na druge reklame koje ih uznemiruju ili vrijeđaju, primjerice, reklama koja prikazuje poljubac dviju djevojaka, reklame za lijekove za seksualnu potenciju muškaraca, učestale reklame s otvorenim seksualnim aluzijama i drugim sadržajima za koje se ne može utvrditi jesu li doista štetni za djecu ili tek izazivaju nelagodu odraslih te oni procjenjuju da im otežavaju zadaću odgoja i usmjeravanja djece.

Smatramo da svako kršenje propisa treba prijaviti Vijeću za elektroničke medije koje će ga sankcionirati te da oglašivači trebaju poštovati Kodeks oglašavanja i tržišnog komuniciranja ali i pratiti kako potrošači doživljavaju njihove poruke. No, odgovornost za zaštitu djece i za razvijanje kritičkog stava prema svim medijskim sadržajima pa tako i reklamama, ponajprije je na roditeljima koji trebaju osposobiti djecu da postanu obrazovani i informirani potrošači otporni na brojne ponude kojima su obasuti pod utjecajem industrije oglašavanja. Zaprimili smo pritužbe na **reklame za pivo** zbog njihovog seksističkog, diskriminirajućeg i uvredljivog sadržaja. Vijeće za elektroničke medije utvrdilo je da je velik broj nakladnika, tijekom održavanja nogometnog prvenstva, objavljivao ove reklame u kojima se žene, muškarci, kao i odnosi među spolovima, prezentiraju na vulgaran, uvredljiv i ponižavajući način, čime se krše odredbe Zakona o elektroničkim medijima. Nakladnicima je dostavljeno upozorenje da će se svako daljnje kršenje odredbi smatrati hotimičnim kršenjem navedenih zakonskih obveza te će se pratiti provjera njihovog poštivanja. HURA je također, u okviru svojih ovlasti, zaključila kako poruke nisu u skladu s odredbama Kodeksa oglašavanja i tržišnog komuniciranja. U povodu ovih reklama, zbog kršenja odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova, reagirala je i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

Roditelji su nas obavijestili da se u objektu ispred osnovne škole prodaje i reklamira pivo, točno ispred ulaza u odjel za prvašiće. Pritužbu smo proslijedili školi i MZOS-u, smatrajući to neprihvatljivim i vrlo štetnim za djecu. Kao osobito negativan primjer ističemo trenera nogometnog kluba, koji je u inozemstvu male nogometaše u dobi od 12-13 godina za sportski uspjeh na gostovanju počastio pivom. Djeca su i fotografirana kako otvaraju limenke piva i piju, a fotografija je stavljena na web stranice nogometnog kluba, zajedno s drugim fotografijama o sportskim događanjima, ali i „nesportskim" aktivnostima odraslih nakon natjecanja, uz velike količine piva i žestokih alkoholnih pića. Postupali smo i u povodu neprimjernog naziva izložbe u jednom

zagrebačkom muzeju, koja svojim nazivom „Idemo na pivo!" predstavlja promidžbu konzumacije piva i stav o konzumaciji alkohola kao poželjnom ponašanju.

Pravobraniteljica za djecu već se više godina zalaže za zaštitu djece od agresivnog oglašavanja piva te upozorava na nedostatne zakonodavne regulative u ovom području. Naime, Hrvatska još nema provedbeni propis o uvjetima i načinu reklamiranja piva, premda ga je još 2009. godine trebao donijeti ministar nadležan za zdravstvo, uz suglasnost ministra poljoprivrede.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Djeca su svakodnevno izložena brojnim i agresivnim oglašavanjima pivske industrije, naročito u vrijeme većih sportskih događanja. Osobito je za djecu zbunjujuće to što se pivo oglašava na sportskim terenima i tijekom prijenosa sportskih događaja, stvarajući dojam da konzumiranje piva pridonosi društvenom životu, prijateljstvu, druženju, užitku praćenja sportskog događanja i slično. Većina javnih sportskih i kulturnih događanja, od maškara do sportskih natjecanja za djecu, odvija se uz reklamiranje piva. Nažalost, i rezultati istraživanja govore o rastu zloporabe alkohola među mladima u Hrvatskoj. Prema Europskom istraživanju o pušenju, pijenju alkohola, uporabi droga i rizičnim čimbenicima među učenicima (ESPAD) iz 2011. Hrvatska je iznad prosjeka ESPAD-a po pijenju alkohola i po pojavi poznatoj kao *binge drinking* („prepijanje") u zadnjih 30 dana te po količini popijenog alkohola kod posljednjeg pijenja. Do 2003. po pijenju alkohola hrvatski su adolescenti pili nešto manje od prosjeka ESPAD zemalja, ali sada su premašili europski prosjek. Pritom dječaci najviše piju pivo.

Prema istraživanjima o oglašavanju piva, koje je provela tvrtka Media-net d.o.o. Zagreb tijekom održavanja Europskog nogometnog prvenstva u Poljskoj i Ukrajini od 8. lipnja do 1. srpnja 2012., na televizijskim programima HTV1, HTV2, Nova TV i RTL prikazana je ukupno 831 reklama za pivo, što je prosječno 34 reklame po danu. Za vrijeme Olimpijskih igara u Londonu od 27. srpnja do 12. kolovoza 2012. prikazana je ukupno 891 reklama za pivo, dakle 52 reklame po danu. Usporedbe radi, izvan ovih većih sportskih događanja, primjerice u ožujku 2012. prikazano je 479 reklama za pivo. Sva oglašavanja odvijala su se cjelodnevno, od 0 do 24 sata, a najveći broj oglašavanja bio je u vremenu od 16 do 24 sata. Tome treba dodati i oglašavanja u tiskovinama i drugim medijima.

Napominjemo da je jedno od područja djelovanja Nacionalne strategije za sprječavanje štetne uporabe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja, za razdoblje od 2011. do 2016. i smanjenje utjecaja reklamiranja alkoholnih pića na mlade i adolescente. Tehnike promocije i reklamiranja alkoholnih pića vrlo su sofisticirane, uključuju povezivanje alkoholnih „brendova" sa sportskim i kulturnim aktivnostima, sponzorstvom i plasmanom proizvoda kao i nove tehnike reklamiranja poput elektroničke pošte, poruka putem mobitela i društvenih mreža. Prijenos reklamnih poruka izvan okvira nacionalnih granica i jurisdikcija putem satelita, televizije i interneta te sponzorstva sportskih i kulturnih događanja postaju važna pitanja u svim državama te je uočen njihov utjecaj na maloljetnike i mlade potrošače. Ključni su problemi sadržaj reklamiranja, opseg izloženosti mladih ljudi te korištenje mladih pri reklamiranju. I ova Nacionalna strategija predviđa niz intervencija i aktivnosti, koje se u domeni reklamiranja piva, zasad ne provode.

Postupali smo i zbog toga što se **djelatnosti otkupa predmeta od plemenitih kovina (zlata i srebra)** oglašavaju vrlo uočljivim reklamama na prodajnim mjestima, brojnim reklamama u tiskovinama i elektroničkim medijima, primjerice uz navode: „Profesionalno, sigurno, sto posto legalno, diskretno", „Isplata na licu mjesta kad je voda do grla" i slično. Uz poslovnice za otkup ovih predmeta na ulicama diljem Hrvatske, uočavamo da većina subjekata koja se bavi trgovinom zlata ima i svoje web stranice, te nude otkup putem pošte i dolaskom kod prodavatelja. Naročito nas zabrinjavaju naslovi iz medija da „Klinci rasprodaju obiteljsko zlato", „Zlatna groznica ... lančiće i prstenje na otkup nose i djeca", i navodi o posjetima učenika mjestima za otkup zlata i prodaji onoga što uzmu od kuće. Preporučili smo da se uvede ograničenje dostupnosti ovih usluga djeci, uvođenje ograničenja u lokacijama ovih objekata te da se zabrani oglašavanje usluge otkupa predmeta od plemenitih kovina.

Obaviješteni smo i o nagradnoj igri kojom se **reklamiraju pirotehnička sredstva**, a ujedno potiče sudionike (uključujući i djecu) na fotografiranje s pirotehničkim sredstvima, objavljivanje tih fotografija na društvenoj mreži Facebook i označavanje sadržaja oznakom „sviđa mi se". Pravilima nagradne igre nisu postavljena ograničenja u odnosu na dob sudionika te su na webu objavljene fotografije djece i s onim pirotehničkim sredstvima čija je

prodaja djeci zabranjena Zakonom o eksplozivnim tvarima. Zabrinuti smo i zbog okolnosti da su informacije o pirotehničkim sredstvima, kao i nagradne igre organizirane s ciljem promidžbe proizvoda i usluga također dostupne djeci putem internetskih sadržaja i društvenih mreža unatoč Zakonom o medijima i Zakonom o elektroničkim medijima utvrđenoj zabrani oglašavanja pirotehničkih sredstava. Također, držimo da je poticanje djece na fotografiranje s proizvodima koja po Zakonu ne smiju ni kupiti niti njima rukovati manipulacija djecom i ugrožavanje njihove dobrobiti. Česta stradavanja djece kao posljedice rukovanja pirotehnikom ukazuju na važnost njihove sveobuhvatne zaštite i odgovornog promišljanja svih relevantnih subjekata koji mogu doprinijeti stvaranju sigurnog okruženja za djecu. Stoga smo nadležnim tijelima preporučili poduzimanje mjera.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Neprimjerenim oglašavanjem utvrđena je i neodgovarajuća obavijest o proizvodu žvakaćih guma u obliku cigareta. Stranka nam ukazuje na „zamku" koju su proizvođači i trgovci „smjestili" djeci i njihovim roditeljima. Naime, smatra da svojim oblikom ambalaža žvakaćih guma, na kojoj je istaknut i tekst „Don't smoke take bubble gum", podsjeća na ambalažu cigareta te sadrži žvakaće gume izrađene upravo u obliku cigareta. Ovaj proizvod dostupan je u prodavaonicama te se oglašava i putem kataloga trgovaca. O prijavi i našem stavu obavijestili smo distributera žvakaćih guma na hrvatskom tržištu i Državni inspektorat, koji je utvrdio da navedeni proizvod doista podsjeća na duhanski proizvod te da se njegovim reklamiranjem na neizravan način promiče duhanske proizvode. Inspektorat je stoga podnio optužni prijedlog zbog kršenja odredbi Zakona o ograničavanju upotrebe duhanskih proizvoda.

I ove godine zaprimali smo pritužbe građana o mogućim **zlouporabama djece u marketinške svrhe**. Građane smeta korištenje djece kao nositelja reklamnih poruka, a u jednom su slučaju djeca, koja su u velikom broju sudjelovala u aktivnostima posebnih programa za osnovnoškolce, dovedena u ulogu promotora čokoladnog mlijeka i telekomunikacijskih usluga. Pravobraniteljica za djecu općenito ne podržava iskorištavanje djece u reklamnim kampanjama, koje je proteklih godina uzelo maha. To, međutim ne znači da je svako sudjelovanje djece u bilo kojoj promotivnoj aktivnosti, u kojoj se djeci daruju neki proizvodi, ujedno i ugrožavanje prava djece, jer to ovisi o nizu čimbenika - od vrste proizvoda koji se reklamira i načina reklamiranja, do načina uključivanja djece i postupanja s njima.

Dostavljene su nam i prijave o **neetičnom oglašavanju usmjerenom na djecu**. Riječ je o nagradnoj igri jednog trgovačkog lanca koja ima cilj potaknuti djecu na zdravi doručak, a na plakatima se pritom reklamira veći broj namirnica koje ne ulaze u opis zdravog doručka. Jednako tako, i u promidžbenim materijalima trgovaca nailazimo na reklamne poruke koje nisu etične, jer kao idealni obrok za mališane predlaže hranu koja nipošto nije najbolji izbor za djecu. Također, na portalu učeničkog servisa, koji bi trebao poslužiti učenicima za traženje posla, pronađeni su sadržaji koji nisu primjereni djeci, poput ponuda kredita, usluga kockanja i casina, a neprimjerenim smatramo njihove uvjete korištenja da portal ne odgovara ukoliko oglasi nisu primjereni za učenike ispod 18 godina.

Postupali smo i u povodu neprimjerenih promotivnih aktivnosti u provedbi humanitarnih akcija za pomoć djeci smještenoj u dječjem domu, kojima se poziva na donacije hrane i drugih nužnih potrepština za djecu smještenu u Domu. Riječ je o dobrim namjerama koje su nespretno sročenim sloganima mogle sugerirati pogrešnu sliku o životu djece smještene u domove socijalne skrbi.

Područje oglašavanja pokriveno je s više od 50 propisa koji uređuju tržišno komuniciranje, no uočavamo da velik utjecaj u praksi ima samoregulacija od strane strukovnih udruženja koji izgrađuju mehanizme zaštite, edukacije i prevencije. Primjerice HURA svaki mjesec zaprima neku intervenciju, poziv ili inicijativu za preispitivanje poruke ili akcije nekog od sudionika na tržištu. Budući da je oglašavanje specifična djelatnost koju je teško pratiti zbog velikog broja medija putem kojih se poruke prenose, veliku ulogu u podizanju standarda u području tržišnih komunikacija zasigurno imaju i građani svojim pritužbama, što se može pozitivno odraziti i u zaštiti dječjih prava.

2.6. KULTURNA PRAVA

Konvencija o pravima djeteta jamči djeci zaštitu njihovih prava u području slobodnog vremena gdje djeca ostvaruju: pravo na njegovanje vlastite kulture, slobodno, kulturno i umjetničko izražavanje, pravo na pristup informacijama, pravo na ispovijedanje vlastite vjere i uporabu vlastitog jezika, pravo na odmor, slobodno vrijeme, igru i rekreaciju.

Ured pravobraniteljice je u 2012. godini postupao u 19 pojedinačnih prijava kršenja kulturnih prava djece, što je za 11 više nego u prethodnoj godini. Prijave su se odnosile uglavnom na zaštitu djece u sportu (14), koje će biti prikazane u dijelu izvješća koji se odnosi na sport, te na pravo djece na ispovijedanje vlastite vjere (5). Prijavitelji su nam ukazivali na nepravilnosti u suđenju u sportu, neprimjerena postupanja trenera, nemogućnost ostvarivanja ispisa djece iz sportskih klubova, neuređenost dječjih igrališta, nedostatak prostora za provođenje slobodnih aktivnosti, problem organizacije nastave vjeronauka, neprimjereni odnos svećenika prema djeci i drugo. Podnositelji prijava uglavnom su bili očevi (11), a potom majke (3), a najviše je prijava iz Zagreba (6).

Nedostatan senzibilitet i angažman cjelokupnog društva kao i poteškoće u ostvarivanju kulturnih prava djece problematizirali smo kroz opće inicijative i preporuke, a na njih smo ukazivali i u dosadašnjim izvješćima. Budući da djeca ostvaruju kulturna prava u raznim područjima svog života, dio ovih prijava spominje se u drugim dijelovima izvješća koje se odnose na medije, sudjelovanje djece, sigurnost na igralištima i u igraonicama, gospodarsko iskorištavanje djece, obrazovna prava, obilaske ustanova i drugo.

U jednom slučaju obratili su nam se roditelji djece koja su u osnovnoj školi slušala vjeronauk kao izborni predmet, a u srednjoj školi kao izborni predmet odabrali su **etiku**. Ukazuju kako je svećenik javno s oltara imenom i prezimenom prozvao šestero djece osuđujući ih što pohađaju nastavu etike, nazivajući to „sramotom za kršćanstvo", „nečim čime se bave muslimani i ateisti" te da, „dok je on župnik u mjestu, oni nikome neće moći biti kršteni ni krizmani kumovi". Sljedećeg dana ih je u župnoj crkvi na školskoj misi također imenovao i osudio zbog slušanja etike, a isto je na večernjoj misi učinio i drugi svećenik, koji pritom nije imenovao djecu. Svećenik inače ne predaje vjeronauk u srednjoj školi koju pohađaju djeca te je upitno na koji način je doznao podatak o tome koji izborni predmet djeca slušaju. Zatražili smo izvješće nadležnog biskupa i katehetskog ureda te osudili miješanje u privatnost djece, kao i svako neprimjereno, diskriminatorno i nasilno ponašanje prema djeci, posebice od svećenika. Obaviješteni smo da je svećenik upozoren na neprimjereno ponašanje te da je od njega zatraženo „da se javno ispriča ako je koga svojim nastupom povrijedio".

Drugi slučaj odnosio se na postupanje svećenika koji je zahtijevao da u korizmenom vremenu djeca ne sudjeluju na sportskim događanjima, a ona koja to učine, te odu na utrku umjesto u crkvu, neće moći ići na pričest niti na krizmu. Zatražili smo od nadležne biskupije da ispita navode iz pritužbe i poduzme mjere za poštovanje prava djece iz članka 31. Konvencije o pravima djeteta - **prava na odmor, slobodno vrijeme, igru i razonodu** primjerenu njegovoj dobi te pravo na provođenje kulturnih, umjetničkih, rekreativnih i aktivnosti slobodnog vremena. Nadležna biskupija obavijestila nas je da je slučaj ispitan, da svećenik odbacuje navode ocjenjujući ih neutemeljenima, a biskupija smatra da je navod da se djeci krše prava na slobodno vrijeme, igru i odmor neutemeljen, budući da ne nalazi kako bi svećenik mogao djeci zabraniti ostvarivanje tih prava. Biskupija, nadalje, navodi da je riječ o „naravi i nastupu" svećenika koji nisu nezakoniti, a da se vjernici mogu uvijek obratiti svojem biskupu ako smatraju da su povrijeđena njihova vjernička prava.

I ove godine obraćali su nam se roditelji čija djeca ne pohađaju nastavu vjeronauka, ukazujući kako se za vrijeme slobodnog sata o djeci nitko ne brine te da ona sama, bez nadzora, borave na hodnicima škole ili u knjižnici, a neka izađu i izvan prostora škole. U jednom slučaju obratio nam se otac koji je odlučio za vrijeme „slobodnog" sata odvesti dijete izvan škole, što mu ravnatelj nije dopustio. Roditelju smo rekli kako je o tim pitanjima poželjno razgovarati na roditeljskim sastancima ili na individualnim informacijama i dogovoriti se s učiteljima o najprikladnijem rješenju. Uputili smo ga na nadležne službe MZOS-a te ukazali da, u načelu, nema zakonskog uporišta za zabranu roditelju da za vrijeme slobodnog sata izvede dijete iz škole. O problemu organizacije nastave vjeronauka izvještavali smo i u dosadašnjim izvješćima, kao i o tome kako bi se nastava svih izbornih predmeta pa tako i vjeronauka trebala odvijati prvi i posljednji sat po rasporedu ili u suprotnoj smjeni, kako bi se osiguralo da djeca to vrijeme ne provode oko škole ili u neprimjerenim školskim prostorijama, često i bez nadzora. U travnju 2012. obaviješteni smo kako je ministar znanosti, obrazovanja i sporta, uputio preporuku **o organizaciji nastave vjeronauka** u osnovnim školama te da će škole pokušati staviti satove vjeronauka na početak ili kraj rasporeda, a ukoliko to nije moguće onda barem osigurati brigu za djecu koja ne pohađaju vjeronauk.

Zaprimili smo i upit jedne osnovne škole o postupanju u slučaju zahtjeva roditelja za oslobođenjem pohađanja nastave petkom u poslijepodnevnim satima, radi ostvarivanja prava na slobodno izražavanje vjerskih uvjerenja (roditelji i dijete su pripadnici Adventističke crkve i svetkuju subotu kao sedmi dan odmora, počevši sa

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

zalaskom sunca u petak do zalaska sunca u subotu). Škola pita kako uskladiti **pravo djeteta kao vjernika** na slobodno prakticiranje svoje vjere i interes djeteta za pohađanje obveznog obrazovanja. Člankom 14. Konvencije o pravima djeteta propisano je pravo djeteta na slobodu misli, savjesti i vjere, što podrazumijeva i slobodu izražavanja vjere ili uvjerenja, što može biti podvrgnuto samo onim ograničenjima koja su određena zakonom i koja su prijeko potrebna radi zaštite javne sigurnosti, zdravlja ili morala ili temeljnih prava i sloboda drugih ljudi. Dakle, ograničenje slobode izražavanja vjere ili uvjerenja, u bilo kojem segmentu života djeteta, moguće je samo u navedenim slučajevima. U organizaciji nastave i ostalih školskih aktivnosti to znači da je škola dužna poštovati pravo djeteta na slobodno izražavanje vjere i vjerskih uvjerenja te organizirati učeniku nastavu u vrijeme i na način kojim se omogućuje ostvarivanje njegovoga prava na izražavanje vjere i vjerskih uvjerenja.

Obratila nam se baka koja na osmodnevno putovanje u Tursku nije mogla povesti trinaestogodišnju unuku jer je putnička agencija ograničila da je **minimalna dob za putovanje** 18 godina. U telefonskom kontaktu s organizatorom putovanja nije joj bio objašnjen razlog ovakve prakse organizatora putovanja. Iz preslike brošure koju nam je dostavila također je razvidno ograničenje na starije od 18 godina. Od putničke agencije i Udruge hrvatskih putničkih agencija (UHPA), zatražili smo izviješće o razlozima predviđenog dobnog ograničenja korištenja usluga ovog putovanja te njihovoj praksi kad je u pitanju putovanje djece. Obaviješteni smo da je prema programu putovanja u sedam dana pri razgledavanju raznih lokaliteta potrebno dosta pješačiti te da je za djecu pritom moguć negativan utjecaj vremenskih prilika. Navode da je, iz iskustva njihovog partnerskog poduzeća iz Turske, poznato da je takvo putovanje, upravo zbog napora, dinamike ali i sadržaja, nepodobno za dječju dob. UHPA nas je obavijestila da je u poslovanju turističkih agencija, u slučajevima u kojima postoje specifična ograničenja ili rizici, uobičajeno da se pružanje usluga može ograničiti samo na punoljetne osobe. U konkretnom slučaju riječ je o posebnim uvjetima koje propisuje strani organizator putovanja, no i važeće odredbe Zakona o pružanju usluga u turizmu u Republici Hrvatskoj jednako tako reguliraju pružanje usluga koje uključuju sportsko-rekreativne ili pustolovne aktivnosti.

I ove godine aktualizirali smo problem volonterskog rada s djecom. Surađivali smo sa Savezom izviđača Hrvatske, podržali njihov projekt „Edukacija za volontiranje s djecom" te je pravobraniteljica napisala predgovor za njihovu publikaciju „Smjernice za volontiranje u Savezu izviđača Hrvatske". Uz bezbroj mogućnosti osobnog rasta, koje pruža volonterski rad s djecom, istaknuli smo da volonteri moraju biti svjesni važnosti svojega utjecaja na dijete te odgovornosti i obveza koje proizlaze iz tog odnosa.

Iako je i dalje broj prijava povreda kulturnih prava djece u odnosu na prijave povreda drugih prava manji, prateći njihovo ostvarivanje, zaštitu i promociju uočavamo da su potrebna poboljšanja, kako u području pravne regulative, većeg ulaganja u osiguravanje boljih prostornih, sigurnosnih i kadrovskih uvjeta tako i u većem angažmanu u promociji ove skupine prava djece.

Još uvijek nedostaju odgovarajući pravni propisi koji bi jamčili zaštitu djece u području **slobodnog vremena**, a postojeći propisi ostavljaju prostor za različito tumačenje pa zaštita interesa i dobrobiti djeteta najčešće ovisi o odgovornosti pojedinca odnosno senzibiliziranosti, motivaciji i informiranosti roditelja i voditelja određenih aktivnosti. Osobe koje obavljaju poslove odgoja i obrazovanja i skrbi o djeci u području slobodnog vremena još uvijek nemaju obvezu usavršavanja te ne podliježu nikakvom obliku stručnog i inspekcijskog nadzora.

Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine određeni su ciljevi, mjere i aktivnosti u cilju podizanja kvalitete života djece i u području slobodnog vremena, no mnogi do danas nisu realizirani. U prethodnim izvješćima upozoravali smo na nedostatak centara za mlade i nepostojanje dječjih gradskih vijeća, što je i dalje aktualno. I dalje svjedočimo brojnim problemima u organiziranju slobodnog vremena djece i mladih, osobito u manjim mjestima i na otocima. Kadrovski, prostorni i financijski problemi lokalnih zajednica, posebice onih manjih, jedan su od uzroka nejednakih mogućnosti djece u području ostvarivanja kulturnih prava. Brojne lokalne zajednice, opterećene egzistencijalnim problemima, odustaju od ulaganja u slobodno vrijeme djece. Nedovoljno je iskorišten i potencijal djece u kreiranju i provođenju aktivnosti slobodnog vremena, a odrasli uglavnom nemaju običaj omogućiti im sudjelovanje ni ispitati potrebe, želje i mišljenja djece prilikom planiranja i donošenja odluka o aktivnostima slobodnog vremena.

Stoga je nužno raditi i na osvještavanju, kako obitelji tako i odgojno-obrazovnih ustanova i cjelokupnog društva, o važnosti slobodnog vremena za razvoj djece i mladih te aktivnog sudjelovanja djece. Pred roditeljima, odgo-

jno-obrazovnim i kulturnim ustanovama te medijima važna je zadaća promicanja kulturnih prava djece, kao i poticanja sudjelovanja djece u kulturnim aktivnostima te osiguravanja prostornih i kadrovskih uvjeta koji bi pridonijeli sigurnosti djece u ovom području. Tek osiguravanjem dobre pravne regulative, adekvatnih prostornih, sigurnosnih i kadrovskih uvjeta bit će ostvarene pretpostavke za potpunu implementaciju kulturnih prava djece.

I Odbor za prava djeteta UN-a naglašava važnost razumijevanja članka 31. Konvencije za razvoj i dobrobit djece te potrebu osiguravanja smjernica za pravne, administrativne, socijalne i obrazovne mjere potrebne za implementaciju navedenog članka za svu djecu bez diskriminacije.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Pravosudno zaštitna prava djece odnose se na specifični pravni položaj djece koja sudjeluju u pravosudnom postupku kao počinitelji, žrtve ili svjedoci kaznenih i prekršajnih djela. Djeca sudjeluju i kad svjedoče u upravnom postupku ili kad se u sudskom postupku rješava o nekom njihovom pravu ili odlučuje o nečemu što se odnosi izravno ili neizravno na djecu, poput odluka u domeni obiteljskopravnih odnosa.

Pravosudno zaštitna prava

Vrste pravosudno zaštitnih prava	Broj prijava
Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloporabe	15
Pravo na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine	3
Pravo na suđenje u razumnom roku	9
Pravo na neodgodivu pravnu pomoć	1
Pravo na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (policiji, pravosudnim, upravnim i inspekcijskim)	18
Pravo na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno	8
Zaštita djeteta svjedoka	1
Prava djeteta oštećenika	6
UKUPNO	61

Tijekom 2012. godine Ured je zaprimio 61 prijavu povreda prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj prijava odnosio se na povredu prava djeteta na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (18) te povredu prava na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe (15). Na povredu prava na suđenje u razumnom roku odnosilo se devet prijava, na povredu minimalnih jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno osam, a na povredu prava djeteta oštećenika šest. Na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine odnosile su se tri prijave, dok smo u povodu povrede prava na neodgodivu pravnu pomoć i zaštitu djeteta svjedoka zaprimili samo po jednu prijavu.

Jedan od čestih razloga zbog kojih nam se obraćaju roditelji djece je neprimjereno **dugo trajanje sudskih postupka**. Obiteljski zakon propisuje da bi sudski postupci obiteljskopravne naravi u kojima se donose odluke o zaštiti prava djeteta ili njegovom uzdržavanju, trebali biti žurni. Unatoč tome, neki traju više godina, bez donošenja privremene mjere kojom bi se barem privremeno regulirali konfliktni odnosi koje roditelji sami ne mogu razriješiti. U jednom se slučaju postupak određivanja uzdržavanja djeteta vodi već sedam godina, dok u drugom ni godinu dana od podizanja tužbe nije održano niti jedno ročište. Dugotrajnost je prisutna i u ovršnome postupku pa bilježimo slučaj da je u jednom ovršnom postupku sudu trebalo više od šest mjeseci samo da bi se oglasio mjesno nenadležnim i ustupio predmet na rješavanje nadležnome sudu. Iznimka nisu ni kazneni postupci pa se tako jedan kazneni postupak zbog neplaćanja uzdržavanja vodi više od 8 godina pri čemu su se promijenila tri suca i sa svakim novim sucem postupak počinje od početka.

Neke pritužbe odnosile su se na **neuviđavnost i neprofesionalnost policijskih službenika** koji prilikom obavljanja policijskih poslova, navodno, ne vode računa o djeci koja svjedoče takvim postupcima. U takvim slučajevima

tražimo izvješće policijskih uprava i obavještavamo Ravnateljstvo policije. U jednom je slučaju utvrđen grubi propust policije kad su policijski službenici postupajući po međunarodnoj tjeralici uhitili oca koji je doputovao u pratnji svog maloljetnog sina te dijete ostavili samo na aerodromu. Petnaestogodišnji dječak je bez nadzora, sam i preplašen doputovao do stana u kojem je pet dana boravio dok otac nije pušten iz pritvora. Zbog takvog propusta protiv policijskih službenika pokrenut je postupak utvrđivanja disciplinske odgovornosti. Međutim, takvi slučajevi su rijetki, budući da većinu pritužbi policijske uprave odbacuju kao neosnovane. Policijski djelatnici se pritom žale kako su upravo roditelji ti koji svojim ponašanjem prema policijskim službenicima uzrokuju ekscesne situacije koje na djecu djeluju uznemirujuće, a onda krivnju za uznemirenost djeteta svaljuju na policiju.

Po navodima policije, nerijetko se roditelji pozivaju na prisutnost djeteta želeći izbjeći kažnjavanje. Kad roditelj nepropisno parkira ili vozi neispravno vozilo, ugrožavajući sigurnost vlastite djece i drugih sudionika u prometu, zasigurno nije u interesu djeteta da policajca u obavljanju dužnosti verbalno napada i vrijeđa riječima „smrade, šugo, kretenu". Prisutnost djeteta sama po sebi ne ograničava policijskog službenika u obavljanju dužnosti prema pravilima struke. No, zakonski propisi jasno određuju da policijski službenik mora uvijek voditi računa da primijeni upravo onu policijsku ovlast kojom se u najmanjoj mjeri zadire u slobode i prava čovjeka, a postiže svrha obavljanja policijskog posla, te da je dužan poštovati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka. Propisi također određuju da policijski službenik posebno obzirno mora postupati prema djetetu. Ali, ako sami roditelji ne vode računa o tome kako će se njihovo ponašanje odraziti na dijete te reagiraju neprimjereno u situacijama kad se od njih zahtjeva poštovanje propisa, to je vrlo teško postići. Roditeljsko pozivanje na zaštitu djeteta tada se čini neumjesnim.

Pravobraniteljica za djecu nije u mogućnosti utvrđivati činjenice u takvim slučajevima i procjenjivati koja je od suprotstavljenih strana u pravu te o pritužbama redovito obavještava Ravnateljstvo policije očekujući nepristranost u utvrđivanju eventualnih propusta policijskih djelatnika u obavljanju svojih poslova. Očekujemo da će novoosnovano Povjerenstvo za rad po pritužbama u Ministarstvu unutarnjih poslova, koje je započelo s radom krajem prosinca 2012., a čine ga jedan predstavnik MUP-a i dva predstavnika javnosti imenovana od strane saborskog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, biti jamstvo nepristranosti i objektivnosti u utvrđivanju eventualnih propusta u postupanju policijskih službenika.

2.7.1 Zaštita djeteta svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

Djeca žrtve i svjedoci, kao sudionici pravosudnog postupka, zahtijevaju posebnu zaštitu, koju je nužno osigurati kroz kvalitetno zakonsko uređenje, ali i odgovarajuću primjenu propisa u praksi.

> *Prema podacima MUP-a, u 2012. godini prijavljeno je počinjenje 2562 kaznena djela na štetu djece što je za 23,1% manje u odnosu na prethodnu godinu. Djeca su najčešće bila žrtve kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži (1861) te kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (339). U 197 slučajeva djeci je nanesena tjelesna ozljeda, jedno dijete je ubijeno, a pokušano je i jedno ubojstvo djeteta. Od kaznenih djela počinjenih u obiteljskome okruženju ili u neposrednoj vezi s obiteljskim odnosima, najveći je broj kaznenih djela povrede uzdržavanja (713) te nasilničkog ponašanja u obitelji (622).*

Ostvarivanje prava djece žrtava (oštećenika) i svjedoka pratili smo kroz pojedinačne pritužbe, ali i na općoj razini prateći primjenu propisa i sudjelujući u njihovoj izradi, prateći medije, te sudjelujući na stručnim skupovima i konferencijama. Uz pisano obraćanje, roditelji nam se često obraćaju i telefonski tražeći savjet kako u najvećoj mjeri zaštititi prava djeteta u postupku istrage i suđenja. Pritom ukazuju na, navodno, neprimjereno postupanje policijskih službenika i sudaca prilikom saslušanja djeteta oštećenog kaznenim djelom. I dalje je prisutna ljutnja i nezadovoljstvo roditelja zbog načina na koji se djeca tretiraju u postupku, osobito zbog učestalosti ispitivanja, pozivanja djece radi svjedočenja te sporosti procesuiranja počinitelja. Česti su upiti o primjerenosti i zakonskoj osnovanosti postupanja policijskih djelatnika prilikom obavljanja policijskih poslova, a primili smo i pritužbu na postupanje djelatnika CZSS-a u vezi s načinom pozivanja djeteta. Nakon što je škola prijavila vršnjačko nasilje, CZSS je 12-godišnjem djetetu uputio poziv uz prijetnju sankcijama. Ravnateljici CZSS-a preporučili smo da stručne djelatnike upozori na neprimjerenost ovakvog postupanja, koje kod djeteta može izazvati osjećaj uznemirenosti, te da pozive za djecu upućuju roditeljima, čija je odgovornost

osigurati dolazak djeteta na razgovor. Način pozivanja mora biti primjeren situaciji kako bi roditelj mogao dijete na odgovarajući način upoznati s potrebom razgovora sa stručnim djelatnicima CZSS-a te smanjiti osjećaj nelagode i tjeskobe koja se u takvoj situaciji može očekivati kod djeteta.

Uloga djeteta kao nositelja određenih prava u pravosudnom postupku i dalje je nedefinirana, kako su se složili stručnjaci na stručnim skupovima koje smo organizirali o temi „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava", jer mnogi stručnjaci koji bi Konvenciju trebali primjenjivati o njoj ili nemaju dovoljno informacija ili nisu spremni na njezinu neposrednu primjenu, ukoliko njezine odredbe nisu ugrađene u propise. Stoga smo Ministarstvu pravosuđa i MSPM-u uputili preporuke o unapređenju zaštite djeteta u sudskim i upravnim postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovom pravu. Naglasili smo potrebu donošenja **posebnog propisa** kojim će se regulirati procesna pravila temeljem kojih će dijete ostvariti **pravo na sudjelovanje** u skladu s odredbama Konvencije, te jasno definirati uvjete koje mora ispunjavati osoba imenovana za posebnog zastupnika djetetu. Preporučili smo da oba ministarstva potaknu **formiranje liste stručnjaka** (iz redova socijalnih radnika, socijalnih pedagoga, psihologa, pedagoga, odvjetnika) koji bi ispunjavali pretpostavke za posebnog zastupnika djeteta u sudskim i upravnim postupcima te imali dopusnice/licence za pružanje ovakve vrste usluge.

Ponovno smo ukazali na potrebu **osnivanja obiteljskih sudova**, na kojima bi radili suci posebno specijalizirani i senzibilizirani za rad na statusnim i obiteljskim predmetima uz kontinuiranu stručnu podršku psihologa, socijalnih pedagoga, socijalnih radnika i drugih stručnjaka. Također smo još jednom ukazali na potrebu **prilagođavanja prostora u centrima za socijalnu skrb i sudovima** kako bi oni bili prikladni za razgovor s djecom.

Pritužba udomiteljice, vezana uz **tretman** njezinog štićenika koji je u **prekršajnom postupku** proglašen krivim za izazivanje saobraćajne nesreće u kojoj je zadobio tjelesne ozljede jer ga je udario automobil, ponovno je otvorila pitanje ostvarivanja prava djece sudionika prekršajnog postupka. Dječak je, navodno, saslušavan u bolnici bez prisutnosti udomiteljice i predstavnika CZSS-a, a ni na kasnijim sudskim ročištima nisu nazočili predstavnici CZSS-a, iako udomiteljica tvrdi da im se u više navrata obraćala za pomoć. Navodno su joj u CZSS-u odbili pružiti pomoć zbog nesnalaženja njihovih djelatnika u pravnoj problematici tog slučaja. U drugom slučaju majka 14-godišnje djevojčice, žrtve obiteljskog nasilja od strane oca, obratila nam se nezadovoljna postupanjem prekršajne sutkinje prema djetetu, zbog kojeg je dijete svjedočenje na sudu doživjelo kao vrlo stresan i traumatičan događaj. Prema riječima majke, djevojčica je svjedočila o fizičkom nasilju kojem je bila izložena od strane oca (hematom sluznice, nateklina šake i lakta), a sutkinja ju je navodno ispitivala na vrlo grub način, uz pitanja: „Tata te ošamario? I zbog toga si morala odmah ići doktoru? Imala si crvenilo na licu i zbog toga si morala ići doktoru? Sada si okrivila svoga tatu i jesi li sretna zbog toga?", te komentirala kako joj otac uopće ne izgleda kao nasilnik. Tada je navodno upitala oca kakva mu kazna odgovara jer neku kaznu mora odrediti, a najblaža je uvjetna i slaže li se on s takvom kaznom, uz dodatni komentar kako su djeca danas „lukava i bezobrazna i rade roditeljima ružne stvari".

O slučaju smo obavijestili *Povjerenstvo za praćenje i unapređivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji*, no odgovor Povjerenstva bio je da je „sutkinja postupak vodila sukladno zakonu i pravilima struke". Neprihvatljivo da se **bezobzirno tretiranje djeteta svjedoka** opravdava, čak i proglašava zakonitim i uobičajenim postupanjem u skladu s pravilima struke, budući da međunarodni standardi određuju da se djeca žrtve i svjedoci moraju tretirati na brižan i pažljiv način kroz čitav pravosudni postupak uzimajući u obzir njihovu osobnu situaciju i neposredne potrebe, dob, spol, poteškoće i stupanj zrelosti te potpuno poštujući njihov fizički, mentalni i moralni integritet. Upravo zbog takvih primjera iz prakse predložili smo da se u Prekršajnom zakonu jasno odredi da se odredbe Zakona o kaznenom postupku i odredbe Zakona o sudovima za mladež, koje reguliraju ispitivanje djeteta u svojstvu svjedoka, primjenjuju i u prekršajnom postupku. Također smo, zbog neodgovarajućih prostornih uvjeta na prekršajnim sudovima predložili da se propiše mogućnost da prekršajni sud može za potrebe ispitivanja svjedoka zatražiti pomoć drugog suda ili ustanove koja ima odgovarajuće tehničke uređaje za ispitivanje djeteta. Nadamo se da će ovi naši prijedlozi biti prihvaćeni te tako barem donekle prevenirati neodgovarajući tretman djeteta na sudu.

Upravo s ciljem da se djeci žrtvama i svjedocima u pravosudnom postupku osigura odgovarajuća zaštita, Ured pravobraniteljice za djecu organizirao je stručni skup „Zaštita djeteta svjedoka u postupcima policije, kaz-

nenom te prekršajnom postupku". Tom prilikom istaknuto je kako prekršajni suci nisu specijalizirani za postupanje prema djeci i maloljetnicima, da sudovi ne raspolažu odgovarajuće educiranim kadrovima (socijalnim pedagozima, socijalnim radnicima i dr.) ni prostornim rješenjima koja bi omogućila da se djetetu koje dolazi na sud umanji osjećaj nelagode. Suradnja prekršajnog suda i CZSS-a vrlo često izostaje, nerijetko CZSS nije obaviješten da je u tijeku prekršajni postupak u kojemu sudjeluje i dijete te je tako onemogućen u postavljanju posebnog skrbnika djetetu koji bi ga zastupao u postupcima u kojima su njegovi roditelji suprotstavljene strane, što je obično slučaj kod obiteljskog nasilja. Ima i pozitivnih primjera, pa tako službenici Odjela za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama sada pružaju podršku svjedocima i na Prekršajnim sudovima u Zagrebu, Vukovaru i Zadru.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Unatoč poboljšanjima i dalje smo zabrinuti zbog neodgovarajuće razine zaštite djeteta svjedoka ili žrtve u pravosudnom postupku, budući da neki sudovi nemaju odjele za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama niti zaposlene stručne suradnike. Mnogi općinski i županijski sudovi, prema našim saznanjima, nemaju opremu za videokonferencijsku vezu ili je ona dotrajala i kvari se, zbog čega se rasprave odgađaju ili se dijete ispituje bez ovakve dodatne zaštite. Suci se na razne načine snalaze kako bi osigurali uvjete za ispitivanje djeteta žrtve ili svjedoka pa neki koriste stručnjake drugih sudova, a drugi pozivaju predstavnike CZSS-a. Često se **saslušanjem djeteta u prisutnosti socijalnog radnika** zadovoljava forma zaštite djeteta, no upitno je koliko je takva zaštita kvalitetna. Velika opterećenost mnogobrojnim obvezama onemogućuje djelatnike CZSS-a da se svakom pojedinom slučaju posvete u potrebnoj mjeri i na najbolji način. Oni nisu posebno osposobljeni za zastupanje djeteta u pravosudnom postupku, osobito u vezi s procesnim pravima djeteta, te većini nije poznato koje su procesne radnje obvezne, provođenje kojih radnji mogu odbiti ako nisu u najboljem interesu djeteta, mora li dijete davati iskaz i na koja pitanja ne treba odgovarati, koje podatke iz socijalne anamneze djeteta smiju otkriti, mora li dijete biti podvrgnuto vještačenju ili se to može izbjeći i slično.

Iako je uloga **odjela za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama** važna, ona se svodi na pružanje praktičnih informacija i emocionalnu podršku u fazi istrage i glavne rasprave. Druge potrebe djeteta žrtve ili svjedoka ovi odjeli ne mogu zadovoljiti, budući da nisu ovlašteni provoditi psihološko savjetovanje ni psihoterapiju, niti davati pravne savjete i razgovarati sa svjedokom o njegovom iskazu. Tako ne mogu djetetu žrtvi osigurati zakonom zajamčenu pomoć savjetnika u svrhu davanja iskaza niti djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć.

I nova zakonska rješenja, koja djetetu žrtvi kaznenih djela jamče **pravo na opunomoćenika u kaznenom postupku**, u provođenju pokazuju brojne slabosti. Uloga opunomoćenika nije jasna ni razrađena, a nisu precizirane ni kvalifikacije koje opunomoćenik mora imati. Događa se tako da se opunomoćenici postavljaju s liste odvjetnika po utvrđenom redoslijedu i ravnomjernoj zastupljenosti, a ne prema njihovoj posebnoj educiranosti i specijalizaciji pa isti odvjetnik u jednom slučaju zastupa počinitelja kaznenog djela, a u drugom slučaju dijete žrtvu. Osim toga, neujednačeno postupanje povezano je s mogućnosti korištenja prava na opunomoćenika pa neki suci djetetu dodjeljuju opunomoćenika samo ako to roditelji djeteta žele, dok drugi to čine po službenoj dužnosti neovisno o volji roditelja.

S obzirom na brojne nedostatke, potrebno je uložiti još mnogo truda na uspostavi kvalitetnog sustava zaštite djeteta svjedoka kojim će svakom djetetu biti zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama. Možda ovo neće u potpunosti otkloniti svaki osjećaj nelagode kod djeteta žrtve ili svjedoka, no vjerujemo da će smanjiti djetetovu patnju i osigurati da ono ponovno ne postane žrtvom - ovaj put pravosudnog postupka. Nadamo se da će tome pridonijeti projekt Europske komisije, čiji je cilj prikupljanje podataka o položaju djece u pravosudnom postupku unutar Europske unije, uključujući i Hrvatsku, a u kojem sudjeluje i Ured pravobraniteljice za djecu. I najavljeno donošenje *Nacionalne strategije za podršku žrtvama i svjedocima*, koja bi trebala donijeti i standardiziranje postupanja prema žrtvama i svjedocima u svim fazama pravosudnog postupka, trebalo bi u tome pomoći.

2.7.1.1 Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Spolni delikti - podaci MUP-a

MUP 2012. - spolni delikti na štetu djece	Broj kaznenih djela
Bludne radnje	106
Spolni odnošaj s djetetom	70
Dječja pornografija na računalnom sustavu ili mreži	49
Zadovoljavanje pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom	46
Silovanje	24
Iskorištavanje djece ili mlt. osoba za pornografiju	16
Upoznavanje djece s pornografijom	12
Podvođenje	8
Spolni odnošaj zloupotrebom položaja	3
Rodoskvrnuće	3
Spolni odnošaj s nemoćnom osobom	1
Pokušaj silovanja	1
UKUPNO	339

Prema podacima MUP-a, tijekom 2012. godine prijavljeno je 339 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa počinjenih na štetu djece. Najviše je prijavljeno kaznenih djela bludnih radnji (106) i kaznenih djela spolnog odnošaja s djetetom (70). Prijavljeno je i 49 kaznenih djela dječje pornografije na računalnom sustavu i mreži, 46 slučajeva zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom te 24 silovanja. Osim prijava kaznenih djela silovanja, koje su u porastu (20%), prijave ostalih kaznenih djela su u padu pa je ukupan broj prijavljenih kaznenih djela na štetu djece za 12,9% manji u odnosu na 2011. Ipak ove brojke treba promatrati kroz prizmu procjene stručnjaka da se tek manji dio spolnih delikata nad djecom doista otkrije i prijavi.

Pravobraniteljica za djecu zaprimila je 15 prijava povezanih sa zaštitom djeteta od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe, a prijavitelji su najčešće bili roditelji. Neke od tih prijava bile su anonimne, a uputili su ih roditelji zabrinuti zbog mogućeg spolnog iskorištavanja djece od strane odraslih osoba iz njihove neposredne okoline. Sve ove prijave prosljeđivali smo policiji na nadležno postupanje kako bi se navodi provjerili te poduzele mjere za zaštitu djece. Upozoreni smo i na neke sudske odluke koje je dijete, žrtva spolnog zlostavljanja, doživjelo kao nepravedne i sramotne, bilo zbog navodnih propusta u utvrđivanju okolnosti počinjenih djela, bilo zbog blagih kazni izrečenih počiniteljima. Pratili smo i slučaj podvođenja djevojčica od strane majke te tražili utvrđivanje odgovornosti djelatnika CZSS-a zbog propusta u radu i nepoduzimanja mjera za zaštitu djece. Prema informacijama dobivenim od MSPM-a, protiv djelatnika CZSS-a podnesena je kaznena prijava zbog nesavjesnog rada.

U pojedinim slučajevima pritužbe su se odnosile na postupanja nadležnih tijela u provođenju postupaka, osobito zbog **dugotrajnosti** postupka. Primjerice, slučaj u kojem je obiteljski prijatelj spolno zlostavljao djevojčicu, vodi se od 2009. i još nije okončan. U drugom slučaju, koji se odnosi na silovanje petnaestogodišnjakinje, zbog dugotrajnosti istražnog postupka ugroženo je utvrđivanje činjenica, a time i ishod postupka. U tom slučaju državno odvjetništvo nije ni pokrenulo kazneni postupak, već je, zbog nedostatka dokaza, kaznenu prijavu odbacilo dvije godine nakon podnošenja. U kaznenom progonu koji su roditelji sami pokrenuli, zbog proteka vremena nije bilo moguće provesti bitan i odlučujući dokaz identiteta i krivnje počinitelja, na koji su roditelji upozorili državno odvjetništvo još prije dvije godine i tražili njegovo provođenje. Naime, ukazali su na to da počinitelj javno na društvenim mrežama priznaje počinjenje kaznenog djela i u detalje na Facebook profilu opisuje mučenje djevojčice, štoviše priznaje i počinjenje drugih takvih djela. No, kako se u istrazi nije zatražilo telekomunikacijsko vještačenje, a prema Zakonu o elektroničkim komunikacijama operateri su takvu vrstu podataka dužni čuvati samo godinu dana, taj je dokaz nepovratno uništen. Preispitivanje tog slučaja

zatražili smo od glavnog državnog odvjetnika te ministra pravosuđa. Državni odvjetnik izvijestio nas je da je nakon provedenog nadzora utvrđeno kako je državnoodvjetnička odluka o odustajanju od kaznenog progona bila preuranjena te je naloženo da se ponovno procijeni osnovanost preuzimanja kaznenog progona. Neovisno o konačnom ishodu ovog slučaja, ističemo da smo zabrinuti zbog dugotrajnosti i kvalitete istrage u ovom slučaju, što dovodi u pitanje i spremnost države da u potpunosti ispuni obveze preuzete *Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.*

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Medijski napisi često su poticaj za naše preporuke, upozorenja i komentare. Neki napisi odnosili su se na reakcije pravosudnih tijela prema počiniteljima, preblage kazne, predugo trajanje postupka i „rupe" u zakonu koje omogućuju da počinitelj prođe nekažnjeno ili na nepravovremeno i neodgovarajuće reagiranje nadležnih tijela, osobito u poduzimanju mjera za zaštitu djeteta. Mediji su propitivali kako je moguće da svećenik, koji je uhićen zbog posjedovanja više od tri tisuće fotografija gole djece, bude osuđen samo na godinu dana zatvora; ili da, zbog proceduralne pogreške, suđenje očuhu za višegodišnje spolno zlostavljanje pastorke počinje ispočetka deset godina nakon otkrivanja nedjela; ili da se počinitelja oslobodi optužbe, uz obrazloženje da je riječ o osobi „servilnog karaktera" koja je samo ispunjavala želje sedmogodišnje djevojčice s kojom je gledao pornografske filmove. Negodovanje izazivaju i **„blage" presude**, primjerice kad se odraslu mušku osobu zbog spolnog odnosa s djevojčicom od 12 godina osuđuje samo na 648 sati rada za opće dobro ili kad djed, koji je priznao da se samozadovoljavao pred sedmogodišnjom unukom, dobiva zatvorsku kaznu od šest mjeseci. Medijski istupi odraslih osoba koje su optužile jednog svećenika da ih je zlostavljao dok su bili djeca potaknuli su pitanje zastare kaznenog progona, a slučaj silovanja petnaestogodišnje djevojčice od strane osobe, koja je već bila osuđena za slično takvo djelo i izdržala zatvorsku kaznu, ponovno je aktualizirao potrebu uvođenja „registra pedofila".

Pravobraniteljica često u javnosti podsjeća da se spolno nasilje nad djecom ne smije tolerirati i da je društvo odgovorno za stvaranje sigurnog okruženja za djecu i dužno poduzeti sve kako bi se djeca adekvatno zaštitila. Upozorava na nužnost preventivnog osnaživanja djece u okviru obrazovnih programa te stvaranje uvjeta da se potencijalnim počiniteljima spolnog nasilja nad djecom onemogući da dođu u doticaj s djecom. Ističe važnost odgovarajućeg kažnjavanja počinitelja, jer blage kazne ili oslobađanje počinitelja krivnje te prebacivanje odgovornosti na dijete, šalju vrlo lošu i opasnu poruku potencijalnim počiniteljima, drugoj djeci, a posebice djetetu žrtvi. Također naglašava važnost osvješćivanja javnosti o ovoj problematici te poziva medije na odgovorno izvještavanje kako bi se osigurala povjerljivost i potpuna zaštita privatnosti djeteta.

Nažalost, unatoč tome zabilježili smo **neprimjerena medijska izvještavanja** o pojedinačnim slučajevima. Dok s jedne strane velika zainteresiranost medija za takve slučajeve pomaže u osvješćivanju javnosti o postojanju problema, a time i u otkrivanju spolnih zloupotreba djece, s druge strane, senzacionalističko praćenje izlaže djecu dodatnim traumama. Medijsko izlaganje djeteta-žrtve ima brojne loše posljedice za dijete. Detaljno opisivanje načina zlostavljanja izlaže ga ponovnom proživljavanju traume, a dijete uz to nerijetko doživljava brojne neugodnosti u neposrednom okruženju, suočeno katkad s grubim reakcijama, neukusnim pitanjima i ogovaranjima. Djetetu je potrebna velika hrabrost da bi progovorilo o nasilju kojem je bilo izloženo. U takvim trenucima nužno mu je pružiti podršku i zaštitu, a ne izlagati ga pritiscima okoline. Otkrivanje djetetova identiteta, osobito u manjim sredinama, dodatno povećava njegovu patnju i obeshrabruje prijavljivanje ovih delikata. Iako je zaštita privatnosti regulirana propisima te profesionalnim i etičkim standardima, rijetki su slučajevi sankcioniranja kršenja ovog prava djeteta.

Uz osvješćivanje javnosti kroz medijske istupe i podnošenje prijava zbog narušavanja privatnosti djece žrtava spolnih delikata, Ured pravobraniteljice za djecu aktivno je sudjelovao svojim prijedlozima i mišljenjima u **izmjenama kaznenog zakonodavstva**, ali i drugih propisa koji se izravno ili neizravno odnose na zaštitu djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja. Prilikom promjena Kaznenog zakona tražili smo da kazneni progon počinitelja spolnih delikata na štetu djeteta ne zastarijeva, da se **dobna granica** u kojoj dijete može dati pristanak na spolni odnos s odraslom osobom povisi sa 14 na 16 godina, da se produži trajanje zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora, kao i da se omogući da se takav nadzor može provoditi i nad počiniteljima kojima je izrečena kazna zatvora u trajanju kraćem od dvije godine. Zalagali smo se da se u zakonskom tekstu zadrži **kaznena odgovornost za neprijavljivanje počinjenja kaznenog djela** na štetu djeteta i onih osoba koje su s počiniteljem u posebnoj relaciji, poput ispovjednika i odvjetnika. Štoviše predložili smo da se kaznena odgovornost za neprijavljivanje kaznenog djela nad djetetom, neovisno o težini djela, mora proširiti na sve građane.

Smatramo da će u protivnom i dalje velik broj spolnih delikata na štetu djece ostati neotkriven, počinitelji neće snositi odgovornost za počinjeno djelo te će na taj način dobivati poticaj da počine novo kazneno djelo. Neprijavljivanjem spolnog zlostavljanja dijete žrtva ostaje nezaštićeno, ne dobiva potrebnu stručnu pomoć. U konačnici, vidjevši da počinitelj ne snosi nikakvu odgovornost za svoje ponašanje, žrtva dobiva poruku da je trajno ranjiva, da joj se uvijek ponovno može dogoditi spolno nasilje. Kako bi se sustav zaštite djece od spolnog iskorištavanja i zlostavljanja poboljšao, zalagali smo se i za uspostavu **posebne baze podataka o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece**. Stupanjem na snagu *Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji,* koji se u medijima najavljivao kao „registar pedofila", a u čijoj izradi smo aktivno sudjelovali, stvorili su se uvjeti za poboljšanje zaštite djece. Naime, na našu je inicijativu proširen krug onih koji mogu tražiti podatke iz kaznene evidencije, proširen je krug kaznenih djela za počinjenje kojih se mogu tražiti provjere u kaznenoj evidenciji te je produženo vrijeme čuvanja podataka pa tako i njihove dostupnosti. Nažalost, naš prijedlog da se podaci o počiniteljima spolnih delikata u kaznenoj evidenciji čuvaju trajno, kako bi bili dostupni za provjeru i nakon nastupa rehabilitacije, nije prihvaćen. Time je i dalje ostala otvorena mogućnost da počinitelj spolnog delikta na štetu djeteta, nakon nastupa rehabilitacije, kad više nije moguća provjera njegove kriminalne prošlosti, primjerice posvoji dijete, postane udomitelj ili se zaposli na poslovima u dječjem vrtiću, školi, dječjem domu ili drugim poslovima koji uključuju neposredni kontakt s djecom.

Vezano uz zakonsku uređenost ovog područja zabrinjava nas i to što je nekim propisima koji reguliraju određene specifične oblasti, poput Zakona o sportu, omogućeno da počinitelji spolnih delikata mogu raditi na poslovima u sportu i nakon što je utvrđena njihova krivnja i osuđeni su na zatvorsku kaznu, ako im je izrečena kazna zatvora u trajanju kraćem od šest mjeseci. Zabrinjava i to što nije prihvaćen naš prijedlog da se **suspenzija** osobe za koju postoji sumnja da je počinila kazneno djelo na štetu djeteta omogući već samim započinjanjem kaznenog progona, kad je riječ o osobi koja u sportu ili odgoju i obrazovanju obavlja poslove u neposrednom kontaktu s djecom. Ukoliko se takva osoba suspendira, čime se ne prejudicira ishod postupka niti se narušava presumpcija nevinosti, dijete može nastaviti svoj svakodnevni život i pohađati nastavu, treninge i slično. U protivnom, dijete mora prekinuti svoje uobičajene aktivnosti kako se ne bi susretalo sa svojim zlostavljačem, dok ne otpočne kazneni postupak i tako se steknu uvjeti za suspenziju. Time se dijete dodatno opterećuje, a takvom se izolacijom na određeni način i kažnjava.

Zabrinjava nas i način na koji se u praksi provode odredbe pojedinih zakona, poput Zakona o socijalnoj skrbi, Zakona o sportu, Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakona o volonterstvu i dr., koji imaju ograničavajuće odredbe u vezi sa zapošljavanjem počinitelja kaznenih djela za obavljanje pojedinih poslova u kojima dolaze u kontakt s djecom. Naime, odgovorne osobe najčešće provjeravaju kandidata za obavljanje određenih poslova samo na temelju **„potvrde o nekažnjavanju"** koju izdaju općinski sudovi. No, ta potvrda dokazuje samo to da protiv određene osobe nije u tijeku kazneni postupak te da joj nije izrečena nepravomoćna presuda, međutim, ona ne dokazuje da ta osoba nije pravomoćno osuđena za počinjenje kaznenog djela. Kad je osuda za počinjenje kaznenog djela zapreka za obavljanje pojedinih poslova, ta se činjenica može utvrditi samo provjerom u kaznenoj evidenciji koja se vodi pri Ministarstvu pravosuđa. Mnogi to, nažalost, ne znaju pa ni ne primjenjuju. Naš prijedlog da se u nekim propisima propiše prekršajna odgovornost za one koji propuste izvršiti takvu provjeru, nije prihvaćen.

Spolno zlostavljanje i iskorištavanje djece osobito su teški oblici kaznenih djela, budući da predstavljaju ozbiljno kršenje temeljnih prava djeteta, osobito prava na zaštitu i skrb koja su mu zajamčena Konvencijom UN-a o pravima djeteta i Poveljom Europske unije o temeljnim pravima. Problemi na području zaštite djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja bili su i tema godišnje sjednice Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE). Sudionici sastanka su se složili kako je neophodno da države preuzmu odgovornost za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja te poduzmu aktivnosti na: prevenciji i edukaciji o svim oblicima seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe; jačanju socijalnih i zdravstvenih službi; reintegraciji i resocijalizaciji djece žrtava seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe; pooštravanju kaznene politike prema počiniteljima ove vrste kaznenih djela; kao i uvođenju registra počinitelja ovih kaznenih djela.

Suvremeno društvo jasno i kontinuirano iskazuje svoj stav da djecu treba zaštiti od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, a taj cilj zacrtan je i u Fakultativnom protokolu o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, Konvenciji Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja te Direktivi Vijeća Europe za borbu protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanje djece te dječje pornografije.

Svjesna činjenice da su djeca posebno ranjivi članovi društva, naša država obvezala se osigurati im posebnu zaštitu prihvaćajući ove međunarodne dokumente i direktno ih ugrađujući u svoj pravni sustav. No, bez njihove odgovarajuće primjene ukupna razina zaštite djece ostaje upitna. *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja* koji je Vlada RH donijela u studenom 2012., a koji sadrži i odredbe o postupanju u slučaju seksualnog nasilja prema djeci, trebao bi osigurati standardiziranje postupanja prema žrtvama seksualnog nasilja kako bi se ublažile posljedice traume, osigurala pravovremena i odgovarajuća pomoć i podrška te efikasno sankcioniralo počinitelja što bi dugoročno trebalo utjecati na smanjenje ovog osobito teškog oblika nasilja.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

2.7.2 Zaštita prava djece kao počinitelja kaznenih i prekršajnih djela

Iako Konvencija o pravima djeteta definira dijete kao osobu mlađu od 18 godina, u ovom poglavlju, zbog lakšeg razumijevanja pojmova sukladnih onima u zakonskim propisima, djecom ćemo nazivati osobe do 14 godina. Osobe od 14 do 18 godina nazivat ćemo maloljetnicima. Djeca do 14 godina nisu kazneno i prekršajno odgovorna i prema njima se u slučaju počinjenja kaznenog djela ili prekršaja ne mogu primjenjivati kaznene i prekršajne odredbe niti izricati sankcije.

> *Prema podacima MUP-a, u 2012. godini bilježi se blagi pad kriminaliteta djece i maloljetnika u odnosu na 2011. Djeca su u 2012. počinila ukupno 557 kaznenih djela, a maloljetnici 3616. I dalje je najveći broj počinjenih kaznenih djela imovinskog karaktera, djeca su ih počinila 418, a maloljetnici čak 2430. Na drugom mjestu počinjenih kaznenih djela djece su djela protiv života i tijela, njih 97. Za maloljetnike su ova kaznena djela na trećem mjestu s 332 počinjenih. U ovoj skupini za maloljetnike bilježimo porast kaznenih djela razbojništva. Druga skupina po učestalosti za maloljetnike su kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, počinjeno ih je 529 i gotovo sva se odnose na zlouporabu droga. Posebno je zabrinjavajući broj kaznenih djela s elementima nasilja u skupini maloljetnih počinitelja, među kojima je: 227 tjelesnih ozljeda, 80 teških tjelesnih ozljeda, 44 kaznenih djela prisile, 31 kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, 85 razbojništva i 41 kazneno djelo nasilničkog ponašanja.* Prema Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, *policija je utvrdila 771 kazneno djelo i 1326 prekršaja, a najčešće mjesto događaja su zone odgojno-obrazovnih ustanova. Hladno oružje pojavljuje se u 16 slučajeva. Unatoč tome što za većinu kaznenih djela bilježimo blagi pad u odnosu na prethodnu godinu, rezultati ukazuju na nedostatan rad na prevenciji nasilja u društvu.*

U prošloj godini Ured je postupao u 13 pojedinačnih predmeta kršenja pravosudno zaštitnih prava djece i maloljetnika počinitelja kaznenih djela i prekršaja, a prijavitelji su većinom bili roditelji. Više roditelja je u telefonskom obraćanju tražilo informacije o postupanju u situaciji kada su dijete ili maloljetnik osumnjičeni za neku kažnjivu radnju. Postupali smo i temeljem saznanja iz medija o kršenju prava kazneno neodgovornog djeteta, počinitelja više kaznenih djela, kao i temeljem obilaska maloljetnika u pritvoru. U tri slučaja obratili su nam se maloljetnici koji izvršavaju odgojnu mjeru.

Najčešće nam se obraćaju roditelji s pritužbama na **postupanje policije**. Razlozi pritužbi su upućivanje neprimjerenih riječi, ispitivanje privedene djece bez nazočnosti roditelja ili djelatnika CZSS-a te dolazak službenika policije na radno mjesto roditelja. U jednom slučaju anonimni prijavitelj iznio je pritužbu na neprofesionalno postupanje policije prema više djece romske nacionalnosti, navodeći kao razlog upravo njihovu nacionalnu pripadnost. U svojim izvješćima PU su negirale nezakonitost postupanja u svim slučajevima te smo prijavitelje upućivali na obraćanje Ravnateljstvu policije. Jedna majka iznijela je pritužbu na učestale pozive i privođenja njezinog gotovo punoljetnog sina na obavijesne razgovore. Iz izvješća nadležne PU saznajemo da je riječ o mladiću, koji je osumnjičen i za razbojništvo i koji je zbog svog ponašanja često privođen u policijsku postaju. Majku smo upozorili na odgojne propuste i potrebu suradnje s institucijama u situaciji kad je njezin sin počinio kaznena djela. Neki roditelji su iznijeli primjedbe na rad policije u prikupljanju dokaza i neuvažavanje njihovih prijedloga za ispitivanje svjedoka. I u ovim slučajevima policija nas je izvijestila da su sve poduzete radnje bile u skladu sa zakonom i pravilima struke.

Susretali smo se i s prijavama roditelja **kazneno neodgovorne djece** koja su osumnjičena za počinjenje kaznenog djela u kojima je nastala materijalna šteta. U jednom slučaju dijete u dobi od 10 godina o kaznenom djelu ispitivao je policajac koji nije educiran za razgovor s djecom: dijete nije imalo pomoć i podršku stručne

osobe niti su roditelji upućeni u sve zakonske mogućnosti i posljedice priznanja. U drugom slučaju dijete na policiji nije priznalo kazneno djelo, a nadležno državno odvjetništvo donijelo je rješenje o nepokretanju kaznenog postupka zbog njegove dobi. Dijete je, bez drugih dokaza, u rješenju navedeno kao osumnjičeno za počinjenje kaznenog djela. Prestrašena djeca na policiji najčešće priznaju počinjenje kaznenog djela bez drugih dokaza, a roditelji često nisu dovoljno informirani za što se djecu tereti. Nisu upućeni ni u to da djeca ne moraju iznositi svoju obranu i da mogu imati odvjetnika. Prema kazneno neodgovornom djetetu ne može biti pokrenut kazneni postupak pa se utvrđivanju osnovanosti sumnje ne posvećuje dovoljno pozornosti. Roditelji pritom nisu upozoreni na daljnje mogućnosti koje su na raspolaganju oštećeniku kaznenog djela, koji se u rješenjima državnog odvjetništva upućuju na mogućnost pokretanja građanske parnice za naknadu štete od roditelja djeteta. Budući da su se, bez prethodnog upozorenja, suočili s tužbama i znatnim novčanim potraživanjima, ponekad i u situaciji kad nije nedvojbeno potvrđeno da je njihovo dijete počinilo kazneno djelo, ogorčeni su daljnjim događajima i nužnošću dokazivanja u građanskoj parnici. U takvim situacijama upućujemo ih u mogućnosti zaštite interesa djeteta. Držimo da je pažljivije postupanje policije, s pribavljanjem i drugih dokaza i detaljnijim informiranjem roditelja, moglo spriječiti neočekivane i neugodne situacije i možda nepotrebno parničenje.

Obratila nam se i majka kazneno neodgovorne djevojčice zbog rješenja državnog odvjetništva o nepokretanju kaznenog postupka, u kojem je djevojčica navedena kao osumnjičena za nanošenje teške tjelesne ozljede vršnjakinji. Majka je nezadovoljna formulacijom o sumnji i drži je neistinitom, budući da dijete poriče počinjenje kaznenog djela.

Prilikom postupanja temeljem pritužbi roditelja na prekoračenje ovlasti policijskih službenika, iz dostavljenih izvješća nadležnih PU nerijetko saznajemo o nasilju djece i maloljetnika usmjerenom na njihove djelatnike koje prethodi policijskim intervencijama. U slučaju kada nas PU izvijeste o postupanju u skladu s propisima i ovlastima, često i na temelju već provedene unutarnje kontrole potaknute prijavom roditelja, prijavitelje upućujemo na obraćanje Ravnateljstvu policije.

U izvješćima MUP-a redovito se ističe svijest o potrebi zaštite ljudskih i dječjih prava prilikom policijskog postupanja te se navodi kontinuirana edukacija službenika za rad s djecom i mladima. Obaviješteni smo i o sudjelovanju policijskih službenika u pripremi posebnog izdanja međunarodnog časopisa za ljudska prava o temi „Policijske reforme i ljudska prava na zapadnom Balkanu", koji se posebno referira na odnos policije prema ranjivim skupinama društva. Pravobraniteljica za djecu je u tu svrhu dostavila tražene podatke i procjene stanja zaštite prava djece u kontekstu policijskog postupanja u Hrvatskoj. Naveli smo da je uočen napredak u zaštiti prava i interesa djece prilikom policijskog postupanja, zahvaljujući primarno senzibilizaciji i edukaciji službenika. No, još ima slučajeva kršenja prava, što ukazuje na potrebu kontinuiranog ulaganja u ovaj segment zaštite djece.

Više puta obratilo nam se troje maloljetnika na **izvršenju odgojne mjere**. Riječ je o dječacima u dobi od 16 i 17 godina koji izvršavaju odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod, a koji su se i prijašnjih godina obraćali Uredu. Pritužbe se odnose na više situacija - vršnjačko nasilje, tjelesno kažnjavanje od strane službenika osiguranja, uskraćivanje prava na informaciju, navodno neosnovano sumnjičenje za počinjenje kaznenog djela...Traže i posredovanje pravobraniteljice u donošenju odluke za obustavu odgojne mjere, uvjetni otpust ili vraćanje korištenja izvanzavodskih pogodnosti, koje su izgubili zbog kršenja pravila i stegovnih postupaka. Iz izvješća Odgojnog zavoda proizlazi da su pritužbe neosnovane. Maloljetnike smo uputili u njihove mogućnosti obraćanja nadležnim tijelima vezano za obustavu, uvjetni otpust i stjecanje pogodnosti te izvijestili o nemogućnosti našeg utjecaja na tijek odgojne mjere.

O potrebi unapređivanja izvršenja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju Ured je ranije upozoravao nadležna tijela u nekoliko navrata. Prema dostupnim saznanjima, unapređivanju u materijalnom i tretmanskom smislu pristupilo se u manjem obimu koji nema odlike sustavne promjene u kvaliteti izvršenja. Na potrebu unapređivanja uvjeta izvršenja ove odgojne mjere upućuju i podaci Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa (MP) u Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2011., koji pokazuju da je 69 maloljetnika muškog spola izvršavalo odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod tijekom 2011. Polovica ih je bila u dobi starije maloljetnosti.
Prilikom postupanja u situaciji obiteljskog nasilja od strane 16. godišnjeg dječaka prema majci, ocu, bratu i ses-

trama, saznajemo za dvojbenu odluku **prekršajnog suda,** kojom se maloljetniku, uz maloljetničku sankciju, izriče i zaštitna mjera zabrane približavanja roditeljima, braći i sestri u obiteljskoj kući, dvorištu i na bilo kojem mjestu gdje se oštećeni zateknu izvan kuće na udaljenosti manjoj od pet metara u trajanju od šest mjeseci. Budući da dječak i dalje živi s roditeljima u istoj kući i prostoru, upitna je mogućnost provedbe ove odluke i nadzora nad njezinim izvršenjem. No, u vezi s ovim ne vidimo ni interes djeteta ni drugih članova obitelji, već ponajprije štetnost odluke koja preporuča izolaciju djeteta u zajedničkom stambenom prostoru od strane drugih članova obitelji i nemogućnost njegova sudjelovanja u zajedničkom druženju i aktivnostima, obrocima za stolom, komunikaciji... Bi li onda i pokušaj ovog maloljetnika da poljubi ili zagrli roditelje, braću i sestru predstavljao kršenje sudskog naloga? Držimo da ova zaštitna mjera nikako nije u skladu s djetetovom dobrobiti, u situaciji kada dijete živi s roditeljima koji su po zakonu dužni skrbiti se o njemu. Ukoliko se smatralo nužnim izdvojiti dijete iz obitelji, navedeni prekršajni nalog je neučinkovit i besmislen instrument, posebice u situaciji kada je dijete i samo dugogodišnja žrtva obiteljskog nasilja, kojoj nije pružena učinkovita zaštita ni potreban tretman.

Prilikom obilaska jednog zatvora, u pritvoru **(istražnom zatvoru)** zatičemo dječaka u dobi od 17 godina. Osumnjičen je za počinjenje teškog kaznenog djela s elementima nasilja. Dječak je već devet mjeseci u pritvoru, navodi da je njegov predmet na drugostupanjskom odlučivanju. Tražio je uputu na izvršenje izrečene kazne maloljetničkog zatvora prije pravomoćnosti, no nije mu odobreno. U sobi koja je derutna i tijesna, u potpuno neprimjernim uvjetima boravi s punoljetnim osumnjičenicima, ne ide u školu, nije obuhvaćen nikakvim tretmanom, osim povremenog razgovara s djelatnikom tretmana. Primjer ovog dječaka najslikovitije ukazuje na kršenja prava koja su međunarodnim i nacionalnim propisima zajamčena djeci u sukobu sa zakonom. Osnovni problem je **dugotrajnost kaznenog postupka**, koji bi trebao biti tim žurniji ako je maloljetnik lišen slobode. Međunarodni dokumenti obvezuju države članice da mjeru lišenja slobode za maloljetnike izriču iznimno i u najkraćem mogućem trajanju. Nacionalni propisi obvezuju sudove na žurnost u postupanju te ograničenje pritvaranja na tri mjeseca do donošenja prijedloga za izricanje odgojne mjere ili kažnjavanja. No, nakon donošenja prijedloga boravak se može znatno produžiti. Prilikom predlaganja izmjene i dopuna Zakona o sudovima za mladež (ZSM), Ured je predlagao da se **cjelokupno** lišenje slobode za vrijeme trajanja postupka za maloljetnike ograniči na šest mjeseci, no prijedlog nije prihvaćen. U zadnjem Izvješću Uprave za zatvorski sustav o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2011. godinu, koje je dostupno javnosti od listopada 2012., navodi se da je najduži boravak maloljetnika u pritvoru u toj godini bio 11 mjeseci i 25 dana. Tijekom 2011. čak 42 maloljetnika nalazila su se u istražnom zatvoru. Možemo li ove primjere smatrati nužnim i najkraćim mogućim trajanjem istražnog zatvora za maloljetnike? Međunarodni dokumenti obvezuju i na **odvojenost smještaja maloljetnih od punoljetnih počinitelja kaznenih djela.** Zbog nedostatka smještajnih kapaciteta i prenapučenosti u zatvorima, u nas to nije moguće pa se maloljetnici, koji izvršavaju mjeru istražnog zatvora, nalaze u sobama s punoljetnima, uz formalnu dozvolu suca za mladež. Odrasle osobe koje su smještene s maloljetnicima su, doduše, „probrane" po pozitivnim osobinama, prema procjeni djelatnika zatvora, no zbog čestih premještanja po sobama uslijed sukoba, ta „probranost" postaje upitna. Uz ovakve uvjete izvršenja i dužinu trajanja lišenja slobode te **neobuhvaćenost tretmanom i školovanjem**, lišenje slobode za maloljetnike za vrijeme trajanja sudskog postupka predstavlja kršenje njihovih prava i nepoštovanje međunarodnih standarda. Stoga smo i u 2012. uputili preporuku Upravi za zatvorski sustav i Upravi za kazneno pravo MP-a da se otklone ove situacije u kojima se krše prava maloljetnika u sukobu sa zakonom. Ujedno smo i preporučili ustroj zatvorenih zavodskih ustanova predviđenih novim ZSM-om. Prema propisima, u ove ustanove upućivali bi se maloljetnici kojima je određen istražni zatvor. One bi zadovoljile propisane standarde odvojenog boravka, pojačanog tretmana i omogućavanja nastavka školovanja. Za sada nemamo saznanja o ustroju ovih institucija, iako su propisi koji ih predviđaju stupili na snagu prije dvije godine.

Maloljetnici na izvršenju institucionalnih odgojnih mjera i stručnjaci informirali su nas o tome da neki suci za mladež ne poštuju zakonsku obvezu obilaska maloljetnika na izvršenju odgojnih mjera koje su im izrekli. Stoga smo MP upozorili na potrebu poštovanja zakonske obveze i redovitog obilaska maloljetnika u institucionalnom tretmanu. Uputili smo i preporuku o potrebi poštovanja propisa vezanih za zapošljavanje stručnih suradnika izvanpravne struke pri vijećima za mladež, budući da ih neki sudovi i državna odvjetništva nemaju. Osim u radu s maloljetnicima, stručni suradnici imaju veliku ulogu i u kazneno pravnoj zaštiti djece žrtava te držimo nužnim njihovu prisutnost na sudovima i državnim odvjetništvima. MP nas je izvijestio da će manjak stručnih suradnika nadomjestiti povećanim angažmanom postojećih, ili angažiranjem stručnjaka CZSS-a. Ovakvim polovičnim rješenjem ne možemo biti zadovoljni, jer ne vodi računa o najboljim interesima djece i maloljetnika.
U sustavu izvršenja **izvaninstitucionalnih odgojnih** mjera i mjera naloženih od strane državnog odvjetništva, nužno

je stalno unapređivanje mogućnosti njihovog provođenja. Na primjer, zbog nedovoljno organizacija u kojima se može izvršiti posebna obveza humanitarnog rada ili poslova komunalnog ili ekološkog značenja, maloljetnici na izvršenje dugo čekaju. Slično je i s posebnom obvezom uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, budući da nema dovoljno savjetovališta u koje bi se maloljetnici mogli uputiti.

U praćenju, promociji i zaštiti prava i interesa djece i maloljetnika u sukobu sa zakonom sudjelovali smo i putem organiziranja stručnih skupova te sudjelovanja na domaćim i međunarodnim skupovima i konferencijama. Nakon tri održana stručna skupa o zaštiti prava i interesa djece s problemima u ponašanju, objavili smo i zbornik održanih izlaganja pod naslovom „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju". Zaštita djece u sukobu sa zakonom tema je više članaka u zborniku, među čijim su autorima i djelatnici sustava policije i pravosuđa.

Uputili smo i mišljenja i prijedloge za Izmjene i dopune ZSM-a i Zakona o izvršenju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje.

Ured je sudjelovao u radu 8. međunarodnog znanstvenog skupa na Edukacijsko rehabilitacijskom fakultetu u Zagrebu, na kojem su prezentirani brojni stručni i znanstveni radovi iz područja zaštite prava djece u sukobu sa zakonom, od prevencije do intervencija u sustavu pravosuđa.

Zaštita prava i interesa djece u sukobu sa zakonom bila je i tema **godišnje konferencije ENOC-a**, Mreže europskih pravobranitelja za djecu, na kojoj je sudjelovao i Ured pravobraniteljice za djecu RH. Nakon dvodnevne razmjene iskustava i planiranja aktivnosti za unapređivanje zaštite ove skupine djece u cijeloj Europi, članice ENOC-a načinile su zajedničku Izjavu u 11 točaka pod nazivom „Djeca se ne smiju tretirati kao kriminalci". Mjere naglašavaju nužnost i važnost preventivnih aktivnosti i primjenu alternativnih mjera u reakciji na delinkvenciju djece, potrebu educiranja stručnjaka i multidisciplinarnost u pristupu, zaštitu privatnosti djece i omogućavanje pristupa mehanizmima pritužbi. Predložene i preporučene mjere u skladu s međunarodnim dokumentima i standardima, obuhvatile su i mišljenja djece - članova europske mreže ENYA. Ovom Izjavom ENOC potiče države Europe na preispitivanje zakona i prakse u prevenciji i intervencijama te usklađivanje s međunarodnim dokumentima. Hrvatski zakoni usklađeni su s međunarodnim dokumentima i točkama Izjave, no problemi se javljaju u primjeni propisa u praksi.

Pozitivan su primjer promoviranja zaštite prava i interesa djece u sukobu sa zakonom aktivnosti Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež, koja je i u prošloj godini organizirala više predavanja i okruglih stolova o temi maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Inicirala je i provođenje pilot projekta „Stop program" po nizozemskom modelu alternativne i žurne reakcije na vandalizam djece i manje prekršaje, o kojem smo pisali u prošlogodišnjem izvješću. Pilot projekt provodio se u Gradskoj četvrti Trnje u Zagrebu. Kriterij uključivanja maloljetnika u projekt je počinjenje prvog lakšeg prekršaja (crtanje grafita, vožnja bez kacige, blaže narušavanje javnog reda i mira...), a o upućivanju na izvršenje mjera odlučuje policija. Prema nizozemskoj praksi, maloljetnici izvršavaju mjere u udrugama, odnosno nevladinom sektoru i institucijama, a nadzor provode stručnjaci iz područja zaštite djece i mladih iz nevladinog sektora. Vrijednosti ovih intervencija su žurnost u ranim reakcijama na neprihvatljivo ponašanje i učinkovitost u sprečavanju daljnjeg činjenja prekršaja, budući da je riječ o metodama „popravljajuće" pravde ili restitucije. Za širu implementaciju ove metode u nas nužna je i izmjena propisa. Prvi pilot projekt koji je obuhvatio 10 djece dovršen je i prezentiran javnosti početkom ožujka ove godine.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

U području zaštite sigurnosti djece u 2012. godini zaprimljeno je 13 prijava povreda pojedinačnih prava djece, kojima je bilo obuhvaćeno 31 dijete. Obraćali su nam se roditelji ili djeca osobno tražeći zaštitu vezano uz: stradanja djece u prometu, opasnosti na igralištu i u igraonicama, problematiku nestale djece te štetnih i ugrožavajućih utjecaja (onečišćenje zraka - imisije, štetni materijali, uređaji, postrojenja, pirotehnička sredstva, mine, oružje i opasne životinje). Osim rada po pojedinačnim povredama, bavili smo se i prijavama ugroženosti prava većih skupina djece. Sve to bilo je podloga za predlaganje općih inicijativa u zaštiti djece.

2.8.1 Stradanje u prometu

Pitanje zaštićenosti djece u prometu i poboljšanja prometne sigurnosti tijekom 2012. razmatrali smo u tri pojedinačna predmeta te u većem broju općih inicijativa. Postupanja su se najviše odnosila na korištenje autosjedalica, zaštitu djece u vožnji biciklom, zaštitu djece u organiziranom prijevozu djece te unapređenje cestovne infrastrukture.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Prema podacima MUP-a, tijekom 2012. na području Hrvatske je u prometu poginulo 7 djece, dok ih je 1082 ozlijeđeno. Najviše djece (633) stradalo je u svojstvu putnika, 332 u svojstvu pješaka, a 124 u svojstvu vozača. Od sedmero djece koja su poginula, četvero djece poginulo je u svojstvu pješaka, dvoje kao putnici, a jedno je dijete stradalo vozeći bicikl. Stradavanja djece u svojstvu vozača (124) najviše se odnose na upravljanje biciklom (116), po dvoje djece stradalo je upravljajući motociklom i osobnim automobilom, a četvero djece mopedom.

Prema odredbama Obiteljskog zakona, roditelji su dužni skrbiti o životu i zdravlju djeteta te poduzimati sve potrebne mjere kako bi se djetetov život i zdravlje očuvali u najvećoj mogućoj mjeri. Ova roditeljska obveza odnosi se i na zaštitu djece dok se prevoze osobnim automobilima, naročito u pogledu nabave i ispravnog korištenja posebnih sigurnosnih **sjedalica**, odnosno postolja za sjedenje i sigurnosnih pojaseva. O tome su roditelji dužni voditi brigu i kada prijevoz djece povjere drugim osobama (članovima obitelji, susjedima, prijateljima) koji njihovu djecu voze u dječji vrtić, školu i slično. Nažalost, veliki broj evidentiranih prekršaja pokazuje nam da se djeca u Hrvatskoj protivno propisima prevoze na prednjim sjedalima, sjede na stražnjim sjedalima nevezana ili bez posebne sigurnosne sjedalice ili posebnog postolja.

Prema podacima MUP-a tijekom 2012. evidentiran je 791 prekršaj koji se odnosio na kršenje odredbe Zakona o sigurnosti prometa na cestama o obvezi prijevoza djeteta starijeg od pet, a mlađeg od 12 godina, koja propisuje obvezu prijevoza djece ove dobi na stražnjim sjedalima i način tog prijevoza. Tome svakako treba pridodati i podatke o drugim nepravilnostima u prijevozu djece (djece mlađe od pet godina, nevezivanje djece i slično).

Dječje autosjedalice i postolja za sjedenje, pravilno korištene i primjerene djetetovoj dobi i razvoju, optimalno su sredstvo i način postizanja sigurnosti djece u vozilu. Nevezivanje djeteta u odgovarajuću autosjedalicu tijekom vožnje neodgovorno je ponašanje i svjesno izlaganje djeteta opasnostima za njegov život i zdravlje. Hrvatski autoklub (HAK) i udruga Roditelji u akciji - RODA često provode edukativne i preventive akcije o važnosti i pravilnom korištenja autosjedalica u vožnji. No, unatoč nizu preventivnih i represivnih aktivnosti policije i drugih subjekata, djeca su u prometu nedovoljno zaštićena, čak i kad ih prevoze roditelji ili drugi članovi obitelji, koji su često sami odgovorni za stradavanje djece.

Saznali smo da je HAK objavio rezultate testiranja 33 modela dječjih sjedalica, kojim su ocjenjivani sigurnost, jednostavnost korištenja i ergonomija, prisutnost štetnih sastojaka te čišćenje i završna obrada. Rezultatima provedenog testiranja smo zabrinuti jer pokazuju da pojedine autosjedalice nisu dovoljno sigurne za djecu, neke su „pale" na oba testa sigurnosti prilikom sudara, frontalnom i bočnom, neke zbog svojih specifičnih nedostataka imaju vrlo visok rizik ozljeda glave ili abdomena, a u pitanju su i druge okolnosti koje dovode u pitanje njihovu sigurnost (povećana kontaminacija, loša stabilnost, mogućnost pogreške u montaži zbog složenosti uporabe i ergonomije). Iako rezultati HAK-a govore i da su tijekom 12 godina, koliko se provode testiranja dječjih sjedalica, kod mnogih uočena značajna poboljšanja, smatramo da bi dječje autosjedalice trebale biti potpuno sigurne. Rezultati ovog testiranja trebaju poslužiti kao upozorenje kako bi na tržištu i upotrebi bile potpuno ispravne i sigurne dječje autosjedalice, a u slučaju da to nisu, potrošači trebaju biti obaviješteni o opasnostima te takve proizvode treba povući s tržišta. Stoga smo Državnom inspektoratu, Državnom zavodu za mjeriteljstvo i MUP-u preporučili poduzimanje mjera radi zaštite djece od takvih proizvoda.

Medijski napisi o rezultatima istraživanja iz Izvješća o sigurnosti djece u Hrvatskoj 2012. (*Child Safety Report Card 2012, Croatia*) za ukupno 31 državu govore da je život djece u Hrvatskoj među najsigurnijima u cijeloj Europi. Iz sadržaja tog Izvješća proizlazi da je sigurnost pri **vožnji biciklom** ocjenjena ocjenom 5, od mogućih 5 bodova, a da postoji i provodi se Zakon o sigurnosti prometa na cestama. Neovisno o ovim rezultatima, smatramo da još ima prostora za poboljšanja, naročito u pogledu sigurnosti djece pri vožnji biciklom. Ministar

nadležan za poslove obrazovanja još nije propisao program osposobljavanja za vožnju biciklom, program biciklističkog ispita i obrazac potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom, usprkos propisanoj obvezi da donese provedbene propise kojima će regulirati ovo područje. Stoga smo preporučili MZOS-u da regulira ovo područje, kako bi se djeci koja se bave biciklizmom, kao jednim od najpopularnijih sportova, osiguralo educiranje o sigurnoj vožnji i priprema za odgovorno i sigurno sudjelovanje u prometu. Ove provedbene propise trebalo je donijeti do 17. prosinca 2008., a i odredbe ranije važećeg Zakona o sigurnosti prometa na cestama iz 2004. godine također su predviđale ovu obvezu. Doznajemo da se određena edukacija djece (škole, tečajevi) za vožnju biciklom povremeno u praksi provodi u organizaciji MUP-a, HAK-a, auto klubova i drugih subjekata te kroz prometni odgoj u nekim školama u vidu izbornog predmeta ili slobodne aktivnosti. No, djeci i njihovim roditeljima nije kontinuirano i stalno na raspolaganju ova vrsta edukacije.

Svakodnevno vidimo da biciklom na cesti upravljaju djeca mlađa od 14 godina, bez propisane pratnje i osposobljenosti za upravljanje biciklom pa i djeca mlađa od devet godina, većinom bez zaštitne kacige. Vrlo često djeca se voze sama ili u grupama u školu, vrludajući kolnikom i vozeći nogostupom, neupućena u prometna pravila i činjenicu da su i ona sudionici u prometu s propisanim pravima i obvezama. Zabrinjava i neinformiranost roditelja o pravilima upravljanja biciklom na cesti, o potrebi osposobljavanja djece za to te o tome gdje mogu djeci osigurati obuku za vožnju biciklom. Citirano Europsko izvješće sadrži preporuke za poboljšanje stanja sigurnosti djece u Hrvatskoj, propisivanjem smanjenja brzine (do 20km/h) u blizini škola i dječjih igrališta, zatim obveze da djeca do četiri godine starosti sjede u auto-sjedalicama postavljenim obrnuto od smjera vožnje, da djeca do 13 godina obvezno sjede na stražnjim sjedalima automobila te obavezne upotrebe kacige za sve dobne skupine, a ne samo za djecu do 16 godina. MUP smo izvijestili da bi usvajanje ovih preporuka pomoglo u zaštiti djece kao pješaka, putnika i vozača bicikla. Na web stranici Ureda objavili smo Stajalište i preporuke o sigurnosti djece u vožnji biciklom, o mjerama za ostvarivanje sigurnosti djece u vožnji biciklom i o tome da su svi vozači dužni poštivati prometne znakove i propise i pridržavati se sigurnosnih pravila te da roditelji djeci trebaju biti uzori u razvijanju prometne kulture. Budući da je na kolniku zabranjeno igranje, vožnja dječjim biciklom, romobilom i koturaljkama, kao i sanjkanje, skijanje i slično, a djeci do 14 godina zabranjeno je, odnosno ograničeno samostalno upravljanje biciklom na cesti, preporučili smo svim lokalnim zajednicama i nadležnim tijelima da osiguraju prostore na kojima će djeca moći na siguran način provoditi slobodno vrijeme te koristiti svoja "prijevozna" i rekreacijska sredstava, odnosno prometovati.

Nepravilnosti **u organiziranom prijevozu djece** učenika osnovnih škola prijavljivali su nam uglavnom roditelji, ali i konkurentski prijevoznici. Najčešće je riječ o prijevozu djece vozilima koja ne udovoljavaju uvjetima za prijevoz djece, neposjedovanju licencija i izvoda licencija, nepostojanju grijanja i neispravnosti kočnica ili o prijevozu većeg broja djece od dopuštenog. U ovim slučajevima redovito izvješćujemo osnivača škole odnosno organizatora prijevoza, MZOS, MUP i MPPI, preporučujući im da osiguraju siguran prijevoz učenika. Vrlo često su navodi iz pritužbi osnovani pa se vozila isključuju iz prometa i pokreću se prekršajni postupci. Pritužbe su nam slali i sami prijevoznici, ukazujući na nepravilnosti u prijevozu učenika osnovne škole od strane drugih prijevoznika. U jednom slučaju učenici se nisu prevozili autobusom koji je bio prijavljen za prijevoz, već manjim vozilom u koji nisu svi mogli stati pa su prevoženi u više navrata, a zbog toga su morali čekati na cesti. U jednom slučaju prijevoznik se pritužuje da je županija angažirala prijevoznika sa šest vozila, a on je imao licenciju i izvod licencije samo za jedno vozilo te da je napravljen propust u provođenju javne nabave te sklapanju ugovora. U dva smo navrata od MUP-a i MPPI-a zatražili podatke o poduzetim aktivnostima iz njihove nadležnosti koje se odnose na nadzor nad poštovanjem zakonskih odredbi o organiziranom prijevozu školske djece prema Zakonu o prijevozu u cestovnom prometu, Zakonu o radnom vremenu, obveznim odmorima mobilnih radnika i uređajima za bilježenje u cestovnom prometu, a naročito Zakona o sigurnosti prometa na cestama i Pravilnika o uvjetima koje moraju ispunjavati autobusi kojima se organizirano prevoze djeca. Dostavljeni podaci odnose se na školsku godinu 2011./2012. za period od 5. rujna 2011. do 15. lipnja 2012. te rujan 2012. Iz podataka za školsku godinu 2011./2012. vidi se da je MUP samostalno i u suradnji s inspekcijskim službama MPPI-a proveo nadzor nad 1221 vozilom (autobusi i druga vozila) kojima se organizirano prevoze školska djeca. Utvrđen je ukupno 321 prekršaj, i to 267 iz Zakona o sigurnosti prometa na cestama, 15 iz Zakona o prijevozu u cestovnom prometu, a 39 iz Zakona o radnom vremenu, obveznim odmorima mobilnih radnika i uređajima za bilježenje u cestovnom prometu. Prema podacima MPPI-a, tijekom rujna 2012. proveden je sveobuhvatni nadzor prijevoza učenika u svih 20 županija i Gradu Zagrebu, ukupno je pregledano 446 vozila kojima se obavljao prijevoz učenika u 303 škole od strane 127 prijevoznika. Inspektori su utvrdili ukupno 155 prekršaja. Najviše prekršaja (103) odnosilo se na nedostatak dokumentacije vezane za obavljanje posebnog linijskog prijevoza.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Postupali smo i po ponovljenoj prijavi o nepravilnom prijevozu djece članova otočnog nogometnog kluba, koja su se prevozila na utakmice neprimjerenim, nesigurnim i starim vozilima u koje je „nagurano"gotovo dvostruko više djece od broja sjedala. Prijavljeno je i da vozači puše za vrijeme vožnje te da je bilo slučajeva konzumiranja alkohola neposredno prije vožnje.

Podaci koje smo dobili od MUP-a, o broju kontroliranih vozila i utvrđenim prekršajima po županijama, pokazuju da neki prijevoznici prevoze djecu u tehnički neispravnim autobusima, da ne ispunjavaju posebne uvjete za autobuse kojima se prevoze djeca, prevoze veći broj osoba od upisanog u prometnu dozvolu, upravljaju vozilom nakon što je ono isključeno iz prometa, ne koriste propisane dnevne i tjedne odmore itd. Prateći izvješća o provedbi nadzora u prijevozu učenika, uočili smo da osnivač škole nema uvijek saznanja da njegov prijevoznik svoje obveze nije izvršavao kvalitetno, pravodobno i sigurno, što bi trebao biti razlog za raskid ugovora o prijevozu. Smatramo da bi zaštiti djece u prijevozu pridonijelo da organizatori prijevoza - osnivači škola - budu obaviješteni o utvrđenim prekršajima svojih prijevoznika u pogledu relevantnih odredbi o sigurnom prijevozu djece, nakon zajedničkih akcija nadzora koje provode MUP i MPPI početkom školske godine, ali i nakon pojedinačnih slučajeva nadzora i utvrđenih prekršaja.

Iako smo poduzimali brojne aktivnosti s ciljem izrade smjernica kod sklapanja ugovora o prijevozu djece te su u vezi s time doneseni zaključci predstavnika MPPI-a, MUP-a, MZOS-a i našeg Ureda, zbog poteškoća u prikupljanju podataka o prijevozu učenika nije sačinjen jedinstveni primjer ugovora o prijevozu djece (ogledni primjer) koji bi se dostavio osnivačima škola u svrhu ujednačenog određivanja prava i obveza ugovornih strana, s ciljem stvaranja boljih uvjeta za siguran prijevoz. Nedopustivo je da se prijevoznici upuštaju u prijevoz djece ako njihova vozila ne udovoljavaju svim propisanim uvjetima. Nadzori MUP-a i MPPI-a svakako su korisni, no prijevoznicima koji učestalo krše odredbe trebalo bi zabraniti obavljanje djelatnosti prijevoza djece.

Primili smo više pritužbi na **neodgovarajuću cestovnu infrastrukturu**. Najčešće je riječ o neadekvatno uređenom autobusnom stajalištu bez nadstrešnice, potrebi premještanja autobusnih stajališta, potrebi izgradnje nogostupa, postavljanja cestovne signalizacije ili čišćenja ulica i slično, a radi bolje zaštite sigurnosti djece.

Roditelji su nas u nekoliko slučajeva obavijestili da više godina pokušavaju osigurati prijevoz djece kako ne bi pješačila i po nekoliko kilometara do stajališta postojeće autobusne linije te su tražili da se red vožnje autobusa prilagodi školskome rasporedu. Zbog iznimno nepovoljnih vremenskih prilika krajem godine, željeznički se promet odvijao otežano te su neki vlakovi kasnili, a na pojedinim relacijama nisu ni vozili. Roditelji su se pritužili da zbog toga nekoliko stotina djece nije moglo redovito pohađati nastavu te su po nekoliko sati čekala na niskim temperaturama, u nezagrijanoj čekaonici ili na otvorenom, često i u kasnim večernjim satima. Postupali smo i u povodu napisa o tome da djeca, zbog nedostatnih autobusnih linija, **autostopiraju** na području na kojem je zbog autostopiranja prošle godine već stradalo jedno dijete. Uputili smo preporuku lokalnoj zajednici kako bismo je potaknuli da sagleda potrebe prijevoza djece do gradskih središta te da osigura prijevoz kako bi se izbjeglo autostopiranje, kao i da upozori roditelje i djecu o opasnostima i rizicima koje donosi autostopiranje.

U jednom slučaju došlo je do sukoba policajaca i roditelja zbog nepropisnog parkiranja osobnih automobila prilikom dovođenja djece u dječji vrtić. Budući da nemaju svi dječji vrtići osigurana parkirališta za roditelje, ne postoje „prometna rješenja" kojima bi se roditeljima na primjeren i praktičan način omogućilo i olakšalo ostavljanje i preuzimanje djece u dječjim vrtićima. Zbog toga se problemi „prebacuju" na ulicu, gdje roditelji nepropisno ostavljaju automobile, što dovodi do kršenja propisa o prometnoj sigurnosti i kažnjavanja vozača, ali i do potencijalne ugroženosti i stradavanja djece, roditelja i drugih sudionika u prometu. Obaviješteni smo o postignutim poboljšanjima prometne situacije i osiguranju pristupačnosti odgojno-obrazovnim ustanovama omogućavanjem rezervacija određenog broja parkirališnih mjesta ispred dječjih vrtića i škola.

Obratila nam se osoba nezadovoljna roditeljskom skrbi oca koji je svojim sinovima u dobi od 12 i 14 godina kupio motore pa ih dječaci, navodno, voze po kvartu i cesti te čak prevoze i vršnjake. Slučaj smo prijavili CZSS-u i policiji. U dva slučaja u kojima su stradala djeca pješaci obratili su nam se roditelji pritužujući se na rad policije i propuste u njihovom radu, smatrajući da nisu pravilno utvrđene sve okolnosti oko stradavanja djeteta, zbog čega se smatra da su djeca kriva za nesreće. O pritužbama smo obavijestili MUP, izvršena je provjera policijskog postupanja po pritužbama stranaka te nisu utvrđeni propusti u postupanju. Stranke su

upućene na mogućnost da ove pritužbe iznose i u drugim postupcima te da predlože provođenje dokaza. Svi primjeri koje smo prikazali pokazuju da, unatoč rezultatima istraživanja iz Izvješća o sigurnosti djece u Hrvatskoj 2012. (*Child Safety Report Card 2012, Croatia*) prema kojima je kod nas život djece među *najsigurnijima u Europi*, još mnogo toga moramo učiniti da bi djeca doista bila sigurna.

2.8.2 Sigurnost djece na igralištima i u igraonicama

Zbog pravne neuređenosti zaštite sigurnosti djece na igralištima i u igraonicama postoji različita praksa uređivanja, opremanja, sanacije i organizacije prostora za dječju igru, bez uspostavljenog sustava nadzora, što predstavlja opasnost za sigurnost djece. Svaki oblik organizacije dječjih aktivnosti i skrbi o djeci mora udovoljavati najvišim sigurnosnim standardima i standardima u pogledu kadrova, prostora, opreme i sredstava za rad s djecom. Zbog toga već nekoliko godina upozoravamo da u Hrvatskoj još uvijek ne postoji jedinstven i sveobuhvatan propis koji bi na jasan način regulirao uvjete za rad igraonica i dječjih igrališta, na temelju kojih bi se organizacija tih vrsta dječjih aktivnosti i rad s djecom dopuštao samo nakon pribavljene suglasnosti, dozvole ili drugog akta nadležnog ministarstva ili drugog nadležnog tijela te bi bio podložan nadzoru.

Građani nam se obraćaju s upitima o mogućnostima i uvjetima za otvaranje dječje igraonice, o dozvolama koje su potrebne za rad igraonice i državnim tijelima koja su nadležna za njihovo izdavanje. Primamo i obavijesti građana o nepostojanju dječjih igrališta na kojima bi djeca kvalitetno provodila slobodno vrijeme, o neodgovarajućim i neodržavanim prostorima za dječju igru, kao i pritužbe građana na stanje i uređenost dječjih igrališta u okviru odgojno-obrazovnih ustanova i onih u nadležnosti lokalne zajednice koja održava javne površine na svojem području. Informirani smo o projektu jednog zagrebačkog fakulteta koji u svojem prostoru namjerava otvoriti dječju igraonicu gdje će organizirati brigu o djeci redovitih studentica i studenata te djelatnica i djelatnika fakulteta. Nositelje tog projekta upozorili smo na nužan oprez u planiranju i organizaciji takvog oblika skrbi o djeci zbog sigurnosti djece, na važnost da osiguraju kvalificirane i osposobljene osobe, podobne za čuvanje djece i rad s njima, kao i odgovarajući prostor, opremu i sredstva za rad s djecom.

U više navrata proteklih godina obraćali smo se raznim državnim tijelima i Vladi RH i preporučivali im da propišu prostorne, tehničke i kadrovske uvjete rada dječjih igraonica i nadzor nad ispunjavanjem tih uvjeta. Državni inspektorat Republike Hrvatske obavijestio nas je da nema stvarnu nadležnost za provedbu nadzora nad dječjim igraonicama. Bivše Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti najavilo je da će u svrhu koordiniranog djelovanja dodatno o ovoj problematici obavijestiti Vijeće za djecu. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva obavijestilo nas je da, u okviru svojeg djelokruga, nije poduprlo obavljanje ovih djelatnosti kao obrta. Prema našim informacijama, jedino regulirano područje su igraonice u kojima se provode kraći programi predškolskog odgoja prema Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi. Takav program (igraonica) mora imati ispunjene odgovarajuće prostorne i materijalne uvjete i osoblje osposobljeno za njegovu provedbu, a za njegovo ustrojavanje potrebna je suglasnost ministarstva nadležnog za obrazovanje i rješenje nadležnog ureda državne uprave u županiji o ispunjavanju svih potrebnih uvjeta za početak rada s djecom predškolske dobi. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta obavijestilo nas je da će pristupiti izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, u svojem djelokrugu. Izmjenama i dopunama tog Zakona, koje su trenutno u proceduri donošenja, predviđa se ostvarivanje programa predškolskog odgoja u različitim pravnim osobama, i to kao „*kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolske dobi (igraonice) u knjižnicama, zdravstvenim, socijalnim, kulturnim, sportskim ustanovama i udrugama, te drugim pravnim osobama*". Međutim, brojne druge vrste igraonica, u kojima se ne odvija kraći program predškolskog odgoja, ustrojene u različitim pravnim oblicima, različitog sadržaja aktivnosti i organizacije rada, čija regulacija i provođenje nadzora nad njihovim radom zadiru u djelokrug više tijela državne uprave, ostaju izvan zakonske regulative.

Pravobraniteljica je ukazala na nužnost reguliranja uvjeta za dječja igrališta na otvorenom (na javnim površinama i u okviru ustanova u kojima djeca borave), sudjelujući na Prvoj konferenciji za dječju igru, održanoj u travnju 2011. godine Zagrebu u organizaciji udruge Centra za kvalitetu i sigurnost iz Zagreba. Naglasila je tada obvezu države da, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, na svim razinama osigura djeci kvalitetne sadržaje slobodnog vremena u koje, među ostalim, spadaju dostupni i sigurni prostori za dječju igru. Na Drugoj konferenciji za sigurnu igru u 2012. sudionici su posebno istaknuli nužnost donošenja zakona kojim bi se definirali pojmovi, uvjeti i standardi za uređenje i održavanje područja namijenjenih dječjoj igri

(igrališta za djecu na javnim površinama, u vrtićima, školama, igraonicama, rekreativno-sportska igrališta, sprave za igru i zabavu na bazenima, obali i vodenim površinama), odgovornosti vlasnika i nadzor nadležnih državnih tijela nad prostorima za dječju igru.

Centar za kvalitetu i sigurnost inicirao je izradu i donošenje zakona o sigurnosti na prostorima za igru, no, prema obavijestima koje smo primili od njega, čini se da još nema dogovora nadležnih tijela oko stručnog nositelja izrade takvog propisa.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Za sada nemamo informacija o tome hoće li naše preporuke biti usvojene, niti je li neko državno tijelo pristupilo izradi zakona kojim bi se uredilo ovo područje dječjih aktivnosti, odnosno je li na drugi način interveniralo u propise radi zaštite sigurnosti djece.

Budući da je aktivnost državnih tijela u ovom području izostala, početkom siječnja 2013. godine ponovno smo se obratili nadležnim tijelima u čiji djelokrug ulazi ova problematika: Ministarstvu socijalne politike i mladih, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvu gospodarstva, Ministarstvu poduzetništva i obrta, Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja. Upozorili smo na nereguliranost uvjeta za rad i nadzora nad radom igraonica i dječjih igrališta i preporučili koordinirano djelovanje radi donošenja propisa koji bi osigurao pravo djece na siguran boravak na površinama i prostorima za igru. Povodom naše preporuke, Ministarstvo poduzetništva i obrta obavijestilo nas je da djelatnost igraonica ne može biti registrirana kao obrt kad je riječ o igraonicama kao programima predškolskog odgoja, te da smatra kako je Zakonom o predškolskom odgoju i naobrazbi potrebno odrediti uvjete pod kojima će ove djelatnosti moći obavljati i fizičke osobe - obrtnici. Ovo ministarstvo navodi i da prema svojem djelokrugu, ne može biti nositelj aktivnosti na usklađivanju i promjenama zakonodavstva, ali da će se na temelju prijedloga nadležnih tijela uključiti u međuresornu koordinaciju. Ministarstvo gospodarstva obavijestilo nas je da je iniciralo niz sastanaka radi iznalaženja rješenja za navedenu problematiku koja je u nadležnosti nekoliko ministarstava i Državnog inspektorata. Pritom se pokazalo potrebnim pobliže urediti minimalne tehničke standarde kojima moraju udovoljavati igraonice i dodatno urediti uvjete za igraonice i igrališta na javim površinama u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kao i za sportske objekte. Raspravljalo se i o mogućnostima propisivanja načina upravljanja dječjim igralištima, njihovog održavanja te inspekcijskog nadzora. Ministarstvo gospodarstva smatra da bi Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja trebalo izraditi Zakon o sigurnosti dječjih igrališta te predlaže osnivanje radne grupe za izradu ovog zakona u kojoj, uz resorno ministarstvo, trebaju biti uključeni predstavnici Ministarstva gospodarstva, Ministarstva poduzetništva i obrta, Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstva socijalne politike i mladih, Hrvatskog zavoda za norme i Državnog inspektorata.

Vrlo smo zabrinuti što, unatoč višegodišnjim upozorenjima na pravnu neuređenost, neujednačenu praksu i ugroženost sigurnosti djece, nadležna tijela još uvijek ne postupaju po našim preporukama. Očekujemo da će se u 2013. napokon pristupiti izradi zakona o dječjim igralištima i igraonicama.

2.8.3 Nestala djeca

Djeca evidentirana kao nestala predstavljaju osobito ranjivu skupinu. Riječ je o djeci koja su napuštanjem doma prepuštena ulici, često bez odgovarajućeg smještaja i skrbi te tako izložena brojnim rizicima i opasnostima, a sadašnji sustav, unatoč nekim pomacima, kao što je uspostava **Nacionalne evidencije nestalih osoba (NENO)**, pokazuje brojne slabosti.

Primjeri iz prakse s kojim smo upoznati na to ukazuju. Obratila nam se jedna majka ogorčena na postupanje policije koja se prema njezinom mišljenju nije dovoljno angažirala u traženju nestale djevojke. Djevojka (15) štićenica doma za odgoj napustila je ustanovu te otišla u nepoznatom pravcu o čemu je obaviještena policija. Iako je za djevojkom formalno bila raspisana potraga, prema navodima majke, ona o tome nije obaviještena niti su od nje zatražene informacije koje bi im pomogle u potrazi. Saznavši za nestanak, majka se sama obratila policiji nudeći im informacije o mogućem kretanju svoje kćeri, navodeći mjesta na kojima bi je mogli potražiti te dala podatak da je kći aktivna na svojoj Facebook stranici i djevojčinu noviju fotografiju jer je na službenom portalu policije o nestalim osobama objavljena slika njezine kćeri kao petogodišnjeg djeteta. Policija je, prema riječima majke, bila nezainteresirana za ozbiljnu potragu jer je riječ o djevojci s problemima u ponašanju koja „stalno bježi te je nema smisla tražiti", a i aktivnost na Facebooku po njima je znak da je živa i da joj je dobro.

U izvješću policije koje nam je dostavljeno na naše traženje potvrđeni su propusti „u taktici postupanja" u vezi s utvrđivanjem činjenica i objavom fotografije, no odbačene su tvrdnje o nedovoljnoj zainteresiranosti i angažmanu na traženju djevojčice. U drugom slučaju četrnaestogodišnja djevojčica, koja je ustanovu napustila zajedno sa svojim novorođenim djetetom, više od četiri mjeseca vodi se u evidenciji nestale djece.

Stoga se pitamo je li doista učinjeno sve da se **djeca koja su nestala** pronađu i zaštite. Policijski službenici preopterećeni su brojnim svakodnevnim zahtjevnim zadacima što im onemogućuje da se bave posebice nestalom djecom. Upravo stoga i tražimo da se ovom problemu pristupi sveobuhvatnije i da se nađu rješenja za uspostavu efikasnog sustava reakcije u slučaju nestanka djeteta, koji po uzoru na pozitivnu praksu drugih zemalja, uključuje prikupljanje informacija putem jedinstvene telefonske linije, štampanje letaka i plakata, suradnju s obitelji, policijom, Interpolom, medijima i javnosti, pružanje podrške djetetovoj obitelji i djetetu nakon povratka djeteta.

> *Prema podacima MUP-a, tijekom 2012. iz roditeljskog doma udaljilo se 535 djece, a iz odgojnih ustanova 798 djece. Najčešći razlozi odlaska iz obiteljskog doma su avanturizam (324), obiteljski problemi (89) i problemi u školi (40). Zabrinjava podatak da je 46 djece koja su napustila roditeljski dom bilo mlađe od 14 godina, kao i podatak da je nad 10 djece za vrijeme bijega počinjeno kazneno djelo. Razlozi zbog kojih djeca „bježe" iz odgojnih ustanova su izbjegavanje odgojne mjere u ustanovi (230) i problemi adaptacije na instituciju (154), a među njima je najveći je broj onih koji se nakon dopusta provedenog kod kuće (279) nisu vratili u ustanovu.*

Svjesni važnosti promptne reakcije na nestanak djeteta, koja među ostalim uključuje i upoznavanje javnosti s nestankom djeteta, MUP-u smo preporučili da u okviru Nacionalne evidencije nestalih osoba (NENO) oforme posebnu evidenciju o nestaloj djeci prema abecednom popisu, ali i prema datumu njihova nestanka, kako bi ova evidencija bila informativna, ali istovremeno i ostvarila svoju svrhu aktualnog poziva građanima na suradnju u pronalasku nestalog djeteta. MUP je našu preporuku prihvatio i realizirao.

Jedan od mehanizama je svakako **uspostava jedinstvene telefonske linije 116000** i osnivanje Nacionalnog centra za nestalu djecu za što se Ured pravobraniteljice zalaže već dvije godine. Potaknuti inicijativom grčke udruge „Osmijeh djeteta" (*The Smile of the Child*) i iskustvima dobre prakse pojedinih zemalja koje već imaju uspostavljen sustav u slučaju nestanka djeteta, još 2011. smo nadležnim tijelima (Ured za ljudska prava Vlade RH, MUP, MZSS, HAKOM) preporučili da se i u Hrvatskoj uspostavi ovakav jedinstveni sustav traženja nestale djece. Naglasili smo nužnost uspostave jedinstvene telefonske linije 116000 te važnost uspostave Nacionalnog centra za nestalu djecu, koji bi rukovodio svim aktivnostima u cilju pronalaženja djeteta, pružao podršku i pomoć obitelji nestalog djeteta i samom djetetu u slučaju potrebe. Unatoč podržanoj preporuci i načelno iskazanoj nužnosti uspostave jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu, nitko od uključenih strana nije se prepoznao kao nositelj daljnjih aktivnosti u cilju realizacije ovog projekta, niti od strane nevladinih udruga niti od strane državnih institucija pa je Vladi RH upućena preporuka da se taj projekt predvidi kao jedna od mjera budućih strategija i planova koje se odnose na zaštitu djece (Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece, Nacionalni program zaštite ljudskih prava i sl.) te da se osigura njezino efikasno provođenje. Vlada RH je preporuku proslijedila na mjerodavno postupanje MSPM-u, MUP-u i Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, koji su je načelno prihvatili i podržali aktivnosti Ureda pravobraniteljice za djecu u pronalaženju i motiviranju udruga za preuzimanje uloge nositelja ove aktivnosti. Na sastanku koji smo organizirali u vezi s time okupili su se predstavnici nadležnih ministarstva i udruga, a udruga *Centar za nestalu i iskorištavanu djecu* iz Osijeka tom je prilikom iskazala spremnost za preuzimanje operativnog vođenja telefonske linije za nestalu djecu, budući da za to imaju tehničke i kadrovske mogućnosti te veliku potporu lokalne zajednice. Međutim, imamo informacije da udruga nailazi na administrativne prepreke zbog izostanka očekivane podrške nadležnih ministarstava pa je upitna realizacija ovog projekta. Napominjemo da je to i međunarodna obveza Republike Hrvatske kao članice Europskog vijeća za elektroničke komunikacije koju je trebalo ispuniti do 2010. godine.

2.8.4 Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i ostalo

Štetne imisije (onečišćenje zraka) - Tijekom 2012. pažnja Ureda bila je usmjerena na događanja u Slavonskom Brodu i izostanak zajedničkog nastupa i poduzimanja cjelovitih mjera nadležnih ministarstava, radi otklanjan-

ja posljedica *onečišćenja zraka*, na području grada, prvenstveno nastalih radom Rafinerije nafte Brod d.d. u susjednoj Republici Bosni i Hercegovini. Budući da je riječ o problemu na području dviju država, upozorili smo kako je, uz aktivnosti jedinica lokalne uprave i samouprave, potreban pojačani rad diplomacije, ali i suradnja svih tijela vlasti pri utvrđivanju pouzdanih podataka o vremenu, vrsti, učestalosti i količini prekomjernog onečišćenja zraka. Pripremne radnje za izgradnju dovoljnog broja mjernih stanica na užem i širem području grada Slavonskog Broda su, prema dostupnim izvješćima, započele, ali više od toga nije ostvareno. Stoga je upućena preporuka Hrvatskom Saboru - Odboru za zaštitu okoliša i prirode te nadležnim ministarstvima (MZOP, MVEP, MSPM, MZ) za žurnim i koordiniranim nastavkom poduzimanja potrebnih aktivnosti. Odbor za zaštitu okoliša i prirode prihvatio je prijedlog pravobraniteljice za djecu te obavijestio Ured o namjeri provođenja rasprave o problemu onečišćenja zraka/zagađenja okoliša na sjednici Odbora, a nakon što primi izvješća od nadležnih tijela.

Prijašnjih godina isticali smo važnost rada Odbora za zaštitu okoliša i prirode u praćenju poduzetih mjera za sprečavanje zagađenja zraka u Sisku putem povremenih izvješća te kontrole rada i modernizacije zastarjele tehnologije rafinerije.

U oba slučaja naglašavamo potrebu stalnog praćenja vrste i mjerenja intenziteta onečišćenja zraka putem Zavoda za javno zdravstvo kao i žurnije djelovanje i stvaranje valjane stručne podloge za zajedničko djelovanje radi smanjenja onečišćenja zraka, sukladno važećim europskim zakonima i normama.

Smatramo da će pitanje kvalitete zraka u Slavonskom Brodu biti učinkovitije riješeno podizanjem na razinu Odbora za zaštitu okoliša i prirode koji bi, putem tromjesečnih ili polugodišnjih izvješća, pratio postupanja svih sudionika i poticao na pravovremeno izvršavanje preuzetih obveza, a osobito aktivnosti koje je utvrdila zajednička radna skupina predstavnika Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine.

Osim u Slavonskom Brodu, djeca su i u drugim mjestima bila izložena **štetnom utjecaju imisija** uslijed **nepravilnog odlaganja i zatrpavanja otpada** u blizini naseljenih mjesta (primjerice Jakuševac/Zagreb i Viškovo/Rijeka). Gradovi i županije propustili su pravovremeno riješiti problem daljnjeg odlaganja otpada na odlagalištima, kao i mogući nastanak drugih divljih odlagališta (nepostojanje dozvole, privremena dozvola, kapacitet i način odlaganja otpada), iako su bili nadležni za dugoročno prostorno planiranje i odabir lokacije za zbrinjavanje komunalnog, ali i drugog (opasnog) otpada na siguran i učinkovit način, bez štetnog utjecaja na zrak i zdravlje ljudi. U 2012. donesena je Uredba o razinama onečišćujućih tvari u zraku kojom su detaljnije određene granične vrijednosti štetnih tvari, ali i sankcije.

Štetni materijali - Najavljena sanacija/zamjena krovišta od **azbestnih ploča** na vrtićima, osnovnim i srednjim školama, o kojoj smo pisali u prošlogodišnjem izvješću, još nije završena. Imajući u vidu zaštitu zdravlja djece i dalje smatramo da se postupku zamjene azbestnih ploča na krovištima spomenutih objekata treba pristupiti organizirano. Potrebno je barem utvrditi prioritete za zamjenu pokrova materijalima koji nisu štetni, za što bi nositelj projekta trebao biti MZOS, zbog lakog pristupa dokumentaciji o gradnji zgrada i poznavanju stvarnog stanja dotrajalosti materijala pokrova, planirajući radove u vrijeme kada u vrtiću i školi ne borave djeca.

Opasni uređaji i postrojenja - Potresna vijest o stradanju i smrti djeteta od strujnog udara, izravnim doticanjem strujnog voda na mjesnoj trafostanici, kojoj su svi, a osobito djeca mogli lako pristupiti, bila je povod našega postupanja na općoj razini. S tim u vezi Hrvatskoj elektroprivredi (HEP-u), distributeru električne energije, ukazali smo na potrebu učinkovitije fizičke zaštite uređaja pod naponom, prvenstveno zato što sličnih ili istih tipova (nezaštićenih) trafostanica, samo na području Elektre Vinkovci u naseljenim mjestima, ima čak 248. O problemu **sigurnosti transformatorskih stanica u naseljenim mjestima** obavijestili smo i Državni inspektorat i zatražili postupanje. Uprava HEP-a obavijestila je Ured kako je navedena trafostanica izgrađena sukladno Pravilniku o tehničkim normativima za zaštitu niskonaponskih mreža i pripadnih transformatorskih stanica, da se redovito održava te da je u tijeku postupno obnavljanje ili zamjena trafostanica starijih vrsta izvedbe uslijed dotrajalosti. Državni inspektorat odgovorio je kako je u Programu rada Državnog inspektorata za 2012. godinu - Službe nadzora u području elektroenergetike, rudarstva i opreme pod tlakom, predviđen nadzor distribucijskih elektroenergetskih mreža, vodova i transformatorskih stanica te će, na prijedlog pravobraniteljice za djecu, prilikom planiranih nadzora naročitu pozornost obratiti na stupne transformatorske stanice i zaštitne naprave koje sprečavaju pristup dijelovima uređaja pod naponom. Imajući u vidu preventivnu zaštitu sigurnosti

djece, slijedom ovog događaja Državnom inspektoratu smo preporučili i da tijekom provedbe planiranog inspekcijskog nadzora ustraju na traženju izrade najviše razine tehničke zaštite, dosljednoj primjeni odredbi Zakona o tehničkim zahtjevima proizvoda i ocjenjivanju sukladnosti (NN 20/2010.), glede propisane sigurnosti i zaštite slobodnostojećih uređaja pod naponom, čime bi se stvarno fizički onemogućio pristup opasnim dijelovima pod naponom i povećala zaštita i sigurnost djece.

Pirotehnička sredstva - Zbog neoprezne i nestručne uporabe pirotehničkih sredstava, djeca češće stradavaju u Božićno i novogodišnje vrijeme. Stoga pravobraniteljica u potpunosti već godinama podržava projekt MUP-a: „Mir i dobro" te poziva djecu i roditelje na čuvanje i oprez od eksplozivnih naprava. Djeca često nisu svjesna opasnosti i rizika koje nosi uporaba pirotehničkih sredstava i primamljivih eksplozivnih „igračaka", ali odrasli moraju voditi računa o tome i shvatiti da su upravo oni odgovorni za posljedice takvih opasnih igara. Svi koji djecu potiču na igranje opasnim sredstvima i koji ih čine djeci dostupnima, moraju znati da su suodgovorni za svako povrijeđeno i unesrećeno dijete. Toleriranje korištenja pirotehnike i poticanje na kupnju često dovodi do stradanja. Krajem prosinca zaprimili smo prijavu o prodaji pirotehničkih sredstava djeci i pri tomu poticanju na daljnju kupnju putem potrošačke kartice trgovačkog društva. Radilo se o pirotehnici II. i III. razreda, čija je prodaja djeci zabranjena temeljem odredbi Zakona o eksplozivnim tvarima. Ministarstvu financija stoga smo preporučili da Pravilnikom o priređivanju nagradnih igara ograniči mogućnost sudjelovanja djece u onim nagradnim igrama kojima je svrha promidžba proizvoda ili usluga čija je upotreba djeci zakonom zabranjena (pirotehničkih sredstava, ali i duhana i duhanskih proizvoda, droga, alkohola i alkoholnih pića, oružja i streljiva i dr.).

Mine - Opasnost od **minsko-eksplozivnih sredstava** za djecu i dalje postoji, prvenstveno zbog sporog razminiranja minski sumnjivih površina, uvjetovanog nedovoljnim izdvajanjem i prikupljanjem financijskih sredstava za razminiranje. Pojedine jedinice lokalne uprave i samouprave aktivno rade na prikupljanju potrebnih sredstava nominiranjem projekata, čime se donekle osigurava određeni kontinuitet u razminiranju. U 2012. godini pri Vladi RH osnovan je Ured za razminiranje s temeljnim zadatkom usklađivanja planova i mogućnosti sa stvarnim stanjem protuminskog djelovanja radi konačnog kvalitetnog uklanjanja opasnosti od mina na području države. Proračunom predviđena sredstva za 2012. godinu nisu dovoljna za ukupno razminiranje preostalih 680.000 četvornih metara, kako je planirano Nacionalnim programom protuminskog djelovanja RH 2009. - 2019. Iako tijekom 2012. godine nije bilo pojedinačnih prijava o ugroženosti sigurnosti djece od minsko eksplozivnih sredstava, zabrinjava nas postojanje takvih područja u blizini naselja i mjesta koja djeca posjećuju s roditeljima što upućuje na potrebu održavanja opreza i pojačanu aktivnost na prikupljanju potrebnih novčanih sredstava. Stoga je vrijedna akcija Hrvatskog centra za razminiranje koji u suradnji s policijom, školama i pojedinim tvrtkama educira djecu i roditelje o opasnostima od minsko-eksplozivnih sredstava.

Oružje - Tijekom 2012. postupali smo prema prijavama koje su se odnosile na nedovoljnu zaštićenost djece prilikom upoznavanja i rukovanja oružjem te na neprimjeren način provođenja vojnog programa. Ured je upoznat s postupanjem udruge koje je militarizirala djecu u maskirne odore s onesposobljenim oružjem. Upitnim se pokazalo i provođenje vojnog programa, naročito obrada tema naoružanja s nastavom gađanja (teorija i vještina gađanja, osnove balistike i raketne tehnike, poznavanje i rukovanje pješačkim naoružanjem, upoznavanje s ratnom tehnikom Oružanih snaga RH, gađanje zračnim oružjem i sl.) i upoznavanje s minsko-eksplozivnim sredstvima i školskim primjercima ubojitih borbenih sredstava. O programu nas je obavijestio MUP. Ured državne uprave proveo je inspekcijski nadzor i udruzi naložio da odmah obustavi dio aktivnosti s djecom koje uključuju nošenje maskirnih odora i onesposobljenog oružja. Udruga je upozorena kako će, ako to ne učini, sukladno Zakonu o udrugama biti podnesena prijava nadležnom državnom odvjetništvu o postojanju razloga za zabranu djelovanja udruge. Rješavajući navedenu prijavu ustanovili smo kako su propisi koji reguliraju rukovanje oružjem, uključujući i onesposobljeno oružje, nedorečeni te ih treba dopuniti.

U nekoliko slučajeva obaviješteni smo o neprimjerenom i nezakonitom ponašanju roditelja i članova obitelji, poput davanja lovačkog oružja djeci u ruke, te o kršenju Zakona o oružju. U svim slučajevima podnositeljima smo preporučili žurno obraćanje policiji radi podnošenja prekršajnih prijava sukladno Zakonu o oružju. Primali smo i obavijesti o neprimjerenom upoznavanju djece sa sportskim oružjem od strane odraslih. U tim slučajevima ponovili smo naše preporuke o potrebi informiranja djece o opasnostima oružja te o različitosti oružja koje služi za sport, pri čijoj je upotrebi također važno osvijestiti opasnosti i spriječiti nesreće.
Prema Konvenciji o pravima djeteta, svaka aktivnost koja uključuje djecu mora biti organizirana na način primjeren dječjoj dobi i zrelosti, uz potrebne mjere zaštite sigurnosti i zdravlja djece. Oružje, čak i ono ones-

posobljeno, kao i ratna sredstva, smatraju se militarističkim sadržajem koji djetetu u razvojnom smislu ne donosi dobrobit, a povezan je s mnogim rizicima. Ovakvi sadržaji su djeci, posebice dječacima, privlačni jer nose poruku o moći, vlasti, neustrašivosti, nepobjedivosti. Roditelji, nažalost, često nisu svjesni ili zanemaruju potencijalne opasnosti oružja. Osim toga, porast nasilničkog ponašanja u društvu nerijetko je povezan s dostupnošću i nošenjem oružja. Stoga, smatramo da upoznavanje djece s oružjem može biti korisno jedino ako je usmjereno na osvještavanje opasnosti od oružja, upućivanje u to da oružje nije igračka i da ga djeca ne smiju dirati, jer mogu teško ozlijediti i sebe i druge te da, ako ga nađu u blizini mjesta igre, trebaju upozoriti odrasle i slično.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Životinje - Predmetom postupanja bile su prijave roditelja, građana i udruga o opasnostima od životinja (pasa, vukova i medvjeda). Prijave su ukazale na problem u primjeni Zakona o zaštiti životinja te problem postupanja sa zaštićenim vrstama životinja i s time povezanom neovlaštenom upotrebom oružja. U slučajevima zaštite djece od mogućeg napada **divljih životinja** znakovito je da su nam se javljali odrasli koji nisu dobili adekvatnu zaštitu od strane nadležnih tijela, očekujući da će se, radi zaštite djece, promijeniti stavovi o zaštiti životinja. Tako su nas mještani jednog zaseoka obavijestili o panici koja je nastupila zbog najezde gladnih **vukova**, koji su se, zbog vremenskih uvjeta i nedostatka hrane, približili nastanjenom području. Pri tome su u medijima objavljene fotografije starijeg muškarca i djevojčice kako drže lovačku pušku. Obratili smo se MUP-u i Ministarstvu poljoprivrede da poduzmu radnje iz svoje nadležnosti u cilju sprečavanja štetnih djelovanja koja ugrožavaju sigurnost djece, kako u odnosu na zaštitu od vukova, tako i u odnosu na zaštitu od oružja. Protiv djeda čija je unuka držala pušku podnesena je prekršajna prijava i oduzeto mu je oružje.

Prilikom obilaska jednog dječjeg odmarališta ukazano nam je na opasnost od **medvjeda** koji se u potrazi za hranom približio objektu. U ovom slučaju odobren je odstrel jer je predstavljao opasnost za život i zdravlje ljudi, a prethodni pokušaji humanijeg uklanjanja nisu polučili rezultate. Tom prilikom problematizirali smo i način zbrinjavanja otpada koji je pridonio približavanju medvjeda odmarალištu u potrazi za hranom.

Osim toga građani su se pritуživali i na opasnost od pasa za sigurnost djece. Primjerice, od nas su tražili pomoć zbog ugroženosti djece stanara zgrade, uzrokovane neodgovarajućim držanjem i postupanjem s opasnim psom, koji se u zajedničkom dvorištu zgrade, na javnoj površini, kretao bez brnjice. Djeca su zbog toga bila životno ugrožena te znatno ograničena u kretanju i provođenju slobodnog vremena. Ured pravobraniteljice za djecu, prethodnih je godina, ukazivao na ozbiljan i učestali problem napada **pasa** na djecu koji, osim što ugrožavaju njihovu sigurnost i tjelesni integritet, predstavljaju i traumatska iskustva. Najčešće žrtve napada pasa su djeca do šeste godine, koja su ujedno i žrtve najtežih ozljeda. Djeca s ozljedama glave, leđa, prsnog koša i ruku završavaju na višednevnom liječenju. Napadi pasa na djecu gotovo su uvijek posljedica ljudske pogreške, odnosno nepoštovanja Zakona o veterinarstvu, kao i propisa predstavničkih tijela, općina ili gradova u skladu s odredbama Zakona o zaštiti životinja, koji nalažu da se psi moraju držati na uzici, a opasne pasmine moraju imati brnjicu.

2.9 DISKRIMINACIJA

Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2012. postupao po Zakonu o suzbijanju diskriminacije (ZSD) u 16 slučajeva. Pored toga, u 2012. prenesena su dva slučaja u kojima je Ured tijekom godine primao obavijesti o postupanju nadležnih tijela po prijavama iz prethodne godine. U svih 16 pritužbi podnositelji pritužbi su u ime djece bile odrasle osobe. U šest slučajeva podnositelji pritužbe bili su očevi, u dva slučaja majka, u jednom slučaju oba roditelja, u jednom slučaju rođak (teta) djeteta, u dva slučaja udruga, u tri slučaja treća osoba, a u jednom slučaju riječ je o inicijativi pravobraniteljice za djecu. U četiri slučaja pritуženo je diskriminatorno postupanje prema djevojčicama, u sedam slučajeva prema dječacima, a u pet slučajeva prema grupi djece. U 13 slučajeva diskriminatorno postupanje pritуženo je u području obrazovanja, u jednom slučaju u području socijalne sigurnosti (socijalne skrbi), dok u dva slučaja nije određeno područje diskriminacije jer se radilo o diskriminatornom postupanju općenito. U odnosu na pritužena tijela, podnositelji su se pritуživali na fizičke osobe u sedam slučajeva, na pravne osobe u četiri slučaja, na pravne osobe s javnim ovlastima u dva slučaja, u dva slučaja na tijelo državne uprave i u jednom slučaju na tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Donosimo prikaz pritužbi raspoređenih prema **osnovama diskriminacije** i prema **oblicima diskriminacije.**

Pritužbe po ZSD-u prema osnovama diskriminacije

Diskriminacijska osnova	Broj pritužbi
Rasa ili etnička pripadnost ili boja kože	7
Spol	
Jezik	
Vjera	
Političko ili drugo uvjerenje	
Nacionalno/socijalno podrijetlo	1
Imovno stanje	1
Članstvo u sindikatu	
Obrazovanje	2
Društveni položaj	
Bračni ili obiteljski status	
Dob	1
Zdravstveno stanje	1
Invaliditet	1
Genetsko nasljeđe	
Rodni identitet ili izražavanje	1
Spolna orijentacija	
Nema osnove	1
Ukupno	16

Pritužbe po ZSD-u prema oblicima diskriminacije

Oblici diskriminacije	Broj pritužbi
Izravna	11
Neizravna	1
Uznemiravanje	1
Spolno uznemiravanje	
Poticanje na diskriminaciju	1
Propuštanje razumne prilagodbe	
Segregacija	2
Nije moguće utvrditi	
Ukupno	16

U odnosu na prethodne godine, u 2012. udvostručen je broj pritužbi zbog diskriminacije. Ured je radi ispitivanja pritužbi redovito tražio izvješća od prituženih tijela i pravnih osoba te drugih tijela nadležnih za zaštitu prava i interesa djece. U šest slučajeva obavijestili smo stranku o pravima i obvezama, odnosno o mogućnostima sudske zaštite sukladno ZSD-u. U pet slučajeva upućivane su preporuke nadležnim tijelima za provođenje nadzora ili za neposredno poduzimanje radnji radi otklanjanja diskriminacije i pružanja pomoći i zaštite djece. U jednom je slučaju na inicijativu pravobraniteljice podnesen optužni prijedlog za prekršaj uznemiravanja djeteta od strane svećenika. Pritužbu na vrijeđanje pripadnika romske etničke manjine na društvenoj mreži Facebook uputili smo na postupanje policiji. U jednom slučaju pravobraniteljica je javnim priopćenjem osudila poticanje na diskriminaciju (segregaciju) djece predškolske dobi, pripadnika romske etničke manjine te je pokrenula inicijativu za ispitivanje diskriminacije.

Kao i prethodnih godina, vidljivo je da pritužitelji koriste institut diskriminacije pored isticanja drugih povreda prava djece, bez postojanja diskriminacijske osnove i bez stvarne namjere da se povreda na koju se pozivaju propituje u kontekstu suzbijanja diskriminacije. U takvim slučajevima, kao i onima u kojima nije utvrđena osno-

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

vana sumnja na diskriminaciju iz ZSD-a, Ured je postupao prema ovlastima iz Zakona o pravobranitelju za djecu.

U slučajevima u kojima su se pritužitelji pozivali na diskriminaciju odraslih osoba pritužbe su ustupljene drugoj pravobraniteljskoj instituciji. S obzirom na ovlast pravobraniteljice da prati ostvarivanje i zaštitu prava djece, primili smo obavijesti od policijske postaje koja je podnijela optužni prijedlog protiv dvojice sedamnaestogodišnjih mladića zbog prekršaja uznemiravanja iz ZSD-a, odnosno zbog objavljivanja uvredljivog sadržaja o policijskim službenicima na Facebook profilu, a u jednom slučaju i zbog ispisivanja grafita uvredljivog sadržaja o policijskim službenicima. Takvim je ponašanjem, prema navodima, stvoreno ponižavajuće i uvredljivo okruženje na osnovi društvenog položaja i povrijeđeno dostojanstvo policijskih službenika. Jednome od mladića je pravomoćnom presudom nadležnog Prekršajnog suda izrečen sudski ukor zbog prekršaja uznemiravanja iz ZSD-a. Ne sporimo da je riječ o uvredljivom i ponižavajućem ponašanju (što je potvrđeno i pravomoćnom presudom utemeljenom na priznanju mladića, u čiji sadržaj ne možemo ulaziti). U postupcima mladića vidimo vrijeđanje i omalovažavanje, ali dvojimo bi li navedeno bila diskriminacija, naročito po osnovi društvenog položaja odnosno na temelju razlike u društvenom položaju, kako se to navodi u opisu optužnih prijedloga. Mišljenje i stav o tome zatražili smo od pučkog pravobranitelja.

Iz postupanja Ureda pravobraniteljice prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije u 2012., vidljivo je da su najzastupljenije pritužbe zbog diskriminacije djece **u području odgoja i obrazovanja**. Postupajući u povodu pritužbi zbog diskriminacije u tom području uočavamo nedovoljnu senzibiliziranost odgojno-obrazovnih radnika za zaštitu djece od diskriminacije i nedovoljnu informiranost o pojavama diskriminacije, o zabrani diskriminacije i postojanju antidiskriminacijskog zakonodavstva. Zbog toga smo MZOS-u te AZOO-u i Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) uputili preporuku da se, radi sustavnije edukacije odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja, kao i drugih osoba koje sudjeluju ili pomažu u odgojno-obrazovnom radu, u programe stručnih osposobljavanja i/ili usavršavanja koje provode agencije uvrste teme o pojavama diskriminacije, o zabrani diskriminacije i primjeni antidiskriminacijskog zakonodavstva.

U dva slučaja obratili su nam se roditelji pozivajući se na diskriminaciju djece temeljem njihova **zdravstvenog stanja i/ili invaliditeta**. Postupajući u povodu pritužbi roditelja nije potvrđena osnovana sumnja na diskriminaciju iz ZSD-a, ali je Ured nastavio postupati prema Zakonu o pravobranitelju za djecu. U obje pritužbe koje su se odnosile na predškolski odgoj i obrazovanje roditelji su se pritуživali na vrijeme boravka djece u dječjem vrtiću i tražili dulji boravak djeteta od boravka koji je vrtić smatrao primjerenim za dijete u konkretnom slučaju. Ovi slučajevi ukazuju na postojanje problema u ostvarivanju odgovarajućeg programa i vremena boravka u dječjem vrtiću i često na nemogućnost ostvarivanja potreba i punih potencijala djece s TUR, što može biti rezultat njihova nejednakog tretmana u odnosu na ostalu djecu. Roditelji pritom ponekad, u želji da se izbore za prava svojeg djeteta, ne pokazuju spremnost za uspostavu suradnog odnosa s odgojno-obrazovnom ustanovom, dok odgojno-obrazovne ustanove često zanemaruju važnost pravovremene i kontinuirane komunikacije s roditeljima i važnost pokazivanja svoje usmjerenosti na mogućnosti i potrebe djeteta. U takvim slučajevima mirno rješenje spora čini se najprihvatljivijim rješenjem koje bi bilo u najboljem interesu djeteta.

U mnogim sredinama u RH, u sustavu odgoja i obrazovanja i dalje uočavamo propuštanje razumne prilagodbe sadržaja i pristupa, kao i prostora i opreme, potrebama djece koja imaju određene teškoće, primjerice djece s teškoćama u razvoju, teškoćama mentalnog zdravlja i problemima u ponašanju. Na to smo upozoravali i prethodnih godina. Jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i Vladi RH preporučili smo povećano ulaganje sredstava u infrastrukturu, zapošljavanje i edukaciju djelatnika radi poboljšanja položaja djece s TUR u odgoju i obrazovanju te koordinirane aktivnosti radi povećanja kapaciteta i prilagodbe sustava predškolskog odgoja i obrazovanja. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine izrijekom navodi potrebu da se unaprijedi zakonodavni okvir usmjeren na odgojno-obrazovnu uključenost djece i učenika s TUR, koji će jamčiti prava jednakih mogućnosti s obzirom na sposobnosti. Strategija utvrđuje i nužnost osiguranja infrastrukturne potpore učenicima s TUR te, uz ostalo, predviđa osiguranje pomoćnika u nastavi i obrazovnog prevoditelja. Od 2008. godine ukazujemo na nužnost što hitnijeg donošenja provedbenog propisa kojim bi se uredilo obrazovanje učenika s TUR u osnovnim i srednjim školama te smo MZOS-u uputili preporuku za žurno donošenje provedbenog propisa (pravilnika) o obrazovanju djece s TUR, u okviru kojeg bi trebalo nedvojbeno definirati ovu vrstu pomoći djeci s TUR. Od 2008. godine upozoravamo također da način financiranja koji predviđa u potpunosti ovisnost o lokalnoj i/ili

područnoj (regionalnoj) samoupravi, može u budućnosti imati nepovoljan učinak za neku djecu, budući da postoji veliki nesrazmjer u financijskoj moći među pojedinim lokalnim i regionalnim jedinicama u Hrvatskoj. Jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave preporučili smo da u svojim proračunima osiguraju sustavno financiranje pomoćnika u nastavi za djecu s TUR, kako bi ona bila u mogućnosti, ravnopravno s drugom djecom, sudjelovati u odgojno-obrazovnom procesu. MZOS-u smo preporučili da razmotri modele (su)financiranja pomoćnika u nastavi iz sredstava državnog proračuna ili decentralizaciju sredstava iz državnog proračuna za navedenu namjenu jedinicama lokalne i regionalne samouprave, kako djeca ne bi bila nejednako tretirana ovisno o tome u kojem kraju RH se obrazuju i žive, a što bi moglo biti i temelj diskriminacije.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Posebno zabrinjavajući slučaj u kojem je utvrđena osnovana sumnja na diskriminaciju djeteta **po osnovi rodnog identiteta ili izražavanja** jest slučaj uznemiravanja djeteta od strane svećenika koji je komentarima upućenima djetetu, a koji odražavaju rodne stereotipe, povrijedio dostojanstvo djeteta i uzrokovao strah te stvorio neprijateljsko, ponižavajuće i uvredljivo okruženje. Na inicijativu pravobraniteljice nadležno državno odvjetništvo, iako nije našlo elemente kaznenog djela za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti, podnijelo je optužni prijedlog za prekršaj uznemiravanja iz ZSD-a.

Pritužbe zbog diskriminacije **po osnovi etničke pripadnosti**, i to pripadnosti romskoj etničkoj manjini, čine pretežit broj pritužbi zaprimljenih u 2012. godini.

Karakterističan primjer ove kategorije pritužbi su pritužbe zbog slučajeva vršnjačkog nasilja za koje smo utvrdili osnovanu sumnju da je uvjetovano pripadnošću djece romskoj etničkoj manjini (verbalno, psihičko i fizičko nasilje od strane vršnjaka) i koje se negativno odražava na fizičko i psihičko stanje djeteta i njegov uspjeh u školi. U svojim pritužbama roditelji su se prituživali kako na nasilno i diskriminatorno postupanje druge djece, tako i na nepoduzimanje mjera za zaštitu djeteta od diskriminacije, od strane škole. U takvim slučajevima propitivali smo postupanje škole prema djeci i obraćali se nadležnim tijelima radi provođenja nadzora i poduzimanja mjera i zaštite djece od nasilja i diskriminacije.

Primili smo upit i pritužbu roditelja na diskriminatorno postupanje poslodavca prema djevojčici pripadnici romske nacionalne manjine, koju je, zbog njezine etničke pripadnosti, odbio primiti na stručnu praksu u okviru strukovnog obrazovanja. Roditelja smo uputili na prava i mogućnosti zaštite djeteta te na potrebu aktivnog uključivanja škole radi pomoći djetetu u obavljanju stručne prakse.

No, 2012. godinu zasigurno je obilježilo poticanje na diskriminaciju (segregaciju) djece polaznika predškole, mahom pripadnika romske etničke manjine, i pokušaj njihovog sprečavanja da pohađaju program predškole, od strane mještana okupljenih ispred jedne područne škole u Međimurju. Informacije koje su prenijeli mediji ukazivale su da su odrasli manifestirali netoleranciju, nasilno ponašanje i diskriminaciju, pozivajući i potičući na segregaciju djece pripadnika romske manjine. U povodu tih događaja obavijestili smo javnost putem medija i internetske stranice pravobraniteljice o diskriminaciji te smo zatražili izvješća o događajima od nadležne policijske uprave, Međimurske županije i MZOS-a. Prateći spomenute događaje, informirani smo o problemima osiguravanja odgovarajućih uvjeta rada i prihvata djece u program predškole. Iz odgovora županije proizlazi da se projekt predškole provodi zadnje dvije godine, u svim sredinama gdje osnovnu školu pohađaju pripadnici romske manjine, zahvaljujući inozemnim fondovima i MZOS-u te vlastitim sredstvima, no županija upozorava da nema fiskalnih ni kadrovskih potencijala kako bi sama riješila problem potpunog uključivanja romske manjine u društvo te da je potrebno aktivnije uključivanje nadležnih tijela. MZOS nas je obavijestio o mjerama koje poduzima radi ostvarivanja inkluzivnog obrazovanja djece pripadnika romske manjine, posebno putem sufinanciranja programa predškole za djecu pripadnike romske manjine, sufinanciranja roditeljskog udjela u cijeni predškolskog odgoja i sufinanciranja programa produženog boravka u školama.

U našem prethodnom izvješću istaknuli smo da je uključivanje djece pripadnika romske nacionalne manjine u redovne, integrirane skupine u programima predškolskog odgoja i obrazovanja s ostalom djecom, njihovim vršnjacima, najbolji put i najučinkovitija mjera koja će pridonijeti sprečavanju negativne prakse segregacije u sustavu predškolskog i osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Ta mjera zasigurno će pomoći u poboljšanju obrazovnih postignuća djece pripadnika romske nacionalne manjine, njihovoj boljoj socijalnoj uključenosti i budućem boljem životnom standardu. Preporučili smo Vladi RH te općinama, gradovima i županijama da osiguraju dostatna sredstva kako bi se omogućilo sufinanciranje i provođenje integriranog modela predškolskog

odgoja i obrazovanja djece pripadnika romske nacionalne manjine, najmanje dvije godine prije upisa u osnovnu školu. Također, preporučili smo Vladi RH da se pri izradi novog Nacionalnog programa za Rome više pažnje i aktivnosti usmjeri i na većinsku zajednicu, kako bi pripadnici romske manjine ostvarili veći stupanj socijalne uključenosti i kako bi se spriječile pojave diskriminacije djece pripadnika romske nacionalne manjine. Vlada RH obavijestila nas je o svojim aktivnostima vezanim za strategijske dokumente i planirane aktivnosti u zaštiti prava romske manjine koje obuhvaćaju i djecu te da će nositelji mjera strategijskih dokumenata osigurati sredstva sukladno proračunskim mogućnostima. MSPM nas je obavijestio da će u izradi novog strategijskog dokumenta za djecu obuhvatiti aktivnosti za unapređenje položaja djece pripadnika nacionalnih manjina.

Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH ukazali smo na nekoliko posebice aktualnih i naglašenih područja i tema s kojima smo se susretali u praćenju ostvarivanja prava djece pripadnika romske nacionalne manjine. Također, predložili smo i posebne mjere i ciljeve u nacrtu Akcijskog plana za provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma do 2020., za razdoblje od 2013. do 2015. Polazeći od diskriminacijskih pritužbi koje primamo, a u svjetlu najave uvođenja obvezne predškole za svu djecu, posebno ističemo nužnost uključenja sve djece pripadnika romske nacionalne manjine u programe predškole te u programe učenja hrvatskog jezika kao njihovu pripremu za polazak u školu, zatim osiguravanja prijevoza djeci predškolske dobi do odgojno-obrazovnih ustanova koje su udaljenije od romskih naselja, kao i potrebu osiguravanja odgovarajućih prostornih i kadrovskih kapaciteta u odgojno-obrazovnim ustanovama. U svrhu sprečavanja nasilničkog ponašanja prema djeci pripadnicima manjinskih zajednica, posebno romske, ističemo potrebu provedbe preventivnih programa usmjerenih učenju djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti. Naglašavamo i potrebu edukacije i informiranja roditelja i odgojno-obrazovnih radnika i drugih osoba koje sudjeluju ili pomažu u odgojno-obrazovnom procesu u području prava djece i zaštite djece od diskriminacije te potrebu stručnog usavršavanja i dodatne stručne podrške odgojno-obrazovnim radnicima u radu na razvijanju tolerantnog međusobnog odnosa djece pripadnika romske nacionalne manjine i djece većinske nacionalnosti.

S obzirom na sve uočeno, s ciljem izjednačavanja mogućnosti za svu djecu te suzbijanja i otklanjanja svih oblika diskriminacije djece, ponovno ukazujemo na potrebu provedbe navedenih preporuka pravobraniteljice, od kojih smo neke naveli i u Izvješću o pojavama diskriminacije djece za 2011. godinu koje je Pučki pravobranitelj podnio Hrvatskome saboru u 2012. godini.

2.10 OSTALA PRAVA I NENADLEŽNOST

U nekim slučajevima (31) prijavitelji su se obraćali Uredu pravobraniteljice tražeći pomoć u rješavanju problema koji se ne mogu povezati s pravima djece. Odrasle osobe su tako tražile pomoć u vezi sa svojim osobnim pravima, poput prava iz zdravstvene zaštite, zaštite privatnosti ili prava iz radnih odnosa. Tražeći zaštitu za sebe, obratila nam se pedagoginja koja vodi sudski spor sa školom u kojoj je zaposlena, zahtijevajući da se umiješamo u spor radi zaštite njezine djece, čija su prava ugrožena jer će ona možda dobiti otkaz ugovora o radu. Naravno, pravobraniteljica se u takvim slučajevima ne može angažirati, budući da je riječ o zaštiti radnog statusa odraslih osoba. U drugom slučaju nastavnica traži zaštitu od ravnateljice koja joj „radi probleme" zato što često izostaje s posla zbog bolesti djeteta. Predmet obraćanja su i upiti o radnom statusu u vezi sa zaštitom roditeljstva, a u jednom slučaju obratila nam se majka jednogodišnjeg djeteta zbog duga za koji je tereti HZZO na ime pogrešno isplaćene rodiljne naknade. Obratila nam se i trudnica žaleći se da nema osiguranu zdravstvenu zaštitu te majka jednog punoljetnog djeteta, kojoj ne priznaju bolovanje zbog njege djeteta. Nerijetko nam se obraćaju mlađe punoljetne osobe, vezano uz njihovo pravo na uzdržavanje ili na zaštitu od nasilja u obitelji. Iz njihovih obraćanja proizlazi kako nedostaju punktovi na kojima bi mogli naći informacije o svojim pravima, osobito onim životno važnima, poput prava na ostvarivanje uzdržavanja, te bi svakako bilo korisno kad bi takve informacije mogli naći na web stranicama nadležnog ministarstva. Neovisno o tome što je u predmetnim slučajevima bilo riječi o problemima koji nisu u nadležnosti pravobraniteljice za djecu, prijavitelji su, kad god je to bilo moguće, dobili savjet ili su upućeni na mjesta na kojima mogu potražiti rješenje problema zbog kojih su nam se obratili. Na neka obraćanja nismo mogli reagirati, jer podnositelji nisu naveli razloge obraćanja, a ni osnovne podatke o sebi ili djetetu.

Mreža mladih savjetnika (MMS) - dječje sudjelovanje 3

Mreža mladih savjetnika (MMS) pravobraniteljice za djecu, stalno je savjetodavno tijelo koje okuplja djecu iz cijele Hrvatske. Formalno, MMS djeluje od rujna 2010. godine. Mrežu čini 25 djece, u dobi od 12 do 18 godina, koja svoju savjetničku ulogu ostvaruju putem elektroničkog foruma te u susretima s djelatnicima Ureda pravobraniteljice za djecu, gdje razmjenjuju mišljenja. Često i sami predlažu teme za raspravu i aktivnosti MMS-a, a predlažu i neke aktivnosti. Oni su savjetnici i suradnici, ali i ambasadori pravobraniteljice, jer svojim vršnjacima prenose informacije o svojem i njezinom radu, o dječjim pravima i njihovoj zaštiti. Svaki član MMS-a zastupa vlastito mišljenje, predstavlja sebe samog i upoznaje pravobraniteljicu sa svojim stajalištem o položaju djece u društvu te o svemu što je, po njegovom mišljenju, važno i potrebno djeci. Budući da je prvoj generaciji MMS-a u rujnu završavao dvogodišnji mandat, od 14. svibnja do 5. lipnja 2012. otvoren je natječaj za izbor novih članova. Pozvali smo djecu i mlade u dobi od 12 do17 godina da se jave na natječaj. Natječaj je objavljen na web stranici Ureda i u medijima namijenjenima djeci. Uputili smo putem MZOS-a zamolbu razrednicima 6., 7. i 8. razreda osnovnih škola te 1. i 2. razreda srednjih škola da na satu razrednika pročitaju učenicima poziv za nove članove MMS-a. Bilo nam je izrazito važno da informacija o natječaju dođe do sve djece, uključujući onu u manjim sredinama, ruralnim krajevima i na otocima. Zahvaljujući suradnji s MZOS-om i podršci medija koji su prenijeli poziv pravobraniteljice, javilo se čak 147 kandidata za MMS iz cijele Hrvatske.

Izbori za nove članove održani su 23. i 24. rujna 2012. Tom su prilikom „stari" članovi ili *Prva generacija* MMS-a, proučivši pristigle prijave, izabrali 25 budućih mladih savjetnika pravobraniteljice. To je ujedno bio i oproštajni sastanak prvog MMS-a. Njih 17 (jer neki zbog drugih obveza nisu uspjeli doći) pažljivo su procjenjivali i „vagali" tko bi od 147 djece bio najprikladniji izbor za MMS-ovce, a usto je trebalo ujednačiti broj izabranih djevojčica i dječaka i osigurati da oni budu iz različitih županija. Izabrano je četiri predstavnika za područje riječkog ureda pravobraniteljice (Primorsko-goranska, Ličko-senjska i Istarska županija) po šest predstavnika za područja Osijeka (Vukovarsko-srijemska, Slavonsko-baranjska, Brodsko-posavska, Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska županija) i Splita (Dubrovačko-neretvanska, Splitsko-dalmatinska, Šibensko-kninska i Zadarska županija) te devet predstavnika za područje zagrebačkog ureda (Grad Zagreb, Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Međimurska, Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka, Sisačko-moslavačka i Karlovačka županija). U izborima su sudjelovale i pravobraniteljica i njezine savjetnice iz Ureda.

Izabrana su djeca koja žive u velikim i malim gradovima, na selu, na otocima, u dječjim i učeničkim domovima. Njih 25 vrlo su različiti po svojim osobinama, interesima, hobijima i motivima, ali svima im je zajedničko da su uvjereni kako mogu i trebaju pridonijeti boljem razumijevanju potreba svojih vršnjaka, kao i većem poštovanju prava djece u Hrvatskoj. Preostalih 122 djece, premda nisu izabrani za savjetnike, svojim nam je prijavama i porukama također pomoglo u prepoznavanju i razumijevanju želja i problema današnje djece. Njihova razmišljanja o ekonomskim teškoćama koje sve više pogađaju djecu, o teškoćama odrastanja, pritiscima i iskušenjima kojima su djeca i mladi izloženi, a da pritom nemaju odgovarajuću potporu i pomoć okoline, o potrebi prevencije nasilja i razvijanja tolerancije te brojne druge poruke, dragocjene su informacije i poticaji za daljnji rad Ureda pravobraniteljice za djecu. Stoga je svakome od njih upućena posebna zahvala.

Zahvalu zaslužuju i brojne škole i druge odgojno-obrazovne ustanove koje su omogućile da obavijest o MMS-izborima stigne do velikog broja djece. Zahvaljujući njima, ali i brojnim medijima, mnoga su djeca doznala za mogućnost da se i sama zauzimaju za zaštitu svojih prava i prava sve djece. Time je omogućen širi izbor i veća zastupljenost djece iz različitih krajeva Hrvatske i različitih životnih prilika.

Oproštaj Prve generacije MMS-a bio je dirljiv i pun pomiješanih osjećaja: ponosa - jer su bili prvi i zajedno s ekipom pravobraniteljice za djecu stvarali strukturu i pravila MMS-a; radosti - jer su upoznali nove prijatelje; zadovoljstva - jer su se uvjerili da je njihov rad urodio plodom; ali i tuge - jer je došao kraj njihovom zajedničkom druženju u okviru MMS-a. Nadamo se da će svi oni i dalje ostati prijatelji i suradnici Ureda, na način koji sami izaberu.

Mreža mladih savjetnika (MMS) - dječje sudjelovanje

Novi MMS-ovci, u društvu svojih roditelja i osoba koje o njima skrbe, sastali su se tijekom listopada 2012. u našim uredima u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu. Upoznali su se i međusobno i sa savjetnicama pravobraniteljice koje koordiniraju rad Mreže. Upoznati su s radom Ureda i dosadašnjim funkcioniranjem MMS-a. S odraslim savjetnicama su se dogovorili o prvim zajedničkim aktivnostima. Čim su ispunjene tehničke pretpostavke za njihovo uključivanje u rad online foruma MMS-a, postali su veoma aktivni u raspravama o temama koje smatraju važnima za život djece i mladih.

Prvi zajednički sastanak novog saziva MMS-a održan je 7. i 8. prosinca 2012. u Donjoj Stubici. Od 25 članova MMS-a na prvi sastanak uspjela su doći 23 člana. Premda su se dotad već „susreli" i vrlo aktivno raspravljali na forumu MMS-a, na sastanku su imali priliku upoznati se uživo - međusobno i s pravobraniteljicom i njezinim suradnicama. Tijekom dva dana intenzivnog rada definirali su vlastita pravila, kako za rad u grupi i komuniciranje na forumu, tako i opća pravila kojih će se pridržavati. Bila je to i prilika da svatko od njih izrazi svoja očekivanja od članstva u MMS-u i svoje planove. Radeći u skupinama pripremali su elemente svoga akcijskog plana za sljedeću godinu, a pritom su se usmjerili na četiri osnovne teme: obrazovanje, zdravlje, prevenciju nasilja te sigurnost djece na internetu.

Budući da su članovi MMS-a naši savjetnici i suradnici, ali i predstavnici ili „ambasadori" među svojim vršnjacima, na osnivačkom su sastanku zajednički osmišljavali i način na koji će sami u svojim sredinama predstaviti rad Ureda i MMS-a. Pripremali su prezentaciju koja je objedinila tri teme: dječja prava, djelokrug i ovlasti pravobraniteljice za djecu i ulogu i misiju MMS-a. Jedan od mladih savjetnika Aleksej Vujić dotad je već u svojoj školi, u sklopu obilježavanja Međunarodnog dana prava djeteta, u suradnji s nastavnicima održao radionicu kojom su promovirana dječja prava.

Na forumu su MMS-ovci izrazito aktivni i pokazuju vrlo široki spektar interesa. Neke od tema o kojima raspravljaju odnose se na korištenje mobitela u školi, zdravstveni i građanski odgoj, odnos profesora prema učenicima, preopterećenost nastavnim gradivom, kriterije ocjenjivanja, upis u srednje škole, odluku o ukidanju zaključivanja ocjena na polugodištu, potrebu zaštite učeničke privatnosti, potrebu zaštite djece od svih oblika nasilja, sprečavanje fizičkog nasilja među djecom. Raspravljaju i o pitanjima poput doniranja sredstava za liječenje djece, maloljetničkih trudnoća, pretilosti kod djece, organiziranoj prehrani djece u osnovnim i srednjim školama, ravnopravnosti spolova, koliko se poštuju dječja prava, prava djece s teškoćama u razvoju, osobnim asistentima, o zaštiti djece razvedenih roditelja, a među ostalim i o temi naslovljenoj: „Mogu li djeca živjeti bez ljubavi?"

Njihovi stavovi i mišljenja izrazito su nam vrijedan izvor informacija i putokaz za djelovanje u zaštiti prava i interesa djece, a njihove aktivnosti u školama dragocjena su pomoć i oslonac. Evo i njihovih imena.

Zagrebačka grupa: Tea Babić, Mihael Bujan, Andrija Gašparuš Lučić, Tina Glazer, Filip Golub, Helena Veronika Horvat, Ariane Kalember, Iva Rašić i Vedran Rodeš.
Riječka grupa: Kristijan Blažević, Tonka Milošević, Roko Salković i Marija Šikić.
Osječka grupa: Lea Dedić, Tomislav Lukić, Ivor Pleić, Martina Tomašić, Martina Tutić i Aleksej Vujić.
Splitska grupa: Pijer Bezić Candia, Vana Ćendo, Mirta Đuzel, Danijel Peričić, Pavle Slaviček i Josipa Vrankulj.

Djeca dolaze iz Donje Lomnice, Čakovca, Petrinje, Zagreba, Velike Gorice, Velikih Zdenaca, Cresa, Korenice, Rijeke, Branjinog Vrha, Donjeg Miholjca, Osijeka, Tenje, Vukovara, Dubrovnika, Grohota na Šolti, Makarske, Splita i Šibenika.

Aktivnostima u okviru MMS-a ostvaruje se pravo djece na sudjelovanje u društvu, u skladu s člankom 12. Konvencije o pravima djeteta, a ujedno se članove priprema i za preuzimanje sve aktivnije uloge u zajednici i kasnije kad budu odrasli građani.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

4.1 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Ured pravobraniteljice za djecu štiti, prati i promiče prava djece nacionalnih manjina. Saznanja o kršenju prava ove djece dobivamo putem pojedinačnih prijava, obilazaka institucija i terena te članaka u novinama. U svrhu promicanja zaštite prava djece nacionalnih manjina poduzimamo opće inicijative - sudjelujemo na stručnim skupovima, objavljujemo članke u medijima i publikacijama, komuniciramo s nadležnim institucijama i tijelima te sudjelujemo u izradi propisa i nacionalnih strategija i programa. Najveći broj prijava i inicijativa u radu Ureda odnosi se na ostvarivanje prava djece pripadnika romske nacionalne manjine. Bavili smo se i ostvarivanjem prava na obrazovanje djece srpske, mađarske i talijanske nacionalne manjine.

Prava djece pripadnika romske nacionalne manjine - Većina prijava i poduzimanja mjera u zaštiti prava djece romske nacionalne manjine odnosila se na obrazovna prava, ostvarivanje roditeljske skrbi i zanemarivanje, ekonomska prava i pravo na zaštitu od nasilja. Bavili smo se i problemom diskriminacije djece temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije.

Najsnažniji primjer kršenja obrazovnih prava djece pripadnika romske nacionalne manjine predškolske dobi **događaj je u Međimurju** u kojem su pripadnici većinskog stanovništva željeli spriječiti djecu u pohađanju predškole. Iz medijskog prikaza saznali smo o netolerantnom i nasilnom ponašanju odraslih koji su poticali segregaciju i diskriminaciju. Upozorili smo na opasnost od diskriminacije. Zatražili smo informacije nadležnih tijela o događaju i poduzetim mjerama u sprečavanju kršenja prava djece i njihove diskriminacije o čemu više govorimo u poglavlju o diskriminaciji. Ovdje ćemo ponovno istaknuti stajalište da je za ostvarivanje većeg stupnja socijalne uključenosti i sprečavanja pojave diskriminacije djece pripadnika romske nacionalne manjine, osim poduzimanja mjera usmjerenih na manjinsku skupinu, nužno i poduzimanje mjera usmjerenih na većinsku populaciju.

Pravo na odgoj i obrazovanje ponekad se naziva i „osnažujućim pravom" jer ostvarivanjem prava na primjereno obrazovanje povećavamo mogućnosti djeci za ostvarivanje i brojnih drugih prava. Kvalitetnim i inkluzivnim obrazovanjem djece pripadnika romske nacionalne manjine stvara se preduvjet za kvalitetniju uključenost u širu društvenu zajednicu i bolji prosperitet. Ujedno ih štitimo i od neprimjernih postupanja odraslih. Više puta do sada upozoravali smo na nužnost uključivanja djece u sustav predškolskog odgoja i obrazovanja kako bi što bolje svladala hrvatski jezik i uz svoje vršnjake usvojila socijalizacijske vještine primjereno dobi. Naglašavajući važnost ranog uključivanja u odgojno-obrazovni proces sa svrhom unapređenja njihovog položaja, Vladi RH i Ministarstvu uprave - jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave uputili smo preporuku o potrebi osiguranja dostatnih sredstava kako bi se omogućilo sufinanciranje i provođenje integriranog modela predškolskog odgoja i obrazovanja djece pripadnika romske nacionalne manjine najmanje dvije godine prije upisa u osnovnu školu.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH u svom očitovanju na preporuku iznio je da postoji svjesnost o problemu niske uključenosti djece pripadnika romske nacionalne manjine u cjelodnevne i petosatne programe dječjih vrtića u integriranim skupinama te da se programi predškole ne provode ujednačeno u svim sredina-

ma. U pogledu financiranja, naveli su kako MZOS i u školskoj 2012./2013. godini osigurava sufinanciranje cijene predškolskog odgoja iz sredstava državnog proračuna, a ostatak se sufinancira iz sredstava lokalnih proračuna, čime je dječji vrtić za pripadnike romske nacionalne manjine besplatan. I u Nacionalnoj strategiji za uključivanje Roma kao važan cilj navedeno je povećanje obuhvata djece pripadnika romske nacionalne manjine predškolskim odgojem i obrazovanjem koji, kao dio cjeline ranog obrazovanja djeteta, pomaže u smanjenju razlika u društvenom podrijetlu i sposobnostima učenja. U Strategiji se mjera uključivanja u predškolsku ustanovu predviđa najmanje u trajanju od dvije godine. Obaviješteni smo da će nositelji ove mjere osigurati sredstva sukladno proračunskim mogućnostima.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

MSPM nas je izvijestio kako podržava aktivnosti usmjerene poboljšanju zaštite prava djece pripadnika romske nacionalne manjine te da će, prilikom izrade novog strateškog dokumenta za djecu, obuhvatiti i aktivnosti za unapređenje položaja ove djece.

U odnosu na preporuku očitovalo se i 13 jedinica lokalne i regionalne samouprave - pet županija i osam gradova i općina. Neke od njih navele su da nemaju pripadnika romske nacionalne manjine na svom području, a ostale su iskazale podršku upućenoj preporuci, kao i da će za njezino ostvarenje iznaći mogućnosti iz sredstava svojih proračuna. Neke jedinice su opisale i druge mjere koje poduzimaju u osnaživanju te pružanju pomoći i podrške romskoj populaciji.

Vlada RH je na sjednici u studenom donijela novi strateški dokument - **Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma za razdoblje 2013. do 2020.** Početkom primjene ove Strategije prestat će se primjenjivati Nacionalni program za Rome iz 2003. i Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. do 2015. koji su međusobno komplementarni i čije mjere se dijelom preklapaju. Prema objašnjenju Vlade RH, provedbena tijela i većina mjera za oba ranija dokumenta su ista. Preporuka većine dionika dokumenata, uključujući i predstavnika romske zajednice bila je objedinjavanje i jasno povezivanje ovih dvaju dokumenata. Strategija je jasno postavila i definirala ciljeve i druge parametre za uspješnu i učinkovitiju provedbu mjera i praćenje rezultata te predstavlja svojevrsnu nadogradnju prethodnih dokumenata, redefinirajući nacionalne prioritete, načine provedbe i poduzimanje posebnih mjera sukladno izmijenjenim društvenim i političkim okolnostima, ostvarenom napretku i daljnjim izazovima u procesu uključivanja i poboljšanja socio-ekonomskog položaja Roma. Usklađena je s međunarodnim dokumentima te uočenim potrebama i izazovima povezanim sa socijalnim uključivanjem Roma na lokalnoj, područnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Osim poboljšanja uvjeta života, poticanja uključivanja u društveni život i procese odlučivanja u zajednici, Strategija je usmjerena i na promjenu stava većinskog stanovništva prema Romima, promičući načela nediskriminacije i desegregacije. Izrada Strategije temeljila se i na Deset zajedničkih temeljnih načela o uključivanju Roma, koja su predstavljena na sastanku Europske platforme za uključivanje Roma održanom 2009. u Pragu. Ova načela usvojilo je Vijeće ministara kao dodatak zaključcima iz 2009. te pozvalo zemlje članice i Europsku komisiju da ih uzmu u obzir pri izradi svojih politika i strateških dokumenata. Načela su prihvaćena i u Hrvatskoj na sjednici radne skupine za praćenje Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005. do 2015.

Vladi RH, Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina uputili smo očitovanje na Strategiju u kojem smo ponovili naša stajališta vezana za zaštitu prava i interesa djece pripadnika romske nacionalne manjine. Osvrnuli smo se na najučestalije i aktualne probleme romske populacije s kojima smo se susretali kao pravobraniteljska institucija, kao što su sklapanje maloljetničkih brakova u romskoj zajednici, koji su realnost unatoč zakonskoj regulativi i akcijskim planovima za njihovo sprečavanje, te problem napuštanja ili neuključenosti u obrazovni proces, koji za sobom povlači socijalnu isključenost i nekonkurentnost na tržištu rada, a s time i siromaštvo. Naveli smo i primjere obrazovne segregacije i suzdržanost institucija u poduzimanju mjera u slučajevima zanemarivanja obrazovnih potreba djeteta od strane roditelja. Uočili smo i sporost, nedovoljnu učinkovitost i nemoć sustava i institucija da na brz i efikasan način zaštite djecu pripadnike romske nacionalne manjine u slučaju roditeljskog zanemarivanja. Poseban problem predstavlja zaštita djece pripadnika romske nacionalne manjine od nasilja vršnjaka, koje je nerijetko nacionalno motivirano te zaštita prava i interesa djece pripadnika romske nacionalne manjine s problemima u ponašanju.

U listopadu 2012. očitovali smo se na **Nacrt Akcijskog plana za provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma do 2020. za razdoblje 2013.-2015.** i predložili niz mjera potrebnih za poboljšanje prava djece, i to:

- u području obrazovanja: osigurati besplatan prijevoz djece u vrtić; uvesti programe učenja hrvatskog jezika za djecu romske manjine koja ga ne govore; podići razinu učinkovitosti intervencija prema roditeljima koji zanemaruju obrazovne potrebe djece i redovitost pohađanja nastave; provoditi edukacije i informiranje drugih

roditelja, djece i djelatnika škole u svrhu podizanja razine tolerancije i senzibilizacije za prihvaćanje integracije i desegregacije romske djece u redovni obrazovni program; skratiti predviđeni rok za ukidanje razrednih odjela koje pohađaju smo učenici pripadnici romske nacionalne manjine do 2015. (predloženi rok je do 2020.); osigurati pomoć škole učenicima strukovnih zanimanja prilikom osiguravanja učeničke prakse

- u području zapošljavanja i gospodarskog života: zaštititi djecu od gospodarskog iskorištavanja, eksploatacije te obavljanja štetnih poslova
- u području zdravstvene zaštite: osmisliti i provoditi edukativne programe i kampanje usmjerene na podizanje svjesnosti romskih roditelja o odgovornosti za zdravlje svoje djece
- u području stanovanja: osigurati dovoljan broj i sigurnost dječjih igrališta u romskim naseljima i sanirati sva potencijalno opasna mjesta po dječju sigurnost i zdravlje
- u području uključivanja romske nacionalne manjine u kulturni i društveni život: poticati medije na stvaranje programa za djecu na jezicima nacionalnih manjina; osnažiti djecu pripadnike romske nacionalne manjine za izražavanje vlastitog mišljena i aktivnog sudjelovanja u aktivnostima zajednice
- u području suzbijanja diskriminacije: kontinuirano educirati neromsku djecu na području prihvaćanja različitosti, tolerancije i nediskriminacije
- u području unapređenja prikupljanja statističkih podataka: provesti analizu stanja na području napuštanja obrazovnog procesa u osnovnoj i srednjoj školi.

Osim u sklopu Nacrta Akcijskog plana, i u očitovanju o *Zakonu* o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji predložili smo da se u sklopu obveze proizvođenja i objavljivanja programa namijenjenih informiranju pripadnika nacionalnih manjina na njihovom jeziku uključe i programi za djecu na jezicima nacionalnih manjina. Ministarstvo kulture uvažilo je ovaj prijedlog i uvrstilo u konačni prijedlog navedenog Zakona koji je potom i donesen u srpnju 2012. Također smo i u Prijedlogu Ugovora između Hrvatske radiotelevizije i Vlade RH za razdoblje od 1. siječnja 2013. do 31. prosinca 2017. predložili da HRT u ovom petogodišnjem periodu proizvede dječje emisije na romskom jeziku koje će biti kvalitetne i privlačne i široj populaciji djece, te da se na to obvežu i Ugovorom. Predložene aktivnosti neposredno se vezuju za čl. 17. Konvencije o pravima djeteta koja kaže da država treba „poticati sredstva javnog priopćavanja na posvećivanje posebne pozornosti jezičnim potrebama djeteta koje pripada manjinskoj ili starosjedilačkoj grupi".

U listopadu 2012. Vlada RH je prihvatila **Izvješće o provođenju Nacionalnog programa za Rome za 2010. - 2011.** Ured je bio nositelj mjere *Praćenje ostvarivanja prava romske djece* u okviru poglavlja *Zaštita obitelji, materinstva i mladeži* te je opisom svojih aktivnosti i poduzetih mjera sudjelovao i u izradi navedenog Izvješća. Veći dio predviđenih mjera ovog dokumenta dugoročnog je karaktera i zahtijeva sustavni i organizirani pristup i u sljedećem razdoblju u kojem će se primjenjivati novi strateški dokument. U opsežnom opisu mjera i aktivnosti ohrabruje napredak koji se odnosi na povećani obuhvat djece romske nacionalnosti odgojem i obrazovanjem na svim razinama. Povećanje stupnja senzibilizacije države te prepoznavanje i definiranje potreba djece pripadnika romske nacionalne manjine ključne su vrijednosti provedenih mjera. Očekujemo da će novi strategijski dokument dodatno osnažiti kvalitetu i učinkovitost pristupa u zaštiti prava i interesa djece pripadnika romske nacionalne manjine.

U svrhu praćenja zaštite prava i interesa djece pripadnika romske nacionalne manjine **obišli smo i dva romska naselja** u Slavoniji - u Bistrincima i Torjancima o čemu više pišemo u poglavlju o obilascima. Mještani ovih naselja suočavaju se s problemima tipičnim za pripadnike romske nacionalne manjine - nepovoljna stambena infrastruktura i izoliranost naselja, nezaposlenost i siromaštvo koji utječu na socijalnu isključenost, nedovoljna dostupnost usluga suvremenog društva. Pozitivna okolnost je da su gotovo sva djeca uključena u neki od oblika odgoja i obrazovanja. Mještani su mišljenja da lokalna zajednica treba iskazivati više razumijevanja, podrške i pomoći u rješavanju njihovih problema.

Prava djece pripadnika srpske nacionalne manjine - Ostvarivanjem prava djece srpske nacionalne manjine bavili smo se prateći školovanje djece u Vukovaru na srpskom jeziku i pismu po modelu A. Zbog još uvijek postojećih nacionalnih tenzija između pripadnika većinskog naroda i srpske nacionalne manjine, o čemu su nam govorila i sama djeca, pitanje odvojenog školovanja djece nerijetko je poprimalo neprimjeren politički kontekst u kojem se gubio iz fokusa interes djece. Stoga, s aspekta najboljeg interesa djece, držimo iznimno vrijednim provedeno longitudinalno istraživanje „Stavovi prema školovanju u Vukovaru", koje na objektivan i znanstveni način daje uvid u problematiku odvojenog školovanja i njegove posljedice na socijalnu integraciju djece. Terenski dio istraživanja proveden je u tri točke, 2001., 2007. i 2011. i obuhvatio je ispitivanje stavova velikog broja učenika, roditelja i nastavnika, pripadnika obje nacionalne skupine, te drugih nacionalnih manjina u Vukovaru.

Rezultati istraživanja te preporuke i implikacije proizišle iz njega objavljeni su i u publikaciji „Škola kao prostor socijalne integracije djece i mladih u Vukovaru". Rezultati su pokazali da su tijekom vremena stavovi prema nekim oblicima školovanja kao i međuetnički stavovi postali pozitivniji, no te promjene su vrlo male, što upućuje na sporu socijalnu obnovu zajednice nakon rata i potrebu ulaganja dodatnog napora kako bi se etničke grupe približile i poboljšale svoje odnose. Istraživanje je također pokazalo da su stavovi i ponašanja roditelja pozitivniji od onih kod djece, jer roditelji posjeduju socijalni kapital koji počiva na iskustvu ranije integrirane zajednice i zajedničkog života, koji djeca nemaju. Istraživanje otvara i pitanje uloge podijeljenog školovanja većinske i manjinske djece u njihovoj socijalizaciji i socijalnoj integraciji, budući da su rezultati pokazali da postojeći način školovanja ne pridonosi socijalnoj integraciji djece. Škola je u istraživanju prepoznata kao prostor u kojem je putem praktičnih aktivnosti moguće učiti i inicirati promjenu međuetničkih odnosa, pod uvjetom da djeca imaju mogućnost ove odnose održavati i izvan škole. Rezultati upućuju na to da se škola, ne dovodeći u pitanje manjinska prava na posebne oblike obrazovanja, može iskoristiti kao prostor za socijalnu integraciju mladih.

Tijekom 2012. nastavili smo pratiti rad na ostvarivanju projekta *Nova škola* udruge **Nansen dijalog centar iz Osijeka**. Djelovanje škole zamišljeno je na način da većinska i sve manjinske grupe djece u Vukovaru razvijaju vlastiti identitet u ozračju raznolikosti i tolerancije u istinskoj interakciji unutar zajedničke interkulturalne sredine. Projekt je prepoznat kao primjer dobre prakse u Nacionalnom planu aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine te dobio podršku državnih i lokalnih tijela. U rujnu 2012. održan je sastanak predsjednika RH s predstavnicima osječkog Nansen dijalog centra i norveškog projekta *Nansen Humanistic Academy*, MZOS-a, grada Vukovara, Zajedničkog vijeća općina i Ureda pravobraniteljice za djecu. Potvrđena je spremnost za implementaciju programa već od iduće školske godine. Zajednički stav sudionika bio je kako svaka obrazovna inicijativa mora voditi računa o najboljem interesu djeteta te biti donesena suradnički, uz sudjelovanje manjine i većine i prema formuli po kojoj bi bilo moguće izbalansirati njegovanje vlastitog nacionalnog identiteta i socijalnu integraciju. Međutim, prema podacima iz medija iz veljače ove godine, unatoč iskazanim interesima roditelja i podršci više tijela i institucija, u lokalnoj zajednici zasad nema spremnosti za osnivanje *Nove škole*.

Prava djece pripadnika mađarske nacionalne manjine - Praćenje zaštite djece pripadnika mađarske nacionalne manjine ostvarili smo putem obilaska Prosvjetno kulturnog centra Mađara u RH u Osijeku, o čemu detaljnije pišemo u poglavlju o obilascima. Uvidom u prostorne i kadrovske uvjete odvijanja odgoja i obrazovanja u vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi, koje djeluju u ovoj instituciji, uvjerili smo se u kvalitetnu i primjerenu zaštitu manjinskih prava djece pripadnika mađarske nacionalne manjine.

Prava djece pripadnika talijanske nacionalne manjine - U protekloj godini obišli smo i talijansku srednju školu Leonardo da Vinci u Bujama, o čemu detaljnije pišemo u poglavlju o obilascima. Djeca se ovdje obrazuju u više programa i za više zanimanja, a cjelokupna nastava se odvija na talijanskom jeziku. U školu se ne upisuju samo učenici koji su završili osnovnu školu na talijanskom jeziku, već i djeca iz hrvatskih osnovnih škola. Rad škole financijski pomažu Talijanska unija i Ministarstvo vanjskih poslova Republike Italije, što znatno utječe na kvalitetu uvjeta odvijanja teorijske i praktične nastave za strukovna zanimanja. Putem razmjene učenika škola surađuje s talijanskim gradovima i njihovim školama.

4.2 PRAVA DJECE S PROBLEMIMA U PONAŠANJU

U protekloj godini, temeljem pojedinačnih prijava, Ured je postupao u 50 predmeta zaštite prava i interesa djece s problemima u ponašanju kojima je obuhvaćeno 52 djece - 45 dječaka i 7 djevojčica. Od toga je za sedmero djece, po mišljenju stručnjaka, uzročnost bila u organskoj podlozi, a za 12 djece u prijavama je iskazana dijagnoza ADHD. Prijave su se odnosile na kršenja prava ove djece u obitelji, susjedstvu, vršnjačkim skupinama, u školi, na mjestima provođenja slobodnog vremena, kao i u institucijama socijalne skrbi, policije i pravosuđa. Obuhvaćen je cijeli kontinuum ove pojave, od rizičnog ponašanja i početnih teškoća, do najsloženijih oblika poremećaja u ponašanju, uključujući i izvršenje kaznenih djela. O pravosudno-zaštitnim pravima djece u sukobu sa zakonom govorimo u zasebnom poglavlju. Putem inicijativa i sudjelovanja bavili smo se i prevencijom ove pojave na svim razinama i djecom koja odrastaju u uvjetima pojačanog rizika. Najčešće su se obraćali roditelji djece s problemima u ponašanju i djece koja trpe zbog njihovog ponašanja, zatim djelatnici institucija, susjedi, a najrjeđe sama djeca. Neke prijave bile su anonimne.

U školi

Najveći broj prijava i ove godine odnosio se na **odgojno-obrazovne institucije**. Roditelji djece s problemima u ponašanju obraćaju nam se zato što su nezadovoljni postupanjem djelatnika prema djetetu, navodeći kako oni ne razumiju djetetove probleme i ne pružaju mu adekvatnu pomoć. Pritužbe se odnose i na neprofesionalnu i neetičnu komunikaciju nastavnika s djecom, koju ponekad neprovjereno i olako optužuju za kršenje pravila, zbog čega se ona osjećaju posebno izložena i etiketirana kao „dežurni krivci". Iz prijava saznajemo i za djecu prema kojoj nisu poduzimane zakonom propisane mjere o preispitivanju primjerenijeg oblika školovanja niti pedagoška mjera produženog stručnog postupka, iako djeca više godina iskazuju probleme u ponašanju i krše pravila škole. Saznajemo i o nerealno velikom broju djece kojoj je dijagnosticiran ADHD, što je ponekad učinjeno i na zahtjev roditelja. Stječemo dojam da ovu dijagnozu često olako dobivaju i djeca koja nisu primjereno odgojno usmjeravana niti disciplinirana u obitelji, jer „bolest" djeteta umanjuje osjećaj odgovornosti roditelja za odgojni neuspjeh.

Obraćali su nam se i djelatnici škole zbog problema u ponašanju djeteta kao posljedice organskih teškoća. U jednom je takvom slučaju dijete, koje ima dijagnozu iz autističnog spektra, iskazivalo izrazito nasilno ponašanje, a njegova je majka odbijala suradnju u provođenju postupka razvrstavanja radi određivanja primjerenog oblika školovanja djeteta. Škole u svojim obraćanjima u pravilu izražavaju nemoć i ogorčenost zato što se moraju baviti ovom djecom koja ometaju nastavu i normalno odvijanje obrazovnog procesa, pozivajući se na zaštitu prava i interesa drugih učenika. Pritom nam često ne daju ni osnovne podatke o djetetu potrebne za poduzimanje mjera temeljem naših ovlasti, niti informaciju o tome što su poduzeli kako bi riješili problem i pomogli djetetu. U opisu ponašanja i osobnosti djeteta fokusirani su na negativne i ometajuće značajke, zanemarujući djetetove pozitivne osobine i jake strane na koje se tretman može osloniti. Djelatnici škole nerijetko traže konkretnu „uputu", gotove recepte i jednokratna rješenja, ne doživljavajući odgoj djeteta s problemima kao dugotrajni proces korekcije, u kojem nema jednostavnog i brzog rješenja i u kojem škola neizostavno ima svoje mjesto.

Zbog ponekad snažno ometajućeg ponašanja djeteta koje ne reagira na uobičajene školske odgojne metode, nerijetko im je cilj „riješiti" se djeteta, bilo prebacivanjem u drugu školu, bilo nekim drugim mjerama, u čemu ponekad traže našu pomoć i podršku. Tako nam se obratila majka dječaka s problemima u ponašanju koji je navršio 15 godina, za kojeg je škola utvrdila da više nije školski obveznik i da gubi pravo na redovni završetak preostalog osmog razreda te je upućen u školu za obrazovanje odraslih. Majci smo objasnili da prema važećim propisima nema zapreka da se djetetu omogući dovršetak osnovnog obrazovanja u istoj školi, ukoliko je to u njegovom interesu. Saznajemo i da neke škole odbijaju primiti takvo dijete prilikom premještaja. Nažalost, rijetko se traži pomoć u iznalaženju i kreiranju učinkovitijih mjera i intervencija koje se mogu poduzeti u istoj školi i razredu za socijalizaciju djeteta u normalne obrazovne i životne uvjete.

Držimo da odgojno-obrazovni sustav, posebice u osnovnoj školi, kod svih svojih djelatnika nužno mora promijeniti percepciju ove djece kao čimbenika koji „ometa" njihov rad i kojeg se treba „riješiti". Naime, koliko god otežavala rad, i ta su djeca učenici koji imaju pravo na inkluzivno obrazovanje, a upravo zbog teškoća, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, država im jamči posebnu i dodatnu skrb, pomoć i zaštitu. Promjena pristupa značila bi: gledati ovu djecu kroz teškoće koje imaju, a ne kroz teškoće koje stvaraju. Ova djeca zbog raznih razloga, nerijetko roditeljskih propusta, od rane dobi ne dobivaju dovoljno usmjeravanja i socijalizacije koja bi ih prilagodila odgojnim i obrazovnim zahtjevima primjerenim za njihovu dob. Nerijetko već u vrtiću iskazuju neprilagođeno ponašanje i zapravo bi već tada trebalo započeti s preventivnim i ranim intervencijama. Škola bi za djecu u riziku morala postati zaštitni faktor i mjesto korekcije, tim snažnije što su roditeljske kompetencije slabije. Dijete ne može naučiti i razviti socijalne vještine u umjetnoj i izoliranoj sredini, već jedino u društvu svojih vršnjaka urednog ponašanja i uz pomoć i poticaj dobronamjernih odraslih osoba u školi koje će ga bodriti u tom procesu. Upravo škola, kao institucija koja obuhvaća svu djecu tijekom niza godina, mjesto je najvećeg preventivnog i korektivnog potencijala u slučaju potrebe za ranim intervencijama.

Nažalost, škole se nerijetko ovom djecom počinju baviti tek kad ona znatnije ometaju druge i odgojno-obrazovni proces, zanemarujući ranije ponašajne signale koje dijete šalje ili njegove teške i rizične obiteljske uvjete u kojima odrasta. Zaboravljaju da škola nije mjesto samo za dobro odgojenu, pristojnu i poslušnu djecu koja surađuju i poštuju pravila, već je ona dužna osigurati uvjete za obrazovanje i onih koji su drukčiji. To uključuje i stvaranje atmosfere prihvaćanja i razumijevanja i za dijete koje iskazuje probleme u ponašanju, tim prije što za njihov nastanak dijete zasigurno nije samo i jedino odgovorno. Važno je i prepoznati trenutak u kojem se škola s ovim zadatkom više ne može samostalno nositi, kad posebne potrebe djeteta nadilaze mogućnosti škole. Tada je nužno uključiti i

druge sustave te s njima tijesno surađivati u djetetovom interesu. Pri tome je ključna procjena trenutka, koji ne smije doći ni prerano ni prekasno za dijete. To znači da je škola prije uključivanja drugih sustava dužna iskoristiti sve svoje resurse, ali isto tako ne oklijevati ako su dodatni oblici pomoći djetetu i njegovoj obitelji nužni, budući da zakašnjelost intervencija za ovu djecu ima veliku cijenu. Na suradnju, koordinaciju, zajedničko planiranje mjera i razmjenu informacija u zaštiti djece s problemima u ponašanju, sve sustave u državi, pa i školu, obvezuje i Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih te niz drugih propisa i protokola. Često na to upućujemo institucije te im preporučujemo i zajedničke sastanke na kojima će se dogovarati i planirati intervencije u zaštiti prava i interesa pojedinog djeteta.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

U zadnje vrijeme prosvjetni djelatnici okupljeni oko svojih udruga predlažu izmjene pedagoških mjera na način da se školi omogući **suspenzija učenika** koji teško krše pravila škole i značajno ometaju rad i sigurnost drugih učenika. Slažemo se da su školi potrebne učinkovitije intervencije i unapređenje cjelokupnog sustava rada s djecom s problemima u ponašanju, jer problemi u ponašanju, uključujući i pojave nasilja s kojim se škole danas suočavaju, dokaz su neučinkovitosti i zakazivanja sustava prevencije i ranih intervencija. Slažemo se i s nastavnicima i s roditeljima druge djece koji zahtijevaju da se u školi omogući sigurno i stabilno okruženje za svu djecu, budući da neka djeca ondje trpe dugotrajno nasilje. Nerijetko iz obraćanja djece koja trpe nasilje i njihovih roditelja saznajemo o nedovoljnoj osjetljivosti škole za patnje djeteta te o neprepoznavanju težine i ozbiljnosti zlostavljajućeg ponašanja koje se dugo drži nestašlucima i uobičajenim razvojnim vršnjačkim sukobima. Najčešće se reakcija škole odgađa sve dok to ponašanje ne počne ometati i same nastavnike i odvijanje nastave, a tada se pojavljuje potreba za suspenzijom učenika. Svakako je potrebno da učenici snose posljedice za svoje neprihvatljivo ponašanje, budući da je suočavanje s posljedicama alat za socijalno učenje i sazrijevanje. Pri tome podsjećamo da posljedice ne moraju imati isključivo represivni karakter i da su učinkovitije one „popravljajućeg" karaktera, koje vode napretku u socijalnom učenju i promjenama ponašanja. Činjenica je i da su pedagoške mjere iz Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi za ovu djecu nerijetko potpuno neučinkovite zato što su ih potrebe ove djece „prerasle". Ova djeca traže snažnije, stručnije i trajnije intervencije od pukog jednokratnog sankcioniranja od strane autoriteta, kojeg ionako ne uvažavaju. Jasno je da u nekim situacijama postoji potreba da se učinkovitije zaštite druga djeca u razredu, što je moguće učiniti „sklanjanjem" učenika koji ometa. No, držimo da bi suspenzija, ukoliko nije kombinirana s drugim mjerama pomoći i mogućnosti socijalnog učenja, bila samo trenutačno „gašenje požara", bez rješavanja stvarnog uzroka problema. Sasvim je izvjesno da bi se povratkom učenika u školske klupe problem ponovo pojavio, možda čak i u snažnijem obliku. Izvjesno je da će se pojaviti i drugo takvo dijete koje će trebati „odstraniti", kao i da će ta djeca iskazivati probleme i izvan škole, ukoliko se ne poduzmu i druge mjere te sustavni pristup rješavanju problema. Suspenzija učenika bila bi korisna kao zaštita drugih učenika i kratkotrajna intenzivna intervencija te kao „šok terapija", samo ako bi se paralelno s njom primijenile mjere pomoći i tretmana koje vode djetetovom napretku u ponašanju te stvaranju uvjeta za povratak u prirodnu vršnjačku socijalizacijsku sredinu, kao što je razred. Da bi suspenzija donijela dugoročne koristi svima, nužno je unapređenje cjelokupnog sustava pristupa i pomoći ovoj djeci, što uključuje niz drugih intervencija škole, po potrebi i drugih službi i servisa koje će ih pratiti, za što su nužni novi i bogatiji resursi - kadrovski, stručni i materijalni. Škola bi morala imati sustav detekcije i praćenja obitelji u riziku, sustav ranih intervencija te savjetovanje i učenje djeteta novim socijalnim vještinama. Škole kao mjesta prevencije u nekim razvijenijim zemljama upravo to čine. No, mogu li to organizirati naše škole od kojih neke nemaju niti psihologa?

Pukim udaljavanjem učenika, bez jasnog plana i sustavnih mjera pomoću kojih će se nositi s učeničkim problemima u ponašanju, škole neće postići čak niti očekivanu trajniju zaštitu druge djece i nastavnika od nasilnog ponašanja, jer će se dijete vratiti ili prijeći u drugu školu. No, time se ujedno poručuje da su ova djeca odgovornost nekog drugog, najčešće sustava socijalne skrbi. S druge strane, neuspješno školovanje i osjećaj odbačenosti predstavljaju visoki rizik i podlogu za nadogradnju daljnjih poremećaja. Razgovori s djecom sa složenim poremećajima u ponašanju, smještenom u institucije, pokazuju da sva ona imaju vrlo loša i frustrirajuća iskustva sa školom, jer su se ondje osjećala odbačenom i neprihvaćenom zbog svojeg neprimjerenog ponašanja, koje često sama, bez pomoći odraslih i stručnjaka, nisu znala ni mogla promijeniti. Brojna istraživanja potvrđuju vezu između neuspjeha i nemogućnosti afirmacije u školi i pojave drugih, težih problema u ponašanju. To govori o školi kao snažnom rizičnom čimbeniku u etiologiji problema. Smatramo da škola mora postati **zaštitni čimbenik** za djecu s problemima u ponašanju, čak i onda kad njihovo ponašanje držimo posljedicom „neodgojenosti" i prevelikog roditeljskog zaštićivanja.

O neučinkovitosti uobičajenih i zakonom propisanih pedagoških mjera kad je riječ o djeci s naglašenijim problemima u ponašanju svjedoče i teškoće u provođenju **pedagoške mjere odgojno-obrazovnog tretmana produženog**

stručnog postupka, koju mnogi prosvjetni djelatnici smatraju promašenom zbog prevelike birokratiziranosti i neučinkovitosti za samo dijete. Ova mjera zasigurno ima svoje mjesto u sustavu pedagoških mjera, budući da je osmišljena kao jedina trajnija intervencija pomoći djetetu, međutim, nužno ju je unaprijediti, jer zasad nije dovoljno učinkovita. Stoga smo prije dvije godine preporučili AZOO-u i MZOS-u da se ova mjera bolje stručno osmisli i proširi alternativnim i restitutivnim intervencijama te prilagodi potrebama svakog pojedinog djeteta. Nažalost, nikakve izmjene još nisu uvedene, a prema dostupnim saznanjima, ova pedagoška mjera i dalje znatno opterećuje djelatnike škole, a bez stvarnog učinka za dijete.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog suslava zaštite prava djece

Škola je najbolje mjesto za rano otkrivanje djece s problemima u ponašanju i rane intervencije, budući da obuhvaća svu djecu koja u njoj provode velik dio dana. Kao pozitivne primjere **prevencijske prakse i ranih intervencija** u školi navodimo grupne programe Malih kreativnih socijalizacijskih skupina i Produženog stručnog tretmana - dnevnog boravka za djecu u riziku, koji se provode u nekim školama. Oba programa provode se u školi, kao prirodnoj sredini u kojoj djeca provode najveći dio dana uz stručno vođenje. Programi se provode uz podršku i suradnju sustava socijalne skrbi, a rane intervencije usmjerene su prema djeci u riziku i s početnim oblicima problema u ponašanju. Učinci ovih programa dokazani su i evaluacijom. U primjere dobre prakse ubrajamo i UNICEF-ove programe za čiji je nastavak i trajnu implementaciju nužna podrška države. U školama se provode i drugi vrijedni prevencijski programi, posebice usmjereni na prevenciju vršnjačkog nasilja, no informacije o njima nisu sistematizirane, objedinjene i dostupne zainteresiranima. Neki programi koji se provode nisu ni evaluirani tako da nema dokaza o njihovoj korisnosti po djecu, a samim time niti o isplativosti na razini sustava. Pravobraniteljica za djecu je u više navrata preporučila objedinjavanje prevencijskih programa koji se provode u školama i njihovu obveznu evaluaciju, kao i uvođenje programa koji su potvrdili svoju uspješnost.

U vezi s percepcijom **nasilnih oblika ponašanja** djece u školi, pojačanim i zastrašujućim medijskim prikazima o njihovom enormnom porastu, podsjećamo da su suvremeno društvo, ali i sama djeca, zahvaljujući edukacijama i osnaživanju postali puno osjetljiviji na nasilje među djecom. Prije samo dvadesetak godina velik dio ponašanja kojim se danas bavimo i koja se iznose u statistikama državnih tijela ne bi bio prepoznat kao vršnjačko nasilje, niti bi djeca i roditelji bili dovoljno educirani i osnaženi za njihovo prijavljivanje. Ova promjena u percepciji ohrabruje, jer povećana osjetljivost i svjesnost stvaraju potrebu za kreiranjem učinkovitijih intervencija društva na sprečavanju i suzbijanju nasilja.

Zbog čestih upita o vršnjačkom nasilju u školama upućenih našem Uredu, školama smo, osim redovitih zakonskih i stručnih mjera, preporučivali i preispitivanje uvođenja postupaka vršnjačke ili druge medijacije između učenika u sukobu. Neke škole uvele su ovu vrijednu intervenciju, čija je vrijednost u razvijanju odgovornosti za neprihvatljivo ponašanje bez kažnjavanja, u stjecanju uvida u perspektivu žrtve i pružanju mogućnosti za „popravak" učinjenog, što dovodi do socijalnog učenja i uspostave narušenog socijalnog mira. Zbog ovih karakteristika metoda donosi korist objema stranama u sukobu, ali i cijeloj zajednici, u ovom slučaju školi. No, medijacija traži edukaciju odraslih za ovu metodu, kao i edukaciju, vođenje i mentoriranje djece u osposobljavanju za vršnjačke medijatore. Kako neke organizacije civilnog društva imaju kvalitetne edukacije iz ovog područja, uputili smo škole na korištenje njihovih usluga, u suglasnosti s MZOS-om.

Dio teškoća tijekom obrazovnog procesa svojoj, ali i drugoj djeci i roditeljima te djelatnicima škole, stvaraju **nekritični i subjektivni roditelji,** koji svojim popustljivim odgojnim stilom uzrokuju poremećaje u ponašanju djeteta i time krše njegovo pravo da bude pravilno odgajano, socijalizirano i disciplinirano. Iz više obraćanja djelatnika škole saznajemo o roditeljima koji optužuju drugu djecu i djelatnike škole za ponašanje svojeg djeteta, ne prihvaćaju procjene i mišljenje nastavnika ni njihove savjete i ne surađuju u interesu djeteta. Odbijaju i vrlo konkretne upute za upućivanje djeteta stručnjaku, određivanje primjerenog oblika školovanja ili primjenu određenih odgojnih metoda. U takvim slučajevima školi preporučamo obraćanje nadležnom centru za socijalnu skrb kako bi se ispitalo moguće zanemarivanje djetetovih potreba i najboljeg interesa od strane roditelja. Zaprimili smo i nekoliko prijava i traženja pomoći u situacijama neprimjerenog ponašanja roditelja, koje ponekad prelazi u verbalno i fizičko nasilje u prostoru škole, prema nastavnicima, drugim učenicima i njihovim roditeljima. U takvim slučajevima upozoravamo ravnatelje na njihovu odgovornost u održavanju primjerenog okruženja bez nasilja u prostoru škole te ako je potrebno, uključivanje i drugih službi radi ostvarivanja cilja. Pri tome naglašavamo da zaštita interesa djece ima prioritet nad interesima odraslih, bilo da su u pitanju roditelji ili nastavnici. Držimo da su nesnalaženje i iskazana bespomoćnost posljedica nedovoljnog poznavanja uloga i odgovornosti u obavljanju dužnosti te postupaka koje treba poduzeti u ovakvim situacijama, uključujući i traženje podrške drugih sustava, poput socijalne skrbi i policije, posebice kada je riječ o nasilnim roditeljima.

U obitelji

O djeci s problemima u ponašanju nerijetko saznajemo u kontekstu prijava **neučinkovite obiteljskopravne** zaštite gdje, zbog sporosti ili nepoduzimanja mjera, djeca godinama odrastaju u nefunkcionalnim obiteljima, često uz roditelje koji su potpuno odgojno nekompetentni te ih zanemaruju ili zlostavljaju. Tako smo doznali za dijete koje je već u nižim razredima osnovne škole iskazivalo niz problema u ponašanju, uključujući i vrlo nasilne oblike ponašanja prema vršnjacima, a kasnije i prema nastavnicima. Iz izvješća nadležne socijalne službe doznajemo da je, na njihov prijedlog, još prije dvije godine na sudu pokrenut postupak za oduzimanje prava roditeljima da žive sa svojim djetetom, budući da su ugrožavali njegovu dobrobit. Postupak nije okončan, sudac je na odgođenim ročištima roditeljima u više navrata davao „novu priliku" štiteći njihove interese pritom zanemarujući interese djeteta, unatoč tome što su roditelji odbijali suradnju sa školom i s centrom za socijalnu skrb u okviru mjere nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi. Zbog daljnje izloženosti negativnim odgojnim utjecajima roditelja, poremećaji u ponašanju djeteta ozbiljno su uznapredovali.

Za dijete u razvoju i formiranje njegove osobnosti, odgođena i zakašnjela reakcija najčešće je zapravo propuštena mogućnost za spas djeteta i njegovog mentalnog zdravlja. Stječemo dojam da u slučajevima obiteljskopravne zaštite, u kojima roditelji pružaju snažan otpor i ne surađuju ili su čak i nasilni, institucije nerijetko idu linijom manjeg otpora i čekaju da poremećaji u ponašanju do te mjere uznapreduju da se mora uključiti kazneni sud za mladež svojim mjerama koje imaju veću „težinu". Pri tome se zanemaruje činjenica da je dijete s učvršćenim i složenim poremećajima u ponašanju puno teže „vratiti na pravi put".

Pojedine prijave odnosile su se na djecu koja su odrastala u obiteljima u kojima su očevi bili višegodišnji počinitelji raznih oblika **obiteljskog nasilja,** više puta osuđivani zbog kaznenih djela i prekršaja na štetu djece i supruge, koji su i dalje živjeli s njima. Trajno izložena izravnom i neizravnom nasilju, djeca su iskazivala različite poremećaje u ponašanju te su s vremenom i sama postala nasilna prema članovima svoje obitelji zbog čega su se i prema njima vodili kazneni i prekršajni postupci. Bilo je slučajeva u kojima je majkama zbog nasilja i zanemarivanja oduzeto pravo da žive s djecom, ali se odluke suda nisu mogla provesti te su djeca ostala u neprimjerenim uvjetima koji su samo pogoršavali njihove probleme u ponašanju. I u ovim primjerima djecu se bržim i odlučnijim poduzimanjem učinkovitijih mjera već na početku trebalo zaštititi od patnje i propadanja u vlastitim obiteljima, ali to je propušteno.
Susreli smo se i s primjerom vrlo dvojbenog **posvojenja djeteta s problemima u ponašanju**, koje je u dobi od 11 godina, posvojila žena starije životne dobi (63 godine) koja do tada nije imala nikakvog iskustva u odgoju djece. Iako je jedan CZSS u obradi potencijalne posvojiteljice iskazao dvojbe u pogledu njezinih roditeljskih potencijala, drugi CZSS odobrio je njegovo posvojenje, premda je dijete procijenjeno odgojno zahtjevnim. Problemi su se pojavili već na samom početku zajedničkog života i u međuvremenu se intenzivirali. Nakon dvije godine propuštenog vremena za dijete, pokrenut je postupak lišavanja prava na roditeljsku skrb.

Kad govorimo o zakazivanju sustava obiteljskopravne zaštite u prevenciji problema u ponašanju djece, moramo se osvrnuti i na **problem konfliktnih razvoda brakova**, koji predstavljaju visoki rizik za pojavu emocionalnih i ponašajnih teškoća djeteta. Sukobi, međusobna optuživanja, pokretanje postupaka na sudovima, traženje lojalnosti djeteta, zahtjev da „odabere stranu" i „indoktrinacija" protiv drugog roditelja, samo su neka ponašanja kojima su izložena ova djeca, koja ponekad uslijed toga razviju prave poremećaje u ponašanju. Smatramo da su institucije u takvim situacijama mogle i trebale odlučnijim i žurnijim mjerama prema neodgovornim roditeljima učinkovitije zaštititi djecu i spriječiti njihove patnje.

Susrećemo se i s problemima **djece pripadnika romske nacionalne manjine** koja odrastaju u izrazito nepovoljnom okruženju, često zanemarivana, koja uslijed toga vrlo rano razviju brojne poremećaje u ponašanju. Nakon što bi se godinama propuštalo poduzeti učinkovite mjere u njihovim obiteljima, društvo bi reagiralo tek kada bi problemi djeteta postali toliko izraženi da znatno smetaju drugima. Djecu se, tad već s vrlo ozbiljnim teškoćama, upućuje u odgojne ustanove, a one ih zbog složenosti njihovih problema odbijaju primiti. Kada se dijete i smjesti u odgojnu ustanovu, ono tad najčešće više nije dostupno odgojnim utjecajima - zbog starije dobi, ali i sklonosti bježanju i skitnji. Prijavljen nam je slučaj djeteta koje je prije navršene 14. godine, dok još nije bilo kazneno odgovorno, počinilo više stotina imovinskih kaznenih djela u svojoj okolici. Lokalno stanovništvo angažiralo je medije zbog „nemoći društva" da izađe na kraj s tim djetetom. Zbog recidivirajućeg i upornog kriminalnog ponašanja te radi sprečavanja daljnjeg činjenja kaznenih djela, dijete je poslano u pritvor čim je navršilo 14 godina. Rezultat je to izostanka učinkovitih intervencija i mjera obiteljskopravne zaštite, čijim se pravodobnim poduzimanjem ovakav epilog mogao izbjeći.

U dječjem i odgojnom domu

Obraćaju nam se i djelatnici **domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi** zbog pojedine djece čiji problemi u ponašanju svojom težinom nadilaze njihove tretmanske mogućnosti, remete normalno funkcioniranje ustanove i ugrožavaju drugu djecu. Oni se najčešće žale na sporost nadležnog CZSS-a u situacijama kad je ovu djecu potrebno premjestiti u ustanovu za djecu s poremećajima u ponašanju. Ova djeca često bježe iz doma i odaju se skitnji te su tada posebno ugrožena, izložena nepovoljnim utjecajima, nerijetko i kaznenim djelima na njihovu štetu od strane odraslih osoba, ponekad i s tragičnim ishodom.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Najčešći razlog zbog kojeg nam se obraćaju djelatnici sustava socijalne skrbi, uglavnom iz CZSS-a i odgojnih ustanova, jest nemogućnost **smještaja djeteta u dom za djecu s poremećajima u ponašanju** i „težina" ponašanja djece koja su već na smještaju. Ponašanje pojedine djece toliko je složeno da ih ustanove odbijaju primiti, opravdavajući se kako ne raspolažu primjerenim kapacitetima i resursima za njihove potrebe. U praviłu su to djeca s dugogodišnjim teškoćama, koja su teško dostupna za odgojne utjecaje, sklona bježanju te u potrebi za vrlo snažnom odgojnom strukturom i intenzivnim tretmanom kakav se provodi u zatvorenim uvjetima. Na ostvarivanje odluke o smještaju ponekad se čeka više mjeseci, a budući da dijete za to vrijeme nije obuhvaćeno gotovo nikakvim intervencijama, njegovi se problemi intenziviraju što često vodi i činjenju kaznenih djela.

U nekim domovima za posebno složene poremećaje u ponašanju postoje grupe takozvanog intenzivnog tretmana, no najčešće za djecu do 14 godina. Teškoće se javljaju s djecom iznad 14 godina, od kojih neki izvršavaju odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu temeljem Zakona o sudovima za mladež. Držimo da rješavanju potreba „intenzivnog tretmana" treba pristupiti sistematično te da njegove kapacitete treba osnažiti i prostorno, i materijalno, i u pogledu tretmanskih mogućnosti. Djelatnici domova nerijetko navode i potrebu za još jednom „karikom u lancu" u diferenciranju ustanova za ovu djecu, između odgojnih domova i odgojnih zavoda, koja bi ponudila čvršću odgojnu strukturu i pojačan tretman, s mogućnošću većeg stupnja nadzora. U prilog ovome govore i podaci MUP-a za 2012. godinu o 798 udaljavanja djece iz odgojnih domova, od čega se trećina odnosi na nevraćanje s dopusta. Za vrijeme bijega štićenici su počinili devet kaznenih djela, no tamna brojka je vjerojatno i veća. Posebno je zabrinjavajuća situacija s djevojčicama, koje često iskazuju niz poremećaja u ponašanju, uključujući bježanje i skitnju te promiskuitetno ponašanje, ali ne čine kaznena djela zbog kojih bi ih se moglo uputiti u instituciju zatvorenog tipa u sustavu pravosuđa. Ova djeca svojim nasilničkim ponašanjem često ugrožavaju prava i interese druge djece i odgajatelja u domu.

Jedna od skupina djece čija se prava i interesi najviše krše su **djeca s poremećajima u ponašanju u kombinaciji s teškoćama mentalnog zdravlja,** koja su najčešće smještena u odgojne ustanove. Za ovu djecu godinama ne postoje primjereni resursi ni u sustavu socijalne skrbi ni u sustavu zdravstva. Njihovim teškoćama pristupa se metodom „gašenja požara" što uključuje neuspješne tretmane u odgojnoj ustanovi i višemjesečne boravke na odjelima psihijatrije, još dugo nakon što su prestale indikacije za njihovim stacionarnim liječenjem. Ovu se djecu poput „vrućeg krumpira" prebacuje iz institucije u instituciju, jer država nema sustavnog rješenja koje bi bilo u njihovom interesu. Liječnici im često ordiniraju snažne medikamentozne terapije, koje smiruju njihove ponašajne simptome, ali ne „liječe" uzroke problema, koji su najčešće u potpuno i trajno disfunkcionalnom obiteljskom okruženju. Tako terapija nerijetko ostaje samo simptomatska, iako je riječ o djeci u razvojnoj fazi s kojom treba pojačano odgojno i psihoterapijski raditi. O neriješenom problemu tretmana ove djece, koja nerijetko kao odrasle osobe završavaju u kaznenim ustanovama ili na odjelima forenzične psihijatrije, više puta smo upozoravali nadležna tijela. I u 2012. godini uputili smo preporuku MSPM-u i Ministarstvu zdravlja (MZ) za žurnim poduzimanjem mjera za zaštitu prava i interesa ove djece. Kao moguće rješenje predložili smo ustroj posebnog odjela za ovu djecu u nekoj od odgojnih ustanova koji bi bio u zajedničkoj nadležnosti socijalne skrbi i zdravstva, u mjestu gdje je dostupna i mreža drugih intervencija različitih subjekata. Odgovor do trenutka pisanja ovog izvješća nismo dobili.

U protekloj godini jedna odgojna ustanova izvijestila nas je da Zavod za molekularnu medicinu „Ruđer Bošković", u suradnji sa Psihijatrijskom bolnicom za djecu i mladež Zagreb, planira provoditi istraživanje „Molekularna podloga i liječenje psihijatrijskih i stresom izazvanih poremećaja" na uzorku odgajanika doma - djece i mladih s poremećajima u ponašanju. Iskazali smo zabrinutost zbog određenih navoda, nedorečenosti i nejasnoća o samom istraživanju i uzorku. Stoga smo navedenoj ustanovi preporučili da od Odsjeka za poremećaje u ponašanju ERF-a i Nacionalnog etičkog povjerenstva za istraživanja s djecom (savjetodavno tijelo Vijeća za djecu) zatraži stručnoznanstvene recenzije istraživanja i procjenu njegove korisnosti za populaciju djece s poremećajima u ponašanju. O istraživanju i svojoj preporuci izvijestili smo MSPM, Odsjek za poremećaje u ponašanju ERF-a i Općinski kazneni

sud u Zagrebu, Odjel za mladež. ERF nas je izvijestio kako nema saznanja o navedenom istraživanju, da su suglasni s potrebom nužne stručno-znanstvene recenzije od strane stručnjaka afirmiranih u području problema u ponašanju djece i mladih te su ponudili svoju suradnju. Općinski sud u Zagrebu nas je izvijestio da se, prema njihovim saznanjima, navedeno istraživanje već provodi u drugom odgojnom domu te traže postupanje temeljem naših ovlasti. O svemu smo ponovno izvijestili MSPM, uputili navedene preporuke vezane za istraživanje, zatražili izvješće o svim okolnostima te o tome da li se istraživanje provodilo u nekom od odgojnih domova u sustavu socijalne skrbi. Do trenutka pisanja izvješća nismo dobili odgovor.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Domovi za djecu s poremećajima u ponašanju, kao dio mreže domova socijalne skrbi, ulaze u Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova do 2016. koju provodi MSPM. Plan uključuje smanjenje kapaciteta institucionalne skrbi i zamjenu izvaninstitucijskim oblicima smještaja. Najavljeno je provođenje mjera usmjerenih na prevenciju upućivanja djece u institucije, odnosno pojačani rad s rizičnim obiteljima i rad na pripremi prihvata djeteta nakon povratka iz ustanove, kao i edukacije stručnjaka u sustavu socijalne skrbi. Očekuje se i razvoj mreže izvaninstitucijskih usluga u zajednici te drugih oblika smještaja, poput udomiteljstva ili smještaja u manje stambene zajednice za djecu s poremećajima u ponašanju koju je nužno izdvojiti iz obitelji ili imaju izrečenu odgojnu mjeru. Najavljeno je i donošenje nove odluke o mreži koja treba obuhvatiti kapacitete za sve usluge za djecu s poremećajima u ponašanju u sustavu socijalne skrbi. Nadamo se da će ta mreža odgovoriti i na potrebe finije diferencijacije ustanova i učinkovitije zaštite djece sa složenim poremećajima u ponašanju i psihičkim smetnjama koja zahtijevaju intenzivan tretman i suradnju više sustava.

U tom smislu podržavamo pojedinačne planove i najavljene aktivnosti nekih odgojnih ustanova u okviru globalnog plana. Saznajemo da Dom za odgoj djece i mladeži u Rijeci planira svoje dvije velike zgrade zamijeniti s nekoliko manjih, čime će se omogućiti bolje diferenciranje tretmana djece, uz bolju zaštitu od stigmatizacije. Saznajemo i da je Dom za odgoj djece i mladeži u Osijeku inicirao organiziranje poludnevnog tretmana za djecu u riziku temeljem upute CZSS-a, koji bi se provodio u školama i gradskim prostorima u Osijeku i okolici, pri čemu je ključna podrška i zainteresiranost lokalne zajednice. Tretman, sličan onome koji se više godina provodi uz podršku MSPM-a u školama u pet gradova u Hrvatskoj, provodili bi djelatnici osječkog Doma. Podsjećamo, Ured pravobraniteljice za djecu već godinama preporučuje širenje postojećih kvalitetnih prevencijskih grupnih programa, među kojime je i dnevni boravak u školi za djecu u riziku, koji se provodi u suradnji s MSPM-om i od strane djelatnika odgojnih ustanova. Unatoč razrađenom programu i dobrim rezultatima utvrđenim evaluacijom, MSPM nas je izvijestio da daljnje širenje nije u planu.

Također podržavamo provođenje petnaestomjesečnog IPA twinning projekta „Unaprjeđenje kapaciteta stručnjaka za zaštitu prava i interesa djece i mladih smještenih u domove za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju" koji će se, u suradnji sa stručnjakinjama iz Velike Britanije i Irske, provoditi za djelatnike i ravnatelje odgojnih domova. Stručnjakinje iz inozemstva educirat će djelatnike o svom modelu zaštite djece. Riječ je o deinstitucionaliziranom pristupu djeci s problemima u ponašanju, s većim ulaganjem u preventivne programe i servise za rad s obiteljima što se u navedenim zemljama provodi već 20 godina. Rezultati iz njihove prakse pokazuju da je pristup usmjeren na ostanak djece u obitelji, umjesto da ih se smještava u institucije, u interesu djeteta, a nisu zanemarive ni uštede za državu. No, da bi on uspio, nužna je podrška Vlade i lokalne zajednice te aktivnosti nevladinog sektora.

I ove godine susretali smo se s **neprofesionalnim i neetičnim izvješćivanjem medija** o djeci s problemima u ponašanju. Članke najčešće iniciraju „ogorčeni i ugroženi" građani, a slika koja se šalje u javnost govori o „djeci nasilnicima, kriminalcima i razbojnicima koji teroriziraju uplašene građane", pri čemu su odrasli prikazani kao žrtve. Zaključci su pesimistični i naglašavaju nemoć društva da se nosi s problemom. Javnosti se narijetko pogrešno prezentira da nemoć proizlazi iz pretjerane zaštite „prava" ove djece, zbog čega se traže izmjene propisa. Ogorčenost je najčešće usmjerena na sustav socijalne skrbi, pri čemu se zaboravlja na propuste u prevenciji i ranom djelovanju prije pojave problema, za što su odgovorni i drugi sustavi. Ovakvo izvješćivanje i „demoniziranje" djece krši prava i interese ove ranjive skupine, koja je posebno izložena i nezaštićena. Pri tome se zaboravlja da je riječ o nesretnoj djeci koja „traže pomoć" već dugi niz godina, ali su institucije i pojedinci iz njihova okružja ostali slijepi na njihovu patnju. O neprofesionalnom postupanju medija u izvješćivanju o djeci govorimo u zasebnom poglavlju.

Do trenutka pisanja izvješća, MSPM nije objavio **Izvješće o provođenju Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih za 2011. godinu**. Taj dokument držimo iznimno važnim za rješavanje problematike na sveobuhvatnoj razini. O njegovim mjerama i aktivnostima pisali smo u prošlim izvješćima, navodeći da su mje-

re previše rascjepkane i segmentirane, nepovezane u opću cjelinu te da se stječe dojam da se nekim mjerama pristupilo samo formalno. Kako nemamo ni izvješće za 2011. godinu, ne možemo se očitovati o mogućem napretku u provođenju predviđenih mjera u prošloj godini. Posebno bi nam bile važne informacije o aktivnostima lokalne zajednice te unapređenja roditeljstva i odgojno-obrazovnog sustava kao nositelja primarno preventivnih aktivnosti promicanja opće zaštite prava i interesa djece. Kako je navedeni dokument predviđen za period 2009. do 2012., očekujemo izradu novog za sljedeće razdoblje.

Kao primjer pozitivne prakse navodimo ciljani program **Društva za psihološku pomoć „Sunce" u Osijeku** za djecu u riziku i onu koja već iskazuju određene probleme u ponašanju, koji se provodio dvije godine uz potporu MSPM-a. Program namijenjen djeci s problemima u ponašanju i njihovim roditeljima je, u dvije godine individualnog i grupnog tretmana, obuhvatio 142 djece i 118 roditelja upućenih od CZSS-a. Na završetku programa udruga je održala simpozij za stručnjake „Što svatko treba znati o djeci s poremećajima u ponašanju". Nadamo se da će se iznaći sredstva za nastavak ovog programa.

U svrhu promicanja prava i interesa djece s problemima u ponašanju, Ured je protekloj godini izdao **zbornik „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju"**, koji donosi priopćenja s nekoliko stručnih skupova pravobraniteljice za djecu. Zbornik sadržava 18 radova renomiranih stručnjaka i znanstvenika iz ovog područja, koji obuhvaćaju prevenciju u lokalnoj zajednici i školi, mjere socijalne skrbi, zdravstva i pravosuđa te izvršenja maloljetničkih sankcija za djecu u sukobu sa zakonom.

4.3 BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE

Prijave Uredu

Pojedinačne prijave s primjerima narušenog mentalnog zdravlja djece u pravilu opisuju višeproblemski kontekst djetetovog života. Najčešće je riječ o djeci koja teškoće s mentalnim zdravljem iskazuju zajedno s poremećajima u ponašanju, o čemu nas izvješćuju odgojno-obrazovne i institucije socijalne skrbi. Ova djeca nerijetko potječu iz nefunkcionalnih obitelji u kojima socijalna služba, ponekad i pravosuđe, godinama poduzimaju razne mjere koje ponekad završavaju oduzimanjem djeteta roditeljima i smještajem i tretmanom u instituciji. Često prepoznajemo zakašnjelu, površnu, nedosljednu ili nedovoljno učinkovitu obiteljskopravnu zaštitu, koja za posljedicu ima narušeno mentalno zdravlje djece. Susrećemo se i s materijalnim ili odgojnim zanemarivanjem i/ili zlostavljanjem djeteta u obitelji ili evidentiranim obiteljskim nasiljem prema drugim članovima obitelji. S izraženim emocionalnim problemima djece, koji nerijetko prerastaju u prave teškoće psihičkog zdravlja, susrećemo se i u prijavama vezanim za dugotrajne i iscrpljujuće sukobe roditelja neposredno prije, za vrijeme i nakon razvoda braka. U pristiglim izvješćima vidimo neučinkovitost mjera poduzetih prema obitelji i samom djetetu. Saznajemo i o nekoliko pokušaja suicida djece, samoozljeđivanju i drugim oblicima autodestruktivnog ponašanja, depresivnim reakcijama, ovisnostima, ali i nasilju prema vršnjacima te činjenju kaznenih djela. U svim prijavljenim slučajevima riječ je o dugotrajnim i višegodišnjim teškoćama djece, čiji tretman u trenutku prijave daje slabe ili nikakve rezultate.

Prevencija

Osiguranje zdravog i sigurnog života i napretka djece najbolja je briga za mentalno zdravlje, predstavlja prevenciju teškoća i zadaća je cijele zajednice. Podrška obiteljima u odgojnim nastojanjima, njegovanje zdravih stilova života, rana detekcija i rane intervencije, mjere su koje predviđa i većina nacionalnih strategija usmjerenih na zaštitu prava i interesa djece u Hrvatskoj. No, osnovni preduvjet za sigurno i stabilno obiteljsko funkcioniranje te zaštićen rast i razvoj je **materijalna sigurnost**. Nezaposlenost roditelja, pad životnog standarda zbog niskih prihoda, siromaštvo i socijalna isključenost, problemi su s kojima se susreću mnoge obitelji u našem društvu. Brojna istraživanja pokazuju vezu između siromaštva, povećanog obiteljskog stresa i narušenog mentalnog zdravlja odraslih članova obitelji, čime su ugrožena i djeca koja češće doživljavaju psihičko zlostavljanje i nasilno ponašanje. Djeca u ovim obiteljima teže ostvaruju zdravstvena i obrazovna prava, imaju lošiji životni standard i stambene uvjete. Ne mogu sudjelovati u materijalnim i kulturnim događanjima koje nudi suvremeni život. U situaciji ekonomske krize cjelokupnog društva, država poduzima restriktivne mjere i ukida već ostvarene potpore, kao što je besplatan prijevoz i smještaj u učeničke domove za srednjoškolce ili subvencioniranje boravka djece u vrtićima. U doba krize država je pozvana pomoći obiteljima u riziku od siromaštva i intervenirati mjerama socijalne politike, roditeljima osigurati podršku i pomoć u nošenju i suočavanju s financijskom krizom kako se negativne posljedice roditeljskog stresa ne bi „pretočile" u nasilne obrasce ponašanja prema djeci. Za to su potrebni materijalni i kadrovski resursi, dovoljan

broj senzibiliziranih i educiranih stručnjaka, posebni programi psihosocijalne pomoći i zaštite djece i roditelja. Važna mjera opće prevencije u zaštiti mentalnog zdravlja, usmjerena na najširu populaciju, jest osiguranje sredstava u stavkama državnog i lokalnih proračuna, usmjerenih na podizanje kvalitete života djece kroz odgoj i obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, kulturne i rekreacijske aktivnosti. Radi transparentnog i sveobuhvatnog prikazivanja sredstava namijenjenih djeci u proračunima na nacionalnoj i lokalnoj razini, već duže vrijeme naglašavamo potrebu uspostave takozvanog ***dječjeg proračuna*** sa sredstvima koja bi se raspoređivala za sva područja dječjeg života. Osim veće transparentnosti ulaganja države u standarde života djece, ovim načinom bi se izbjeglo i posezanje u sredstva namijenjena djeci u podmirivanju potreba drugih skupina.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Dostupnost usluga

U prijašnjim izvješćima detaljno smo se osvrtali na nedostatnost resursa u brizi za mentalno zdravlje djece. Njihov nedostatak ili nepostojanje posebno su izraženi u manjim sredinama. Zbog udaljenosti većih središta i troškova puta mnogi roditelji odustaju od liječenja i nužne pomoći. Usluge su najčešće centralizirane oko regionalnih središta, a najbolju uslugu djeca mogu dobiti u Zagrebu. Dostupne državne institucije u sustavu zdravstva i socijalne skrbi, zbog preopterećenosti brojem korisnika i količinom poslova, često ne mogu pružiti dugotrajnije usluge savjetovanja i psihoterapije djeci i roditeljima. Stoga su roditelji prisiljeni stručnu pomoć potražiti u privatnim ordinacijama što predstavlja financijsko opterećenje za ionako osiromašene obitelji.

Roditelji nailaze i na teškoće u pokušaju dobivanja odgovarajuće podrške i pomoći u roditeljstvu i uobičajenim krizama odrastanja. Mogućnost za ove usluge vidimo u obiteljskim centrima koji su regionalno dostupni, no nužno ih je kadrovski ekipirati. Nedostaju i institucije organizirane po uzoru na **Polikliniku za zaštitu djece Grada Zagreba**, koje bi se na jednom mjestu multidisciplinarno bavile cjelovitom zaštitom zlostavljane djece, od forenzičkog vještačenja i ispitivanja, vještačenja za potrebe obiteljskopravne zaštite, do terapije za dijete i obitelj, istraživanja i edukacije stručnjaka. U Rijeci djeluje slična instituciju u nadležnosti socijalne skrbi, **Dječji dom i savjetovalište „Tić"**, koji smo obišli 2011. i naveli ga kao o primjer dobre prakse u Izvješću za 2011. U ovoj instituciji djeci se također pristupa multidisciplinarno, obavljaju se vještačenja i terapije te postoje mogućnosti za ispitivanja djece za potrebe kaznenih postupaka. Djelatnost obuhvaća i preventivne aktivnosti i edukaciju stručnjaka.

Više godina potičemo **lokalne zajednice u dalmatinskoj i slavonskoj regiji** na osnivanje takvih institucija. Lokalne zajednice prepoznale su potrebu za time, no izostala je spremnost za realizaciju. I nadalje se djeca iz ovih regija upućuju u Zagreb, gdje se na prijem čeka i više mjeseci. Iako postoje i druge organizacije, nerijetko i u civilnom sektoru, koje se bave vještačenjima i terapijom, držimo da je znanstveni, stručni i organizacijski pristup Poliklinike primjer dobre prakse, koju bi i druge regije trebale slijediti. Tako bi žurna, kvalitetna i cjelovita zaštita postala dostupna i drugoj djeci. Napominjemo da je regionalna dostupnost usluga i jedna od planiranih mjera iz Nacionalne strategije zaštite mentalnog zdravlja od 2011. do 2016.

Splitska regija nema niti jedan specijalizirani odjel dječje i adolescentne psihijatrije na svom području. Na ovaj problem ukazujemo od 2007. te smo u više navrata poduzimali aktivnosti kako bi se on riješio. U svrhu daljnjeg poticanja osnutka odjela, pravobraniteljica je u listopadu 2012. održala sastanak s djelatnicima KBC-a u Firulama, no još uvijek nije poznato kada će odjel biti ustrojen.

U području djelovanja **udruga i organizacija civilnog sektora** vidljiv je napredak u kvaliteti i količini usluga, posebice u većim gradskim središtima. Neke od njih bave se upravo prevencijom u zaštiti mentalnog zdravlja i pojavi psihičkih teškoća te ranim intervencijama, a uključuju psihologe, psihijatre, socijalne pedagoge i socijalne radnike. U nekim njihovim aktivnostima sudjelovali smo i mi, kao gosti predavači, a nekima smo iskazivali podršku, dajući prednost dobro kreiranim programima koji uključuju i obveznu evaluaciju intervencija. Iako ove aktivnosti držimo iznimno važnim u obogaćivanju i dostupnosti usluga, smatramo da djelatnost civilnog sektora ne smije i ne može zamijeniti sustavan, planiran, strukturiran i nadziran pristup države i njezinih institucija u brizi za mentalno zdravlje djece.

Zdravstveni sustav nudi mogućnosti u prevenciji i tretmanu mentalnog zdravlja za svu populaciju putem mreže timova za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti u zavodima za javno zdravstvo županija. Prema Izvješću o provođenju Nacionalne strategije zaštite mentalnog zdravlja za 2012., koje nam je dostavilo Ministarstvo zdravlja, zaštita mentalnog zdravlja provodi se, na temelju Zakona o zdravstvenoj zaštiti, na razini primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite, a provodi je HZJZ, županijski zavodi za javno zdravstvo

te zdravstvene ustanove. Budući da su županijski zavodi za javno zdravstvo ustrojeni prema regionalnom načelu, zbog svoje dostupnosti mogli bi postati vidljivi i istaknuti lokalni centri za prevenciju i zaštitu mentalnog zdravlja djece. No, njihovu djelatnost nužno je materijalno i kadrovski unaprijediti osnivanjem multidisciplinarnih stručnih timova u svakom zavodu. Osim podrške države, u osnaživanju njihove djelatnosti neophodna je i podrška lokalne zajednice.

Zaštita mentalnog zdravlja djece apostrofirana je u Izvješću o provođenju Nacionalne strategije zaštite mentalnog zdravlja kao jedno od prioritetnih područja. Prema podacima za 2012., na temelju izvršenih procjena i potreba u mjerama za djecu predviđa se osiguranje preduvjeta u pogledu prostora, zdravstvenih radnika i medicinsko-tehničke opreme, no velik dio mjera još je u području planiranja.

U mreži usluga i organizacija koje se bave zaštitom mentalnog zdravlja ne ostvaruju se psihosocijalne intervencije za roditelje u obiteljima u kojima je došlo do nasilja. Psihosocijalni tretman roditelja koji se ponaša nasilno teško je izvršiti i kada je određen od strane pravosudnih tijela. Iako postoje evaluirani programi i znatan broj osposobljenih stručnjaka za provođenje, za tu vrstu tretmana nisu osigurana dostatna sredstva i on se najčešće ne provodi. Time se povećava rizik od ponavljanja nasilja u obitelji. Nepoduzimanje potrebnih zakonskih mjera državnih tijela iz kazneno prekršajne domene u odnosu na roditelje ili iz obiteljskopravnog područja zaštite djece propuštena je prilika za promjenu i povećava rizik za narušavanje mentalnog zdravlja i pojavu ponašajnih teškoća djece.

Djeca s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja

Jedna od najugroženijih skupina djece u našem društvu, čija se prava učestalo krše, djeca su s poremećajima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja. Već godinama upozoravamo na nedostatak učinkovitih mjera u zaštiti prava i interesa ove djece, posebice kad su smještena u ustanove socijalne skrbi. U poglavlju o djeci s problemima u ponašanju više govorimo o ovoj djeci u sustavu socijalne skrbi i nedostatku smještajnih i tretmanskih kapaciteta primjerenih njihovim složenim potrebama. Ovdje ponovno ističemo neučinkovitu i nedostatnu suradnju sustava zdravstva i socijalne skrbi u zbrinjavanju ove djece, koja često lutaju između odjela psihijatrija do raznih domova za odgoj. Susretali smo se i s primjerima zanemarivanja raznih oblika skrbi tijekom liječenja, s izgovorom da to nije u domeni zdravstvenih usluga.

Liječenje ove djece najčešće podrazumijeva primjenu snažnih psihofarmaka, ordiniranih od psihijatara koji nerijetko nemaju subspecijalizaciju za djecu. Lijekovi se daju djeci koja svojim neprimjerenim i agresivnim ponašanjem ometaju drugu djecu i nedostupna su za druge intervencije. O popratnim efektima lijekova saznajemo od roditelja ove djece, same djece prilikom obilazaka institucija te djelatnika odgoja i obrazovanja i socijalne skrbi. Zbog snažne sediranosti djeca često nisu u stanju učiti, umrtvljena su i pasivna, povećava im se tjelesna težina. U jednom slučaju saznali smo o djetetu koje ne može zadržati slinu i djeca u školi ga izbjegavaju. Problemi se dodatno naglašavaju ako je terapija ordinirana više mjeseci, ponekad i godina. S ovom djecom se najčešće ne radi psihoterapijski, a zbog lijekova nisu dostupna ni pedagoškom vođenju ni odgojno-obrazovnim zahtjevima. Lijekovi doduše smiruju njihove simptome kojima ometaju druge, no korist po samo dijete je upitna. Ne dovodeći u pitanje profesionalne kompetencije liječnika koji određuju lijekove, smatramo da je problemu primjene psihofarmaka u psihijatriji djece u nas nužno pristupiti ujednačeno, koristeći najsuvremenije znanstvene spoznaje u ovom području. Držimo i da je u liječenju djece s teškoćama mentalnog zdravlja nužno uključiti ostale, nezdravstvene aspekte te stručnjake drugih profila.

Jedina bolnica u kojoj ova djeca imaju mogućnost dugotrajnijeg stacionarnog liječenja je **Psihijatrijska bolnica u Lopači**. U ranijim izvješćima upozoravali smo na potrebu poduzimanja mjera kako bi se osigurao adekvatan smještaj, liječenje, obrazovanje i tretman djece u ovoj bolnici, a s time i zaštita njihovih prava, zajamčenih nacionalnim zakonima i međunarodnim dokumentima. Iako je situacija donekle poboljšana u odnosu na onu iz 2007., još uvijek je nedovoljna suradnja resora u zbrinjavanju svih potreba ove djece. Riječ je o djeci koja su najčešće odrastala u izrazito traumatičnim uvjetima i čije potrebe traže dodatnu pažnju i obrazovnog sustava i sustava socijalne zaštite. U nekoliko navrata i tijekom 2012. nadležnim ministarstvima preporučili smo iznalaženje rješenja kako bi se omogućilo optimalno djelovanje bolnice, **osnovne škole** i njezinog područnog odjela u bolnici, imajući u vidu poteškoće u kojima se provodi odgojno-obrazovni rad i narav poteškoća djece koja se nalaze na liječenju, a koje najčešće nastaju zbog izloženosti nepovoljnim i rizičnim razvojnim uvjetima. Usprkos požurnicama nismo zaprimili povratno izvješće o konkretno poduzetim aktivnostima.

Destruktivne grupe (sekte i kultovi)

Ured je primio prijavu o ponašanjima odraslih prema djevojčici koja odgovaraju opisu djelovanja sekta i kultova. Obratili smo se policiji koja je provjeravala navode, nadzirala sumnjive lokacije, razgovarala s mogućim svjedocima. Iako nisu potvrđeni navodi iz prijave, smatramo da treba obratiti pažnju na ovu vrstu mogućeg ugrožavanja djece od strane destruktivnih skupina. Riječ je o slučajevima u kojima je teško utvrditi i dokazati navode. Područje je i nedovoljno zakonski pokriveno.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Susretali smo se i sa slučajevima u kojima se utjecaj sekti i kultova povezivao sa suicidom djece, odlascima od kuće, nestancima, seksualnim, fizičkim i emocionalnim zlostavljanjem, manipulacijom i ekonomskim iskorištavanjem. No, ponekad je to bilo tek senzacionalističko medijsko povezivanje ovih situacija sa sektama.

Europska federacija centara za istraživanje i informiranje o destruktivnim sektama (FECRIS) i njegova podružnica Centar za istraživanje i informiranje o destruktivnim sektama i kultovima (CISK) o negativnom sektaškom djelovanju u području zdravstva, obrazovanja, privatnog i obiteljskog života u Hrvatskoj, ukazuju na postojanje organizacija koje vrbuju nejake skupine u društvu, među ostalima djecu, nastojeći ih pridobiti na način da se odreknu dotadašnjeg načina života, obitelji, škole, prijatelja i postanu sljedbenici „vođe". Ističu opasnost onih djelovanja koja na organiziran način, kroz grupu, utječu na svijest i volju nejakog pojedinca.

Kako je ovo nedovoljno istraženo područje u nas, nužno je jačati specifičnu otpornost djece i mladih na moguće štetne utjecaje destruktivnih grupa. Da ovu pojavu ne treba ignorirati pokazuju i neke europske zemlje koje su intenzivirale zakonska rješenja u odnosu na utjecaj destruktivnih grupa na ranjivu populaciju i na osobe koje se nalaze u stanju „osobne slabosti".

Prevencija samoubojstava djece

Prema podacima MUP-a za 2012. godinu, 14 djece počinilo je suicid, od toga troje mlađe od 14 godina. Samoubojstvo je pokušalo 54 djece, od toga je sedmero mlađe od 14 godina. Sveukupno je u Hrvatskoj 714 ljudi počinilo suicid.

S pokušajima samoubojstava djece susreli smo se u tri prijave u kontekstu neučinkovite obiteljskopravne zaštite, vršnjačkog nasilja u školi i zbrinjavanja djeteta s poremećajima u ponašanju. To znači da problematiku samoubojstava djece nužno moramo promatrati kao posljedicu nedostatne prevencije teškoća mentalnog zdravlja. U izvješću o provođenju Programa prevencije samoubojstava djece i mladih za 2012., koje nam je dostavio MZ, mjere poput ranog razvoja djece, ranih interakcija roditelja i djece i njihovog dijagnostičkog praćenja još su u fazi prikupljanja podataka i planiranja programa koji se tek trebaju realizirati. Primjer provedene mjere je edukacija stručnjaka u području ranog prepoznavanja i liječenja depresije i uočavanja rizika suicidalnog ponašanja, koju je proveo Centar za krizne situacije. Kreiranje ovog nacionalnog Programa predstavlja napredak u osvješćivanju i pristupu problemu samoubojstava djece. No u praksi ne vidimo značajno obogaćivanje resursa dostupne i učinkovite pomoći djeci i roditeljima u situaciji krize i rizika od samoubojstva.

Kao primjer dobre prakse u zaštiti mentalnog zdravlja i prevenciji samoubojstava djece navodimo djelovanje **Hrvatske interdisciplinarne terapijske udruge za djecu i mladež**, koja je u suradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom i Centrom za krizne situacije organizirala okrugli stol „Prevencija suicida kod djece i adolescenata - analiza i prikaz programa i prijedlozi budućih aktivnosti" na kojem smo sudjelovali. Istaknuti stručnjaci mentalnog zdravlja iznijeli su najnovije znanstvene spoznaje o suicidima djece te iskustva hrvatske prakse. Posebno je istaknuta važnost multidisciplinarnog pristupa u prevenciji suicida djece.

Tema o kojoj se u nas još uvijek nedovoljno govori je pojava **samoozljeđivanja djece**. Na relativno veliku učestalost ove pojave među djecom i mladima ukazala su nam sama djeca. Ukazala su pritom i na nedostatak primjerenih informacija i profesionalne podrške dostupne djeci u krizi, kada posežu za „rezanjem, gašenjem cigareta na tijelu" i drugim oblicima autodestruktivnosti. Držimo da je nužno djeci i roditeljima ponuditi cjelovite informacije o samoj pojavi, njezinim uzrocima i mjestima gdje mogu potražiti pomoć. Ujedno je nužno profesionalnu pomoć učiniti dostupnom svoj djeci koja je trebaju.

Preventivne mjere u sprečavanju samoubojstava djece u nas nisu dovoljno razvijene. Nedostatne su i mjere pružanja pomoći kad već dođe do njegovog pokušaja, a ne postoji ni kvalitetno praćenje i poduzimanje mjera zaštite i liječenja djece nakon pokušaja samoubojstva. Godinama upozoravamo na važnost dobivanja neodgodive stručne

pomoći, dostupne 24 sata dnevno svoj djeci i roditeljima u svim sredinama. I uz minimalna materijalna sredstva moguće je ustrojiti telefonske linije za krizna stanja na više punktova u Hrvatskoj. Koliko nam je poznato, za sada postoji samo jedna - ona Centra za krizna stanja i prevenciju suicida Kliničke bolnice Rebro u Zagrebu.

4.4 ZAŠTITA DJECE OD OVISNOSTI

I dalje u kontaktu s djecom saznajemo da su im kupovina i konzumacija prvenstveno alkohola i cigareta, ali i droge, te sudjelovanje u igrama na sreću lako dostupni.

Rezultati europskog istraživanja o pušenju, pijenju alkohola i rizičnim čimbenicima među učenicima (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs - ESPAD 2011*) prikazuju usporedbu trendova i promjena rizičnih ponašanja mladih iz europskih zemalja. U svim dosad provedenim ESPAD istraživanjima mladi u Hrvatskoj pušili su više od prosjeka ESPAD zemalja, a prema najnovijim rezultatima zauzimamo visoko treće mjesto. Prodaja cigareta maloljetnicima te svaka izravna i neizravna promidžba duhanskih proizvoda zakonom je zabranjena, a dostupnost cigareta povezana je s ranim započinjanjem pušenja, s češćim i dugotrajnijim pušenjem u životu i sa svakodnevnim pušenjem. Stoga je od najranije dobi potrebno utjecati na stvaranje zdravih životnih navike djece. No, u nekim sredinama se radi upravo suprotno te se malu djecu potiče na stvaranje pozitivnog stava o pušenju poput običaja da na Dan Primoštena djeca, čak i mlađa od deset godina, puše cigarete jer se vjeruje da „dim tjera bolesti".

Pozitivan stav o pušenju djeca stvaraju i kupovinom žvakaćih guma u obliku cigarete, za koje nas je jedan roditelj upozorio da im je nemoguće uočiti oblik prije otvaranja ambalaže. Distributer nas je obavijestio da, bez proizvođača, ne može utjecati na izgled proizvoda, a Državni inspektorat (DI) utvrdio je da distributer na neizravan način promiče duhanske proizvode zbog čega je protiv njega podnesen optužni prijedlog. Nakon toga je distributer ipak prestao oglašavati ovaj proizvod na web stranicama. Koliko su mladi nesvjesni štetnosti pušenja govori i njihovo traženje da pravobraniteljica predloži ravnatelju da osigura mjesto za pušenje u školi, kako to ne bi morali činiti vani i skrivati se.

Prema ESPAD istraživanju, mladi u Hrvatskoj također se nalaze u gornjoj trećini ljestvice po učestalosti pijenja. U kontaktu s mladima pravobraniteljica saznaje da maloljetnici redovito kupuju alkohol u trgovačkim centrima na takozvanim samoposlužnim blagajnama, na kojima kupac samostalno očitava kôd proizvoda i plaća. Stoga smo DI-u i Ministarstvu gospodarstva uputili preporuku za poduzimanjem mjera za onemogućavanje ove kupovine, a odgovore za sada nismo primili. Policijska uprava splitsko-dalmatinska ukazala nam je na sve učestalija zabrinjavajuća ponašanja mladih pod utjecajem alkohola te nas obavijestila o zatjecanju ugostitelja koji prodaju alkohol čak i četrnaestogodišnjacima na proslavama „osmaških večeri". U vezi s time od MUP-a i DI-a zatražili smo sustavno nadziranje zakonskih zabrana i obveza iz Zakona o trgovini, Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih proizvoda te Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, kao i Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira. DI nas je izvijestio da je naše traženje proslijeđeno svim njihovim područnim jedinicama od kojih je zatražena intenzivnija provedba inspekcijskih nadzora, posebno u vrijeme turističke sezone, te su nam naknadno dostavljeni podaci o provedenim inspekcijskim nadzorima. Prema izvješću MUP-a, uputom glavnog ravnatelja policije svim je policijskim upravama naloženo intenziviranje postupanja prema prekršiteljima.

Gospodarski inspektori DI-a su tijekom 2012. obavili ukupno 62.423 inspekcijskih nadzora primjene Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti i Zakona o trgovini. Tijekom 33.450 nadzora ugostiteljskih objekata u 159 slučajeva utvrđeno je usluživanje, odnosno dopuštanje konzumiranja alkoholnih pića osobama mlađim od 18 godina i u 350 slučaja neisticanje na vidljivom mjestu oznake o zabrani usluživanja i dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića. Inspektori su obavili ukupno 28.973 kontrola primjene Zakona o trgovini, pri čemu je u 52 slučaja utvrđena prodaja alkohola i alkoholnih pića maloljetnim osobama, odnosno prodaja duhanskih proizvoda te povreda dužnosti isticanja oznake o zabrani takve prodaje. Poduzimane su mjere kao što su podnošenje optužnih prijedloga, donošenje prekršajnih naloga s novčanom kaznom, izricanje novčanih kazni, pečaćenje prodajnih prostora.

Prema podacima MUP-a, tijekom godine se postupalo protiv 522 počinitelja, u skladu s člankom 19. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, od čega protiv njih 46 zbog davanja alkohola maloljet-

niku ispod 16 godina. Postupalo se povodom 943 prekršaja odavanja pijančevanju prema članku 20. istog Zakona, od čega je maloljetnih počinitelja prekršaja bilo 57 te povodom 15 prekršaja uživanja droga prema istom članku, od čega su dva počinitelja bila maloljetna. Također se postupalo povodom šest prekršaja kršenja zabrane usluživanja, odnosno dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića u ugostiteljskom objektu osobama mlađim od 18 godina te obveze isticanja oznaka o takvoj zabrani.

Na 4. hrvatskoj konferenciji o alkoholizmu i drugim ovisnostima stručnjaci su istaknuli da je pijenje alkohola popularno među mladima jer je svako preuzimanje rizika visoko rangirano u društvu mladih. U svakodnevnom životu ono je povezano s nasiljem, zlostavljanjem, lošom komunikacijom s roditeljima, stradanjem u prometnim nezgodama, kriminalom, a uzrok mu, među ostalim, mogu biti obiteljski problemi te problematičan odnos s roditeljima. Zabrinjavajuće je da neka djeca počinju piti alkohol već s 11 godina te da više od 90% srednjoškolaca pije. Budući da se u dječjoj dobi mozak još razvija, moguće posljedice su njegovo oštećenje i promjene ponašanja. Naglašena je, stoga, potreba edukacije stručnjaka, djece i članova obitelji o ovom problemu, kao i preventivne aktivnosti za djecu i mlade, zatim interdisciplinarni pristup problemu, što ranije započinjanje s liječenjem, regionalna dostupnost liječenja i potreba prepoznavanja problema na razini primarne zdravstvene zaštite te je upozoreno na opasnost od nereguliranog reklamiranja alkoholnih pića, prvenstveno piva. O razmjerima problema govori i podatak da se u Hrvatskoj s liječenjem od alkoholizma započinje u dobi od 26 godina, a u Europi s 33 godine.

Na temelju rezultata ESPAD istraživanja, može se zaključiti kako postojeće preventivne aktivnosti nisu dovoljne te da su potrebne intenzivnije aktivnosti usmjerene prevenciji konzumacije alkohola među mladima. Ponovo ističemo kao veliki problem intenzivnu marketinšku kampanju usmjerenu afirmaciji konzumacije piva, koje se sve više povezuje sa sportom, druženjem, dobrom zabavom, a i dostupno je mladima. Naime, u konzumaciji alkohola među djećacima u europskim državama, apsolutno prevladava pivo, dok djevojčice češće piju žestoka pića. O tome koliko je društvo još uvijek nesvjesno štetnosti takve promidžbe piva, govore i sljedeći primjeri. Obratio nam se Etnografski muzej u Zagrebu tražeći naše stajalište o planiranom naslovu izložbe „Idemo na pivo!". Iako smo izrazili stav da je neprimjereno nuditi takvu izložbu i djeci, bude li se njome reklamiralo pivo, kao i to da je naziv izložbe neprimjeren jer ga djeca mogu shvatiti kao poziv na konzumaciju piva, izložba je oglašena upravo pod navedenim nazivom. Zatim, doznavši o proizvodnji i prodaji piva na sajmu, u čemu sudjeluju učenici jedne strukovne srednje škole, obratili smo se školi ističući zabrinutost zbog mogućnosti konzumiranja piva unutar škole te prodaje alkohola u kojoj sudjeluju djeca. Obaviješteni smo da se proizvodnja i prodaja, kao dio nastavnog procesa, odvijaju pod nadzorom nastavnika. Doznali smo i da se ispred jedne osnovne škole prodaje i reklamira pivo.

Osim medija, na stavove i ponašanja mladih uvelike utječe ponašanje odraslih uzora. U osobnom kontaktu su nas štićenici jednog doma obavijestili da je noćni odgajatelj prateći nogometnu utakmicu u prostoriji doma konzumirao pivo, o čemu smo obavijestili djelatnike doma i MSPM-a, koji su mu izrekli usmeno upozorenje. Obaviješteni smo također o nepedagoškom postupku trenera nogometnog kluba, koji je u inozemstvu za postignuti uspjeh na natjecanju počastio pivom djecu u dobi od dvanaest i trinaest godina, što je snimljeno i objavljeno na web stranici kluba. Neka djeca nisu htjela piti, ali neka su popila više od jedne limenke, nakon čega ih je, zbog nereda koji su stvarali tijekom vožnje autobusom, vozač odbio dalje voziti. Klubu smo uputili upozorenje zbog opisanoga postupka trenera, koji bi trebao poticati zdrave sportske navike djece, te je on kažnjen, a fotografije su uklonjene s weba.

Rezultati ESPAD istraživanja nadalje pokazuju i neočekivano **povećanje korištenja opojnih sredstava** kod mladih u Hrvatskoj. Vrlo su nas zabrinula obraćanja roditelja učenika srednje škole koji su u školi nabavili drogu, pri čemu je zbog opasnih posljedica konzumacije jedan učenik zadržan u zdravstvenoj ustanovi, a jedan na kućnom liječenju. Među učenicima je kasnije došlo do ozbiljnih prijetnji i nasilnih ponašanja zbog prozivanja onih koji su drogu dijelili i prodavali, te su neki učenici bili u strahu. U vezi s time posebno zabrinjava dostupnost droge u odgojno-obrazovnoj ustanovi i konzumacija u njezinom prostoru i okolici. O događajima nas je, na naše traženje, izvijestila policija, CZSS-i i MZOS.

***Zakon o igrama na sreću** definira igru na sreću kao igru u kojoj se za uplatu određenog iznosa sudionicima pruža mogućnost stjecanja dobitka u novcu, stvarima, uslugama ili pravima, pri čemu dobitak ili gubitak ovise pretežito o slučaju ili nekom drugom neizvjesnom događaju. Igre na sreću razvrstavaju se u četiri skupine i to lutrijske igre (igre čiji je rezultat uvjetovan izvlačenjem brojeva ili simbola nakon zaključenja prodaje), igre u casinima (igre koje igrači igraju protiv casina ili jedan protiv drugoga na stolovi-*

ma za igru s kuglicama, kartama ili kockicama u skladu s međunarodnim pravilima te razne vrste turnira u kojima nije unaprijed određen broj igrača niti je poznat broj uplata), igre klađenja (igre klađenja na rezultate pojedinačnih ili skupnih sportskih natjecanja te igre klađenja na ostale događaje) i igre na sreću na automatima (igre na elektromehaničkim, elektroničkim ili sličnim uređajima (automatima za igre) na kojima igrači uplatom određenog iznosa imaju mogućnost ostvarenja dobitka.

U kontaktu s djecom saznajemo da se ona često i bez zapreka klade. Opisuju nam pritom da su neki njihovi vršnjaci krali nakit kako bi imali novca za klađenje ili podmirivanje dugova te smatraju da se ovo ponašanje lako razvije u ovisnost jer se dobitkom, zahvaljujući „početničkoj sreći", zanesu, a također navode da u većini kladionica ili kafića koji pružaju tu uslugu maloljetnike nitko ne pita ne dob. Od Ministarstva financija (MF) zatražili smo podatke o broju provedenih nadzora zabrane sudjelovanja maloljetnika u igrama te uočenih povreda, koje do pisanja izvješća nismo primili. No, u pojedinačnim nas predmetima obavještavaju da kontinuirano upućuju upozorenja priređivačima igara na sreću na važeće zabrane te da provode nadzore. Smatramo također i da je potrebno jačati građansku odgovornost pojedinaca da saznanja za kršenje zakonskih odredbi prijave policiji ili MF-u. Na 2. hrvatskom interdisciplinarnom simpoziju o kockanju stručnjaci su istaknuli problem ovisnosti o kockanju, kao raširenom javno zdravstvenom problemu, koji utječe na obitelj i društvo u širem smislu. Upozorili su i na to da se kockanjem bavi sve više mladih ljudi, čemu pridonosi mogućnost kockanja bez nadzora. Ovisnosti o igrama na sreću često nisu prepoznate na razini primarne zdravstvene zaštite, zbog čega je naglašena potreba uključivanja liječnika obiteljske medicine u rješavanje ovoga problema.

4.5 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

U 2012. godini postupali smo u 40 pojedinačnih predmeta zaštite prava i interesa djece čiji su roditelji lišeni slobode. Postupali smo i u 31 predmetu općih inicijativa koji uključuju upućivanje preporuka nadležnim tijelima za unapređivanje zaštite, razine svjesnosti i prepoznavanja potreba ove djece. Obišli smo četiri penalne ustanove - Zatvor u Splitu, Zatvor u Šibeniku, Kaznionicu u Lepoglavi i odjel za rodilje Kaznionice u Požegi, o čemu više govorimo u poglavlju o obilascima institucija. Surađivali smo i s međunarodnim organizacijama koje se bave ovom problematikom.

Pojedinačne prijave

Najčešće su nam se obraćali sami zatvorenici, zatim njihovi bračni ili izvanbračni partneri, roditelji zatvorenika - bake i djedovi djece te zatvorenikov odvjetnik. U dva slučaja obratila su nam se djeca.

Najučestaliji razlog obraćanja je **reduciran ili onemogućen kontakt s djecom**, posebice kad su roditelji razvedeni i kada drugi roditelj ne dovodi dijete u posjet roditelju u zatvoru. Ponekad mu onemogućava i telefonski i pismeni kontakt. U ovim slučajevima važno je da centar za socijalnu skrb preispita razloge nepostojanja kontakta i upozori roditelja s kojim dijete živi na djetetovo pravo da posjećuje roditelja u zatvoru, ukoliko to nije suprotno djetetovim interesima. Najčešći razlog nepostojanja kontakta je otpor roditelja ili samog djeteta prema susretu s roditeljem u zatvoru ili teškoće u organizaciji i podmirivanju troškova putovanja. U slučaju da je izostanak kontakta rezultat samovoljne i neutemeljene odluke roditelja, CZSS smo upozoravali na potrebu poduzimanja mjera u ostvarivanju prava djeteta na kontakt s roditeljem koji je u zatvoru. Ponekad se radilo i o otporu djeteta prema ocu zbog vrste i načina počinjenja kaznenog djela te osude okoline. Nakon poduzetih mjera od strane CZSS-a i upućenih upozorenja roditelju s kojim dijete živi, kontakt je najčešće uspostavljen.

U slučaju nepostojanja kontakta i posjeta djeteta povjerenog **udomiteljima**, najčešći razlog izostanka posjeta je udaljenost prebivališta djeteta od penalne ustanove te troškovi i organizacija putovanja. Upućivali smo preporuke CZSS-u o važnosti odvođenja djece u posjet, a da se ne remeti životni ritam djeteta i njegove dnevne obveze. Svim roditeljima koji nam se obrate iz zatvora preporučujemo uredno izvršavanje pojedinačnog programa izvršenja kazne zatvora, kako bi stekli uvjete za korištenje izvanzatvorskih pogodnosti i posjećivali djecu na slobodi.

U nekoliko slučajeva iz izvješća CZSS-a doznali smo da **kontakt nije u djetetovom interesu.** U slučaju obraćanja majke zatvorenika (djetotove bake) koji je počinio više kaznenih djela na štetu svoje djece, iz izvješća socijalne službe saznajemo da je upravo zbog težine i vrste kaznenih djela sud naložio zabranu kontakta oca s djecom zbog njegovog ugrožavajućeg utjecaja te ranijeg ponašanja na njihovu štetu. Čak je i baki, zbog utvrđene manipulacije, zabranjen kontakt s djecom. Obratio nam se i zatvorenik čija djeca su povjerena udomiteljima koji nisu dopuštali kontakt. Od nadležnog centra smo doznali da je otac, zbog dugogodišnjeg zanemarivanja i zlostavljanja djece, lišen

roditeljske skrbi te da udomiteljica postupa u skladu sa zakonom i uputama socijalne službe. U takvim slučajevima izvješćujemo prijavitelje o postupanju Ureda i drugih nadležnih institucija tako da se primarno štite prava i interesi djece, a ne roditelja.

Obratio nam se i otac koji ne ostvaruje kontakt s djetetom, koje s majkom živi u drugoj državi. Uputili smo ga na obraćanje nadležnim tijelima u toj državi i MSPM-u, radi mogućeg ostvarivanja kontakta sukladno Konvenciji o kontaktima.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Zatvorenici i njihovi srodnici nerijetko nam se obraćaju s primjedbama na **kvalitetu roditeljske skrbi** roditelja s kojim dijete živi. Tada tražimo izvješća nadležnih CZSS-a o obiteljskim prilikama djece i kompetencijama roditelja. Najčešće je riječ o neutemeljenim pritužbama. U slučajevima u kojima postoje elementi zanemarivanja, djeca su najčešće već udomljena u drugim obiteljima ili su postupci u tom smjeru već pokrenuti.

Iz obraćanja stranaka saznajemo i o **teškoj materijalnoj situaciji obitelji,** u kojoj jedan roditelj izdržava zatvorsku kaznu. Nerijetko prijavitelji od našeg Ureda traže materijalnu podršku koju im ne možemo pružiti. O materijalnim teškoćama govori i obraćanje jedva punoljetnog mladića koji je skrbnik svojoj nekoliko godina mlađoj sestri, dok je roditelj na izdržavanju zatvorske kazne, a druge obitelji nemaju. Oboje se redovno školuju i dobro socijalno funkcioniraju. Uza sva socijalna davanja i stipendije lokalne zajednice jedva preživljavaju, zbog čega mladić spominje mogućnost napuštanja studija i zapošljavanja. CZSS-u smo preporučili iznalaženje svih mogućnosti materijalnog zbrinjavanja brata i sestre.

Posebno je teško djeci kojima je oboje roditelja lišeno slobode. Tako je jedna djevojčica povjerena baki jer su oboje roditelja bili na izdržavanju zatvorske kazne. Nakon izlaska majke iz zatvora povjerena je njoj, a otac nam se obratio izrazivši sumnju u njezine roditeljske kompetencije. Majka je ubrzo ponovno završila u istražnom zatvoru, dijete je smješteno u dom za djecu, a nakon toga kod udomitelja. Trenutačno je u tijeku postupak za srodničko udomljavanje djeteta. Djevojčica je u dobi od sedam godina promijenila više životnih i odgojnih sredina što predstavlja nepovoljne uvjete za razvoj djeteta.

Obraćaju nam se i zatvorenici i članovi obitelji nezadovoljni **uvjetima u kojima se odvijaju posjeti djece,** najčešće zbog dugog čekanja. Uprava za zatvorski sustav obavještava nas da do čekanja povremeno dolazi uslijed gužve, no da djeca u pravilu ne čekaju na otvorenom i u nepovoljnim vremenskim uvjetima. Primjedbe prijavitelja odnosile su se i na pretragu djece prilikom ulaska u kaznenu ustanovu, za koje navode da su neugodne i plaše djecu. Iz izvješća Uprave proizlazi da se pretrage djece najčešće obavljaju samo vizualno, tek ponekad se, iz sigurnosnih razloga i sumnji na zlouporabe od strane odraslih, pretraga obavlja drukčije, ali tako da ne narušava dostojanstvo djeteta i da je vrši službenik osiguranja istog spola kojeg je i dijete.

Roditelji su nam se obraćali i zbog posjeta u istražnom zatvoru, gdje se za djecu stariju od 14 godina kontakt s roditeljem odvija preko staklene pregrade. Uputili smo ih u važeće propise, prema kojima se za osobe u istražnom zatvoru posjeti djece mlađe od 14 godina odvijaju putem neposrednog kontakta s roditeljem. Za stariju djecu i ostale posjetitelje odobrenje za neposredni posjet bez pregrade mogu dobiti od upravitelja kaznene ustanove. Zbog ograničenja neposrednog kontakta djeteta starijeg od 14 godina s roditeljem u istražnom zatvoru, Upravi za zatvorski sustav uputili smo preporuku o potrebi izjednačavanja prava sve djece, neovisno o zakonskoj osnovi i zatvoreničkome statusu roditelja lišenih slobode (zatvorenici, istražni zatvorenici ili kažnjenici).

Pozivajući se na roditeljstvo, zatvorenici i članovi njihovih obitelji nerijetko nam se obraćaju tražeći „izmjenu" već pravomoćne zatvorske kazne u blažu ili uvjetnu. Obraćaju nam se i zbog intervencije vezane za zakonske mogućnosti tijekom izvršenja kazne, u odnosu na amnestiju, odgodu izvršenja kazne, prekid kazne, uvjetni otpust ili stjecanje prava na korištenje izvanzatvorskih pogodnosti. Dijete jednog zatvorenika tražilo je da se otac pusti na slobodu zbog teške materijalne situacije obitelji i nesnalaženja majke. U ovim slučajevima izvješćujemo prijavitelje o nemogućnosti utjecaja pravobraniteljice na odluke pravosudnih tijela, o važnosti pozitivnog osobnog angažmana zatvorenika na tijek izvršenja same kazne te o mogućnosti dobivanja psihosocijalne podrške i materijalne pomoći u CZSS-u.

Obratio nam se i otac koji je tražio našu podršku u postupku odgode upućivanja na izvršenje kazne zatvora istodobno s majkom djeteta. U odgovoru smo iskazali podršku odvojenom izdržavanju kazne roditelja, kako bi dijete

bilo s jednim od roditelja i savjetovali obraćanje nadležnom sucu za maksimalnu zakonsku odgodu upućivanja na izvršenje.

Ponovno smo se susreli i s **neprimjerenim medijskim izlaganjem** djeteta čiji je roditelj u istražnom zatvoru zbog počinjenja kaznenog djela na štetu svoje djece. Sama majka novinarima je dala niz detalja o obiteljskom i privatnom životu djece, zdravstvenome statusu i samom kaznenom djelu. Novinari su uz ove informacije objavili i identitet roditelja i time posredno obznanili i identitet djece, iako njihova imena nisu objavljena. Objavljeni su čak i komentari kolega s posla počinitelja. Pravo djece na privatnost je grubo narušeno te se naštetilo njihovom dostojanstvu i ugledu. Uputili smo preporuku nadležnom CZSS-u da majku izričito upozori na štetnost medijskog izlaganja djece. U odnosu na novine u kojima je objavljen identitet djece, poduzeli smo mjere o kojima više govorimo u poglavlju o medijima.

Opće inicijative

U 2012. uputili smo više **preporuka** Upravi za zatvorski sustav. U nekoliko navrata preporučili smo podizanje razine osjetljivosti osoblja kaznenih ustanova, posebno pravosudne policije, za potrebe djece prilikom posjeta i pretraga, kao i da se prilikom određivanja penalne ustanove za izdržavanje kazne, osim o kriterijima važnim za izvršenje sankcije, vodi računa i o blizini prebivališta djeteta, radi lakšeg ostvarivanja posjeta.

Proteklih godina u svim kaznenim ustanovama uredili su se *„child friendly"* prostori za dječje posjete. Opremanje „kutića" pokazalo je prepoznavanje važnosti smanjenja stresa kod djece u susretu s uznemirujućim zatvorskim uvjetima. U *Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2011.* navodi se da su „u svim kaznionicama i zatvorima uređeni prostori za posjete malodobne djece roditelju i opremljeni namještajem prilagođenim djeci te igračkama, likovnim i pisaćim materijalima, slikovnicama i slično". No, prilikom obilazaka kaznenih ustanova vidjeli smo da se, nakon početnih ulaganja, ovi prostori dalje ne oplemenjuju i ne obogaćuju. Zbog toga smo u više navrata Upravi upućivali preporuke o daljnjem kontinuiranom ulaganju u prostore. No, fotografije koje smo zatražili pokazuju da većina kaznenih ustanova opremanju ovog prostora pristupa formalno. Neki prostori su iznimno siromašni, a na činjenicu da ovdje dolaze i borave djeca ukazuju jedino oslikani zidovi. Neke kaznionice nemaju nikakvog didaktičkog materijala, slikovnica ni igračaka. Jedna kaznionica prostor za posjete djece prigodno uređuje u prolaznome hodniku. Trenutačno stanje ne zadovoljava nužne standarde, premda bi se i bez velikih troškova moglo znatno poboljšati.

U suradnji Uprave za zatvorski sustav MP-a i obiteljskih centara u nadležnosti MSPM-a, unatrag dvije godine u kaznenim ustanovama provodio se program „Odgovorno roditeljstvo". O ovom programu razvijanja roditeljskih kompetencija samih zatvorenika i osnaživanja članova njihovih obitelji, pisali smo u prijašnjim izvješćima. Zbog evaluacijom utvrđene korisnosti programa po zatvorenike - roditelje, a time posredno i za njihovu djecu, u više navrata upućivali smo preporuku Upravi za zatvorski sustav i MSPM-u za nastavak te unapređivanje programa, posebice u odnosu na rad s članovima obitelji. Iz MSPM-a su nas izvijestili da, zbog izmjena Zakona o socijalnoj skrbi, obiteljski centri neće biti u mogućnosti nastaviti s provedbom projekta u kaznenim ustanovama te da će jedino biti moguće nastaviti savjetodavno raditi s članovima obitelji zatvorenika, u slučaju kada sami iskažu potrebu. Uprava za zatvorski sustav podržala je našu preporuku te će pokušati nastaviti s provođenjem programa vlastitim snagama, bez sudjelovanja djelatnika obiteljskih centara kao voditelja grupnih aktivnosti u kaznenim ustanovama.

Prema *Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2011.* (*Izvješće*) u navedenom programu sudjelovalo je 210 zatvorenika. Ovo je prvi program takve vrste u kaznenom sustavu i predstavljao je pozitivan pomak u zaštiti prava i interesa djece čiji su roditelji u zatvoru. Sudjelujući u njegovim aktivnostima, osobe u zatvoru dobile su priliku naučiti kako postati bolji roditelji. Stjecanjem određenih znanja i vještina naučili su bolje prepoznavati potrebe djece i razumjeti obiteljske odnose. O korisnosti programa izjasnili su se sami zatvorenici. O njegovom doprinosu u održavanju obiteljskih veza i očuvanju obitelji izjasnio se i Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskoga Sabora, na sjednici početkom 2013., pri razmatranju *Izvješća.* Provođenje programa „Odgovorno roditeljstvo" vidimo kao približavanje europskim standardima zaštite prava ove ranjive skupine djece te smo na više razina preporučili njegov opstanak i unapređivanje. Nažalost, standard koji je već jednom postignut, olako se ugasio birokratskom odlukom, čime se i položaj djece unazadio. Bojimo se da ukidanjem jednom dostignutih standarda i izostankom daljnjeg ulaganja ova djeca opet postaju nevidljiva, zanemarena i neprepoznatih potreba.

Uprava za zatvorski sustav navodi 2132 zatvorenika koji su tijekom 2011. primili 6256 posjeta djece. U *Izvješću* nema podataka o točnom broju djece koju zatvorenici imaju, a nema ni sistematiziranih podataka o djeci, s obzirom na zakonsku osnovu i status osoba lišenih slobode (zatvorenici, istražni zatvorenici ili kažnjenici). Držimo da bi se podaci morali detaljnije iskazati i pratiti na razini sustava, budući da detektiranje svakog djeteta čiji je roditelj lišen slobode treba utjecati i na primjenu mjera za njegovu zaštitu.

Međunarodna suradnja

Ured pravobraniteljice za djecu u 2012. je postao punopravni član **EUROCHIPS**-a, Mreže europskih institucija i organizacija koje promiču i štite prava djece čiji su roditelji u zatvoru. Pri primanju u punopravno članstvo naglašeno je kako je hrvatski Pravobranitelj za djecu prepoznat u bavljenju djecom zatvorenika u europskim razmjerima, a njegov rad predstavlja važan doprinos radu mreže. Podnosimo godišnje izvješće o aktivnostima i našim postignućima te kontinuirano kontaktiramo s članicama mreže i razmjenjujemo informacije putem e-maila.

Surađujemo i u provođenju projekata članica mreže. Tako smo u pripremi **„Pact" projekta** organizacije *Prison Advice and Care Trust* iz Velike Britanije, uz podršku Uprave za zatvorski sustav, putem ankete od samih zatvorenika prikupljali podatke o njihovoj djeci. Ujedno smo od zatvorenika zatražili suglasnost za moguće buduće sudjelovanje djece u projektu. Projekt planira rad sa skupinama mladih čiji su roditelji u zatvoru. Ciljevi projekta su identifikacija problema s kojima se suočava ova skupina, davanje podrške, povećanje participacije djece na europskoj razini i donošenje preporuka za javne politike. Trenutačno čekamo obavijesti o daljnjem razvoju projekta.

Sudjelovali smo i na **godišnjoj konferenciji i skupštini EUROCHIPS**-a u Ženevi, u svibnju 2012. Organizator konferencije bila je švicarska civilna udruga iz Ženeve *Carrefour Prison*, koja je organizirala posjet Prison de Champ-Dollonu, najvećem zatvoru u francuskom kantonu Švicarske.

U studenom je u Briselu održana **međunarodna konferencija** „Suočavanje sa situacijom kad je roditelj u zatvoru: polazište za reformu politika". Konferenciju je organizirao COPING konzorcij, koji uključuje četiri znanstveno-istraživačke institucije i četiri civilne udruge iz Velike Britanije, Njemačke, Švedske i Rumunjske te dvije krovne organizacije - EUROCHIPS sa sjedištem u Parizu i *Quaker United Nations Office* iz Ženeve. Kao aktivan međunarodni partner, pozvani smo predsjedavati konferenciji. Cilj Konferencije bio je objaviti rezultate **COPING istraživanja** u okviru istoimenog projekta te zaključke i preporuke za relevantne europske, svjetske i nacionalne organizacije, ustanove i tijela koja se direktno ili indirektno bave djecom čiji su roditelji u zatvoru. U provedbi projekta sudjelovali smo primjenom upitnika kojeg su ispunili djelatnici dvije kaznene ustanove i naš Ured. Dali smo i opsežan intervju u okviru prikupljanja ekspertnih procjena o hrvatskoj praksi te stajalištima, radu i preporukama Ureda u zaštiti prava i interesa djece zatvorenika. Početkom 2013. preporuke iz COPING projekta proslijedili smo ENOC-u, mjerodavnim ministarstvima, saborskim i pravosudnim tijelima te Koordinaciji udruga za djecu.

U lipnju 2012. sudjelovali smo u radu **regionalne konferencije** o dječjim pravima u Tirani. Konferencija je održana u organizaciji albanske Vlade i Veleposlanstva Republike Poljske, uz podršku Vijeća Europe i UNICEF-a. U sklopu izlaganja o iskustvima i radu našeg Ureda, pod nazivom „Ranjiva djeca - od prepoznavanja do stvarne zaštite" (*Vulnerable children - from recognizing to real protection*), govorili smo i o aktivnostima u zaštiti prava djece zatvorenika.

U okviru međunarodne suradnje kontaktirali smo i s izraelskim filmskim režiserom koji je iskazao interes za uključivanje Hrvatske u međunarodni projekt „Djeca zatvorenika". Zbog snimanja dokumentarnog filma, zanimali su ga propisi vezani za moguće dječje sudjelovanje u filmu. Informirali smo ga o Zakonu o medijima koji zabranjuje otkrivanje identiteta i objavu svih detalja koji mogu ugroziti djetetov interes. Iskazali smo i oprez vezan uz pristanak roditelja na djetetovo sudjelovanje, ako je on počinitelj delikta na štetu djeteta ili je dijete u institucionalnoj skrbi ili kod udomitelja. Naglasili smo važnost sprečavanja bilo kakve stigmatizacije i sekundarne viktimizacije djeteta prilikom snimanja filma.

Druge aktivnosti

Na prijedlog EUROCHIPS-a prvi tjedan u lipnju obilježava se kao **Međunarodni tjedan svjesnosti o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru**. Pravobraniteljica je u tom tjednu u dnevnim novinama i na HTV-u govorila o teškoćama s kojima se susreću ova djeca, poput osude okoline, zbunjujućih osjećaja i misli te diskriminacije. Govorila je i o pomacima koji su postignuti te o našim preporukama i prijedlozima tijelima vlasti za unapređivanje

zaštite prava i interesa ove djece. Na web stranicu ureda postavili smo banner EUROCHIPSA-a sa sloganom „Zločin nije moj, ali kazna ipak jest" (*Not my crime, still my sentence*), s peticijom koju posjetitelji mogu potpisati i time dati svoj doprinos u kreiranju politika podrške ovoj djeci u Europi. Peticija je upućena potpredsjednici Europskog parlamenta, ujedno i predsjednici Alijanse za djecu, kako bi na raspravama u Europskom parlamentu potaknula prepoznavanje ove ranjive skupine i njihovih potreba. Cilj peticije je pridonijeti da se u zatvorima urede prikladni i ugodni prostori u kojima će djeca boraviti s roditeljima zatvorenicima, te da se produlji vrijeme njihovog bliskog kontakta.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Upravi za zatvorski sustav preporučili smo da sve kaznene ustanove provedu zajedničke aktivnosti roditelja i djece, tijekom međunarodnog tjedna posvećenog djeci zatvorenika. Izvijestili su nas o aktivnostima koje su provedene u svakoj pojedinoj kaznionici i zatvoru. Iz izvješća o tim aktivnostima saznajemo o renoviranju „dječjih kutića", poticanju kontakata roditelja s djecom, izradi prigodnih razglednica za djecu, organiziranju glazbenih i likovnih radionica u kojima su sudjelovali i roditelji i djeca prilikom posjeta. Saznajemo da je jedan zatvor tijekom lipnja povećao broj posjeta djece, a vrijeme posjeta je bilo produljeno. U neke aktivnosti uključeni su bili i obiteljski centri na tom području. Iako nisu sve kaznene ustanove jednakim intenzitetom pristupile realizaciji preporuke, držimo da je postignut važan cilj - povećana je vidljivost ove djece i osjetljivost osoblja za njihove potrebe. Većina kaznenih ustanova u izvješću je naglasila potrebu održanja programa „Odgovorno roditeljstvo" radi unapređivanja zaštite djece, njegovanja obiteljskih odnosa i pozitivnog utjecaja na tijek izvršavanja kazne zatvora.

Preporuku o obilježavanju Tjedna svjesnosti uputili smo i udrugama - članicama Koordinacije udruga za djecu. Budući da europska iskustva govore o znatnom angažmanu nevladinog sektora u radu s djecom zatvorenika, namjera nam je bila potaknuti civilni sektor na kreiranje aktivnosti, koje bi, u suradnji s Upravom za zatvorski sustav, bile usmjerene pružanju pomoći i podrške djeci. Koordinacija nas je izvijestila da se trenutačno niti jedna udruga - članica ne bavi izravno problematikom ove djece, no da postoji interes za osmišljavanje programa. Mišljenja su i da bi rad udruga na ovoj problematici trebala potaknuti i podržati resorna ministarstva kroz natječaje za financijsku potporu projektima udruga.

O prepoznavanju potrebe zaštite prava djece zatvorenika, ali i našeg doprinosa u tome, govori i obraćanje uredu troje studenata prava i socijalnog rada zbog pomoći u izradi diplomskog rada s temom o djeci čiji su roditelji u zatvoru.

Iako je u proteklih nekoliko godina nesporno došlo do promjene u percepciji stručnjaka i javnosti u vezi sa zaštitom prava i interesa djece čiji su roditelji u zatvoru, postignutim ne možemo biti zadovoljni, posebice zbog snižavanja postignutih standarda, u koje spada i program „Odgovorno roditeljstvo". Nužno je dalje unapređivati sustavne mjere zaštite ove djece, ponajprije osjetljivost zatvorskog sustava u kontaktu i komunikaciji s djecom. Ne manje važno je kreiranje intervencija pomoći i podrške od strane socijalne skrbi, koje bi osnažile sve članove obitelji. Važno je potaknuti i civilni sektor na preuzimanje dijela ovih aktivnosti, za što je nužna podrška ministarstava u financiranju i kreiranju aktivnosti. U odnosu na ovu djecu postoji i niz otvorenih pitanja koje istraživanja i praksa u budućnosti tek trebaju razriješiti, kao, na primjer, postupanje u situaciji kada je jedan roditelj lišio života drugoga ili u slučajevima teških kaznenih djela na štetu djece.

4.6 PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

Ured pravobraniteljice za djecu godinama poziva na unapređivanje standarda zaštite djece u okviru pravosudnog postupka, upozoravajući nadležna tijela na kadrovske, prostorne i organizacijske probleme koji se moraju riješiti. Zalažemo se za osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, licenciranje odvjetnika koji zastupaju djecu, osnivanje posebnih stručnih službi pri sudovima koji donose odluke o obiteljskopravnoj zaštiti, potrebnu stručnu ekipiranost CZSS-a te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u pravosudnom postupku. Zalažemo se i za osnivanje servisa za podršku i pomoć djeci žrtvama i svjedocima na lokalnoj razini te prilagođavanje sudskih prostora i uvjeta za sudjelovanje sukladno potrebama djece. Surađujemo s Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež, Ministarstvom pravosuđa (MP), akademskom zajednicom te pojedinim stručnjacima u cilju poboljšanja razine zaštite prava djece u pravosudnom postupku te sudjelujemo u radu radnih skupina za izradu propisa kojima se posredno ili neposredno uređuje položaj djece u pravosudnom postupku. Vladu RH potičemo na potpisivanje i ratifikaciju Trećeg fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta, kako bi se djeci osiguralo

postojanje međunarodnog instrumenta za pritužbe u slučajevima kad pravna sredstva nacionalne države ne postoje ili nisu efikasna. Organizirali smo četiri stručna skupa vezano uz položaj djeteta u pravosudnom postupku, s posebnim naglaskom na primjenu Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava te objavili dva zbornika radova-izlaganja o zaštiti djeteta u pravosudnom postupku, kako bi ova znanja i informacije bili dostupni širem krugu stručnjaka koji neposredno dolaze u doticaj s djecom u okviru pravosudnog postupka.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravim djeteta (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*)

Opća skupština Ujedinjenih naroda 19. prosinca 2011. usvojila je novi fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta, pod nazivom *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*. Usvajanje ovog Protokola pokazalo se potrebnim prvenstveno kako bi se djeci osiguralo postojanje međunarodnog instrumenta za pritužbe, u slučajevima kad pravna sredstva nacionalne države ne postoje ili nisu efikasna. Novi Protokol afirmira položaj djeteta kao nositelja prava i olakšava njegov pristup međunarodnom pravosuđu, ukoliko nacionalni sustavi nisu omogućili odgovarajuću zaštitu njegovih prava iz Konvencije o pravima djeteta i njezinih pripadajućih protokola. Budući da je Republika Hrvatska već ranije prihvatila međunarodne komunikacijske postupke te je potpisnica Konvencije o pravima djeteta i dosadašnja dva fakultativna protokola, preporučili smo Vladi RH da potakne njegovo potpisivanje i ratifikaciju, kako bi iskazala svoju posvećenost zaštiti dječjih prava osiguranjem mogućnosti podnošenja pritužbi Odboru za prava djeteta. Sudjelujemo u radu radne skupine MSPM-a koja je formirana kako bi se pokrenuo postupak potpisivanja ovog važnog međunarodnog dokumenta.

Stručni skup „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava"

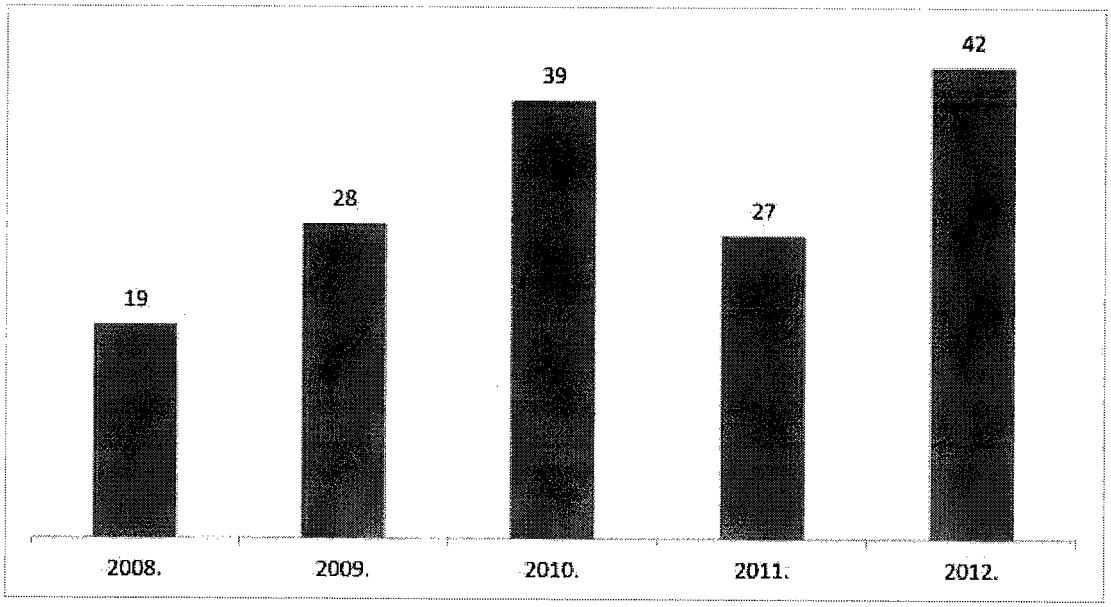
Potaknuti potrebom bolje zaštite djece u postupcima vezanim za roditeljsku skrb, organizirali smo četiri stručne rasprave o implementaciji Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, koje su naš doprinos edukaciji i senzibilizaciji odvjetnika i sudaca za specifičnosti psihosocijalnih potreba djece, u slučajevima vezanim za roditeljsku skrb. Europska konvencija, koja je na snazi od kolovoza 2010., osnažuje pravo djeteta na sudjelovanje u postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima, kao i pravo djeteta na imenovanje posebnog zastupnika te je njezina implementacija od posebne važnosti u ostvarivanju prava djece. Na raspravama je ukazano na probleme koji se pojavljuju u primjeni ove Konvencije te na potrebu traženja rješenja za bolju zaštitu prava djece. Posebna pažnja posvećena je tumačenju i razradi načina na koji dijete, koje je sposobno oblikovati osobno mišljenje, treba ostvarivati pravo na slobodno izražavanje mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose, odnosno kako to mišljenje uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta. Naglašena je važnost preporuka o sudjelovanju djece koje proizlaze iz Općeg komentara br. 12 (2009) Odbora za prava djeteta UN-a.

Na ovim skupovima, koji su održani u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu, aktivno su sudjelovali istaknuti stručnjaci iz područja obiteljskopravne zaštite djece. Okupilo se pritom 450 sudionika iz redova odvjetnika, socijalnih radnika, psihologa, sudaca i drugih stručnjaka čija je profesionalna zadaća osigurati zaštitu prava i interesa djece u praksi, kao i predstavnici civilnog društva. Rasprave su organizirane u suradnji s Hrvatskom odvjetničkom komorom, a na skupu u Zagrebu pridružila se i Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež. Nakon održanih rasprava upućene su preporuke MP-u i MSPM-u. MP-u je preporučeno donošenje posebnog propisa kojim će se regulirati procesna pravila temeljem kojih će dijete ostvariti pravo na sudjelovanje, sukladno odredbama Konvencije, te definirati procesna prava djece, ulogu suda, zastupnika djeteta i obveze roditelja s ciljem potpune i djelotvorne zaštite djece pred sudskim i upravnim tijelima. Ministarstvu pravosuđa je u preporuci ponovno ukazano na potrebu osnivanja obiteljskih sudova, koji bi, poput maloljetničkih kaznenih sudova, trebali osigurati kontinuiranu stručnu podršku psihologa, socijalnih pedagoga i socijalnih radnika. Ponovno je ukazano na potrebu specijalizacije sudaca za rad na statusnim i obiteljskim predmetima, kako bi oni bili kvalitetno educirani, otvoreni za suradnju s drugim stručnjacima i senzibilizirani za ove vrste postupaka. Naglašeno je kako bi prostori za razgovor s djecom na sudovima i u centrima za socijalnu skrb trebali biti prilagođeni povremenom boravku djece (neformalniji, „topliji"). U pogledu poboljšanja postojećih normativnih rješenja, s ciljem osnaživanja prava djeteta na sudjelovanje u postupcima koji se odnose na dijete, MSPM-u je preporučena dopuna *Pravilnika o osnovnim elementima koje mora sadržavati stručno mišljenje u postupku posredovanja prije razvoda* braka, kako bi se osigurala provjera je li i na koji je način dijete ostvarilo svoje pravo da na prikladan način sazna o razvodu braka roditelja i izrazi svoje mišljenje. Nadležnim ministarstvima preporučili smo edukaciju stručnjaka koji rade s djecom i za djecu u sustavu pravosuđa i socijalne skrbi, kao i formiranje **liste stručnjaka** koji bi svojim znanjem i stručnim kompetencijama ispunjavali pretpostavke za posebnog zastupnika djeteta u sudskim i upravnim postupcima te imali dopusnice/licence za pružanje ovakve vrste usluge.

4.7 ZAŠTITA DJECE KOJA SE BAVE SPORTOM

Pravobraniteljica za djecu prati stanje dječjih prava u području sporta s dva aspekta, praćenjem sigurnosti djece koja se bave sportom te praćenjem dostupnosti sportskih sadržaja djeci. U 2012. postupali smo u 42 slučaja, što je do sada najveći broj predmeta koji se tiču zaštite dječjih prava u sportu. Osim pojedinačnih prijava povreda prava djece koja se bave sportom, tim brojem obuhvaćene su i opće aktivnosti i inicijative pravobraniteljice za djecu i sudjelovanja na stručnim skupovima vezanim za djecu u sportu, odgovori na novinarske upite u ovom području, kao i praćenje dječjih sportskih manifestacija.

Pojedinačni predmeti vezani uz sport 2008. - 2012.

Tijekom 2012. godine ponovno su uslijedile izmjene i dopune Zakona o sportu, međutim, ni ovaj put većina naših prijedloga nije prihvaćena. Još uvijek nisu doneseni svi provedbeni propisi čije donošenje predviđa Zakon, niti su provedeni svi *Zaključci* s rasprave o pravima djece koja se bave sportom Saborskog odbora za obitelj, mladež i šport iz 2008. Vjerujemo da bi to, uz intervencije u zakonski tekst sukladno prijedlozima pravobraniteljice za djecu, utjecalo na veću zaštitu djece u sportu.

I u 2012. pravobraniteljica je zaprimala prijave neodgovornog i neprimjerenog ponašanja trenera, onemogućavanja prijelaza djeteta iz jednog kluba u drugi, izricanja stegovnih mjera, koje su u nekim slučajevima rezultirale i isključivanjem djeteta iz kluba. U jednom slučaju majka nam ukazuje na praksu kluba koji roditeljima na potpis nudi „deklaraciju", kojom bi roditelji na sebe preuzeli svu odgovornost za bilo kakve posljedice do kojih bi moglo doći tijekom natjecanja, a za koje ni roditelji ni dijete objektivno ne mogu biti odgovorni. Jedna od prijava odnosila se i na **„promociju" oružja** u osnovnoj školi kroz druženje djece s uspješnim sportašem koji se bavi streljaštvom, uz pokazivanje puške. Smatramo da upoznavanje djece s oružjem može biti korisno jedino ako je usmjereno na osvještavanje djece o njegovoj opasnosti i upućivanje u to kako postupiti s pronađenim oružjem. Zaprimili smo i pritužbe na lošu organizaciju šahovskog natjecanja s previše partija u jednom danu, pritužbe na loše upravljanje rukometnim klubom, kao i pritužbe na nepravedno poništen rezultat natjecanja na karate turniru, o nepravilnostima u radu sudačke organizacije i nepravilnostima pri registraciji igračica u jednom nogometnom klubu. Nekoliko se prijava odnosilo na mogućnost korištenja i sigurnost sportskih objekata.

Obaviješteni smo i o slučaju u kojem je jedan roditelj uključio dijete u treniranje borilačkog sporta bez suglasnosti, štoviše, uz izričito protivljenje drugog roditelja ne poštujući institut zajedničke roditeljske skrbi, koji podrazumijeva suradnju roditelja u svim pitanjima koja se tiču djece pa tako i izbora njihovih slobodnih aktivnosti. S druge strane, ovaj slučaj aktualizirao je i potrebu odgovornijeg promišljanja i djelovanja nadležnih tijela u poduzimanju mjera za zaštitu zdravlja djece i potrebu zakonskog reguliranja njihovog sudjelovanja u **kontaktnim borilačkim sportovima** pa je pravobraniteljica za djecu tijekom 2011. o tome uputila preporuku MZSS-u, MZOS-u, Nacionalnom

vijeću za sport i HOO-u. Istodobno smo zatražili od Kineziološkog fakulteta u Zagrebu, Hrvatskog liječničkog zbora (HLK) i Hrvatskog pedijatrijskog društva informaciju i stajalište o bavljenju djece kontaktnim borilačkim sportovima i o mogućim utjecajima na psihofizičko stanje djece te izrazili stav da bi djeca i njihovi roditelji trebali biti preventivno upozoreni od strane voditelja programa o mogućim povredama i mogućem nepovratnom narušavanju zdravlja djeteta uslijed bavljenja takvim sportovima.

Hrvatsko društvo za sportsku medicinu HLK-a izvijestilo nas je da se zdravstvena struka izričito protivi sudjelovanju djece i mladih u boksu, budući da je riječ o sportu u kojem su udarci u glavu od primarnog značaja pa može doći do promjena cerebralnih funkcija, koje mogu završiti trajnim kroničnim oštećenjem zdravlja i invalidnošću. Povjerenstvo za sprečavanje ozljeda sportaša djece i adolescenata Hrvatskog društva za dječju neurologiju preporučilo je da se javnost treba obavijestiti o negativnim utjecajima za zdravlje djece u sportovima koji uključuju namjerno udaranje u glavu, a djecu, roditelje, skrbnike, trenere i nastavnike obrazovati o negativnom utjecaju tih sportova za zdravlje djece. Također je zauzelo stav da se djeci i adolescentima ne preporuča treniranje takvih sportova te da djecu treba poticati na bavljenje drugim sportovima.

Pravobraniteljica za djecu zaprimila je prijavu **neprimjerenog ponašanja trenera** koji je, nakon uspjeha na turniru, petnaestoricu igrača, redom 12-godišnjaka i 13-godišnjaka, „počastio" pivom. Prema navodima iz prijave, neka djeca su to odbila, dok su neka popila i više od jedne limenke piva te su pod utjecajem alkohola radila nered u autobusu kojim su putovala na turnir. Djeca su čak bila fotografirana s limenkama piva u ruci i te su fotografije objavljene na web stranici kluba, zajedno s drugim fotografijama o sportskom dijelu događanja. Klubu smo uputili upozorenje te izrazili zgražanje nad ovakvim neodgovornim i nepedagoškim postupkom trenera. Izrazili smo zabrinutost što odrasle osobe koje su dužne skrbiti o dobrobiti djece koja su im povjerena, djecu potiču na konzumaciju alkoholnih pića, stvarajući dojam da je konzumiranje piva prihvatljivo ponašanje i da predstavlja nagradu za sportski uspjeh. Saznajemo da je nakon upozorenja trener kažnjen, a slike maknute s web stranica kluba.

Jedna od pritužbi odnosila se na **suspenziju djeteta** sportaša iz kluba zbog neodigravanja nekih kola juniorske lige. U konkretnom slučaju nesporazum roditelja i službenih osoba u klubu rezultirao je, potpuno neprimjereno, sankcijom za dijete. U drugom slučaju dijete je isključeno iz kluba zbog nepostojanja valjane evidencije uplaćenih članarina. Roditelji su prema naputku trenera naknadu za članstvo u klubu plaćali njemu na ruke, a kako on to nije evidentirao, prilikom promjene trenera dijete je zbog navodnog neplaćanja članarine isključeno iz kluba. Obratili smo se klubu te preporučili zaštitu djece od ovakvog ponašanja sportskih djelatnika.

Prijave **neprimjerenog i nepedagoškog postupanja**, a nažalost vrlo često i agresivnog ponašanja trenera i drugih osoba iz „svijeta sporta" prema djeci, aktualiziraju potrebu licenciranja trenera i voditelja sportskih aktivnosti za rad s djecom u području sporta. Na tu potrebu ukazuju i već ranije spomenuti *Zaključci* Saborskog odbora za obitelj, mladež i sport, prema kojima je MZOS-u predloženo da dopuni *Pravilnik o osposobljavanju kadrova za obavljanje stručnih poslova u športu* programom za razvoj djece i dječjih prava te da se *Pravilnikom o stručnoj spremi odnosno stručnoj osposobljenosti za obavljanje stručnih poslova u športu* predvidi uvođenje licenci za rad s djecom u području sporta i obveza njihovog obnavljanja. Iako bi licenciranje trenera i voditelja sportskih aktivnosti za rad s djecom u području sporta osiguralo podizanje standarda zaštite dječjih prava, spomenuti provedbeni propisi, nažalost, do danas nisu dopunjeni pa se događa da s djecom ponekad rade osobe koje nemaju nikakvih posebnih predznanja ili kompetencija za rad s djecom. Stoga smo u veljači 2013. preporučili MZOS-u da žurno provede ovu dopunu propisa.

Pratili smo i zaštićenost prava i dobrobiti djevojčice koja je bila žrtva **spolnog zlostavljanja** od strane rukometnog trenera. Protiv trenera je još 2009. godine podnesen optužni prijedlog općinskom sudu zbog dva kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa na štetu djevojčice. Djevojka je opravdano razočarana predugim trajanjem postupka i neefikasnošću sustava. Više ne trenira, ali svakodnevno vida okrivljenika koji je, navodi, „odavno trebao biti iza rešetaka". U međuvremenu je postala punoljetna, a postupak protiv počinitelja još uvijek nije okončan. Nažalost, ovo nije bio jedini slučaj spolnog zlostavljanja djece-sportaša o kojima je proteklih godina bila obaviještena i pravobraniteljica za djecu, a koji je pokazao slabosti sustava u zaštiti djece. Unatoč traženju pravobraniteljice da se prilikom izmjena Zakona o sportu jasno definira kako, uz pravomoćnu osudu za pojedine kategorije kaznenih djela, smetnju za obavljanje poslova u sportskoj djelatnosti predstavlja i izricanje sigurnosnih mjera, poput zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti ili zabrane približavanja, to nije učinjeno. Na inicijativu pravobraniteljice brisana je ranije važeća odredba koja je ograničavala sudjelovanje u sportskim natjecanjima i poslovi-

ma u sportu samo tijekom dvije godine nakon izdržane, oproštene ili zastarjele kazne te je razdoblje zabrane vezano uz rokove rehabilitacije propisane odredbama posebnog zakona, što je napredak u zakonskoj regulativi.

Međutim, „nespretnim" izmjenama Zakona o sportu dodatno se otvorio prostor i mogućnost da osumnjičene i neke pravomoćno osuđene osobe rade s djecom pa tako proizlazi da kao trener djece sasvim legalno i unatoč rizicima može raditi osoba osuđena za djelo počinjeno prema djetetu ako je kažnjena kaznom do šest mjeseci zatvora ili uvjetnom kaznom pa čak i ako je riječ o kaznenim djelima spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Suspenzija je moguća samo nakon potvrđivanja optužnice odnosno donošenja osuđujuće presude, a propuštena je i zaštita djece od osumnjičenih počinitelja tjelesnog kažnjavanja i fizičkog nasilja, protiv kojih je u tijeku *prekršajni postupak* zbog djela počinjenog na štetu djeteta. Isto tako, moguće je da osoba protiv koje je pokrenut prekršajni postupak jer je, primjerice, ošamarila dijete, i dalje radi s djecom. Zakon ne predviđa ni zaštitu djece u slučajevima kada se protiv osobe koja obavlja poslove u sportu pokreće kazneni postupak zbog počinjenja kaznenog djela čiji direktni oštećenici nisu djeca (primjerice, kazneno djelo neovlaštene proizvodnje i prometa drogama), iako i u tom slučaju postoje brojni rizici za dobrobit djece. Obavijestili smo MZOS o uočenim propustima, preporučivši izmjene odredbi Zakona o sportu.

Tijekom 2012. zaprimili smo nekoliko pritužbi o onemogućavanju **prijelaza djeteta sportaša u drugi klub,** na način da matični klub odbija djetetu dati ispisnicu kao dokument temeljem kojega se u određenim rokovima, ovisno o uzrastu i kategoriji sportaša, može nastaviti baviti sportom u drugom klubu. Prijavitelji, uglavnom roditelji, ukazuju na kršenje djetetovog prava na izbor kluba u kojem će trenirati, prava na razvoj talenta i općenito prava na daljnje bavljenje sportom. Da je riječ o ozbiljnom problemu ukazuju čak četiri pritužbe koje smo zaprimili u vrijeme pisanja ovog izvješća, a tiču se prelaska djece u druge klubove u četiri različita sporta. Ovu problematiku ne regulira ni Zakon o sportu ni Zakon o udrugama, već nacionalni sportski savezi, kao udruge, to čine samostalno, svojim internim aktima, odnosno registracijskim pravilnicima. Nažalost, nisu uočljivi pomaci niti rezultati preporuke koju smo još u veljači 2010. godine uputili HOO-u kao krovnoj sportskoj udruzi. Preporučili smo tada da HOO preispita na koji način njegove članice uređuju prelaske djece iz jednog kluba u drugi, da poduzme korake radi usuglašavanja kriterija kod svih sportova, te potakne stavljanje odredbi o tzv. „otkupninama" izvan snage. Problem predstavlja činjenica da registracijski pravilnici u različitim sportovima, neovisno o tome ima li sportaš potpisan ugovor s klubom ili ne, za prijelaz u drugi klub propisuje potraživanje tzv. „otkupnina", „odšteta" ili „naknada za izobrazbu i uložena materijalna sredstva". Radi se o iznosima do kojih se, u pravilu, dolazi uračunavanjem broja sezona provedenih u klubu i kategoriji sportaša u odnosu na dob i sportski uspjeh, a koji ponekad dosežu iznose od više tisuća eura. U ovom kontekstu nisu sporne situacije kada sportaš i klub imaju potpisan ugovor kojim definiraju međusobna prava i obveze, već upravo situacije kada se djeci sportašima nameću obveze na temelju samog članstva u udruzi za koje, u pravilu, roditelji prilikom upisivanja djeteta na sportske aktivnosti nisu znali niti su o njima bili obaviješteni, sve do trenutka kada su pokušali realizirati prelazak djeteta u drugi klub. Ne vidimo opravdanost ovakve prakse saveza i klubova, s obzirom na to da djeca za svoje članstvo u klubu plaćaju članarinu te klubovi i savezi za svoj rad primaju i proračunska sredstva. Nerijetko nam se roditelji pritužuju na ovakve odredbe pravilnika, ukazujući pritom da su, osim članarina, sami podmirivali i troškove opreme, kotizacije za natjecanja, putovanja, liječničkih pregleda i osiguranja. Stoga, ovakvu praksu saveza držimo spornom i protivnom načelu najboljeg interesa djece. Njome se djeca stavljaju u poziciju objekta nečijeg interesa, a ne nositelja prava pa smo i o ovoj problematici upozorili MZOS. Očekujemo i nadamo se da će prijedlozi i argumenti na koje već godinama ukazujemo biti uvaženi te da će status djece sportaša u klubu biti reguliran Zakonom o sportu.

U pogledu **zaštite zdravlja i sigurnosti djece koja se bave sportom** MZOS smo upozorili na propuste, odnosno na donošenje provedbenih propisa koje predviđa Zakon o sportu. Jedan od najvažnijih u tom kontekstu jest *Pravilnik o uvjetima za obavljanje zdravstvenih pregleda, vrsti i opsegu pregleda, načinu vođenja evidencije i medicinske dokumentacije sportaša te o rokovima u kojima se provode zdravstveni pregledi za učenike koji sudjeluju u natjecanjima školskih sportskih društva,* koji je trebao biti donesen prije šest godina. Važno je napomenuti da Zakon predviđa jedino utvrđivanje opće zdravstvene sposobnosti sudionika na natjecanju pa tako izostaje sveobuhvatna i sustavna briga za zaštitu fizičkog i mentalnog zdravlja sportaša, poglavito djece. Stoga smo MZOS-u preporučili da se izmjenama Zakona o sportu odredi dob za početak bavljenja određenim sportom, propiše obveza upoznavanja djece i roditelja s mogućim štetnim posljedicama bavljenja određenim sportom, propiše obveza obavljanja preventivnih i periodičnih pregleda zdravstvene sposobnosti djece, neovisno o razini bavljenja sportom, propiše obveza vođenja evidencije podataka o povredama djece pri bavljenju sportom te osigura nadzor kvalitete i sigurnosti sportskih objekata i opreme.

Postizanju sveobuhvatne zaštite djece u sportu pomoglo bi donošenje **protokola za zaštitu djece koja se bave sportom**, ali i proširenje primjene postojećeg *Protokola za postupanje u slučaju nasilja među djecom* i na sportske klubove, što je predloženo i *Zaključcima* sjednice Saborskog odbora za obitelj, mladež i šport iz travnja 2008. godine, ali još uvijek bez konačne realizacije.

Zaprimali smo prijave i upite o korištenju i **sigurnosti sportskih objekata**, kao i prijave posredno vezane za sportske događaje, primjerice prijavu nesigurnog prijevoza djece natjecatelja na skijalištu tijekom održavanja natjecanja te anonimnu prijavu kojom se ukazivalo na nezadovoljstvo načinom prodaje karata za nogometnu utakmicu uz obavezno predočenje dokumenta s osobnim podacima.

U nekoliko slučajeva u pozadini problema razvidni su **neriješeni imovinsko-pravni odnosi**, koji otežavaju realizaciju prava djece na bavljenje sportom u sigurnim i zdravim uvjetima. Obratio nam se tako vlasnik zemljišta, na kojem je nelegalno izgrađen klupski objekt, prijavljujući ugroženost sigurnosti djece. Predsjednik kluba, kojem smo se obratili, izvijestio nas je da je sporni objekt izgrađen kao zamjena starom i derutnom prostoru gradske četvrti, da je građen prema pravilima građevinske struke, da su radove izvele stručne i kvalificirane osobe te da je u cijelosti opremljen u skladu s pravilima sportskog saveza, na temelju čega je dobio dozvolu za upotrebu.

O sigurnosti djece koja se bave sportom, ali i one koja u sportu sudjeluju kao navijači, svakako valja promišljati i u kontekstu **navijačkog nasilja i nasilja na sportskim terenima,** koje je i dalje često. Izvor konkretnih podataka o tom problemu su nam izjave i izvješća koja nam redovito dostavlja Odjel za aktivizam Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava (HHO). Ove izjave i izvješća (13 pojedinačnih i zbirnih izvješća za više od 20 utakmica) dio su projekta o izravnoj prevenciji navijačkog nasilja u 2012. U okviru projekta, promatrači na utakmicama u zemlji i inozemstvu prate i bilježe situacije i nasilna ponašanja na nogometnim stadionima na kojima igra hrvatska reprezentacija, te na domaćim i međunarodnim utakmicama hrvatskih klubova: Dinama, Hajduka, Osijeka i Slaven Belupa.

> *Nasilje je, prema izvješćima HHO-a, prisutno na utakmicama pri njihovim najavama, dolasku igrača i navijača ili po završetku utakmice. Paljenje i bacanje petardi, baklji i dimnih bombi na teren, paljenje, razbijanje i bacanje stolica, bacanje predmeta i boca, rasističke, fašističke, homofobne i ksenofobne parole, izražavanje etničke, rasne, spolne netrpeljivosti, uvrede i prijetnje, izrazito vulgarne psovke, polijevanje alkoholom, govor mržnje, skandiranje i isticanje fašističkih simbola, naguravanja, fizički sukobi između grupa navijača i između policije i navijača, masovne tučnjave samo su neki od zabilježenih oblika nasilja koji kreiraju i potiču atmosferu mržnje. Izuzetak su samo tri utakmice bez incidenata u atmosferi sportskog navijanja i ponašanja. HHO problematizira i pitanje objektivnosti medija koji se „benevolentno odnose prema ovom divljaštvu" te istovremeno naglašava trud i ozbiljan pristup policije.*

Čini se da odredbe Zakona o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, kao ni oduzimanje alkoholnih pića, stroga zabrana pirotehničkih sredstava, prisutnost suca za prekršaje na utakmicama, kamere, brojači ulaznica, policijski pregledi navijača i dogovor o recipročnom neprihvaćanju gostujućih navijača na nekim utakmicama u inozemstvu, ne daju rezultate. Smatramo da je nasilje na utakmicama izričito štetno jer ugrožava djecu koja se bave sportom, kao i onu koja prate sportska natjecanja, doprinosi agresivnoj klimi, nasilnom rješavanju sukoba, ideji da je nasilje normalna društvena pojava i da takvo ponašanje nema posljedica.

Protekla godina svakako će ostati zabilježena i kao godina u kojoj je na snagu stupio Zakon o sportskoj inspekciji. Nadamo se da će ustroj sportske inspekcije utjecati na generalnu i na specijalnu prevenciju nepravilnosti u sportu pa tako i na prevenciju kršenja dječjih prava.
Koristi koje kretanje, aktivnosti i sport imaju za zdravlje djece neupitne su. Poticanju djece na bavljenje sportom pomogla bi i sustavna podrška djelovanju školskih sportskih društava kroz donošenje *Pravilnika o načinu osnivanja, zadaćama, djelokrugu i načinu rada školskih sportskih društava*, koji je trebao biti donesen prije šest godina, o čemu smo upozorili MZOS. Djelovanjem školskih sportskih društava omogućilo bi se uključivanje i sudjelovanje većeg broja djece u sportskim aktivnostima i učinilo sport dostupnijim svoj djeci, pa i onoj koja nemaju predispozicije za postizanje dobrih i vrhunskih sportskih rezultata. Jedan od hvalevrijednih primjera uključivanja djece u sportske aktivnosti je program univerzalnog sportskog vrtića i škole, kojia se djecu vrtićke i osnovnoškolske dobi potiče na dobru naviku bavljenja sportom, kretanja i boravka na svježem zraku. Kvaliteta toga programa, među ostalim, je i u tome što se njime djecu usmjerava na pravilan odnos prema vlastitome zdravlju, a ne isključivo na postizanje sportskog rezultata. Naime, postignuća i uspjesi u sportu jesu poželjni, ali ne smiju biti presudni, jer se mnoga dje-

ca iz straha od neuspjeha ne uključuju u sportske aktivnosti ili brzo od njih odustaju. Unatoč nastojanjima, sigurnost, dostupnost i kvaliteta u sportu u najširem smislu, još uvijek nisu u potpunosti osigurani.

4.8 LOKALNA ZAJEDNICA U ZAŠTITI PRAVA DJECE

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Tijekom 2012. pojedinim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave upućivali smo prijedloge i preporuke za unapređivanje i zaštitu prava djece. Uočavamo da nam općine, gradovi i županije uglavnom ne odgovaraju na preporuke. Ipak, neke od njih, obraćanje pravobraniteljice doživljavaju kao poticaj za iznošenje problema s kojima se susreću te planiranje i unapređivanje aktivnosti i mjera za bolje ostvarivanje i zaštitu prava djece na svome području.

Propitivanje ostvarivanja i zaštite prava djece u lokalnoj zajednici odnosilo se najviše na dostupnost i financiranje predškolskog odgoja i obrazovanja, dostupnost i financiranje prijevoza djece i utjecaj ostvarivanja radničkih prava na djecu.

Dostupnost i financiranje prijevoza djece do škole - Pritužbe roditelja zbog nedostatka organiziranog prijevoza djece do osnovne škole, otežanog pristupa organiziranom prijevozu, neusklađenosti voznih redova različitih prijevoznika i njihovoj neprilagođenosti obvezama školske djece, ukazuju na probleme dostupnosti prijevoza djeci osnovnoškolske dobi. Pritužbe vezane uz problem organizacije i financiranja prijevoza za učenike srednjih škola pokazuju da u nekim lokalnim sredinama učenici nemaju organiziran javni prijevoz, da postoji neusklađenost više vrsta javnog prijevoza sa školskim obvezama djece, kao i da su roditelji suočeni s nemogućnošću i poteškoćama u ostvarivanju prava srednjoškolaca na sufinancirani prijevoz.

U našem prošlogodišnjem izvješću pisali smo o opasnostima kojima su djeca izložena zbog nedostatka redovitih autobusnih linija te željezničkih i pomorskih veza na području na kojem žive. Posebno se to odnosi na autostopiranje djece koje nosi brojne rizike. Pravobraniteljica je u 2011. uputila preporuku svim općinama, gradovima i županijama da analiziraju stvarno stanje u organiziranju prijevoza djece na svojem području te poduzmu mjere kako bi se ojačale prometne veze u cestovnom, željezničkom i pomorskom prometu, odnosno, kako bi se ostvarila kvalitetna prometna povezanost u skladu s potrebama djece.

U 2012. uočavamo da mediji izvještavaju o nedostupnosti prometnih veza i problemima u prijevozu u pojedinim lokalnim sredinama. Primjerice, jedan lokalni list navodi podatke da je od 360 učenika srednje škole, 200 putnika te da djeca čekaju na autobus satima i od autobusne stanice do kuće često pješače i po nekoliko kilometara. Zbog toga su mnogi srednjoškolci „osuđeni" na autostopiranje. Potaknuti tim napisom uputili smo preporuku gradu, županiji, MPPI-u i MZOS-u da poduzmu pojačane mjere kako bi se ostvarile, učinile dostupnima i ojačale prometne veze na tom području, odnosno, kako bi se ostvarila kvalitetna prometna povezanost u skladu s potrebama i aktivnostima djece te uredno prometovanje prijevoznika. Preporučili smo da se učenike i njihove roditelje upozorava na opasnosti i rizike koje donosi autostopiranje.

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi i Državnim pedagoškim standardom osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja propisan je minimum obveza i standarda koje u prijevozu osnovnoškolske djece trebaju osigurati osnivači škola. Osnivači su dužni financirati **prijevoz učenika osnovnih škola** te organizirati prijevoz učenicima razredne nastave koji žive na udaljenosti od najmanje tri kilometra od škole i učenicima predmetne nastave koji žive na udaljenosti od najmanje pet kilometara od škole. U okolnostima posebnih prometnih uvjeta, u naseljima bez javnog prijevoza, s prometnicama bez nogostupa, prijevoz se može učenicima osigurati bez obzira na udaljenost. Smatramo da bi ta mogućnost, u okolnostima posebnih i otežanih prometnih uvjeta, trebala postati obveza osnivača. Međutim, držimo da bi i na nacionalnoj razini trebalo uspostaviti suradnju državnih tijela kako bi se osigurala potrebna financijska sredstva za ostvarenje prometne povezanosti i dostupnosti prijevoza svoj djeci, čime bi se olakšale obveze lokalne zajednice za organiziranjem i financiranjem prijevoza djece osnovnoškolske dobi.

U odnosu na prijevoz učenika srednjih škola, važna novost u 2012. je Odluka o sufinanciranju međumjesnog javnog prijevoza za redovite učenike srednjih škola u razdoblju rujan-prosinac 2012., koju je donijela Vlada RH u kolovozu 2012. Odlukom se utvrđuje da će se iz državnog proračuna mjesečno osiguravati sredstva županijama i Gradu Zagrebu za troškove prijevoza učenika koji srednju školu pohađaju na njihovom području, i to 75% cijene mjesečne učeničke karte za vlak te 75% mjesečne učeničke karte za autobus (najviše do visine mjesečnog limita

prema utvrđenoj formuli). U obrazloženju koje je dao MZOS na svojim internetskim stranicama, navodi se da se Odluka donosi „radi ostvarenja jednake dostupnosti obrazovanja za mlade".

Prema spomenutoj odluci, jedan od kriterija za ostvarivanje prava na sufinanciranje troškova međumjesnog prijevoza je udaljenost škole od mjesta prebivališta, odnosno boravišta učenika veća od 5 km. To znači da pravo na sufinanciranje troškova javnog prijevoza mogu ostvariti samo učenici koji žive izvan mjesta škole i na takvoj udaljenosti, dok učenici čije je mjesto prebivališta/boravišta u mjestu škole i pritom udaljeno više od 5 km od škole, to pravo nemaju. Prema navodima s kojima smo upoznati iz medija, iz obraćanja udruga i građana, to pogađa mnoge srednjoškolce koji pohađaju srednju školu u svojem mjestu, ali do škole svakodnevno putuju više od 5 km, a neki pritom moraju promijeniti i više prijevoznih sredstava. Roditelji su nam također ukazivali da su, pri provedbi spomenute odluke, u nekim slučajevima oni morali plaćati preostalih 25% cijene troškova prijevoza, dok su u nekim slučajevima taj iznos sufinancirale županije ili jedinice lokalne samouprave.

Smatramo svrsishodnim uvođenje sufinanciranja prijevoza učenika srednjih škola iz državnoga proračuna, radi omogućavanja veće dostupnosti srednjoškolskog obrazovanja svoj djeci. Međutim, iako je Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi propisana mogućnost Vlade RH da svojom odlukom slobodno utvrdi mjerila i kriterije na temelju kojih će se ostvarivati pravo na financiranje, odnosno sufinanciranje prijevoza, smatramo da je spomenutom odlukom trebalo obuhvatiti i učenike koji koriste mjesni prijevoz. Tom se odlukom pravi razlika između učenika koji se nalaze u istoj situaciji, budući da putuju do škole više od 5 km. Takvim sufinanciranjem prijevoza učenika srednjih škola, nažalost, ne pridonosi se ujednačavanju dostupnosti srednjoškolskog obrazovanja.

Konvencijom o pravima djeteta propisana je obveza države da srednje obrazovanje učini raspoloživim i dostupnim svakom djetetu te da radi toga poduzme odgovarajuće mjere (uvođenjem besplatnog obrazovanja, osiguranjem materijalne podrške). Zbog toga smo MZOS-u uputili preporuku, o kojoj smo obavijestili i Vladu RH, da preispita mogućnosti za sufinanciranje troškova prijevoza u najvećoj mogućoj mjeri za sve učenike koji koriste javni prijevoz. Posebno smo preporučili da se pravo na sufinanciranje troškova prijevoza osigura i onim učenicima srednjih škola koji, iako stanuju na udaljenosti većoj od 5 km od škole, nemaju pravo na sufinanciranje troškova prijevoza. MZOS nas je obavijestio da je donošenjem spomenute odluke namjera bila svim učenicima omogućiti jednako pravo na nastavak školovanja nakon završene osnovne škole i da će razmotriti mogućnosti sufinanciranja mjesnog prijevoza za učenike srednjih škola. Iz obavijesti MZOS-a saznajemo također da bi, prema očekivanjima MZOS-a, ostatak do pune cijene iznosa karte trebale namiriti županije i jedinice lokalne samouprave.

Nažalost, pri donošenju nove *Odluke o sufinanciranju međumjesnog javnog prijevoza za redovite učenike srednjih škola u razdoblju siječanj-lipanj 2013.*, koju je Vlada RH donijela u siječnju 2013., naša preporuka nije usvojena te i nova odluka utvrđuje pravo na sufinanciranje samo međumjesnog prijevoza srednjoškolaca. Budući da je Programom Vlade RH za mandat 2011. - 2015. predviđeno uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja do stjecanja prve kvalifikacije, očekujemo da će država osigurati materijalne uvjete i potrebna financijska sredstva za provedbu te mjere za sve učenike. Isto tako, radi dostupnijeg srednjoškolskog obrazovanja, očekujemo da će županije, gradovi i općine, osigurati dostupnost prometnih veza i sudjelovati u podmirenju troškova prijevoza u najvećoj mogućoj mjeri. Time bi se pomoglo roditeljima i ostalim osobama koje skrbe za djecu i omogućilo srednjoškolcima nesmetano pohađanje srednjoškolskog obrazovanja, bez neizvjesnosti za pojedine obitelji hoće li moći izdvojiti mjesečna sredstva za pokriće troškova prijevoza djece do škole.

Dostupnost i financiranje predškolskog odgoja i obrazovanja - Obraćali su nam se roditelji tražeći pomoć u ostvarivanju dostupnosti predškolskog odgoja i obrazovanja za svoju djecu. Obavještavali su nas o nemogućnosti ostvarivanja sufinanciranja boravka u dječjem vrtiću od strane jedinice lokalne samouprave (općine, grada) u slučajevima kada jedan roditelj nema prebivalište na području jedinice lokalne samouprave u kojoj se nalazi dječji vrtić, kao i u slučaju kada je jedan od roditelja nezaposlen. Javljali su nam se roditelji i zbog neostvarivanja upisa djeteta u dječji vrtić zbog zahtjeva općine ili grada da odrasli članovi obitelji podmire dugovanja prema njima, kao i u slučajevima prestanka sufinanciranja programa predškolskog odgoja i obrazovanja od strane općine ili grada, za djecu koja pohađaju vrtiće izvan svoga prebivališta. U ovim slučajevima upućivali smo općinama i gradovima preporuke za postupanje i iznalaženje rješenja kojim će se djeci osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja.

Već nekoliko godina pratimo probleme s kojima se suočavaju roditelji i druge osobe koje skrbe za djecu vezano uz **problem sufinanciranja troškova boravka u vrtiću** od strane jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ko-

ja je osnivač vrtića. U 2011. posebno je problematična situacija bila u Zagrebu, gdje su razilaženja zagrebačkog gradonačelnika i Gradske skupštine oko načina subvencioniranja cijene boravka u dječjim vrtićima, rezultirala nejasnim načinom naplate cijene vrtića. Grad Zagreb i Gradska skupština tada su postigli konsenzus o jedinstvenom udjelu roditelja u cijeni programa predškolskog odgoja - 300 kuna za redoviti 10-satni program. Taj jedinstveni iznos je u 2013. zamijenjen iznosom određenim prema modelu prihodovnog cenzusa roditelja. Sukladno *Programu javnih potreba u predškolskom odgoju i naobrazbi te skrbi o djeci predškolske dobi Grada Zagreba za 2013.*, udio roditelja u cijeni boravka u vrtiću određivat će se prema prihodovnom cenzusu i iznosit će od 150 do 600 kuna za redoviti 10-satni program. S obzirom na promjene načina i iznosa sufinanciranja u zadnje tri godine, čini se da Grad Zagreb nema jedinstvenu dugoročnu strategiju zadovoljavanja javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju, kojom bi iskazao svoje opredjeljenje za prioritetno ostvarivanje prava djece.

Jedinice lokalne samouprave, uslijed nedostatka financijskih sredstava za povećanje dostupnosti i kapaciteta predškolskih ustanova na svojem području te nemogućnosti da upišu svu djecu, svojim odlukama dodatno propisuju razne **uvjete za upis i prihvat djece**. Ti se uvjeti, primjerice, odnose na obvezu podmirivanja dugova za komunalne naknade, kao uvjet za ostvarivanje subvencioniranja cijene boravka u dječjem vrtiću. U takvim slučajevima smo ukazali općini ili gradu na potrebu poštovanja najboljeg interesa djeteta, poduzimanja mjera zaštite od „kažnjavanja" djeteta na temelju statusa ili djelatnosti njegovih roditelja, skrbnika ili članova obitelji te da se zbog toga ostvarivanje prava djeteta ne bi smjelo uvjetovati podmirivanjem dugova odraslih članova obitelji.

Privatni osnivači dječjih vrtića problematiziraju nejednako subvencioniranje cijene boravka djece u dječjim vrtićima kojima je osnivač lokalna zajednica i privatnim dječjim vrtićima, pozivajući se na nedostupnost i nedostatnost „javnih" dječjih vrtića. O našem stavu o ovakvim načinima sufinanciranja ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja pisali smo i u prošlogodišnjem izvješću, no čini se da se isti problemi dostupnosti i financiranja javljaju svake godine te da se, zbog sve teže ekonomske situacije na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, ti problemi produbljuju. Nerijetko je djeci predškolski odgoj nedostupan zbog nedostatka ili nedostupnosti „javnih" dječjih vrtića u mjestu prebivališta te visoke cijene dječjih vrtića privatnih osnivača. U takvim situacijama roditelji upisuju djecu u dječje vrtiće izvan područja njihova prebivališta i traže subvencioniranje cijene boravka u dječjem vrtiću, bilo od općine/grada svojeg prebivališta ili od općine/grada na čijem području dijete pohađa vrtić. U takvim slučajevima, pravila i uvjeti sufinanciranja i postupanje jedinica lokalne samouprave su različiti i ovise o više čimbenika. Sve teža ekonomska situacija i dalje se najviše odražava na nejednakim mogućnostima za djecu najranije dobi, budući da su financijski kapaciteti općina, gradova i županija različiti, kao i stupanj njihove senzibiliziranosti za potrebe djece.

Osobito zabrinjavaju informacije o mogućim zatvaranjima dječjih vrtića u nekim mjestima, zbog financijske nemogućnosti jedinice lokalne samouprave da podmiruje potrebe predškolskog odgoja i obrazovanja na svojem području. Slučaj koji pratimo već nekoliko godina je moguće zatvaranje **Dječjeg vrtića u Hrvatskoj Kostajnici** koji i dalje, prema informacijama iz samog vrtića i od roditelja, nije redovito financiran, odgojiteljice ne primaju plaću te je stalno moguće da će vrtić prestati s radom. U ovom slučaju zabrinjava da se u više od četiri godine u području od posebne državne skrbi nije našlo rješenje za 40 djece i njihovih obitelji. Začuđuju i različiti odgovori nadležnih na upozorenja i prijedloge pravobraniteljice, među kojima neki govore o tome da se rješenje našlo ili se izražava nada da će se naći, dok gradonačelnik, roditelji i djelatnici iz vrtića u zadnje vrijeme govore da vrtić prestaje s radom i da se prestaje financirati. Ravnateljica vrtića nas je informirala da je o problemu informirano i Ministarstvo financija te da postoji bojazan da uplate roditelja mogu postati predmetom ovrhe. Očito je da se, unatoč tome što i lokalna samouprava i državna tijela znaju za ovaj problem, nalaze tek kratkoročna, privremena rješenja, a budućnost je za djecu ovog područja neizvjesna u pogledu predškolskog odgoja i obrazovanja. Kako je riječ o dugotrajnom problemu, o području od posebne državne skrbi i djeci najmlađe dobi te njihovom interesu da budu uključeni u rani/predškolski odgoj i obrazovanje obratili smo se Vladi RH i zamolili da poduzme korake za osiguravanje predškolskog odgoja i obrazovanja djeci u Hrvatskoj Kostajnici. Očekujemo obavijest o poduzetom.

Iz prijave i peticije 37 roditelja o zatvaranju jasličke skupine u **SOS Dječjem vrtiću Lekenik** proizlazi da je jaslička skupina prestala s radom prije nekoliko godina te da to predstavlja veliki problem u skrbi za djecu mnogim obiteljima. Lokalna zajednica ne pokazuje interes za rješavanje problema, te za razliku od nekih drugih općina, u ovoj ne postoji ni sufinanciranje privatnih vrtića. Kako bi potkrijepili svoje navode, roditelji su nam dostavili i Plan nabave općine za 2012. godinu u kojemu ne nalazimo izdvajanje za bilo koju vrstu skrbi za djecu. Općinski načelnik odriče odgovornost općine za ukidanje jasličke skupine, prijavu smatra neutemeljenom te navodi da se trenutno traže mogućnosti za ponovno otvaranje jasličke skupine.

Izmjene i dopune Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi koje su trenutačno u pripremi predviđaju **obveznu predškolu** za svu djecu u godini dana prije polaska u osnovnu školu, što je utvrđeno i Programom Vlade Republike Hrvatske za razdoblje od 2011. do 2015. godine. Zabrinjava nas, međutim, to što u zakonskom prijedlogu ne nalazimo jamstva da će država preuzeti punu odgovornost za brigu o organizaciji i osiguravanje odgovarajućih kapaciteta za provedbu obvezne predškole i uspostaviti način financiranja koji će se primjenjivati jednako za svu djecu. Zabrinjavaju informacije iz medija da bi roditelji čija djeca već pohađaju neki od programa predškolskog odgoja i obrazovanja plaćali obveznu predškolu, dok bi roditelji čija djeca ne pohađaju predškolski odgoj i obrazovanje bili oslobođeni te obveze. Nedovoljno jasno razrađena strategija uvođenja obvezne predškole, s nedovoljno jasno definiranom ulogom države i lokalne zajednice, ostavlja otvorena pitanja o načinu provedbe i financiranju obvezne predškole. Smatramo da država mora preuzeti brigu za organizaciju i osiguravanje odgovarajućih kapaciteta za obveznu predškolu i osigurati jednaki pristup u uključenju sve djece predškolaca u obvezni odgoj i obrazovanje.

Poteškoće u ostvarivanju radničkih prava i njihov utjecaj na djecu - Tijekom 2012. godine u više navrata obraćali su nam se čelnici Općine Pučišća, OŠ Pučišća, obitelji radnika trgovačkog društva Jadrankamen, kao i ostalo stanovništvo mjesta, u vezi s rješavanjem problema radnika Jadrankamena. Neki roditelji ukazivali su na uznemiravanje djece u prostorima škole u kojima školskim hodnicima prolaze i viču radnici tijekom sindikalnih skupova i sastanaka s čelnicima sindikata i umirovljenicima trgovačkog društva Jadrankamen. Ravnateljica škole ukazivala nam je na situaciju ugrožene egzistencije djece i njihovih roditelja, radnika Jadrankamena, koji ostaju bez posla i osnovnih prihoda za život te na incidentne situacije u obiteljima, školi i mjestu, kojima svakodnevno svjedoče i djeca. Ostalo stanovništvo ukazivalo je na neprilična ponašanja prosvjednika prilikom kojih je dolazilo do uznemiravanja i kršenja prava djece. Istovremeno su nam se obraćali roditelji, radnici Jadrankamena te nas pozivali na planirani mimohod upozorenja, održan na ulicama Splita, a u koji su bila uključena djeca različite dobi. Prosvjedi radnika Jadrankamena održavali su se i ispred obiteljskih kuća čelnika lokalnih vlasti, koji su nas također molili za zaštitu njihove djece. Radnici Jadrankamena i njihove obitelji očekivali su da će se uključivanjem pravobraniteljice promijeniti aktualna situacija vezana uz stečajni postupak i intervenciju policije. Lokalne vlasti upozoravale su nas i na manipulaciju djecom i nagovaranje djece da dođu na sjednicu općinskog vijeća, te su izražavale bojazan da će djeca sudjelovati na sjednici na kojoj se očekuje da će biti svađa i agresije. Cijeli slučaj u više navrata bio je popraćen u medijima, čime je dodatno bila ugrožena privatnost djece.

Tijekom rješavanja problema trgovačkog društva Jadrankamen, djeca, njihove obitelji i mještani bili su u stanju snažne emocionalne uznemirenosti. Djeca su bila u strahu, a mnoga od njih nisu mogla razumjeti o čemu je riječ. Djeca su dijelila sudbinu svojih roditelja, a nezaposlenost roditelja i nedostatak prihoda odražava se na njihov životni standard te ostvarenje njihovih prava i potreba. Nažalost, ni djeca, a ni njihovi roditelji nisu dobivali adekvatnu psihološku podršku u toj teškoj situaciji. Upitan je bio i trenutačni kapacitet roditelja da u potpunosti zaštite svoju djecu, s obzirom na to da su bili fokusirani na osiguravanje osnovnih sredstava za život i rješavanje egzistencijalnih problema.

Nedvojbeno je da sindikati imaju pravo na organizaciju štrajka te senzibiliziranje javnosti za svoj problem. No, unatoč tome, ocjenjujemo rizičnim ostvarivanje radničkih prava stavljanjem djece u poziciju pasivnog objekta na ovakav način, čime se krše njihova prava i najbolji interes. Ujedno ne odobravamo uznemiravanje druge djece ponekad neprilničnim ponašanjem prosvjednika.

Nakon svih zaprimljenih prijava o ugrožavanju prava djece iz Pučišća upućivali smo savjete i preporuke te tražili izvješća od različitih institucija koje su uključene u rješavanje slučaja i zaštitu prava djece (Obiteljskog centra Splitsko-dalmatinske županije, Zavoda za socijalnu skrb Split, Policijske uprave Splitsko-dalmatinske, Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstva socijalne politike i mladih, Općine Pučišća te Osnovne škole Pučišća). Zahtijevali smo od nadležnih službi da u okviru svojih ovlasti žurno dogovore koordinirani rad s obiteljima na terenu, pruže im psihološku potporu i ukažu na rizike u kojima se nalaze njihova djeca te poduzmu sve mjere kako bi se sva djeca iz mjesta zaštitila od svakog oblika neprimjerenog i nasilnog ponašanja odraslih osoba. Nakon uključivanja različitih institucija u rješavanje slučaja te pružanja psihološke potpore radnicima Jadrankamena i njihovim obiteljima, obaviješteni smo da se situacija u Pučišćima promijenila.

4.9 DJECA NA OTOCIMA

Nastavljajući aktivnosti iz prethodnih pet godina, i tijekom 2012. intenzivno smo se bavili problematikom prava djece koja žive na otocima, kroz opće inicijative, preporuke, pojedinačna obraćanja stranaka vezana za povrede prava djece na otocima i obilaske.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog suslava zaštite prava djece

Radi stjecanja uvida u ostvarenje prava djece koja žive na otoku Rabu obišli smo OŠ Ivana Rabljanina na Rabu te održali sastanak s gradonačelnicom grada Raba, ravnateljicama dječjeg vrtića, osnovne i srednje škole te voditeljem centra za socijalnu skrb na Rabu.

Bavili smo se i pojedinačnim prijavama povreda prava i interesa djece na otocima. Zaprimili smo pritužbu roditelja s otoka Paga u vezi s organizacijom nastave u Srednjoj školi Pag. Ukazali su nam da predsat u jutarnjim satima počinje u 7.10 sati. Djeca koja žive na sjevernom djelu otoka, primjerice u Novalji, a riječ je o 35% učenika, moraju ustati u 5.00 sati da bi stigla na autobus u 6.00 sati, u Pagu su u 6.30 sati te 40 minuta čekaju početak predsata. Roditelji su naveli kako su zbog takve situacije djeca prisiljena radi školovanja otići s otoka u Zadar ili Rijeku već sa 14 godina, a to je i roditeljima veliko financijsko opterećenje. Uputili smo preporuku AZOO-u, koji je obavio stručno-pedagoški nadzor, potvrdio navode i školi naložio da odmah krene u rješavanje problema i reorganizaciju nastave.

Na otežane uvjete rada u OŠ Jurja Dalmatinca u gradu Pagu, s obzirom na prometnu izoliranost, nemogućnost dolaska učitelja na posao, ali i odlaska učenika na županijska natjecanja i ostale aktivnosti izvan otoka, ukazala nam je ravnateljica škole. Informacije smo proslijedili MZOS-u te im uputili preporuku da ispitaju sve mogućnosti i poduzmu mjere u okviru svojih ovlasti s ciljem poboljšanja rada.

Ove godine ponovno nam se obratila OŠ Petar Lorini u Salima na Dugom otoku, koju smo posjetili prije tri godine te nakon posjeta, među ostalim, preporučili MZOS-u otvaranje radnog mjesta defektologa u školi. Škola je u svome zahtjevu istaknula potrebu otvaranja radnog mjesta defektologa-logopeda. Ponovno smo MZOS-u ukazali na specifične potrebe i uvjete života i rada na otocima te preporučili izdavanje suglasnosti školi za otvaranje radnog mjesta defektologa-logopeda, što je školi, nakon ponovljene preporuke i odobreno.

S namjerom stjecanja uvida u život otočke djece, u proteklih pet godina posjetili smo 22 otoka, obišli tamošnje dječje vrtiće, škole i javne službe te razgovarali s djecom i stručnjacima. Tijekom posjeta uočili smo specifične poteškoće i brojne prepreke u ostvarivanju dječjih prava u različitim područjima njihovog života: obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, kulturi, socijalnoj skrbi, infrastrukturi, koje smo detaljno opisali i u prethodnim izvješćima.

Želeći još jednom upozoriti na specifične teškoće i prepreke, aktualizirali smo u 2012. probleme otočke djece na stručnom skupu u gradu Rabu s temom „Jednake mogućnosti za djecu na otocima". Cilj skupa bio je prepoznati potrebe i teškoće, ponuditi rješenja i osigurati resurse kojima će se djeci na otocima pružiti jednake mogućnosti za razvoj njihovih potencijala. U radu skupa sudjelovao je ministar znanosti, obrazovanja i sporta uvodnim izlaganjem, predstavnici drugih ministarstava i drugih državnih institucija, predstavnici lokalnih vlasti, brojni istaknuti stručnjaci, čija je profesionalna djelatnost povezana sa zaštitom prava djece na otocima te veliki broj djece s otoka Raba.

Zbog poteškoća u organizaciji prijevoza i financijskih problema, jedan dio stručnjaka nije mogao sudjelovati na skupu, iako su imali želju. Ovim stručnim skupom započeli smo i obilježavanje Dana Konvencije o pravima djeteta i Tjedna prevencije zlostavljanja djece. Teme skupa bile su: Stanje prava djece na otocima; Obitelj i socijalna skrb o djeci na otocima; Zdravstvena zaštita djece na otocima; Obrazovanje djece na otocima; Uloga lokalne zajednice u ostvarivanju jednakih mogućnosti za djecu na otocima; Sigurnost djece na otocima; Prijevoz djece i infrastruktura otoka; i Kultura, slobodno vrijeme i participacija/sudjelovanje djece na otocima. U izlaganjima je prikazano stanje, definirani su problemi te su izneseni prijedlozi aktivnosti koje mogu pridonijeti poboljšanju kvalitete života djece na otocima. Istaknuti su i brojni pozitivni primjeri usmjereni na zaštitu prava i aktivno sudjelovanje djece na otocima u životu lokalne zajednice. Iz svega navedenog proizišli su zaključci te su aktualizirane naše dosadašnje preporuke koje smo uputili nadležnim ministarstvima i ustanovama.

Zaključeno je da je potrebno:

- U raspodjeli proračunskih sredstava na nacionalnoj i regionalnoj razini uzeti u obzir specifične potrebe djece i stanovništva na otocima;

- Osigurati predškolski odgoj za svu djecu na otocima;
- Žurno pronaći model koji bi osigurao da sva djeca na otocima dobiju potrebnu stručnu psihološku i /ili defektološku pomoć. Moguća rješenja su osnivanje mobilnih timova stručnih suradnika za otočne škole ili korištenje stručnih kapaciteta za pomoć djeci iz resora zdravstva i socijalne skrbi;
- Pružiti pravovremenu stručnu pomoć školama, osobito onima koje nemaju stručnih suradnika, vezano za provedbu opservacije i određivanja primjerenog oblika školovanja te za rad s učenicima s TUR;
- Omogućiti/osigurati angažiranje asistenta u nastavi za djecu kojoj je to potrebno; Informirati djelatnike i ravnatelje osnovnih škola na otocima o dostupnosti stručne podrške Agencije za odgoj i obrazovanje, a posebno o ponudi edukacija za potrebe apliciranja škola za fondove EU, na čijim natječajima otočne škole u pravilu imaju prednost;
- Stvoriti uvjete kako bi škole na otocima postale središta cjeloživotnog učenja, kulture i sporta uz stalno prisutnog nastavnika te uz uvjet da na prvom mjestu uvijek budu potrebe djece;
- Poticati sudjelovanje djece u svim segmentima školskog života, a posebno aktivnosti vijeća učenika te različite oblike suradnje škole s roditeljima;
- Podupirati opstanak i rad otočnih škola dokle god je to u interesu djece. Oživjeti i ustupiti školama i drugim zainteresiranima na korištenje zatvorene područne škole na otocima u svrhu organiziranja različitih odgojno-obrazovnih i kulturnih aktivnosti za djecu i mlade;
- Zajedno s djecom planirati i osigurati što više sadržaja za djecu te aktivirati dječja gradska vijeća na otocima;
- Ponuda različitih sadržaja i programa aktivnosti za djecu i mlade važan je čimbenik kvalitete života na otoku i poticaj za razvoj potencijala djece, a ujedno i prevencija neprihvatljivih oblika ponašanja. Centri za mlade u otočnim mjestima mogli bi djelovati kao snažni zaštitni čimbenici u životu djece i mladih na otocima;
- Oživjeti i realizirati projekt broda-škole predviđen u Nacionalnom programu razvitka otoka (pod točkom 11.4.11. *Program osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja na otocima*) kao dopuna osnovnog školovanja djece na otocima;
- Uvesti materijalne i financijske poticaje za stručni i prosvjetni kadar na otocima;
- Organizirati stručna usavršavanja za učitelje na otoku te intenzivirati stručno pedagoški nadzor i savjetovanje učitelja u otočnim školama, poglavito onih koji predaju više predmeta i učitelja pripravnika;
- Educirati nastavnike za korištenje opreme za nastavu na daljinu;
- Osigurati dobru prometnu povezanost otoka s kopnom i unutar otoka po pristupačnoj cijeni karte ili besplatno za djecu te prijevoz djece u sigurnim uvjetima;
- Intenzivirati policijsku zaštitu djece na otocima, posebice za vrijeme ljetnih mjeseci;
- Osigurati pristup brzom internetu za svu djecu na otocima;
- Intenzivirati međuresornu suradnju i razmjenu iskustava među institucijama i stručnjacima na otoku te uspostaviti i poticati takvu suradnju među otocima;
- Pojačati aktivnosti Obiteljskih centara na otocima usmjerene na što veći obuhvat obitelji i djece te ispitati potrebu eventualnog otvaranja podružnica na otocima;
- Poboljšati prostorne i kadrovske uvjete CZSS-a na otocima, kako bi bili dostupniji djeci i obiteljima na otocima;
- Potaknuti otočne knjižnice, škole i udruge da se natječu u projektima poticanja čitalačke kulture djece koje financira Ministarstvo kulture. Istaknut je veliki potencijal mreže narodnih knjižnica na otocima i dječjih odjela te njihova važnost u poticanju razvoja čitalačke kulture kod djece, ali i u ostvarivanju prava djece na pristup informacijama.

Na skupu su istaknuti brojni primjeri uspješne prakse i projekata, najviše s otoka Raba, ali i sa Cresa, Šolte i Visa, koji se mogu primijeniti i u drugim sredinama. Budući da je zasad Rab jedini otočni grad uključen u projekt „Zdravi grad", predloženo je uključivanje i drugih otočnih gradova u taj projekt, na dobrobit djece.

Do trenutka pisanja izvješća od MZOS-a i MUP-a smo dobili odgovor na preporuke. MZOS nas je, među ostalim, obavijestio da će se donošenjem novog pravilnika pokušati riješiti primjereni oblik školovanja djece s TUR na otocima te da je potrebno da se u ponudu izvannastavnih aktivnosti uključe i lokalna zajednica, udruge i druge institucije na otocima s ciljem kvalitetnijeg življenja djece na otocima.

MUP je usvojio našu preporuku i proslijedio svim ustrojstvenim jedinicama nadležnim za otoke.
Sve dosadašnje aktivnosti i saznanja pravobraniteljice za djecu vezane za zaštitu djece koja žive na otocima ukazuju na velike razlike u mogućnostima ostvarivanja prava djece na području Hrvatske. Ujedno upućuju na potrebu daljnjeg praćenja zaštite prava ove skupine djece te ukazivanja na sustavniju brigu o njima.

4.10 MEDIJI I ZAŠTITA DJEČJIH PRAVA

Izvještavanje o djeci u medijima 2012. godini pomoglo je da dječja prava i potreba za zaštitom djece ostanu u fokusu javnosti. Mediji kontinuirano ističu slabosti, ali prate i vrijedne inicijative institucija, nevladinih udruga i pojedinaca u zaštiti prava djece. Nažalost, o kršenjima prava djece često izvještavaju ne vodeći računa o rizicima medijskoga izlaganja za djecu.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Izvještavanje o djeci u medijima

Prateći putem agencije za usluge *press clippinga* vijesti o dječjim pravima, nasilju nad djecom i Uredu pravobraniteljice za djecu, doznajemo da je u tiskanim medijima u 2012. objavljeno ukupno 6450 takvih vijesti o djeci, što je u prosjeku 18 dnevno ili 124 tjedno. To je za 11% manje nego u 2011., što je dijelom vjerojatno odraz prestanka izlaženja nekih novina. O različitim aspektima dječjih prava objavljeno je ukupno 4164 vijesti, što je 18% manje nego u prethodnoj godini. Broj vijesti o nasilju nad djecom i među djecom neznatno se smanjio te je i dalje je velik. Takvih je vijesti objavljeno 2326, učestalost objavljivanja ista je kao prije (više od šest vijesti dnevno ili 45 tjedno) no, zbog smanjenja ukupnog broja vijesti o djeci, njihov je udio porastao s 32,7% na 36%.

Tiskani mediji, vijesti o djeci i dječjim pravima

Godina	Ukupno vijesti o djeci	Dječja prava	Nasilje nad djecom	Pravobraniteljica za djecu
2008.	5106	2212	2824	652
2009.	5273	2265	2969	463
2010.	5612	2944	2781	546
2011.	7247	5103	2367	457
2012.	6450	4164	2326	414

Smatramo da je vrlo važno sustavno istraživati različite aspekte prezentiranja djece u medijima, kao i utjecaja medija na djecu. Vjerujemo da to može pomoći boljoj zaštiti medijskih prava djece tako što će pridonijeti profesionalnijem ponašanju novinara, ali i jačanju medijske kulture u društvu, osobito medijskog odgoja i obrazovanja djece. U vezi s time podsjećamo na istraživanje „Djeca u dnevnim novinama", koje su uz potporu Ureda pravobraniteljice za djecu, tijekom 2010. i 2011. proveli polaznici Komunikološke škole Matice hrvatske. Rezultati su objavljeni u knjizi „Djeca medija. Od marginalizacije do senzacije" (2011.), objavljenoj u nakladi Matice Hrvatske, u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu.

Suradnja medija s Uredom pravobraniteljice za djecu - Mediji uglavnom redovito izvješćuju javnost o porukama i inicijativama pravobraniteljice, a pomogli su osobito objavljivanjem apela pravobraniteljice za poboljšanje uvjeta u kojima se liječe djeca oboljela od malignih bolesti, informiranjem o problematici u području kaznene evidencije počinitelja spolnih delikata na štetu djece te o obvezi prijavljivanja takvih delikata. Pomažu i u osvješćivanju javnosti o neprihvatljivosti zloupotrebe djece u političkim kampanjama, upozoravaju na nedovoljnu zaštitu djece od nasilja i nepoštovanje prava djece s TUR. Medijska izvješća u više su slučajeva potaknula intervencije pravobraniteljice, primjerice u slučaju objave imena djece na listi poreznih dužnika. Pojedini novinari upozorili su nas na slučajeve kršenja prava djece koje smo potom istražili i intervenirali.

Mediji o Uredu pravobraniteljice za djecu

Godina	Televizija	Radio	Tisak
2008.	84	99	652
2009.	119	166	463
2010.	95	119	546
2011.	72	73	457
2012.	133	171	414

Praćenje objava elektroničkih medija o Uredu pravobraniteljice za djecu obuhvaća uglavnom informativne emisije radija i televizije te podaci ne daju cjelovitu sliku, ali pokazuju trend. Tiskani mediji izvijestili su o radu pravobraniteljice 414 puta, što je nešto manje nego u prethodnoj godini kad je tih objava bilo 457 (pretpostavljamo da se i tu odražava prestanak izlaženja „Vjesnika"). Radio je izvijestio 171 put (najviše Hrvatski radio) što je porast od 137%u odnosu na prošlogodišnje 72 objave. Televizija je izvijestila 133 puta (najviše HTV i Nova TV), što je više za 85%. Izrazito povećanu pažnju ove su nam godine posvetili elektronički mediji. Tijekom cijele godine nastavila se vrlo dobra suradnja s tjednikom „Školske novine" te s radijskom emisijom „Zašto tako" HR1, koji su pratili i prenosili stručne rasprave i mnoge teme kojima se bavila pravobraniteljica za djecu.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Prijave kršenja prava djece u medijima

Prijave o kršenju prava djece u medijima potvrđuju da javnost i dalje vidi Pravobranitelja za djecu kao instituciju koja bi trebala upozoravati medije na propuste, no neki se pritom obraćaju i samim nakladnicima te institucijama koje su ovlaštene sankcionirati propuste medija, odnosno urednika i novinara. Najveći broj prijava (21) odnosi se na **neprimjereni tretman djece u medijima**, uglavnom na povredu privatnosti i vrijeđanje dostojanstva djeteta, ali i na neosjetljivo izvještavanje o stradanju djece, na neodgovorno objavljivanje fotografija djece na portalima te iskorištavanje djece u reklamnim i političkim kampanjama. Slijede prijave zbog **neprimjerenih sadržaja u medijima** (18), a u nekim se prijavama upozorava na nedovoljnu brigu televizijskih nakladnika o **kvaliteti sadržaja za djecu**. Tijekom godine uputili smo pet upozorenja glavnim urednicima i nakladnicima, kako bismo ih suočili s propustima koje su počinili na štetu djece. Podnijeli smo tri prijave Vijeću časti Hrvatskog novinarskog društva (HND), na temelju kojih je ono izreklo četiri teže opomene glavnim urednicima i tri opomene novinarima. Vijeću za elektroničke medije (VEM) podnijeli smo ili proslijedili ukupno osam prijava, a od toga su tri rezultirale izricanjem upozorenja nakladnicima. O dva slučaja teškog kršenja privatnosti djece u medijima obavijestili smo Državno odvjetništvo, no još nemamo obavijest o njegovom eventualnom postupanju. U više slučajeva preporučili smo CZSS-ima da upozore roditelje koji su medijima davali podatke o djeci.

Zaštita privatnosti djece u medijima - Propisima u području elektroničkih medija proteklih je godina poboljšana regulacija u vezi sa zaštitom privatnosti djece, ali još ima slabosti u njihovoj provedbi. Nadzor nad provedbom zakona provodi VEM, ali sankcije u području povreda privatnosti djece u praksi se rijetko primjenjuju, premda se o djeci često izvještava na senzacionalistički način, nerijetko uz izravno ili neizravno otkrivanje identiteta. Nažalost, u području tiskanih medija nije jasno određeno tko provodi nadzor nad provedbom zakona te se mnogi slučajevi povreda privatnosti djece ne sankcioniraju. Roditelj ili skrbnik djeteta mogu pokrenuti privatnu tužbu za zaštitu prava djeteta, ali za to često nemaju sredstava ili se boje težih posljedica po dijete. Ponekad su upravo oni prekršili djetetovo pravo na privatnost, dajući medijima informacije. Smatramo da je potrebno označiti tijelo nadležno za provedbu nadzora nad primjenom Zakona o medijima, onako kao što to za elektroničke medije provodi VEM, te dosljedno sankcionirati nakladnike zbog kršenja propisa. Također je nužno osnažiti samoregulacijska tijela u području medija, koja zasad nisu dovoljno utjecajna te kontinuirano educirati novinare putem profesionalnih udruženja o važnosti zaštite prava djeteta i djetetovog najboljeg interesa.

U 2012. primili smo 20 prijava zbog povrede privatnosti i dostojanstva, koje su se odnosile na određeno dijete ili skupinu djece te jednu prijavu koja se odnosila na mladu punoljetnu osobu. Većinom su se odnosile na neprofesionalno izvještavanje u tiskanim medijima i nemaran odnos prema obvezi zaštite dobrobiti djeteta, a neke su bile i neosnovane. U većini slučajeva preporučili smo roditeljima da se obrate nakladniku sa zahtjevom za ispriku, što je prvi korak u podnošenju tužbe za naknadu štete, da zahtijevaju uklanjanje podataka o djetetu iz *online* izdanja medija, da prijave kršenje Kodeksa časti hrvatskih novinara Novinarskom vijeću časti, te da, smatraju li potrebnim, prijavu mogu podnijeti i policiji ili državnom odvjetništvu. U brojnim drugim kontaktima s roditeljima koji su, zbog osjećaja nemoći u srazu s institucijama, najavljivali kako će „izaći u medije sa slučajem svog djeteta", upozoravali smo ih da će time vjerojatno nanijeti štetu djetetu. Mnogi se roditelji osjećaju bespomoćnima i povrijeđenima zbog sporog ili neodgovarajućeg reagiranja institucija na djetetove potrebe i teškoće pa se obraćaju medijima vjerujući da će to ubrzati rješenje problema. Ponekad se to uistinu i dogodi, ali uz kršenje djetetovog prava na privatnost, koje se procjenjuje manje važnim. Nisu rijetki slučajevi da su i roditelji i novinari uvjereni da je iznošenje djetetove privatnosti upravo u interesu djeteta, jer ono pokreće snažne emocije i stvara pritisak na institucije: žele objaviti što više podataka o djetetovoj bolesti i ugroženosti njegovog života, o siromaštvu i lošim stambenim prilikama (npr. uz isticanje da dijete zbog toga ne može redovito održavati osobnu higijenu ni koristiti WC), o tome kako je bilo zlostavljano od vršnjaka ili od drugog roditelja, o njegovoj komunikaciji s roditeljima i drugima - citiraju se djetetove riječi, objavljuju pisma - navode se nalazi vještaka. U situaciji kad se roditelj tako ponaša, novinari i urednici trebali

bi postupiti etično i zaštititi djetetovu privatnost.

Zato smo uputili preporuku o zaštiti privatnosti djece u medijima HND-u i Hrvatskom vijeću za medije (HVM). Podsjetili smo na osjetljive točke u kojima najčešće uočavamo propuste novinara: izvještavanje o nasilju među djecom, o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja, o seksualnom zlostavljanju djece, o humanitarnim akcijama prikupljanja pomoći za oboljelu ili siromašnu djecu, o djeci u dječjim i odgojnim domovima te o udomljenoj i posvojenoj djeci. Usto i da osobito obazrivo treba izvještavati **o nesrećama** u kojima su stradala djeca, prilikom izvještavanja o **nestaloj djeci** ne iznositi podatke koji bi mogli ugroziti njegovo dostojanstvo te uvažavati stručne smjernice za izvještavanje o **suicidu.** Istaknuli smo i da pristanak roditelja ili skrbnika na objavljivanje podataka o djetetu nije uvijek u skladu sa zaštitom djetetovog najboljeg interesa, stoga je važno da novinari u svakom pojedinačnom slučaju slijede svoj Kodeks i stručne smjernice za izvještavanje o djeci. Pravobraniteljica je pozvala HND i HVM da pridonesu edukaciji i senzibiliziranju novinara za prepoznavanje i zaštitu najboljeg interesa djeteta te da sankcioniraju neetično izvještavanje o djeci.

Odgovorilo nam je samo Novinarsko vijeće časti HND-a (NVČ), obavještavajući nas da su preporuke u skladu s njegovim načelima rada te ih je objavilo na web stranici HND-a. HVM nije reagirao, što je šteta jer bi baš to tijelo, koje okuplja i nakladnike, trebalo najviše učiniti na području educiranja novinara, a pogotovo urednika. Naime, novinari nas ponekad obavještavaju da urednici (vjerojatno pod pritiskom nakladnika) inzistiraju upravo na objavi informacija koje nisu u skladu s najboljim interesom djeteta. Neki novinari smatraju da pravobraniteljica treba upozoriti njihove urednike da ne objave neke sadržaje.

> *U svome Izvješću o radu u 2012. Novinarsko vijeće časti ističe zabrinutost zbog učestalih povreda prava djece, zbog kojih je izrečen i najveći broj težih opomena i to uglavnom urednicima. Navodi i da je na urednicima najveća odgovornost „za općenito nezavidno stanje novinarske etike u hrvatskim medijima". Sve izrečene opomene NVČ-a javno su dostupne na web stranici HND-a (www.hnd.hr).*

Čak i kad evidentno šteti djetetu, otkrivanje identiteta djeteta u medijima i dalje se sankcionira gotovo jedino kao profesionalni propust, opomenom NVČ-a, i to samo ako ga je netko prijavio. Opomene imaju moralnu težinu i izriču se novinarima i urednicima, dok nakladnici prolaze bez sankcija. VEM je nadležan sankcionirati nakladnike, uključujući podnošenje optužnih prijedloga. No, rijetko se pokreće prekršajni ili kazneni postupak zbog povrede privatnosti djeteta u medijima. Država propušta sankcionirati takva kršenja prava djeteta, već se to prepušta roditelju/skrbniku djeteta. Pritom nema odgovarajućih mehanizama zaštite djeteta kad roditelj sam ugrožava njegovu privatnost te zbog vlastitih interesa otkriva njegov identitet u medijima (npr. želeći optužiti drugog roditelja za zanemarivanje djeteta, ostvariti financijsku ili materijalnu pomoć za sebe i dijete ili upozoriti na propuste institucija).

Preporuke o zaštiti privatnosti djece u medijima

Zbog slučajeva koji su bili aktualni u 2012. još jednom pozivamo na osobit oprez pri izvještavanju o pojedinim situacijama u kojima su djeca osobito ranjiva.

Izvještavanje o seksualnom zlostavljanju djece - I ove godine u više navrata novinari i urednici su otkrili identitet djece koja su bila žrtve seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja. U tri slučaja koje smo prijavili HND-u i Državnom odvjetništvu, identitet djece otkriven je u uredničkoj opremi teksta i fotografijama. Objavljene su fotografije oca koji je seksualno zlostavljao svoje dijete te majke koja je podvodila kćer i otkriveni drugi podaci. Iako novinari u članku nisu otkrili identitet djece, opisivali su detaljno način zlostavljanja ili odnose u obitelji ili detalje iz djetetove intime, što je, uz opremu koja je razotkrila o kome je riječ, još više ugrozilo djecu.
Nerazumijevanje važnosti zaštite dobrobiti djeteta vidljivo je i kad se izvještava o presudama za seksualno zlostavljanje djeteta, te se tad viktimizacija djeteta ponavlja. Primjerice, vijest o objavljenoj presudi silovatelju, čije ime, prezime i fotografija su objavljeni, sadržavala je informaciju da je osuđen zbog silovanja vlastite 16-godišnje nećakinje. U ovakvim situacijama, pogotovo kad je riječ o žrtvama iz socijalno depriviranih sredina, smatramo da CZSS treba potaknuti žrtvu na tužbu protiv nakladnika za naknadu štete i poduprijeti je u tome.

Izvještavanje o nestaloj djeci - Kad se traga za nestalim djetetom, važno je reagirati što prije te je objava djetetove fotografije i osnovnih podataka tada nedvojbeno u njegovom intersu. Međutim, novinari ponekad usto iznose i pojedinosti koje zadiru u djetetovu intimu, pišu o djetetovom sukobu s roditeljima ili vršnjacima, o sklonosti neprihvatljivom ponašanju, o intimnim vezama i sl., što nisu informacije za javnost. Objava identiteta nestale djece opravdana je samo do trenutka dok ih se ne pronađe. No, medijima su ove priče jako privlačne i smatraju da javnost ima

pravo znati što je „u pozadini" djetetovog bijega od kuće i koje su mjere uslijedile nakon njegova povratka. Ponekad smatraju da trebaju i javno ukoriti djecu. Novine su tako izvijestile o tome da su dvije 12-godišnje djevojčice pobjegle s nastave u jutarnjoj smjeni, a kako se nisu vratile škola je obavijestila roditelje, a oni su pozvali policiju. Pokrenuta je policijska potraga, a djevojčice su se, prema informacijama iz medija, vratile kući oko ponoći. Tu bi interes medija trebao stati. Međutim, sljedećeg dana dnevni list objavio je vijest pod naslovom „Nestale djevojčice vratile se doma nakon 12 sati", uz puna imena i fotografije djevojčica, izjave zabrinutih roditelja i ravnatelja škole. Tada objava priče više nije bila u interesu djevojčica i nije bilo opravdano objaviti njihov identitet. U istom listu sljedećeg je dana objavljen i komentar „Poigravanje našim živcima i novcima", u kojima novinar piše kako su na vijest o povratku djevojčica kući mnogi osjetili ne olakšanje već ljutnju koju bi najradije riješili „metodama koje posljednjih godina nisu pedagoški prihvatljive". Optuživši ih da su se poigrale živcima ne samo svojih najbližih već i svih svojih mještana, napisao je da bi se društvo trebalo pobrinuti da se one dugo sjećaju toga kako je njihov bijeg koštao državu i „da smo njihovu šetnju platili mi, porezni obveznici". Pozivanje na obračun s djecom koja stvaraju državi nepotrebno dodatne troškove, doista pokazuje nerazumijevanje obveze novinara da štite najbolji interes djece. Naravno, ne očekuje se da opravdava njihove neprihvatljive postupke, ali ni da ih javno napada.

Izvještavanje o nasilju među djecom u školi - Napisi o nasilju u odgojno-obrazovnim ustanovama i dalje su usmjereni na detaljno opisivanje pojedinačnih incidenata, umjesto na samu pojavu i prevenciju nasilja. Zabrinjava to što medije često zovu roditelji, koji time žele pojačati pritisak na školu ili prosvjetne vlasti kako bi se, primjerice, nekog učenika, premjestilo u drugu školu ili da bi upozorili na nesposobnost ravnatelja i školskih službi. Pritom činjenica da nije objavljeno djetetovo ime ne jamči zaštitu, jer svi znaju o kome je riječ. Ovakvo je izvještavanje povezano i sa stvaranjem negativnih stajališta prema djeci te s pojačavanjem dojma da djeca koja se nasilnički ponašaju izmiču svim ozbiljnijim sankcijama i da je društvo bespomoćno pred njima. Ujedno se javljaju napisi o djeci koja se agresivno ponašaju prema nastavnicima, pri čemu se sva odgovornost za takva ponašanja prebacuje na djecu. Medijski pritisak ponekad može pomoći da se problem riješi, ali šteta po uključenu djecu pritom je najčešće neizbježna.

Izvještavanje o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja - i dalje se zaboravlja na to da propisi jamče zaštitu maloljetnicima koji su u sukobu sa zakonom pa se u medijima, uz inicijale, objavi niz detalja iz kojih je moguće otkriti o kome je riječ. Maloljetni počinitelj kaznenog djela ima pravo na zaštitu privatnosti tijekom cijelog postupka, što znači da mu se ni posredno ne smije objaviti identitet u medijima. Takva zaštita zahtijeva se i za svjedoke i za žrtve kaznenih djela.

Izvještavanje o humanitarnim akcijama - Podrška medija humanitarnim akcijama svakako je pohvalna, ali kad god je moguće treba izbjeći medijsko izlaganje djece koja primaju pomoć, neovisno o suglasnosti roditelja, osobito u situacijama kad bi to za njih moglo biti neugodno i ponižavajuće. Nažalost, roditelji ponekad jedino rješenje svojih ekonomskih problema vide u obraćanju medijima, a slika djeteta u članku o siromašnoj obitelji, koja i uz socijalnu pomoć jedva spaja kraj s krajem, brže će privući potencijalne dobrotvore. Privatnost najčešće krše i sami organizatori humanitarne akcije. Na primjer, u dnevnim novinama objavljena je vijest o tome kako gradonačelnik uručuje pomoć siromašnim obiteljima, a navedena su i imena primatelja pomoći koji su se slikali s gradonačelnikom.

Izvještavanje o djeci s TUR - Izvještavanje o bolesnoj djeci i djeci s teškoćama u razvoju područje je u kojem i urednici i novinari najčešće grubo zadiru u privatnost djeteta, vjerujući da to čine u interesu djeteta. Senzacionalističkim naslovima nastoji se privući čitatelje, zanemarujući utjecaj takvih napisa na dijete. Primjer toga je naslov: „Gripa ga može ubiti - Ne nađe li na vrijeme donora, četverogodišnji će dječak umrijeti kao i njegov brat", pri čemu je dijete predstavljeno fotografijom (s donekle prikrivenim licem) i punim imenom i prezimenom. Nedovoljna osjetljivost i nerazumijevanje pri izvještavanju često dovode i do stigmatizacije pa i ponižavanja djece s TUR. Stoga smatramo nužnim da se novinari kroz svoja udruženja dodatno educiraju o tome kako izvještavati o ovim temama, kroz specijalizirane radionice. Podsjećamo da djeca s TUR ne trebaju sažaljenje, nisu bespomoćna i slaba, imaju i drugih osobina osim svoje teškoće, te mogu i žele iznijeti vlastito mišljenje i o mnogim drugim temama.

Zaštita od potencijalno štetnih sadržaja

Propisi u području tiskanih medija ne reguliraju u dovoljnoj mjeri pitanja zaštite djece od potencijalno štetnih sadržaja pa tako dnevni i tjedni tisak ponekad bez zapreka objavljuju neprimjerene sadržaje (vijesti o sajmu pornografije, oglase za pornografske usluge ili opise brutalnog nasilja, snimke žrtava i slično). Zakon o elektroničkim medijima bolje regulira pitanja zaštite djece od potencijalno štetnih sadržaja, pogotovo otkako je donesen Pravilnik o zaštiti maloljetnika (2010.), ali u praksi se propisi ne primjenjuju dosljedno. Televizijski nakladnici označavaju sa-

držaje neprimjerene za djecu, no u tome se uočava izrazita neujednačenost i nerazumijevanje. No, filmove koje „ne mogu" gledati na televiziji, djeca mogu gledati u kinu, jer se još ne provodi kategorizacija filmova. Zakon o audiovizualnim djelatnostima sadrži odredbe koje naznačuju zaštitu djece, ali još nema Pravilnika o kategorizaciji audio-vizualnih djela, prema kojem bi se provodilo označavanje sadržaja neprimjerenih za djecu. U zakonu nedostaje i jasnija regulacija prodaje računalnih igrica sa sadržajima neprimjerenim određenim dobnim skupinama djece. Smatramo da je potrebno uvesti označavanje sadržaja koji bi mogli biti štetni za djecu određene dobi, ali i uvesti oznake kvalitete, koje će roditeljima olakšati izbor.

Tijekom godine primili smo 18 prijava zbog neprimjerenih sadržaja, uglavnom u elektroničkim medijima, a prigovori su se uglavnom odnosili na prizore nasilja, seksa, vulgarnosti, neprimjereno oglašavanje ili neprimjereno izvještavanje i vrijeđanje dostojanstva djece. VEM-u smo uputili ukupno osam prijava u vezi s neprimjerenim sadržajima televizijskih i radijskih programa te elektroničkih publikacija. Ponovno smo upozorili na to da se **na teletekstu** pojedinih televizija emitiraju oglasi neprimjerenog i vulgarnog sadržaja, na primjer, za pornografske usluge. Dobili smo odgovor da je problem uočen i da se traži odgovarajuće rješenje, ali ono još nije pronađeno. Nije jasno zašto se na teletekst ne primjenjuje Zakon o elektroničkim medijima, koji jasno zabranjuje ovakvo oglašavanje. Također smo dobili tumačenje da se pojedini portali, među njima i neki namijenjeni mladima, ne smatraju elektroničkim publikacijama te da se na njih ne primjenjuju odredbe Zakona o elektroničkim medijima. Tumačenje propisa zatražit ćemo od Ministarstva kulture.

> *Iz izvješća VEM-a o izrečenim mjerama u vezi sa zaštitom djece doznajemo da je u 2012. primio ukupno 40 takvih pritužbi na rad nakladnika te je samoinicijativno postupao u još sedam slučajeva, a izrekao je ukupno devet mjera nakladnicima televizije i radija. Od toga su izrečena četiri upozorenja nakladnicima televizije (dva Novoj TV i po jedno HTV-u i RTL-u), dva upozorenja nakladniku radija (Zagrebački radio Plavi 9), te jedno upozorenje nakladniku elektroničke publikacije (Europa Digital). Izrečena su i dva prekršajna naloga (Novoj TV i RTL-u), zato što nisu „pomoću odabira vremena emitiranja i vizualnog simbola osigurali prepoznavanje programa za koji je vjerojatno da bi mogli ugroziti fizički, mentalni ili moralni razvoj maloljetnika".*

To je znatno manje nego prethodne godine, kad je bilo 55 prijava i izrečeno je 15 mjera, ali se na temelju toga ne može tvrditi da je stanje utoliko bolje. U pojedinim situacijama uočavamo da se VEM ponaša aktivnije nego prije pa je, primjerice, uviđajući da u nekim slučajevima u kojima zakon nije prekršen, ipak ima određenih propusta etičke naravi, takve prijave proslijedio nadležnima: NVČ-u i Sudu časti Hrvatske udruge reklamnih agencija, koji su potom izrekli mjere u okviru svojih nadležnosti.

Uočavamo i da zaštita djece od neprimjerenih sadržaja na internetskim portalima nije zaživjela. Obveza da se sadržaji moraju označiti kao neprikladni za mlađe od 18 godina ne poštuje se, kao ni propis da vulgarni sadržaji ne bi smjeli biti na naslovnim stranicama.

Zbog uočenih problema VEM-u smo uputili **Preporuku o zaštiti djece od potencijalno štetnih sadržaja** u medijima i pravu djece na pozitivne sadržaje, ističući njegovu važnu ulogu i odgovornost, kao tijela nadležnog za provedbu Zakona o elektroničkim medijima, kako u sankcioniranju kršenja propisa, tako i u poticanju i razvoju medijske kulture u društvu. Procjenjujući da još postoji niz otvorenih pitanja u ovome području, preporučili smo VEM-u da pokrene javni stručni dijalog o kriterijima, načelima i načinu zaštite djece od potencijalno štetnih sadržaja u medijima, kao i da objavi stručna stajališta o tome. U toj bi raspravi, uz predstavnike relevantnih institucija, trebali sudjelovati i stručnjaci iz područja zaštite i razvoja djece te medija i medijske kulture. Podjednako važnim smatramo i jačanje svijesti o potrebi osiguravanja kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu. Budući da VEM-ov Pravilnik o Fondu za poticanje pluralizma i raznovrsnosti medija predviđa i *sredstva za poticanje kvalitetnih programa za djecu i mlade kojima je cilj promicanje njihove dobrobiti*, preporučili smo da on, u suradnji sa stručnjacima i nakladnicima, pokrene dijalog o kriterijima kvalitete tih programa. Smatramo da bi bilo iznimno korisno potaknuti raspravu o obilježjima kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu, budući da se na tržištu nalaze mnogi nekvalitetni programi namijenjeni djeci, puni nasilja i s pedagoški upitnim porukama.

U 2012. godini VEM je usvojio novi Pravilnik, u kojem je broj mogućih bodova po pojedinoj emisiji povećao s 5% na 10% za programe za djecu i mlade. Time se željelo potaknuti nakladnike na proizvodnju većeg broja kvalitetnih sadržaja za najmlađu publiku. Iz izvješća VEM-a doznajemo da je u dva natječaja u 2012.

nakladnicima radija dodijeljeno ukupno 1.552.605 kuna, za 120 emisija, što je za 135,4% više nego u 2011. Nakladnicima televizije dodijeljeno je 1.611.462 kune, za 27 emisija, što je za 180,7% više nego prethodne godine.

Uspiju li dodijeljena sredstva potaknuti kreativne potencijale radijskih i televizijskih urednika, nadamo se da će povećana količina dječjih emisija uistinu značiti i kvalitetniju ponudu. No, smatramo da je ove sufinancirane programe potrebno analizirati i vrednovati, eventualno ponuditi i smjernice za stvaranje kvalitetnih programa za djecu. Na temelju razgovora s djecom o njihovim interesima, zaključujemo da bi nakladnicima bilo korisno usmjeriti se i na ispitivanje ukusa, potreba i želja za medijskim sadržajem današnje mlade publike kako bi ove medijske projekte kreirali uistinu po njihovoj mjeri.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

I ove godine javili su nam se roditelji koji upozoravaju na prizore **nasilja u animiranim filmovima** za djecu. Iznenadilo nas je to što pojedini roditelji gledaju televiziju zajedno s djecom starom tek godinu ili dvije, ne shvaćajući da televizijski sadržaji uglavnom nisu namijenjeni toj dobi. Nije im poznato ni da stručnjaci općenito ne preporučuju gledanje televizije djeci mlađoj od tri godine, zbog mogućeg štetnog utjecaja na zdravlje. Stoga smatramo da bi mediji trebali pomoći razvoju medijske kulture osobito roditelja. Televizija bi u rasporedu dječjeg programa trebala ponuditi informacije o tome kojoj je dobnoj skupini namijenjen, što bi roditeljima pomoglo u odabiru sadržaja za djecu. Također je važno putem medija poučiti roditelje o mogućnostima korištenja roditeljske zaštite za televizijske programe, kao i za ograničavanje pristupa pojedinim sadržajima na internetu.

Medijski sadržaji za djecu

Osim prava na zaštitu, medijska prava djece odnose se i na participaciju djece te njihovo pravo na pristup informacijama koje su važne za njihovu dobrobit i prilagođene njihovoj dobi, zrelosti i interesima. Konvencija o pravima djeteta zahtijeva od država da potiču proizvodnju kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu, ponajprije onih koji mogu pridonijeti dobrobiti djece i promicanju njihovih prava. Ova obveza ugrađena je i u Zakon o elektroničkim medijima i Zakon o HRT-u. Tijekom izmjena ovoga zakona u 2012., na prijedlog pravobraniteljice za djecu pojačana je obveza proizvodnje i prikazivanja dječjeg programa za različite dobne skupine djece u sklopu javnih usluga HRT-a, te je dopunjena i obvezom proizvodnje programa za djecu na jezicima nacionalnih manjina.

Na temelju izvješća HRT-a o emitiranim sadržajima za djecu u 2011., pravobraniteljica je u svibnju uputila **Preporuku o pravu djece na kvalitetne sadržaje** važne za njihovu dobrobit u programima Hrvatske radiotelevizije. Preporučila je HRT-u da osigura potrebne uvjete i potporu za proizvodnju kvalitetnih sadržaja koji će biti primjereni i privlačni djeci, da osigura prikazivanje programa u odgovarajućim terminima dostupnim djeci (uključujući i dostupnost putem usluge „HTV na zahtjev"), kao i informiranje o sadržaju dječjih emisija i njihove redovite najave tijekom dana. Također je preporučila proizvodnju i emitiranje programa namijenjenih djeci nacionalnih manjina na njihovom materinskom jeziku, u skladu s člankom 17. Konvencije o pravima djeteta koji obvezuje države da potiču sredstva javnog priopćavanja na posvećivanje posebne pozornosti jezičnim potrebama djeteta koje pripada manjinskoj grupi. Smatrajući da je u ovom području nužno intenzivnije angažiranje stručnjaka koji se bave istraživanjem i vrednovanjem sadržaja za djecu u svim područjima: od književnosti, glazbe, filma i kazališta, do pedagogije, psihologije i dječjih prava, pravobraniteljica je predložila da se na HRT-u razmotri mogućnost osnivanja „programskog savjeta" za dječji program, u koji bi, uz stručnjake, trebalo uključiti i djecu.
Na preporuku su se očitovali glavni urednik i urednica programa za djecu i mlade HTV-a, informirajući kako će na novim kanalima HRT-a emisije za djecu biti emitirane u gledanijem terminu iza 18 sati, prihvaćajući većinom i ostale preporuke, uz napomenu da će se one ostvarivati prema mogućnostima te iznoseći i svoju viziju poboljšanja programa.

Pravobraniteljica je dala prijedloge za izmjene i dopune *Prijedloga Ugovora između HRT i Vlade RH za razdoblje od 1. siječnja 2013. do 31. prosinca 2017.*, koji su djelomično prihvaćeni (povećanje udjela obrazovnog programa, sadržaji za djecu na jezicima nacionalnih manjina itd). U vezi s obvezom HRT-a da proizvodi i objavljuje i programe za djecu na jezicima nacionalnih manjina, predložit ćemo HRT-u da u sljedećem razdoblju pokuša proizvesti kvalitetne **dječje emisije na romskom jeziku**, koje će biti privlačne i široj populaciji djece. Vjerujemo da bi, u tijeku Dekade za uključenje Roma 2005. - 2015., HRT radijskim i televizijskim emisijama za djecu na romskom jeziku znatno mogao pridonijeti uključivanju i afirmaciji romske djece u lokalnoj i široj društvenoj zajednici.

Na naš zahtijev HRT nas je izvijestio o emitiranim emisijama za djecu tijekom 2012. Većina televizijskih sadržaja za djecu prikazuje se na HTV2, gdje je prikazano 1076 sati i 52 minute programa, a na HTV1 prikazano je samo 34 sata i 19 minuta. Tako je udio programa za djecu na HTV2 bio 12,41%, a na HTV1 0,40%. Ukupno je na HTV1 i HTV2 prikazano 1111 sati 11 minuta sadržaja za djecu, a udio u ukupnom programu bio je 6,42%. Smatramo vrlo važnim da HRT redovito prati ove podatke i omjere. U prethodnom izvješću dobili smo informaciju da je HTV-ova Redakcija Programa za djecu i mlade emitirala tijekom 2011. godine ukupno 756 sati. Na prva dva kanala emitirane su igrane, dokumentarne, glazbene te mozaične emisije za djecu različitih dobnih skupina te informativni i obrazovni magazini. Redovito se prikazuju Mala TV za djecu predškolske dobi, koja povezuje kratke serijale: TV vrtić, Danica, Ninin kutak, Brlog, Tajni dnevnik patke Matilde, Čarobna ploča, Profesor Baltazar, a djeci osnovnoškolske dobi namijenjen je Školski sat. Djeci i mladima namijenjene su emisije Kokice o filmovima za djecu i mlade i dječjem filmskom stvaralaštvu, Ton i ton o likovnoj i glazbenoj umjetnosti, te Navrh jezika o jeziku i književnosti. Tu je i tjedni informativni magazin Puni krug i magazin za mlade Briljanteen, zatim debatna emisija Ni da ni ne, u kojoj sudjeluju srednjoškolci te dokumentarne serije za mlade Mijenjam svijet, Direkt i Generacija Y. Mlađoj publici namijenjen je game show Prijatelji, u kojem sudjeluju prvašići. U emisiji Prizma za nacionalne manjine sudjelovanje djece zabilježeno je tridesetak puta, u kraćim prilozima, a djeca su u njima govorila na hrvatskom, mađarskom, makedonskom, ruskom, slovačkom, slovenskom, češkom i talijanskom jeziku. Novost je da je dnevna emisija Školski sat sada dostupna i putem usluge HTV na zahtjev, no od ostalih dostupni su jedino Briljantin i Ni da ni ne.

Ipak, radijske emisije za djecu dostupne su na web stranici radio.hrt.hr, u rubrici Slušaonica, gdje se njihov sadržaj može i preuzeti. Hrvatski radio izvijestio nas je ne samo o dječjim emisijama već nam je dao i iscrpni pregled brojnih raznovrsnih sadržaja iz područja dječjih prava u emisijama za širu publiku, emitiranih u informativnom programu.

Tijekom tjedna na HR1 emitiraju se emisije uglavnom namijenjene djeci osnovnoškolske dobi: Glazbena kutijica, Putnici kroz vrijeme, Zagrlimo Europu, Bijela vrana - razgovori s neobičnom djecom, informativno-zabavni mozaik Čičak, Priča za laku noć, a posebno ističemo emisiju Stigla je pošta, u čijem stvaranju sudjeluju i učenici osnovnih i srednjih škola. Emisije se uglavnom emitiraju između 17.30 i 19.45 i sve su dostupne na internetu. I neke regionalne radiopostaje u sadržaje namijenjene djeci redovito uključuju i učenike kao mlade novinare, pa tako Radiopostaja (RP) Dubrovnik ima takvu emisiju Šareni svijet, RP Split emisiju Mi smo na redu, a RP Zadar emisiju Sedmi sat, što je doprinos ostvarivanju participacije djece i razvoja medijske kulture. Usto RP Osijek emitira emisije za djecu i mlade Veliki i mali te Djeco i mladi o sportu se radi, a RP Rijeka emisiju Baltazar, o prirodnim znanostima za djecu.

Općenito, dječje emisije na televiziji i radiju nisu dovoljno predstavljene pa djeca i roditelji nisu o njima dovoljno informirani, što je šteta s obzirom na njihovu kvalitetu. Na web stranici HTV-a postoji rubrika *Za mlade*, koja obuhvaća i ponudu tv-emisija za djecu.

Medijska kultura

U prošloj su godini aktivne bile pojedine inicijative za razvoj medijske kulture djece i mladih, osobito ističemo djelovanje Hrvatskog filmskog saveza, zatim projekt Djeca medija (www.djecamedija.org), web stranicu Mediji.hr i druge vrijedne inicijative. Svi oni dopunjuju zadaće koje odgojno-obrazovni sustav zasad tek djelomično ostvaruje. Sadržaji medijske kulture u školi trebaju dobiti više prostora, u skladu sa sve većom prisutnošću medija u svakodnevnom životu suvremenog čovjeka. Budući da je riječ o dinamičnom području koje se vrlo brzo razvija i mijenja, Ured pravobraniteljice za djecu proteklih godina zagovara osnivanje istraživačko-razvojnog centra za medije i djecu, kao multidisciplinarne znanstveno-stručne ustanove koja će sustavno istraživati različite aspekte interakcije medija i djece, u kontekstu dječjih medijskih prava.

4.11 NACIONALNI PLAN AKTIVNOSTI ZA PRAVA I INTERESE DJECE OD 2006. DO 2012. GODINE

Ured pravobraniteljice za djecu sunositelj je u provedbi aktivnosti Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine u područjima: odgoja i obrazovanja, uloge obitelji u podizanju i odgoju djece, zlostavljane i zanemarene djece te u području medija. Ured je proveo i inicirao niz aktivnosti i izvan zadanih po-

područja te na taj način sudjelovao u provedbi ovog važnog dokumenta. Održali smo brojna izlaganja za djecu, ali i djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova, psihologe, socijalne radnike, novinare i druge stručnjake koji su s njima u svakodnevnom neposrednom kontaktu. Ured je uputio niz preporuka nadležnim tijelima nastojeći inicirati i potaknuti djelovanja u pravcu realizacije mjera predviđenih Nacionalnim planom. Za potrebe ostvarenja ciljeva zacrtanih Nacionalnim planom aktivnosti pravobraniteljica za djecu i njezini suradnici održali su niz izlaganja studentima i nastavnicima te stručnoj javnosti na fakultetima, skupovima i konferencijama s temom o zaštiti i ostvarivanju dječjih prava.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

S ciljem razvijanja kvalitete poučavanja i **sprečavanja isključenosti** pojedinih kategorija djece iz odgojno-obrazovnog sustava, Ured je uputio nadležnim tijelima preporuke za: stručno osposobljavanje i usavršavanje djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova o pojavama diskriminacije i antidiskriminacijskom zakonodavstvu; nadzor u odgojno obrazovnim ustanovama; zaštitu prava i interesa učenika u strukovnom obrazovanju; sufinanciranje troškova prijevoza učenika srednjih škola; upis učenika s TUR u srednje škole; inkluzivni odgoj i obrazovanje djece s TUR; osiguranje pomoćnika u nastavi; te unapređivanje srednjoškolskog strukovnog obrazovanja učenika s TUR.

Tijekom 2012. provedene su brojne aktivnosti usmjerene na promicanje odgovornog roditeljstva te obiteljskog odgoja u duhu Konvencije o pravima djeteta. Putem medija javnosti su upućene poruke uz Dječji tjedan, Dan Konvencije o pravima djeteta te o brojnim temama iz različitih područja zaštite prava i interesa djece (nasilje nad djecom i među djecom, sigurnost djece, zaštita prava djece u konfliktnim razvodima, zaštita prava djece s TUR, zaštita imovinskih prava djece i dr.) Na web stranici www.dijete.hr redovito se objavljuju informacije o svim aktivnostima Ureda pravobraniteljice za djecu te su dostupne sve publikacije Ureda, kao i važni dokumenti i propisi iz područja zaštite prava i interesa djece. Preporukom smo podržali i nastavak programa „Odgovorno roditeljstvo" koji se provodio u kaznenim ustanovama, no, nažalost, najavljen je njegov prekid.

Prateći medijski tretman djece uputili smo preporuke o zaštiti privatnosti djece u medijima, o zaštiti djece od potencijalno štetnih sadržaja u medijima i pravu djece na pozitivne sadržaje te pravu djece na kvalitetne sadržaje važne za njihovu dobrobit u programima HRT-a.

4.12 NACIONALNI PROGRAM ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA

Nacionalnim programom zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2008. do 2012. određena su prioritetna područja zaštite ljudskih prava u Hrvatskoj te ciljevi i mjere koje je potrebno provesti kako bi se ostvarila potpunija zaštita ljudskih prava i poboljšao položaj posebno osjetljivih skupina građana. Ured pravobraniteljice za djecu sunositelj je nekih aktivnosti predviđenih Nacionalnim programom te na poziv Ureda za ljudska prava Vlade RH, zaduženog za koordinaciju provedbe, praćenja i vrednovanja Nacionalnog programa, dostavlja svoja godišnja izvješća o njegovoj provedbi. Sudjelovanje Ureda pravobraniteljice za djecu vezano je uz aktivnosti promocije prava djece, senzibiliziranja javnosti o pravima djece, suzbijanja nasilja nad djecom, osiguranja poštovanja prava na privatnost djece kod izvještavanja u medijima te zaštitu djece od štetnih sadržaja u medijima. Ured provodi i aktivnosti vezane uz implementaciju međunarodnih načela i odredbi o pravu na obrazovanje te uz prigodno obilježavanje međunarodnih dana važnih za promicanje prava djece.
Ured pravobraniteljice uključio se u izradu *Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2012.-2015.* sudjelujući u radnoj skupini za njegovu izradu. Prijedlozi Ureda usmjereni su na osiguranje optimalnih uvjeta za razvoj djece; razvoj zaštitnog okruženja radi smanjivanja rizika od različitih oblika zlostavljanja djece; promoviranje prava djece; omogućavanje djeci da konstruktivno i sveobuhvatno sudjeluju u raspravama i inicijativama na nacionalnoj razini te na zaštitu i promicanje prava djece u medijima - pristup medijima, zaštitu privatnosti i zaštitu od štetnih sadržaja.

U svrhu jačanja kvalitete, kapaciteta i učinkovitosti pravosudnog sustava tražili smo da se kao preduvjet za smanjenje broja neriješenih predmeta planira uska specijalizacija sudaca, budući da specijalizirani suci koji se bave užim područjem rada mogu kvalitetnije i brže provoditi postupke. Predložili smo i da se programom planira tehničko opremanje sudova za saslušanje djeteta svjedoka, žrtve. Kako bi se podigla svijest i senzibilizirala javnost o problemu nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te da bi se javnost informirala o načinima ostvarivanja prava na zaštitu od nasilja, predložili smo da se planira obvezna edukacija zdravstvenih i prosvjetnih djelatnika o nasilju prema djeci i obvezi prijavljivanja i suradnje s drugim institucijama. To držimo potrebnim, budući da se pokazalo da se zdrav-

stveni i prosvjetni djelatnici, iz neznanja, straha ili nebrige, često ne pridržavaju ovih obveza, iako ih propisi na to obvezuju.

Radi osiguranja optimalnih uvjeta za razvoj djece predložili smo da se donošenje novog nacionalnog strateškog dokumenta na području prava i interesa djece predvidi u prvom kvartalu 2013.godine, a ne u posljednjem, kako je to u Nacrtu predviđeno. Istaknuli smo da je to potrebno kako bi se planirale aktivnosti i za 2013 godinu. Također smo istaknuli potrebu planiranja donošenja posebnog strateškog dokumenta na području zaštite prava i interesa djece s problemima u ponašanju.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Budući da smo uočili normativnu neuređenost i nereguliranost uvjeta za rad dječjih igraonica te izostanak nadzora nad njihovim radom, predložili smo da se u ovom strateškom dokumentu predvidi donošenje propisa kojim bi se definirali standardi za uređenje i održavanje prostora za dječju igru i nadzor nad njihovim radom. Kako neki sportovi, osobito kontaktni borilački, mogu ugroziti zdravlje djece, predložili smo i donošenje Nacionalnog programa sporta kako bi se unaprijedila zdravstvena skrb u sportu te osiguralo redovito praćenje rada stručnih osoba koje vode programe poduke i treninga, te sportskih udruga i fizičkih osoba koje obavljaju sportsku djelatnost.

U vezi s planiranim aktivnostima usmjerenim na podupiranje razvoja **organizacija civilnog društva** koje se bave zaštitom i promicanjem prava djece, predložili smo da se definira kako financijsku potporu treba osigurati onim udrugama koje su usmjerene na pružanje podrške djeci izloženoj nasilju, ali i drugim ranjivim skupinama djece, poput djece bez pratnje, tražitelja azila, nezakonitih migranata, prosjaka, žrtava trgovanja ljudima, pripadnika manjinskih skupina, djece s TUR, djece u riziku od siromaštva, s problemima u ponašanju, bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djece čiji su roditelji u zatvoru, koja imaju probleme zbog svoje spolne orijentacije ili identiteta te djece-zatvorenika i bolesne djece.

S ciljem razvoja zaštitnog okruženja radi smanjivanja rizika različitih oblika zlostavljanja djece predložili smo osnivanje nacionalnog centra za nestalu djecu i osnivanje obiteljskih sudova koji bi objedinjavali i obiteljskopravnu i kaznenopravnu zaštitu djece radi osiguranja učinkovitosti u donošenju odluka u vezi sa zaštitom najboljeg interesa djece. U tom pravcu predložili smo i planiranje specijalizacije sudaca, osnivanje stručnih službi na sudovima, uvođenje dežurstava na svim sudovima, osiguranje prostornih i tehničkih uvjeta na svim sudovima za saslušanje djeteta-svjedoka te osiguranje žurnosti u postupanju. Naglasili smo kako je osiguranje žurnosti u donošenju odluka u sporovima o ostvarivanju roditeljske skrbi imperativ za smanjivanje rizika od emocionalnog zlostavljanja djeteta, a osiguranje prostornih i tehničkih uvjeta za saslušanje djeteta-svjedoka važno je radi smanjivanja rizika od sekundarne viktimizacije. Mišljenja smo kako bi obiteljski sudovi trebali objedinjavati kaznenopravnu i obiteljsko pravnu zaštitu djece te na jednom mjestu okupljali posebno educirane stručnjake, organizirati podršku i pomoć djeci u sudskom postupku te osigurati adekvatno zastupanje djeteta. Predložili smo i da se planira uspostava javno dostupne mreže stručnjaka (savjetnika) za podršku djetetu žrtvi ili svjedoku kaznenih i prekršajnih djela, kako bi dijete moglo samo izabrati savjetnika koji će ga voditi kroz sudski postupak te da se regionalnim središtima planira osnivanje centara za forenzično ispitivanje djece žrtva i svjedoka. Predložili smo i da se tiskaju brošure o pravima žrtava i svjedoka i adresar ustanova i pojedinaca koji pružaju podršku i pomoć žrtvama i svjedocima.

Uz planirano osiguranje uvjeta za primjeren smještaj i tretman djece stranih državljana bez pratnje roditelja, tražitelja azila i nezakonitih migranata, predložili smo i donošenje akcijskog plana pružanja pomoći ovoj kategoriji djece te uspostave mreže posebno osposobljenih i educiranih skrbnika za poseban slučaj, koji će biti garancija zaštite prava ove ranjive skupine djece. Uz uspostavu mreže, predložili smo i uspostavu sustava nadzora i evaluacije rada skrbnika. Naglasili smo potrebu uspostave nacionalnog referalnog sustava i jedinstvenog modela prikupljanja statističkih podataka svih kategorija djece bez pratnje.

Predložili smo i da se, kao cilj ovog strateškog dokumenta, uspostavi i pravo djeteta na pristup informacijama važnim za njegovu dobrobit. Ovaj cilj bi se trebao ostvariti osnivanjem informacijskih punktova za djecu i mlade u svim sredinama uz pomoć mreže narodnih knjižnica - osobito dječjih odjela u knjižnicama. Punktovi bi trebali informirati djecu o: Konvenciji o pravima djeteta; o zakonskom okviru i mogućnostima za zaštitu prava djeteta; o kapacitetima za pružanje stručne i druge pomoći djeci u lokalnoj zajednici (SOS linije, savjetovališta za djecu i mlade, itd.), o zaštiti zdravlja; o sadržajima slobodnog vremena i programima za djecu i mlade u lokalnoj zajednici te o mogućnostima sudjelovanja djece u životu zajednice.

4.13 PROJEKT „DJECA U POKRETU"

Ured pravobraniteljice za djecu sudjeluje u pripremi projekta „Djeca u pokretu - razvijanje sustava pomoći i zaštite djeci bez pratnje stranim državljanima u RH" kojeg je odobrilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, a čiji je nositelj Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH. Svrha projekta je podizanje svijesti o položaju djece bez pratnje i uspostava sustavne aktivnosti radi unapređivanja identifikacije, pomoći i zaštite ove djece.

Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece

Glavne aktivnosti Projekta usmjerene su na izradu Protokola o postupanju nadležnih tijela te sustavnu edukaciju stručnjaka koji sudjeluju u zaštiti ove skupine djece. Planirano je da se u okviru Projekta analiziraju propisi i njihova usklađenost s dokumentima EU, da se izradi nacrt Protokola, stvori jedinstveni model prikupljanja podataka, formira lista prevoditelja, organiziraju seminari i treninzi prevoditelja, policijskih djelatnika, socijalnih radnika, predstavnika nevladinih organizacija i posebnih skrbnika te da se izradi vodič i upitnik za provođenje intervjua. Također je planirano tiskanje informativnih materijala za djecu bez pratnje, na stranim jezicima i prirađenih tako da budu razumljivi djeci.

Ured pravobraniteljice za djecu predložio je da se u okviru ovog Projekta formira jedinstvena lista skrbnika za poseban slučaj, koji se imenuju djeci bez pratnje za područje cijele Hrvatske te da se usmjere aktivnosti za izgradnju odgovarajućih smještajnih kapaciteta, budući da postojeći ne zadovoljavaju. Početak Projekta planiran je za srpanj 2013. godine.

Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja

5

Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu, pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke. Ovim preporukama se institucijama, tijelima ili osobama ukazuje na potrebu postizanja veće razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2012. uputili smo brojne preporuke koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet, a nadležnim institucijama uputili smo 51 opću preporuku s ciljem unapređivanja zaštite veće grupe djece u Republici Hrvatskoj, a posebice u području obiteljskopravne zaštite, obrazovanja, zdravlja, pravosuđa, sigurnosti djece, zaštite imovinskih interesa, sporta, zaštite posebno ranjivih skupina djece i medijskog izvještavanja.

5.1 OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA

Implementacija Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava

Kao rezultat stručnih skupova koje smo organizirali u vezi s implementacijom *Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava*, upućene su preporuke Ministarstvu pravosuđa (MP) i MSPM-u. MP-u je preporučeno donošenje posebnog propisa, kojim će se definirati procesna prava djece, uloga suda, zastupnika djeteta i obveze roditelja, s ciljem potpune i djelotvorne zaštite djece pred sudskim i upravnim tijelima. Preporučeno je da oba ministarstva potaknu formiranje liste stručnjaka koji bi trebali ispunjavati pretpostavke za posebnog zastupnika djeteta te imati dopusnice/licence za pružanje ovakve vrste usluge, a njihova znanja i stručne kompetencije trebale bi se periodično preispitivati. MP-u je u preporuci ponovno ukazano na potrebu osnivanja obiteljskih sudova, koji bi, poput maloljetničkih kaznenih sudova, trebali osigurati kontinuiranu stručnu podršku psihologa, socijalnih pedagoga i socijalnih radnika. Ponovno je ukazano na potrebu specijalizacije sudaca za rad na statusnim i obiteljskim predmetima, kako bi oni bili kvalitetno educirani, otvoreni za suradnju s drugim stručnjacima te senzibilizirani za ove vrste postupaka. Naglašeno je kako bi prostori za razgovor s djecom na sudovima i u CZSS-ima trebali biti prilagođeni povremenom boravku djece (neformalniji, „topliji"). U pogledu poboljšanja postojećih normativnih rješenja, s ciljem osnaživanja prava djeteta na sudjelovanje u postupcima koji se odnose na dijete, MSPM-u preporučeno je da dopune *Pravilnik o osnovnim elementima koje mora sadržavati stručno mišljenje u postupku posredovanja prije razvoda braka*, kako bi se provjerilo je li i na koji način dijete ostvarilo svoje pravo da na prikladan način sazna o razvodu braka roditelja i izrazi svoje mišljenje. Nadležnim ministarstvima preporučili smo edukaciju stručnjaka koji rade s djecom i za djecu u sustavu pravosuđa i socijalne skrbi, kako bi odnos prema djeci i način na koji ostvaruju pravo sudjelovanja u postupcima bio u skladu s *Općim komentarom br. 12. (2009) Pravo djeteta da ga se sasluša, Odbora za prava djeteta UN-a.* Još nismo zaprimili odgovor.

Pozivanje djece u centar za socijalnu skrb

Povodom negativne prakse jednog CZSS koji je izravno dvanaestogodišnjem djetetu uputio službeni poziv za dolazak na razgovor u centar prijeteći mu pri tom zakonskim posljedicama u slučaju neodazivanja, ravnatelji CZSS-a uputili smo preporuku. Preporučili smo da svoje stručne djelatnike upozori na neprimjerenost ovakvog postupanja, koje kod djeteta može izazvati osjećaj uznemirenosti i straha. Preporučili smo i da stručne

djelatnike u ovakvim i sličnim situacijama, u kojima postoji potreba za razgovorom s djetetom, uputi da pozive dostave roditeljima, čija je odgovornost osigurati dolazak djeteta na razgovor te da način pozivanja mora biti primjeren situaciji. Potaknuta našom preporukom ravnateljica CZSS-a je sve podružnice uputila o načinu pozivanja kad postoji potreba za razgovorom s djetetom u centru.

Saslušanje djeteta u postupcima obiteljskopravne zaštite

U slučaju djeteta čiji roditelji se razvode saznali smo da je izjava djeteta pri razgovoru sa stručnjacima CZSS-a uzeta na zapisnik. Smatrajući takvu praksu neprihvatljivom i po dijete emocionalno uznemirujućom te protivnom preporukama i smjernicama Odbora za prava djeteta o načinu na koji bi djeca trebala ostvariti pravo sudjelovanja, obratili smo se CZSS-u preporukom. Naglasili smo kako pravo djeteta na sudjelovanje treba ostvariti u povjerljivim uvjetima i kroz razgovor, a ne jednostranim ispitivanjem. Naglasak bi trebao biti na pružanju odgovarajuće podrške djetetu i osiguranju njegove zaštite nakon što iskaže svoje mišljenje. CZSS-u smo preporučili da ubuduće razgovor s djecom, u slučajevima u kojima su pozvana izraziti svoje mišljenje, usklade s preporukama Odbora za prava djeteta. U svom odgovoru CZSS svoj postupak obrazlaže potrebom dokumentiranja sadržaja razgovora s djetetom u slučaju visokokonfliktnih odnosa roditelja, što smatramo neprihvatljivim.

Zaštita osobnih podataka posvojenog djeteta

Obratili su nam se roditelji zabrinuti da se odredbama propisa koji reguliraju matični broj i osobni identifikacijski broj građana indirektno ugrožava privatnost posvojenog djeteta. Riječ je o podacima koji se dodjeljuju prilikom rođenja djeteta te ostaju nepromjenjivi unatoč činjenici posvojenja te su poznati biološkim roditeljima djeteta ili drugim djetetovim srodnicima. Pomoću identifikacijskih brojeva djeteta njegovi srodnici, ali i druge osobe, mogu doći do podataka o djetetu koji bi trebali biti zaštićeni, te tako ugroziti njegovo pravo na zaštitu privatnosti, što se upravo odredbama o tajnosti nastojalo izbjeći. Stoga smo preporučili MUP-u, MSPM-u i Ministarstvu financija da se omogući promjena ovih brojeva u slučajevima posvojenja djeteta. MUP je, podržavajući našu preporuku, Ministarstvu uprave predložio izmjenu *Naputka za provedbu Zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih* kako bi se omogućilo da se posvojenom djetetu određuje novi matični broj. Ministarstvo uprave otklonilo je tu mogućnost, navodeći da se određivanje i dodjela novog MBG-a ne može propisivati provedbenim propisom, no da će, svjesni problema, predložiti MSPM-u izmjenu Obiteljskog zakona, budući da se u matične knjige upisuju podaci iz rješenja o posvojenju. Ministarstvo financija ni MSPM nisu odgovorili na našu preporuku.

Program „Odgovorno roditeljstvo" u kaznenim ustanovama

Program „Odgovorno roditeljstvo" provodio se u suradnji Uprave za zatvorski sustav MP-a i obiteljskih centara. Pokazao je iznimnu korisnost i za zatvorenike i za članove njihovih obitelji. No, prema dobivenim informacijama, ovaj vrijedni program, koji se provodio u svim kaznenim ustanovama, ugasit će se jer ga djelatnici obiteljskih centara iz sustava MSPM-a, koji su ga provodili u kaznenim ustanovama, zbog novih proširenih ovlasti i većeg obima posla, neće više moći provoditi. Stoga smo uputili preporuke MSPM-u i Upravi za zatvorski sustav za nužnim nastavkom programa. U svom odgovoru Uprava za zatvorski sustav podržala je preporuku i navela da će pokušati nastaviti s provođenjem programa vlastitim snagama, bez sudjelovanja djelatnika obiteljskih centara kao voditelja grupnih aktivnosti u kaznenim ustanovama. MSPM nam je odgovorio da, zbog izmjena Zakona o socijalnoj skrbi, obiteljski centri neće biti u mogućnosti nastaviti s provedbom programa u kaznenim ustanovama, no da će nastaviti savjetodavno raditi s članovima obitelji zatvorenika.

5.2 OBRAZOVANJE

Stručno osposobljavanje i usavršavanje o pojavama diskriminacije i antidiskriminacijskom zakonodavstvu

MZOS-u, ASOO-u i AZOO-u preporučili smo da u programe stručnih osposobljavanja i usavršavanja uvrste temu o pojavama diskriminacije, zabrani diskriminacije i primjeni antidiskriminacijskog zakonodavstva. Ovu preporuku dali smo i u Izvješću o pojavama diskriminacije za 2011. godinu. MZOS i AZOO podržavaju našu preporuku, a ASOO nas nije obavijestio o stavu i aktivnostima u vezi s preporukom.

Nadzor u odgojno obrazovnim ustanovama, licencije za rad odgojno-obrazovnih radnika i stručna usavršavanja

MZOS-u, AZOO-u i ASOO-u preporučili smo dodatno zapošljavanje prosvjetnih inspektora i stručno-pedagoških nadzornika te njihovo osposobljavanje i usavršavanje, kao i odvajanje savjetodavnih od nadzornih

funkcija stručno-pedagoških nadzornika u agencijama. Preporučili smo i da se u postupcima nadzora razgovara s djecom kako bi ona mogla izraziti svoje mišljenje. MZOS-u smo preporučili da uspostavi sustav vrednovanja rada odgojno-obrazovnih radnika i regulira licencije za rad učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja. Naglasili smo potrebu kontinuiranog provođenja programa stručnih usavršavanja/osposobljavanja odgojno-obrazovnih radnika u području prava djece i radi upoznavanja djelokruga, ovlasti i obveza drugih tijela nadležnih za zaštitu djece. Istaknuli smo važnost stručnog usavršavanja/osposobljavanja i dodatnog zapošljavanja školskog administrativnog osoblja, radi kvalitetnijeg rješavanja radno pravnog statusa radnika, kako takvi postupci ne bi štetili ostvarivanju prava i interesa djece. AZOO je podržao dio naših preporuka koje se odnose na njegov djelokrug, no obavijestio nas je da nije predviđeno zapošljavanje novih nadzornika. ASOO nas je obavijestio o aktivnostima koje su provedene u procesu uspostave i razvoja sustava osiguravanja kvalitete strukovnog obrazovanja. Iz podataka MZOS-a o zapošljavanju u školskim ustanovama u 2012. vidljivo je da su u osnovnim školama zaposlena četiri administrativna radnika, a u srednjim školama pet administrativnih radnika. O stavu MZOS-a o drugim preporukama nismo obaviješteni.

Zaštita prava i interesa učenika u strukovnom obrazovanju

MZOS-u i ASOO-u preporučili smo da se pri izradi strukovnih kurikuluma i pri određivanju odnosa teorijske i praktične nastave, odnosno ukupnog fonda sati i materijalnih uvjeta za izvođenje praktične nastave i vježbi, vodi računa da oni budu usklađeni sa Zakonom o strukovnom obrazovanju i Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (DPS), te da se vodi računa o najvišem dnevnom i tjednom opterećenju učenika, kao i o vrsti i složenosti poslova unutar određenoga zanimanja, odnosno o kompetencijama koje učenik treba steći i opsegu kvalifikacije. Podsjetili smo i na našu preporuku iz 2011. da se u Zakonu o strukovnom obrazovanju propišu detaljnije odredbe o primjeni općih propisa o radnim odnosima, sigurnosti i zaštiti na radu u praktičnoj nastavi i vježbama, da se propišu prekršajne, odnosno kaznene odredbe za kršenje Zakona od strane poslodavaca, te jasnije definira nadzor i nadležnost za provedbu inspekcijskog nadzora nad poslodavcima. MZOS je prihvatio našu preporuku te nas obavijestio da će kod eventualne izrade novog prijedloga zakona i drugih propisa iz svoje nadležnosti, voditi računa o detaljnijem i jasnijem reguliranju zaštite učenika.

Sufinanciranje troškova prijevoza učenika srednjih škola

Preporučili smo MZOS-u da preispita mogućnosti sufinanciranja troškova prijevoza za sve one učenike srednjih škola koji prema *Odluci Vlade RH o sufinanciranju međumjesnog javnog prijevoza za redovite učenike srednjih škola u razdoblju rujan-prosinac 2012. godine*, nemaju pravo na sufinanciranje troškova prijevoza. Posebno smo to preporučili za učenike koji pohađaju školu u mjestu svojeg prebivališta/boravišta i mjesnim javnim prijevozom putuju od kuće do škole više od pet kilometara te su u istoj situaciji kao i učenici kojima se priznaje pravo na sufinanciranje prijevoza prema Odluci, a koji do škole putuju više od pet kilometara **međumjesnim** javnim prijevozom. O ovoj preporuci obavijestili smo Vladu RH. MZOS nas je obavijestio da će prilikom donošenja sljedeće odluke o sufinanciranju troškova prijevoza srednjoškolaca uzeti u razmatranje sufinanciranje mjesnog prijevoza sukladno raspoloživim financijskim sredstvima. Iz *Odluke o sufinanciranju međumjesnog javnog prijevoza za redovite učenike srednjih škola u razdoblju siječanj - lipanj 2013. godine*, koju je Vlada RH donijela 10. siječnja 2013. vidljivo je da naši prijedlozi nisu uvaženi.

Upis učenika s teškoćama u razvoju u srednje škole

MZOS-u smo uputili preporuku da svim srednjim školama uputi jasno tumačenje *Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./2013.* te pojašnjenje termina i odredbi vezanih zakona i pravilnika. Istaknuli smo da bi jasna pravila te njihova jasna i nedvojbena tumačenja olakšala postupak upisa u srednje škole, te bi se time prevenirao određeni broj eventualnih budućih žalbi vezanih uz upis učenika s TUR, s teškoćama u učenju i problemima u ponašanju te učenika sa zdravstvenim teškoćama. Naša preporuka je prihvaćena te je MZOS uputio tumačenje svim srednjim školama, županijskim odjelima za obrazovanje, uredima državne uprave u županijama, Gradskom uredu za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba i HZZ-u.

Inkluzivni odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

Vladi RH i jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave preporučili smo povećano ulaganje sredstava u infrastrukturu, zapošljavanje i edukaciju djelatnika, radi poboljšanja položaja djece s TUR u predškolskom odgoju i obrazovanju te koordiniranje aktivnosti radi povećanja kapaciteta i prilagodbe sustava predškol-

skog odgoja i obrazovanja. Također smo preporučili sustavno financiranje pomoćnika u nastavi za djecu s TUR. Ove preporuke su definirane i kroz Izvješće o pojavama diskriminacije u 2011. godini Hrvatskome saboru. MZOS nas je obavijestio da je svjestan nejednakih mogućnosti u osiguravanju pomoćnika u nastavi, uvjetovanih stupnjem razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te da će o našoj preporuci za umrežavanje institucija/stručnih službi, s ciljem multidisciplinarnog pristupa razvoju sustava osnovnog obrazovanja, voditi računa prilikom donošenja provedbenih propisa vezanih uz školovanje učenika s TUR.

Upozorenja, prijedlozi i preporuke

Pomoćnici u nastavi

MZOS-u smo uputili preporuku o nužnosti pronalaženja rješenja za sustavno (su)financiranje iz sredstava državnog proračuna ili decentralizaciju sredstava iz državnog proračuna za pomoćnike u nastavi. Decentralizacijom sredstava ostavila bi se mogućnost da jedinice lokalne i područne samouprave i dalje financiraju pomoćnike u nastavi iznad standarda postavljenog Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, ali da se sredstva za uključivanje/zapošljavanje pomoćnika osiguravaju u državnom proračunu. Također je preporučeno što hitnije donošenje provedbenog propisa koji bi regulirao obrazovanje učenika s TUR i jednoznačno definirao kriterije i pravila vezana za osiguravanje pomoćnika u nastavi. MZOS nas je obavijestio da će u najskorije vrijeme donijeti jedinstvene kriterije za uključivanje pomoćnika u nastavi.

Unapređivanje srednjoškolskog strukovnog obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju

U suradnji s ASOO-om uputili smo preporuku MZOS-u o potrebi formiranja mreže institucija ili povjerenstva koje bi na redovitim kvartalnim ili polugodišnjim sastancima razmatralo postojeće stanje, postignute ciljeve i predlagalo mjere za poboljšanje sustava, zakonskih odredbi i upisne politike te predlagalo rješenja za prevladavanje poteškoća koje se pojavljuju u odgojno-obrazovnom radu s učenicima s teškoćama u razvoju (TUR) i kod zapošljavanja mladih s invaliditetom. Isto tako, preporučili smo da se paralelno s donošenjem *Zakona o hrvatskom kvalifikacijskom okviru*, ubrzano radi i na usklađivanju ostalih propisa koji reguliraju ovo područje. Preporučeno je i da, u svrhu oživotvorenja prilagođenih programa za učenike s TUR, multidisciplinarni tim stručnjaka napravi ogledne primjere za standard zanimanja i za standard kvalifikacije, s jasno naznačenim ključnim kompetencijama (znanja i vještine te pripadajuća samostalnost i odgovornost), koje bi djeca s TUR trebala razviti svladavajući prilagođeni program, kako bi stekla određeno zanimanje i ravnopravno s ostalim mladima se uključila na tržište rada. Prijedlog je da to budu zanimanja *prodavač* (trogodišnji program) i *fizioterapeut* (četverogodišnji program). Temeljem ogledних primjera, trebalo bi pristupiti sustavnom razvijanju svih kvalifikacija (koje bi se stjecale po prilagođenom programu). MZOS nas je obavijestio da je suglasan s našom preporukom. Također nas je obavijestio da će, prilikom donošenja provedbenih propisa, voditi računa o našoj preporuci umrežavanja i multidisciplinarnog pristupa razvoju srednjeg obrazovanja učenika s TUR.

Osiguranje uvjeta za rad Tehničke škole Nikole Tesle u Vukovaru

Unatoč više puta upućenoj preporuci MZOS-u, MRRFEU te Vukovarsko-srijemskoj županiji za žurnim dovršetkom obnove školske zgrade Tehničke škole Nikole Tesle u Vukovaru, učenici te škole su i treću školsku godinu zaredom započeli pohađati u neprimjerenim uvjetima u zamjenskom prostoru, zbog čega su roditelji početkom drugog polugodišta odbili slati djecu na nastavu. Upozorili smo Vladu RH na potrebu žurnog poduzimanja mjera za otklanjanje opasnosti za život i zdravlje djece u neprimjerenim i opasnim uvjetima. Vlada RH je zatražila očitovanje svih nadležnih tijela o čemu nas je obavijestila. U međuvremenu je postignut dogovor da se nastava privremeno organizira u prostoru Veleučilišta u Vukovaru.

Unapređivanje rada u dječjem vrtiću

Nakon obilazaka više vrtića, ravnateljicama i gradonačelnicima ili županima uputili smo niz preporuka: o zapošljavanju stručnih suradnika defektološke struke, kao i drugih stručnjaka (zdravstvenog voditelja, pedagoga, psihologa), potrebi stvaranja županijske mreže ovih stručnjaka, koji će svoja znanja i usluge redovno i kontinuirano stavljati na raspolaganje i vrtiću. Preporučili smo i uvođenje posebnih verificiranih programa, kao i intenziviranje suradnje s osnovnom školom te održavanje roditeljskog sastanka s učiteljima, za djecu koja će krenuti u školu. Neke preporuke su se odnosile na prilagodbu vanjskog izgleda vrtića dječjoj perspektivi te opremanje dvorišta dodatnim spravama za boravak na zraku, na provođenje inicijalnih intervjua pri upisu za roditelje i svu novoupisanu djecu; dopunu sigurnosno-zaštitnih i preventivnih programa planom, mjerama i uvjetima te protokolom postupanja u potencijalno opasnim situacijama. Upozorili smo i na potrebu poštovanja zakonske odredbe prema kojoj dijete predškolske dobi ne smije biti ostavljeno bez nadzora odrasle osobe.

5.3 ZDRAVLJE

Ugroženost zdravlja i života djece zbog industrijskog onečišćenja

Još tijekom 2011. pravobraniteljica je ponukana molbom članova Dječjeg foruma šegrt Hlapić iz Slavonskog Broda, uputila preporuku za zaštitu zdravlja djece i zatražila od nadležnih ministarstava i tijela u Brodsko-posavskoj županiji izvješća o stanju onečišćenja zraka i poduzetim mjerama za zaštitu stanovnika, osobito djece. Hrvatskom Saboru - Odboru za zaštitu okoliša i prirode i nadležnim ministarstvima uputili smo preporuku, kako bi se potaknulo što brže poduzimanje mjera za sprečavanje utjecaja štetnih imisija na zdravlje građana RH. Primili smo izvješće MSPM-a o podnošenju prijedloga za uvrštavanje problema onečišćenog zraka u Slavonskom Brodu na dnevni red Vijeća za djecu. Zaprimljena je i obavijest Ministarstva vanjskih i europskih poslova o kontinuiranom upozoravanju o problemu onečišćenja zraka na diplomatskoj razini prema Republici BIH te veleposlaniku Ruske Federacije, kao posredniku prema generalnom direktoru inozemne tvrtke koja je vlasnik rafinerije u susjednoj Republici BiH.

Konzumiranje alkohola i cigareta

Zabrinjavajući rezultati ESPAD istraživanja o negativnom utjecaja alkohola i duhana na zdravlje i ponašanje djece te dostupnost ovih proizvoda djeci potaknuli su nas na obraćanje Državnom inspektoratu i MUP-u. Preporučeno je sustavno nadziranje provođenja zakonskih zabrana i obveza te dosljedno provođenje zakonskih mjera u slučaju kršenja zabrana od strane ugostiteljskih objekata i prodajnih mjesta. Državni inspektorat je našu preporuku proslijedio svim područnim jedinicama te zatražio intenzivniju provedbu inspekcijskih nadzora, posebno u vrijeme turističke sezone. MUP nas je izvijestio da je i prije naše preporuke glavni ravnatelj policije svim policijskim upravama naložio intenzivnija postupanja prema prekršiteljima.

Putem svoje web stranice pravobraniteljica za djecu je tijekom ljetnih praznika pozvala na zajedničko djelovanje obitelji, sektora obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, pravosuđa, unutarnjih poslova, civilnog društva te gospodarskih subjekata koji sudjeluju u proizvodnji i prometu alkoholom, kako bi djecu i mlade upoznali sa štetnim učincima alkohola, duhana i droga te ih usmjerili zdravim životnim navikama.

U vezi s običajem uz proslavu Dana Primoštena, kada se, zbog „vjerovanja" da se dimom cigareta tjeraju bolesti, djeci dopušta da puše, pravobraniteljica je uputila preporuku nadležnim tijelima na lokalnoj razini (općini, CZSS-u, osnovnoj školi, policiji), tražeći poduzimanje mjera kako bi se educiralo djecu, mlade i roditelje o štetnosti pušenja po njihovo zdravlje i mogućem stvaranju ovisnosti te ih se usmjerilo zdravom načinu života i navikama. Naglasila je kako se od takvog neprimjerenog običaja, koji izravno šteti djeci, ne smije stvarati turistička atrakcija te zatražila sustavnu kontrolu poštovanja propisa.

Zaštita prava djece koja imaju poremećaje u ponašanju u kombinaciji sa psihičkim teškoćama

Uputili smo preporuku MSPM-u i Ministarstvu zdravlja (MZ) za žurnim poduzimanjem mjera za učinkovitiju zaštitu djece s poremećajima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja, posebice ako moraju biti smještena u ustanovu socijalne skrbi. Naime, za djecu s ovim specifičnim potrebama ne postoje ustanove niti specijalizirani odjeli u postojećim domovima socijalne skrbi koji bi odgovarali njihovim potrebama, budući da ona trebaju i zdravstvenu skrb. Preporučili smo osnivanje takvog odjela koji će biti u zajedničkoj ingerenciji sustava zdravstva i socijalne skrbi. Odgovor na preporuku još nismo dobili.

5.4 PRAVOSUĐE

Zaštita djece u pravosudnom postupku

S obzirom na saznanja da suci za mladež nekih sudova ne ispunjavaju svoju zakonsku obvezu posjećivanja djece za vrijeme izvršenja maloljetničkih sankcija, ponovili smo preporuku MP-u i Upravi za kazneno pravo MP-a o nužnoj primjeni zakonskih odredbi u pogledu redovitog obilaska djece kojoj su izrečene institucionalne sankcije. U istoj preporuci uputili smo na nužnost poštovanja odredbe o stručnim suradnicima koji nisu pravne struke na državnim odvjetništvima i sudovima za mladež. Naime, neki sudovi i državna odvjetništva, posebice na županijskoj razini, još nemaju takve stručne suradnike. Preporuka je načelno prihvaćena, odgovoreno nam je da će se suci upozoriti na obvezu obilaska djece u institucijama dva puta godišnje. U pogledu stručnih suradnika izvijestili su nas o trenutačnom stanju i broju stručnih suradnika, te

o načinima na koji će se angažirati već uposleni stručnjaci u pravosuđu i CZSS-ima za potrebe drugih sudova i državnih odvjetništava, bez novog upošljavanja. Naveli su i da će uskoro donijeti pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati stručni suradnici na sudovima i državnim odvjetništvima te sistematizaciju njihovih poslova.

Zaštita djece žrtava i svjedoka u kaznenom postupku

Temeljem obraćanja oca djeteta - žrtve seksualnog delikta, koje je bilo u svojstvu svjedoka na sudu, saznali smo da je podršku i forenzičko ispitivanje djeteta obavila djelatnica CZSS koju je sud pozvao. Dijete je bilo snažno dodatno traumatizirano sudskim postupkom i neprimjerenim ispitivanjem djelatnice CZSS-a. Stoga smo CZSS-u preporučili da ispitivanje djeteta rade isključivo djelatnici koji su senzibilizirani, osposobljeni i dodatno educirani za vođenje forenzičkog intervjua. CZSS nam je odgovorio da forenzički intervju rade samo educirane djelatnice, čime se otvorilo pitanje kvalitete edukacija i provjere kompetentnosti djelatnika CZSS-a za ovu vrstu poslova.

Obilježavanje Europskog tjedna svjesnosti o djeci čiji su roditelji u zatvoru

Kako se prvi tjedan u lipnju obilježava kao Međunarodni tjedan svjesnosti o djeci čiji su roditelji u zatvoru, uputili smo preporuku MSPM-u, Upravi za zatvorski sustav MP-a i Koordinaciji udruga za djecu, za obilježavanjem ovog tjedna različitim aktivnostima. Uprava za zatvorski sustav preporuku je prihvatila i izvijestila nas o provedenim aktivnostima u svim kaznenim ustanovama. MSPM nas je izvijestio da su takve aktivnosti provela dva obiteljska centra. Koordinacija udruga za djecu obavijestila nas je da njihove članice ne provode aktivnosti namijenjene isključivo ovoj skupini djece, no da su nakon naše preporuke neke udruge pokazale interes za to te planiraju osmisliti aktivnosti i ponuditi suradnju Upravi za zatvorski sustav.

Zaštita prava djece u istražnom zatvoru

Prema našim saznanjima, provođenje mjere istražnog zatvora prema djeci nije u skladu s međunarodnim dokumentima i nacionalnim propisima. Djeca su zbog nedostatka prostora u zatvorima smještena u sobama zajedno s odraslima. Za vrijeme boravka u istražnom zatvoru prema njima se ne provodi pojačan tretman, a najčešće napuštaju i školovanje. MP-u i Upravi za zatvorski sustav uputili smo preporuku o nužnom izvršavanju ove mjere u skladu s međunarodnim standardima. Također, zbog dugotrajnosti postupka neka djeca provedu u „pritvoru" i godinu dana te je preporučeno dosljednije poštovanje načela žurnosti u prvostupanjskom i drugostupanjskom maloljetničkom postupku. Budući da novi Zakon o sudovima za mladež predviđa da se mjera istražnog zatvora, određena maloljetnicima za vrijeme trajanja kaznenog postupka, zamjeni smještajem u zatvorenu zavodsku ustanovu, preporučeno je žurno ustrojavanje ovih ustanova, jer one još nisu oformljene. Odgovor još nismo zaprimili.

Unapređivanje kontakta djece s roditeljima koji su u zatvoru

Nakon obilaska najveće kaznene ustanove u RH, uputili smo upravitelju i Upravi za zatvorski sustav niz preporuka koje se odnose na: nastavak provođenja dosadašnjih uspješnih programa i dobre prakse, naročito programa „Odgovorno roditeljstvo" i drugih aktivnosti zatvorenika za djecu, kao i njihovih zajedničkih aktivnosti; redovito i aktivno obilježavanje Europskog tjedna djece čiji su roditelji u zatvoru u prvom tjednu lipnja; evidentiranje posjeta djece te prikupljanje podataka o broju zatvorenika koji imaju maloljetnu djecu (a nisu ograničeni u roditeljskoj skrbi i nemaju zabranu kontakta), o broju djece, postotku zatvorenika-roditelja kojima djeca dolaze u posjet, tko djecu prati i o tome kako se odvijaju pojedinačni posjeti; određivanje osobe koja (osim pravosudnog policajca) u trenutku posjeta može biti podrška i pomoć djeci i roditeljima; funkcionalno unapređivanje prostora za posjete djece roditeljima i vanjske prostore u kojima djeca čekaju, upotpunjavanje sa slikama, plakatima i dodatnim didaktičkim ili zabavnim materijalima.

S obzirom na pritužbe roditelja da u istražnom zatvoru Zatvora u Zagrebu djeca, zbog gužve, čekaju na red i više sati na otvorenom, izložena vremenskim neprilikama te se djeci starijoj od 14 godina onemogućuje neposredni fizički kontakt s roditeljem bez pregrade, preporučili smo da se omogući bliskiji kontakt djeteta s roditeljem te osiguraju primjereniji uvjeti za čekanje djece na susret, kako bi posjeti bili manje stresni za djecu. Preporuka je načelno prihvaćena.

5.5 SIGURNOST DJECE

Prometna sigurnost djece, stanovnika Općine Kistanje

Prilikom posjeta pravobraniteljice za djecu OŠ Kistanje u 2011. ukazano nam je na problem prometne sigurnosti djece, koja svakodnevno na putu od kuće do škole i za vrijeme velikog odmora prelaze državnu cestu. Unatoč prometnim znakovima i postojećim ležećim policajcima pojedini vozači ne usporavaju vožnju, često vozeći nepropisno i brzinom više od 100 km/h, iz čega proizlazi da su dosadašnja rješenja nedovoljno efikasna kad je riječ o zaštiti i sigurnosti djece u prometu. Pravobraniteljica je preporučila načelniku općine da, u suradnji s nadležnim tijelima, osigura djeci nesmetan i siguran prijelaz preko ceste ispred škole. Ujedno je uputila preporuku Šibensko-kninskom županu, MUP-u i MMPI-u da s posebnom pažnjom razmotre stanje prometne sigurnosti djece u općini Kistanje te osiguraju dugoročno rješenje kako bi djeca, pri korištenju sporne prometnice, bila sigurna.

Iz dopisa Hrvatskih cesta obaviješteni smo da je u cilju zaštite prometne sigurnosti djece, u zoni osnovne škole, postavljena vertikalna signalizacija, vibracijske trake preko oba kolnička traka prije pješačkog prijelaza te horizontalna signalizacija. Također nas je MUP izvijestio da su 15 dana prije kraja školske godine pojačali nadzor vozača i pješaka.

Sigurnost autosjedalica

Zabrinuti zbog rezultata istraživanja o sigurnosti dječjih autosjedalica koje je objavio HAK, a koji su pokazali da pojedine autosjedalice nisu dovoljno sigurne, obratili smo se Državnom inspektoratu, MUP-u i Državnom zavodu za mjeriteljstvo. Preporučili smo da rezultati ovog testiranja posluže kako bi na tržištu i u upotrebi bile potpuno ispravne i sigurne dječje autosjedalice, odnosno, da potrošači budu obaviješteni o opasnostima nesigurnih autosjedalica te da se po potrebi poduzmu daljnje mjere (povlačenje s tržišta ili povrat proizvoda) kako bi se izbjegli rizici za djecu. Državni inspektorat nas je uputio na MUP kao nositelja izrade Zakona o sigurnosti prometa na cestama, kako bi se kroz njegove izmjene riješilo pitanje nadzora dječjih autosjedalica. MUP smatra da Hrvatska ima dobar normativni okvir kojim su stvoreni uvjeti za siguran prijevoz djece u vozilima. Podržavaju inspekcijske službe u sprečavanja prodaje robe koja bi za posljedicu mogla imati teška stradavanja djece. Državni zavod za mjeriteljstvo navodi da nema mehanizma kojim bi se manje „sigurni" proizvodi maknuli s tržišta. Stavovima nadležnih tijela ne možemo biti zadovoljni, budući da je potvrđeno da neke od testiranih autosjedalica ne pružaju dostatnu zaštitu i da ih treba izbjegavati. Smatramo da treba pronaći mogućnost zaštite djece od ovakvih proizvoda.

Zaštita djece u vožnji biciklom

Potaknuti rezultatima *Europskog izvješća o sigurnosti djece za 2012.* i preporukama upućenima Hrvatskoj, obratili smo se MZOS-u i upozorili da, usprkos propisanoj obvezi, MZOS nije donio provedbene propise u vezi s osposobljavanjem za vožnju biciklom, biciklističkim ispitom i potvrdom o osposobljenosti za upravljanje biciklom. Preporučili smo da se regulira ovo područje kako bi se djeca educirala o sigurnoj vožnji i pripremila za odgovorno i sigurno sudjelovanje u prometu. MZOS je potvrdio važnost donošenja ovih programa te nas obavijestilo o planovima oko njegove pripreme i mogućeg donošenja u prvom kvartalu 2013. MUP smo podsjetili na preporuke Europskog izvješća o sigurnosti djece: propisivanje smanjenja brzine (do 20km/h) u blizini škola i dječjih igrališta, propisivanje obveznog sjedenja djece do četiri godine starosti u autosjedalicama postavljenim obrnuto od smjera vožnje te obveznim sjedenjem djece do trinaest godina na stražnjim sjedalima automobila i propisivanje obvezne upotrebe kacige za sve dobne skupine, a ne samo za djecu do 16 godina starosti. MUP je podržao preporuku o proširenju obveze nošenja zaštitne kacige na glavi za sve dobne skupine. U vezi s ostalim preporukama smatra da zasad postoje odgovarajuća rješenja problema sigurnosti djece koja daju zadovoljavajuće rezultate. Stajalište o poboljšanju zaštite djece u vožnji biciklom objavili smo i na web stranicama Ureda, pozivajući vozače da poštuju prometne znakove i propise i pridržavaju se sigurnosnih pravila, a roditelje da budu uzor svojoj djeci u razvijanju prometnog odgoja i kulture. Svim lokalnim zajednicama i nadležnim tijelima preporučeno je da osiguraju prostore na kojima će djeca moći na siguran način provoditi slobodno vrijeme te koristiti svoja "prijevozna" i rekreacijska sredstava u prometu.

Zaštita od opasnih uređaja

Povodom pogibije djeteta koje je u igri na mjesnoj trafostanici stradalo od strujnog udara, uputili smo preporuku HEP-u i izrazili zabrinutost zbog lake dostupnosti opasnih uređaja djeci te preporučili poduzimanje

mjera zaštite svih uređaja pod naponom u sustavu. Državnom inspektoratu preporučena je provedba inspekcijskog nadzora o dosljednoj primjeni odredbi *Zakona o tehničkim zahtjevima proizvoda i ocjenjivanju sukladnosti glede propisane sigurnosti i zaštite slobodnostojećih uređaja pod naponom.* Obaviješteni smo da su u tijeku nadzori tehničke ispravnosti uređaja pod naponom.

Upozorenja, prijedlozi i preporuke

Sigurnost djece na skijalištu

Reagirajući na prijavu roditelja jednog djeteta natjecatelja, o namjeri organizatora natjecanja da djecu skijaše, zbog kvara žičare, od podnožja do vrha staze prevoze u radnom stroju za uređenje staza, uputili smo preporuku organizatoru natjecanja. Preporučili smo poduzimanje svih odgovarajućih sigurnosnih mjera pri organizaciji natjecanja, sukladno *Posebnim pravilima za dječje alpsko skijanje u sezoni 2011/2012.*, vezano za prijevoz djece skijaša na start. Organizator natjecanja obavijestio nas je kako je zbog tehničkih teškoća promijenjena lokacija natjecanja.

Sigurnost dječjeg igrališta

U povodu obraćanja predstavnika grupe roditelja nezadovoljnih zbog neprihvaćanja njihove inicijative za postavljanje ograde između dječjeg igrališta i prometnih ulica, obratili smo se Općinskom vijeću Popovača. Upozorili smo na okolnost da je u navedenom slučaju riječ o jednostavnoj građevini za izgradnju koje, osim projekta igrališta, nije potrebna lokacijska ni građevinska dozvola, a njome se postiže veća sigurnost djece. Naglasili smo kako je važno da jedinice lokalne samouprave redovito održavaju dječja igrališta, unapređuju njihovu sigurnost ograđivanjem i izborom kvalitetnih sprava za igru te zamjenjuju ili uklanjaju oštećene sprave. Odgovor na preporuku nismo zaprimili.

Zaštita sigurnosti djece prilikom kupanja u ribnjaku

Povodom prijave o ugroženoj sigurnosti djece pri kupanju na ribnjaku u općini Velika Ludina obratili smo se načelniku općine. Podsjetili smo kako su jedinice lokalne samouprave i druga nadležna tijela dužna odgovorno postupati i poduzeti sve mjere radi sprečavanja mogućih štetnih događaja koji bi ugrozili sigurnost i život djece. Odgovor na preporuku nismo dobili.

Dječja igrališta

U povodu teksta objavljenog u lokalnim novinama, o neuređenom dječjem igralištu bez sprava za igru djece, upućena je preporuka gradu Varaždinu da u okviru svoje nadležnosti poduzme odgovarajuće mjere kojima bi se spriječilo daljnje ugrožavanje prava djece na igru i slobodno vrijeme, odnosno čim prije izgradilo spomenuto igralište. U odgovoru grad nas je obavijestio kako su poduzete pripremne radnje za izgradnju igrališta na drugoj lokaciji od prvotno predviđene, ali da postoje teškoće zbog neriješenih vlasničkih odnosa, koje će nastojati riješiti.

5.6 ZAŠTITA IMOVINSKIH INTERESA DJECE

Dječja štednja

MSPM smo upozorili o nedosljednostima u primjeni zakonskih odredbi od strane stambenih štedionica, u slučajevima prijevremenog raskida ili isteka ugovora o dječjoj stambenoj štednji, budući da ovim uštođenim novčanim sredstvima, koja predstavljaju imovinu djeteta i glase na ime djeteta, roditelji slobodno raspolažu i njima se koriste. Ministarstvo nas je obavijestilo da će se u okviru reforme obiteljskog zakonodavstva riješiti ovaj problem. Umjesto najavljenih izmjena i dopuna Obiteljskog zakona, MSPM je u listopadu 2012. dostavilo na provedbu svim bankama, CZSS-ima, Pravobraniteljstvu za djelatnost osiguranja i Hrvatskoj udruzi banaka *Mišljenje* kojim se omogućuje roditeljima da, bez odobrenja CZSS-a, raspolažu novčanim sredstvima maloljetnog djeteta u iznosu do 10.000 kuna mjesečno. Smatrajući da takvo *Mišljenje* nepovoljno utječe na pravnu sigurnost i zaštitu imovinskih prava i interesa djece, obratili smo se MSPM-u preporukom, naglašavajući kako prilikom reguliranja imovinskih odnosa roditelja i djece prednost uvijek treba dati pravima i interesima djece, koji se moraju sagledavati dugoročno, uzimajući u obzir konkretne i važne potrebe djeteta i biti u suglasnosti s realitetom u kojem živimo. Istaknuli smo da interesi djece nipošto ne smiju biti stavljeni u drugi plan, samo radi rasterećenja CZSS-a ili zbog pritisaka roditelja i javnosti, koji su ova ograničenja očito doživjeli kao ograničavanje roditeljskih kompetencija, a ne kao vid zaštite imovinskih interesa djece. U vrijeme pisanja izvješća nismo zaprimili povratno izvješće MSPM-a.

Djeca porezni dužnici - zaštita privatnosti

Nakon što su mediji uočili da su u objavljenom popisu poreznih dužnika objavljena imena i osobni podaci nekoliko djece, obratili smo se Ministarstvu financija preporukom. Preporučili smo da se, radi zaštite privatnosti i interesa djece, imena i osobni podaci djece uklone s liste poreznih dužnika te da se i u buduće, pri provedbi zakonskih propisa, vodi računa o zaštiti prava i interesa djece. Ministarstvo je s popisa poreznih dužnika uklonilo podatke o djeci.

5.7 SPORT

Upozorenja, prijedlozi i preporuke

Nasilje i nestručno ponašanje prema djeci u sportu

Potaknuti javljanjem roditelja, zbog neprimjerenog odnosa trenera prema djeci članovima jednog vaterpolo kluba, obratili smo se MZOS-u. Preporučili smo da provjere navode o vrijeđanju djece, bezrazložnom onemogućavanju treniranja i natjecanja, kao i o nedovoljnoj stručnoj osposobljenosti nekih trenera u klubu za rad s djecom, te da nas obavijeste o poduzetom. MZOS je zatražio očitovanje i dostavu dokumenata vezano za provjeru stručne osposobljenosti trenera u klubu, uz davanje upozorenja klubu na obvezu poštovanja zakonskih propisa. Nemamo saznanja o moguće obavljenom inspekcijskom nadzoru. U istoj preporuci podsjetili smo na naše prijašnje preporuke i upozorenja te prijedloge za poduzimanje mjera kojima bi se spriječilo neprimjereno ponašanje stručnih i drugih osoba u sportskim aktivnostima i radu s djecom.

Zaštita zdravlja djece pri bavljenju sportom

U povodu preporuke Ureda iz 2011. godine, o zaštiti zdravlja djece pri bavljenju sportom, posebice kontaktnim borilačkim sportovima, nastavili smo pratiti rad nadležnih tijela. Hrvatski liječnički zbor - Hrvatsko društvo za sportsku medicinu obavijestilo nas je o opće prihvaćenom stavu zdravstvene struke o protivljenju sudjelovanja djece i mladih u boksu. MZOS-u smo preporučili veći aktivitet na izradi *Strategije razvoja sporta* u RH i koordiniranje relevantnih dionika na rješavanju ovog problema. MZOS je prihvatio prijedlog za održavanjem zajedničkog sastanka predstavnika vladinih i nevladinih tijela, na kojem bi se dogovorile daljnje pojedinačne i zajedničke aktivnosti usmjerene na postizanje učinkovite zaštite zdravlja djece koja se bave sportom. Naknadno smo primili i izvješće Hrvatskog pedijatrijskog društava - Povjerenstva za sprečavanje ozljeda sportaša djece i adolescenata, u kojem su dane preporuke za sprečavanje opasnosti, osobito ozljeda glave kod djece na treninzima ili natjecanjima u kontaktnim borilačkim sportovima. Naglašeno je da i blagi, ali učestali udarci u glavu dugoročno dovode do kronične traumatske encefalopatije te da se učinak ozljeda na zdravlje djece nošenjem odgovarajuće zaštitne opreme ne može izbjeći već samo ublažiti.

5.8 ZAŠTITA POSEBNO RANJIVIH SKUPINA DJECE

Unapređivanje položaja djece pripadnika romske nacionalne manjine

Vladi RH i jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave preporučili smo da se pri izradi novog Nacionalnog programa za Rome više pažnje i aktivnosti usmjeri i na većinsku zajednicu, kako bi pripadnici romske nacionalne manjine ostvarili veći stupanj socijalne uključenosti i kako bi se spriječile pojave diskriminacije djece pripadnika romske nacionalne manjine. Preporučili smo da se osiguraju dostatna sredstva kako bi se osiguralo sufinanciranje i provođenje integriranog modela predškolskog odgoja i obrazovanja djece pripadnika romske nacionalne manjine, najmanje dvije godine prije upisa u osnovnu školu. Na preporuku je odgovorilo više županija i općina, načelno je prihvaćajući. Vlada RH je prihvatila preporuku, izvijestila o svojim aktivnostima vezanim za strategijske dokumente i planirane aktivnosti u zaštiti prava romske manjine koje obuhvaćaju i djecu. Navedeno je da će nositelji mjera strategijskih dokumenata osigurati sredstva sukladno proračunskim mogućnostima.

Ostvarivanje prava djece na otocima

Nakon stručnog skupa „Jednake mogućnosti za djecu na otocima", koji je organizirala u studenome na Rabu, pravobraniteljica je uputila preporuku Savezu Udruga gradova i Udruga općina RH, AZOO-u, MRRFEU, Ministarstvu financija, MUP-u, Ministarstvu uprave, MPPI-u, MSPM-u, MZOS-u i Ministarstvu kulture. Preporučila je da se u raspodjeli proračunskih sredstava na nacionalnoj i regionalnoj razini uzmu u obzir specifične potrebe djece i stanovništva na otocima, da se osigura predškolski odgoj za svu djecu na otocima, žurno

pronađe model koji bi osigurao da se svoj djeci na otocima pruži potrebna stručna psihološka i /ili defektološka pomoć i da se pruži pravovremena stručna pomoć školama, osobito onima koje nemaju stručnih suradnika, vezano za provedbu opservacije i određivanja primjerenog oblika školovanja te za rad s učenicima s TUR. Preporučeno je i da se omogući angažiranje pomoćnika u nastavi za djecu kojoj je to potrebno, informiraju djelatnici i ravnatelji osnovnih škola na otocima o dostupnosti stručne podrške AZOO-a, a posebno o ponudi edukacija za potrebe apliciranja škola za EU fondove, kao i da se stvore uvjeti kako bi škole na otocima postale središta cjeloživotnog učenja, kulture i sporta uz stalno prisutnog nastavnika. Naglašena je važnost poticanja sudjelovanja djece u svim segmentima školskog života, a posebno u aktivnostima vijeća učenika, kao i poticanja različitih oblika suradnje škole s roditeljima te podupiranja opstanka otočnih škola dokle god je to u interesu djece. Istaknuta je nužnost ustupanja na korištenje zatvorenih područnih škola na otocima u svrhu organiziranja različitih odgojno-obrazovnih i kulturnih aktivnosti za djecu i mlade, zatim osiguravanja što više sadržaja za djecu, aktiviranja dječjih gradskih vijeća te realiziranja projekta broda-škole, predviđenog u Nacionalnom programu razvitka otoka kao dopuna osnovnog školovanja djece na otocima. Preporučeno je da se uvedu materijalni i financijski poticaji za stručni i prosvjetni kadar, da se organiziraju stručna usavršavanja za učitelje uz intenzivniji stručno pedagoški nadzor i savjetovanje, poglavito onih učitelja koji podučavaju više predmeta i učitelja pripravnika te da se nastavnike educira za korištenje opreme za nastavu na daljinu. Naglašena je važnost dobre prometne povezanosti otoka s kopnom i unutar otoka, po pristupačnoj cijeni ili besplatno za djecu, važnost prijevoza djece u sigurnim uvjetima te intenziviranje policijske zaštite djece na otocima, posebice tijekom ljeta. Preporučili smo i osiguranje pristupa brzom internetu za svu djecu, intenziviranje međuresorne suradnje i razmjenu iskustava među institucijama i stručnjacima na otoku i među otocima, pojačanje aktivnosti Obiteljskih centara usmjerenih na što veći obuhvat obitelji i djece, poboljšanje prostornih i kadrovskih uvjeta CZSS-a kako bi bili dostupniji djeci i obiteljima na otocima te osnivanje otočnih knjižnica i poticanje čitalačke kulture djece.

MZOS nas je, među ostalim, obavijestio da će se donošenjem novog pravilnika pokušati riješiti primjereni oblik školovanja djece s TUR na otocima te da je potrebno da se u ponudu izvannastavnih aktivnosti uključe i lokalna zajednica, udruge i druge institucije na otocima s ciljem kvalitetnijeg življenja djece na otocima. MUP je našu preporuku usvojio i proslijedio svim ustrojstvenim jedinicama nadležnim za otoke.

Zaštita prava i interesa djece iz Pučišća

Uredu pravobraniteljice za djecu obraćali su se mještani općine Pučišća, ravnateljica škole i načelnik općine, ukazujući na egzistencijalnu ugroženost djece zaposlenika Jadrankamena, koji ostaju bez posla i prihoda za život. Ujedno su ukazivali na incidentne situacije u obiteljima, školi i mjestu, kojima svakodnevno svjedoče djeca. Zbog tih problema djeca su bila u stanju emocionalne uznemirenosti, a poneka su i sudjelovala na skupovima za ostvarivanje radničkih prava njihovih roditelja, čime su bila ugrožena pojedina njihova prava. Zabrinuta zbog kršenja prava djece, u prilikama kad je upitan kapacitet njihovih roditelja da ih u potpunosti zaštite, budući da su fokusirani na osiguravanje osnovnih sredstava za život i rješavanje egzistencijalnih problema, pravobraniteljica je uputila preporuku nadležnim tijelima na lokalnoj razini (obiteljskom centru, CZSS-u, policiji, općini, školi) te MZOS-u i MSPM-u. Preporučeno je da se žurno dogovori koordinirani rad s obiteljima na terenu radi pružanja psihološke potpore, ukazivanja na rizike kojima su djeca izložena te poduzimanju mjera za njihovu zaštitu. Službe su nas obavijestile o svojim pojedinačnim intervencijama, a Centar za mirovne studije (CMS) održao je seriju radionica na temu povezivanja pojedinaca u razjedinjenoj zajednici.

Zaštita odgajanika Doma za odgoj djece i mladeži u Zagrebu, u povodu najavljenog istraživanja "Molekularna podloga i liječenje psihijatrijskih i stresom izazvanih poremećaja"

Dom za odgoj djece i mladeži u Zagrebu obavijestio nas je o najavi istraživanja nad štićenicima Doma, koje je trebao provoditi Zavod za molekularnu medicinu „Ruđer Bošković", u suradnji sa Psihijatrijskom bolnicom za djecu i mladež Zagreb, a koje je procijenjeno etički dvojbenim. Domu smo uputili preporuku o nužnosti stručno-znanstvene recenzije istraživanja od strane ERF-a i procjenu Nacionalnog etičkog povjerenstva za istraživanje s djecom, kao savjetodavnog tijela Vijeća za djecu. Preporuka je upućena na znanje i ERF-u, Odjelu za mladež Općinskog kaznenog suda u Zagrebu i MSPM-u. Općinski kazneni sud za mladež u Zagrebu, složio se s našom preporukom te nas izvijestio da se navedeno istraživanje već provodi u Odgojnom domu u Ivancu. ERF se složio s potrebom stručne recenzije te ponudio svoje sudjelovanje. Kako od MSPM-a nismo dobili nikakvu informaciju, preporuka je ponovljena te je zatraženo očitovanje o eventualno provedenom istraživanju u nekom od domova za djecu s poremećajima u ponašanju. Do trenutka pisanja izvješća odgovor od MSPM-a nismo dobili.

Zaštita djece migranata

CMS nam se obratio u slučaju prihvata veće skupine stranih migranata, među kojima je bilo i šestero djece, te upozorio da su djeci koja su bez pratnje roditelja zatečena na teritoriju Hrvatske, kao posebni skrbnici imenovane osobe iz njihove pratnje, samo zato da bi se stvorile pretpostavke da djeca budu smještena u Prihvatni centar za strance. Izvješće CZSS-a potvrdilo je ove navode uz obrazloženje da su djeca upoznata sa svojim pravima i nužnošću imenovanja posebnog skrbnika te da su dala pristanak da im se kao skrbnici imenuju osobe iz skupine. Zabrinuti da takvim postupanjem CZSS-a nisu adekvatno bili zaštićeni interesi djece, obratili smo se MSPM-u. Podsjetili smo da djeca strani državljani bez pratnje svojih roditelja predstavljaju posebno rizičnu skupinu te je nužna provjera svih okolnosti kako bi se otklonile sumnje o eventualnom trgovanju ljudima, zlostavljanju djece, njihovom iskorištavanju ili počinjenju kaznenog djela na njihovu štetu, a u svemu tome važnu ulogu treba imati i posebni skrbnik djeteta. Od MSPM-a smo zatražili provjeru postupanja CZSS-a te ponovili preporuku o edukaciji stručnjaka za ulogu posebnog skrbnika koji se imenuje djeci bez pratnje. Naglasili smo kako je ovoj problematici potreban sustavni pristup i razvijanje mreže stručnjaka koja bi teritorijalno pokrivala sva područja na kojima je povećani broj prihvata djece bez pratnje stranih državljana, a koju bi činili stručnjaci iz sustava socijalne skrbi i njihovi vanjski suradnici, posebno educirani za obavljanje ove važne uloge. Ujedno smo preporučili i uspostavu nacionalnog centra koji bi osigurao koordinaciju u djelovanju svih tijela uključenih u zaštitu ove posebno ranjive skupine djece te sustavno pratio problem djece bez pratnje i predlagao mjere za njegovo rješavanje. Odgovor na preporuku nismo zaprimili.

Evidencija o nestaloj djeci

Djeca evidentirana kao nestala predstavljaju osobito ranjivu skupinu, budući da se mnoga od njih odlaskom iz vlastitog doma ili ustanove kojoj su povjerena na odgoj i čuvanje izlažu rizičnim i opasnim situacijama. Svjesni važnosti promptne reakcije na nestanak djeteta, koja među ostalim uključuje i upoznavanje javnosti s nestankom djeteta, MUP-u smo preporučili da u okviru nacionalne evidencije nestalih osoba oformi posebnu evidenciju o nestaloj djeci, prema abecednom rasporedu i datumu nestanka, kako bi ova evidencija bila informativna te ostvarila svoju svrhu aktualnog poziva građanima na suradnju u pronalasku nestalog djeteta. MUP je našu preporuku prihvatio i realizirao. Na web stranicu Ureda stavili smo poveznicu na ovu evidenciju.

Uspostava jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu i nacionalnog centra za nestalu djecu

Potaknuti inicijativom grčke udruge „*The Smile of the Child*" i iskustvima dobre prakse pojedinih zemalja, koje već imaju uspostavljen sustav u slučaju nestanka djeteta, još 2011. smo nadležnim tijelima (Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, MUP, MZSS, HAKOM) preporučili da se i u Hrvatskoj uspostavi ovakav jedinstveni sustav traženja nestale djece. Unatoč podržanoj preporuci i načelno iskazanoj nužnosti uspostave jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu, nitko od uključenih, ni od strane nevladinih udruga ni od strane državnih institucija, nije se prepoznao kao nositelj daljnjih aktivnosti u cilju realizacije ovog projekta. Stoga je Vladi RH upućena preporuka da se taj projekt predvidi kao jedna od mjera budućih strategija i planova koje se odnose na zaštitu djece te da se osigura njezino efikasno provođenje. Vlada RH je preporuku proslijedila na mjerodavno postupanje MSPM-u, MUP-u i Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, koji su je načelno prihvatili.

Dostupnost vrtića u području od posebne državne skrbi

Vladu RH obavijestili smo o dugogodišnjim teškoćama financiranja Dječjeg vrtića Krijesnica u Hrvatskoj Kostajnici i činjenici da se u više od četiri godine u području od posebne državne skrbi nije našlo rješenje za 40 djece i njihove obitelji, te da čak nije izrađen ni plan ni analiza mogućnosti za ostvarivanje predškolskog odgoja i obrazovanja u obližnjim mjestima za djecu ovog vrtića. Unatoč tome što i lokalna samouprava i državna tijela znaju za ovaj problem, pronalaze se tek kratkoročna, privremena rješenja, a budućnost je za djecu ovog područja neizvjesna u pogledu predškolskog odgoja i obrazovanja. Preporučili smo Vladi poduzimanje koraka za ostvarivanje mogućnosti za predškolski odgoj i obrazovanje u ovom području. Odgovor očekujemo.

5.9 MEDIJI

Zaštita privatnosti djece u medijima

Pravobraniteljica je pozvala Hrvatsko novinarsko društvo (HND) i Hrvatsko vijeće za medije (HVM) da svojim radom pridonesu edukaciji i senzibiliziranju novinara za prepoznavanje i zaštitu najboljeg interesa djete-

Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja

ta, kao i da sankcioniranju primjere neetičnog izvještavanja o djeci. Podsjetila je pritom i na svoje prethodne preporuke o zaštiti privatnosti djece u medijima. S obzirom na uočene propuste u načinu izvještavanja o djeci u medijima, preporučila je da se posebni napori usmjere na zaštitu privatnosti djece prilikom izvještavanja o: nasilju među djecom; maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja; seksualnom zlostavljanju djece; djeci u dječjim i odgojnim domovima, udomljenoj i posvojenoj djeci; te humanitarnim akcijama. Preporučila je i da se osobito pažljivo izvještava o nesrećama u kojima su stradala djeca, zatim, da se uvažavaju stručne smjernice za izvještavanje o suicidu te da se kod izvještavanja o nestaloj djeci ne iznose podaci iz djetetove intime koji bi mogli ugroziti njegovo dostojanstvo. Podsjetila je i da pristanak roditelja ili skrbnika na objavljivanje podataka o djetetu u medijima nije uvijek u skladu sa zaštitom djetetovog najboljeg interesa, stoga je iznimno važno da novinari u svakom pojedinačnom slučaju slijede svoj Kodeks, kao i stručne smjernice za izvještavanje o djeci. HND je prihvatio preporuke i objavio na svojoj web stranici, a HVM se nije očitovao.

Zaštita djece od potencijalno štetnih sadržaja u medijima i pravo djece na pozitivne sadržaje

Unatoč ostvarenom napretku u regulaciji elektroničkih medija kroz Zakon o elektroničkim medijima i Pravilnik o zaštiti maloljetnika, još uvijek nije ostvarena učinkovita zaštita djece od potencijalno štetnih sadržaja u elektroničkim medijima (npr. pornografski oglasi, vulgarnosti, prizori pretjeranog nasilja). Kršenje propisa rijetko se i blago sankcionira. Televizijski nakladnici označavaju sadržaje neprimjerene za djecu, no u tome se uočava izrazita neujednačenost i nerazumijevanje. Stoga je pravobraniteljica preporučila Vijeću za elektroničke medije (VEM), kao tijelu nadležnom za praćenje provedbe propisa, ali i za poticanje razvoja medijske kulture u društvu, da pokrene javni stručni dijalog o kriterijima, načelima i načinu zaštite djece od potencijalno štetnih sadržaja u medijima, te objavi stručna stajališta o tome. U toj bi raspravi, uz predstavnike relevantnih institucija, istaknuto mjesto trebali imati stručnjaci iz područja zaštite i razvoja djece te medija i medijske kulture. Podjednako važnim smatramo i jačanje svijesti o važnosti kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu, a kako upravo VEM odlučuje o raspodjeli sredstava za poticanje takvih programa kojima je cilj promicanje dobrobiti djece, pravobraniteljica mu je preporučila da, u suradnji sa stručnjacima i nakladnicima, pokrene dijalog o kriterijima kvalitete tih programa. Još čekamo odgovor na preporuku.

Pravo djece na kvalitetne sadržaje važne za njihovu dobrobit u programima Hrvatske radiotelevizije

Konvencija o pravima djeteta zahtijeva od država da potiču proizvodnju kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu, važnih za njihov zdrav razvoj i dobrobit te promicanje prava djeteta. To se, prema nacionalnim propisima, ostvaruje i kroz javne usluge Hrvatske radiotelevizije (HRT). Pravobraniteljica je stoga preporučila HRT-u da osigura potrebne uvjete i potporu za proizvodnju kvalitetnih sadržaja koji će biti primjereni i privlačni djeci, da osigura prikazivanje programa u odgovarajućim terminima dostupnim djeci (uključujući i dostupnost putem usluge „HTV na zahtjev"), kao i informiranje o sadržaju dječjih emisija i njihovo redovito najavljivanje u programu tijekom dana. Preporučila je i proizvodnju i emitiranje programa namijenjenih djeci pripadnicima nacionalnih manjina na njihovom materinskom jeziku. Smatrajući da je u ovom području nužno intenzivnije angažiranje stručnjaka koji se bave istraživanjem i vrednovanjem sadržaja za djecu u svim područjima: od književnosti, glazbe, filma i kazališta, do pedagogije, psihologije i dječjih prava, pravobraniteljica je HRT-u preporučila da razmotri mogućnost osnivanja „programskog savjeta" za dječji program, u koji bi, uz stručnjake, trebalo uključiti i djecu. Preporuka je većim dijelom prihvaćena od strane HTV-a, uz napomenu da će se neki prijedlozi realizirati prema mogućnostima.

5.10 OSTALO

Suradnja nevladinih udruga i predstavnika nadležnih tijela Vlade RH na području prava djece

MZOS-u, MSPM-u, Uredu za udruge Vlade RH i Koordinaciji udruga za djecu uputili smo preporuke: da se redovito održavaju zajednički sastanci radi međusobne koordinacije i pravovremenog utvrđivanja prioriteta u davanju financijske potpore programima i projektima udruga, usklađenima s nacionalnim strategijama, programima i ostalim dokumentima koji se odnose na djecu; da se jačaju sposobnosti udruga za provedbu europskih projekata i povlačenje sredstava iz fondova Europske unije; da se vodi računa o vremenu raspisivanja natječaja, kako bi udruge imale dovoljno vremena za pripremu i provedbu projekata; da se razmotri mogućnost skraćivanja vremenskog perioda od objave natječaja do financiranja programa i projekata. Predložili smo nastavak kontinuiranog

nadzora od strane ministarstava nad provedbom programa i projekata udruga za djecu i trošenjem sredstava namijenjenih financijskoj potpori. Naveli smo važnost održavanja Info dana, kao korisnog načina da se zainteresiranim korisnicima predstave natječaji i aktivnosti nadležnih tijela. Na našu preporuku odgovorili su MZOS, MSPM i Ured za udruge Vlade RH te nas obavijestili o aktivnostima na provedbi ovih preporuka.

Osiguranje uvjeta za rad Društva Naša djeca Split

Predsjednica Društva Naša djeca Split upoznala nas je kako zbog nedostatka materijalnih troškova i prostora, članovi Društva, ugledni stručnjaci i volonteri, nailaze na prepreke u realizaciji brojnih aktivnosti usmjerenih ostvarenju, zaštiti i promociji dječjih prava. Gradonačelniku grada Splita preporučili smo da razmotri njihove zahtjeve, osigura prostor i iznađe sredstva kako bi Društvo moglo realizirati svoje ciljeve u kreiranju boljeg okružja za djecu. Još nismo zaprimili odgovor na preporuku.

Treći Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o komunikacijskim procedurama

Pravobraniteljica za djecu od 2010. kontinuirano izvješćuje resorno ministarstvo o postupcima oko donošenja 3. Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta, kojim se afirmira položaj djeteta kao nositelja prava i olakšava njegov pristup međunarodnom pravosuđu, preporučujući aktivno uključivanje. Budući da je Republika Hrvatska već ranije prihvatila međunarodne komunikacijske postupke te je potpisnica Konvencije o pravima djeteta i njezina dva pripadajuća Protokola, početkom 2012. smo u suradnji s UNICEF-om uputili preporuku Vladi RH, MSPM-u i MVEP-u za potpisivanje i ratifikaciju 3. Fakultativnog protokola. MVEP nas je izvijestio da podržava ovaj Protokol i da je uputio prijedlog MSPM-u da započne proceduru njegova potpisivanja i ratifikacije. MSPM-u smo u nekoliko navrata ponovili preporuku te smo obaviješteni da se započelo s pripremnim aktivnostima vezanim uz osnivanje Radne skupine za pripremu, potpisivanje i usklađivanje prijevoda 3. Fakultativnog protokola s hrvatskim pravnim nazivljem, a pozvani smo i na sudjelovanje u radu Radne skupine.

Prezentacija povijesnih sadržaja o Domovinskom ratu u Općoj županijskoj bolnici u Vukovaru

Postupajući po anonimnoj dojavi roditelja o neprimjerenosti prezentacije povijesnog sadržaja o Domovinskom ratu koji se učenicima nižih razreda prezentira prilikom posjeta vukovarskoj bolnici, zbog snimki razaranja, bombardiranja i drugih emocionalno stresnih situacija, zatražili smo izvješće Bolnice. Bolnica nas je izvijestila da je postav muzejskog prostora i njegov sadržaj odobrio tadašnji MZSS, a da ni psiholog vukovarske bolnice ne nalazi da bi sadržaj bio neprimjeren djeci. Kako sadržaj nije procijenjen od strane MZOS-a, uputili smo im preporuku o potrebi njihove stručne procjene sadržaja. U svom odgovoru djelatnici MZOS-a su se obvezali načiniti procjenu.

Opstanak samostalnog specijaliziranog Pravobraniteljstva za djecu

Početkom 2012. smo predsjedniku Vlade RH i predsjedniku Hrvatskog sabora iskazali naše protivljenje ukidanju samostalnog i specijaliziranog pravobranitelja za djecu, koji je donošenjem Zakona o pučkom pravobranitelju krajem 2011. pripojen pučkom pravobranitelju, unatoč snažnom protivljenju stručnjaka i javnosti, tadašnje opozicije, specijaliziranih pravobraniteljica i samog pučkog pravobranitelja. Pritom smo izrazili nadu da će se na vrijeme, to jest prije stupanja na snagu Zakona o pučkom pravobranitelju, donijeti odluka kojom će biti uvaženi argumenti stručne javnosti o potrebi zadržavanja samostalnog pravobranitelja za djecu. Također smo predložili zajedničko promišljanje o najboljem modelu za zaštitu dječjih prava u Hrvatskoj. Zakonom o pučkom pravobranitelju dotadašnji oblik i ustroj samostalnog specijaliziranog pravobranitelja za djecu je zadržan.

Upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja

Sudjelovanja u izradi propisa i poticaji za donošenje i izmjenu propisa

Normativne aktivnosti Ureda usmjerene su na davanje prijedloga i mišljenja na nacrte prijedloga propisa, sudjelovanje u radu radnih skupina za izradu nacrta propisa te poticanje donošenja propisa ili njihovih izmjena. Uz sudjelovanje u radu stručnih radnih skupina za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi i Protokola o zaštiti djece bez pratnje, sudjelovali smo u donošenju ukupno 33 propisa. Na četiri propisa nakon razmatranja njihovog sadržaja nismo imali primjedbe, dok smo u preostalih 27 dali brojne konkretne prijedloge. Poticaj za donošenje novih propisa dali smo u dva slučaja.

6.1 OBITELJSKOPRAVNA ZAŠTITA

Obiteljski zakon

Pravobraniteljica za djecu uočila je niz problema koji se pojavljuju u praksi zbog nedovoljne jasnoće i nedorečenosti pojedinih odredbi Obiteljskog zakona, na koje je ukazivala i prethodnih godina te predlagala njegove izmjene. Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (MOBMS) dostavili smo 2009. niz prijedloga mogućih izmjena pojedinih odredbi zakona te smo obaviješteni da će se naši prijedlozi podrobno razmotriti prilikom izrade izmjena i dopuna Obiteljskog zakona, koje će uslijediti temeljem pregledne analize propisa obiteljskog zakonodavstva. Budući da je 2012. godine osnovana radna skupina za izmjenu Obiteljskog zakona, uputili smo Ministarstvu socijalne politike i mladih (MSPM) niz prijedloga u vezi s uređenjem odnosa roditelja i djece u konfliktnim situacijama, priznanjem očinstva, mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenjem, skrbništvom, uzdržavanjem djeteta, zaštitom imovinskih interesa djeteta te o drugim važnim pitanjima koja se uređuju ovim zakonom.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

U postupku donošenja novog Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, predložili smo da se u tekstu Protokola jasnim definiranjem otklone neki mogući nesporazumi pri njegovom provođenju u praksi. Predložili smo da se utvrdi obveza policijskih službenika da osiguraju prijevoz žrtve obiteljskog nasilja do skloništa, kad to CZSS zbog opravdanih razloga nije u mogućnosti učiniti. No, to nije prihvaćeno, kao ni prijedlog da se jasno definira da djetetovo zbrinjavanje ili prisustvovanje obavijesnom razgovoru s djetetom ne mora nužno obavljati socijalni radnik, budući da su za to osposobljeni i drugi stručni djelatnici CZSS-a. Tražili smo, što je i prihvaćeno, da se jasno definira da je upućivanje prijedloga za zabranu susreta i druženja djeteta s roditeljem i neovlašteno približavanje te uznemiravanje djeteta mogućnost, koja ovisi o procjeni najboljeg interesa djeteta, a ne obveza CZSS-a. Nažalost, naš prijedlog da se definira obveza prekršajnog ili kaznenog suda da pravomoćne odluke dostavlja i sudu nadležnom za izricanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, kao i da se propišu njegove obveze postupanja u slučaju nasija u obitelji nije prihvaćen.

6.2 OBRAZOVANJE

Zakon o dadiljama

U postupku donošenja Zakona o dadiljama MSPM-u i nadležnim odborima Hrvatskoga sabora predložili smo propisati koje tijelo će obavljati poslove obiteljskih centara (OC) na područjima županija u kojima OC-i još nisu osnovani. Kako bi se osigurala maksimalna zaštita djece i onemogućilo da poslove dadilje i pomoćne dadilje obavlja osoba za koju postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo, predložili smo da se jasno definira nemogućnost obavljanja poslova dadilje i pomoćne dadilje od samog početka kaznenog progona te usklađivanje nazivlja kaznenih djela s odredbama novog Kaznenog zakona. Predložili smo propisati gornju dobnu granicu za obavljanje poslova dadilje. Radi jasnijeg uređenja rada OC-a u postupku odlučivanja o ispunjavanju uvjeta za obavljanje djelatnosti dadilje, predložili smo propisati da OC-i po službenoj dužnosti provjeravaju pružaju li se u stambenom ili poslovnom prostoru, u kojem se namjerava obavljati djelatnost dadilje, usluge obiteljskog doma ili udomiteljstva. Predložili smo propisati obvezu dadilje da vodi evidenciju dnevnog obavljanja poslova u odnosu na svako pojedino dijete i evidenciju praćenja potreba i aktivnosti svakog pojedinog djeteta povjerenog dadilji, kako bi takva evidencija poslužila kvalitetnijem radu dadilje i praćenju djetetovih potreba i aktivnosti, davanju točnih informacija roditeljima o djetetu i njegovim potrebama i aktivnostima tijekom dana, te kvalitetnijem uvidu u obavljanje poslova dadilje prilikom inspekcijskog i stručnog nadzora od strane nadležnih tijela. Također smo predložili propisati „obvezu" provođenja stručnog nadzora od strane OC-a nad provedbom Zakona o dadiljama i propisa donesenih na temelju njega te obvezu periodičnih provjera ispunjavanja uvjeta za dadilju i pomoćnu dadilju. Predložili smo predvidjeti mogućnost da se u tijeku inspekcijskog nadzora može u slučaju hitnih mjera donositi pisano ili usmeno rješenje o naredbi ili zabrani. Predložili smo propisati prekršajnu odgovornost osobe (obrtnika) koja obavlja djelatnost dadilje, za slučaj da nema sklopljen pisani ugovor s roditeljima djeteta i za slučaj rada protivno pojedinim odredbama zakona te skratiti rok od 6 mjeseci predviđen za donošenje provedbenih akata, kako bi se što prije ostvarile pretpostavke za primjenu i provedbu zakona u praksi.

Od početka javne rasprave o Zakonu o dadiljama, usvojeno je pet naših prijedloga. Usvojeni su sljedeći prijedlozi: da se grupe i nazivi kaznenih djela koji su zapreka za obavljanje poslova dadilje i pomoćne dadilje usklade s odredbama novog Kaznenog zakona, da se odrede poslovi pomoćne dadilje, propiše vođenje imenika pomoćnih dadilja u obiteljskim centrima i prekršajna odgovornost dadilje koja obavlja djelatnost bez sklopljenog pisanog ugovora s roditeljima djeteta i koja obavlja djelatnost protivno odredbama zakona te da se propiše prekršajna odgovornost pomoćne dadilje. Zakon je donesen u ožujku 2013.godine.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

U postupku javne rasprave o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, MZOS-u smo predložili da preispita i redefinira odgojno-obrazovni tretman produženog stručnog postupka, na način da se taj tretman definira kao primjereni oblik pomoći za učenike s problemima u ponašanju i izostavi iz „pedagoških mjera sprečavanja" u sadašnjem obliku. Predložili smo da se, uz izricanje pedagoških mjera opomene, ukora i strogog ukora, propiše donošenje individualnog plana rada s učenikom te da se uz pedagoške mjere predvide posebne obveze, kao što su, primjerice, humanitarni ili društveno korisni rad, popravak ili nadoknada štete, pohađanje radionica medijacije i slično. Predložili smo da se zabrani promidžba i prodaja roba i/ili usluga u odgojno-obrazovnim ustanovama koja ne služi ciljevima odgoja i obrazovanja ili je štetna za zdravlje, rast i razvoj djece te da se podzakonskim propisom razradi spomenuta zabrana.

Predložili smo regulirati obvezu škole da organizira dopunsku nastavu kad to, radi postizanja boljeg uspjeha, traže učenici i roditelji, da se propiše da najviše dnevno dopušteno trajanje satnice obuhvaća i sate izbornih predmeta, kao i da se uvrsti obveza suradnje školskih ustanova s predškolskim ustanovama radi razmjene informacija o učeniku. Predložili smo da se propiše obveza izrade individualiziranog kurikuluma za darovite učenike, da se učenicima koji iskazuju posebne sklonosti, sposobnosti, talentiranost i darovitost u umjetničkom području, ali i ostalim obrazovnim programima, omogući nastavni rad s određenim nastavnikom koji svojim mentorstvom u određenom nastavnom predmetu pridonosi razvoju tih osobina kod učenika, i to kroz cijelo trajanje programa umjetničkog obrazovanja.

Tražili smo i ponovno uvođenje obveze osnivača da organizira međumjesni prijevoz učenicima srednjih škola, kako je to bilo ranije propisano, uz obvezu osnivača da snosi troškove prijevoza učenika u slučajevima u kojima je učenik upisan u školu izvan upisnog područja iz razloga nastalih postupanjem škole ili razloga zaštite njegove dobrobiti.

Također, predložili smo da se propiše obveza škole da prijavi nadležnom tijelu socijalne skrbi ili drugom nadležnom tijelu i slučajeve nasilnog postupanja učenika prema odraslima.

Naš je prijedlog bio i da se učeniku ili roditelju, koji podnosi zahtjev za polaganje ispita pred povjerenstvom, omogući da podnesu i zahtjev za izuzećem iz povjerenstva učitelja, odnosno nastavnika koji je učenika ocjenjivao tijekom godine i zaključio mu ocjenu kojom nije zadovoljan, a predložili smo i da se Vijeće učenika ovlasti na aktivno uključivanje u donošenje statuta škole, primjerice, podnošenjem prijedloga i/ili mišljenja na statut.

Tražili smo da se propiše nemogućnost dobivanja i obnavljanja licencije za rad u školskoj ustanovi te zabrani zapošljavanje na radnom mjestu odgojno-obrazovnog radnika osobi kojoj je izrečena zabrana odgojno-obrazovnog rada u školskoj ustanovi zbog nezakonitog i/ili neprofesionalnog postupanja na štetu prava i interesa djece. Predložili smo izrijekom utvrditi dužnost školskog odbora da razriješi ravnatelja koji neosnovano ne izvršava odluke tijela koja obavljaju nadzor ili postupa protivno njima, te da se propiše da takav ravnatelj ne može biti ponovno imenovan za ravnatelja ili vršitelja dužnosti ravnatelja.

Predložili smo da se ostvarivanje prava na privremeno oslobođenje upisa u prvi razred osnovne škole za dijete koje ima teško oštećenje zdravlja ili višestruke teškoće, ne veže nužno uz ostvarivanje prava roditelja na status roditelja njegovatelja, kao i da se privremeno oslobođenje od već započetog školovanja propiše samo kao iznimka, budući da je u interesu djeteta da bude uključeno u odgojno-obrazovni proces u mjeri u kojoj je to u njegovom najboljem interesu. Predložili smo propisati periodičnu provjeru mogućnosti daljnjeg ili ponovnog uključivanja djeteta u školovanje, nakon što je ono bilo privremeno oslobođeno upisa u prvi razred osnovne škole ili je bilo privremeno oslobođeno već započetog školovanja, te propisati tko, na koji način i u kojim slučajevima može predložiti preispitivanje daljnje potrebe privremenog oslobođenja upisa i privremenog oslobođenja već započetog školovanja.

Naš je prijedlog bio i preispitati odredbu o mogućnosti škole da upiše učenika koji je prekinuo srednje obrazovanje samo ako prekid obrazovanja nije bio dulji od dvije školske godine, budući da bi takvo rješenje moglo imati ograničavajući učinak na mogućnost nastavka srednjeg obrazovanja u slučajevima prekida koji mogu biti uzrokovani opravdanim razlozima i specifičnim životnim okolnostima učenika. Predložili smo da se za sve učenike, a ne samo one u sustavu strukovnoga obrazovanja, propiše mogućnost pohađanja svakog razreda dva puta, ako zbog opravdanih razloga nisu ispunili obveze.

Tražili smo da se propiše zabrana zapošljavanja i udaljenje od obavljanja poslova u odgojno-obrazovnim ustanovama već od početka kaznenog progona koji, prema Zakonu o kaznenom postupku, može započeti i prije početka kaznenog postupka. Navedeno smo predložili kako bi, primjerice, školska ustanova mogla do donošenja presude suspendirati osobu za koju postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo spolne naravi na štetu djeteta za koje je propisana kazna zatvora do pet godina. Predložili smo da se propiše prekršajna odgovornost školske ustanove i odgovorne osobe u školskoj ustanovi za nepoštivanje zabrane zapošljavanja pravomoćno osuđenih osoba i osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak za neko od propisanih kaznenih djela. Predložili smo da se u prijelaznim odredbama propiše usklađivanje podzakonskih propisa s izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.

Od svih istaknutih prijedloga, MZOS je usvojio dva, uz obrazloženje da će ostale razmotriti pri izradi novih propisa vezanih uz osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje. Prihvaćeni su prijedlozi da se propiše prekršajna odgovornost školske ustanove i odgovorne osobe u školskoj ustanovi za nepoštivanje zabrane zapošljavanja pravomoćno osuđenih osoba i osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak za neko od propisanih kaznenih djela te prijedlog da se u prijelaznim odredbama propiše usklađivanje podzakonskih propisa s izmjenama i dopunama Zakona.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi

Od početka javne rasprave o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, usvojeno je sedam naših prijedloga, a jedan je djelomično usvojen. Prihvaćeno je da se zakonski uredi zanimanje dadilja; da poslove odgojitelja, stručnog suradnika, medicinske sestre i ravnatelja ne može obavljati osoba kojoj je izrečena zabrana rada u ustanovi predškolskog odgoja i obrazovanja zbog nezakonitog i/ili neprofesionalnog postupanja na štetu prava i interesa djece; da se uz zabranu rada uvede i zabrana zapošljavanja osoba koje su počinile propisana kaznena djela i propiše način otkazivanja ugovora o radu radniku pravomoćno osuđenom za propisana kaznena djela i obveza da radnik odmah prestane raditi tijekom otkaznog roka; da s djecom ne mogu raditi osobe angažirane za sudjelovanje u izvedbi programa predškolskog odgoja koje nisu stručni niti drugi radnici ustanove, ako su pravomoćno osuđene

za kaznena djela ili je protiv njih započeo kazneni postupak, kao i da se grupe i nazivi kaznenih djela koji su zapreka za obavljanje poslova u predškolskim ustanovama usklade s novim Kaznenim zakonom. Također je prihvaćen prijedlog da se propiše prekršajna odgovornost ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja i odgovorne osobe za nepoštivanje zabrane zapošljavanja pravomoćno osuđenih osoba i osoba protiv kojih se vodi kazneni postupak. Naš prijedlog da se u ustanovama zabrani promidžba i prodaja roba i/ili usluga koje ne služe ciljevima odgoja i obrazovanja ili koje su štetne za zdravlje, rast i razvoj djece i da se predvidi pravilnik kojim bi se to razradilo, prihvaćen je djelomično: zabrana je propisana, ali nije usvojen prijedlog da se ona razradi podzakonskim propisom.

Sudjelovanja u izradi propisa

Nije prihvaćen naš prijedlog da se ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja obvežu na prijavu slučajeva kršenja prava djece, posebno oblika nasilnog ponašanja, spolne zloporabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja djeteta, nadležnom tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu, kao niti prijedlog da se uspostavi sustav vrednovanja rada odgojitelja, stručnih suradnika, medicinske sestre i ravnatelja te licencije za njihov rad. Ni prijedlog da se, po uzoru na Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, propiše otkaz ugovora o radu u slučaju bitno umanjene radne sposobnosti zbog psihofizičkog stanja radnika, nije prihvaćen, kao ni prijedlog uvođenja obvezne suradnje ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja s roditeljima i drugim ustanovama koje odlučuju i/ili se bave zaštitom prava i interesa djece. Nije prihvaćeno ni da se u tekst zakona uvedu odredbe o pravima djece i pravima i obvezama ustanove i roditelja. Naše upozorenje da materija obavljanja djelatnosti igraonica nije sveobuhvatno uređena te da bi se trebala urediti jedinstvenim zakonom također nije prihvaćeno. Prijedlog da se u zakonu zadrži postojeće rješenje vezano uz zabranu rada pravomoćno osuđenih osoba (na bilo koju vrstu kazne) također nije prihvaćen, unatoč argumentima da je riječ o boljem rješenju od predloženog, kojim se krug osoba na koje se zabrana odnosi sužava samo na one koji su pravomoćno osuđeni *na kaznu zatvora* za neko od kaznenih djela počinjenih s *namjerom*. Nije prihvaćen ni prijedlog da se jasno definira da zabrana rada i udaljenje od obavljanja poslova u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja, nastupa već od samog početka kaznenog progona, koji prema Zakonu o kaznenom postupku započinje i prije pokretanja kaznenog postupka, pa će, ako Zakon bude donesen u ovom obliku, ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja biti onemogućena suspendirati osobu za koju postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo spolne naravi na štetu djeteta za koja je propisana kazna zatvora do pet godina, sve do donošenja osuđujuće presude. Budući da zakon još nije donesen, na prijedlozima koji nisu prihvaćeni i dalje ćemo inzistirati.

Propis o sudjelovanju djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima

Slijedom sastanka održanog krajem 2011. godine u Uredu pravobraniteljice za djecu, na kojem su prisustvovali stručnjaci i predstavnici relevantnih državnih tijela i institucija u području sudjelovanja djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima, uputili smo zakonodavnu inicijativu Ministarstvu rada i mirovinskoga sustava (MRMS) i MSPM-u. Preporučili smo da poduzmu zakonodavne aktivnosti i koordiniraju djelovanje nadležnih tijela (uključujući i Ministarstvo kulture i MZOS) u cilju unapređenja postojeće regulative o sudjelovanju djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima, bilo na način da se dopune postojeći propisi (Zakon o radu/Pravilnik o poslovima na kojima maloljetnik može raditi i o aktivnostima u kojima smije sudjelovati te Obiteljski zakon), bilo na način da se donese novi propis, kojim bi se zajamčila sveobuhvatna zaštita djece u ovom području. Inicijativu su podržali Državni inspektorat RH i MZOS, kojima je inicijativa dostavljena na znanje. MSPM je prvo najavio da će se ova problematika riješiti u reformi obiteljskog zakonodavstva, no na sastanku MSPM-a i MRMS-a predloženo je donošenje posebnog propisa te da MSPM bude stručni nositelj njegove izrade. Unatoč proteku vremena nismo uočili pomake u reguliranju ovog područja dječjih prava.

6.3 PRAVOSUDNA ZAŠTITA

Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira

U postupku donošenja Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira predložili smo da se propišu zaštitne mjere zabrane približavanja i uznemiravanja te predvide sankcije za njihovo nepridržavanje, što je od strane nadležnog ministarstva prihvaćeno i ugrađeno u tekst prijedloga Zakona. Usto smo predlagali da se drsko, nasilno i nepristojno ponašanje prema djetetu učinjeno od strane njemu bliske osobe, poput trenera, odgajatelja, nastavnika, liječnika i dr.) propiše kao kvalifikatorni oblik tučnjave i tjelesnog napada. Tražili smo da se definira pojam kockanja sukladno Zakonu o igrama na sreću, kao i da se definira da se prekršaj uznemiravanja može ostvariti i putem interneta. Inzistirali smo da se zadrži prekršajna odgovornost roditelja koji potiče dijete na činjenje prekršaja. Tražili smo da se sankcionira prosjačenje u kojem se za izazivanje samilosti koriste

djeca, neovisno o tome koriste li ih njihovi roditelji ili neke druge osobe. Kako bi se otklonile eventualne nejasnoće i nedoumice u primjeni zakona, tražili smo i da se jasno definira da je dijete osoba koja nije navršila osamnaest godina života. Ova posljednja dva prijedloga podržali su saborski odbori prilikom rasprave o prijedlogu Zakona koji je još u proceduri donošenja.

Zakon o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona

U postupku izmjena Prekršajnog zakona zatražili smo da se područje zaštite djeteta svjedoka u prekršajnom postupku, koje se u praksi pokazalo manjkavim, uredi na način da pruži sveobuhvatnu zaštitu djeteta žrtve i svjedoka, sukladno *UN smjernicama za pravosuđe u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela* i *Smjernicama za pravosuđe prilagođeno djeci* Vijeća Europe. Kako zaštita djeteta svjedoka/žrtve u prekršajnom postupku nije jasno definirana, predložili smo da se u zakonskom tekstu jasno naznači da se odredbe Zakona o kaznenom postupku i odredbe Zakona o sudovima za mladež, koje reguliraju ispitivanje djeteta u svojstvu svjedoka, primjenjuju i u prekršajnom postupku. Također smo predložili da se u Prekršajnom zakonu naznači da prekršajni sud može, za potrebe ispitivanja svjedoka, zatražiti pomoć drugog suda ili ustanove koja ima odgovarajuće tehničke uređaje pomoću kojih se može provesti ispitivanje djeteta. U odnosu na djecu počinitelje prekršaja i njihovu zaštitu u prekršajnom postupku predložili smo da se jasno definira da se maloljetnik može ispitati samo u nazočnosti zakonskog zastupnika, skrbnika ili stručnog radnika CZSS-a, što je prihvaćeno. Također je prihvaćen naš prijedlog da se na maloljetne prekršitelje ne primjenjuju odredbe o izdavanju obveznog prekršajnog naloga, kojim se omogućuje izricanje sankcija bez provođenja sudskog postupka. Prihvaćen je i naš prijedlog da se brišu one zakonske odredbe koje uskraćuju maloljetnom počinitelju prekršaja, koji nema stalno prebivalište ili boravište u RH, pravo i obvezu sudjelovanja CZSS-a u postupku. Naime, prema postojećem zakonskom rješenju, kad postupa prema maloljetnom počinitelju koji nema stalno prebivalište u RH, sud nema obvezu izvijestiti CZSS kad u prekršajnom postupku utvrdi činjenice i okolnosti koje upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika. Također, predstavnik CZSS-a nema pravo upoznati se s tijekom postupka te stavljati prijedloge i upozoravati na činjenice i dokaze koji su važni za donošenje ispravne odluke niti su ovlašteni tužitelj, odnosno sud, obvezni obavijestiti nadležni CZSS o svakom pokretanju postupka prema maloljetniku. Mišljenja smo, a za to uporište nalazimo i u Konvenciji o pravima djeteta, *Općim preporukama br. 6. i 10.* UN Odbora za prava djeteta te *Smjernicama za pravosuđe prilagođeno djeci* Vijeća Europe, kako se takav različit tretman prema djeci koja nemaju stalno prebivalište u RH ne bi smio tolerirati, a posebno ne zakonski propisati. Država je obvezna poduzeti sve potrebne mjere kako bi se osigurao jednak tretman za svu djecu u sukobu sa zakonom, a posebna zaštita i pomoć moraju se jamčiti ranjivim skupinama djece (migranti, beskućnici, djeca ulice, djeca bez pratnje odraslih, izbjeglice i tražitelji azila). Uključivanje stručnjaka CZSS-a u prekršajni postupak koji se vodi protiv djeteta (maloljetnika) od iznimne je važnosti, posebice u slučajevima kad dijete nema stalno prebivalište ili boravište u RH. Djeca koja se nalaze izvan zemlje svoga prebivališta posebno su rizična skupina, podložna iskorištavanju i zlostavljanju, s povećanim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. Zato je važno da je ovaj naš prijedlog prihvaćen, jer samo pravovremenim uključivanjem CZSS-a može se na vrijeme uočiti je li takvom djetetu potrebna posebna skrb i zaštita te poduzeti mjere kako bi se dijete zaštitilo.

Zakon o probaciji

U postupku donošenja Zakona o probaciji predložili smo da se propiše suradnja probacijskih ureda s CZSS-ima te uredima za podršku žrtvama i svjedocima, radi razmjene informacija od bitnog značaja za zaštitu zajednice od počinitelja kaznenog djela. Tražili smo da se probacijski uredi obvežu na obavješćivanje žrtve (odnosno njezinog zakonskog zastupnika kad je riječ o djetetu) o činjenici puštanja na slobodu počinitelja kaznenog djela. Pri tom smo podsjetili da Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja obvezuje državu da žrtve i njihove obitelji informira kada optužena ili osuđena osoba bude privremeno ili trajno puštena iz zatvora. Usto smo predlagali i da se probacijski ured obveže na obveznu izradu procjene kriminogenih rizika i tretmanskih potreba kad je riječ o osobi koja je počinila kazneno djelo s obilježjem nasilja ili drugo kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Naši prijedlozi nisu prihvaćeni.

Kazneni zakon

Višegodišnji proces uređenja kaznenog zakonodavstva, u kojem je aktivno sudjelovao i Ured pravobraniteljice za djecu, davanjem prijedloga i mišljenja te sudjelujući u javnim raspravama, okončan je donošenjem novog Kaznenog zakona (KZ). Naši prijedlozi bili su usmjereni na bolju uređenost propisa koji se odnose na zaštitu djece od spolnog iskorištavanja, zaštitu djece žrtava drugih kaznenih djela te zaštitu privatnosti djece.

U stručnim raspravama, kao i kroz dane prijedloge, problematizirali smo pitanje dobne granice za dobrovoljni pristanak na spolni odnos, uz koju se veže odgovornost počinitelja za spolno iskorištavanje djeteta te smo se zalagali za njezino povišenje sa 14 na 16 godina. Ovaj naš prijedlog djelomično je usvojen te je „dobna granica" za kvalifikaciju kaznenog djela spolne zloupotrebe djeteta podignuta na 15 godina. Uz ovaj prijedlog podržani su i prihvaćeni brojni drugi naši prijedlozi kao što su: mogućnost trajnog izricanja sigurnosne mjere zabrane obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti počinitelju kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa na štetu djeteta; pojašnjenje i proširenje pojedinih definicija u KZ-u (obitelji; pornografije); nove kvalifikacije pojedinih kaznenih djela počinjenih na štetu djece (trgovanje ljudima i ropstvo, izvanbračni život s maloljetnom osobom, spolni odnošaj zloupotrebom položaja, podvođenje, iznošenje obiteljskih prilika djeteta, uzdržavanje, nasilničko ponašanje, neprijavljivanje počinjenja kaznenog djela); kao i uvođenje novih kaznenih djela u kazneno zakonodavstvo (*grooming*, seksualno uznemiravanje djeteta). Prihvaćen je i prijedlog da se pooštri sankcioniranje narušavanja djetetovog prava na uzdržavanje i prava na privatnost, kao i sankcioniranje kaznenog djela „grubo zanemarivanje dužnosti zbrinjavanja ili odgoja djeteta".

U povodu najavljenih izmjena KZ-a 2012. godine Ministarstvu pravosuđa uputili smo prijedlog izmjena vezano za zastaru kaznenog progona i njezin tijek, neprijavljivanje počinjenja kaznenog djela te zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti. Vezano uz rokove zastare za kazneni progon počinitelja spolnih delikata na štetu djeteta (osobe do 18 godina života) predložili smo da se KZ-om predvidi da kazneni progon u tim slučajevima ne zastarijeva. Naglasili smo kako je spolno nasilje jedan od težih oblika nasilja nad djecom, što podrazumijeva i odgovornost društva da na odgovarajući način osudi, spriječi i onemogući takva djela. Istaknuli smo da kazneni progon prema sadašnjim odredbama KZ-a za neke spolne delikte počinjene na štetu djece, kao što su zadovoljavanje pohote pred djetetom, mamljenje djece za zadovoljavanje spolnih potreba, bludne radnje nad djetetom starijim od 15 godina, spolno uznemiravanje djeteta starijeg od 15 godina, za koje su propisane niže vremenske kazne, zastarijeva u relativno kratkom periodu. Podsjetili smo da Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja traži da rok zastare za pokretanje kaznenog postupka za spolne delikte počinjene nad djetetom bude dovoljan kako bi se omogućilo učinkovito pokretanje postupka nakon što je dijete žrtva postalo punoljetno.

Također smo predložili da se odredba KZ-a, kojom se određuje da zastara kaznenog progona za taksativno nabrojana kaznena djela počinje teći od punoljetnosti žrtve, proširi na kaznena djela silovanja, spolnog odnošaja bez pristanka, bludnih radnji i spolnog uznemiravanja, budući da ona mogu biti počinjena i prema djetetu.

Predložili smo i da se sigurnosna mjera zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti može izreći i u slučajevima počinjena kaznenih djela silovanja, spolnog odnošaja bez pristanka, bludnih radnji i spolnog uznemiravanja na štetu djeteta. Usto smo predložili da se u zakonskom tekstu svakako zadrži odredba kojom se isključenje protupravnosti, za pojedine kategorije službenih i odgovornih osoba koje su s počiniteljem u posebnoj relaciji, ne odnosi na situacije kad je djelo počinjeno na štetu djeteta. Štoviše, predložili smo da se kaznena odgovornost za neprijavljivanje kaznenog djela nasilja nad djetetom mora proširiti na sve građane, sukladno odredbama Obiteljskog zakona koji nameće obvezu prijavljivanja nasilja nad djetetom nadležnom CZSS-u.

Usvojen je naš prijedlog vezano uz tijek zastare pa su odredbe proširene i za kaznena djela spolnog odnošaja bez pristanka i bludnih radnji na štetu djeteta. Prihvaćeno je da se sigurnosna mjera zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti može izreći i u slučajevima počinjenja kaznenih djela bludnih radnji i spolnog uznemiravanja na štetu djeteta te zadovoljavanja pohote pred djetetom i upoznavanje djece s pornografijom.

Ministarstvo pravosuđa nije prihvatilo naše prijedloge vezano uz nastup zastare kaznenog progona i kaznenu odgovornost za neprijavljivanje počinjenja kaznenog djela. Tako nije prihvaćen naš prijedlog da kazneni progon počinitelja spolnih delikata na štetu djeteta (osobe do 18 godina života) nikada ne zastarijeva. Nije prihvaćen ni prijedlog da se zadrži odredba kojom se isključenje protupravnosti, za pojedine kategorije službenih i odgovornih osoba koje su s počiniteljem u posebnoj relaciji, ne odnosi na situacije kada je djelo počinjeno na štetu djeteta, kao ni naš prijedlog da se kaznena odgovornost za neprijavljivanje kaznenog djela nasilja nad djetetom mora proširiti na sve građane. Ni prijedlog proširenja definicije obitelji na izvanbračne partnere koji imaju zajedničko dijete, ali nikad nisu živjeli zajedno, nije prihvaćen, kao ni naši ponovljeni prijedlozi da se propiše mogućnost izricanja zaštitnog nadzora po izdržanoj kazni. Naime, predlagali smo da se zaštitni nadzor, nakon punog izvršenja kazne zatvora, može izricati i u slučaju blažeg kažnjavanja (kazna zatvora manja od dvije

godine), kad je djelo počinjeno na štetu djeteta, odnosno, da se ovaj oblik nadzora nad počiniteljem kaznenog djela može provoditi i duže od dvije godine, kako je to sada propisano.

Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji

Sudjelovali smo u radu radne skupine za izradu nacrta Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, koji se u javnosti često najavljivao kao tzv. *registar pedofila.* Međutim, njime se zapravo ne uspostavlja posebna baza podataka o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece, već se, u okviru postojeće kaznene evidencije na drukčiji način definira prikupljanje, čuvanje i davanje podataka o toj vrsti počinitelja. Stoga smo, unutar takvoga propisa, nastojali postići što bolju zaštitu djece. Predlagali smo da podaci o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece budu dostupni što većem krugu ovlaštenika, koji te podatke mogu koristiti radi zaštite djece u postupcima u kojima se odlučuje o zaštiti djece, poput posvojenja, skrbništva, povjeravanje na odgoj i čuvanje, udomiteljstva i slično, odnosno prilikom zapošljavanja osoba koji u okviru svog zanimanja dolaze u neposredni kontakt s djecom (vrtići, škole, igraonice, sportski klubovi, domovi za djecu i sl.). Nastojali smo postići da se podaci o počinjenju spolnih delikata na štetu djece što dulje čuvaju u kaznenoj evidenciji, odnosno da se rokovi rehabilitacije maksimalno produže. Predlagali smo i da se u slučajevima osobito teških kaznenih djela i recidiva onemogući nastup rehabilitacije te da tako podaci u kaznenoj evidenciji budu trajno dostupni za provjeru. Tražili smo da se propiše da pravne posljedice osude mogu nastupati i u slučaju uvjetne osude te zatvorske kazne i do jedne godine. Mnogi naši prijedlozi ugrađeni su u tekst zakona pa će tako podaci o počinjenju spolnih delikata na štetu djece biti dostupni sudovima, tijelima javne vlasti, ustanovama u postupcima zaštite prava i interesa djece, kao i u postupcima povjeravanja određenih poslova i zadataka u radu s djecom. Oni mogu biti dostupni i drugim poslodavcima pa i fizičkim osobama koje zapošljavaju neku osobu (uz suglasnost osobe za koju se ti podaci traže), kad je riječ o povjeravanju poslova čije obavljanje podrazumijeva redovite kontakte s djecom. Ovi podaci imaju posebne rokove čuvanja te će rehabilitacija za ova kaznena djela nastupati protekom dvostrukih uobičajenih rokova rehabilitacije. Nažalost, naš prijedlog da se ti podaci čuvaju trajno nije podržan. Pravne posljedice osude moći će nastupiti i u slučaju uvjetne osude i minimalne zatvorske kazne, no naš prijedlog da se ovim zakonom ne određuje rok u kojem pravne posljedice osude prestaju, već da to bude podložno regulaciji posebnih zakona, nije prihvaćen. Na našu intervenciju taj rok produžen je na 10 godina.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež

U postupku izmjena Zakona o sudovima za mladež predložili smo da se propiše obveza suda da pravomoćno rješenje o uvjetnom otpustu maloljetnika s izdržavanje zavodske odgojne mjere dostavi i CZSS-u, kako bi ovaj mogao maloljetniku i njegovoj obitelji pružiti pomoć i podršku. Naš prijedlog je prihvaćen.

Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje

U postupku donošenja Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, predložili smo da se jasno definiraju stegovne mjere koje se mogu primijeniti u slučaju stegovnog prijestupa maloljetnika te da se ograniči njihovo trajanje. Tražili smo da se propiše kako je smještaj djeteta uz odraslog zatvorenika (mlađeg punoljetnika) moguć samo kao iznimka, kad je procijenjeno da je to u najboljem interesu djeteta. Istaknuli smo da se zakonom mora definirati da se maloljetnik može smjestiti uz odraslu osobu samo onda kad je to potrebno zbog zaštite djetetova interesa, a ne zato što nema drugog odgovarajućeg smještaja. Predložili smo i da se odrede kraći rokovi primjene posebne mjere održavanja reda i sigurnosti odvajanjem od ostalih maloljetnika, a sukladno međunarodnim standardima zaštite koji propisuju da se izolacija, u ovom slučaju odvajanje od ostalih maloljetnika, kao privremena restriktivna mjera, može koristiti samo iznimno i samo na nekoliko sati te nikako ne bi smjela trajati dulje od 24 sata. Naši prijedlozi nisu prihvaćeni.

6.4 SOCIJALNA SKRB

Zakon o socijalnoj skrbi

Tijekom 2012. godine sudjelovali smo u postupku izrade Zakona o socijalnoj skrbi i njegovim izmjenama koje su ubrzo uslijedile. Uputili smo prijedloge usmjerene na kvalitetniju zaštitu prava i dobrobiti djece. Prijedlozi su se odnosili na zabranu obavljanja poslova u djelatnosti socijalne skrbi, sudjelovanje u donošenju odluka, pružanje usluge privremenog smještaja i smještaja osoba s tjelesnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjima, potpore za nabavku obveznih školskih udžbenika, dužnost redovitog obilaska djece, priznavanje pomoći za uzdržavanje, prava na status roditelja njegovatelja te priznavanje prava iz socijalne skrbi djeci stranim državljanima. Predlagali

smo tako da se pružanje socijalne usluge djetetu ne uvjetuje pristankom njegovih zakonskih zastupnika, kako bi se zaštitilo pravo djeteta da se obrati CZSS-u za pomoć i kad se njegovi roditelji tome protive. Također smo inzistirali da se propiše kako se djetetu treba stvarno omogućiti sudjelovanje i izražavanje mišljenja, u svim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima, a ne samo formalno priznati pravo sudjelovanja. Predložili smo i da se omogući priznavanje prava na socijalnu skrb djeci bez državljanstva i djeci stranim državljanima s privremenim boravkom u RH, da se status roditelja njegovatelja veže uz postojanje više vrsta oštećenja, koja ne moraju nužno biti teška, no uzrokuju djetetovu potpunu ovisnost o pomoći i njezi druge osobe. Vezano uz priznavanje prava na smještaj majkama s malom djecom, predlagali smo da se ono priznaje bez vremenskog ograničenja te da se obveže CZSS na redovito periodično praćenje prilika u kojima žive korisnici na smještaju. S ciljem poticanja procesa odgojno-obrazovne inkluzije, predlagali smo da se djeci s tjelesnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjem ne priznaje pravo na smještaj samo radi školovanja, i to zato da bi se spriječilo nepotrebnu institucionalizaciju. Predložili smo i da se potpore za nabavku školskih udžbenika priznaju u punom iznosu.

Naš je prijedlog bio i da se zabrana obavljanja poslova u djelatnosti socijalne skrbi proširi na sve osobe koje mogu doći u kontakt s djecom u okviru djelatnosti socijalne skrbi. Vezano uz ostvarivanje prava na pomoć za uzdržavanje predložili smo da se uvaže stvarne životne okolnosti nemogućnosti otuđenja cijele ili dijela nekretnine u vlasništvu potencijalnog korisnika ovog prava po stvarnoj ili primjerenoj vrijednosti nekretnine. Stoga smo predložili da se u ostvarenju ovog prava, umjesto prodaje nekretnine ispod njezine stvarne vrijednosti, omogući prijenos nekretnine u vlasništvo RH ili upis založnog prava u visini stvarno isplaćenih sredstava. Predložili smo i da se zakonom reguliraju susreti i druženja roditelja i djece, koja su smještena u ustanovu na temelju Zakona o socijalnoj skrbi. Budući da naši prijedlozi nisu prihvaćeni u postupku donošenja zakona, ponovili smo ih u postupku povodom njegovih izmjena te se nadamo da će biti prihvaćeni.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udomiteljstvu

U postupku donošenja izmjena i dopuna Zakona o udomiteljstvu uputili smo prijedlog MSPM-u, vezan uz korisnike tradicionalnog i specijaliziranog udomiteljstva te uvjete koje udomitelj mora zadovoljavati ukoliko se želi baviti udomiteljstvom. Predložili smo da se kao korisnik usluga tradicionalnog udomiteljstva predvidi i roditelj ili roditelji s malodobnom djecom, kako bi se u izvanrednim životnim okolnostima, kada roditelji nemaju osigurano stanovanje, izbjeglo odvajanje roditelja i djece. Prijedlog je prihvaćen te su kao mogući korisnici udomiteljstva predviđene maloljetne majke, odnosno maloljetni roditelji s djetetom, ako se na taj način osnažuje njihovo roditeljstvo, u situacijama kad nemaju obiteljsku potporu.

Također smo predložili da se, kao korisnici usluga specijaliziranog udomiteljstva, uvrste HIV pozitivna djeca, što je prihvaćeno. Nažalost, nije prihvaćen naš prijedlog da se to odnosi i na djecu do navršene treće godine života, što smo tražili s obzirom na to da su za skrb o tako maloj djeci također potrebna posebna znanja i vještine. Prijedlog da se sva zanemarivana i zlostavljana djeca, neovisno o stupnju zanemarivanja, smještavaju u specijalizirane udomiteljske obitelji, jer riječ je o kategoriji traumatizirane djece kojoj je potrebna posebna skrb, također nije prihvaćen. Predložili smo i da osoba koja se želi baviti udomiteljstvom, uz iznimku za srodničko udomiteljstvo, mora imati završeno srednjoškolsko obrazovanje, budući da to povećava vjerojatnost da će udomitelji stečenim znanjem i obrazovanjem kvalitetnije udovoljiti zahtjevima udomljene djece, no prijedlog nije prihvaćen.

6.5 STATUSNA PRAVA

Zakon o prebivalištu

Tijekom 2009. godine MUP-u je upućena inicijativa za izmjenu Zakona o prebivalištu i boravištu građana kako bi se pojednostavila prijava prebivališta novorođenog djeteta u slučajevima kad njegovi roditelji, koji ne žive zajedno, o tome ne mogu postići suglasnost, a ne postoji odluka nadležnog tijela koja bi taj spor razriješila. Kako u takvim situacijama, zbog neprijavljivanja prebivališta, dijete ostaje uskraćeno za brojna prava, predložili smo MUP-u da se u tim slučajevima djetetu određuje privremeno prebivalište, prema prebivalištu roditelja s kojim dijete živi, uz suglasnost CZSS-a. MUP je naš prijedlog prihvatio te su u tekst Zakona ugrađeni naši prijedlozi.

Zakon o osobnom imenu

Prema Zakonu o osobnom imenu, koji je do sada bio na snazi, osobno ime nije mogla promijeniti osoba protiv koje se vodi kazneni postupak, osoba koja je osuđena za kazneno djelo dok kazna nije izvršena ili dok traju

pravne posljedice osude, kao ni ona za koju se utvrdi da je zahtjev za promjenu osobnog imena podnijela radi izbjegavanja zakonom utvrđenih obveza. Kako je u prijedlogu novog Zakona o osobnom imenu ta zabrana ostala samo za osobe protiv kojih se vodi kazneni postupak, tome smo se usprotivili. Naglasili smo kako pravomoćna osuda za kazneno djelo treba ostati prepreka za promjenu osobnog imena, budući da pravomoćna presuda, prema odredbama brojnih posebnih zakona predstavlja zapreku za obavljanje određenih poslova, posebice onih koji uključuju rad s djecom. Tako Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o udomiteljstvu, Zakon o volonterstvu, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o sportu i drugi imaju takve odredbe zbog zaštite i sigurnosti djece, sukladno preuzetim međunarodnim obvezama države, a prihvaćenjem ove novine njihova primjena dovodi se u pitanje. Stoga smo predložili da se zadrži dosadašnje zakonsko rješenje te da se ova zabrana proširi i na osobe kojima je izrečena sigurnosna ili zaštitna mjera. Također smo se usprotivili predloženoj odredbi zakona kojom se, u slučaju da roditelji nisu u braku, pravo podnošenja zahtjeva za promjenu osobnog imena djeteta omogućuje samo roditelju kod kojeg dijete živi ili mu je povjereno sudskom odlukom, dok se drugom roditelju takva mogućnost uskraćuje. Naglasili smo kako takvo rješenje nije u skladu s Obiteljskim zakonom i institutom zajedničke roditeljske skrbi koji se primjenjuje neovisno o tome žive li roditelji zajedno ili odvojeno te tražili usklađenje s Obiteljskim zakonom. Naši prijedlozi nisu usvojeni.

6.6 OSTALO

Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona

U postupku donošenja Ovršnog zakona uputili smo niz prijedloga usmjerenih na zaštitu djece. Radi zaštite primanja po osnovi zakonskog uzdržavanja djece, predložili smo da se zakonskim odredbama omogući ovršeniku da od Porezne uprave pribavi podatke o OIB-u uplatitelja koji uplaćuje primanja i naknade koji su izuzeti od ovrhe, budući da je riječ o podatku koji se zahtjeva pri popunjavanju obrasca radi zaštite zaštićenih primanja i iznosa, a nerijetko je nepoznat podnositelju zahtjeva. Predložili smo da obiteljska mirovina, koju ostvaruje dijete, bude izuzeta od ovrhe na isti način kao i primanje po osnovi zakonskog uzdržavanja, da se na nedvojben način predvidi da se izuzeće u pogledu rodiljnih i roditeljskih novčanih potpora odnosi, kako na rodiljne i roditeljske potpore koje se isplaćuju temeljem odredbi Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama, tako i na sve druge potpore i pomoći za potrebe djece i obitelji (dar za djecu, pomoć za opremu novorođenog djeteta, humanitarne pomoći i dr.), neovisno s koje osnove se isplaćuju. Tražili smo da se izvrši odgovarajuća intervencija kako bi se predvidjela bolja zaštita primanja, naknada i iznosa koji su izuzeti od ovrhe, radi zaštite interesa djece, odnosno zaštite egzistencije ovršenika i njemu ovisnih osoba-djece. Predložili smo da se propiše obveza Ministarstva financija da utvrdi uvjete, rokove i način postupanja Agencije, banke i ovršenika i drugih subjekata kod provedbe ovrhe na novčanim sredstvima koja su izuzeta od ovrhe, uključujući i sadržaj ovršenikove obavijesti te način otvaranja, vođenja i zatvaranja posebnog računa. Usto i da se predvidi odgovornost Agencije i banke zbog nepostupanja po odredbama koje predviđaju zaštitu novčanih sredstava koja su izuzeta od ovrhe, na štetu ovršenika. Predložili smo da se propiše kako će se na odgovarajući način predvidjeti ograničenje u raspolaganju dužnika, odnosno jamaca plataca, na način da se od zapljene računa na temelju zadužnice i bjanko zadužnice izuzmu primanja, naknade i iznosi koji su izuzeti od ovrhe, te da ova zapljena nema utjecaja na provedbu ovrhe radi namirenja tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja djece.Tražili smo da se predvidi prekršajno kažnjavanje u slučaju ako uplatitelji odmah ne uskrate uplatu zaštićenih primanja, naknada i iznosa, kao i da se pored prekršajne odgovornosti, propiše način i postupak u kojem ovršenik može ostvariti povrat zaštićenih sredstava koja, usprkos Obavijesti Agencije, nisu uplaćena na poseban račun ovršenika. Tražili smo da se u Ovršnom zakonu osigura posebna zaštita djeteta, kad ono sudjeluje u postupku ovrhe, neovisno o njegovoj ulozi u ovršnom postupku te osigura obvezna prisutnost djelatnika CZSS-a u ovršnim postupcima povodom mjera donesenih radi zaštite prava i dobrobiti djeteta. Predložili smo da se nedvosmisleno i jasno odredi kako ovrhu sudskih odluka, donesenih prema odrebama Obiteljskog zakona, provodi sud te da se u tim postupcima predvidi mogućnost odgode ovrhe kad ona, po procjeni CZSS-a, nije u interesu djeteta, kao i da se jasno definira da ovrha radi uzdržavanja djeteta ima prednost u svim oblicima ovrhe (pa i kod prodaje nekretnina), a ne samo na plaći i stalnom novčanom primanju, kako je to određeno Obiteljskim zakonom. Inzistirali smo da se nedvosmisleno utvrdi da ovrhovoditelj ima pravo na naknadu štete koju je pretrpio zbog toga što su se tijela oglušila na obvezu davanja podatka potrebnih za provođenje ovrhe kao i da se propiše novčana kazna za osobe koje ne učine dostupnim podatke o ovršenikovoj imovini. Nismo zaprimili stav Ministarstva pravosuđa o predloženoj inicijativi, a naši prijedlozi, osim u manjem dijelu, nisu usvojeni u donesenom zakonu.

Sudjelovanja u izradi propisa

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima

U cilju zaštite primanja po osnovi zakonskog uzdržavanja djece koja uplaćuju fizičke osobe, predložili smo da se izvrši odgovarajuća intervencija u odredbe zakona, na način da se omogući i ovršeniku da od Porezne uprave pribavi podatke o osobnom identifikacijskom broju uplatitelja koji uplaćuje primanja i naknade koji su izuzeti od ovrhe. Naime, obraćanja stranaka ukazuju na probleme ovršenika prilikom popunjavanja obrasca, jer nemaju podatak o OIB-u uplatitelja, a koji se zahtijeva Pravilnikom o postupanju s primanjima i naknadama izuzetim od ovrhe. Nismo zaprimili stav Ministarstva pravosuđa o predloženoj inicijativi, niti je ovaj prijedlog usvojen u donesenom Zakonu.

Zakon o primjeni ljudskih tkiva i stanica

U postupku donošenja Zakona o primjeni ljudskih tkiva i stanica problematizirali smo situacije u kojima je dijete darivatelj tkiva i stanica. S obzirom na to da je zakonom predviđeno da dijete može biti darivatelj samo kad je primatelj roditelj ili djetetov brat ili sestra, tražili smo da se propiše da pristanak u tom slučaju može dati samo poseban skrbnik, koji mora, u situaciji kad je moguće da su interesi roditelja i djeteta u suprotnosti, prvenstveno voditi računa o najboljem interesu djeteta. Naglasili smo kako poseban skrbnik takvu odluku može donijeti samo nakon konzultacije s djetetom, odnosno nakon što je dijete na njemu prikladan način obaviješteno o prirodi, svrsi i tijeku zahvata te eventualnim rizicima. Podsjetili smo na Opću preporuku br. 12 Odbora za prava djeteta UN-a povezano s ostvarivanjem skrbi o zdravlju djeteta, kojom se određuje da djeca, uključujući i onu malu, trebaju biti uključena u procese donošenja odluka, na način koji je u skladu s njihovim razvojnim sposobnostima te im je stoga potrebno pružiti informacije o predloženim tretmanima, njihovim učincima i rezultatima, na način pristupačan i za djecu s teškoćama u razvoju. Istaknuli smo da je važno u zakonskom tekstu jasno definirati obvezu pružanja djetetu kvalitetne informacije, prilagođene njegovoj dobi i zrelosti, kako bi mu se omogućilo da svoje mišljenje jasno i slobodno izrazi. Naš prijedlog nije prihvaćen.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o športu

U postupku donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o športu obratili smo se MZOS-u ukazujući na brojne probleme povezane sa sudjelovanjem djece u sportskim aktivnostima, koji bi se trebali riješiti ovim zakonom. Ponovili smo kako već niz godina ukazujemo na potrebu preispitivanja: načina licenciranja trenera i voditelja sportskih i drugih aktivnosti djece; nadzora nad kvalifikacijom instruktora ili trenera, kvalitete sportskih objekata i opreme; obveznog praćenje zdravstvenog stanja djece koja se bave sportom; zabrane sudjelovanja djece u sportovima koji ugrožavaju njihovo zdravlje, kao i načina na koji nacionalni sportski savezi uređuju prelaske djece iz jednog kluba u drugi. Izrazili smo žaljenje što predloženim izmjenama i dopunama zakona nije obuhvaćena, odnosno unaprijeđena zaštita prava djece na zdravlje i sigurnost pri bavljenju sportskim aktivnostima. Naglasili smo kako bi se unapređivanje zdravstvene skrbi o djeci u sportu, uz utvrđivanje osobne opće zdravstvene sposobnosti, trebalo provesti i drugim mjerama, kao što su određivanje dobi za početak bavljenja određenim sportom, obvezno upoznavanje djece i roditelja s mogućim štetnim posljedicama bavljenja određenim sportom i obvezni pregled zdravstvene sposobnosti djece prije početka bavljenja sportom. Imajući u vidu dobrobit djece-sportaša, osobito one koja se bave sportovima u kojima postoji visoki rizik ozljeda (borilački sportovi), upozorili smo kako je potrebno odrediti redovno praćenje rada i osposobljavanja stručnih osoba koje vode programe poduke i treninga, od strane sportskih inspektora te utvrđivanje obveze upozoravanja djece i njihovih roditelja/zakonskih zastupnika o mogućim povredama i njihovom utjecaju na zdravlje djeteta. Iskazali smo žaljenje što predložene izmjene ne sadrže odredbe o zaštiti djece u odnosu na praksu saveza i klubova koji u svojim općim aktima propisuju potraživanja tzv. „odštete" u situacijama prelaska djeteta iz jednog kluba u drugi pa i u situacijama kada dijete nije u ugovornom odnosu i nema status profesionalnog sportaša. Predložili smo da se Zakonom jasno definira obveza klubova da prilikom sklapanja ugovora s djecom, sukladno odredbi Obiteljskog zakona, pribave prethodno odobrenje CZSS-a. Izrazili smo zabrinutost zbog promjene statusa Nacionalnog vijeća za sport, iz najvišeg stručnog tijela koje brine za razvoj i kvalitetu sporta u Republici Hrvatskoj u savjetodavno tijelo, čime se smanjuje njegova mogućnost djelovanja, osobito unapređivanja zdravstvene skrbi u sportu. Predlagali smo, u interesu djece koja tek započinju svoju sportsku obuku i aktivno treniraju, ali ne sudjeluju u sportskim natjecanjima, da se status sportašice/sportaša pa time i prava koja iz tog statusa proizlaze (korištenje sportskih građevina, usluga stručnog rada, naknada za putne troškove, naknada za troškove smještaja i prehranu u vrijeme priprema i dr.), ne veže isključivo za sudjelovanje u sportskim natjecanjima. Radi zaštite djece od mogućeg spolnog zlostavljanja predlagali smo: da se zakonom jasno definira kako, uz pravomoćnu osudu za pojedine kategorije kaznenih djela, smetnju za obavljanje poslova u sportskoj djelatnosti predstavlja i izricanje sigurnosnih mjera, poput mjere zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti ili zabrane približavanja; da se ograničenje obavljanja sportske djelatnosti veže uz rokove rehabilitacije određene odredbama posebnog zakona; da zapreku za obavljanje poslova u sportu predstavlja pokretanje kaznenog progo-

na; kao i da se predvidi prekršajna odgovornost za nepoštivanje odredbi vezano uz zapreku za obavljanje poslova u sportu. Predložili smo i uvođenje licencije za rad za trenere i druge osobe osposobljene za rad u sportu koje treniraju djecu. Od brojnih naših prijedloga prihvaćen je jedino prijedlog da se pravne posljedice osude ne ograničavaju na dvije godine, već se vežu uz rokove rehabilitacije.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu

U postupku izmjena Zakona o volonterstvu predložili smo da se osobama, za koje postoji sumnja da su počinile neko od kaznenih djela čije počinjenje predstavlja zapreku za volontiranje, zabrani obavljanje poslova volontera, dok se sumnja ne otkloni. Smatramo nužnim onemogućiti da osobe za koje postoji sumnja da su počinile takvo djelo, osobito ono spolne naravi, budu u neposrednom doticaju s djecom pa smo predložili da se Zakonom propiše da je zabrana volontiranja moguća od samog početka kaznenog progona. Prijedlog je djelomično prihvaćen te je zabrana volontiranja proširena i na situacije kad je započeo kazneni postupak. Međutim, zakonom je omogućeno da volonter bude osoba za koju se sumnja da je počinitelj kaznenog djela, ali protiv nje još formalno nije započeo kazneni postupak. Da je prihvaćen naš prijedlog i pravna posljedica osude vezana uz početak kaznenog progona, zabrana volontiranja nastupala bi upisom kaznene prijave u upisnik, odnosno svakom drugom radnjom ili mjerom ograničenja osobnih prava i sloboda, koju poduzima nadležno tijelo, radi razrješenja sumnje da je osoba počinila kazneno djelo.

Usprotivili smo se predloženim izmjenama kojima se otvara mogućnost da se volontiranje, kojim se ugovara pružanje usluga djeci, omogući samo na temelju pisane izjave volontera o udovoljavanju zakonom propisanim uvjetima, odnosno da se provjera podataka u kaznenoj evidenciji po službenoj dužnosti predvida samo u slučaju ugovaranja dugotrajnog volontiranja. Mišljenja smo da se u svakom slučaju volontiranja kojim se ugovara pružanje usluga djeci i drugim rizičnim skupinama, neovisno o tome je li riječ o kratkotrajnom ili dugotrajnom volontiranju, mora po službenoj dužnosti provjeriti ispunjavanje zakonskih uvjeta. Samo pisana izjava volontera da ne postoje zapreke koje bi mu onemogućavale volontiranje ne može i ne smije biti jamstvo zaštite djece. Predložili smo da treba predvidjeti i prekršajnu odgovornost osoba koje propuste provjeriti postojanje zapreka za obavljanje poslova volontiranja. Ovaj naš prijedlog je djelomično prihvaćen te je Zakonom, koji je u međuvremenu stupio na snagu, predviđena prekršajna odgovornost organizatora volontiranja koji omogući nenadzirani kontakt volontera s djetetom dok ne pribavi uvjerenje iz kaznene evidencije ili druge dokaze da ne postoje zapreke za volontiranje.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji

U Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji (HRT), predložili smo promjene u dijelu koji se odnosi na definiciju sadržaja i funkcije javnih usluga HRT-a, kako bi se istaknula važnost programa namijenjenih djeci i mladima, odnosno obveza proizvodnje i prikazivanja dječjeg programa važnog za dobrobit djece, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta. Naš je prijedlog bio da se istakne kako će HRT proizvoditi i objavljivati programe namijenjene različitim dobnim skupinama djece, od predškolske i rane školske dobi do adolescentske dobi, prilagođene njihovim potrebama i usmjerene na promicanje njihove dobrobiti. U sklopu obveze proizvođenja i objavljivanja programa namijenjenih informiranju pripadnika nacionalnih manjina u RH na jezicima nacionalnih manjina, predložili smo da se navede kako to uključuje i programe za djecu na jezicima nacionalnih manjina. Također smo predložili da se u dijelu koji propisuje da je HRT dužan proizvoditi i objavljivati programe igranih, dokumentarnih, animiranih i srodnih audiovizualnih djela izričito navede da to uključuje i djela namijenjena djeci. Ministarstvo kulture uvažilo je sve naše prijedloge.

Zakon o oružju

Uočivši manjkavosti Zakona o oružju, MUP-u smo predložili njegovu izmjenu i dopunu. Zatražili smo da se ovim propisom regulira nošenje onesposobljenog oružja i propišu odgovarajuće sankcije. Obaviješteni smo da će se kod budućih izmjena i dopuna navedenog zakona o uočenim manjkavostima propisa voditi briga.

Zakon o pučkom pravobranitelju

Uz uvažavanje potrebe donošenja novog Zakona o pučkom pravobranitelju i boljem reguliranju, odnosno proširenju ovlasti pučkog pravobranitelja, usprotivili smo se nekim rješenjima u prijedlogu zakona. To se prvenstveno odnosilo na spajanje institucije Pravobranitelja za djecu s institucijom Pučkoga pravobranitelja. Isticali smo kako se tim prijedlogom Hrvatska udaljava od onoga što je do tada proklamirala, ostvarila i za što se zalagala u području zaštite prava djece, budući da u normativnom smislu tako predloženi tekst Zakona predstavl-

ja znatno sužavanje ovlasti i područja djelovanja dječjeg pravobranitelja u odnosu na važeći Zakon o pravobranitelju za djecu te ne jamči usmjerenost na zaštitu prava djece. Stoga smo predložili Ministarstvu pravosuđa, Vladi RH i nadležnim saborskim odborima brisanje svih odredbi Zakona o pučkom pravobranitelju kojima se funkcionalno i organizacijski provodi spajanje Pravobranitelja za djecu s Pučkim pravobraniteljem, uz prijedlog za zadržavanje samostalnosti institucije Pravobranitelja za djecu. Naš prijedlog nije bio prihvaćen pri donošenju zakona krajem 2011., no u ponovljenoj proceduri zakon je donesen u obliku kojim se zadržao ustroj i djelokrug rada kojim se ne dira u samostalnost institucije pravobranitelja za djecu.

Sudjelovanja u izradi propisa

Pravilnik o uvjetima i načinu reklamiranja piva

Budući da ni unatoč našim inicijativama tijekom 2010. i 2011. nije donesen provedbeni propis o uvjetima i načinu reklamiranju piva, Ministarstvo zdravlja smo podsjetili na ovu zakonsku obvezu, posebno imajući u vidu rezultate istraživanja o navikama konzumiranja alkohola među djecom te svakodnevno učestalo i raznoliko reklamiranje piva. Pravilnik nije donesen, niti smo, usprkos našem ponovljenom traženju, obaviješteni o poduzetim aktivnostima.

Propis o zaštiti djece kod otkupa zlata i srebra

Potaknuti informacijama o tome da trgovci u specijaliziranim objektima za otkup zlata i srebra otkupljuju predmete i od djece te da je ponekad riječ i o predmetima koje su djeca otuđila od roditelja ili drugih osoba, zatražili smo izvješća nadležnih tijela. Po zaprimanju izvješća predložili smo nadležnim tijelima - MSPM-u, Ministarstvu gospodarstva, Ministarstvu financija i Ministarstvu pravosuđa - da razmotre mogućnost nadopune propisa koji uređuju trgovinu, odnosno otkup predmeta od plemenitih kovina, u odnosu na djecu. Predložili smo: da se uvede zabrana otkupa predmeta od plemenitih kovina od osoba mlađih od 18 godina; da se propiše obveza trgovcima da policiji ili CZSS-u podnesu prijavu o pokušaju prodaje ovih predmeta od strane djece i sumnjivoj aktivnosti u koje su uključena djeca; da se predvidi sustav nadzora, upravne mjere i prekršaji, radi praćenja i sankcioniranja nedopuštenog otkupa ovih predmeta od djece; uvede obveza tijela nadzora da izvijesti CZSS, radi izricanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta; uvedu ograničenja u pogledu lokacije objekata u kojima se otkupljuju ovi predmeti; te zabrani oglašavanje usluge otkupa predmeta od plemenitih kovina. MSPM i MG su podržali našu inicijativu.

Program osposobljavanja za vožnju biciklom, program biciklističkog ispita i obrazac potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom

MZOS smo podsjetili na obvezu propisivanja programa osposobljavanja za vožnju biciklom, programa biciklističkog ispita i obrasca potvrde o osposobljenosti za upravljanje biciklom. Ove programe prema odredbama Zakona iz sigurnosti prometa na cestama, trebalo je donijeti do 17. prosinca 2008., no ova obveza bila je propisana i Zakonom iz 2004. MZOS je potvrdilo važnost donošenja ovih programa te nas obavijestilo o planovima oko njihove pripreme i mogućeg donošenja u prvom kvartalu 2013.

Ugovor između Hrvatske radiotelevizije i Vlade Republike Hrvatske

Ministarstvo kulture dostavilo nam je, radi davanja mišljenja, nacrt Ugovora između HRT-a i Vlade RH. Ministarstvo je uvažilo naše preporuke da u programu HTV1 i ostalim HTV-ovim kanalima treba povećati udio obrazovnog programa, da u programima na jezicima nacionalnih manjina trebaju biti i sadržaji za djecu i da HTV ima obvezu proizvoditi serije za djecu i mlade. Nije prihvaćen prijedlog da u ugovor uđe obveza proizvodnje dječjih emisija na romskom jeziku.

Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta

7

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, pravobraniteljica, njezine zamjenice i savjetnice su u 2012. obišle 57 ustanova i lokacija: 10 ustanova socijalne skrbi, jedan obiteljski dom, 28 odgojno-obrazovnih ustanova (od čega četiri učenička doma), tri zdravstvene ustanove, dvije terapijske zajednice, tri dječje igraonice, dva dječja odmarališta, četiri kaznene ustanove, dvije udruge koje skrbe o djeci i dva romska naselja.

7.1 USTANOVE SOCIJALNE SKRBI I OBITELJSKI DOM

Ustanove socijalne skrbi uključuju: domove socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi čiji su osnivač Republika Hrvatska i drugi osnivači, vjerske zajednice i udruge koje pružaju usluge skrbi izvan vlastite obitelji, bez osnivanja doma za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove za djecu s poremećajima u ponašanju te obiteljske centre.

Domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (8)

Domovi kojima je osnivač Republika Hrvatska:
- Dom za djecu i mlade punoljetne osobe „Maslina", Dubrovnik
- Dom za djecu i mlade punoljetne osobe „Braća Mažuranići", Novi Vinodolski
- Dom za djecu i mlade punoljetne osobe „Izvor", Selce
- Dom za djecu i mlade punoljetne osobe „Pula", Pula
- Dom za djecu i mlade punoljetne osobe „Vrbina", Sisak
- Dom za djecu „Svitanje", Koprivnica

Dom drugog osnivača:
SOS dječje selo Lekenik

Vjerska zajednica koja pruža uslugu skrbi izvan obitelji:
Kuća milosrđa „Majmajola", Vodnjan

Dom za djecu s poremećajima u ponašanju
Dom za odgoj djece i mladeži Osijek, Osijek

Obiteljski centar
Obiteljski centar Dubrovačko-neretvanske županije, Dubrovnik

Obiteljski dom
Obiteljski dom Ivana Dobutovića u Barbanu

Obilasci ustanova za djecu

Domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Prilikom obilazaka osam domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, osim osnovnih podataka koji se odnose na djelatnost, broj djece te na djelatnike, posebna je pažnja bila usmjerena na: izradu i evaluaciju individualnog plana za svako dijete; participaciju djece u donošenju odluka i organizaciji domskog života; suradnju s CZSS-ima i drugim institucijama; provođenje deinstitucionalizacije i transformacije doma te trajanje smještaja; brigu o mentalnom zdravlju djece; nasilje u domu (vršnjačko i djelatnika prema djeci); suradnju s lokalnom zajednicom (vrtići, škole, zdravstvene ustanove, policija, sportski klubovi i kulturno-umjetnička društva); prostorne uvjete; edukaciju djelatnika te prisutnost volontera u domu.

Djelatnost navedenih ustanova ostvaruje se kroz privremeni, tjedni i stalni smještaj te organizirano stanovanje djece i mladih. Domovi „Maslina", „Izvor", „Pula", „Svitanje" i „SOS Dječje selo Lekenik" imaju stambene zajednice, odnosno zajednice mladih u kojima ih se priprema i osnažuje za siguran, kvalitetan i odgovoran samostalan život po izlasku iz institucije.

Domovi „Maslina", „Braća Mažuranići", „Svitanje", „Izvor", i „Pula" osim usluge smještaja pružaju i uslugu poludnevnog boravka, koji rješenjem odobrava CZSS, uglavnom za djecu roditelja slabijeg imovinskog stanja, ali i radi pružanja pomoći u učenju. Osim toga, poludnevni boravak djece u institucijama obuhvaća individualni i grupni stručni rad s djecom te pružanje psihosocijalne pomoći.

Sukladno Planu deinstitucionalizacije i transformacije domova, počeli su se razvijati novi programi koji pridonose deinstitucionalizaciji i decentralizaciji te podizanju kvalitete života djece na stalnom smještaju, a ustanove se polako pretvaraju u centre za pružanje socijalnih usluga, čiji će ciljevi biti: smanjivanje broja djece na stalnom smještaju (uz promociju stambenih zajednica), promoviranje i razvijanje programa preventivnog poludnevnog boravka za djecu, organiziranje i provođenje mjera produženog stručnog postupka u suradnji s osnovnim i srednjim školama te promocija udomiteljstva.

Obilaskom smo utvrdili da gotovo sve ustanove imaju zaposlen dovoljan broj djelatnika koji osiguravaju kontinuiran stručni rad i skrb o djeci - odgajatelja, socijalnih radnika i psihologa, što je u skladu s *Pravilnikom o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući.* Dom „Maslina", koji skrbi i o djeci do navršene tri godine života, ima zaposlene i medicinske sestre. Zaposlen je i dovoljan broj drugih djelatnika: kuharica, spremačica, domara, pralja i administrativnog osoblja.

Prilikom obilaska Doma za djecu „Braća Mažuranići", obaviješteni smo da su, zbog privremene odsutnosti kuharice i loše organizacije poslova, djeca radila u kuhinji - prala su suđe i podove nakon obroka. Djelatnike doma upozorili smo da djeca zbog sanitarnih razloga ne bi smjela boraviti u kuhinji i obavljati poslove za koje su zaduženi djelatnici. Uočili smo i niz oštećenja koja mogu biti ugrožavajuća za sigurnost djece (oštećena lajsna na vratima, polomljene keramičke pločice i tuš, vlažan plafon, plijesan u tuš kabinama od kojih neke nemaju zavjese, prljavi radijatori te polomljeni ormari u spavaonicama). Ovakvo stanje djelatnici doma obrazlagali su okolnošću da kućni majstor nije zaposlen u domu puno radno vrijeme. Smatramo da je, neovisno o starosti objekta, dio nedostataka koje smo uočili stvar redovnog održavanja i higijene prostora te za njih nema opravdanja. Stoga je djelatnicima preporučeno žurno poduzimanje mjera kako bi se ovi nedostaci otklonili i osigurali primjereniji uvjeti smještaja djece. Navedeni su nedostaci, prema izvješću inspekcijskog nadzora ministarstva, uklonjeni.

Većina institucija angažira volontere radi pružanja pomoći djeci u učenju, a neki volonteri sudjeluju u aktivnostima slobodnog vremena i izradi domskog časopisa. Unatoč obavijesti koju je svojedobno MZSS uputio domovima, o obvezi postupanja sukladno Zakonu o volonterstvu, neki domovi i dalje ne traže izvadak iz kaznene evidencije za volontera, već potvrde o nekažnjavanju, što upućuje na nerazumijevanje bitne razlike među navedenim dokumentima. Korak naprijed je zaključivanje ugovora o volontiranju u pisanom obliku, sastavljanje plana i programa rada te njegova evaluacija.

U domovima se, uz manji broj djece koja su izdvojena iz obitelji zbog teške materijalne situacije, u najvećem broju nalaze djeca koja su izdvojena iz obitelji zbog zanemarivanja i/ili zlostavljanja. Kod trećine ukupnog broja smještene djece prisutne su psihičke smetnje, djeci je potrebna kontinuirana uključenost u psihološki ili psi-

hijatrijski tretman, a često i terapija lijekovima. Upoznati smo sa slučajem jedanaestogodišnjeg dječaka, više puta liječenog u psihijatrijskoj bolnici, kojem dom zbog učestalog auto i heterodestruktivnog ponašanja nije bio u mogućnosti osigurati adekvatnu skrb, niti zaštititi drugu djecu i djelatnike. Dječak je nakon zadnje hospitalizacije smješten u dom za odgoj na opservaciju, gdje se još uvijek nalazi. Hrvatskoj nedostaju socijalno-zdravstvene ustanove u kojima bi se u malim grupama provodio intenzivni tretman djece s naglašenim smetnjama. Zasad se djeca često višekratno hospitaliziraju na odjelima psihijatrije, odakle se vrlo brzo (zbog prekapacitiranosti odjela/bolnica) vraćaju u domove, koji im i dalje ne mogu pružiti adekvatnu skrb.

Obilasci ustanova za djecu

U dvije ustanove saznali smo za slučajeve u kojima su se odgajatelji neprimjereno odnosili prema djeci (ismijavanje, vikanje, čupanje za kosu i naguravanje). Ravnatelji su te odgajatelje usmeno upozorili na nedopustivost takvog ponašanja, kao i na posljedice ukoliko se navedene radnje budu ponavljale. Istovremeno su nam djeca rekla da nema slučajeva nasilnog ponašanja djelatnika, kao ni vršnjačkog nasilja, što može biti rezultat niza kontinuiranih radionica o nenasilnom ponašanju, u koje su uključeni djeca i djelatnici.

U slučajevima svađa među djecom ili neprimjerenog ponašanja, sankcioniranje se provodi kroz uskraćivanje (na kraće vrijeme) povlastica i onoga što djeca vole (ograničenje gledanja televizije, igranja na računalu, trajanja izlazaka). U nagrađivanju djece koriste se pohvale, nagrade (slatkiši, igračke, izlasci) te odlasci na izlete i u kino.

Kršenje prava djece na privatnost uočili smo samo u jednom domu, gdje djeca ne mogu zaključati ormar sa stvarima jer su zbog nasilnih otvaranja bravice uništene te djeca sada stvari osiguravaju lancima i lokotima na vratima ormara. Ravnatelju smo ukazali na nužnost pronalaženja drugog načina osiguranja stvari u dječjim spavaonicama.

Djeca smještena u ustanovama sudjeluju u raznim segmentima domskog života, kroz Vijeće korisnika, koje se u pravilu sastaje jednom mjesečno, grupne sastanke u odgojnim skupinama, neposredno obraćanje odgajateljima i drugim stručnim djelatnicima, sandučić povjerenja, samostalno biranje odjeće, obuće i higijenskog pribora, samostalni odabir slobodnih aktivnosti te aktivnost u Komisiji za izradu jelovnika, koji je usklađen s propisanim jelovnikom Zavoda za javno zdravstvo, ali i ostavlja djeci mogućnost slaganja obroka. Iako je sudjelovanje djece u izradi individualnog plana intenzivnije nego u prethodnom izvještajnom razdoblju, to je još uvijek područje u kojem djeca najmanje sudjeluju. Izrada individualnog plana promjene predstavlja vrlo važan segment skrbi. Zakonom o socijalnoj skrbi jasno je propisano tko provodi, prati i preispituje usluge i potrebe djeteta, međutim u praksi, individualni plan promjene izrađuju stručni djelatnici ustanova (socijalni radnik, psiholog, odgajatelj i drugi djelatnici, sukladno potrebi), povremeno se uključuju djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova te vanjski suradnici (psihijatri, psihoterapeuti). Djecu se uključuje primjereno dobi, no, u većini slučajeva ih se samo upoznaje sa sadržajem individualnog plana promjena, a još ih se manje uključuje u njegovu evaluaciju. Većinu se roditelja sa sadržajem plana upoznaje kada dođu na susrete s djecom. Od djelatnika ustanova obaviješteni smo da se ponekim CZSS-ima individualni planovi promjena ponekad šalju na uvid i potpis. Ovakvim načinom rada gubi se smisao izrade planova za dijete i roditelja, čija bi postupanja oko izrade trebala biti usklađena radi stvaranja uvjeta za što brži povratak djeteta u biološku obitelj, a ako to nije moguće, planiraju se radnje za trajno zbrinjavanje djeteta.

Većina djece susreće se i druži s roditeljima, međutim rijetki su roditelji koji se u potpunosti pridržavaju propisanih termina. U slučajevima kad je određeno da se susreti moraju održavati u ustanovama, oni se odvijaju pod nadzorom stručnih djelatnika, uglavnom u prostorijama namijenjenim za tu svrhu. Međutim, problematične su situacije kad roditelji neredovito posjećuju djecu ili uopće ne dolaze, ne informiraju se o zdravlju i školovanju djece, tek povremeno nazovu ustanovu. Ustanove o tome obavještavaju centre, koji često ne reagiraju i ne izriču mjere obiteljskopravne zaštite roditeljima niti pokreću sudske postupke lišavanja prava roditelja na skrb. Time smanjuju šanse djeci da steknu uvjete za život u obitelji posvojitelja.

Prilikom posjeta jednom domu upoznati smo sa slučajem djevojčice koja je majku prijavila radi zlostavljanja u obitelji, u tijeku je kazneni postupak protiv majke, susreti i druženja majke i kćeri nisu regulirani, a djevojčica svaki vikend odlazi k majci. Centru je upućena preporuka o potrebi procjene jesu li susreti djevojčice i majke u interesu djeteta te sudskog reguliranja susreta i druženja.

Još se uvijek javlja problem reguliranja smještaja djeteta u udomiteljskoj obitelji za vrijeme školskih praznika i blagdana. Dom u koji je dijete smješteno temeljem rješenja centra ili odluke nadležnog suda nema ovlast

mijenjati oblik smještaja bez odobrenja tih institucija. Međutim, svjesni da za djecu nije dobro da cijelo vrijeme budu u ustanovi, a i da se djeca ne mogu privremeno vratiti u biološku obitelj, ustanove pronalaze udomiteljske obitelji kako bi djeca u prirodnijem i poticajnijem okruženju provela neko vrijeme. Kad bi centri na vrijeme pokrenuli postupke pred sudovima ili donijeli rješenja o smještaju, boravak djece u obiteljima udomitelja bio bi zakonski reguliran.

Obilasci ustanova za djecu

Iako se situacija oko obilazaka djece od strane djelatnika centara poboljšava, još uvijek ima djece koja svoje socijalne radnike/ce nisu vidjela godinama. Stručni djelatnici ustanova obavijestili su nas i da se rijetko provode postupci preispitivanja rješenja CZSS-a o smještaju djece, a da se sudske odluke redovito preispituju, ali često bez konzultacija s ustanovama i provode se po načelu automatizma, tj. ne iznose se nove okolnosti, stoga se i ne predlažu drugi načini zbrinjavanja djece.

Nasuprot slabijoj suradnji s CZSS-ima, sve ustanove ističu odličnu suradnju sa stručnim timovima vrtića, osnovnih i srednjih škola, zdravstvenim ustanovama, a posebno s ustanovama koje pružaju psihološku pomoć djeci, nevladinim organizacijama, sportskim i kulturno-umjetničkim društvima te gradovima i županijama.

Za gotovo sve prostore posjećenih domova možemo reći da su opremljeni funkcionalnim namještajem, koji nije u svim ustanovama nov, ali je uredno održavan. Prostori su uređeni u skladu s dobi djece i sadržajima koji su djeci zanimljivi, a djeca sama ukrašavaju spavaonice, osim u jednom domu, što djelatnici objašnjavaju nezainteresiranošću djece, ne vidjevši u tome nedostatak u svom stručno-pedagoškom radu i nedovoljnom poticanju djece. Higijena je u svim ustanovama (osim u jednoj) zadovoljavajuća.

Domovi za djecu s poremećajima u ponašanju

U 2012. smo obišli Dom za odgoj djece i mladeži Osijek. U Domu su smještena djeca i mladi oba spola, do 21 (23) godine, s poremećajima u ponašanju, uključujući i počinitelje kaznenih djela. Dom sadrži više tretmanskih jedinica: domski smještaj uključujući i grupu intenzivnog tretmana, poluinstitucionalni tretman, disciplinski centar, dijagnostiku i prihvatnu stanicu. Temelj smještaja i intervencija su Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o sudovima za mladež i Obiteljski zakon. Temeljem Zakona o sudovima za mladež provode se tri odgojne mjere: upućivanje u odgojnu ustanovu, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak i upućivanje u disciplinski centar.

Dom pruža usluge za djecu i mlade iz svih dijelova Hrvatske, a u vrijeme obilaska ustanove u prihvatnoj stanici nalazilo se i šest stranih državljana. Zaposleno je 30 odgajatelja, većinom nastavničkih zanimanja i medicinska sestra, dok dijagnostički odjel ima cjelokupni stručni tim. Smještajni uvjeti su dobri i Dom se redovito održava. Prehrana i zdravstvena skrb su zadovoljavajući.

Tijekom 2012. zabilježena su tri slučaja fizičkog napada na odgajatelje s nanesenim lakim tjelesnim ozljedama, no odgajatelji ih nisu prijavili policiji, što smatramo da nije dobra poruka, niti počiniteljima nasilja, niti drugim štićenicima. Iako djelatnici navode dosadašnje iskustvo odbacivanja ovakvih kaznenih prijava prema štićenicima iz načela oportuniteta, ukazano im je da se ti slučajevi moraju prijavljivati policiji, bez obzira na ishod kaznene prijave, jer se na taj način šalje jasna poruka o neprihvatljivosti nasilja.

Kao poseban smo problem uočili tretman djece koja imaju poremećaje u ponašanju u kombinaciji sa psihičkim teškoćama. Ta se djeca povremeno, kod pogoršanja stanja, stacionarno liječe na odjelima psihijatrije, uključujući i bolnicu u Lopači, no iza toga se opet vraćaju u dom. Zbog nedostatka tretmanskih kapaciteta za ovu djecu, ugrožavaju se i njihova i prava druge djece na smještaju, o čemu Ured pravobraniteljice govori već niz godina i državne institucije upozorava na nedostatak resursa, no bez rezultata. Zbog navedenog česte su intervencije Hitne medicinske pomoći. Uglavnom je riječ o djeci koja su na jakoj medikamentoznoj terapiji, koja bitno umanjuje njihove razvojne i ljudske potencijale.

Učenju se u domu posvećuje puno pozornosti, odgajatelji su u redovnom kontaktu s osnovnim i srednjim školama koje djeca pohađaju. Sva djeca su obuhvaćena nekim vidom obrazovanja.

U slobodno vrijeme djeca imaju na raspolaganju sportske, kreativne, politehničke i druge aktivnosti koje vode uposlenici doma, a 12 je štićenika završilo informatički tečaj. Ljetne i zimske praznike djeca također provode organizirano. Participacija djece odvija se putem Vijeća odgajanika, no njegovo je djelovanje formalno.

Obaviješteni smo o inicijativi doma da se u suradnji s nekim osnovnim školama u Osijeku i bližoj okolici, započne provoditi preventivni program produženog stručnog postupka. O ovom programu smo već ranije pisali kao o primjeru dobre preventivne prakse, no, na žalost, njegovo širenje nije nastavljeno. Postupak se trenutačno provodi u pet gradova u Hrvatskoj.

Obiteljski centar

Prema odredbi čl. 115. Zakona o socijalnoj skrbi, jedna od ustanova koja obavlja djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj je i obiteljski centar, koji obavlja poslove savjetodavnog i preventivnog rada i druge stručne poslove koji se odnose na brak, roditeljstvo, obiteljske i partnerske odnose. Prema informacijama objavljenim na stranicama MSPM-a, u Hrvatskoj je osnovano 18 obiteljskih centara (OC).

Tijekom 2012. obišli smo OC Dubrovačko-neretvanske županije, koji djeluje od 2006. godine i u kojem su, uz ravnateljicu (psihologinju), zaposleni socijalni radnik, rehabilitator, pravnik, administrator i voditelj računovodstva. OC se nalazi u prostoru koji omogućava individualni i grupni rad te je u potpunosti prilagođen potrebama korisnika.

U sklopu OC-a provode se sljedeći programi: „Pinklec", Kampanja „Jedno od pet", „Rastimo zajedno", trening roditeljske kompetencije, odgovorno roditeljstvo te savjetovanje dugotrajno nezaposlenih osoba. Djelatnici posebno naglašavaju dobru suradnju sa svim relevantnim institucijama te ističu svoju prepoznatljivost na području cijele županije.

Obiteljski dom

U 2012. posjetili smo četvero djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi smještene u Obiteljskom domu Ivana Dobutovića u Barbanu. Djeca su u dobi od 16 do 18 godina, po dvoje braće i sestara. Gospodin Dobutović ima, sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, suglasnost za samostalno obavljanje poslova obiteljskog doma kao profesionalne djelatnosti pružanja usluga smještaja za desetero djece. U domu je na četiri sata zaposlena i pedagoginja, koja intenzivno radi s djecom. Budući da je riječ o malom broju djece, u domu se osjeća obiteljska atmosfera, a djeca su uključena u sva obiteljska događanja i poslove.

Obiteljski se dom nalazi u renoviranom prostoru školske zgrade u Petehima, koja je u vlasništvu općine Barban, a dana je u najam humanitarnoj udruzi „OAZA" iz Rovinja, koja financijski pomaže obitelji Dobutović mjesečnim donacijama. Bez toga dom ne bi mogao funkcionirati, s obzirom na visoke troškove (plaća, mirovinsko i invalidsko osiguranje). Opskrbnina po djetetu, koju isplaćuje MSPM iznosi 2.800 kuna. Djeca nemaju pravo na povrat putnih troškova, kao ni na pomoć za nabavu odjeće i obuće (dva puta godišnje), što imaju djeca smještena u ustanovama.

Obitelj Dobutović navodi da su djeca dobro integrirana u lokalnoj zajednici, da oni imaju dobru suradnju sa školama koje djeca pohađaju, kao i zdravstvenim institucijama. Suradnja s nadležnim ministarstvom svodi se na dostavljanje izvješća. Suradnja s jednim CZSS-om je odlična, djecu redovito posjećuju i svi su uključeni u izradu individualnog plana promjene djece, dok drugi CZSS, kao niti skrbnica (djelatnica centra) za djecu uopće ne pitaju. Iz razgovora s djecom saznajemo da su zadovoljna životom u domu, a obitelj Dobutović doživljavaju kao roditelje.

7.2 ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE

Tijekom 2012. godine posjetili smo ukupno 28 odgojno-obrazovnih ustanova: 12 dječjih vrtića, šest osnovnih škola, pet srednjih škola, četiri učenička doma i Prosvjetno kulturni centar Mađara u RH u Osijeku. Sve obilaske ostvarivali smo uvidom u prostore te kroz razgovor s djelatnicima ustanova i djecom. Razgovor s djecom, članovima Vijeća učenika i školskim novinarima bio nam je vrijedan izvor informacija o ostvarivanju njihovih prava, posebice prava na sudjelovanje u odgojno-obrazovnim ustanovama. Ujedno je to bila prigoda da djeci predstavimo instituciju pravobranitelja za djecu i Konvenciju o pravima djeteta. Obilaskom OŠ Ivana Rabljanina na otoku Rabu završili smo s predviđenim planom obilazaka otočnih škola. Nastavili smo obilaziti odgojno-obrazovne ustanove u područjima od posebne državne skrbi. Naša opažanja i preporuke nakon obilazaka dostavljali smo nadležnim službama MZOS-a, osnivačima odgojno obrazovnih ustanova te drugim nadležnim službama.

Predškolske ustanove

Posjetili smo 12 dječjih vrtića i dislociranih vrtićkih kuća:

- DV „Liliput", Bobota
- DV Drniš, Drniš
- DV „Bubamara", Benkovac
- DV „Vidra", Plitvička jezera
- DV „Fijolica", Prelog
  - Područni objekt u Cirkovljanima
  - „Međimurske iskrice" i područni objekt u Draškovcu
- DV „Tratinčica", Koprivnica
  - Vrtić „Crvenkapica", Koprivnica
- DV „Travica", Senj
- DV „Šareni svijet", Split
- Waldorfski dječji vrtić „Mala vila", Rijeka.

Opažanja tijekom obilazaka upućuju na znatnu razliku u uvjetima rada vrtića. Vrtići se razlikuju, kako u prostornim, kadrovskim, sigurnosnim i organizacijskim uvjetima, tako i u ulaganjima od strane osnivača, motivaciji djelatnika za rad te participaciji roditelja u vrtiću. Pojedini vrtići sastoje se samo od centralnog objekta i jedne skupine djece, neki imaju po četiri područne kuće, dok vrtić u Koprivnici ima deset područnih kuća i 40 skupina djece. Uvjeti najčešće ovise o financijskim mogućnostima osnivača pa tako grad Benkovac planira smanjiti broj skupina. Vrtići koje smo posjetili su uglavnom dostatnog kapaciteta za potrebe zajednice. Liste čekanja na upis vrtićke djece postoje samo u Waldorfskom vrtiću te u pojedinim vrtićima za djecu „jasličke" dobi.

U područjima od posebne državne skrbi djeca putuju do vrtića i po nekoliko desetaka kilometara. Djeca iz Benkovca putuju iz okolnih 40-ak naselja. Jedan dio vrtića u područjima od posebne državne skrbi obnovljen je donacijama i visokih je standarda, dok je, primjerice, na igralištu vrtića u Drnišu ugrožena sigurnost djece jer nemaju sredstava za obnovu. Cijene vrtića se razlikuju i iznose od 250 do 1.000 kuna. Vrtiće u područjima od posebne državne skrbi pohađaju djeca čiji su roditelji korisnici prava iz socijalne skrbi, kojoj općine najčešće financiraju pohađanje vrtića.

Vrtići se razlikuju prema broju zaposlenika, od troje u najmanjem do 125 u najvećem. Razlika se opaža u zaposlenosti stručnih suradnika, što je direktno povezano s veličinom vrtića. Dok vrtić u Koprivnici ima pet stručnih suradnika, vrtić „Liliput" nema niti jednog. Pojedini vrtići koriste usluge vanjskih stručnih suradnika po ugovoru o djelu. Ove usluge vrtići najčešće plaćaju iz novca predviđenog za stručno osposobljavanje odgajatelja. Ravnatelji nam posebno ističu potrebu za psihologom i logopedom. U DV „Plitvička jezera" istaknut je problem u zapošljavanju odgajatelja i drugih stručnjaka, budući da među lokalnim stanovništvom nema stručnjaka tog profila, a kandidatima iz drugih krajeva nije atraktivno zapošljavanje u tim područjima. Svi vrtići uglavnom ističu dobru suradnju s lokalnom zajednicom te institucijama i udrugama u svojoj sredini.

Državno-pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe još se ne ostvaruje u potpunosti. U vrtiće se integriraju djeca s TUR, a uspješnost integracije ovisi o uvjetima vrtića. Skrb za djecu s TUR posebno je unaprijeđena u Draškovcu, gdje se u vrtiću provodi verificirani program za djecu s TUR iz autističnog spektra, u koji je upisano sedmero djece (iz cijele županije). Vrtić je jako dobro opremljen didaktičkim sredstvima i opremom, a kadar stručan u području rane intervencije.

Pojedini vrtići surađuju s osnovnim školama pri upisu djece u osnovnu školu (razmjenjujući informacije potrebne za prilagodbu djeteta) i organiziraju posjet djece školi. Osim redovnih programa, vrtići provode različite programe i sudjeluju u različitim projektima izvan vrtića. Vrtić „Liliput" cjelokupni program provodi na srpskom jeziku, verificiran od strane MZOS-a, a u trajanju od dva sata provodi se program na hrvatskom jeziku. DV „Drniš", uz suglasnost MZOS-a, provodi projekt „Stari običaji i obrti" te projekt Turističke zajednice „Volim Hrvatsku", a DV u Benkovcu provodi dodatni program „Mali engleski". Dječji vrtić "Šareni svijet" u Splitu posjetili smo u povodu obilježavanja Dječjeg tjedna. Tom prigodom održana je interaktivna parlaonica o dječjim pravima, a djecu smo upoznali s Konvencijom o pravima djece i radom pravobraniteljice za djecu. Preporuke i prijedlozi koje smo upućivali nakon posjeta odnosile su se na razradu protokola za postupanje u slučaju konfliktnih roditeljskih odnosa te na dopunjavanje sigurnosno-zaštitnih i preventivnih programa, s

planom, mjerama i uvjetima te protokolom postupanja u potencijalno opasnim situacijama, poput potresa, poplave, talačke krize, ugrožavanja djece upotrebom vatrenog oružja. Neke vrtiće podsjećali smo na obvezu cijepljenja djece, odnosno na Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti. Preporuke većini vrtića odnosile su se na: provođenje evaluacije i samoevaluacije života i rada u vrtiću, kao i međusobnih odnosa svih subjekata; određivanje sata individualnih informacija za roditelje; dopunjavanje, održavanje i ispravnost sprava i ljuljački na dječjem igralištu; aktiviranje web stranica vrtića; zapošljavanje stručnih suradnika. Tamo gdje nema stručnih suradnika, preporučili smo promišljanje o načinu osiguravanja usluge stručnog suradnika kroz zapošljavanje ili „mrežno" angažiranje unutar lokalne zajednice. Preporučivali smo i provođenje inicijalnih intervjua pri upisu za roditelje i svu novoupisanu djecu. Nakon nekih obilazaka preporučili smo uvođenje posebnih programa prema potrebama djece i interesima obitelji, intenziviranje suradnje s osnovnom školom te održavanje roditeljskog sastanka s učiteljima, za djecu koja će krenuti u školu. Preporučeno je i preispitivanje prakse da, uz dopuštenje roditelja, maloljetna braća ili sestre mogu odvoditi dijete iz vrtića, budući da se u Obiteljskom zakonu izričito navodi da roditelji ne smiju ostavljati dijete predškolske dobi bez nadzora odrasle osobe.

Ne dobivamo uvijek povratnu informaciju o stavu dječjeg vrtića, osnivača ili županije o našoj preporuci. No, pojedini gradonačelnici obavještavaju nas da će postupiti po preporuci u skladu s financijskim mogućnostima, a ravnatelji vrtića preporuke najčešće prihvaćaju kao poticaj i žele ih primijeniti u svome radu. Zanimljivo je da su u Koprivnici o preporukama pravobraniteljice obaviještene lokalne novine i radio koji su ih i objavili.

Osnovne škole

Posjetili smo šest osnovnih škola

- OŠ Vukovina, PŠ Bukevje,
- OŠ Dubrovačko primorje, Smokovljani
- OŠ Slano, Slano
- OŠ Ivana Rabljanina, Rab
- OŠ Vodice, Vodice
- OŠ Plitvička jezera, Plitvička jezera.

U osnovnim školama također su uočene razlike u prostornim, organizacijskim i sigurnosnim uvjetima, postignućima i participaciji djece, kao i u motivaciji i senzibilitetu vodstva škole da unaprijedi postojeće uvjete rada.

OŠ Ivana Rabljanina istaknula je problem nedostatka prostora, budući da ga dijeli sa srednjom školom. Pojedine škole, primjerice u Plitvičkim jezerima i Smokovljanima, nemaju školsku dvoranu. OŠ Rab koristi gradsku dvoranu, dok su se u OŠ Vodice djeca žalila zbog nedostupnosti dvorane u poslijepodnevnim satima, kad se ona iznajmljuje različitim sportskim klubovima. Broj učenika u posjećenim školama kreće se od 50, u Bukevju i Smokovljanima, do 1200 u Vukovini. OŠ Bukevje pohađa veći broj djece romske nacionalne manjine. OŠ Vukovina, kao i OŠ Ivana Rabljanina na Rabu, ima šest područnih škola što otežava organizaciju rada. Problem pojedinim školama predstavlja i dvosmjenski rad te prijevoz koji primjerice u Rabu koristi više od 50% učenika, u Plitvičkim jezerima oko 80% učenika, a u Vukovini 90%. Potreba učenika za prijevozom otežava i organizaciju slobodnih aktivnosti djece.

Škole također izražavaju nezadovoljstvo knjižnim fondom te opremanje knjižnica rješavaju donacijama. Škola u Smokovljanima i OŠ Ivana Rabljanina istaknule su problem internetske veze i korištenje usluga CARNeta, dok u OŠ Plitvička jezera računala nemaju postavljene zaštitne programe. Škole u Smokovljanima i u Slanom posjeduju opremu za nastavu na daljinu koja se ne koristi, zato što zaposleni nisu adekvatno osposobljeni za rad. Sigurnosni uvjeti škola također se razlikuju. U pojedinim školama učenici i dalje dežuraju na ulaznim vratima bez prisutnosti odrasle osobe. Ni higijenski uvjeti u školama nisu zadovoljavajući. Tako smo, primjerice, zbog loših uvjeta u toaletima u OŠ Vodice zatražili nadzor sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja.

Broj stručnih suradnika uglavnom ovisi o veličini škole, a ravnatelji najčešće izražavaju potrebu za zapošljavanjem stručnih suradnika defektologa. Škole su nam ukazivale i na problem angažiranja i financiranja asistenata, na što smo upozoravali osnivača i MZOS. U gotovo svim školama Vijeća učenika postoje samo formalno te se iz razgovora s djecom uočava nedostatak dječje participacije u životu i radu škole.

Neke škole djeci nude brojne slobodne aktivnosti te su uključene u različite projekte poput škole u Vukovini, Rabu i Smokovljanima dok se djeca iz škole Vodice žale na nedostatak slobodnih aktivnosti. OŠ Vukovina provodi različite programe poput ekoloških programa *Ptica Kosec* i *Lijepa naša* - skupljanje papira i čuvanje hrasta lužnjaka, programa borbe protiv nasilja *Imam stav* i programa suradnje sa školom u Gradišću. U Smokovljanima škola ima svoj KUD Kolarini i klesarsku sekciju, željeli su osnovati i školsku zadrugu, ali od MZOS-a nisu dobili suglasnost za dodatne sate voditelja. Škola je prijatelj s osnovnom školom iz Boke Kotorske, dok je OŠ Slano prijatelj sa školom iz Sjeverne Njemačke. OŠ Slano provodi projekt Suhozid te se ističe čuvanjem starih običaja i plesnom skupinom Linđo. U školama u Rabu srednjoškolci pomažu u učenju djeci iz osnovne škole, što je vrijedan primjer pozitivne prakse.

Preporuke školama odnosile su se na: ukidanje dežurstva učenika; protokole postupanja u različitim situacijama u kojima je ugrožena sigurnost djece; usmjeravanje aktivnosti škole na preventivni rad s učenicima; upotpunjavanje ponude sadržaja slobodnih aktivnosti; uključivanje škole u različite projekte; aktiviranje web stranice škole; rad Vijeća učenika; intenziviranje suradnje s roditeljima; intenziviranje suradnje s CZSS-ima i lokalnom zajednicom; praćenje i kontrolu rada učitelja, posebice načine praćenja i ocjenjivanja učenika te izricanje pedagoških mjera; informiranje učenika i roditelja o njihovim pravima i obvezama te važećim zakonskim propisima; upoznavanje djece s Konvencijom o pravima djeteta i ovlastima pravobraniteljice za djecu; provođenje evaluacije i samoevaluacije rada. U pojedinim slučajevima tražili smo od AZOO-a savjetovanje i stručno pedagoški nadzor nad radom djelatnika škole.

Škole su različito motivirane za provođenje preporuka. Pojedini ravnatelji rado prihvaćaju sugestije, dok pojedini ignoriraju preporuke pravobraniteljice te u takvim situacijama od AZOO-a tražimo da provjeri izvršenje preporuka.

Srednje škole

Posjetili smo pet srednjih škola:

- SŠ „Plitvička jezera", Korenica
- SŠ Bedekovčina, Bedekovčina
- Talijanska srednja škola „Leonardo da Vinci", Buje
- Srednja gospodarska škola, Buje
- Industrijsko-strojarska škola, Zagreb.

U Srednjoj školi „Plitvička jezera" u Korenici provode se dvije vrste obrazovnih programa: gimnazijski te ugostiteljstvo i turizam. U sklopu zgrade postoji školski restoran „Mrsinj", koji je otvorenog tipa, a takav restoran za praktičnu nastavu u sklopu škole imaju samo četiri škole u Hrvatskoj. Školi nedostaje novčanih sredstava za financiranje usavršavanja djelatnika, a osnivač ne izvršava pravovremeno obveze prema školi. Zbog toga djeca iz Učeničkog doma nisu išla na „Domijadu", a učenici kuhari i konobari nisu sudjelovali na „Gastro" natjecanju ugostiteljskih i turističkih škola. Oko 30 - 40% učenika srednje škole su putnici, koji dnevno putuju i do 30 km, a neki su smješteni u Učeničkom domu.

Talijanska srednja škola „Leonardo da Vinci", Buje ima gimnazijske programe (opći i prirodoslovno-matematički smjer), zatim elektrotehnička zanimanja (tehničar za računarstvo i tehničar za elektrotehniku), smjer ekonomije, trgovine, poslovne administracije i komercijalist, smjer strojarstva, metalurgije i brodogradnje (zanimanja: autolimar, automehaničar, tokar) te smjer turizam i ugostiteljstvo (zanimanje konobar). Svi predmeti su na talijanskom jeziku, a jedan od predmeta je i hrvatski jezik. Učenici ove škole pretežno su pohađali talijansku osnovnu školu, što nije uvjet za upis. Nastava se odvija u jednoj smjeni. Do ove godine učenici su imali zdravstveni i spolni odgoj u 1. razredu, 5-6 sati. Veliki dio fonda sati praktične nastave učenici odrađuju u školi, jer za to imaju uvjete (u čemu joj pomažu Talijanska unija i MVP Italije) pa škola raspolaže opremom kao što su virtualni automobili, dijagnostika, kompjuterizirani tokarski stroj - mini tehnološki centar. Zbog povećanog broja sati učenici imaju nastavu subotom (prva i treća subota u mjesecu). Subotom nije organiziran školski prijevoz djece te je trošak prijevoza na roditeljima. Zadnje dvije godine knjige se dobivaju iz Italije, a verificirane su od MZOS-a. Osim knjiga, od Talijanske unije se dobivaju didaktička pomagala. U školi izlazi školski list *Leonardo da Vinci*, a s Venecijom i Trstom se vrše razmjene gimnazijalaca.

U Srednjoj školi Bedekovčina nastavna djelatnost se odvija kroz tri učilišta: graditeljsko učilište (više od 50% učenika pohađa ovaj smjer), poljoprivredno učilište (obrazovni programi poljoprivredni tehničar općeg smjera, cvjećar, vrtlar) i medicinsko učilište (medicinske sestre/tehničari i fizioterapeuti). U sklopu Srednje škole Bedekovčina nalazi se i nekoliko poligona za praktičnu nastavu građevinskih programa, plastenici i poljoprivredno dobro, đački dom, laboratorij

za ispitivanje materijala te vozni park građevinskih strojeva koji se koriste u sklopu praktične nastave. Većina praktične nastave ostvaruje se u okviru škole, a samo dio te nastave učenici odrađuju izvan škole. Školski laboratorij za ispitivanje materijala predstavlja izvor vlastitih prihoda koji se koriste za daljnje opremanje škole (radionica i učionica) i za stručno usavršavanje nastavnika. Škola provodi vanjsko vrednovanje i samovrednovanje te je krajem prošle godine proveden i upitnik među učenicima koji su pojedinačno ocjenjivali nastavnike. Iz Izvješća o vanjskom vrednovanju škole vidljivo je da je ona u potpunosti ispunila očekivanja učenika. Sigurnost, čistoća i urednost učionica, svlačionica i dvorane također su visoko ocijenjeni. Zbog nedostatka prostora nastava je organizirana u dvije smjene, a zbog smjenskog rada i učenika koji putuju teško je organizirati izvannastavne aktivnosti. Posebno istaknut problem je sve veće osiromašenje obitelji. Nastavnici škole su zbog toga organizirali prikupljanje rabljene odjeće i obuće u jednoj sobi (tzv. tajni dućan) u školi u kojoj djeca mogu izabrati odjeću i obuću koja im odgovara. Vijeće učenika broji 30 učenika i aktivno se uključuje u organizaciju rada škole davanjem mišljenja i prijedloga.

Rad Srednje gospodarske škole u Bujama prepoznat je i valoriziran od mnogih institucija. Programi se izvode iz šest sektora: strojarstva, brodogradnje i metalurgije, elektrotehnike i računalstva, ekonomije, trgovine i poslovne administracije, turizma i ugostiteljstva, šumarstva, prerade i obrade drva, osobne, usluge zaštite i druge usluge. Škola nema vlastiti prostor pa u istoj zgradi, u dvije smjene, rade dvije srednje škole. Kod obje škole, zbog nedostatka prostora, postoji problem organizacije slobodnih aktivnosti, izvanškolskih aktivnosti, dodatne i dopunske nastave. Gospodarska škola koristi prostore strojarske radionice susjedne Talijanske srednje škole "Leonardo da Vinci", koju mogu koristiti u popodnevnoj smjeni, čime se otežava rad učenicima i nastavnicima.

Posjetili smo i Srednju industrijsko strojarsku školu u Zagrebu, koju pohađa 530 učenika u 19 razrednih odjela. Škola djeci nudi brojne slobodne aktivnosti, informatičku grupu, planinarsku sekciju „Strojarci", novinarsku grupu „Strojarko", sportski klub, grupu za očuvanje okoliša, knjižničarsku i WEB-EKO grupu.

Učenici aktivno sudjeluju na natjecanjima koje organiziraju MZOS, Gradski ured za obrazovanje i sport, CARNet, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Crveni križ, Europski dom i drugi. Škola se kontinuirano prezentira na specijaliziranom međunarodnom sajmu Zagrebačkog velesajma, a sudjeluje i u predstavljanju srednjih škola „Dojdi osmaš".

Učenički domovi

Posjetili smo četiri učenička doma koji pružaju smještaj djeci oba spola, od kojih su dva doma samostalne ustanove, a dva su u sastavu srednje škole:

- Đački dom Požega
- Učenički dom Virovitica
- Učenički dom Srednje škole Bedekovčina
- Učenički dom Srednje škole Plitvička jezera, Korenica.

Tijekom obilazaka obavljen je uvid u: uvjete smještaja i prehrane djece, kadrovske uvjete, mogućnosti participacije djece u odlučivanju o pitanjima koja su od njihova interesa, ponuđene aktivnosti slobodnog vremena, programe koji se provode u okviru odgojno-obrazovnog rada s djecom i suradnju domova s roditeljima i nadležnim institucijama.

Prostorije domova u kojima borave djeca uglavnom su zadovoljavajuće i funkcionalno opremljene, iako postoji razlika u odnosu na starost, obnovljenost i uređenost pojedinih domova. U jednom domu uočeno je da cijevi u jednom dijelu zgrade u manjem obimu vlaže stropove u dvije sobe, za što dom planira tražiti dodatna sredstva za sanaciju od županije, koja je osnivač doma.

U svim domovima prehrana je organizirana na način da je prilagođena školskim obvezama djece. U domovima uglavnom nema mogućnosti samostalne prehrane izvan redovnih dnevnih obroka, ali djelatnici ističu da se djeca mogu obratiti odgajateljima ili kuhinjskom osoblju u slučaju potrebe za obrokom. Domovima smo predložili da razmotre mogućnosti osiguravanja samostalne prehrane izvan redovnih dnevnih obroka. Djeca su uglavnom zadovoljna prehranom, a djelatnicima domova ukazali smo na njihove prijedloge za poboljšanje prehrane.

Domovi koje smo posjetili različitog su smještajnog kapaciteta, a broj učenika kreće se od 59 do 162. Broj odgojno-obrazovnih skupina u domovima, osim o broju učenika na smještaju u domu, ovisi i o broju zaposlenih odgajatelja. U dva učenička doma postoji potreba za zapošljavanjem jednog odgajatelja, budući da

broj djece u odgojno-obrazovnim skupinama prelazi broj određen Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. Tri učenička doma nemaju portira i nije organizirano čuvanje ulaza u zgradu doma od strane odraslih osoba, stoga smo preporučili da se problemu sigurnosti djece posveti posebna pažnja i osiguraju uvjeti da se zgrada dežurstvima odraslih zaštiti od ulaska neovlaštenih osoba te da se izbjegne dežuranje učenika na porti. U tri učenička doma, koji imaju više od 80 učenika na smještaju, nedostaje jedan od dva potrebna stručna suradnika, sukladno Državnom pedagoškom standardu, a jedan učenički dom istaknuo je i potrebu za zapošljavanjem noćnog pazitelja.

Obilasci ustanova za djecu

Odgajatelji u domovima redovito prate školska postignuća učenika i redovitost pohađanja nastave te surađuju s odgojno-obrazovnim djelatnicima škola, koje učenici pohađaju. Djelatnici nekih domova primjećuju nedostatan interes djelatnika škola za potrebe djece na smještaju u domu. Ipak, jedan dom ističe da nastavnici iz škole, u sklopu koje se dom nalazi, često navraćaju u dom radi pomoći učenicima i uputa odgajateljima za rad po pojedinom predmetu. Probleme s teškoćama u ponašanju učenika u domovima uglavnom rješavaju odgajatelji i stručni suradnik doma, po potrebi u suradnji s drugim nadležnim službama, kao što su CZSS-i.

U domovima djeluje Vijeće učenika u kojem djeca ostvaruju svoje pravo na sudjelovanje u donošenju odluka od njihova interesa, uglavnom kroz sudjelovanje u kreiranju jelovnika i sadržaja slobodnih aktivnosti, rasprave i prijedloge u vezi s poteškoćama u učenju, analize školskog uspjeha i slično. U jednom domu saznali smo za slab odaziv učenika za sudjelovanje u Vijeću učenika i preporučili ravnatelju i stručnoj službi dodatni rad i motiviranje učenika za sudjelovanje. Većina učenika s kojima smo razgovarali izjavili su da su zadovoljni smještajem u domu. Pojedini učenici iskazali su nezadovoljstvo odnosom nekih djelatnika prema njima, na što smo upozorili ravnatelja i stručnu službu u domu. Učenici jednog doma izrazili su želju za boljim jelovnicima i potrebu za većim stupnjem privatnosti u kupaonicama, na što smoukazali ravnatelju i djelatnicima.

Suradnja s roditeljima je zadovoljavajuća, no djelatnici domova primjećuju da neki roditelji smještaj djeteta u dom shvaćaju kao prestanak njihovih roditeljskih obveza. Domovi navode da redovito kontaktiraju s roditeljima, uključuju ih u preuzimanje odgovornosti za dijete i nastoje ih poticati na veću angažiranost u praćenju uspjeha i ponašanja djeteta. Uputili smo ih da, u slučaju zanemarivanja roditeljskih obveza, zahtijevaju intervenciju nadležnog CZSS-a i poduzimanje odgovarajućih mjera prema roditeljima. Neki domovi ističu nedostatan angažman roditelja u Vijeću roditelja, što dijelom obrazlažu i činjenicom nedostatka sredstava za putne troškove kod roditelja koji žive na većoj udaljenosti od doma, te smo im ukazali na potrebu dodatnog motiviranja roditelja za suradnju. U pojedinim domovima istaknuli su da neka djeca i vikendom ostaju na smještaju u domu i nemaju novca za odlazak kući, jer karte za prijevoz kući, u slučaju udaljenijih mjesta, u nekim slučajevima koštaju više od mjesečnog iznosa smještaja u domu.

Domovi ističu i problem kašnjenja roditelja u plaćanju cijene smještaja u domu, pri čemu neki kasne s uplatama i po nekoliko mjeseci. Domovi pritom, pokazuju razumijevanje za tešku ekonomsku situaciju u kojoj su se našle brojne obitelji te su u tim situacijama „fleksibilni" i ne postupaju uvijek prema odredbama ugovora između doma i roditelja, koje omogućuju raskid ugovora i uskratu smještaja djetetu čiji roditelji ne ispunjavaju uredno svoje obveze prema domu. Jedan dom istaknuo je problem neredovitog podmirenja obveza od strane županije koja je osnivač doma te smo županiji uputili preporuku da to pravovremeno čini, kako se ne bi ugrozilo ostvarivanje prava i interesa djece smještene u domu.

Prosvjetno kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, Osijek

Prosvjetno kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj u Osijeku ustanova je u kojoj se provodi odgojno-obrazovni rad na mađarskom jeziku za djecu pripadnike mađarske nacionalne manjine. Centar u svom sastavu ima dječji vrtić, osnovnu i srednje škole gimnazijskog, hotelijersko-ugostiteljskog i trgovačkog programa. Vrtić pohađa 46 djece u dvije skupine, starijoj i mlađoj. Osnovnu školu pohađa 29 djece u četiri kombinirana razreda. Srednju školu pohađa 52 djece u tri navedena programa. Ovaj vrtić je jedini u Hrvatskoj čiji je osnivač MZOS, a ne lokalna zajednica. Djeca u školi imaju više sati od svojih vršnjaka u nemanjinskoj školi, budući da uz hrvatski uče i mađarski jezik kao redovni predmet. U srednjoškolskim programima postoji manjak nastavnika za stručne predmete, koji ujedno govore i mađarski jezik, tako da se u tom slučaju stručni predmet mora odvijati na hrvatskom jeziku. Centar ima stručne suradnike pedagoginju i knjižničarku te dobro opremljenu knjižnicu sa 20.000 knjiga na mađarskom jeziku. Djeca uglavnom putuju u školu, a prijevoz je dobro organiziran i besplatan za djecu. Cjelokupan rad sa svim skupinama djece odvija se u jednoj smjeni. Za svu djecu je organiziran topli obrok, kuha se u kuhinji centra, a za djecu predškolske dobi pripremaju se dva obroka. Centar

ima i veliku sportsku dvoranu koju iznajmljuju udrugama i rekreativcima u poslijepodnevnim satima. U školama ima nekoliko djece koja se školuju po prilagođenom programu. Svi zajedno, osim vrtićke djece, idu na izlete po Hrvatskoj i Mađarskoj. Centar je u kontaktu s mađarskim udrugama u Hrvatskoj i s matičnom državom.

7.3 ZDRAVSTVENE USTANOVE

Obilasci ustanova za djecu

Posjetili smo tri zdravstvene ustanove u kojima se liječe djeca:
- Specijalnu bolnicu za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama, Zagreb
- Kliniku za pedijatriju Kliničkog bolničkog centra Zagreb, lokacija Rebro
- Odjel psihijatrije pri KBC Split.

Pažnju smo usmjerili na ostvarivanje skrbi o zdravlju djece, organizacijske, prostorne i kadrovske uvjete te sadržaje za ostvarivanje obrazovnih i kulturnih potreba djece.

U Specijalnoj bolnici za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama (Goljak), interdisciplinarno i timski se provodi dijagnostika, rehabilitacija i liječenje djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama iz cijele Hrvatske, dominantno djece s dijagnozom cerebralne paralize. U cijelom procesu sudjeluje veliki broj stručnjaka različitih profila. Bolnica djeluje na tri lokacije u Zagrebu. Financira se i usluge naplaćuje putem HZZO-a, u skladu s *Popisom dijagnostičkih i terapijskih postupaka u zdravstvenim djelatnostima - vremenski i kadrovski normativi*, tzv. „Plavom knjigom" iz 1992. godine. No, taj popis ne prati najnovija zbivanja i dosegnute suvremene standarde u dijagnostici i liječenju općenito pa tako ni u ovoj specifičnoj zdravstvenoj zaštiti, što stvara teškoće. Tako se za sve „nove" i posebne dijagnostičke pretrage i tretmane radi posebna procjena po terapijskom postupku, koja se šalje za svaki pojedinačni slučaj na odobrenje HZZO-u. Roditelji su im partneri u liječenju, s obzirom na to da i njih obučavaju kako s djecom vježbati kod kuće. U bolnici imaju i odjel mame-bebe. U slučajevima da roditelji nisu iz Zagreba, postoji problem njihovog smještaja, kako bi mogli boraviti bliže djetetu.

Prostor veličinom nije primjeren, ali je funkcionalno uređen. Vidljivi su napori voditeljstva bolnice i djelatnika da se poboljšaju uvjeti i osigura što kvalitetniji smještaj i boravak djece u bolnici i prostorima produženog stručnog postupka. Vanjski prostori su uredni i arhitektonski prilagođeni, a angažmanom djece i vanjskih suradnika, cjelokupan prostor se pokušava oplemeniti i uljepšati mozaicima i likovnim radovima djece.

Pravobraniteljica je posjetila djecu koja se liječe na Klinici za pedijatriju Kliničkog bolničkog centra Zagreb, na lokaciji Rebro. Obišla je odjele na kojima su hospitalizirana djeca te razgovarala s njima, njihovim roditeljima i zdravstvenim djelatnicima Zavoda za pedijatrijsku hematologiju i onkologiju. Obišla je Dnevnu bolnicu i Ambulantu za dječju hematologiju i onkologiju. Iz razgovora s djecom, njihovim roditeljima i u kontaktu sa zdravstvenim djelatnicima dobili smo informaciju o izrazitom angažmanu liječnika, medicinskih sestara i drugih zaposlenika bolnice u pogledu liječenja i odnosa prema djeci. Zdravstveni djelatnici su svjesni važnosti boravka roditelja uz dijete tijekom hospitalizacije, strukturiranja slobodnog vremena djece i njegovog upotpunjavanja aktivnostima koje su primjerene njihovoj dobi i zdravstvenom stanju. Pokazali su upućenost u pravo djece na sudjelovanje u procesu liječenja te opisali na koji način ga djeca ostvaruju na klinici. Upoznali su nas s programima pomoći i podrške koji se organiziraju kroz angažman civilnih udruga, u suradnji roditelja i liječnika te stručnjaka nemedicinske struke. Prostori klinike opremljeni su primjereno djeci, djeluju ugodno, lijepo i toplo te ostavljaju pozitivan dojam.

Tijekom obilaska upoznati smo s poteškoćama s kojima su suočena djeca srednjoškolske dobi, koja se nalaze na dužoj hospitalizaciji. Srednjoškolci nemaju organizirani program obrazovanja tijekom bolničkog liječenja, kakav postoji za djecu osnovnoškolskog uzrasta. To rezultira odustajanjem djece od školovanja ili velikim, za djecu teško nadoknadivim zaostacima u praćenju školskog gradiva. Na to su nas upozorili i odrasli i djeca. Upoznati smo s postojanjem potrebe za većim brojem medicinskih sestara, potrebom za zapošljavanjem još najmanje četiri psihologa, logopeda i defektologa, što bi svakako pridonijelo podizanju kvalitete usluge koju klinika pruža malim pacijentima. Uz tretiranje osnovne bolesti, zapošljavanje stručnjaka iz navedenih područja i dovoljnog broja medicinskih sestara, time bi se nedvojbeno pridonijelo većem zadovoljstvu pacijenata i njihovih roditelja te dugoročno očuvanju i njegovanju njihovog mentalnog zdravlja. KBC-u Zagreb je preporučeno ulaganje dodatnih financijskih i organizacijskih napora za osiguranje dovoljnog broja medicinskih sestara i visokoobrazovanih stručnjaka nemedicinske struke - psihologa, logopeda, defektologa na Klinici za pedijatriju. Također je preporučeno ulaga-

nje dodatnih napora za skraćivanju vremena tijekom kojeg su djeca na tzv. *listi čekanja*. Istaknuto je da u donošenju odluka o preraspodjeli sredstava za liječenje, najbolji interes djeteta mora imati prednost.

S ciljem stjecanja uvida u aktualno stanje, tijek i aktivnosti vezane za otvaranje odjela dječje i adolescentne psihijatrije u Splitu, posjetili smo Odjel psihijatrije pri KBC Split. Tom prigodom smo razgovarali sa voditeljem Klinike za psihijatriju, zamjenicom ravnatelja te dječjim psihijatrima. Rečeno nam je da je Ministarstvo zdravstva zaustavilo otvaranje odjela zbog neadekvatnosti prostora koji je bio namijenjen za tu svrhu. Zbog nedostatka odjela dječje psihijatrije djeca, koja trebaju psihijatrijsku pomoć u akutnim stanjima, smještaju se na odjel s odraslima, što je protivno najboljem interesu djece, a i zakonskim propisima.

Ukazali smo ministru zdravlja na aktualno stanje te, s obzirom na potrebe djece i adolescenata i poteškoće prilikom smještaja maloljetnika na odjele psihijatrije, zamolili da nas izvijesti o razlozima zbog kojih je realizacija projekta zaustavljena, kao i o mjerama koje se poduzimaju da bi se spomenuti, nužno potrebni odjel, napokon otvorio. Također smo preporučili da nadležna služba ministarstva još jednom izvrši uvid i nadzor prostornih kapaciteta te razmotri sve mogućnosti za otvaranje odjela dječje i adolescentne psihijatrije u Splitu, kao i mogućnosti uklanjanja eventualnih nedostataka planiranog prostora pri KBC-u Split, kako bi se bolnica što prije mogla usmjeriti na traženje novih rješenja i osigurati odgovarajuću zaštitu djece i mladih koji trebaju psihijatrijsku pomoć.

7.4 TERAPIJSKE ZAJEDNICE

Prema podacima Ureda za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH, u Hrvatskoj postoji osam terapijskih zajednica s 30 terapijskih kuća.

Posjetili smo terapijske zajednice:
- „Remar Espana" u Harmici
- „Reto centar" u Zagrebu.

Riječ je o udrugama koje ovisnicima pružaju pomoć u odvikavanju i smještaj koji u pravilu nema ograničenje u trajanju te su vođene načelima Evanđeoske crkve, a nastale su po uzoru na slične udruge u Španjolskoj. Vjerski sastanci se održavaju redovito, ali kako saznajemo, češće u Remar Espani, a navodi se da djeca nisu obvezna prisustvovati.

Prilikom obilazaka u njima nije bilo djece koja su ovisnici, već su tu bila djeca koja žive s roditeljima ovisnicima. Ovisnici na smještaj dolaze dobrovoljno, pri čemu se s nekima od njih smještavaju i njihova djeca, a jedna je majka smještena u Remar Espani rješenjem CZSS-a. Po dolasku ovisnici prolaze fazu odvikavanja te ovisničke krize u čemu im pomažu bivši ovisnici koji žive u zajednicama i koje smatraju terapeutima, bez skrbi psihologa ili zdravstvenih djelatnika. U tom se periodu o djetetu brinu ostali u zajednici. Prilikom obilaska u Reto centru je živjelo šestero djece, a u Remar Espani deset, među kojima i djeca voditelja zajednica, koji nisu ovisnici. Obje zajednice imaju više objekata sa zajedničkim stambenim prostorima, apartmanima za obitelji te radionicama. Prostori su uređeni, uredni i topli. Zajednice su u naseljenim mjestima pa djeca nisu izolirana te pohađaju vrtiće i škole, a okolina, upoznata s činjenicom da žive u zajednici, djecu ne stigmatizira. Ipak, u Remar Espani djeca nakon osnovnoškolskog nisu poticana na daljnje školovanje jer u zajednici mogu trajno ostati. Zajednice se financiraju radom odraslih osoba na smještaju i prodajom proizvoda te donacijama, dok ih država ni lokalne zajednice financijski ne pomažu. U obje se navodi da ne ostvaruju suradnju s CZSS-ima za socijalnu skrb iako pružaju smještaj i roditeljima s djecom.

7.5 DJEČJE IGRAONICE

U 2012. godini posjetili smo tri dječje igraonice:
- „Čarobni svijet", Rijeka
- Zabavni park „Kids", Viškovo
- Igraonica u sklopu Dječjeg odjela Narodne knjižnice i čitaonice „Vlado Gotovac", Sisak.

Igraonice koje smo posjetili organiziraju različite aktivnosti i sadržaje za djecu predškolske i osnovnoškolske dobi, od zabavnih i rekreacijskih do odgojno-obrazovnih. Tijekom obilazaka obavljen je uvid u prostor, organizaciju, uvjete, način rada i aktivnosti igraonice.

Dvije igraonice u kojima se organiziraju zabavni i rekreacijski sadržaji i proslave za djecu registrirane su kao trgovačko društvo (d.o.o.). Djelatnosti jedne igraonice registrirane su kao uslužna djelatnost, među ostalim i kao djelatnosti kupnje i prodaje, građenja te računalna djelatnost, dok je djelatnost druge igraonice registrirana kao djelatnost zabavnih i tematskih parkova i ostalih zabavnih i rekreacijskih djelatnosti. Vlasnici i voditelji ovih igraonica obavijestili su nas da prilikom osnivanja, odnosno registracije igraonica, od osnivača nije zahtijevano ispunjavanje nikakvih prostornih, kadrovskih ili sigurnosnih uvjeta za početak rada igraonica. U jednoj igraonici obaviješteni smo da su prilikom otvaranja igraonice provjeravani samo uvjeti vezani uz električnu energiju, protupožarnu zaštitu i zaštitu na radu.

Prostor u kojem posluju igraonice, koje organiziraju zabavne i rekreacijske sadržaje i proslave za djecu, razlikuje se veličinom i opremljenošću, ovisno o aktivnostima koje nude. Ove igraonice ne organiziraju odgojno-obrazovne aktivnosti, niti radionice za djecu. Obje naplaćuju svoje usluge. Prema navodima vlasnice jedne igraonice, to zapravo nije igraonica već "zabavni studio za proslave" koji se uglavnom bavi organizacijom rođendana i drugih proslava, u stambenom prostoru koji je preuređen u prostor za organizaciju proslava. Na djecu pazi i njihovu igru nadzire vlasnica igraonice, a po potrebi angažira i studente da paze na djecu, dok roditelji mogu prisustvovati igri djece ako žele. Druga igraonica organizira igru djece - zabavne i rekreacijske sadržaje, a nudi i usluge organizacije rođendanskih proslava te je prostor zamišljen tako da u nju dolaze roditelji i ostaju s djecom u igri. Kod proslave rođendana djelatnici igraonice roditeljima preporučuju ostanak barem jednog roditelja uz djecu, jer ne prakticiraju „čuvanje" djece. U ovoj igraonici stalno su prisutni voditelj i jedan animator, koji nadziru aktivnosti. Prostor igraonice sastoji se od velikog parka s konstrukcijama za igranje (toboganima, klackalicama, trampolinom, zidovima za penjanje i drugim vrstama konstrukcija za igru).

Primijećeno je da igraonice u kojima se odvijaju zabavne i rekreacijske aktivnosti i proslave ne vode detaljne evidencije o djetetu niti o osobama koje dovode djecu, o vremenu boravka djeteta, načinu i vremenu dolaska po dijete nakon igre, a roditelje i druge osobe koje dovode djecu upoznaju s osnovnim uputama i obavijestima o radu i organizaciji aktivnosti u igraonici. U slučaju boravka u igraonici djeteta s TUR, ne postoje posebna pravila. Jedna od igraonica nema pisana pravila o radu, organizaciji i sigurnosti, dok je druga ustanovila ta pravila u obliku javno dostupnog Kućnog reda. Jedna igraonica upozorava u uputama i obavijestima da ne odgovara za sigurnost djece ili moguće povrede i ozljede uzrokovane nepravilnom uporabom sprava i opreme za djecu kao niti za ozljede koje si djeca međusobno nanesu. Ove igraonice nemaju posebne protokole postupanja u slučaju nasilja, izvanrednih stanja i slično, pa im je ukazano na mogućnost njihovog sastavljanja radi zaštite djece. Čini se da igraonice nemaju plan evakuacije i spašavanja za slučaj nesreće, niti razrađen poseban plan sigurnosti i održavanja.

U Dječjem odjelu Narodne knjižnice i čitaonice, osim osnovne djelatnosti, provode se različiti programi s ciljem poticanja čitanja za sve dobne skupine djece, a organiziraju se i kraći oblici programa u kojima sudjeluju djeca predškolske dobi. Program igraonice Dječji svijet namijenjen je djeci od treće godine do polaska u školu, a Mala igraonica namijenjena je djeci od šest mjeseci do treće godine. Rad s djecom odvija se pod nadzorom, individualno ili u manjim grupama, prema interesima djece i uz vođenje grupnih aktivnosti od strane djelatnika knjižnice. U okviru programa igraonice Dječji svijet roditelji ostaju s djecom prema vlastitom odabiru, aktivno se uključuju u aktivnosti, a organiziraju se i radionice s djecom i roditeljima. U programu Male igraonice također sudjeluju i odrasli koji dovode djecu. Prostor igraonice opremljen je namještajem i igračkama u skladu s potrebama djece predškolske dobi. Ova igraonica provodi kraći program predškolskog odgoja i obrazovanja, što je uređeno Zakonom o predškolskom odgoju i naobrazbi te joj je cilj učenje kroz igru. Djeca u igraonici mogu slušati priče, gledati lutkarske predstave, kreativno se izražavati koristeći različite materijale, igrati se, pjevati, plesati i slično. Ova igraonica vodi pedagošku dokumentaciju i evidenciju o djeci.

U pogledu kadrovskih uvjeta praksa igraonica je različita. Igraonica u sklopu Dječjeg odjela Narodne knjižnice i čitaonice „Vlado Gotovac" u Sisku ima zaposlene djelatnike Dječjeg odjela Knjižnice, koji provode organizirane kraće programe predškolskog odgoja i obrazovanja s djecom. To je uvjetovano i prirodom djelatnosti koju obavlja, a koja je uređena posebnim propisom o knjižnicama i usmjerena na edukaciju djece. Jedna igraonica, koja nudi djeci zabavne i rekreacijske sadržaje, ima voditelja i angažirane osobe čija struka ukazuje na osposobljenost za rad s djecom, što je pokazatelj dobre prakse, dok je u igraonici koja se bavi organizacijom proslava zaposlena vlasnica, koja pazi na djecu. U igraonicama u kojima djeca provode vrijeme u zabavnim i rekreacijskim aktivnostima i proslavama angažirani su i studenti, posredstvom studentskog servisa (studenti učiteljskih i srodnih studija) koji paze na djecu ili obavljaju posao animatora. U jednoj se angažiraju

i volonteri kao animatori. Zabrinjava, međutim, to što igraonice u kojima djeca provode vrijeme u zabavnim i rekreacijskim aktivnostima i proslavama ne provjeravaju podobnost i osposobljenost za rad s djecom, niti je li osoba osuđivana i vodi li se protiv nje kazneni postupak za neko od kaznenih djela na štetu djece. Vlasnike i voditelje igraonica upozorili smo na potrebu provjere osoba koje su u kontaktu s djecom putem odgovarajućih potvrda nadležnih tijela (Ministarstva pravosuđa i nadležnog suda), a igraonicu koja ima zaposlene djelatnike i na potrebu izrade kriterija, odnosno uvjeta zapošljavanja djelatnika.

Vidljivo je da postoji različita praksa organizacije, uređivanja i opremanja dječjih igraonica. Vlasnici i voditelji igraonica smatraju da je potrebno urediti ovo područje dječjih aktivnosti i propisati uvjete (sanitarne, prostorne, tehničke, kadrovske) i standarde za pojedine vrste igraonica, kao i nadzor nad njihovim radom, te izražavaju spremnost prihvatiti svaki prijedlog koji bi poboljšao njihove aktivnosti i rad s djecom. Za igraonice koje organiziraju zabavne i rekreativne aktivnosti i proslave za djecu ne postoje propisani uvjeti i standardi, ne postoji ni obveza ispunjavanja nužnih uvjeta za sigurnost djece, niti sustav nadzora nad obavljanjem ovih djelatnosti.

Očekujemo da će nadležna tijela bez odgađanja pristupiti izradi zakona kojim bi propisala pravila organizacije i načine rada te provjere kvalitete i sigurnosti dječjih igraonica i drugih sličnih prostora za dječju igru. O aktivnostima ureda radi donošenja zakona za uređenje ovog područja detaljnije pišemo u dijelu izvješća o sigurnosti djece na igralištima i igraonicama.

7.6 DJEČJA ODMARALIŠTA

Tijekom 2011. započeli smo s obilascima objekata u kojima se provode programi Škole u prirodi i programi organiziranog odmora za djecu te smo obišli pet hostela i jedan kamp. U 2012. nastavili smo pratiti ulaganja u poboljšanje kvalitete smještaja i usluga u ovim objektima, te smo posjetili:

- Dječje odmaralište Varaždin na Rabu i
- Odmaralište „Dvorac Stara Sušica" u Ravnoj Gori.

Dječje odmaralište Varaždin na Rabu djeluje od 1959., a njime upravlja udruga Društvo Naša djeca Varaždin. Odmaralište „Dvorac Stara Sušica" u Ravnoj Gori (Gorski Kotar) također ima dugu prepoznatljivu tradiciju, a njime upravlja ustanova Dom mladih Grada Rijeke. Oba odmarališta godišnje ugoste više od 1000 djece, s tim da je Dječje odmaralište Varaždin na Rabu otvoreno od svibnja do rujna, a Odmaralište „Dvorac Stara Sušica" tijekom cijele godine.

Nakon obilaska ovih odmarališta uputili smo preporuke u kojima smo predložili nastavak ulaganja u održavanje objekta i usluge koje pružaju, izradu sigurnosno-zaštitnih protokola radi zaštite djece u kriznim slučajevima, a također smo zatražili dodatne obavijesti u odnosu na sigurnosne i stručne provjere vanjskih suradnika-animatora, koji u odmaralištima provode programe s djecom ili pomažu u njihovom provođenju. Kao pozitivan primjer naglasili smo predviđenu edukaciju učitelja za provođenje programa Škole u prirodi u Dječjem odmaralištu Varaždin, za što je izdan i poseban priručnik. U odnosu na Odmaralište Stara Sušica u preporuci smo upozorili da je potrebno poduzimanje aktivnosti zbog urušavanja objekata u neposrednoj blizini odmarališta i njegovog dvorišta i drugih mjera radi zaštite sigurnosti djece.

Objekti koje smo do sada obišli različite su kategorije ugostiteljskih objekata u kojima borave djeca, od kojih je Dječje odmaralište Varaždin na Rabu registrirano kao odmaralište za djecu, Odmaralište „Dvorac Stara Sušica", kao odmaralište, a većina drugih objekata ima status hostela, iako se u praksi još uvijek nazivaju odmarališta za djecu/dječja odmarališta. Stoga smo radi analize postojećeg stanja i statusa objekata u Hrvatskoj u kojima se provode programi terenske nastave i organiziranog odmora za djecu, putem Ministarstva uprave zatražili od Ureda državne uprave po županijama dostavu podataka iz Upisnika objekata o registriranim odmaralištima za djecu. Od Ureda državne uprave u Karlovačkoj, Sisačko-moslavačkoj, Šibensko-kninskoj, Virovitičko-podravskoj, Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji dobili smo izvješća o statusu objekata u kojima se provode ovi programi na njihovom području. Po jedno registrirano odmaralište za djecu nalazimo na području Istarske i Splitsko-dalmatinske županije, a najviše ih ima na području Primorsko-goranske županije (8). Vezano uz problematiku načina korištenja objekata, odnosno uz informacije da su neki ugostiteljski objekti registrirani kao hosteli, a u praksi se nazivaju odmaralištima za djecu te se tako i koriste,

županijski ured državne uprave uputio nas je na obraćanje gospodarskoj inspekciji radi provođenja nadzora nad njihovim radom. Navedene informacije od važnosti su nam u poduzimanju daljnjih aktivnosti radi razvijanja kontroliranog i sigurnog sustava provođenja terenske nastave i organiziranog odmora djece.

7.7 KAZNENE USTANOVE

Pratili smo zaštićenost prava djece čiji su roditelji lišeni slobode, kako djece koja ih posjećuju u zatvorima, tako i one koja su rođena u kaznionici i borave s majkama do treće godine života.

Obilasci ustanova za djecu

Obišli smo četiri kaznene ustanove:
- Kaznionica u Lepoglavi
- Odjel za rodilje Kaznionice u Požegi
- Zatvor u Splitu
- Zatvor u Šibeniku.

Kaznionica u Lepoglavi

Kaznionicu smo obišli u lipnju tijekom obilježavanja Europskog tjedna djece čiji su roditelji u zatvoru. Kaznionica je predviđena za izdržavanje kazni zatvora duljih od šest mjeseci za mušku populaciju. Smještajnih je kapaciteta za 524 zatvorenika, no u trenutku obilaska bilo ih je više od 800. Prema tipu sigurnosti i slobodi kretanja spada u zatvorenu ustanovu, no, osim najbrojnijeg zatvorenog odjela sa 670 zatvorenika, ima i tri poluotvorena i jedan otvoreni odjel. Više zatvorenika uključeno je u rad u poljoprivredi, stočarstvu, voćarstvu, pčelarstvu, drvnom i metalskom pogonu, restoranu, kantini, proizvodnji namještaja, na vanjskim prostorima. Mjesto rada ovisi o stupnju sigurnosti u kojem zatvorenik izdržava kaznu. Više zatvorenika izdržava dugotrajne kazne zatvora dulje od 20 godina. Uposleno je 435 djelatnika, više od polovice su službenici osiguranja. U odjelu tretmana uposlen je jedan psiholog, dva socijalna radnika, osam socijalnih pedagoga, dva pedagoga i dva kineziologa. Kaznionica ima i svoju zdravstvenu službu s 12 djelatnika uključujući stomatologa, a liječnik je uposlen na ugovor o djelu. Psihijatrijsku skrb pružaju tri psihijatra koji nisu zaposleni u kaznionici. S ovisnicima se radi i putem klubova koji su povezani s izvanjskim centrima za prevenciju i klubovima.

Kaznionica surađuje i s civilnim udrugama, što smatramo iznimno pozitivnim. Udruge provode i posebne programe vezane za korekciju nasilja i impulzivnog ponašanja. U Kaznionici se provodio i program „Odgovorno roditeljstvo", u koji je bilo uključeno 32 zatvorenika. O ovom programu više pišemo u poglavlju o zaštiti prava djece zatvorenika.

Posjeti djece roditeljima odvijaju se u posebnoj prostoriji koja ima oslikane zidove i kutić za manju djecu te stol za presvlačenje beba. Prostor je nužno dodatno unaprijediti za osnovnu svrhu i obogatiti igračkama i didaktičkim materijalom. Mjesto na kojem djeca s drugim posjetiteljima čekaju na ulazak otvoreno je i dostupno pogledima prolaznika s ulice, što može stvoriti osjećaj izloženosti i srama. Prilikom ulaska djeca prolaze kroz detektor metala i diskretno ih se pregledava. U slučaju kada roditelj koristi pogodnost izlaska u grad, posjet obitelji odvija se izvan kaznionice.

U kaznionici se organiziraju prigodni programi i zajedničke aktivnosti za roditelje i djecu u povodu Dana obitelji, božićnih blagdana, Dječjeg tjedna i poklada. I djeca i zatvorenici ove aktivnosti drže iznimno važnim za kvalitetu njihovog odnosa. Potiče se i aktivnost samih zatvorenika u osmišljavanju aktivnosti. Zaključujemo da se u kaznionici pokazuje izrazit interes za problematiku djece zatvorenika te spremnost na suradnju te nastavak i unapređivanje započetih aktivnosti.

Odjel za rodilje Kaznionice u Požegi

Odjel za rodilje nalazi se kao zasebna cjelina u dijelu za žene Kaznionice u Požegi. Obišli smo ga i prije, više puta prilikom posjeta Kaznionici u Požegi, 2006., 2007. i 2009. godine. Odjel je formiran još 1985. i jedinstven je u zatvorskome sustavu. Na ovom odjelu borave majke s djecom rođenom u zatvoru ili odgojnom zavodu, do tri godine starosti djeteta ili do otpusta. U *Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2011.*

Uprave za zatvorski sustav navodi se podatak da su u 2011. u ovom odjelu boravile četiri zatvorenice i tri maloljetnice i njihovo sedmero djece. U vrijeme obilaska na odjelu je boravilo šestero male djece s majkama, od kojih su tri zatvorenice, a tri odgajanice koje izvršavaju odgojnu mjeru u obližnjem Odgojnom zavodu. Kaznu zatvora u Kaznionici izdržava 170 žena, a odgojnu mjeru u Odgojnom zavodu izvršava osam maloljetnica. Prostor odjela je velik, obuhvaća četiri povezane prostorije. Iako su namještaj i oprema stariji, vidljiva je održavanost i urednost. Prostor je topao i oslikan dječjim motivima. Djeca i majke spavaju u odvojenim, no povezanim sobama. U drugoj sobi nalazi se igraonica s igračkama, previjalište, prostor za kupanje. Bebama je dostupna sva potreba njega, higijenske potrepštine i jednokratne pelene, odjeća te potpuna zdravstvena zaštita. Majke mogu potpuno samostalno brinuti o bebama, no kao pomoć na odjelu stalno boravi njegovateljica. Neke majke rade ili idu u školu. Njegovateljice su dvije zatvorenice, izmjenjuju se na odjelu svaka 24 sata. O odabiru njegovateljica i njihovim osobinama djelatnici kaznionice posebno vode računa. Odjel ostavlja vrlo dobar dojam i vidi se savjesna briga o djeci. Djeca su zdravstveno osigurana, pohađaju vrtić u gradu, ukoliko majke to žele. Majke su također pod nadzorom, budući većina njih nema razvijene roditeljske vještine, posebice maloljetnice. Pruža im se podrška i obučavanje u usvajanju potrebnih vještina. Potreba za nadzorom majki nerijetko postoji i nakon izlaska iz kaznionice, a obavlja ga nadležni CZSS. U vrijeme posjeta razgovarali smo sa zatvorenicama koje su iskazale zadovoljstvo načinom skrbi za djecu. Jedna djevojčica je upravo navršavala tri godine i uskoro je morala biti odvojena od majke, a skrb je trebao preuzeti otac na slobodi. U ove situacije se aktivno uključuje i nadležni CZSS.

Zatvor u Splitu

U Zatvoru u Splitu izvršava se kazna zatvora do šest mjeseci, mjera istražnog zatvora i kazna zatvora za počinitelje prekršaja. Osobe lišene slobode su oba spola, iako žena ima značajno manje. Maloljetnici izvršavaju mjeru istražnog zatvora, no ne zatičemo niti jednog tijekom obilaska. Maloljetnici su smješteni u sobe s punoljetnima, zbog nedostatka odvojenih smještajnih kapaciteta, ali i, kako nam je rečeno, zbog sprječavanja osjećaja usamljenosti i izolacije, budući da ih u zatvoru istovremeno najčešće ne bude više od jednoga. Neke sobe su neuvjetne, zbog nedovoljno prostora za sve koji su u njima smješteni, a ljeti je ondje jako vruće. Maloljetnici imaju pravo na duži i češći boravak na zraku te češće i duže posjete od ostalih istražnih zatvorenika. U pravilu mogu nastaviti školovanje putem polaganja razrednih ispita i uz dozvolu nadležnog suca te dogovor sa školom. No, kako se iz sigurnosnih razloga svaki izlazak odvija uz pratnju pravosudne policije, školovanje je teško izvedivo. U zatvoru postoji soba za izolaciju, no rečeno nam je da se u nju ne upućuju maloljetnici.

Prema stupnju sigurnosti, ustanova je zatvorenog tipa. Smještajni kapacitet je 186 zatvorenika, no trenutačno ih je 204. Dio zatvorenika radi, uglavnom na poslovima održavanja zatvora. Samo manji broj ih ide raditi izvan zatvora.

Zdravstvena služba ima troje tehničara i jednog liječnika, psihijatar dolazi jednom tjedno. U službi tretmana uposleno je troje stručnjaka, socijalna radnica, psiholog i defektolog. Djelatnici iskazuju potrebu za još jednim djelatnikom službe tretmana i za 36 djelatnika službe osiguranja. U zatvoru se provode posebni programi za ovisnike o alkoholu i drogi, programe provode sami djelatnici zatvora. Provodio se i program „Odgovorno roditeljstvo", u koji se uključilo oko 15 roditelja-zatvorenika. Program su provodili djelatnici Obiteljskog centra Splitsko-dalmatinske županije tijekom osam tjedana, tjedni susret je trajao sat i pol. U skupini su bile i tri žene. Sami zatvorenici dali su pozitivnu ocjenu o njegovoj korisnosti na kraju programa. Djelatnici također iskazuju želju i potrebu za nastavkom programa i njegovom trajnom implementacijom.

U Zatvoru trenutačno boravi 24 zatvorenika, koji imaju 42 djece koja su na popisu posjetitelja. Djeca imaju mogućnost posjeta tri puta tjedno, jedan posjet više nego drugi posjetitelji. Sva djeca imaju tzv. *otvoreni posjet* bez pregrade, neovisno o osnovu lišenja slobode roditelja. Pretrage se prilikom ulaza vrše samo vizualno, u nazočnosti osobe koja je dovela dijete. Djeca od 14 do 18 godina mogu doći u posjet bez pratnje odrasle osobe, no moraju biti na popisu posjetitelja.

Zatvor ima posebnu prostoriju za posjete djece, no on se od ostalog prostora za posjete razlikuje samo po zidovima oslikanim dječjim motivima i po malom stoliću s četiri stolice. Iskazali smo potrebu oplemenjivanja i obogaćivanja prostora igračkama i didaktičkim materijalom. Prilikom pregledavanja fotografija prostora za posjete djece svih kaznenih ustanova, koje nam je krajem godine, na našu zamolbu, dostavila Uprava za zatvorski sustav, uočavamo da je, unatoč našoj preporuci, prostor ostao jednak kao i prije, siromašan i bez igračaka. U zatvoru smo razgovarali s dvoje zatvorenika različitog spola koji imaju djecu. Oboje su iskazali želju da se prostor za posjete obogati i bolje prilagodi dječjim potrebama te da posjeti djece budu češći i dugotrajniji.

Zatvor u Šibeniku

U Zatvoru u Šibeniku izvršava se kazna zatvora do šest mjeseci, mjera istražnog zatvora i kazna zatvora za počinitelje prekršaja. Maloljetnici izvršavaju mjeru istražnog zatvora. Tijekom obilaska zatičemo maloljetnika koji je u istražnom zatvoru devet mjeseci. Smješten je u sobi zajedno s odraslim počiniteljima, prekinuo je školovanje. O okolnostima izvršenja mjere istražnog zatvora za maloljetnike i kršenju njihovih prava u toj situaciji govorimo u zasebnom poglavlju o pravosudno-zaštitnim pravima djece u sukobu sa zakonom.

Prema stupnju sigurnosti ustanova je zatvorenog tipa. Smještajni kapaciteti Zatvora u Šibeniku su 68 osoba, trenutačno ih boravi 150, isključivo muškarci.

U zdravstvenoj službi uposleni su medicinska sestra i tehničar, a liječnik i psihijatar dolaze dva puta tjedno. U službi tretmana uposleno je četvero službenika: psiholog, politolog i dvoje nastavnika. Provode se posebni programi za ovisnike. Tijekom 2011. provodio se program „Odgovorno roditeljstvo", u dva ciklusa radionica, u suradnji s djelatnicima Obiteljskog centra Šibensko-kninske županije. Zbog velikog zanimanja zatvorenika i evaluacijom iskazane korisnosti, postoji veliki interes za daljnjim nastavkom programa. Navodi se dobra komunikacija i suradnja s djelatnicima Obiteljskog centra i CZSS-a, koji u okviru svog posla rade s obiteljima zatvorenika.

U skladu s preporukom našeg Ureda za obilježavanjem Europskog tjedna djece čiji su roditelji u zatvoru, provedeno je više zajedničkih aktivnosti zatvorenika s djecom prilikom posjeta. U kreativnoj radionici zajedno su crtali i razmjenjivali uratke, organizirano je pisanje zadaće s djecom te drugi oblici strukturiranog druženja. I zatvorenici i članovi njihovih obitelji iskazali su zadovoljstvo ovakvim druženjem. Pozitivni doživljaji premašili su očekivanja, u razgovoru s nama zatvorenici su rekli da su prvi put imali normalan odnos i aktivnosti s djecom prilikom posjete. Djelatnici su rekli da će zbog toga ove aktivnosti ubuduće postati dio zatvorske svakodnevnice.

U zatvoru 47 osoba lišenih slobode ima djecu. U tablici koju smo dobili prilikom posjeta jasno su iskazani podaci o strukturi posjeta i broju djece, što je pozitivan primjer obrade podataka, primjenjiv i u drugim kaznenim ustanovama. Djelatnici su rekli da neka djeca ne posjećuju roditelje zbog velike udaljenosti i loše prometne povezanosti, duljine kazne i financijskih problema. Posjeti djece odvijaju se samo u redovnim terminima za odrasle i nema dodatnog posebnog „dječjeg" posjeta jednom tjedno, kako to prakticira većina kaznenih ustanova u sustavu. Za posjete postoji posebna prostorija oslikana dječjim motivima, skromno opremljena igračkama i slikovnicama. U ovom prostoru odvijaju se posjete sve djece, neovisno o zakonskom osnovu lišenja slobode njihovih roditelja i dobi djece.

Razgovarali smo sa tri zatvorenika koje posjećuju djeca i koji su sudjelovali u provođenju programa „Odgovorno roditeljstvo". Svi iskazuju potrebu češćeg i dugotrajnijeg kontakta s djecom te želju za nastavkom programa pozitivnog roditeljstva koji su prošli.

7.8 DRUGA MJESTA

Romska naselja i udruge

Zajedno s djelatnicima UNICEF-ovog ureda u Hrvatskoj, posjetili smo Udrugu žena Romkinja „Romsko srce" u Jagodnjaku i dva romska naselja u Slavoniji, u Torjancima i Bistrincima i razgovarali s predstavnicima romske nacionalne manjine i građanima koje smo tom prilikom zatekli.

S predsjednicom i članovima **Udruge žena Romkinja „Romsko srce"** razgovarali smo o njihovim aktivnostima i programima osnaživanja, uključivanja i integracije Roma te njegovanju romskog nacionalnog i kulturnog identiteta. U Osječkoj-baranjskoj županiji oko 4500 građana izjašnjavaju se kao Romi. U Udruzi se najviše radi sa ženama i djecom, kao posebno ranjivim skupinama unutar romske populacije. Posebno se naglašava važnost uključivanja i ostajanja u obrazovnom procesu. Poznavanje hrvatskog jezika smatraju prednošću zbog koje djeca nemaju teškoća prilikom uključivanja u školu. Osim napuštanja obrazovanja, posebice u odnosu na djevojčice, kao ključne probleme Roma u svojoj sredini navode neriješena statusna pitanja, sklapanje maloljetničkih brakova i maloljetničko roditeljstvo, nezaposlenost, siromaštvo i socijalnu isključenost. Surađuju i s drugim udrugama Roma na svom području te s državnim tijelima i tijelima lokalne zajednice.

Tijekom obilaska naselja u **Torjancima** u Općini Petlovac saznali smo da ovdje živi 50 obitelji s više djece. Iako je naselje prilično izolirano od sela i udaljeno od ceste prema poljima, djeca idu redovno u vrtić i osnovnu školu u mjestu. Školu pohađa 10 djece. Jedna djevojčica s Down sindromom pohađa poseban razred osnovne škole u Belom Manastiru. Predškole nema u Torjancima, tako da je niti djeca pripadnici romske nacionalne manjine ne pohađaju. U naselju nema vodovodne infrastrukture, u selu postoji samo jedna pumpa za vodu, s kojom se svi služe. Električna mreža je dotrajala, mještani kažu da se često kvari, a dvije kuće nemaju struju. Kuće su starije gradnje, skromne, održavane, kao i dvorišta i skromni vrtovi. Mještani u razgovoru spominju i slabu prometnu povezanost s drugim mjestima te želju da djeca u selu imaju igralište. Problemi s kojima se susreću tipični su za romsku nacionalnu manjinu, a za njihovo rješavanje nužnom drže pomoć države i lokalne zajednice.

Naselje u **Bistrincima**, koje pripada Gradu Belišću, veće je i opremljenije od prethodnog. Nalazi se na periferiji mjesta i izolirano je u odnosu na druge dijelove grada. Asfaltirana cesta vodi do samog naselja, ali ne ulazi u njega. Razgovarali smo s mještanima i predstavnikom romske zajednice u mjestu. Čuli smo da u naselju živi 45 obitelji koje imaju više djece mlađe od 14 godina. Sva djeca su obuhvaćena osnovnoškolskim obrazovanjem, a mlađi pohađaju vrtić ili predškolu u Bistrincima. Troje je nedavno završilo srednju školu, jedno dijete je još uvijek pohađa. Od problema ih najteže pogađa nezaposlenost i siromaštvo, zbog čega je 18 obitelji s djecom prošle godine iselilo u Kanadu. Neki mještani rade sezonske poslove, a dio ih je radio i u javnim radovima. Većinom se uzdržavaju od socijalne pomoći i sakupljanja sekundarnih sirovina, što je odnedavno regulirano zakonom kao obrt i time im postalo nedostupno za bavljenje na dosadašnji način. Samo pola naselja ima provedenu električnu mrežu. Primijetili smo da su visokonaponske žice električne mreže poduprte nestabilnim motkama što djeluje nesigurno i opasno. Mještani se osjećaju izolirano, nisu zadovoljni djelovanjem lokalne zajednice. Smatraju da većinsko stanovništvo ima predrasuda i da se ne mogu zaposliti zato što su Romi.

Udruge koje se bave djecom

Zajedno s djelatnicima UNICEF-ovog ureda u Hrvatskoj posjetili smo **Udrugu obitelji djece s autizmom DAR u Osijeku**, koja je osnovana prije šest godina i skrbi o 26 djece. Prostor Udruge čine dvije skromno opremljene sobe. Razgovarali smo s predsjednicom Udruge o problemima s kojima se susreću djeca s autizmom i njihovi roditelji u ostvarivanju prava iz područja zdravstva, socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja. Saznali smo da je Osijek jedino regionalno središte koji nema centar za autizam, da ne postoji mogućnost specijalizirane stomatološke skrbi za djecu s teškoćama u razvoju, ne postoje rane intervencije niti mogućnosti akutnog zbrinjavanja od strane psihijatra kad je dijete u ekscitiranom stanju. Ne postoje specijalizirane ustanove za smještaj odraslih osoba s autizmom, čak ni u situaciji kad roditelji više ne mogu skrbiti o njima. Roditelji nerijetko moraju napustiti posao kako bi se mogli skrbiti o djetetu, što ih izlaže riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Nemaju mogućnosti ostaviti dijete na čuvanje pa su često iscrpljeni, osjećaju se usamljenima i izoliranima, a postojeći problemi i nedostatak stručne podrške život im čine iznimno teškim. U udruzi su nam rekli da sustav skrbi o ovoj djeci ne funkcionira, budući da je država veliki dio te skrbi prepustila roditeljima i udrugama. Udruga DAR u skromnim uvjetima i sa skromnim sredstvima roditeljima i djeci pruža edukaciju, pomoć i podršku, organizira kreativni rad i društvene akcije, senzibilizira javnost za potrebe ove djece te provodi niz drugih promotivnih aktivnosti. Njezini predstavnici kontinuirano potiču lokalnu zajednicu na osiguravanje zakonom zajamčenih uvjeta skrbi o ovoj djeci.

Ostale aktivnosti vezane uz zaštitu i promicanje prava djece

8

8.1 STRUČNI SKUPOVI I ZBIVANJA U ORGANIZACIJI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

U 2012. godini Ured pravobraniteljice za djecu organizirao je samostalno ili u suradnji s drugim organizatorima stručne skupove, stručne sastanke i konferencije za medije. Cilj ovih skupova bio je informirati stručnu i širu javnost, educirati stručnjake koji rade s djecom i omogućiti širem krugu zainteresiranih za ostvarivanje dječjih prava da se uključe u raspravu o različitim područjima zaštite prava i interesa djece.

Stručna rasprava „Pravilna prehrana djece u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te ustanovama koje skrbe za djecu - gdje smo danas?", Zagreb, 29. listopada 2012., nastavak je aktivnosti iz prethodnih godina na promicanju prava djece na pravilnu prehranu. Istaknute stručnjakinje za područje prehrane prikazale su različite aspekte teme, uzroke prekomjerne težine djece, navike koje ugrožavaju zdravlje i nužne korake kojima bi se ubrzale željene promjene, a u raspravi su sudjelovale i učenice Upravne i birotehničke škole u Zagrebu. Izlaganja: Pravobraniteljica Mila Jelavić, dr.sc. Sanja Musić Milanović iz Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Škole narodnog zdravlja „A. Štampar", prof.dr.sc. Marina Kuzman iz Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, prof.dr.sc. Vesna Jureša iz Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar" te dr. Đurđa Španović, predsjednica Hrvatskog društva za preventivnu i socijalnu pedijatriju.

Stručni skup „Jednake mogućnosti za djecu na otocima", Rab, 6. i 7. studenoga 2012., nastavak je aktivnosti na unapređivanju zaštite prava djece na otocima. Pravobraniteljica i njezin tim u protekle su četiri godine posjetili dječje vrtiće, škole i druge ustanove koje rade s djecom na ukupno 22 otoka. Kako bi ukazala na specifične potrebe djece na otocima i potaknula institucije da im osiguraju jednake mogućnosti razvoja, pravobraniteljica je organizirala dvodnevni stručni skup na kojem je okupila brojne predstavnike državnih i lokalnih vlasti te stručnjake iz različitih područja. Skup je pratio i veći broj učenika osnovne i srednje škole iz Raba. Izlaganja: pravobraniteljica Mila Jelavić, gradonačelnica Raba Rosanda Krstinić Guščić, ministar znanosti, obrazovanja i sporta Željko Jovanović, pomoćnik ravnatelja Agencije za odgoj i obrazovanje Darko Tot, Ivanka Taskov iz Ministarstva zdravlja, Dragan Josipović iz Uprave kriminalističke policije MUP-a, Milivoj Bratinčević iz Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Jelena Glavić Perčin iz Ministarstva kulture, Iva Pejnović Franelić iz Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, Danijela Lakić i Tamara Komadina iz Obiteljskog centra Primorsko-goranske županije u Rijeci, Jure Adžamić iz Centra za socijalnu skrb Crikvenica - podružnica Rab, Mladenka Frankić i Vedrana Domaćinović iz Dječjeg vrtića „Pahuljica" Rab, Branka Staničić Kuparić iz Savjetovališta za djecu, mladež i obitelj Grada Raba, Snježana Sučić i Morena Damjanjević iz Dječjeg vrtića „Girice" Cres, Kristina Ribarić iz OŠ „Ivana Rabljanina" Rab i Udruge za djecu i mlade „Kocka", Željka Matovinović iz OŠ Cres; Ivan Tokić iz OŠ Grohote, Šolta, Ivana Medić OŠ Vis i Sretna Roguljić iz Obiteljskog centra Splitsko-dalmatinske županije u Splitu.

Pravobraniteljica je u suradnji s Hrvatskom odvjetničkom komorom (HOK) i drugima organizirala četiri stručna skupa pod nazivom **„Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava"**, u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu, kao doprinos edukaciji odvjetnika te stručnjaka iz CZSS i drugih institucija:

- **Osijek, 14. veljače 2012.**, organizatori: Ured pravobraniteljice za djecu i HOK. Izlaganja: pravobraniteljica Mila Jelavić, Dubravko Marjanović iz HOK-a, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar i prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac s Pravnog fakulteta u Zagrebu, doc. dr. sc. Branka Rešetar s Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Srossmayer u Osijeku, psihologinja SOS Dječjeg sela Ladimirevci Višnja Matić, odvjetnica Beti Korać Zuppa iz Zagreba, sutkinja Općinskog suda u Osijeku Gordana Rotim i ravnateljica Zavoda za socijalnu skrb u Osječko-baranjskoj županiji Jelka Klobučar.

- **Zagreb, 21. veljače 2012.**, organizatori: Ured pravobraniteljice za djecu, HOK i Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež. Pozdravi i izlaganja: pravobraniteljica Mila Jelavić, predsjednik HOK-a Leo Andreis, predsjednica Udruge sudaca za mladež Lana Petö Kujundžić, pomoćnica ministrice socijalne politike i mladih Jasna Ćurković Kelava, zamjenica ministra pravosuđa Sandra Artuković Kunšt, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar i prof dr. sc. Aleksandra Korać Graovac s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, doc. dr. Branka Rešetar s Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J Srossmayer u Osijeku, zamjenik ravnateljice Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba dr. Domagoj Štimac, sutkinja Općinskog građanskog suda u Zagrebu Marina Parać Garma, psihologinja Nada Petković iz CZSS-a Dugo Selo i odvjetnica Beti Korać Zuppa iz Zagreba.

- **Rijeka, 23. veljače 2012.**, organizatori: Ured pravobraniteljice za djecu i HOK. Izlaganja: pravobraniteljica Mila Jelavić, predsjednica Odvjetničkog zbora u Rijeci Nada Badurina, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar i prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac, s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, psihologinja Tamara Žakula Desnica iz Dječjeg doma „Tić" Rijeka, sutkinja Općinskog suda u Rijeci Višnja Seršić Gržetić, dipl. pravnica iz Zavoda za socijalnu skrb u Primorsko-goranskoj županiji - područni CZSS Rijeka Nera Peranić Ćelić i odvjetnica Beti Korać Zuppa iz Zagreba.

- **Split, 28. veljače 2012.**, organizatori: Ured pravobraniteljice za djecu i HOK. Izlaganja: pravobraniteljica Mila Jelavić, Marin Mrklić predsjednik Odvjetničkog zbora Splitsko-dalmatinske županije, prof. dr. sc. Dubravka Hrabar i prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac, s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, docentica Pravnog fakulteta u Osijeku dr. sc. Branka Rešetar, dječja psihijatrica dr. Silvana Krnić iz KBC - Firule iz Splita, sutkinja Općinskog suda u Splitu Anđelka Rada, socijalna radnica iz Zavoda za socijalnu skrb u Splitsko-dalmatinskoj županiji Renata Jurčević i odvjetnica Beti Korać Zuppa iz Zagreba.

Konferencija „Politika prema djeci: Europska unija, Vijeće Europe, Hrvatska", Zagreb, 27. studenoga 2012., održana je u Hrvatskome saboru pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske. Organizatori: Pravobraniteljica za djecu, Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Koordinacija udruga za djecu. Cilj konferencije bio je upozoriti na važnost kreiranja strategija i politika prema djeci, kao i djelotvornih mehanizama kojima će se zacrtani standardi zaštite dječjih prava moći oživotvoriti u svakodnevnom životu djece u Hrvatskoj. Izlaganja: pravobraniteljica Mila Jelavić, potpredsjednik Hrvatskog sabora Nenad Stazić, šef Delegacije Europske unije u Republici Hrvatskoj Paul Vandoren, član izaslanstva Hrvatskog sabora u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe Igor Kolman, predsjednica Koordinacije udruga za djecu Gorana Hitrec, predstojnica UNICEF-ovog ureda za Hrvatsku Lora Vidović, zamjenica ministra pravosuđa Sandra Artuković Kunšt, odvjetnica Ines Bojić iz Zagreba, pomoćnica ministrice socijalne politike i mladih Jasna Ćurković Kelava, predsjednik udruge „Igra" Krešimir Makvić, Zamjenik ministra zdravlja Marijan Cesarik, predsjednik udruge „Krijesnica" za pomoć djeci i obiteljima suočenim s malignim bolestima Zoran Cipek, pomoćnica ministra znanosti, obrazovanja i sporta Ankica Nježić, Eli Pjaca iz Foruma za slobodu odgoja i prof. dr. sc. Marina Ajduković sa Studija socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu. U raspravi su, uz navedene, sudjelovali i brojni predstavnici znanstvene zajednice i organizacija civilnog društva.

Stručni sastanak „Inicijativa za uspostavu telefonske linije za nestalu djecu", Zagreb, 15. studenoga 2012. Na inicijativu Ureda pravobraniteljice za djecu, održan je sastanak s predstavnicima Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ministarstva unutarnjih poslova, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije, Hrabrog telefona, Centra za nestalu i zlostavljanu djecu, Centra za nove inicijative te Centra za nestalu i iskorištavanu djecu Jugoistočne Europe. Sastanak je organiziran s ciljem iznalaženja rješenja za uspostavu jedinstvene telefonske linije 116 000 za nestalu djecu u Hrvatskoj.

Ured pravobraniteljice za djecu aktivno se uključio i u organiziranje skupova i manifestacija drugih organizatora, od kojih navodimo samo neke.

Predstavljanje knjige „Djeca medija - Od marginalizacije do senzacije", Zagreb, 15. ožujka 2012., organizator Matica hrvatska u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu. Knjiga je objavljena potkraj 2011., izdavač je Matica hrvatska, uz potporu pravobraniteljice za djecu. Urednici su Lana Ciboci, doc. dr. sc. Igor Kanižaj s Fakulteta političkih znanosti i doc. dr. sc. Danijel Labaš s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga govori o utjecaju medija na djecu, o nasilju u medijima, o prikazu djece u medijima, o izvještavanju o djeci s teškoćama u razvoju i zaštiti prava djece u medijima te donosi rezultate istraživanja prikaza djece u hrvatskim tiskanim medijima.

Festival o pravima djece, Osijek, 19. - 22. studenoga 2012. Već četvrtu godinu zaredom Ured pravobraniteljice za djecu aktivno surađuje s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku i Hrvatskim filmskim savezom u organizaciji, pripremi i održavanju Festivala o pravima djece, koji se održavao u tjednu obilježavanja međunarodnog Dana Konvencije o pravima djeteta. Ove godine održan je pod nazivom „Različitost je zajednička baš svima", a najveći dio događanja odvijao se u Osijeku.

Od ostalih skupova ističemo **zajedničku konferenciju za novinare pravobraniteljice za djecu i Hrvatske odvjetničke komore**, Zagreb, 21. veljače 2012., na kojoj se izvijestilo o suradnji ovih dviju institucija u području zaštite prava djece, a posebno o zastupanju djece u postupcima radi naplate uzdržavanja od roditelja koji izbjegavaju tu obvezu.

8.2 IZDAVAČKI PROJEKTI

Ured je u 2012. objavio dva zbornika namijenjena stručnjacima koji rade u području zaštite prava djece, zidni kalendar 2013. za djecu i mlade i novo izdanje publikacije za djecu i odrasle o Konvenciji o pravima djeteta.

Zbornici

Vladović, S. (2012.). *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju.* Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
Zbornik „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju" nastao je kao rezultat triju stručnih skupova Ureda pravobraniteljice za djecu, održanih 2008. godine u Rijeci, 2010. u Osijeku i 2011. u Zagrebu. Radovi u zborniku obuhvaćaju različite aspekte zaštite djece s problemima u ponašanju, od stručnih i praktičnih smjernica temeljenih na istraživanjima, do elaboriranja učinkovitosti pojedinih državnih sustava koji se njima bave. Ukupno osamnaest radova razvrstano je u četiri cjeline: 1. prevencija, 2. planiranje intervencija, 3. zaštita mentalnog zdravlja i 4. zaštita djece u sukobu sa zakonom.

Autori radova su stručnjaci i znanstvenici različitih profila: socijalni pedagozi, psiholozi, socijalni radnici, pedagozi, liječnici i pravnici, koji potječu iz raznih sustava i institucija: školstva, socijalne skrbi, zdravstva, policije, pravosuđa, lokalne zajednice, sveučilišta te Ureda pravobraniteljice za djecu. Na taj se način naglašava nužnost multidisciplinarnog pristupa, suradnje te zajedničkog i koordiniranog djelovanja svih segmenta društva u rješavanju ove složene problematike. Opseg zbornika je 288 stranica, a tiskan je u nakladi od 1000 primjeraka.

Filipović, G., Osmak Franjić, D. (2012.). *Dijete u pravosudnom postupku. Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava.* Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
Zbornik donosi radove sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu. Prvi dio zbornika donosi devet stručnih radova sa skupa „Zaštita djeteta svjedoka u postupcima policije te kaznenom i prekršajnom postupku" (Zagreb, 2011.). Drugi dio sadržava sedam radova izloženih na četiri stručna skupa, održana tijekom veljače 2012. godine, u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu, pod naslovom „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava".

Radovi u zborniku obrađuju različite aspekte zaštite djece žrtava i svjedoka u postupku pred policijom, prekršajnim i kaznenim sudom te postupcima obiteljskopravne zaštite. Pristup temi je multidisciplinaran pa su autori stručnjaci i znanstvenici raznih profila. Radovi sadrže prikaz međunarodnih dokumenata i domaćih propisa, primjere dobre prakse, opisuju problematiku te predlažu rješenja usmjerena na podizanje razine zaštite djece u pravosudnom postupku. Zbornik je namijenjen stručnjacima koji rade s djecom u području dječjih prava, u centrima za socijalnu skrb, na policiji, sudu, obiteljskim centrima i raznim savjetodavnim službama. Opseg zbornika je 200 stranica, a tiskan je u nakladi od 1000 primjeraka.

Publikacije za djecu i odrasle

Zidni kalendar 2013. „Poznajem i poštujem dječja prava", osmišljen je kao podsjetnik na značenje i važnost Konvencije o pravima djeteta, koji na djeci primjeren način objašnjava temeljna načela Konvencije, navodi koje su grupe dječjih prava, koje su ranjive grupe djece i sl. Informira također o radu pravobraniteljice za djecu i o Mreži mladih savjetnika (MMS) pravobraniteljice za djecu te potiče djecu i mlade da kontaktiraju s Uredom pravobraniteljice putem pošte, telefona ili interneta. Poziva ih i da se bolje upoznaju sa svojim pravima putem dječje internetske stranice pravobraniteljice za djecu **azanas.dijete.hr**. U Kalendaru su istaknuti važni datumi vezani uz djecu i promicanje dječjih i ljudskih prava. Tiskan je u nakladi od 600 primjeraka, a dostavljen je svim domovima za djecu u Hrvatskoj, članovima bivšeg i sadašnjeg saziva Mreže mladih savjetnika te suradnicima Ureda pravobraniteljice.

***Konvencija o pravima djeteta - Uloga pravobraniteljice za djecu/Konvencija o pravima djeteta - Zakon o pravobranitelju za djecu.* (2012.) četvrto izdanje, Pravobranitelj za djecu, Zagreb 2012.** - Publikacija s jedne strane sadrži tekst Konvencije UN-a o pravima djeteta i tekst Zakona o pravobranitelju za djecu, a s druge strane sadržaj tih dvaju dokumenata izložen na način prilagođen djeci i popraćen ilustracijama Sanje Rešček. U dijelu namijenjenom djeci nalaze se i obavijesti o kontaktima Ureda u Zagrebu i regionalnih ureda pravobraniteljice. U 2012. godini tiskano je 4. izdanje ove publikacije za djecu i odrasle (prvo izdanje 2007.), u nakladi od 3000 primjeraka.

8.3 IZLAGANJA NA STRUČNIM SKUPOVIMA

I ove smo godine u različitim područjima dječjih prava ukazivali na njihova kršenja i isticali potrebu njihove zaštite. U nastavku navodimo izlaganja prema području zaštite dječjih prava.

Nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i tjelesno kažnjavanje

- O pomoći obiteljima pod povećanim stresom i o važnosti zdravstvenog sustava koji je osjetljiv na potrebe djece govorila je pravobraniteljica na konferenciji „Raširenost nasilja nad djecom u obitelji i među vršnjacima" u organizaciji Studijskog centra socijalnog rada, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na konferenciji su predstavljeni rezultati međunarodnog istraživačkog projekta „BECAN - Epidemiološko istraživanje zlostavljanja i zanemarivanja djece", 22. i 23. ožujka u Zagrebu;
- „Važnost i nužnost uspostave baze podataka počinitelja nasilnih delikata u zaštiti djece" - izlaganje na stručnom skupu „Baza osuđenih počinitelja nasilnih delikata" u organizaciji MUP-a i Veleposlanstva Francuske Republike, 4. travnja u Zagrebu;
- Uvodna riječ na znanstveno-stručnom skupu „Nasilje i mentalno zdravlje - interdisciplinarni pristup" u organizaciji Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku i Društva psihologa Osijek, pod pokroviteljstvom Ureda pravobraniteljice za djecu, od 29. studenoga do 1. prosinca u Osijeku;
- „Odgovornost sustava za emocionalno zlostavljanje djece u konfliktnim razvodima" - izlaganje na okruglom stolu „Emocionalno zlostavljanje djece" u organizaciji Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba, u sklopu znanstveno-stručnog skupa „Nasilje i mentalno zdravlje - interdisciplinarni pristup" u organizaciji Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku i Društva psihologa Osijek, pod pokroviteljstvom Ureda pravobraniteljice za djecu, 30. studenoga u Osijeku;
- Uvodna riječ na dodjeli priznanja školama „Škola bez nasilja" i „Prekini lanac", u organizaciji UNICEF-ovog ureda za Hrvatsku, 3. prosinca u Zagrebu.

Roditeljska skrb i ostala osobna prava

- „Proces deinstitucionalizacije iz perspektive pravobraniteljstva za djecu" - izlaganje na skupu „Deinstitucionalizacija stvarnost ili..." u organizaciji Humanitarne udruge „Oaza", Udruge Udomitelja Istarske županije i Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece u suradnji s Obiteljskim centrom Istarske županije, 20. studenoga u Puli;
- Izlaganje o pravima djece nakon razvoda braka roditelja na okruglom stolu „Prava i uloga očeva nakon razvoda braka - skrbništvo nad djecom" u organizaciji Povjerenstva za ravnopravnost spolova Splitsko-dalmatinske županije, 5. prosinca u Splitu.

Obrazovna prava

- Uvodna riječ na znanstveno-stručnom skupu „Škola kao prostor socijalne integracije djece i mladih u Vukovaru: praćenje promjena 2001.-2011." u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 16. i 17. ožujka u Zagrebu;
- „Prava djece u odgojno obrazovnom sustavu" - izlaganje za učitelje na stručnom skupu „Kompetencije učitelja" u organizaciji AZOO, 3. travnja u Donjem Miholjcu;
- „Prava djece u odgojno-obrazovnom sustavu" - izlaganje za nastavnike u OŠ Ivana Kukuljevića u Belišću u sklopu projekta koji se provodi u školi pod nazivom „Mala škola ljudskih prava", 10. travnja u Belišću;
- „Prava djece u osnovnoj školi" - izlaganje za učitelje u razrednoj nastavi, stručne suradnike i ravnatelje u organizaciji Obiteljskog centra Sisačko-moslavačke županije, 20. studenog u Sisku.

Zdravstvena prava

- Izlaganje na okruglom stolu „Prehrambene navike mladih i problemi pravilne prehrane u srednjim školama" u organizaciji učenika Upravne i birotehničke škole u Zagrebu, 19. travnja u Zagrebu;
- Izlaganje na okruglom stolu „Važnost kretanja za zdravlje djece" u organizaciji Saveza školskih športskih društava Međimurske županije, 5. lipnja u Čakovcu;
- Uvodna riječ na IV. Hrvatskom kongresu školske i sveučilišne medicine „Javnozdravstveni izazovi školske i adolescentne medicine" u organizaciji Hrvatskog društva za školsku i sveučilišnu medicinu i Hrvatskog liječničkog zbora, pod pokroviteljstvom Ureda pravobraniteljice za djecu, od 26. do 28. listopada u Splitu;
- Uvodna riječ na skupu „Pravilna prehrana djece u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te ustanovama koje skrbe za djecu" u organizaciji Ureda pravobraniteljice za djecu, 29. listopada u Zagrebu.

Prava djece s teškoćama u razvoju i problemima u ponašanju

- „Mediji i djeca s teškoćama u razvoju" - predavanje za studente prve godine studija Komunikologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, 16. svibnja u Zagrebu;
- „Izazovi inkluzivnog predškolskog odgoja i naobrazbe u Hrvatskoj" - izlaganje na skupu „Zajedno do vrtića - uključivanje djece s teškoćama u razvoju u predškolske ustanove" u organizaciji UNICEF-a za Hrvatsku, Ureda pravobraniteljice za djecu, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i AZOO, 18. lipnja u Zagrebu;
- „Primjeri i prijedlozi Ureda pravobraniteljice za djecu za poboljšanje obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju za strukovna zanimanja" - izlaganje na skupu „Profesionalno usmjeravanje i obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju za strukovna zanimanja" u organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, u suradnji sa Službom za školsku i sveučilišnu medicinu Zavoda za javno zdravstvo Dr. Andrija Štampar, 27. lipnja u Zagrebu;
- „Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju u školi" - izlaganje na stručnom skupu za učitelje i stručne suradnike Virovitičko-podravske županije u organizaciji osječke podružnice AZOO-a, 18. listopada u Virovitici;
- Uvodna riječ na stručnom seminaru „Predškolski odgoj djece s poremećajima iz autističnog spektra: uloge i odgovornosti odraslih" u organizaciji Hrvatske udruge za ranu intervenciju u djetinjstvu u suradnji s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom i Uredom UNICEF-a u Hrvatskoj, 22. studenoga u Zagrebu;
- „Prava djece - izazov za stručnjake" - izlaganje za polaznike Tečaja o maloljetničkoj delinkvenciji i kriminalitetu na štetu obitelji i mladeži na Policijskoj akademiji u Zagrebu 12. prosinca u Zagrebu.

Slobodno vrijeme, igra i sport

- Izlaganje o koristima tjelesne aktivnosti i zdrave prehrane djece na javnoj tribini u organizaciji Dječjeg gradskog vijeća Grada Osijeka, s predstavljanjem rezultata istraživanja u sklopu projekta „Vježbajmo zajedno", 30. ožujka u Osijeku;
- Uvodna riječ na 22. dječjem festivalu „Mali Split", 2. srpnja u Splitu;
- „Školski sport kao mjesto zdravog razvoja za svako dijete" - izlaganje na simpoziju „Školski sport" u organizaciji Hrvatskog školskog športskog saveza, AZOO-a i Kineziološkog fakulteta, 19. i 20. listopada u Zagrebu.

Zaštita djece u medijima

- „Film, djeca i dječja prava" - izlaganje za Dječje gradsko vijeće Grada Varaždina na Trećem internacionalnom festivalu animiranog filma djece i mladih VAFI u organizaciji Filmsko-kreativnog studija VANIMA, 13. travnja u Varaždinu;
- Uvodna riječ na 6. susretu gradova i općina prijatelja djece sa središnjom temom „Mediji i javne kampanje za djecu", 1. lipnja u Velikoj Gorici;
- Uvodna riječ na svečanom potpisivanju Sporazuma o strateškom partnerstvu na uspostavi Centra za sigurni Internet, potpisan od strane MUP-a, MU-a, AZOP-a, Hrvatske akademske i istraživačke mreže CARNet,

Tehničkog veleučilišta u Zagrebu, Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba te Udruge „Suradnici u učenju", 5. lipnja u Zagrebu;
- „Zaštita prava djece u medijima: Kako zaštititi djecu od zloporaba?" - izlaganje na znanstvenom simpoziju „Mediji i djeca" u organizaciji Društva za komunikacijsku i medijsku kulturu i Odjela za medije Matice hrvatske, 14. lipnja u Zagrebu;
- „Djeca odvojena od roditelja (djeca bez pratnje)" - izlaganje na edukaciji novinara HRT-a „Migracije i azil u Republici Hrvatskoj" u organizaciji Centra za mirovne studije, 17. rujna u Zagrebu;
- „Kako zaštiti djecu od nasilja u društvu?" - izlaganje u sklopu programa Komunikološke škole Matice hrvatske, u organizaciji Matice hrvatske, Fakulteta političkih znanosti i Hrvatskih studija, 19. listopada u Zagrebu;
- „Je li nasilje u crtićima bezazleno?" - izlaganje u sklopu programa Komunikološke škole Matice hrvatske, u organizaciji Matice hrvatske, Fakulteta političkih znanosti i Hrvatskih studija, 19. listopada u Zagrebu;
- „Zaštita prava djece u medijima: Kako zaštititi djecu od medijskih zloporaba" - predavanje za studente Fakulteta političkih znanosti, 14. studenoga u Zagrebu.

Promicanje dječjih prava i dječjeg sudjelovanja
- Izlaganje o dječjim pravima, Uredu pravobraniteljice za djecu i MMS-u na „25. školi ljudskih prava za srednjoškolce" u organizaciji Centra za mirovne studije, 20. veljače u Varaždinu;
- Uvodne riječi na stručnim skupovima „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava" u organizaciji Ureda pravobraniteljice za djecu i Hrvatske odvjetničke komore, 14. veljače u Osijeku, 21. veljače u Zagrebu, 23. veljače u Rijeci te 28. veljače u Splitu;
- „Koncept dječjih prava" - predavanje za studente Učiteljskog fakulteta u Osijeku, 21. ožujka u Osijeku;
- „Koncept dječjih prava" - predavanje za studente Učiteljskog fakulteta u Osijeku, 25. travnja u Slavonskom brodu;
- Izlaganje o Uredu pravobraniteljice za djecu i MMS-u na „27. Školi ljudskih prava za srednjoškolce" u organizaciji Centra za mirovne studije, 21. svibnja u Koprivnici;
- „Participacija djece" - izlaganje na znanstveno-stručnom simpoziju „Suvremeni izazovi u odgojnom pristupu djeci i mladima - škola, mediji, društvo, obitelj ili nešto drugo" u organizaciji udruge „Institut za sretnu djecu, mladež i obitelj", Obiteljskog centra Osječko-baranjske županije i Centra za zlostavljanu i nestalu djecu, 29. lipnja u Osijeku;
- Izlaganje o aktivnom sudjelovanju djece u društvu na predstavljanju školskog kalendara „Godina za sjećanje" u organizaciji Udruge Pragma, 5. rujna u Zagrebu;
- „Dječja prava" - predavanje za učenike u Domu učenika u Vukovaru u povodu Dječjeg tjedna, 3. listopada u Vukovaru;
- „Diskriminacija - pojam, osnovne značajke i antidiskriminacijsko zakonodavstvo" - izlaganje putem webinara za županijska stručna vijeća učitelja/nastavnika informatike, 30. listopada iz Zagreba;
- „Stanje prava djece na otocima - pogled iz Ureda pravobraniteljice za djecu" - izlaganje na skupu „Jednake mogućnosti za djecu na otocima" u organizaciji Ureda pravobraniteljice za djecu, 6. studenoga u Rabu;
- „Prava djece u kontaktu s kaznenim zakonodavstvom" - predavanje u okviru kolegija Maloljetničko kazneno pravo za studente pete godine Pravnog fakulteta u Zagrebu, 9. studenoga u Zagrebu;
- Uvodna riječ na konferenciji „Politika prema djeci: Europska unija, Vijeće Europe, Hrvatska" održanoj u Hrvatskom saboru, u organizaciji Ureda pravobraniteljice za djecu, Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Koordinacije udruga za djecu, 27. studenoga u Zagrebu;
- Izlaganje o pravima djece, Konvenciji o pravima djeteta te radu i ulozi Ureda pravobraniteljice za djecu, za studente psihologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 5. prosinca u Zagrebu;
- „Prava djece, Konvencija o pravima djeteta, Ured pravobraniteljice za djecu" - predavanje za studente Pravnog fakulteta u Zagrebu, 12. prosinca u Zagrebu.

8.4 OBJAVLJENI TEKSTOVI

Tijekom 2012. godine pravobraniteljica za djecu i njezin tim objavili su u zbornicima, časopisima, novinama i drugim publikacijama ukupno 18 članaka o različitim područjima zaštite prava djece.

- Babić, A. (2012.). *Skrbne i ubojite navike u komunikaciji s djecom*, u zborniku *Izzivi, pasti in težave sodobne družbe*, Dvorec Rakičan, Slovenija 19. - 21. rujna 2012., Riziskovalno izobraževalno središče Dvorec, Rakičan
- Filipović, G. (2012./2013.). *Zaštita djeteta kao svjedoka ili žrtve na sudu*, Zrno, godina 23-24, broj 103-104.

- Filipović, G., (2012.). *Dijete svjedok u svjetlu međunarodnih propisa*, u Filipović, G., Osmak Franjić, D. (ur.) *Dijete u pravosudnom postupku. Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava.* Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
- Filipović, G., Osmak Franjić, D. (2012.). *Predgovor*, u Filipović, G., Osmak Franjić, D. (ur.) *Dijete u pravosudnom postupku. Primjena Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava.* Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
- Filipović, G., Vladović, S. (2012.). *Djeca u sukobu sa zakonom - pravosuđe po mjeri djece?*, u Vladović, S. (ur.) *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju.* Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
- Flego, M. (2012.). *Ideje i teme dječjih filmova na 50. reviji*, u katalogu *50. revija hrvatskog filmskog i videostvaralaštva djece Zadar 4. - 7. 10. 2012.* Hrvatski filmski savez, Zagreb.
- Flego, M. (2012.). *Nova dječja web stranica azanas.dijete.hr*, Zrno, godina 23, broj 101.
- Jelavić, M. (2012.). *Uvodna riječ*, u Belinić, K., Kukić, G. (ur.) *„A što vi izviđate?" Smjernice za volontiranje u Savezu izviđača Hrvatske*, Savez izviđača Hrvatske, Zagreb
- Jelavić, M. (2012.). *Zašto još nemamo dječjeg zastupnika*, Jutarnji list, 21. siječnja 2012.
- Jelavić, M. (2012.). *Nasilje u adolescentskim vezama*, Školske novine, broj 6, 14. veljače 2012.
- Jelavić, M. (2012.). *Djeca trebaju našu pažnju, vrijeme i odgovornost*, Školske novine, broj 24-25, 4. rujna 2012.
- Jelavić, M., Filipović, G. (2012.). *Protection of Children against Economic Exploitation*, in *Child Protection From Economic Exploitation CRONSEE*, Ombudsman office, Republic of Macedonia, Skopje
- Jelavić, M., Osmak-Franjić, D. (2012.). *Osvrt Ureda pravobraniteljice za djecu na neke od zaključaka epidemiološkog istraživanja zlostavljanja i zanemarivanja djece BECAN*, Ljetopis socijalnog rada, godina 19, broj 3.
- Opačak, T. (2012.). *Vidljivo nevidljivi*, u Milković, M. i dr. (ur.) *Istraživanja u edukacijsko-rehabilitacijskim znanostima. Knjiga sažetaka 8. međunarodnog znanstvenog skupa.* Znanstveni niz, Knjiga 22, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Opačak, T., Osmančević Katkić, L. (2012.). *Pomoćnici u nastavi za učenike s teškoćama u razvoju u Republici Hrvatskoj - pravo ili povlastica?*, u Milković, M. i dr. (ur.) *Istraživanja u edukacijsko-rehabilitacijskim znanostima. Knjiga sažetaka 8. međunarodnog znanstvenog skupa.* Znanstveni niz, Knjiga 22, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Osmak-Franjić, D. (2012.). *Radionica „Kakav spolni odgoj mladih?"*, Zrno, godina 23, broj 102.
- Vladović, S. (2012.). *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju*, Zrno, godina 23, broj 99-100.
- Vladović, S., Gabelica Šupljika, M. (2012.). *Zaštita prava djece u zatvorskom sustavu*, u Šincek, D. (ur.) *Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu-izazov obitelji, školi i zajednici. Zbornik radova s III. znanstveno-stručnog skupa posvećenog pitanjima nasilja (2010.).* Sveučilište J. J. Strossmayer u Osijeku, Filozofski fakultet, Društvo psihologa Osijek, Osijek.

8.5 SURADNJA S INSTITUCIJAMA, UDRUGAMA, NEVLADINIM I DRUGIM ORGANIZACIJAMA

U ovom dijelu navodimo institucije, udruge, nevladine i druge organizacije s kojima smo nastavili ili ostvarili suradnju tijekom ove godine.

Sukladno zakonskim ovlastima surađivali smo sa saborskim odborima, a posebno dobru suradnju ostvarili smo s Odborom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i Odborom za ravnopravnost spolova. U pisanoj komunikaciji te na sjednicama odbora pravobraniteljica je ukazivala na kršenja prava djece te mogućnosti poboljšanja zaštite njihovih prava.

Nastavljena je suradnja s drugim pravobraniteljskim uredima s kojima je održana prva zajednička konferencija za novinare, i to povodom Dana ljudskih prava, sa zajedničkom temom „Socijalna prava i siromaštvo".

U povodu inicijative za osnivanje Nove škole u Vukovaru, u sklopu projekta za integrirani odgoj hrvatske i srpske djece u vukovarskim školama i vrtićima surađivali smo s Uredom predsjednika RH.

Surađivali smo s Vladom RH, ministarstvima te Vladinim uredima. U studenome 2012. godine smo, u suradnji s Koordinacijom udruga za djecu i Uredom UNICEF-a za Hrvatsku, organizirali Konferenciju „Politika prema djeci: Europska unija, Vijeće Europe, Hrvatska" pod pokroviteljstvom Vlade RH. S MZOS-om smo surađivali u povodu ostvarivanja prava djece u sustavu odgoja i obrazovanja kao i postupanja prosvjetne inspekcije u ovoj zaštiti, zatim s MSPM-om u povodu nastavka suradnje na ostvarivanju zaštite prava i intere-

sa djece u Hrvatskoj, s MZ-om, među ostalim, o pitanjima zaštite prava djece oboljele od malignih bolesti kao i zaštite mentalnog zdravlja djece, a s MP-om o održivosti projekta „Odgovorno roditeljstvo" u zatvorima i kaznionicama. Nadalje, s MSPM-om, MVEP-om, MUP-om, Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH i Hrvatskom agencijom za poštu i elektroničke komunikacije surađivali smo u iznalaženju rješenja za uspostavu efikasnog sustava reakcije u slučaju nestanka djeteta, kao i za uspostavu jedinstvene telefonske linije 116 000 za nestalu djecu u Hrvatskoj. U nastavku suradnje s MUP-om i MZOS-om bavili smo se zaštitom djece sudionika u prometu. O pitanjima zaštite dječjih prava surađivali smo i s MF-om, MU-om, Ministarstvom kulture i Uredom za udruge Vlade RH.

Ostale aktivnosti

Kao i do sada, s Državnim inspektoratom, Hrvatskom obrtničkom komorom i Hrvatskim zavodom za zapošljavanje razmjenjivali smo podatke i inicijative u vezi zaštite djece pri zapošljavanju i sudjelovanju u umjetničkim aktivnostima uz naknadu, zatim, često smo surađivali s AZOO-om, ASOO-om, AZOP-om, VEM-om te FINA-om.

Vrijednu suradnju nastavili smo s Pravnim fakultetom, Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom, Filozofskim fakultetom, Fakultetom političkih znanosti te Studijskim centrom socijalnog rada u Zagrebu, zatim Filozofskim fakultetima u Osijeku i Zagrebu te Učiteljskim fakultetom u Osijeku, kao i sa studentima prava i socijalnog rada. Suradnja je nastavljena i s Hrvatskom odvjetničkom komorom, HZJZ-om, Hrvatskim društvom za preventivnu i socijalnu pedijatriju, Hrvatskim društvom za školsku i sveučilišnu medicinu i Hrvatskim liječničkim zborom te županijskim obiteljskim centrima.

Također, već spomenuti UNICEF-ov Ured za Hrvatsku bio je naš važan partner u projektima promocije dječjih prava te uključenosti u globalnu mrežu institucija.

Nadalje, surađivali smo i sa sljedećim institucijama, organizacijama i udrugama:

- Maticom hrvatskom, Hrvatskom pravosudnom akademijom;
- Poliklinikom za zaštitu djece Grada Zagreba, Hrabrim telefonom;
- Hrvatskom psihološkom komorom, Sekcijom predškolskih psihologa, Društvom psihologa Osijek, Društvom za psihološku pomoć „Sunce" u Osijeku; Društvom za psihološku pomoć, Zagreb;
- Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež u Zagrebu, Udrugom za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku u Zagrebu;
- Hrvatskim filmskim savezom, Filmskim-kreativnim studiom VANIMA, Hrvatskim novinarskim društvom, Hrvatskim školskim sportskim savezom, Sportskim školskim društvom Međimurja;
- Koordinacijom udruga za djecu, Humanitarnom udrugom „Oaza", Forumom za kvalitetno udomiteljstvo djece, udrugama udomitelja Istarske županije i udomitelja djece Primorsko-goranske županije „DAMDOM" Rijeka, udrugama Alimenta, Ponos Hrvatske i Udrugom roditelja Korak po korak;
- KBC-om Firule Split, Školom narodnog zdravlja Andrija Štampar, Hrvatskom udrugom za ranu dijagnostiku oštećenja sluha (HURDOS), Udrugom obitelji djece s autizmom DAR, Udrugom Philip, Klubom roditelja djece oboljele i liječene od malignih bolesti „Sanus". Hrvatskom udrugom za ranu intervenciju u djetinjstvu;
- Udrugama „Institut za sretnu djecu, mladež i obitelj", „Promo vita", „Nansen dijalog centar" iz Osijeka te Društvom Naša djeca Osijek;
- Centrom za obitelj i mlade Velika Gorica, Gradom Velika Gorica, Dječjim gradskim vijećem Velike Gorice;
- Ženskom sobom, Centrom za seksualna prava, CESI;
- Centrom za nestalu i zlostavljanu djecu, Centrom za nove inicijative, Centrom za nestalu i iskorištavanu djecu Jugoistočne Europe, Centrom za mirovne studije, Centrom za kvalitetu i sigurnost;
- Zakladom Dijete u gradu, Organizacijom mladih „Status M", Vijećem bošnjačke nacionalne manjine;
- Tjednikom „Školske novine", časopisom „Zrno" i Obrazovnim i dječjim programom Hrvatskog radija.

Rad i aktivnosti pojedinih udruga smo, na njihovo traženje, podržali i pisanim preporukama, s obzirom na njihove ciljeve u različitim područjima zaštite prava djece.

Od Hrvatskog helsinškog odbora i Amnesty Internationala tijekom 2012. kontinuirano smo zaprimali obavijesti i izvješća važna za praćenje razine ostvarivanja prava djece. Neka od njih bila su povod daljnjem postupanju Ureda.

Susreti, razgovori i suradnja s djecom

9

Jedno od važnih područja rada Ureda pravobraniteljice za djecu su susreti, razgovori i suradnja s djecom. Pravobraniteljica i njezini suradnici susreću se s djecom u različitim situacijama te u razgovoru s njima čuju razmišljanja, opažanja, probleme i prijedloge djece o svim pitanjima koja djeca ističu i smatraju važnima. O kontinuiranoj suradnji Ureda s Mrežom mladih savjetnika - savjetodavnim tijelom pravobraniteljice (MMS-om) govorimo u posebnom poglavlju MMS - Dječje sudjelovanje.

U organizaciji drugih

Na poziv Centra za mirovne studije (CMS), pravobraniteljica za djecu je u veljači gostovala na 25., a u svibnju na 27. **školi ljudskih prava za srednjoškolce/ke**, u Varaždinu i Koprivnici. Škola ljudskih prava za srednjoškolce dio je šireg i višegodišnjeg programa edukacija za ljudska prava i aktivno građanstvo CMS-a, kojim se nastoji potaknuti mlade osobe na poštovanje ljudskih prava i integraciju zaštite ljudskih prava u njihov svakodnevni život. Okuplja učenike srednjih škola s područja cijele Hrvatske. Pravobraniteljica je polaznicima predstavila rad Ureda, ovlasti i način postupanja, podatke o kršenju dječjih prava. Predstavljen je i MMS te njegove aktivnosti. Polaznike su posebno zanimale naše inicijative u pogledu podizanja dobne granice za dobrovoljni pristanak na spolni odnos s odraslom osobom i uvođenja zdravstvenog odgoja u škole. Djeca su pozvana da informacije o našem radu prate na web stranici www.dijete.hr i stranici namijenjenoj djeci i mladima **azanas.dijete.hr** te da se detaljnije informiraju o radu MMS-a, kojem se mogu pridružiti kad bude raspisan natječaj za nove članove.

Na poziv **Dječjeg gradskog vijeća Grada Osijeka**, savjetnik pravobraniteljice je u ožujku sudjelovao na javnoj tribini na kojoj su djeca predstavila rezultate svog istraživanja provedenog u sklopu projekta „Vježbajmo zajedno". Istraživanje se odnosilo na zdravu prehranu, dječje igre „nekad i danas", tjelesne aktivnosti u školi, važnost redovitog vježbanja te poremećaje i bolesti izazvane nedostatkom tjelesne aktivnosti. Djeca su istaknula važnost razvijanja navike svakodnevnog tjelesnog vježbanja te potrebu za bavljenjem tjelesnim aktivnostima u slobodno vrijeme, organizirano i pod stručnim nadzorom. U sklopu projekta organizirano je i zajedničko vježbanje djece s roditeljima u gradskoj sportskoj dvorani, uz stručno vodstvo fizioterapeuta. Podržali smo projekt kojim se potiču lokalna i područna zajednica da pruže financijsku i drugu potporu sportskim aktivnostima djece u školi te udrugama koje organiziraju i promoviraju bavljenje tjelesnim aktivnostima u slobodno vrijeme. Pozvali smo predstavnike škola na aktivno sudjelovanje u osnivanju školskih sportskih društava radi što većeg uključivanja djece u sportske aktivnosti.

U travnju je u Varaždinu organiziran **međunarodni festival animiranih filmova** čiji su autori djeca u dobi od pet do 18 godina **VAFI.** Prepoznavši važnost medija u životu djeteta, VAFI je ove godine uveo posebnu nagradu *Plavi VAFI*, za film kojim se promoviraju dječja prava, u čijem su odabiru sudjelovali UNICEF-ov ured za Hrvatsku i Ured pravobraniteljice za djecu. Na festivalu je prikazano 86 filmova iz dvadesetak zemalja, koji su se natjecali u kategorijama, MINI, za autore u dobi do 10 godina, MIDI, za one od 10 do 14 i MAXI, za autore od 15 do 18 godina. U sklopu festivala održane su radionice za djecu, među kojima i radionice animacije uz vodstvo uglednih filmskih autora iz Japana, kao zemlje partnera festivala. Članovima varaždinskih

Dječjih foruma, čiji predstavnici čine Dječje gradsko vijeće Grada Varaždina savjetnica pravobraniteljice govorila je o medijskim pravima djece kroz prezentaciju „Film, djeca i dječja prava."

U prigodi obilježavanja pete godišnjice **„Mliječnog dana"**, koju Upravna i birotehnička škola organizira svake godine, u travnju su učenici te škole organizirali okrugli stol „Prehrambene navike mladih i problemi pravilne prehrane u srednjim školama". Na skupu je bilo govora o poteškoćama s kojima su se prije pet godina učenici i njihova profesorica susreli kad su osmišljavali svoj projekt uvođenja organizirane prehrane u svojoj školi te kako svih ovih godina nije došlo do bitnih pomaka. Srednjoškolci su naglasili da, za razliku od učenika osnovne škole i studenata, jedino oni nemaju organiziranu prehranu u školi. U raspravi je istaknut problem učenika - putnika koji zbog školskih obveza i putovanja dnevno izvan kuće provode i po 12 sati te se hrane neredovito i nezdravo, te učenika koji boluju od dijabetesa ili zbog drugih zdravstvenih razloga moraju imati redovite obroke. Pravobraniteljica je na skupu izrazila podršku učenicima i nastojanjima škole da djeci osiguraju mogućnost prehrane u školi te ih upoznala s aktivnostima Ureda u vezi s pravom djece na pravilnu prehranu. Pohvalila je ustrajnost i angažiranost učenika te istaknula kako je važno da oni sami govore i ukazuju na probleme s kojim se suočavaju i traže da se oni riješe.

Pravobraniteljica za djecu sudjelovala je na **svečanosti dodjele nagrada** na natječaju za likovne, literarne i video/foto radove djece i mladih predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta te djece i mladih s teškoćama u razvoju koji organizira Državna uprava za zaštitu i spašavanje, u suradnji s AZOO-om. Ova aktivnost dio je programa edukacije djece za sigurno postupanje i razvoj sigurnosne kulture, s ciljem razvijanja i promicanja svijesti kod djece o postojanju rizika od katastrofa te o mogućnostima zaštite.

U svibnju je u organizaciji Centra za rehabilitaciju Fortica-Kraljevica održan **Drugi državni susret MATP-a** (*Motor Activity Training Program*), namijenjen djeci i odraslima koji zbog ograničenja u razvoju vještina i funkcionalne sposobnosti ne mogu zadovoljiti precizna, univerzalna pravila Specijalne olimpijade. Susretu je prisustvovala savjetnica pravobraniteljice.

U svibnju je u Zagrebu održana **12. smotra projekata Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo.** Svoje projekte predstavila su djeca iz predškolskih ustanova te učenici osnovnih i srednjih škola iz cijele Hrvatske. Predstavljanju su prisustvovale pravobraniteljica za djecu i njezina savjetnica. Učenici su predstavili svoju viziju i pokušaj rješavanja njima zanimljivih i važnih problema koje su uočili u svojoj školi ili lokalnoj zajednici. Teme kojima su se bavili kroz svoje radove odnosile su se na njegovanje tradicijskih običaja i očuvanje kulturne baštine, volontiranje, pravilnu prehranu, očuvanje čistog okoliša, međugeneracijsku solidarnost, multikulturalnost, toleranciju i prihvaćanje različitosti, rješavanje problema siromaštva u zajednici. Zanimljivo je bilo vidjeti i čuti kako djeca i mladi doživljavaju javne politike i zakonodavstvo, u odnosu na uočene probleme, kako promišljaju moguća rješenja problema i koje su konkretne akcije poduzeli u okviru svojih projekata kako bi unaprijedili postojeće stanje.

U sklopu akcije **„Sigurniji internet za djecu i mlade"**, u svibnju je otvorena **multimedijska izložba učenika** osnovnih i srednjih škola iz cijele Hrvatske. Izložbu i djecu-sudionike posjetila je savjetnica pravobraniteljice. Izloženim radovima učenici su oblikovali savjete za vršnjake o tome kako se snaći u neugodnim i opasnim situacijama na internetu. Tijekom akcije nastalo je obilje kvalitetnih obrazovnih materijala-priručnika za djecu, roditelje i učitelje, interaktivne igre, posteri, prezentacije i pripreme za nastavu, održana su brojna predavanja i radionice.

Na poziv Hrvatskog školskog sportskog saveza i Hrvatskog olimpijskog odbora, pravobraniteljica za djecu je u svibnju sudjelovala na **5. danu Univerzalne sportske škole,** čime je obilježen i Međunarodni Olimpijski dan. Sudionici Olimpijskog dana bili su učenici od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, iz svih županija. Program Univerzalne sportske škole provodi se u sklopu školskih sportskih društava svake škole u RH i za polaznike je besplatan, odnosno, financira se iz proračuna Hrvatskog školskog sportskog saveza.

Pravobraniteljica za djecu i njezina savjetnica družile su se s djecom na **6. susretu gradova i općina prijatelja djece** održanom u lipnju u Velikoj Gorici na kojem su sudjelovala djeca i njihovi odrasli pratitelji iz 25 mjesta iz cijele Hrvatske. Središnja tema susreta bila je „Mediji i javne kampanje za djecu". Djeca su pokazala da u takvim kampanjama mogu aktivno sudjelovati izradom plakata koje su za ovaj susret sama osmislila. Djeca

Velike Gorice su na posebno uređenim štandovima predstavila svoje dječje vrtiće; škole; klubove te Centar za djecu, mlade i obitelj. Na jednom od štandova predstavilo se i Dječje gradsko vijeće, s čijim članovima se pravobraniteljica nakratko susrela.

U sklopu **6. međunarodne konferencije „Dijete u gradu"**, održane u organizaciji Europske mreže gradova prijatelja djece i Europske zaklade „Dijete u gradu" u rujnu, organiziran je i Susret Dječjih vijeća iz cijele Hrvatske, na čijem je svečanom otvaranju sudjelovala pravobraniteljica za djecu koja je pozvala djecu na aktivno sudjelovanje tijekom Konferencije, ali i u svim drugim situacijama, ističući važnost dječjeg sudjelovanja u odlučivanju o svim pitanjima koja ih se tiču. Pohvalila je organizatore Konferencije zbog načina na koji su pružili priliku djeci za sudjelovanje i izražavanje mišljenja te izrazila nadu da je to početak nove, drukčije prakse, koja će djeci omogućiti da se doista uključuju u sva društvena događanja.

U povodu Dječjeg tjedna, savjetnica pravobraniteljice odazvala se pozivu **Doma učenika u Vukovaru** i učenicima održala predavanje o dječjim pravima i načinu rada Ureda pravobraniteljice za djecu. Učenici su doznali više o Konvenciji o pravima djeteta, njezinim načelima i grupama prava te o tome kako prepoznati kršenja prava i prijaviti ih nadležnim tijelima. Upoznati su i o mogućim načinima komunikacije s pravobraniteljicom. Učenici su postavljali pitanja iz ovog područja i komentirali pojedine situacije u svom okruženju.

U Zadru je u listopadu održana **50. revija filmskog i videostvaralaštva djece**, na kojoj je prikazano 96 filmova koje su snimila djeca. Filmove za reviju odabrao je ocjenjivački sud, čija je članica bila i savjetnica pravobraniteljice. Specifičnost revije dječjeg filmskog stvaralaštva je, posve u skladu s dječjim pravom na sudjelovanje, tradicija da filmove ocjenjuje i nagrađuje i dječji ocjenjivački sud. Ove godine to su bili učenici zadarske OŠ Šime Budinića koji su odlučivali o jednakom broju nagrada kao i stručni ocjenjivački sud.

Djeca u Uredu pravobraniteljice

U veljači, u tjednu u kojem splitski ured pravobraniteljice navršava pet godina postojanja i rada, pravobraniteljica i njezina savjetnica ugostile su djecu koja su 2007. godine sudjelovala u programu otvaranja ureda, članove svoje Mreže mladih savjetnika i učenike-novinare iz **OŠ Brda iz Splita.** Razgovarali su o petogodišnjem iskustvu rada splitskog ureda, a posebno o radu MMS-a, a pravobraniteljica je pozvala i drugu djecu na suradnju.

U okviru izborne nastave iz programa „Ljudska prava", učenice drugog razreda **Upravne i birotehničke škole u Zagrebu**, u pratnji svoje profesorice posjetile su u travnju Ured pravobraniteljice za djecu. Pokazale su zanimanje za učestalost kršenja i mogućnosti zaštite prava djece te rad i nadležnosti pravobraniteljice. Savjetnice pravobraniteljice su ih upoznale s dječjim pravima prema Konvenciji o pravima djeteta, ulogom pravobraniteljice te ovlastima, obvezama i načinom rada njezina Ureda u zaštiti i promicanju prava i interesa djece. Posebno zanimanje učenice su pokazale za mogućnosti zaštite djece od nasilja i zlostavljanja. U razgovoru je bilo riječi o tome koliko poznaju dječja prava, kada i gdje su dobile prve informacije o dječjim pravima te o ulozi i načinu funkcioniranja učeničkog vijeća u školi te drugim načinima participacije učenika u pitanjima i donošenju odluka od njihova interesa.

U lipnju je osječki ured pravobraniteljice za djecu proslavio petu godišnjicu svoga rada. Pravobraniteljica i njezini osječki savjetnici tom prigodom su ugostili djecu predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi iz **Dječjeg doma Klasje** te njihovu ravnateljicu i odgajatelje. Pravobraniteljica je s djecom provela vrijeme u igri i razgovoru o dječjim pravima i njihovom životu.

U sklopu obilježavanja **Dječjeg tjedna** u listopadu su urede pravobraniteljice posjećivala djeca i razgovarala s pravobraniteljicom i njezinim zamjenicama i savjetnicima, koji su ih upoznali s radom institucije i dječjim pravima te ih uputili na mogućnost obraćanja Uredu u slučaju kršenja bilo kojeg njihovog prava.

Splitski ured su posjetili **članovi Vijeća učenika OŠ Ravne njive iz Splita.** Savjetnicu pravobraniteljice učenici su izvijestili o brojnim aktivnostima u školi usmjerenim promicanju dječjih prava. S osobitim su ponosom istaknuli svoj volonterski i humanitarni rad. Učenici su postavili brojna pitanja o kršenju prava djece, posebice u školi. Pobliže su se upoznali s načinima zaštite dječjih prava i Konvencijom o pravima djeteta, a posebno ih se dojmila Konvencija tiskana na Brailleovom pismu.

Susreti, razgovori i suradnja s djecom

Osječki ured su u Dječjem tjednu posjetila djeca iz **SOS Dječjeg sela Ladimirevci**, učenici i nastavnice **Centra za odgoj i obrazovanje Ivan Štark u Osijeku** te članovi **Dječjeg foruma Društva Naša djeca iz Osijeka.** Djeci iz SOS Dječjeg sela, predstavnicima trećeg, četvrtog, petog, šestog i sedmog razreda OŠ Ladimirevci, prikazana je prezentacija o dječjim pravima o kojima su, kako se pokazalo, dobro informirana. Sa savjetnicima su razgovarala o tome kako prepoznati kršenje dječjih prava i kako postupiti u takvim situacijama, navela su primjere kršenja dječjih prava koje su uočila u svojoj okolini i rekla što su poduzela u suradnji s odraslima kako bi spriječila daljnja kršenja tih prava. Savjetnici pravobraniteljice potaknuli su ih da nastave slobodno izražavati svoje mišljenje u Parlamentu SOS Dječjeg sela i u školi, kao i da upućuju svoje prijedloge institucijama za rješavanje pitanja koja su im važna.

Predstavnici viših razreda Centra za odgoj i obrazovanje Ivan Štark u Osijeku razgovarali su sa savjetnicima pravobraniteljice o svojem školovanju, o načinu na koji provode slobodno vrijeme, o komunikaciji s odraslima, posebice s nastavnicima u svojoj školi te o drugim aspektima svog života. Razgovaralo se i o dječjim pravima i situacijama u kojima se ona krše. Uz informaciju o dječjim pravima, savjetnici su ih poučili kome se mogu obratiti u slučaju kršenja njihovih prava.

Članovi **Dječjeg foruma Društva Naša djeca iz Osijeka**, u dobi od 10 do 14 godina iz OŠ A. Mihanovića u razgovoru sa savjetnicima pokazali su da dobro poznaju dječja prava i prepoznaju situacije u svakodnevnom životu koje predstavljaju kršenje ili zaštitu prava djece. Savjetnici su odgovarali na njihova pitanja o tome kako zaštititi svoja prava u pojedinim situacijama, osobito sudjelovanjem u radu učeničkog vijeća u školi, izražavanjem mišljenja i davanjem prijedloga za raspravu i donošenje odluka o pitanjima koja su djeci važna.
U povodu pete godišnjice rada riječkog ureda pravobraniteljice, zamjenica pravobraniteljice za djecu i savjetnice ugostile su predškolce te učenike osnovne i srednje škole. Ured su posjetili učenici **OŠ Jelenje-Dražice** i dvije učenice srednje škole, među njima i neke koji su prije pet godina sudjelovali u svečanom otvaranju riječkog ureda. U ured su došla i djeca iz **Doma za djecu „Ivana Brlić Mažuranić" iz Lovrana**, s kojima su predstavnice ureda razgovarale o dječjim pravima, o njihovom životu te njihovom viđenju prepreka i mogućnosti za ostvarivanje prava djece danas. Ukratko im je predstavljeno petogodišnje iskustvo rada riječkog ureda, a posebno rad MMS-a te su djeca pozvana na suradnju. Svoje sudjelovanje u radu MMS-a predstavila je učenica Paola Herz, članica prve generacije MMS-a. Paola je istaknula kako su djeca, uključivanjem u rad mreže i preuzimanjem uloge mladih savjetnika pravobraniteljice, dobila mogućnost da se sama zauzmu za zaštitu svojih prava i prava sve druge djece.

Međunarodna suradnja

10

10.1 SURADNJA S MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

Međunarodna suradnja se tijekom 2012. ostvarivala kroz suradnju s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija te kroz bilateralnu suradnju s predstavnicima međunarodnih institucija i organizacija. Bili smo sudionici niza međunarodnih skupova, a na više njih smo izlagali, predsjedali ili održali uvodni ili pozdravni govor.

Europska mreža pravobranitelja za djecu (European Network of Ombudspersons for Children - ENOC) - Godišnja konferencija ENOC-a, šesnaesta po redu, održana je u Nikoziji na Cipru, od 10. do 12. listopada sa središnjom temom „Maloljetnička delinkvencija - pravosuđe po mjeri djece, strukture i procesi za prevenciju i intervenciju". U radu konferencije sudjelovala je i pravobraniteljica za djecu sa svojim savjetnicama. U sklopu predstavljanja projekata, istraživanja i kampanja pojedinih pravobranitelja, pravobraniteljica je predstavila rezultate istraživanja o tretmanu djece u hrvatskom dnevnom tisku. Predstavljeni su rezultati istraživanja o maloljetničkoj delinkvenciji, u kojem su ispunjavanjem upitnika sudjelovali pravobraniteljski uredi pojedinih europskih zemalja. Istaknuto je kako se kroz istraživanje pokazalo da državne vlasti moraju poraditi na većoj implementaciji propisa u praksi, na unapređenju zakonodavnog okvira te većoj kontroli smještaja djece u institucijama. Također je ukazano na to da sustavi koji djeci omogućuju pritužbe nisu dovoljno razvijeni te je uočen i nedostatak sustavnog prikupljanja statističkih podataka u vezi s ovom problematikom.

Aktivno članstvo i suradnja s ENOC-om nastavila se tijekom 2012. i kroz aktivnu razmjenu iskustava i prakse s članicama ENOC-a o različitim pitanjima oko ostvarenja, zaštite i promocije dječjih prava. Zatražili smo dostavu informacija o načinu postupanja u pogledu raspolaganja sredstvima dječje štednje i podacima o odlukama o tome s kojim će roditeljem dijete nastaviti živjeti nakon prekida braka ili obiteljske zajednice roditelja, a svoja smo iskustva dostavili o temi utvrđivanja očinstva i uzdržavanja djeteta te o temi vezanoj uz djecu u institucijama.

Mreža pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (*Children's Rights Ombudspersons' Network in South and Eastern Europe - CRONSEE*) - U Podgorici smo 17. svibnja sudjelovali na tematskom sastanku „Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe", u organizaciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Na skupu su bile savjetnice pravobraniteljice za djecu. Redovita godišnja konferencija Mreže CRONSEE, održana je od 12. do 14. rujna u Budvi s temom „Zaštita djece od zloupotrebe putem interneta". Sudionici skupa bili su predstavnici devet pravobraniteljskih institucija, među kojima i predstavnice pravobranitelja za djecu. Tom prilikom savjetnica pravobraniteljice održala je izlaganje „Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske u zaštiti djece od zloupotrebe putem interneta".

Europski odbor za djecu čiji su roditelji u zatvoru (*European Committee for Children of Imprisoned Parents - EUROCHIPS*) - Godišnja konferencija i godišnja skupština EUROCHIPS-a održani su u Ženevi od 11. do 13. svibnja. Opća tema konferencije bila je „Roditeljstvo i zatvor", a kako se ovogodišnja tema odnosila na

„tajnu o roditelju u zatvoru", naslov konferencije bio je „Reci mi gdje je tata?". Organizator je bila švicarska civilna udruga *Carrefour Prison* iz Ženeve u partnerstvu s Eurochipsom. Ove su godine neke organizacije od pridruženog člana postale punopravni članovi s pravom glasa, a među njima je i Ured pravobraniteljice za djecu, što je potvrda prepoznavanja njegovog rada i doprinosa bavljenju ovom ranjivom grupom djece i u europskim razmjerima. Tijekom konferencije organiziran je posjet najvećem zatvoru u francuskom kantonu Švicarske Prison de Champ-Dollon. Na konferenciji je sudjelovala zamjenica pravobraniteljice za djecu. Na međunarodnoj konferenciji „Suočavanje sa situacijom kada je roditelj u zatvoru: polazište za reformu politika" održanoj 6. studenoga 2012. u Briselu, predstavljeni su rezultati COPING istraživanja provedenog u okviru COPING projekta te zaključci i preporuke za relevantne europske i svjetske organizacije, ustanove i tijela koja se direktno ili indirektno bave djecom čiji su roditelji u zatvoru. Ovom konferencijom, na poziv EUROCHIPS-a predsjedala je zamjenica pravobraniteljice za djecu.

Ujedinjeni narodi (UN) - U MSPM-u 13. srpnja svečano je obilježena 20. obljetnica članstva Republike Hrvatske u Ujedinjenim narodima. U svečanosti su sudjelovali zamjenik ministrice socijalne politike i mladih, koordinatorica Ujedinjenih naroda i stalna predstavnica Programa UNDP u Hrvatskoj, voditelj Ureda Svjetske banke u Hrvatskoj, predstojnica UNICEF-ovog Ureda u Hrvatskoj, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, pravobraniteljica za djecu te predstavnici ministarstava i drugih institucija. Tom prigodom predstavnici UN-ovih agencija (UNICEF, UNDP i Ured svjetske banke u Hrvatskoj) predstavili su svoj rad i suradnju s Vladom Republike Hrvatske u proteklih 20 godina.

UNICEF - Zajedno s predstavnicama Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj, 14. ožujka savjetnica pravobraniteljice posjetila je Udrugu obitelji djece s autizmom DAR u Osijeku, zatim 15. ožujka Udrugu Romsko srce iz Darde, nakon čega su obišli romska naselja u Torjancima u Baranji i u Bistrincima u blizini Valpova, gdje su razgovarali s predstavnicima romske zajednice.

Ured pravobraniteljice već četvrtu godinu zaredom s Uredom UNICEF-a u Hrvatskoj i Hrvatskim filmskim savezom u organizaciji Festivala o pravima djece, koji je ove godine održan od 19. do 22. studenoga pod nazivom „Različitost je zajednička baš svima", a najveći dio događanja odvijao se u Osijeku. Ured pravobraniteljice sudjelovao je u odabiru filmova za festival te u svim festivalskim događanjima u Osijeku, uključujući i rasprave na dva održana okrugla stola.

Pravobraniteljica za djecu i njezina zamjenica sastale su se s regionalnom direktoricom UNICEF-a Marie-Pierre Poirirer i predstojnicom UNICEF-ovog Ureda za Hrvatsku Lorom Vidović 27. rujna kako bi razgovarale o izazovima u području ostvarivanja i promocije dječjih prava u Hrvatskoj te o suradnji Ureda pravobraniteljice i UNICEF-a, u sklopu Plana aktivnosti 2012. - 2016. gošća M. Poirirer izrazila je potporu radu Ureda, pohvalivši pristup zaštiti prava djece i ukupni angažman, kao i rad na lokalnoj razini, posebno se zanimajući za funkcioniranje regionalnih ureda pravobraniteljice.

Posjet pravosudnih dužnosnika iz Portugala, Njemačke i Poljske Uredu pravobraniteljice za djecu u Rijeci, 14. studenoga, održan je u okviru Programa razmjene pravosudnih dužnosnika, u organizaciji Europske mreže pravosudnih centara (EJTN) iz Bruxellesa u suradnji s Pravosudnom akademijom Republike Hrvatske.

Organizacija *Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children* nam se obratila u siječnju 2012. zbog istraživanja i praćenja aktivnosti usmjerenih suzbijanju tjelesnog kažnjavanja djece u državama koje su ga već propisima zabranile. Dostavili smo im izvješće o zakonodavnoj regulativi, aktivnostima države i Ureda pravobranitelja za djecu.

Save the Children Norway i *Save the Children UK OPT* - Nakon više izlaganja o modelu hrvatskog pravobranitelja za djecu u različitim institucijama u Palestini 2011., kontakt s organizatorima se nastavio i u 2012. U veljači 2012. nas je direktorica *Save the Children UK OPT* izvijestila da je donesena odluka o uspostavi dječjeg pravobranitelja i imenovanju gđe Cairo Arafat dječjom pravobraniteljicom (koja je bila i jedna od organizatorica našeg boravka u Palestini).

10.2 BILATERALNA SURADNJA

Institut za ljudska prava Ludwig Boltzmann iz Austrije - kao projektni partner Ureda pučkog pravobranitelja i Ureda za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske, Institut je 24. siječnja u prostorijama Hrvatskog sabora predstavio twinning projekt „Uspostava cjelovitog sustava zaštite od diskriminacije", a predstavljanju je nazočila pravobraniteljica za djecu sa savjetnicama. Projekt „Uspostava cjelovitog sustava zaštite od diskriminacije" financiran je u sklopu Programa EU za Hrvatsku IPA 2009. Cilj projekta je uspostaviti učinkovit i djelotvoran sustav za borbu protiv diskriminacije, u svrhu podizanja razine zaštite od diskriminacije u RH. U sklopu ovog projekta tijekom 2012. održano je više programa izobrazbe iz područja antidiskriminacijskog prava za djelatnike Ureda pučkog pravobranitelja, pravobranitelja za djecu, pravobranitelja za osobe s invaliditetom, pravobranitelja za ravnopravnost spolova te drugih subjekata u sustavu zaštite od diskriminacije.

Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine - delegacija Odjela za praćenje prava djece pri Ombudsmanu BiH boravila je od 17. do 19. travnja u studijskom posjetu Uredu pravobraniteljice za djecu. Posjet je organizirala i omogućila organizacija *Save the Children* sa sjedištem u Sarajevu. Sedmeročlana delegacija upoznala se s ustrojem, organizacijom i različitim područjima rada Pravobraniteljstva za djecu u Hrvatskoj. Osim predstavljanja rada Ureda, posebne rasprave i detaljnije informiranje organizirani su u vezi sa zaštitom prava djece koja su u sukobu sa zakonom, sa zdravstvenom zaštitom djece te sa stanjem zaštite prava djece u medijima. Organiziran je i posjet Poliklinici za zaštitu djece grada Zagreba i Domu za odgoj djece i mladeži - Dugave.

Predstavnici turske delegacije projekta TACSO (Tehnička podrška organizacijama civilnog društva) - u studijskom posjetu Hrvatskoj, delegacija uz Turske posjetila je 25. travnja Ured pravobraniteljice za djecu. U delegaciji su bili predstavnici sedam turskih organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava. S obzirom na proces donošenja novog turskog Ustava, predstavnike civilnog društva zanimalo je na koji način je u hrvatskom Ustavu riješeno pitanje zaštite prava djece i položaj pravobranitelja za djecu. Predstavnice Ureda upoznale su članove delegacije s općim stanjem prava djece u Hrvatskoj, s ulogom pravobraniteljice za djecu te značenjem i važnošću participacije djece u društvenom životu te u radu Ureda.

Parlamentarna delegacija Azerbajdžana - u sklopu višednevnog studijskog posjeta Hrvatskoj, delegacija azerbajdžanskog parlamenta posjetila je 29. svibnja Ured pravobraniteljice za djecu. Delegaciju od 12 članova predvodio je predsjednik azerbajdžanskog parlamentarnog Odbora za socijalnu politiku. Cilj posjeta, koji je organizirao UNICEF-ov ured za Hrvatsku, bio je razmjena iskustava u području socijalne skrbi i skrbi o ranjivim skupinama djece. Članovi delegacije pokazali su osobito zanimanje za rad institucije pravobranitelja za djecu, kao jednog od modela po kojem bi se slična institucija mogla osnovati u Azerbajdžanu, sukladno preporukama UN-ova Odbora za prava djeteta. Pravobraniteljica za djecu upoznala ih je s načinom i djelokrugom rada Ureda, suradnjom s nevladinim udrugama i tijelima državne vlasti, sudjelovanjem djece u njegovu radu te funkcioniranjem mreže mladih savjetnika.

Veleposlanstvo Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu - u Uredu je 2. srpnja održan sastanak s tajnicom za politička pitanja Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu Metkom Jelenc o stanju prava djece i aktivnostima Pravobranitelja za djecu u 2012.

Norveško veleposlanstvo u RH - na poziv norveškog veleposlanika u Zagrebu NJ. E. gospodina Henrika Ofstada, zamjenica pravobraniteljice za djecu je 11. rujna sudjelovala na sastanku posvećenom projektu Nove škole u Vukovaru, s predstavnicima osječkog Nansen dijalog centra, norveškog projekta Nansen Humanistic Academy i Zajedničkog vijeća općina iz Vukovara.

Ombudsman Crne Gore - u okviru projekta UNDP-a Crne Gore „Podrška instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori", koji se provodi u suradnji s UNDP regionalnim centrom u Bratislavi, predstavnice Ombudsmana Crne Gore posjetile su 18. rujna Ured pravobraniteljice za djecu u Hrvatskoj. Razmijenjena su iskustva u vezi sa zaštitom djece te praćenjem i promocijom dječjih prava, a gošćama su predstavljeni organizacija i rad neovisnog, specijaliziranog pravobranitelja za djecu na području povreda pojedinačnih prava, kao i na području općih inicijativa. Osobito zanimanje pokazale su za područja zaštite prava djece bez pratnje, zaštite djece od diskriminacije te prava djece smještene u institucijama.

UNICEF Bugarska - 28. rujna u Uredu je održan sastanak pravobraniteljice za djecu i zamjenice s Elenom Atanassovom, predstavnicom UNICEF-a Bugarska, o zaštiti prava djece i aktivnostima Pravobranitelja za djecu te povijesti ustrojavanja samostalnog i neovisnog tijela za zaštitu prava djece u RH.

Policijska služba Sjeverne Irske - u sklopu EU twinning projekta IPA 2009 „Jačanje kapaciteta u području suzbijanja seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece te pružanja pomoći ranjivim žrtvama kriminaliteta" održan je dvodnevni seminar 15. i 16. listopada u Domu za odgoj djece i mladeži Split. Na seminaru je sudjelovala i savjetnica Ureda. Riječ je o projektu koji provodi Ravnateljstvo policije u suradnji s Policijskom službom Sjeverne Irske, a namijenjen je educiranju i senzibiliziranju policijskih službenika, sudaca, državnih odvjetnika, zdravstvenih djelatnika, socijalnih radnika i ostalih stručnjaka o pomoći i pružanju potpore djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. U okviru projekta planirano je donošenje Protokola o suradnji u predmetima zaštite djece, u čemu aktivno sudjeluje i Ured pravobraniteljice za djecu. Na inicijativu dr. Andrewa Baileya, savjetnika Twining projekta održan je i sastanak na kojem su pravobraniteljici za djecu i njezinim suradnicima predstavljeni dosadašnji rezultati i problemi u provođenja projekta, a ona je izvijestila o aktivnostima Ureda u vezi sa zaštitom djece-žrtava od sekundarne viktimizacije.

Ministarstvo zdravstva, socijalne skrbi i javne sigurnosti Sjeverne Irske i neprofitna agencija Vlade Sjeverne Irske - *Northern Ireland Co-operation Overseas Ltd. (NI-CO)* - u rujnu je započeo s provođenjem EU twinning projekt „Unaprjeđenje kapaciteta stručnjaka za zaštitu prava i interesa djece i mladih smještenih u domove za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju", koji u okviru komponente IPA, provodi Ministarstvo socijalne politike i mladih u suradnji s Ministarstvom zdravstva, socijalne skrbi i javne sigurnosti Sjeverne Irske i neprofitnom agencijom Vlade Sjeverne Irske - *Northern Ireland Co-operation Overseas Ltd. (NI-CO).* Cilj projekta je poboljšati zaštitu prava i interesa djece i mladih smještenih u domove za djecu s poremećajima u ponašanju. Neposredno prije početka projekta, u Uredu pravobraniteljice održan je sastanak s twinning savjetnicom na projektu Bernadette McNally, ujedno direktoricom Zaklade za zdravlje i socijalnu skrb iz Belfasta.

Veleposlanstvo Kraljevine Švedske u Republici Hrvatskoj - u Uredu pravobraniteljice za djecu 23. studenoga održan je sastanak s predstavnicama Veleposlanstva Kraljevine Švedske u RH, a tema razgovora bio je predstojeći državnički posjet švedskog kraljevskog para Hrvatskoj, na poziv predsjednika Ive Josipovića, koji se očekuje u travnju 2013. U razgovoru su sudjelovale pravobraniteljica za djecu i njezina zamjenica, a gošće su se zanimale za dječje ustanove koje bi kraljica eventualno posjetila. Također je bilo riječi o mogućoj budućoj suradnji Švedskog veleposlanstva i Ureda pravobraniteljice za djecu.

Grčka nevladina organizacija „Dječji osmijeh" (*The Smile of the Child*) - suradnja s Udrugom u vezi s uspostavom jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu nastavljena je tijekom 2012. godine. Predstavnica Udruge sudjelovala je na sastanku održanom 15. studenoga koji je pravobraniteljica za djecu organizirala u cilju poticanja uspostave telefonske linije za nestalu djecu u RH. Tom prilikom predstavnica Udruge predstavila je europski zakonski okvir u vezi s uvođenjem jedinstvene telefonske linije za nestalu djecu, praksu zemalja koje ovu telefonsku liniju već imaju te pružila korisne praktične informacije o postupcima koji prethode uvođenju ovakve linije.

10.3 SUDJELOVANJE NA MEĐUNARODNIM SKUPOVIMA

Stručni skup „Baza osuđenih počinitelja nasilnih delikata" održan je u Zagrebu 4. travnja 2012. u organizaciji MUP-a i Veleposlanstva Francuske Republike. Stručni skup je bio namijenjen stručnjacima iz područja pravosuđa, policije, sustava socijalne skrbi i drugima koji se u svome radu susreću s djecom žrtvama kaznenih djela seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. O preporukama i inicijativama Ureda pravobraniteljice za djecu, vezano uz uspostavu baze podataka te preuzetim obvezama države, temeljem Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, govorila je savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Druga konferencija za sigurnu igru održana je 18. travnja 2012. u Zagrebu u organizaciji Centra za kvalitetu i sigurnost. Domaći i inozemni sudionici ove konferencije posebno su istakli nužnost donošenja zakona kojima bi se definirali pojmovi, uvjeti i standardi za uređenje i održavanje područja namijenjenih dječjoj igri, odgovornosti vlasnika i nadzor nadležnih državnih tijela nad prostorima za dječju igru. Konferencija je održana

pod pokroviteljstvom i uz prisustvovanje predstavnika MSPM-a, a njezin je rad pratila savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Regionalni okrugli stol o teretu dokazivanja u diskriminacijskim postupcima održan je 11. svibnja 2012. u Beogradu, u organizaciji Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije. Na okruglom stolu raspravljalo se o primjeni pravila o teretu dokazivanja u diskriminacijskim stvarima u postupcima pred pojedinim tijelima za zaštitu ljudskih prava i o primjeni pravila o teretu dokazivanja u diskriminacijskim stvarima u sudskim postupcima. Sudionici okruglog stola istaknuli su kako je uloga neovisnih institucija vrlo važna, kako u radu na pojedinačnim predmetima, tako i u preventivnom djelovanju na suzbijanju diskriminacije. U radu skupa sudjelovala je pravobraniteljica za djecu i njezina savjetnica.

Međunarodni skup „Različiti pristupi u radu s djecom s teškoćama u komunikaciji" održan je u Splitu 1. i 2. lipnja. Organizatori skupa bili su Montessori dječja kuća, Udruga Montessori pedagogije Split, Montessori Verein Konstanz i OŠ Pojišan. Skupu je prisustvovala i savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Radionica o primjeni mehanizama za zaštitu prava djece *„Legal advocacy and use of human rights mechanisms to pursue persistent violations of children's rights"* u organizaciji Europske mreže pravobranitelja za djecu (*European Network of Ombudsperson for Children - ENOC*) održana je u Haagu 4. i 5. lipnja. Radionica je bila namijenjena djelatnicima ureda institucija pravobranitelja za djecu zaduženih za pravna pitanja i pritužbe djece na nacionalnoj razini, koji pružaju pravne savjete djeci ili njihovim zastupnicima o tome na koji način mogu zaštiti svoja prava. Održana je na tragu donošenja novog, Trećeg fakultativnog protokola Konvenciji o pravima djeteta koji osigurava postojanje međunarodnog instrumenta za podnošenje pritužbi u slučajevima kad pravna sredstva nacionalne države ne postoje ili nisu efikasna u zaštiti prava djece propisanih Konvencijom o pravima djeteta i njezinim fakultativnim protokolima. Na radionici je sudjelovala savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Regionalna konferencija o dječjim pravima održana je od 14. do 15. lipnja u Tirani, u povodu godine Janusza Korczaka poljskog pedagoga, publicista, pisca, liječnika, osnivača Sirotišta u Varšavi. Konferenciju je organizirala Albanska vlada i Veleposlanstvo Republike Poljske u Tirani uz podršku Vijeća Europe i UNICEFa. Zamjenica pravobraniteljice za djecu na konferenciji je održala izlaganje *„Vulnerable children - from recognizing to real protection"*.

Europski dijalog o upravljanju internetom (EURODIG) održan je u Stockholmu 14. i 15. lipnja pod naslovom „Tko postavlja pravila za internet?!". Partneri u organiziranju skupa bili su Vijeće Europe, Europski forum mladih, Europska radiotelevizijska unija (EBU) i Savezni ured za komunikacije Švicarske (OFCOM). Skup je pratila savjetnica pravobraniteljice za djecu.

52. međunarodni dječji festival u Šibeniku svečano je otvoren je 23. lipnja, a na svečanosti je prisustvovala i pravobraniteljica za djecu. Tijekom ove manifestacije koja afirmira dijete kao subjekt i nositelja prava na vrijedne kulturne i umjetničke sadržaje te na stvaralačko izražavanje, održane su brojne radionice za djecu.

46. međunarodna smotra folklora pod nazivom „Folklor i djeca" održana je 20. srpnja u Zagrebu. Pravobraniteljica za djecu prisustvovala je svečanoj priredbi koja je ove godine posvećena djeci, odnosno folklornoj baštini koju uče i prikazuju djeca, dječjim igrama, plesovima, pjesmama i običajima.

Okrugli stol o Europskim općim smjernicama za prijelaz s institucionalne skrbi na pružanje usluga podrške u zajednici, s posebnim osvrtom na osobe s invaliditetom i djecu s TUR održan je u Zagrebu 4. rujna u organizaciji Saveza osoba s invaliditetom Hrvatske (SOIH), u suradnji s Europskom ekspertnom skupinom za deinstitucionalizaciju. Tom je prilikom predstavljen i Priručnik za korištenje Strukturnih fondova. Na skupu je bila i pravobraniteljica za djecu.

19. kongres Međunarodnog udruženja za prevenciju zlostavljanja i zanemarivanja djece (*International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect - ISPCAN*) održan je u Istanbulu od 9. do 12. rujna. Podnaslov i osnovna tema kongresa bio je „Svako dijete je važno: promocija lokalnog, nacionalnog i međunarodnog partnerstva u zaštiti djece". Okupivši nekoliko stotina stručnjaka, skup je bio multidisciplinarni forum za raspravu i razmjenu iskustava i stajališta. Kongresu su nazočile pravobraniteljica za djecu i njezina zamjenica.

6. međunarodna konferencija „Dijete u gradu" (*Child in the City*) održana je u Zagrebu od 26. do 28 rujna, u organizaciji Europske mreže gradova prijatelja djece i Fondacije gradova prijatelja djece iz Nizozemske, Grada Zagreba, Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Središnjeg koordinacijskog odbora akcije „Gradovi i općine - prijatelji djece". Na njoj su sudjelovali domaći i međunarodni stručnjaci, predstavnici udruga i ustanova za djecu kao i predstavnici lokalnih uprava iz 32 zemlje svijeta. Otvorenju Konferencije nazočila je pravobraniteljica za djecu, a njezina je zamjenica, unutar tematske cjeline o međugeneracijskoj integraciji, održala predavanje pod naslovom *Interrelation between the generations: current situation - the view of the Croatian Ombudsman for Children.*

8. međunarodni znanstveni skup „Istraživanja u edukacijsko-rehabilitacijskim znanostima" održan je na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u Zagrebu od 27. do 29. rujna, a njime je i obilježena 50. obljetnica osnivanja ERF-a kao samostalne sveučilišne institucije u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. ERF je skup organizirao u suradnji s Državnim Sveučilištem Indiana, organizacijom Fedora, Europskim udruženjem za mentalno zdravlje osoba s intelektualnim teškoćama i Britanskim udruženjem psihologa - Sekcija za intelektualne teškoće. Na otvorenju skupa bila je i pravobraniteljica za djecu, a u njegovom radu sudjelovale su njezine savjetnice. Jedna od njih održala je dva izlaganja: „Vidljivo nevidljivi" i „Pomoćnici u nastavi za učenike s teškoćama u razvoju u Republici Hrvatskoj - pravo ili povlastica?".

Prva europska konferencija o podršci roditeljstvu pod naslovom *„Think Parents"* održana je u Haagu od 10. do 12. listopada u organizaciji Nizozemskog instituta mladih (*Netherlands Youth Institute*), Sveučilišta u Amsterdamu, Vijeća Europe i Eurochilda. Na konferenciji je predstavljen i kompendij Eurochilda *„Early intervention and prevention in family and parenting support"*. U radu ove međunarodne konferencije sudjelovalo je više od 300 sudionika iz cijele Europe. Iz Ureda pravobraniteljice za djecu na konferenciji je sudjelovala zamjenica pravobraniteljice.

Međunarodna konferencija „Suočavanje sa situacijom kada je roditelj u zatvoru: polazište za reformu politika" održana je 6. studenoga u Kraljevskom muzeju povijesti i umjetnosti u Briselu. Na poziv organizatora Eurochipsa i Coping konzorcija, konferencijom je predsjedala zamjenica pravobraniteljice za djecu. Konferenciju je organizirao COPING, konzorcij koji uključuje četiri znanstveno-istraživačke institucije i četiri civilne udruge iz Velike Britanije, Njemačke, Švedske i Rumunjske te dvije krovne organizacije: EUROCHIPS - European Network for Children of Imprisoned Parents sa sjedištem u Parizu i Quaker United Nations Office, Geneva. Cilj Konferencije bio je objaviti rezultate COPING istraživanja provedenog u okviru COPING projekta te zaključke i preporuke za relevantne europske i svjetske organizacije, ustanove i tijela koja se direktno ili indirektno bave djecom čiji su roditelji u zatvoru.

Stručna konferencija „Maske i maskuliniteti" održana je 8. studenoga u MZOS-u, a organizatori su bili Organizacija mladih *Status: M*, u suradnji s AZOO te uz podršku međunarodne organizacije *Care International* i Grada Zagreba. Cilj konferencije bio je naglasiti važnost rada s mladićima na dekonstrukciji negativnih modela maskuliniteta. Konferenciju je pratila savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Radionica o 3. Fakultativnom protokolu Konvenciji o pravima djeteta održana je 13. studenoga u Briselu, a na njoj je, na poziv organizacija Eurochild i *NGO Group for the Convention on the Rights of the Child*, sudjelovala savjetnica pravobraniteljice za djecu.

7. europski forum o pravima djece - *The 7th European Forum on the Rights of the child* održan je od 13. do 14. studenoga u Briselu na temu „Podrška sustavu zaštite ljudskih prava kroz implementaciju EU Agende za prava djece". Riječ je o godišnjoj konferenciji koju organizira Europska komisija te okuplja ključne sudionike radi razmjene ideja i pozitivne prakse u pogledu dječjih prava. Na Forumu je sudjelovala savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Regionalna konferencija „Reforma pravosuđa i osnaživanje žrtava" u organizaciji Ministarstva pravosuđa i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj održana je u Zagrebu 28. i 29. studenoga. Na konferenciji su predstavljeni europski standardi i standardi UN-a iz područja zaštite i podrške žrtvama te nova Direktiva EU o minimalnim standardima za žrtve, koja je stupila na snagu 14. studenoga ove godine. Sudionici skupa raspravljali su o potrebama ranjivih skupina žrtava - posebno djece i žena. Konferenciju je pratila savjetnica pravobraniteljice za djecu.

Rad regionalnih ureda

11

Sjedište Ureda pravobraniteljice je u Zagrebu, a, osim u Zagrebu, radimo i u Splitu, Rijeci i Osijeku. Sukladno opredjeljenju za proširenje rada na regionalnoj razini, ustroj rada Ureda je koncipiran na način da se, s relativno malim brojem savjetnika, multidisciplinarno pokrivaju različita područja u zaštiti prava djece. U dijelu promocije prava djece radi se prema teritorijalnom načelu. U dijelu rješavanja prijava pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava, radi se prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. U nastavku opisujemo rad i aktivnosti ureda te dajemo prikaz pojedinačnih povreda prava po vrstama i županijama (grupirane prema lokaciji ureda - u daljnjem tekstu regijama), kako za Osijek, Split i Rijeku, tako i za Zagreb.

11.1 URED U OSIJEKU

U 2012. je radno obilježeno pet godina otvaranja regionalnog ureda u Osijeku, tijekom kojih je primijećeno povećanje dostupnosti ureda strankama, pogotovo omogućavanjem osobnog dolaska radi individualnog savjetovanja. Rad dvoje savjetnika - socijalne pedagoginje i pravnika - u regionalnom uredu u Osijeku jednim dijelom je vezan za područje regije pet županija u istočnom dijelu Hrvatske: Vukovarsko-srijemsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Požeško-slavonsku i Virovitičko-podravsku. Prema stručnoj usmjerenosti savjetnici obavljaju i druge poslove za područje cijele Hrvatske. Kontinuirano rade po prijavama pojedinačnih povreda prava djece s područja odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi, zdravstva, obiteljskopravne i kazneno pravne zaštite, sigurnosti, problema u ponašanju, teškoća mentalnog zdravlja, maloljetničkog sudovanja, zaštite djece zatvorenika te djece pripadnika nacionalnih manjina.

Uz rad na predmetima pojedinačnih povreda prava djece, poduzimanjem općih inicijativa savjetnici su radili na promociji dječjih prava na području djelovanja regionalnog ureda. Planirano su obilazili institucije na području pet županija u kojima su privremeno ili trajno smještena djeca, sudjelovali na organiziranim skupovima tematski vezanim za područja zaštite i unapređivanja prava i interesa djece te kroz razgovor upoznavali djecu s njihovim pravima i obvezama tijekom dogovorenih posjeta djece uredu.

Pregled podataka u sljedećoj tablici govori o broju i vrsti povreda dječjih prava kojima se bavio ured u Osijeku tijekom 2012. Podaci se odnose na svaku županiju pojedinačno i ukupno za regiju, u odnosu na broj svih zaprimljenih prijava upućenih Uredu pravobraniteljice. Na regiju se odnosi 198 od ukupno 1228 pojedinačnih prijava povreda prava, što je za oko 30% više u odnosu na prošlogodišnjih 148 predmeta. Najviše prijava je i ove godine iz Osječko-baranjske županije (92), zatim slijedeVukovarsko-srijemska (44), Brodsko-posavska (33), Požeško-slavonska (16) i Virovitičko-podravska (13). U odnosu na prošlu godinu zabilježen je znatno veći broj prijava s područja Osječko-baranjske i Brodsko-posavske županije.

Broj pojedinačnih prijava - Osijek

URED U OSIJEKU	Brodsko-posavska	Osječko-baranjska	Požeško-slavonska	Virovitičko-podravska	Vukovarsko-srijemska	Ukupno za regiju	Ostale županije	Ukupno
Osobna prava - ukupno	17	60	9	10	28	124	629	753
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	10	30	3	4	14	61	342	403
Pravo na djetetovu privatnost		2		1	1	4	15	19
Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	5	23	3	5	11	47	248	295
Ostala osobna prava	2	5	3		2	12	24	36
Prava djece kao članova društvene zajednice		2				2	9	11
Obrazovna prava	4	13		1	6	24	137	161
Zdravstvena prava	1	3	1		1	6	22	28
Socijalna prava		4	3	1		8	34	42
Ekonomska prava	5	5	1	1	3	15	78	93
Kulturna prava	2	1				3	16	19
Pravosudno-zaštitna prava	1	4	1		2	8	53	61
Sigurnost i zaštita djece	1				2	3	10	13
Diskriminacija	2		1		2	5	11	16
Nenadležnost							26	26
Ostala prava							5	5
Ukupno	33	92	16	13	44	198	1030	1228

Najveći broj prijava i dalje se odnosi na povrede osobnih prava djece (124), i to prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (61), što je znatno više od 39 prijava u 2011., te prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (47). Slijede povrede obrazovnih prava (24).

Uredu se neposredno javilo 307 stranaka, što je oko 15% više u odnosu na prethodnu godinu. Putem telefona javilo se 254, a osobnim dolaskom 53. Majke su se javile uredu u više od pola ukupno zabilježenog broja kontakata, zatim po učestalosti slijedi javljanje očeva te institucija. Brojčani pregled po vrsti podnositelja prijave ili obraćanja uredu prikazan je u tablici koja slijedi. Kao i prijašnjih godina, najčešće prijave ili traženje savjeta stranaka odnosilo se na područje obiteljskopravnih odnosa, zaštite djece od nasilja te probleme u odgojno-obrazovnim ustanovama. Opetovano je naglašena sporost sudova u odlučivanju o pravima djece, neučinkovitost u postupanju CZSS-a, pri rješavanju obiteljskih situacija koje izravno štetno utječu na dječje interese, kao i nesnalaženje i neaktivnost djelatnika škole u zaštiti prava djece. Na temelju izraženog nezadovoljstva radom institucija, prijavitelji očekuju žurno uključivanje pravobraniteljice za djecu i učinkovito rješenje slučaja. Često nisu upoznati s djelokrugom rada i ovlastima pravobraniteljice za djecu.

Broj osobnih i telefonskih savjetovanja - Osijek

PODNOSITELJ	
Dijete osobno	2
Roditelji	2
Majka	146
Otac	87
Baka	16
Djed	6
Institucije	25
Ostali	16
Rođaci	1
Susjedi	2
Sestra ili brat	0
Anonimno	4
UKUPNO	**307**

Posebno želimo naglasiti višekratno postupanje Ureda i tijekom 2012. zbog kršenja obrazovnih prava učenika Tehničke škole Nikole Tesle u Vukovaru i odvijanja nastave u neprimjerenim i sigurnosno opasnim zamjenskim uvjetima. Unatoč našim upućenim preporukama i upozorenju Vladi RH, o kršenju obrazovnih prava djece, trajno i kvalitetno rješenje još nije postignuto. O ovom problemu više govorimo u poglavljima obrazovnih prava i preporuka.

Sukladno programu rada Ureda, tijekom godine su savjetnici kontinuirano pratili ostvarivanje dječjih prava u ustanovama u kojima privremeno ili trajno borave djeca, s ciljem uvida u kvalitetu uvjeta za život i skrb o djeci. Izvršeni su obilasci više ustanova:

Dječji vrtić „Liliput" u mjestu Bobota, Općina Trpinja, Centar za predškolski odgoj Osijek, Sklonište za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u Osijeku, Udrugu za djecu s autizmom DAR u Osijeku, Dom za odgoj djece i mladeži u Osijeku, Prosvjetno kulturni centar Mađara u RH u Osijeku, Učenički dom u Požegi, Kaznionica u Požegi - odjel za rodilje, dva romska naselja u mjestima Torjanci i Bistrinci.

Nakon obilazaka, izvješća s opažanjima i preporukama za poboljšanje uvjeta i stručnog rada s djecom poslana su nadležnim tijelima.

Tijekom 2012. savjetnici ureda u Osijeku sudjelovali su aktivno na više skupova i stručnih ili javnih događanja na svom području: na zajedničkom skupu Obiteljskog centra u Osječko-baranjskoj županiji i MUP-a na kojem se učenike sedmih razreda OŠ Tenja informiralo o zaštiti djece od nasilja i zaštiti privatnosti na internetu; na skupu na Medicinskom fakultetu u Osijeku, u organizaciji udruge Institut za sretno dijete, s prezentacijom o participaciji djece; u organiziranju četvrtog Festivala o pravima djece, zajedno s UNICEF-ovim Uredom za Hrvatsku i Hrvatskim filmskim savezom, te sudjelujući u svim festivalskim događanjima i skupovima u Osijeku; u dvije TV emisije regionalnih televizija o temi dječjih prava, u povodu Dana djeteta; na 4. znanstveno stručnom skupu posvećenom pitanju nasilja, na studiju psihologije Filozofskog fakulteta u Osijeku, s izlaganjem „Odgovornost sustava za emocionalno zlostavljanje u konfliktnim razvodima".

Savjetnici su bili prisutni i na drugim tematskim događanjima: na znanstveno-stručnom interdisciplinarnom skupu „Represivne mjere za zaštitu osobnih prava djece i Haška konvencija o mjerama za zaštitu djece 1996.", u organizaciji Hrvatske udruge za pravnu zaštitu obitelji i Pravosudne akademije u Osijeku; na skupu u Vukovaru "Škola kao prostor socijalne integracije djece i mladih u Vukovaru: praćenje desetogodišnjih promjena (2001.- 2011.)", u organizaciji Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i uz financijsku podršku Zaklade Friedrich Ebert, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika RH Ive Josipovića; na prikazivanju predstave „Nasilje - Za nasilje nema opravdanja" u Dječjem kazalištu Branka Mihaljevića u Osijeku, koja je dio preventivnih aktivnosti za borbu protiv nasilja nad ženama, nasilja u obitelji i nasilja među mladima, u okviru kampanje „Živim život bez nasilja", koju zajednički provode MUP, PU Osječko-baranjska, Udruga „Status M" i UNDP; na skupu u organizaciji Obiteljskog centra Osječko-baranjske županije u Osijeku s temom „Nasilje nad ženama u Hrvatskoj: učinjeni pozitivni pomaci i predstojeći koraci", u povodu obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama; na simpoziju „Poremećaji u ponašanju - što svatko treba znati", u povodu treće godine provođenja programa „Psihološki tretman mladih s poremećajima u ponašanju i njihovih obitelji", u organizaciji osječkog Društva za psihološku pomoć „Sunce"; na promociji Zbornika radova s 3. znanstveno stručnog skupa posvećenog nasilju, na studiju psihologije Filozofskog fakulteta u Osijeku.

U organizaciji pravobraniteljice za djecu i HOK-a u Osijeku je održan stručni skup „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava".

U sklopu promotivnih aktivnosti savjetnica je održala nekoliko izlaganja o zaštiti dječjih prava: o temi „Kompetencije učitelja - jačanje socijalnih i građanskih kompetencija", na Županijskom aktivu nastavnika razredne nastave, u organizaciji AZOO-a, u OŠ Augusta Harambašića u Donjem Miholjcu; „Prava djece u odgojno-obrazovnom sustavu", za Nastavničko vijeće OŠ Ivana Kukuljevića u Belišću; „Zaštita prava djece s problemima u ponašanju", na Županijskom aktivu nastavnika razredne nastave, u organizaciji AZOO-a, u OŠ I. B. Mažuranić u Virovitici; predavanja „Koncept dječjih prava", za studente treće godine studija Učiteljskog fakulteta u Osijeku i Slavonskom Brodu.

Ured su ove godine posjetila djeca članovi Dječjeg foruma Društva Naša djeca Osijek, učenici i predstavnici Centra za odgoj i obrazovanje Ivan Štark za djecu s teškoćama u razvoju i djeca iz Dječjeg SOS sela Ladimirevci. Uz prigodnu prezentaciju o načinu ostvarivanja dječjih prava, upoznati smo s razmišljanjima djece i njihovim doživljajem prava u stvarnosti. Održano je više radnih susreta s članovima regionalnog MMS-a, Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Peta godišnjica djelovanja Ureda obilježena je obilascima institucija i posjetima djece. Ured su posjetila djeca iz Doma za djecu Klasje. Održan je i sastanak s predstavnicima

udruga koje rade s djecom i mladima Breza, Dokkica i Proni radi upoznavanja s njihovim načinom rada i skrbi o djeci. U povodu Dana Konvencije o dječjim pravima u Učeničkom domu u Vukovaru savjetnica je djeci održala prezentaciju o dječjim pravima.

11.2 URED U RIJECI

Rad regionalnih ureda

Ured u Rijeci svojim djelovanjem obuhvaća tri županije: Primorsko-goransku, Ličko-senjsku i Istarsku županiju, a zapošljava dvije savjetnice pravobraniteljice za djecu, diplomirane pravnice.

U listopadu 2012. obilježena je peta godišnjica rada regionalnog ureda pravobraniteljice za djecu u Rijeci. Riječki je ured službeno započeo s radom na prvi dan Dječjeg tjedna, 1. listopada 2007. Njegovim je osnivanjem građanima navedenih županija znatno olakšan pristup pravobraniteljici za djecu radi traženja savjeta i pomoći te podnošenja pritužbi u zaštiti prava djece.

Od ukupnog broja prijava pojedinačnih povreda prava tijekom godine, njih 187 odnosilo se na riječku regiju, od čega 123 na Primorsko-goransku, 14 na Ličko-senjsku i 50 na Istarsku. Najveći broj prijava povreda prava djece na području riječkog ureda odnosio se na osobna prava djece (113), od čega najviše na pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (54) te pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb (53). Nakon osobnih prava, po broju prijava slijede ekonomska (25) i obrazovna prava (22).

Broj pojedinačnih prijava - Rijeka

URED U RIJECI	Primorsko-goranska	Ličko-senjska	Istarska	Ukupno za regiju	Ostale županije	Ukupno
Osobna prava-ukupno	72	9	32	113	640	753
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	30	4	19	53	350	403
Pravo na djetetovu privatnost	1	1	1	3	16	19
Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	38	4	12	54	241	295
Ostala osobna prava	3			3	33	36
Prava djece kao članova društvene zajednice	1			1	10	11
Obrazovna prava	16	1	5	22	139	161
Zdravstvena prava	5		1	6	22	28
Socijalna prava	6		1	7	35	42
Ekonomska prava	13	4	8	25	68	93
Kulturna prava	2		1	3	16	19
Pravosudno-zaštitna prava	3		1	4	57	61
Sigurnost i zaštita djece	3			3	10	13
Diskriminacija			1	1	15	16
Nenadležnost	1			1	25	26
Ostala prava	1			1	4	5
Ukupno	**123**	**14**	**50**	**187**	**1041**	**1228**

Broj osobnih i telefonskih savjetovanja - Rijeka

PODNOSITELJ	
Dijete osobno	4
Roditelji	4
Majka	178
Otac	139
Baka	29
Djed	16
Institucije	16
Ostali	13
Rođaci	5
Susjedi	1
Sestra ili brat	0
Praćenja od strane Ureda	29
Anonimno	11
UKUPNO	445

Tijekom 2012. na području riječkog ureda obišli smo 18 ustanova u kojima privremeno ili trajno borave djeca. U Ličko-senjskoj županiji obišli smo područni objekt „Vidra" DV „Slapić" u Plitvičkim jezerima te DV „Travica" u Senju , OŠ „Plitvička jezera" u Plitvičkim jezerima, Srednju školu „Plitvička jezera" u Korenici i njezin Učenički dom. U Istarskoj županiji obišli smo Srednju talijansku školu „Leonardo da Vinci", Gospodarsku školu u Bujama, Caritasov dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi „Kuća milosrđa" u Majmajoli, Dom za djecu i mlađe punoljetne osobe „Pula" u Puli te Obiteljski dom Ivana Dobutovića u Barbanu. U Primorsko-goranskoj županiji obišli smo igraonicu „Čarobni svijet" u Rijeci i Zabavni park Kids u Viškovu, Waldorfski dječji vrtić „Mala vila" u Rijeci, OŠ Ivana Rabljanina na Rabu, Dom za djecu i mlađe punoljetne osobe „Izvor" u Selcu i Dom za djecu i mlađe punoljetne osobe „Braća Mažuranići" u Novom Vinodolskom. Na ovom smo području obišli i dva odmarališta, Dječje odmaralište Varaždin na Rabu i Odmaralište „Dvorac Stara Sušica" u Ravnoj Gori. Prilikom obilazaka na području Ličko-senjske županije posjetili smo i Ured načelnika Općine Plitvička jezera u Korenici, a na području otoka Raba Ured gradonačelnice Grada Raba, te razgovarali o ovlastima i aktivnostima lokalne zajednice u zaštiti prava djece na njihovom području.

Sudjelovali smo i na više događanja na lokalnoj razini u vezi s dječjim pravima. Pratili smo završnicu Državnog prvenstva školskih sportskih društava RH u Poreču, u organizaciji Hrvatskog školskog sportskog saveza; svečani skup u Rijeci u povodu 10. godišnjice rada Ureda za obitelj Riječke nadbiskupije te raspravu o potrebi suvremene obitelji za stručnom pomoći i podrškom; 2. državni susret MATP-a (*Motor Activity Training Program*) u sportskoj dvorani Grada Kraljevice; obilježavanje pete obljetnice Obiteljskog centra Primorsko-goranske županije u Rijeci; predstavljanje rezultata istraživanja „Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje - Izvještaj o ljudskim pravima", koje su, u organizaciji riječke udruge U.Z.O.R. iznijele predstavnice američke organizacije *Advocates for Human Rights* iz Minnesote te Autonomne ženske kuće Zagreb; 4. konferenciju o alkoholizmu i drugim ovisnostima te 2. hrvatski interdisciplinarni simpozij o kockanju u Opatiji; simpozij „Koraci za budućnost bez nasilja", u organizaciji Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije u povodu Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama. Posjetili smo Udrugu udomitelja djece Primorsko-goranske županije „DAMDOM" Rijeka. S izlaganjem „Proces deinstitucionalizacije iz perspektive pravobraniteljstva za djecu" sudjelovali smo na skupu „Deinstitucionalizacija stvarnost ili...", održanom u organizaciji Humanitarne udruge „Oaza", Udruge Udomitelja Istarske županije i Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece, u suradnji s Obiteljskim centrom Istarske županije u Puli.

U organizaciji pravobraniteljice za djecu i HOK-a u Rijeci je održan stručni skup „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava".

Ured pravobraniteljice za djecu proteklih je godina poduzimao niz aktivnosti u vezi sa zaštitom prava i potreba djece na otocima, koje su ove godine zaokružene i stručnim skupom „Jednake mogućnosti za djecu na otocima", održanim na Otoku Rabu. Tim skupom ukazali smo na potrebu sustavne brige o djeci na otocima, a detaljnije je opisan u u ovom izvješću, u dijelu Zaštita prava djece na otocima.

Riječki ured posjećivala su i djeca i odrasli. Posjetili su nas novi članovi MMS-a s otoka Cresa i iz Rijeke, a 5. godišnjicu Ureda su posjetom i programom obilježili učenici Osnovne škole „Jelenje-Dražice" te štićenici Doma za djecu i mlađe punoljetne osobe „Ivana Brlić Mažuranić" iz Lovrana. S radom institucije Ureda pravobraniteljice za djecu u Hrvatskoj upoznali smo suce iz Portugala, Njemačke i Poljske, u sklopu Programa razmjene pravosudnih dužnosnika Europske mreže pravosudnih centara u dogovoru s Pravosudnom akademijom RH.

11.3 URED U SPLITU

Rad regionalnih ureda

Regionalni ured u Splitu teritorijalno pokriva područje četiriju dalmatinskih županija: Splitsko-dalmatinske, Zadarske, Šibensko-kninske i Dubrovačke. Do kraja studenog 2012., zbog korištenja roditeljskog dopusta savjetnice pravobraniteljice za djecu dipl. pravnice, u uredu u Splitu radila je samo jedna savjetnica pravobraniteljice, prof. pedagogije. Ona je jednim dijelom obavljala poslove vezane za regiju, ali i za ostala područja Hrvatske u skladu sa svojim područjima rada (područje odgoja i obrazovanja, kulturnih prava i promocije prava djece). Predmet rada bile su pojedinačne povrede dječjih prava, opće inicijative i preporuke te promocija prava djece u regiji.

U ožujku je obilježena peta godišnjica rada regionalnog ureda pravobraniteljice za djecu u Splitu.

Broj pojedinačnih prijava - Split

URED U SPLITU	Splitsko-dalmatinska	Zadarska	Dubrovačko-neretvanska	Šibensko-kninska	Ukupno za regiju	Ostale županije	Ukupno
Osobna prava - ukupno	73	22	11	15	121	632	753
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	37	13	8	8	66	337	403
Pravo na djetetovu privatnost	2	2			4	15	19
Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	27	7	2	7	43	252	295
Ostala osobna prava	7		1		8	28	36
Prava djece kao članova društvene zajednice			1		1	10	11
Obrazovna prava	16	3	2	3	24	137	161
Zdravstvena prava	4	3			7	28	35
Socijalna prava	4	2		4	10	35	45
Ekonomska prava			1	1	2	83	85
Kulturna prava	6	3		4	13	17	30
Pravosudno-zaštitna prava			1		1	48	49
Sigurnost i zaštita djece						12	12
Diskriminacija						16	16
Nenadležnost				1	1	25	26
Ostala prava		2			2	3	5
Ukupno	**103**	**35**	**16**	**28**	**182**	**1046**	**1228**

Podaci u tablici pokazuju broj i vrste prijava povreda prava djece iz svake županije posebno te splitske regije u cjelini u odnosu na ukupan broj prijava Uredu, a dio su zbirnih podataka o radu Ureda pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu.

Od ukupno 1228 prijava pojedinačnih povreda prava, 182 odnose se na područje ove regije, što je osam prijava manje u odnosu na prethodnu godinu. Najveći broj prijava, njih 103 odnosilo se na Splitsko-dalmatinsku, 35 na Zadarsku, 28 na Šibensko-kninsku i 16 na Dubrovačko-neretvansku županiju.

Vrste prijava prate trend od prošle godine pa se najveći broj prijava odnosio na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb. Slijede prijave povreda prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, a potom povrede obrazovnih prava.

Tijekom 2012. godine uredu u Splitu neposredno se osobnim dolaskom i telefonom obratilo 320 stranaka, što je 87 stranaka manje u odnosu na prethodnu godinu. Pad u broju obraćanja stranaka dijelom je uvjetovan odlaskom jedne savjetnice na roditeljski dopust, zbog čega su stranke koje su tražile postupanja u području obiteljskopravne problematike najčešće upućivane na ured u Zagrebu. U najvećem broju slučajeva (163) obraćale su nam se majke, potom institucije pa očevi. I ove godine bilježimo mali broj obraćanja same djece.

Broj osobnih i telefonskih savjetovanja - Split

PODNOSITELJ	
Dijete osobno	2
Roditelji	6
Majka	163
Otac	55
Baka	16
Djed	2
Institucije	63
Ostali	11
Rođaci	1
Susjedi	0
Sestra ili brat	0
Anonimno	1
UKUPNO	320

Najveći broj neposrednih obraćanja stranaka odnosio se također na područje obiteljskopravne problematike te nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Osim informiranja o načinima zaštite djece te obvezama nadležnih institucija u slučajevima kršenja dječjih prava, stranke su vrlo često tražile žurnu intervenciju pravobraniteljice za djecu u rješavanju sudskih sporova, postupanju djelatnika CZSS-a, policije i škola. Zbog nerealnih očekivanja u pogledu postupanja pravobraniteljice za djecu i njezinih „ograničenih" ovlasti, stranke su često izražavale ljutnju, nemoć i razočaranost. U takvim situacijama upoznavali smo ih s mogućnostima zaštite djece te upućivali na nadležna tijela.

Uz rad na predmetima koji su se odnosili na pojedinačne povrede prava djece, savjetnica je radila na promociji dječjih prava te općim inicijativama na području regije. U sklopu promotivnih aktivnosti i kontinuiranog praćenja ostvarivanja dječjih prava i ove godine obilazili smo ustanove u kojima privremeno ili trajno borave djeca. Tako smo na području splitske regije obišli osnovne škole: Dubrovačko primorje Smokovljani i Slano; dječje vrtiće: Drniš, „Bubamara" u Benkovcu i „Šareni svijet" u Splitu te zatvore u Splitu i Šibeniku (u kojima djeca posjećuju roditelje). Nakon posjeta nadležnim tijelima poslana su izvješća s preporukama za poboljšanje uvjeta za djecu.

Radi uvida u aktualno stanje, tijek i aktivnosti vezane za otvaranje odjela dječje i adolescentne psihijatrije u Splitu, čime se pravobraniteljica bavi više godina, na njezinu je inicijativu održan sastanak u KBC-u Firule. Nakon sastanka ministru zdravlja uputila je preporuku za poduzimanje mjera kako bi se što prije otvorio navedeni odjel.

Slijedom dosadašnjih aktivnosti u vezi s pravima djece na otocima i u 2012. godini regionalni ured aktivno se bavio problemima djece koja žive na otocima. S namjerom stjecanja uvida u život otočke djece, u proteklih pet godina posjetili smo 22 otoka, od toga 16 otoka dalmatinske regije. Obišli smo tamošnje vrtiće, škole i javne službe te razgovarali s djecom i stručnjacima. Nakon svakog posjeta nadležnim službama upućivali smo preporuke i prijedloge za poboljšanje stanja prava djece koja žive na otocima. Ove godine zaključili smo obilaske otoka posjetom otoku Rabu te aktualizirali probleme otočke djece na stručnom skupu, koji smo organizirali u gradu Rabu pod naslovom „Jednake mogućnosti za djecu na otocima". Detaljnije o pravima djece na otocima pišemo u ovom izvješću u dijelu *Zaštita prava djece na otocima.*

Tijekom 2012. sudjelovali smo na stručnim skupovima i drugim događanjima u regiji, kao što su: 52. međunarodni dječji festival u Šibeniku; dječji festival Mali Split; predstavljanje projekta „Pretežno vedro" Službe za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije; stručni skup „Različiti pristupi u radu s djecom s poteškoćama u komunikaciji", u organizaciji DV Montessori; okrugli stol „Prava i uloga očeva nakon razvoda braka - skrbništvo nad djecom" u organizaciji Povjerenstva za ravnopravnost spolova Splitsko-dalmatinske županije; IV. Hrvatski kongres školske i sveučilišne medicine pod nazivom „Javnozdravstveni izazovi školske i adolescentne medicine"; „Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva" - 20. godišnja konferencija hrvatskih psihologa u Dubrovniku; dvodnevni seminar u sklopu EU twinning projekta IPA 2009 „Jačanje kapaciteta u području suzbijanja seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece te pružanja pomoći ranjivim žrtvama kriminaliteta"; stručni skup „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava" u organizaciji Ureda pravobraniteljice za djecu; kampanja Nacionalnog programa sigurnosti cestovnog prometa „Poštujte naše znakove!" u organizaciji Policijske uprave splitsko-dalmatinske.

I ove godine nastavljena je suradnja i s Filozofskim fakultetom u Splitu, na kojem savjetnica pravobraniteljice za djecu, kao vanjski suradnik, vodi kolegij o pravima djece za studente učiteljskog fakulteta i studente pedagogije.

Ured su i ove godine posjećivala djeca te je održano više susreta i radionica za djecu članove Mreže mladih savjetnika iz splitske regije. Posjetili su nas predstavnici Vijeća učenika OŠ Ravne Njive iz Splita, a petu godišnjicu ureda obilježili smo s članovima naše Mreže mladih savjetnika i školskim novinarima OŠ Brda iz Splita.

Rad regionalnih ureda

11.4 URED U ZAGREBU

Ured u Zagrebu teritorijalno pokriva područje Grada Zagreba i Zagrebačke, Sisačko-moslavačke, Varaždinske, Bjelovarsko-bilogorske, Karlovačke, Međimurske, Krapinsko-zagorske te Koprivničko-križevačke županije. Kao i do sada, u Zagrebu rade pravobraniteljica i dvije zamjenice te šest savjetnica. Pravobraniteljica i jedna zamjenica su diplomirane pravnice, a druga zamjenica je profesorica psihologije. Među savjetnicama su dvije diplomirane pravnice te po jedna profesorica psihologije, diplomirana pedagoginja, diplomirana socijalna radnica i profesorica defektologije. Administrativno-računovodstvene poslove obavljaju četiri službenika: ekonomist (VŠS), računovodstvena referentica (SSS) i dvoje administrativnih referenata (SSS).

Od ukupno 1228 prijava pojedinačnih povreda prava djece primljenih tijekom 2012. godine njih 288 odnosilo na Grad Zagreb, 92 na Zagrebačku, 37 na Sisačko-moslavačku, 32 na Varaždinsku, 20 na Bjelovarsko-bilogorsku, 19 na Karlovačku, 19 na Međimursku, 16 na Krapinsko-zagorsku te 15 na Koprivničko-križevačku županiju. Osam prijava odnosilo se na inozemstvo. Ukupan broj od 538 prijava, koje su se odnosile na navedeno područje Hrvatske, porastao je u odnosu na prošlu godinu za 74.

Broj pojedinačnih prijava - Zagreb

URED U ZAGREBU ostale županije, inozemstvo i nepoznato	Bjelovarsko-bilogorska	Karlovačka	Koprivničko-križevačka	Krapinsko-zagorska	Međimurska	Sisačko-moslavačka	Varaždinska	Zagrebačka	Grad Zagreb	Inozemstvo	Ukupno	Split, Rijeka, Osijek	Ukupno NEPOZNATO	UKUPNO
Osobna prava - ukupno	14	10	11	12	8	14	20	59	169	6	323	358	72	753
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	10	6	7	8	4	8	17	29	82	5	176	180	47	403
Pravo na djetetovu privatnost								1	7		8	11		19
Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	4	3	4	4	4	4	2	28	75	1	129	144	22	295
Ostala osobna prava		1				2	1	1	5		10	23	3	36
Prava djece kao članova društvene zajednice									6		6	4	1	11
Obrazovna prava	2	1	3	2	4	7	6	15	42	1	83	70	8	161
Zdravstvena prava		2	1		1	3	1	1	5	1	15	19	1	35
Socijalna prava	2					3		4	9		18	25	2	45
Ekonomska prava	2	1			1	4	3	5	22		38	42	5	85
Kulturna prava						1		2	6		9	19	2	30
Pravosudno-zaštitna prava		3		2	2	2	2	4	14		29	13	7	49
Sigurnost i zaštita djece									4		4	6	2	12
Diskriminacija					2	1		1	5		9	6	1	16
Nenadležnost		2			1	2		1	5		11	2	13	26
Ostala prava									1		1	3	1	5
Ukupno	20	19	15	16	19	37	32	92	288	8	546	567	115	1228

Uredu u Zagrebu ove se godine, telefonom i osobno, obratilo 926 stranaka, od čega prvenstveno roditelji, a od navedenog broja djeca su se osobno obratila u 20 slučajeva.

Broj osobnih i telefonskih savjetovanja - Zagreb

PODNOSITELJ	
Dijete osobno	20
Roditelji	2
Majka	455
Otac	214
Baka	50
Djed	22
Institucije	73
Ostali	54
Rođaci	18
Susjedi	2
Sestra ili brat	2
Anonimno	14
UKUPNO	926

Pravobraniteljica i suradnici su na ovom području obišli 19 ustanova u kojima privremeno ili trajno borave djeca. Od ustanova socijalne skrbi obišli smo Dom za djecu i mlađe punoljetne osobe „Vrbina" u Sisku, Dom za djecu „Svitanje" u Koprivnici i SOS dječje selo Lekenik. Obišli smo Dječji vrtić „Fijolica" te njegove područne objekte u Cirkovljanima i u Draškovcu, zatim vrtić „Tratinčica" i njegov područni objekt u Koprivnici, OŠ Vukovina te područnu školu Bukevje, Srednju školu Bedekovčina u Bedekovčini i Industrijsko-strojarsku školu u Zagrebu, kao i Učenički dom Srednje škole u Bedekovčini te igraonicu u sklopu Dječjeg odjela Narodne knjižnice i čitaonice „Vlado Gotovac" u Sisku. Posjetili smo Specijalnu bolnicu za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama u Zagrebu, Kliniku za pedijatriju KBC Zagreb, lokacija Rebro, Kaznionicu u Lepoglavi te terapijske zajednice „Remar Espana" u Harmici i „Reto centar" u Zagrebu.

U organizaciji ureda u Zagrebu održana je stručna rasprava „Pravilna prehrana djece u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama te ustanovama koje skrbe za djecu - gdje smo danas?". Također je, u suradnji s HOK-om i Udrugom sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mlade, održan stručni skup „Što za djecu znači Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava". U suradnji s Koordinacijom udruga za djecu na stručnom sastanku, na kojem su sudjelovali stručnjaci iz ovog područja, prikupili smo informacije i mišljenja o štetnom utjecaju buke na zdravlje djece, poput utjecaja preglasne glazbe iz mobilnih izvora te u trgovačkim centrima, ugostiteljskim objektima i na otvorenim prostorima.

Tijekom godine smo, na području zagrebačkog ureda pravobraniteljice, prisustvovali sljedećim događajima i skupovima:

Nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i tjelesno kažnjavanje:

- „Nasilje nad djecom i među djecom putem interneta" - okrugli stol u organizaciji Ureda za ljudska prava Vlade RH i Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba;
- Informativno-edukativna tribina o prevenciji nasilja među mladima u Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski u organizaciji Vijeća za prevenciju Grada Zagreba;
- Dodjela Nagrade Luka Ritz za promicanje tolerancije i škole bez nasilja Ivoni Farkaš, učenici 8. razreda OŠ Kralja Tomislava u Našicama i Klari Đurkin, učenici 4. razreda Gimnazije Čakovec, u organizaciji MZOS-a;
- Dodjela Nagrade Luka Ritz - Nasilje nije hrabrost Pauli Kadić, učenici 8. razreda OŠ Voltino i Mariji Gašparović, učenici 2. razreda Prve gimnazije, u organizaciji Grada Zagreba;
- Tematska sjednica u povodu Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama u organizaciji Odbora za obitelj, mladež i sport Hrvatskoga sabora;
- Obilježavanje pete obljetnice rada Doma za djecu i odrasle žrtve nasilja u obitelji Duga - Zagreb;
- Obilježavanje Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama;
- „Nasilje - za nasilje nema opravdanja" - predstava u sklopu kampanje UNDP-a i MUP-a protiv nasilja nad ženama, nasilja u obitelji te nasilja među mladima pod nazivom „Živim život bez nasilja";
- „Nasilje u obitelji i nasilje nad ženama" - okrugli stol u organizaciji MUP-a - Nacionalnog tima za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji i nasilja nad ženama.

Roditeljska skrb i ostala osobna prava:

- „Utjecaj partnerskih odnosa na funkcioniranje obitelji" - okrugli stol i predstavljanje brošure „Kako postići skladne partnerske odnose - utjecaj partnerstva na obiteljsku dinamiku", autora prof. dr. sc. Josipa Obradovića, Dubravke Svilar Blažinić i Damira Lukinca u povodu Međunarodnog dana obitelji;
- Prva konferencija o posvajanju, namijenjena djelatnicima CZSS-a, OC-a, domova za djecu te MSPM-a koji rade na poslovima posvajanja, u organizaciji MSPM-a i udruge za potporu posvajanju Adopta u Zagrebu;

- „Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva" - 20. godišnja konferencija hrvatskih psihologa u Dubrovniku;
- „Izazovi partnerskog roditeljstva nakon razvoda - stručnjaci u potrazi za odgovorima na pitanja roditelja" - okrugli stol u organizaciji Centra za djecu, mlade i obitelj Modus Društva za psihološku pomoć Zagreb.

Zdravstvena prava

- „Prevencija suicida kod djece i adolescenata - analiza i prikaz programa i prijedlozi budućih aktivnosti" - okrugli stol u organizaciji Hrvatske interdisciplinarne terapijske udruge za djecu i mladež, u suradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom i Centrom za krizne intervencije;
- Predstavljanje knjige „Kako reći neželjenu vijest - Komunikacija zdravstvenih djelatnika i ostalih stručnjaka s roditeljima teško bolesne djece i djece s razvojnim rizicima i teškoćama u razvoju" u izdanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Medicinske naklade Zagreb.

Prava djece s teškoćama u razvoju i poremećajima u ponašanju

- Prezentacija praktičnog dijela završnog ispita mladih korisnika Odgojnog zavoda u Turopolju u programima osposobljavanja u ugostiteljstvu;
- „Kriminalitet maloljetnika: kuda idemo?" - javna tribina za stručnjake i znanstvenike koji se bave kriminalitetom maloljetnika u organizaciji Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mlade;
- Okrugli stol o Europskim općim smjernicama za prijelaz s institucionalne skrbi na pružanje usluga podrške u zajednici, s posebnim osvrtom na osobe s invaliditetom i djecu s TUR, uz predstavljanje „Priručnika za korištenje Strukturnih fondova", u organizaciji Saveza osoba s invaliditetom Hrvatske, u suradnji s Europskom ekspertnom skupinom za deinstitucionalizaciju;
- Druženje saborskih dužnosnika i zastupnika, predstavnika pravobraniteljskih ureda i drugih institucija te medija s osobama s invaliditetom i njihovim asistentima u povodu Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, u organizaciji pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, u suradnji s UNDP-om i predstavnicima osoba s invaliditetom.

Slobodno vrijeme, igra i sport

- II. konferencija za sigurnu igru s međunarodnim sudjelovanjem, u organizaciji Centra za kvalitetu i sigurnost;
- Svečana dodjela nagrada i izložba dječjih radova u Novinarskom domu u sklopu natječaja za likovne, literarne i video/foto radove djece predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi te djece i mladih s TUR, s temom „Katastrofe i snage zaštite i spašavanja" u organizaciji Državne uprave za zaštitu i spašavanje u suradnji s AZOO;
- Proslava 5. dana Univerzalne sportske škole uz obilježavanje Međunarodnog Olimpijskog dana u Sportskom centru „Mladost";
- „Folklor i djeca" - priredba na 46. međunarodnoj smotri folklora u organizaciji Koncertne direkcije Zagreb.

Mediji

- Izložba multimedijskih učeničkih radova o sigurnosti na internetu, u prostorijama AZOP-a, kojom se zaključuje akcija „Sigurniji internet za djecu i mlade";
- Medijska radionica o izvještavanju o djeci s teškoćama u razvoju u organizaciji Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj;
- „Vijeće za medije: izazovi samoregulacije medija" - međunarodna konferencija u organizaciji HND-a, HVM-a i Zaklade „Konrad Adenauer";
- „Mladi i mediji u Hrvatskoj: godine za akciju!" - stručni skup u organizaciji Udruge Pragma i Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Strani državljani i nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj

- „Afirmacija integracijske politike i prakse u lokalnoj zajednici" - okrugli stol u povodu Svjetskog dana izbjeglica u organizaciji Centra za mirovne studije u suradnji s UNHCR-om, sa sudjelovanjem predstavnika UNHCR-a, MSPM-a, Ureda za ljudska prava Vlade RH, Grada Zagreba te nevladinih organizacija Centra za nove inicijative, Crvenog križa i drugih;
- Svečanost obilježavanja Svjetskog dana izbjeglica u Sportskom centru Utrina u organizaciji UNHCR-a, MUP-a i Hrvatskog Crvenog križa;
- Svečani prijem u povodu Kurban-bajrama u organizaciji Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba.

Diskriminacija

- Predstavljanje twinning projekta „Uspostava cjelovitog sustava zaštite od diskriminacije" u organizaciji Ureda pučkog pravobranitelja, Ureda za ljudska prava Vlade RH i „Ludwig Boltzmann" instituta za ljudska prava iz Austrije;
- „Suradnja temeljem članka 15. Zakona o suzbijanju diskriminacije" - okrugli stol u sklopu projekta Jačanje kapaciteta pučkog pravobranitelja, u organizaciji Pučkog pravobranitelja;
- „Pravni položaj LGBT osoba u Republici Hrvatskoj", okrugli stol u povodu obilježavanja Međunarodnog dana protiv homofobije i transfobije u organizaciji pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, uz podršku Veleposlanstva Velike Britanije te u suradnji s LGBT organizacijama civilnog društva;
- Javna rasprava o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju diskriminacije održana u organizaciji Centra za ljudska prava.

Ljudska prava

- Dvanaesta po redu Smotra projekata iz Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u organizaciji AZOO-a;
- „Globalni trendovi u zaštiti ljudskih prava i uloga UN-a" - predavanje pomoćnika Glavnog tajnika UN-a za ljudska prava dr. sc. Ivana Šimonovića u Kući ljudskih prava;
- 23. sastanak Međunarodnog upravnog odbora Desetljeća za uključivanje Roma 2005. - 2015.

Europska unija

- Predstavljanje knjige „Hrvatska i Europska unija - Prednosti i izazovi članstva", koju je objavio Institut za međunarodne odnose uz podršku Delegacije EU u Republici Hrvatskoj.

Ostalo

- Dodjela nagrada Ponos Hrvatske za 2011. godinu pojedincima i grupama za njihova dobra djela;
- Svečana Akademija u povodu Dana Hrvatske obrtničke komore i proslave 160. godine postojanja obrtništva u Hrvatskoj;
- Skupština Udruge za izvansudsku nagodbu s temom „Program edukacije novih posrednika te državnih odvjetnika i stručnih suradnika s općinskih državnih odvjetništava";
- „Dječje srce u 21. stoljeću" - tribina u organizaciji Udruge „Veliko srce malom srcu";
- „Obrazovanje i zapošljavanje socijalnih radnika u Hrvatskoj" - okrugli stol uz obilježavanje Dana studijskog centra socijalnog rada na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu;
- „Predstavljanje Izvještaja Platforme 112 o radu nove vlasti u prvih 112 dana" - okrugli stol u Hrvatskome saboru;
- Proslava 20 godina postojanja SOS Dječjeg sela Hrvatska u Dječjem selu Lekenik;
- Predstavljanje publikacije UNICEF-ovog ureda za Hrvatsku „Analiza stanja prava djece i žena u Republici Hrvatskoj";
- Svečano obilježavanje 20. obljetnice članstva Republike Hrvatske u Ujedinjenim narodima, u MSPM-u;
- Susret Dječjih vijeća iz cijele Hrvatske u sklopu 6. Međunarodne konferencije „Dijete u gradu" u organizaciji Europske mreže gradova prijatelja djece i Europske zaklade „Dijete u gradu";
- Okrugli stol o Nacrtu prijedloga Zakona o dadiljama u MSPM-u;
- „Novo ovršno pravo i predstečajni postupak" - savjetovanje u organizaciji Inženjerskog biroa d.d.;
- „Maske i maskuliniteti" - stručna konferencija u MZOS-u, Organizacije mladih Status: M, u suradnji s AZOO-om te uz podršku međunarodne organizacije Care International i Grada Zagreba;
- Svečana dodjela Nagrade za promicanje dječjih prava, uz obilježavanje Međunarodnog dana prava djeteta u organizaciji MSPM-a;
- Otvorenje skupne izložbe slikara koji slikaju ustima i nogama u organizaciji Izdavačke kuće umjetnika koji slikaju ustima i nogama i Međunarodna udruga VDMFK iz Lichtensteina;
- „Reforma pravosuđa i osnaživanje žrtava" - regionalna konferencija u organizaciji Ministarstva pravosuđa i Programa UNDP-a u Hrvatskoj;
- „Dječjom participacijom za svijet po mjeri djeteta" - savjetovanje za voditelje Dječjih vijeća, kao dio projekta Aktivno sudjelovanje djece u lokalnoj zajednici - participacija djece u Dječjim vijećima u Hrvatskoj u organizaciji Saveza društava Naša djeca Hrvatske;
- „ZUP i zaštita interesa građana - novosti, prednosti, izazovi" - međunarodna konferencija u sklopu projekta IPA 2008 Potpora provedbi Zakona o općem upravnom postupku, u organizaciji MU-a;

- Predstavljanje knjige „Psihološka prva pomoć nakon kriznih događaja - Vodič kroz psihološke krizne intervencije u zajednici", autorice prof. dr. sc. Lidije Arambašić, s Filozofskog fakulteta u Zagrebu;
- Zatvaranja Twinning projekta IPA 2007 Jačanje kapaciteta Agencije za zaštitu osobnih podataka.
- Otvaranje projekta IPA IV. komponente Podrška sustavu socijalne skrbi u procesu daljnje deinstitucionalizacije socijalnih usluga, pokrenutog od MSPM-a u okviru IV. komponente IPA programa Razvoj ljudskih potencijala.

Rad regionalnih ureda

Tijekom godine u uredu u Zagrebu održani su sastanci s članovima MMS-a, a posjećivala su nas i druga djeca, o čemu je više riječi u posebnom poglavlju.

Ustroj i financijsko poslovanje

12

12.1 USTROJ

Zakonom o pravobranitelju za djecu, Poslovnikom pravobranitelja za djecu i Pravilnikom o unutarnjem redu, propisani su djelokrug poslova, ustroj i broj državnih službenika potrebnih za rad Ureda pravobraniteljice za djecu.

Ured pravobraniteljice za djecu ustrojen je i radi sukladno preporukama UN-ovog Odbora za prava djeteta o "...jačanju političke, ljudske i financijske potpore Ureda pravobranitelja za djecu, u svrhu olakšavanja i promicanja učinkovitog rada tog ureda, posebno na lokalnoj razini, van glavnoga grada države članice" te Strateškom planu Pravobranitelja za djecu. Poštujući Pariška načela o nezavisnim institucijama ljudskih prava, uz ured u Zagrebu, otvorili smo urede i u Osijeku, Rijeci i Splitu.

Vizija

Povećanje razine zaštite sve djece u Republici Hrvatskoj, ostvarivanje njihovih prava u svim područjima života i unapređenje njihova položaja u društvu.

Misija

Misija pravobranitelja za djecu je neovisno i samostalno, držeći se načela pravičnosti i morala, štititi, pratiti i promicati prava i interese djece.

Ciljevi

Ostvarivanje najboljih interesa djece kroz povećanje njihove zaštite te unapređivanje njihovog pravnog i društvenog položaja u Republici Hrvatskoj.

Kadrovi - Pravilnikom o unutarnjem redu utvrđeno je da je za obavljanje poslova u Uredu potrebno 23 službenika. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. Deset službenika radi u Zagrebu, dvije službenice u Splitu, dvije u Rijeci i dvoje u Osijeku. Od 16 službenika, 12 ih radi na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja.

Raspoređeni državni službenici u Uredu pravobraniteljice za djecu 31. prosinca 2012.

SLUŽBA ZA STRUČNE POSLOVE	
savjetnica pravobraniteljice za pravne poslove - socijalna skrb, pravosuđe i obitelj - dipl. pravnica	1
savjetnica pravobraniteljice za stručne poslove - obiteljskopravna zaštita, zdravstvo, socio-ek. i kulturna prava i rani razvoj - prof. psihologije - socijalna skrb i obitelj - dipl. socijalna radnica - djeca s teškoćama u razvoju i djeca pripadnika nacionalnih manjina - prof. defektologije/ rehabilitator ili logoped	3
savjetnica pravobraniteljice za pravne poslove - sam. izvršiteljice u Rijeci - pravosudna zaštita, soc.skrb, zdravstvo i obitelj i promocija prava djece - 2 dipl. pravnice	2
savjetnik pravobraniteljice za pravne poslove - sam. izvršitelj u Osijeku - pravosudna zaštita, soc.skrb zdravstvo i obitelj promocija prava djece - dipl. pravnik	1
savjetnica pravobraniteljice za stručne poslove - sam. izvršiteljica u Osijeku - obitelj i zaštita djece s poremećajima u ponašanju - dipl. soc. pedagoginja	1
savjetnica pravobraniteljice za pravne poslove - sam. izvršiteljica u Splitu - socijalna skrb i obitelj - dipl. pravnica	1
savjetnica pravobraniteljice za stručne poslove - sam. izvršiteljica u Splitu - odgoj i obr., obitelj, kulturna i ek. prava djece i promocija prava djece - prof. pedagogije	1
Ukupno	10
SLUŽBA ZA OPĆE POSLOVE	
savjetnica pravobraniteljice za pravne poslove - odgoj i obrazovanje, rad i opći poslovi - dipl. pravnica	1
savjetnica pravobraniteljice za stručne poslove - odnosi s javnošću, izdavaštvo i dokumentacija - dipl. pedagoginja	1
voditeljica računovodstvenih poslova - SSS	1
administrativna tajnica pravobraniteljice - SSS	1
voditelj informatičkih poslova i poslova pisarnice - VŠS	1
referent za tehničke poslove - SSS	1
Ukupno	6
SVEUKUPNO	16

Od sveukupno 19 zaposlenih (16 službenika i 3 dužnosnice), u stručnom timu je 15 osoba s visokom stručnom spremom, i to osam pravnika, dvije pedagoginje, dvije psihologinje, socijalna pedagoginja, socijalna radnica i defektologinja.

Iako Ured radi s manjim brojem zaposlenih od potrebnog, u 2012. nije bilo novih zapošljavanja. Privremeno je zbog ušteda u proračunu odgođeno daljnje popunjavanje radnih mjesta planiranih Pravilnikom o unutarnjem redu.
Zbog gotovo cjelogodišnjeg odsustva jedne savjetnice (zbog rodiljnog dopusta) te četveromjesečnog odsustva druge, Ured je otežano radio, s obzirom na povećani broj predmeta. Stoga je u rujnu 2012., uz posredovanje MU-a i HZZ-a, proveden postupak radi prijema jedne savjetnice na određeno vrijeme, koja je započela s radom 1. siječnja 2013.

Zaposleni u Uredu pravobraniteljice za djecu 2005. - 2012.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Broj službenika/ca + dužnosnice	8+3	8+3	12+3	13+3	16+3	16+3	16+3	16+3

Prostori - Ured pravobraniteljice za djecu radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Poslovni prostori u Zagrebu, Osijeku i Splitu su u vlasništvu RH i nama dodijeljeni na korištenje. Prostor u Rijeci je zakupljen od Grada Rijeke.

Svi prostori zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada. U 2012. nastavljene su aktivnosti iz 2010. prema Agenciji za upravljanje državnom imovinom (AUDIO), radi dobivanja na korištenje dodatnog prostora, koji se nalazi u prizemlju zgrade zagrebačkog ureda. Riječ je o neuređenom prostoru od 189,97 m/2, u vlasništvu RH, koji želimo preurediti i namijeniti za neposredan rad s djecom. Nadamo se da će, uz već postojeći, taj prostor postati „mala kuća dječjih prava" i mjesto za susrete pravobraniteljice s djecom, mjesto rada Mreže mladih savjetnika, savjetodavnog tijela pravobraniteljice za djecu, te razmjene informacija i rada s volonterima (učenicima i studentima), s medijatekom i knjižnicom. Odlukom AUDIO-a od 6. kolovoza 2012. navedeni je poslovni prostor dodijeljen Pravobranitelju za djecu na korištenje te su obavljene pripremne radnje za njegovo uređenje.

12.2 FINANCIJSKO POSLOVANJE

Sukladno Strateškom planu za razdoblje od 2011. do 2013., Planu i programu rada za 2012. i planiranom razvoju Ureda, proračun Ureda pravobraniteljice za djecu iznosio je 5.312.000 kuna. Proračunskim sredstvima raspolagalo se sukladno Zakonu o proračunu, Zakonu o javnoj nabavi i ostalim propisima o poslovanju proračunskih korisnika, kao i prema smjernicama Ministarstva financija i Državne riznice.

Proračun je izvršen u 97,89% iznosa, odnosno s 5.199.834 kn. Izvršenje planiranih sredstava bilo je u većem postotnom iznosu u odnosu na 2011.

Planirani prihodi za financiranje rashoda poslovanja u 2012. (5.275.000 kn) izvršeni su s 97,88%, a planirani prihodi za financiranje rashoda za nabavu nefinancijske imovine (37.000 kn) izvršeni su s 98,64%.

Od ukupno izvršenog proračuna za 2012. (5.199.834 kn), 67,24% sredstava (3.496.371 kn) izdvojeno je za rashode za zaposlene, a 31,48% sredstava (1.637.166 kn) za materijalne rashode.

Materijalni rashodi obuhvaćaju skupine računa računskog plana 321 Naknade troškova zaposlenima (323.227 kn), 322 Rashodi za materijal i energiju (254.126 kn), 323 Rashodi za usluge (964.152 kn), 324 Naknade troškova osobama izvan radnog odnosa, a odnose se na rad MMS-a (43.632 kn), 329 Ostali nespomenuti rashodi poslovanja (52.029 kn). Financijski rashodi u iznosu od 3.200 kuna činili su 0,06% ukupnih sredstava.

Za komunikacijsku opremu izdvojeno je 0,13% sredstava (6.552 kn), a za informatizaciju 0,70% sredstava (36.496 kn).

Plan i izvršenje Proračuna Pravobranitelja za djecu 2005. - 2012.

	Proračun 2005.	Proračun 2006.	Proračun 2007.	Proračun 2008.	Proračun 2009.	Proračun 2010.	Proračun 2011.	Proračun 2012.
Plan	2.654.578	2.848.200	4.179.000	5.573.000	5.714.232	6.209.680	5.728.930	5.312.000
Izvršenje	2.173.247	2.709.864	4.082.059	5.287.665	5.684.842	6.130.709	5.406.902	5.199.834
% izvršenja	81,87	95,14	97,68	94,88	99,49	98,73	94,38	97,89

Usporedbom podataka plana i izvršenja Državnog proračuna u ovoj godini, u odnosu na prethodne godine, vidljivo je da su sredstva za rad Ureda u 2012. planirana za 416.930 kn manje u odnosu na 2011.

Tijekom godine ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna. Odobreni su nam rebalansi proračuna prema planiranoj dinamici i programskim aktivnostima Ureda te smo zahvaljujući tome uspjeli ostvariti pojedine aktivnosti u većem opsegu.

Obišli smo 57 ustanova i lokacija gdje privremeno ili trajno borave djeca, u raznim krajevima Hrvatske, intenzivirali smo suradnju i unaprijedili rad s djecom - članovima MMS-a te aktivno sudjelovali i izlagali na konfe-

rencijama i seminarima u zemlji i inozemstvu. Dio konferencija u inozemstvu bio je financiran od strane organizatora.

Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2012. godinu, izrađeno je u zakonskom roku te sukladno članku 105. stavku 1. i 3. Zakona o proračunu, dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

Ustroj i financijsko poslovanje

Status Pravobranitelja za djecu

13

Krajem 2011. donesen je Zakon o pučkom pravobranitelju kojim su pravobranitelj za djecu i drugi specijalizirani pravobranitelji (u devetoj godini njegova postojanja) pripojeni pučkom pravobranitelju, unatoč snažnom protivljenju stručnjaka i javnosti, tadašnje opozicije, specijaliziranih pravobraniteljica i samog pučkog pravobranitelja.

Usprotivili smo se ovoj promjeni i u zadnjem izvješću, na ovom mjestu, rekli kako „ne želimo u tišini gledati kako se uređeni sustav zaštite dječjih prava, pokušava urušiti" te smo nastavili u javnosti, među stručnjacima i donositeljima odluka, argumentirati zašto je potrebno zadržati dosadašnji model nezavisnog, samostalnog i specijaliziranog pravobranitelja za djecu. Iskazivali smo i očekivanje da će se na vrijeme, prije podnošenja Zakona o pučkom pravobranitelju na ponovno glasanje, Zakon doraditi te da će se donijeti odluka o zadržavanju Pravobranitelja za djecu koji će moći nastaviti autonomno i samostalno, držeći se načela pravičnosti i morala, štititi, pratiti i promicati prava i interese djece, kako to čini od svoga osnutka 2003. godine.

Mnogi su, uz nas, bili začuđeni da Republika Hrvatska, bez uvjerljivih argumenata odustaje od specijalizirane institucije s interdisciplinarnim timom, koja u svoj rad aktivno uključuje i djecu.

Samim osnivanjem institucije Pravobranitelja za djecu te njezinim jačanjem kroz regionalizaciju (ovo je jedini ured koji je osnovao regionalne ispostave kao uvjet poštovanja Pariških pravila o nezavisnim institucijama za ljudska prava), kadrovsko osnaživanje te dodjelu i uređenje primjerenog prostora za rad, RH je pokazala opredjeljenje da zaštita prava djece bude u skladu s najvišim standardima. Takav model je od domaćih i međunarodnih stručnjaka i institucija ocijenjen djelotvornim, modernim, europskim, razvojnim i dobrim u hrvatskom društvenom i političkom kontekstu. Osporeni Zakon o pučkom pravobranitelju nije jamčio usmjerenost na zaštitu prava djece, koja bi njime bila smještena u glomazni sustav, koji istodobno ima zadaću štititi odrasle osobe, od kojih neke i ugrožavaju djecu.

Najgore je što će se time iznevjeriti djecu kod koje smo godinama gradili povjerenje, poticali ih i podržavali u izražavanju mišljenja te pozivali na aktivno sudjelovanje u odlukama koje ih se tiču, uz pomoć njihovog, dječjeg glasnogovornika.

Početkom 2012. obratili smo se predsjedniku Vlade i predsjedniku Sabora iskazujući našu duboku uvjerenost da objedinjeni sustav ne jamči usmjerenost na zaštitu prava djece te da postoji opasnost da u njemu djeca neće imati prioritet i da njihovi problemi neće biti prepoznati. Zbog toga valja razmotrili najbolji model za zaštitu dječjih prava u Hrvatskoj, u kojem će pravobraniteljica/pravobranitelj moći biti "kontrolor" tijela i institucija izvršne vlasti u odnosu na prava djece, a istovremeno i partner izvršnoj vlasti u razmatranju i unapređivanju dječjih prava.

U travnju 2012. Koordinacija udruga za djecu uputila je najvišim predstavnicima Vlade i Sabora Prijedlog za preispitivanje opravdanosti ukidanja specijaliziranog pravobranitelja za djecu, zaključujući ga s pitanjem i od-

govorom „...zašto mijenjati instituciju koja se pokazala učinkovitom u ostvarenju svoje zadaće, stekavši zavidan ugled i prepoznatljivost unutar i izvan Hrvatske? Nastavak rada i daljnju afirmaciju specijaliziranog pravobranitelja za djecu smatramo provjerenim i sigurnim putem ne samo unapređenja sveobuhvatne zaštite prava djece već i osiguravanja da će problematika djece biti vidljiva u cijeloj svojoj opsežnosti i tretirana na primjeren način". Prijedlog su supotpisali: 25 organizacija članica Koordinacije udruga za djecu, 10 drugih organizacija civilnog društva i 12 sveučilišnih profesora, stručnjaka, novinara, sudaca, odvjetnika.

Status Pravobranitelja za djecu

U međuvremenu je Ustavni sud RH postojeći Zakon o pučkom pravobranitelju proglasio neustavnim, donošenjem odluke 15. veljače 2012. kojom on ne može stupiti na snagu, budući da nije donesen većinom glasova svih zastupnika, kako to nalaže Ustav RH. Novi Zakon o pučkom pravobranitelju izglasan je 29. lipnja 2012., a njime je zadržana samostalnost Pravobranitelja za djecu kao i ostalih specijaliziranih pravobranitelja. Čini se da je prepoznato da snaga institucije ne leži u njezinoj veličini i broju, već u motiviranosti, inicijativnosti, angažiranosti, samokritičnosti i aktivnosti njezinih djelatnika te ostvarivanju njezine misije.

Drago nam je da je Hrvatska odlučila djecu tretirati kao važnu i veliku grupu stanovnika koja zaslužuje nepodijeljenu pažnju i specifične, učinkovite i održive odluke i odgovornost odraslih za zdravo odrastanje djece, prepoznavanje njihovih potreba, razvoj njihovih odgovornosti i ostvarivanje njihovih prava.

Zaključak

Izvješće za 2012. godinu pokriva brojna područja života djece u kojima se njihova prava krše ili se ne ostvaruju u dovoljnoj mjeri. Stari problemi i dalje postoje, a nažalost svake godine otvaraju se i novi. Unatoč višegodišnjem ukazivanju na ugroženost djece zbog konfliktnih obiteljskih odnosa i nedjelotvorne zaštite djece od nasilja, ove su teškoće i dalje najbrojnije u prijavama koje primamo.

Postojeća razina zaštite djece suočene s **prekidom bračne ili izvanbračne zajednice roditelja**, kojoj roditelji uskraćuju susrete i druženja s drugim roditeljem, i dalje nije zadovoljavajuća. Procjenjuje se da je oko 1500 djece godišnje uskraćeno za susrete i druženje s roditeljem s kojim ne žive. U takvim situacijama stručne intervencije i mehanizmi zaštite djece mogu dati pozitivne rezultate samo ako se provodi stručni rad s roditeljima koji uviđaju negativne posljedice vlastitog ponašanja na dijete, koji su motivirani mijenjati to ponašanje i koji su, uz stručnu pomoć, u stanju sagledati potrebe djeteta i razlikovati ih od vlastitih. Ako, pak, roditelji ne žele surađivati, ni međusobno, niti s CZSS-om, čini se da nema učinkovitih načina zaštite djeteta i njegovih prava. Reakcije nadležnih tijela na manipulativne postupke roditelja često su jako zakašnjele pa se djeca doista otuđuju od drugog roditelja, a tada se inzistiranje na provođenju zakašnjelih odluka, koje bi trebale biti u interesu djeteta, doživljava kao „nasilje" nad djetetom. S obzirom na broj djece koja su iz godine u godinu pogođena ovakvim ponašanjem roditelja, krajnje je vrijeme za pronalaženje učinkovitijih mehanizama postupanja nadležnih tijela.

Izostaje pravovremena, stručna i cjelovita **zaštita djece od nasilja i zanemarivanja**. Djeca su izložena nasilju u obitelji, u školi, domovima za djecu, sportskim klubovima, na ulici. Uza sve to nasilna ponašanja i ispadi odraslih dio su svakodnevice i u privatnom i u javnom prostoru. Tjelesno kažnjavanje djece i dalje je prisutno u društvu kao „metoda odgoja". Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama sve češće se isprepliće s nasiljem putem interneta i mobitela, a tema vršnjačkog nasilja zauzima i dalje velik medijski prostor, čime se pojačava dojam o problemu nasilja. Istovremeno odgojno-obrazovni djelatnici izražavaju nemoć i traže zaštitu od učenika koji se ponašaju nasilno te rješenje vide u pooštravanju pedagoških mjera. No, pojačana represija, bez prevencije i kontinuiranog rada s učenicima, ne rješava uzroke problema.

Unatoč boljoj zakonskoj uređenosti zaštita djece od seksualnog nasilja i nadalje je nedostatna. I dalje postoje „rupe u zakonu" koje omogućuju da počinitelji spolnih delikata rade neposredno s djecom i nakon što je utvrđena njihova krivnja. Zabrinjava nas nedostatak kapaciteta za pružanje pravovremene i kvalitetne podrške djetetu koje je doživjelo seksualno nasilje, a problematičan je i tretman djece žrtava seksualnog nasilja u pravosudnom postupku.

Ne možemo biti zadovoljni ni zaštitom prava **djece s problemima u ponašanju**. Preventivne aktivnosti nisu dovoljno povezane, organizirane, strukturirane ni evaluirane. Nedostaje međusektorska suradnja i zajedničko planiranje, a česta su i međusobna prebacivanja odgovornosti.

I pored zakonskih promjena usmjerenih na smanjenje **broja djece u institucijama** do stvarnog smanjenja nije došlo. Udomiteljska skrb nije dovoljno zastupljena, razvoj udomiteljstva provodi se presporo, a nema ni spe-

cijaliziranog udomiteljstva. Nedostatna je podrška biološkim obiteljima u stvaranju uvjeta za ponovni prihvat djece iz ustanova. Nedopustivo je djecu, za koju je sigurno da povratak u biološku obitelj nije u njihovom interesu, zadržavati u institucijama ili udomiteljskim obiteljima, umjesto da budu posvojena. Posebno zabrinjava to što u ustanovama borave i djeca koja ispunjavaju zakonske pretpostavke za posvojenje.

U području **zaštite tjelesnog i mentalnog zdravlja** djece i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka pojedinih profila te dotrajalosti i nedostatka dječjih odjela u zdravstvenim ustanovama. Sve češće roditelji putem humanitarnih akcija prikupljaju sredstva potrebna za liječenje djece. Postoji potreba kvalitetnijeg informiranja o mogućnostima ostvarivanja prava iz zdravstvenog osiguranja, posebno u pogledu mogućnosti i prava na naknadu troškova liječenja u inozemstvu. Roditeljima i djeci potrebno je pružiti podršku te se pobrinuti za zaštitu djetetove privatnosti i dostojanstva tijekom liječenja.

Uočavamo napore i aktivnosti usmjerene unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine, u što bi svakako trebali biti aktivnije uključeni roditelji, s obzirom na njihovu ulogu u formiranju prehrambenih navika djece.

Siromaštvo, uzrokovano gospodarskom krizom i općim stanjem u društvu obilježilo je i proteklu godinu. Sve ugroženiji životni standard, život u neprimjerenim stambenim uvjetima, teškoće zbog ovrha na sredstvima roditelja, neplaćanje uzdržavanja za djecu, ali i smanjivanje raznih olakšica i povlastica socijalne sigurnosti, snažno su se odrazili na život djece. Stoga je, radi njihove zaštite, nužno povećati socijalnu osjetljivost države u osiguranju i ostvarivanju mjera i programa namijenjenih socijalno ugroženima.

Razina **učinkovitosti pravosuđa** u postupcima u kojima se rješava o pravima djece nije zadovoljavajuća. Dugotrajnost sudskih postupaka, nepravovremeno donošenje mjera za zaštitu interesa djece te neučinkovitost u provođenju sudskih odluka, uzrokuju brojne probleme. Unatoč nekim pomacima, sustav zaštite djeteta kao žrtve i svjedoka i dalje pokazuje brojne nedostatke te je potrebno uložiti još mnogo truda kako bi svakom djetetu u takvim okolnostima bio zajamčen tretman prilagođen njegovoj dobi i potrebama. Nužna su ulaganja u tehničku, prostornu i kadrovsku opremljenost sudova, kao i promjene u organizaciji sudovanja, kako bi se povećala učinkovitost pravosuđa u pogledu zaštite djece u pravosudnom postupku. Iako je zaštita prava djece počinitelja kaznenih djela i prekršaja zakonski dobro uređena i usklađena s međunarodnim standardima, postoje teškoće u provođenju propisa u praksi.

Radi poboljšanja sadržaja odgoja i obrazovanja te prostornih i kadrovskih kapaciteta odgojno-obrazovnih ustanova, potrebne su jasne mjere i njihova neodgodiva provedba koju trebaju pratiti i odgovarajuća izdvajanja sredstava na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Izostanak odgovarajuće regulative, uz ponekad nedostatne kompetencije djelatnika škola, otežava pravovremenu i učinkovitu zaštitu djece. Neophodno je kontinuirano stručno osposobljavanje i usavršavanje odgajatelja, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u području ljudskih prava i prava djece, jačanje njihovih stručnih kompetencija te uspostava sustava vrednovanja rada i licencije za rad. Škole trebaju biti mjesta gdje će djeca dobiti sve informacije vezane uz očuvanje mentalnog, spolnog i fizičkog zdravlja, prevenciju nasilja i ovisnosti te razvoj zdravih stilova života.

Ostvarivanje obrazovnih prava i dalje predstavlja problem za djecu s teškoćama u razvoju (TUR) i njihove roditelje. Nužno je stvaranje uvjeta za prihvat djece s TUR u redoviti školski sustav uz osiguravanje primjerene podrške, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Položaj djece pripadnika nacionalnih manjina uvjetovan je ponašanjem odraslih, nažalost često i njihovim nerazumijevanjem i nedostatkom tolerancije za potrebe ove djece. Stoga i ove godine naglašavamo da je nužno više pažnje usmjeriti prema većinskom stanovništvu, i poduzimati aktivnosti u cilju eliminacije predrasuda, kao i razvijanja ljudskih prava te prihvaćanja i poštovanja različitosti.

Stradanja djece na igralištima i u igraonicama ukazuju na neprikladne prostore za dječju igru, neodržavanost i neispravnost sprava za igru i nepostojanje nadzora. Obveza je jedinica lokalne samouprave održavati i nadzirati igrališta, a država je dužna poduzeti mjere za donošenje zakona kojim bi se osiguralo pravo djeteta na sigurnu igru i odrastanje u sigurnim uvjetima.

Sigurnost u **prometu i organiziranom prijevozu djece** nije dostatna te zahtijeva pojačani nadzor nad primjenom propisa, unapređivanje cestovne infrastrukture i dodatne napore svih odraslih u zaštiti djece.
Nedovoljno i nepravovremeno ulaganje u infrastrukturu i modernizaciju postrojenja koja **onečišćuju okoliš** dovode do sve većeg ugrožavanja zdravlja djece u pojedinim područjima, stoga je zaštita okoliša i dalje važna i hitna zadaća države, ali i lokalne zajednice.

Potrebno je uložiti dodatne napore usmjerene potpunom ostvarenju **prava djece na sudjelovanje u donošenju odluka** koje ih se tiču. Uz edukaciju i senzibilizaciju odraslih koji djeci moraju omogućiti sudjelovanje, važno je informirati i osnažiti djecu i mlade za aktivnu participaciju u društvu i pridavati dužnu pažnju njihovim mišljenjima. Posebno ističemo pozitivna vlastita iskustva suradnje s članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu.

Još uvijek nedostaju odgovarajući pravni propisi koji bi jamčili bolju zaštitu djece i uvažavanje njihovih potreba i interesa u području **slobodnog vremena**, u kojem se sve više potiče konzumerizam u djece te ih se iskorištava i u marketinške svrhe. Povrede prava koja doživljavaju djeca koja se bave **sportom** zahtijevaju povećani angažman institucija, udruga i pojedinaca u postizanju sigurnosti, dostupnosti i kvalitete sportskih sadržaja za djecu.

Iako je cijelo društvo postalo osjetljivije na kršenja prava djece u **medijima**, propisi koji štite djecu ne primjenjuju se pa sankcije za to uglavnom izostaju. No dijete moramo gledati i kao nositelja prava na pristup informacijama i korisnika medija te mu, osim zaštite, moramo osigurati i razvoj medijske pismenosti.

Ovo je sažeti popis problema u životu djece u našoj državi, s kojima smo se u svom radu susreli. Na nama kao odgovornom društvu u cijelosti je da uočene probleme osvijestimo, nepravilnosti uklonimo, probleme rješavamo, da kontinuirano smanjujemo broj kršenja dječjih prava, a dječje sudjelovanje u društvu učinimo što vidljivijim.

Legenda

15

Kratica	Puni naziv
ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder (Poremećaj pažnje s hiperaktivnošću)
ASOO	Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
AZOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
AZOP	Agencija za zaštitu osobnih podataka
CAP	Child Assault Prevention
CESI	Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje
CISK	Centar za informiranje o sektama i kultovima
CMS	Centar za mirovne studije
CRONSEE	Children's Rights Ombudspersons network in South and Eastern Europe
CZSS	Centar za socijalnu skrb
CZOO	Centar za odgoj i obrazovanje
DI	Državni inspektorat
DV	Dječji vrtić
DPS	Državni pedagoški standard
EJTN	European Judicial Traning Network
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
ERF	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
ENYA	European Network of Young Advisors of Ombudspersons for Children
EUROCHIPS	European Committee for Children of Imprisoned Parents
FECRIS	Europsko federacija centara za istraživanje i informiranje o destruktivnim sektama
FINA	Financijska agencija
HAK	Hrvatski autoklub
HAKOM	Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije
HEP	Hrvatska elektroprivreda
HFS	Hrvatski filmski savez
HHO	Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava
HKO	Hrvatski kvalifikacijski okvir
HLD	Hrvatsko logopedsko društvo
HLK	Hrvatska liječnička komora
HND	Hrvatsko novinarsko društvo
HOK	Hrvatska odvjetnička komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HOO	Hrvatski olimpijski odbor
HRT	Hrvatska radiotelevizija
HURA	Hrvatsko udruženje društava za tržišno komuniciranje
HURDOS	Hrvatska udruga za ranu dijagnostiku oštećenja sluha
HVM	Hrvatsko vijeće za medije
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

Kratica	Puni naziv
KBC	Klinički bolnički centar
KUD	Kulturno umjetničko društvo
KZ	Kazneni zakon
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender
MF	Ministarstvo financija
MMS	Mreža mladih savjetnika
MP	Ministarstvo pravosuđa
MPPI	Ministarstvo pomorstva, prometa i infrakstrukture
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
MRMS	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
MU	Ministarstvo uprave
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MVEP	Ministarstvo vanjskih i europskih poslova
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MZ	Ministarstvo zdravlja
MZOS	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
MZSS	Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
NVČ	Novinarsko vijeće časti
OC	Obiteljski centar
ODO	Općinsko državno odvjetništvo
OŠ	Osnovna škola
PDV	Porez na dodanu vrijednost
PTV	Prvostupanjsko tijelo vještačenja
PUP	Problemi u ponašanju
PU	Policijska uprava
RH	Republika Hrvatska
SŠ	Srednja škola
TUR	Teškoće u razvoju
UHPA	Udruga hrvatskih putničkih agencija
UN	Ujedinjeni narodi
UNDP	United Nations Development Programme
UNHCR	Agencija Ujedinjenih naroda za izbjeglice
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
UZOR	Udruga za zaštitu obitelji Rijeka
VEM	Vijeće za elektroničke medije
ZDD	Zakon za doplatku za djecu
ZRRP	Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije
ZSM	Zakon o sudovima za mladež
ZSS	Zakon o socijalnoj skrbi

REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU

DPR-400-06/13-005

PRILOG 1a

IZJAVA O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI*

ZA PRORAČUNSKU GODINU 2012.

Ja, **Mila Jelavić**, čelnica Pravobranitelja za djecu RH, na temelju popunjenog Upitnika o fiskalnoj odgovornosti iz područja planiranja, izvršavanja, javne nabave, računovodstva i izvještavanja, raspoloživih informacija, rezultata rada unutarnje i vanjske revizije te vlastite procjene, potvrđujem:

- zakonito, namjensko i svrhovito korištenje sredstava,
- učinkovito i djelotvorno funkcioniranje sustava financijskog upravljanja i kontrola u okviru proračunom odnosno financijskim planom utvrđenih sredstava.

Zagreb, 29. ožujka 2013.

Mila Jelavić, dipl. iur, pravobraniteljica za djecu

* Obrazac Izjave o fiskalnoj odgovornosti, koja se daje ako nisu uočene slabosti i nepravilnosti.

Obveznik PRAVOBRANITELJ ZA DJECU

PRILOG 2

UPITNIK O FISKALNOJ ODGOVORNOSTI ZA PRORAČUNSKU GODINU 2012.

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Obrazloženje (za odgovore NE)	Referenca[1]
		N/P	DA	NE		
PLANIRANJE PRORAČUNA/FINANCIJSKOG PLANA						
1.	Strateški plan je sastavljen i objavljen na web stranicama (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X			link na web stranicu
2.	Programi iz financijskog plana povezani su s ciljevima iz strateškog plana (odgovaraju ministarstva i druga tijela državne uprave na razini razdjela organizacijske klasifikacije)		X			vezne tablice
3.	Upravno tijelo nadležno za financije jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave je nakon primitka uputa za izradu proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave Ministarstva financija izradilo upute za izradu proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave s limitima i dostavilo ih proračunskim i izvanproračunskim korisnicima jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske i izvanproračunske korisnike)	X				preslika odredbe referentne dopise i upute

[1] Stupac Referenca ne popunjava se već su u njemu dane upute koja je vrsta dokaza podloga za davanje odgovora na pitanje.

4.	Ministarstvo je nakon primitka uputa za izradu prijedloga državnog proračuna od Ministarstva financija izradilo i dostavilo upute s limitima proračunskim korisnicima iz svoje nadležnosti (odgovaraju ministarstva koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)	X				preslika odnosno referenca dopise i upute
5.	Financijski plan proračunskog korisnika državnog proračuna sadrži prihode i primitke iskazane po vrstama, rashode i izdatke predviđene za trogodišnje razdoblje, razvrstane prema proračunskim klasifikacijama i obrazloženje prijedloga financijskog plana		X			preslika odnosno referenca financijskog plana usvojenog do 31. prosinca
6.	Financijski plan proračunskog korisnika jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sadrži prihode i primitke iskazane po vrstama, rashode i izdatke predviđene za trogodišnje razdoblje, razvrstane prema proračunskim klasifikacijama, obrazloženje prijedloga financijskog plana i plan razvojnih programa	X				preslika odnosno referenca financijskog plana usvojenog do 31. prosinca

7.	Obrazloženje financijskog plana proračunskog korisnika državnog proračuna i proračunskog korisnika jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sadrži sažetak djelokruga rada proračunskog korisnika, obrazložene programe, zakonske i druge podloge na kojima se zasnivaju programi, usklađene ciljeve, strategiju i programe s dokumentima dugoročnog razvoja, ishodište i pokazatelje na kojima se zasnivaju izračuni i ocjene potrebnih sredstava za provođenje programa, izvještaj o postignutim ciljevima i rezultatima programa temeljenim na pokazateljima uspješnosti iz nadležnosti proračunskog korisnika u prethodnoj godini te ostala obrazloženja i dokumentaciju.		X			preslika odnosno referenca obrazloženja financijskog plana usvojenog do 31. prosinca
8.	Financijski plan izvanproračunskog korisnika državnog proračuna i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sadrži prihode i primitke iskazane po vrstama, rashode i izdatke predviđene za trogodišnje razdoblje, razvrstane prema proračunskim klasifikacijama i obrazloženje prijedloga financijskog plana	X				preslika odnosno referenca financijskog plana usvojenog do 31. prosinca
9.	Usklađeni prijedlog financijskog plana ministarstva sastavljen je temeljem prikupljenih i objedinjenih prijedloga financijskih planova proračunskih korisnika (odgovarajuću ministarstva koja u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)	X				provesti analizu na način da se zbroje prihodi i rashodi iz financijskih planova proračunskih korisnika te prihodi i rashodi iz financijskog plana nadležnog ministarstva bez proračunskih korisnika te usporedbe s podacima u usklađenom financijskom planu
10.	Uz opći i posebni dio proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave izrađen je i plan razvojnih programa	X				preslika odnosno referenca plana razvojnih programa

11.	Čelnik jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave uputio je prijedlog proračuna i projekcija predstavničkom tijelu na donošenje u zakonom predviđenom roku	X				preslike odnosne reference dopisa čelnika ili drugi dokaz da je prijedlog proračuna i projekcija predan predstavničkom tijelu
12.	Doneseni proračun objavljen je u službenom glasilu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave	X				broj i naziv službenog glasila i datum objave
13.	Uz proračun jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave odnosno financijski plan proračunskog i izvanproračunskog korisnika za iduću proračunsku godinu donijele su se i projekcije za sljedeće dvije proračunske godine	X				broj i naziv službenog glasila i datum objave za proračune preslike odnosno reference financijskog plana usvojenog do 31. prosinca za proračunske i izvanproračunske korisnike
14.	Proračun te izmjene i dopune i odluka o izvršavanju dostavljeni su Ministarstvu financija i Državnom uredu za reviziju u roku od 15 dana od dana njihova stupanja na snagu	X				preslika odnosne reference dopisa
15.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave se zaduživala/ davala suglasnost za zaduživanje/jamstvo sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave	X				preslike odnosne reference dobivenih i danih suglasnosti

Napomena:
Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac.
Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P.
Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom.

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Obrazloženje (za odgovore NE i DJELOMIČNO)	Referenca
		N/P	DA	NE	DJELOMIČNO		
IZVRŠAVANJE PRORAČUNA/FINACIJSKOG PLANA							
16.	Procedura stvaranja ugovornih obveza jasno je definirana i dostupna svim ustrojstvenim jedinicama/upravnim odjelima		X				preslika odnosno referenca pisane procedure
17.	Obveze po ugovorima koji zahtijevaju plaćanje iz proračuna u sljedećim godinama preuzimale su se isključivo uz suglasnost Vlade Republike Hrvatske odnosno općinskog načelnika/gradonačelnika odnosno župana, a na prijedlog ministra financija odnosno pročelnika upravnog tijela nadležnog za financije (odgovaraju proračunski korisnici državnog proračuna i proračunski korisnici proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X					preslika odnosno referenca dobivenih suglasnosti na uzorku od najviše 20
18.	Obveze po investicijskim projektima preuzimaju se isključivo ako su predviđene u proračunu i projekcijama, financijskom planu i po provedenom stručnom vrednovanju i ocjeni opravdanosti te učinkovitosti investicijskog projekta	X					na uzorku od najviše 10 investicijskih projekata dokazati povezanost s proračunom i projekcijama, odnosno s financijskim planom i priložiti preslike odnosno reference provedenih vrednovanja
19.	Preraspodjele su izvršene u skladu s odlukom o izvršavanju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X					preslike odnosno referenca preraspodjela i odluka

20.	Poduzete su sve potrebne mjere za potpunu naplatu prihoda i primitaka iz nadležnosti i uplatu u proračun	X					na uzorku od 10% evidencije nenaplaćenih potraživanja sa stanjem 31. prosinca dokaz o poduzetim radnjama za naplatu (preslike odnosno reference odgovarajućih dopisa, opomena) s rokom 100
21.	Svi namjenski prihodi i primici te vlastiti prihodi proračunskih korisnika uplaćivali su se u nadležni proračun jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave osim onih koji su izuzeti od obveze uplate temeljem odluke o izvršavanju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u svojoj nadležnosti imaju proračunske korisnike)	X					dokaz o uplati namjenskih prihoda i primitaka te vlastitih prihoda u nadležni proračun i preslika odnosno referenca odluke
22.	Ministarstvo odnosno jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave pratila je korištenje namjenskih prihoda i primitaka te vlastitih prihoda koje ostvaruju proračunski korisnici iz svoje nadležnosti koji su izuzeti od uplate u proračun	X					dokaz o načinu praćenja
23.	Sredstva su utrošena u skladu s proračunom odnosno financijskim planom		X				izvještaj o izvršenju proračuna za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave iz kojeg se vidi da je utrošeno više sredstava od odobrenih proračunom (osim za namjenske prihode i primitke definirane člankom 45. Zakona o proračunu) usporedba izvršenja financijskog plana s kojeg se

							vidi da nije isplaćeno više sredstava od odobrenih financijskim planom (osim za namjenske prihode i primitke definirane člankom 42. Zakona o proračunu) za proračunske i izvenproračunske korisnike
24.	Isplata sredstava temeljila se na vjerodostojnoj dokumentaciji		X				nasumično odabrano najmanje pet isplata po svakoj od vrsta rashoda na razini definiranoj u Tablici. Postupak iz pitanje 24. opisan u dodatku 1 Uputstva
25.	Pratilo se i kontroliralo namjensko isplaćivanje donacija, pomoći, subvencija do krajnjeg korisnika te korištenje istih						uzorak od 5 % ukupnog broja svih transfera i minimalno 5 % ukupne vrijednosti svih transfera
25.1.	Dostupne su preslike odnosno reference odnosno referenca ugovora koje su podloga za isplate	X					preslike odnosno reference ugovora
25.2.	Obavljene su provjere na licu mjesta kod krajnjih korisnika na uzorku za pojedinačne isplate iznad 20.000,00 kn	X					preslika odnosno referenca zapisnika izvršene kontrole
25.3.	Postoji izvješće od krajnjeg korisnika o utrošku sredstava/realizacji projekta za pojedinačne isplate iznad 10.000,00 kn	X					preslika odnosno referenca izvješća
26.	Prilikom isporuke opreme/izvođenja radova obavljene su sve potrebne provjere						provjera na uzorku 5% ukupnog broja svih ugovora dugotrajne nefinancijske imovine i minimalno 5% ukupne vrijednosti svih ugovora dugotrajne nefinancijske imovine

26.1.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni na način utvrđen ugovorom		X				priložiti odgovarajući dokaz
26.2.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni u skladu sa vremenskim rokovima iz ugovora		X				priložiti odgovarajući dokaz
26.3.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni u skladu sa zahtjevima količine i kvalitete iz ugovora		X				priložiti odgovarajući dokaz
26.4.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni na lokacijama koje su navedene u ugovoru		X				priložiti odgovarajući dokaz
26.5.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni prema opisu iz ugovora		X				priložiti odgovarajući dokaz
26.6.	Oprema je isporučena/Radovi su izvedeni sukladno nacrtima, analizama, modelima, uzorcima iz ugovora		X				priložiti odgovarajući dokaz
26.7.	Oprema je instalirana i u upotrebi		X				priložiti odgovarajući dokaz
27.	Propisana je procedura zaprimanja računa, njihove provjere u odgovarajućim ustrojstvenim jedinicama/upravnim odjelima i pravovremenog plaćanja		X				preslika primjene referentne pisane procedure
28.	Svi ugovori se čuvaju i arhiviraju sukladno propisima o čuvanju arhivske građe		X				preslika odabrane referentne ovitka predmeta ne uzorku od 5% svih ugovora, a najviše 100

Napomena:
Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac.
Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P.
Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom.
U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovore.

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Obrazloženje (za odgovore NE i DJELOMIČNO)	Referenca
		N/P	DA	NE	DJELOMIČNO		
JAVNA NABAVA							dokazati na uzorku od 5% ugovora/objava/ provedenih postupaka javne nabave
29.	U zaključenim ugovorima o nabavama velike vrijednosti ugovoreni su instrumenti za osiguranje urednog ispunjenja ugovornih obveza ili odredbe o ugovornoj kazni	X					preslike odnosne reference ugovora, navesti članak u kojem stoje odredbe o instrumentima urednog ispunjenja ugovornih obveza ili odredbe o ugovornoj kazni
30.	Ugovori o javnoj nabavi zaključeni su u skladu s uvjetima određenim u dokumentaciji za nadmetanje i odabranom ponudom	X					preslike odnosne reference dokumentacije o provedenim postupcima i preslike odnosne reference ugovora
31.	Za sve predmete javne nabave čija je procijenjena vrijednost veća od 70.000,00 kn provedeni su postupci javne nabave sukladno odredbama Zakona o javnoj nabavi	X					oznake i datum objave
32.	Za provedene postupke javne nabave u Elektroničkom oglasniku javne nabave objavljene su odgovarajuće objave sukladno Zakonu o javnoj nabavi	X					oznake i datum objave
33.	Na internetskim stranicama (ili u službenim glasilu ili na oglasnoj ploči ili na drugi način) je dostupan popis gospodarskih subjekata s kojima je obveznik odnosno predstavnik naručitelja ili s njime povezane osobe u sukobu interesa u smislu propisa o javnoj nabavi		X				adresa internetske stranice ili broj i naziv službenog glasila ili druga oznaka mjesta gdje je popis objavljen

34.	Donesen je plan nabave u skladu s propisima o javnoj nabavi		X				adresa internetskih stranicama gdje je objavljen plan nabave
35.	U pripremi i provedbi postupaka javne nabave najmanje jedan ovlašteni predstavnik imao je važeći certifikat u području javne nabave u skladu s propisima o javnoj nabavi.	X					preslika odnosno referenca naputka i internih odluka o imenovanju ovlaštenih predstavnika naručitelja
36.	U pripremi tehničke specifikacije sudjelovale su osobe različite od ovlaštenih predstavnika naručitelja koje ocjenjuju ponude	X					imena osoba koje su sudjelovale u pripremi tehničke dokumentacije i preslika odnosno referenca internih odluka o imenovanju ovlaštenih predstavnika naručitelja
37.	Ovlašteni predstavnici naručitelja koji daju prijedlog za odluku o odabiru bile su različite od osoba koje prate provedbu ugovora	X					preslika odnosno referenca internih odluka o imenovanju ovlaštenih predstavnika naručitelja i imena osoba koje prate provedbu ugovora
38.	Naručitelj vodi registar ugovora o javnoj nabavi i okvirnih sporazuma koji sadrži podatke u skladu s propisima o javnoj nabavi		X				adresa internetskih stranicama gdje je objavljen registar ugovora o javnoj nabavi i okvirnih sporazuma
39.	Sva dokumentacija o svakom postupku javne nabave čuva se najmanje četiri godine od završetka postupka javne nabave		X				preslika odnosno referenca ovlaša predmeta
40.	Ugovori o nabavi javnih usluga iz Dodatka II. B sklopljeni su na temelju odredaba Zakona o javnoj nabavi	X					preslika odnosno referenca dokumentacija o nabavi sklopljenih ugovora

41.	Do 31. ožujka tijelu nadležnom za sustav javne nabave dostavljeno je izvješće o javnoj nabavi za prethodnu godinu koje sadrži podatke sukladno Zakonu o javnoj nabavi		X		[redacted]		preslika potpisanog dostavnog izvješća

Napomena:

Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac.

Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P.

Ako se u godini za koju se daje Izjava o fiskalnoj odgovornosti nisu provodili postupci javne nabave, na sva pitanja iz ovog područja odgovara se „NIJE PRIMJENJIVO – N/P". Ako je provođenje postupaka javne nabave objedinjeno na razini osnivača, obveznik odgovara „NIJE PRIMJENJIVO – N/P".

Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom.

Redni broj	Pitanje	Odgovor				Obrazloženje (za odgovore NE i DJELOMIČNO)	Referenca
		N/P	DA	NE	DJELOMIČNO		
RAČUNOVODSTVO							
42.	Rashodi su evidentirani u glavnoj knjizi na temelju nastanka poslovnog događaja (obveze) i u izvještajnom razdoblju na koje se odnose neovisno o plaćanju		X				
43.	Narudžbenice su valjano ispunjene na način da se vidi tko je nabavu inicirao, tko je nabavu odobrio, koja vrsta roba/usluga/ radova se nabavlja uz detaljnu specifikaciju jedinica mjere, količina, jediničnih cijena te ukupnih cijena		X				
44.	U potpisanim ugovorima s dobavljačima/pružateljima usluga/izvršiteljima radova detaljno je utvrđena vrsta robe/usluga/radova koji se nabavljaju		X				
45.	Iz primke, otpremnice i drugog odgovarajućeg dokumenta potpisanog od skladištara ili druge osobe zadužene za zaprimanje robe i dobavljača vidljivo je da je prilikom preuzimanja robe utvrđena količina, stanje i kvaliteta zaprimljene robe		X				
46.	Postoji izvještaj o obavljenoj usluzi odnosno druga vrsta pisanog odobrenja ili dokumentacije kojom se potvrđuje izvršenje usluge		X				

47.	O izvedenim radovima, sukladno definiranoj proceduri odobrenja radova, postoji privremena odnosno konačna obračunska situacija, koju odobrava osoba odnosno tijelo koje nadzire i odobrava radove		X				
48.	Na zaprimljenim računima navedeni su svi elementi računa u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima		X				
49.	Zaprimljeni računi sadrže referencu na broj narudžbenice/ugovora temeljem kojeg su roba/usluge/radovi isporučeni		X				
50.	Računi sadrže detaljnu specifikaciju roba/usluga/radova koje odgovaraju opisu i specifikaciji roba/usluga/radova definiranih narudžbenicom odnosno ugovorom		X				
51.	Za svaki račun obavljena je matematička kontrola ispravnosti iznosa koji je zaračunan što je naznačeno na računu		X				
52.	Provjereno je postojanje potpisa, žiga ili druge oznake kojom se može potvrditi da je račun odobren za plaćanje		X				
53.	Provjerom suštine računa i dokumentacije obavljenih usluga, radova odnosno nabave robe računi se u glavnoj knjizi ' evidentiraju po proračunskim klasifikacijama		X				
54.	Prihodi su evidentirani u glavnoj knjizi u trenutku u kojem su postali raspoloživi i mjerljivi	X					

55.	Za primljene i dane donacije nefinancijske imovine u glavnoj knjizi evidentirani su prihodi i rashodi prema procijenjenoj vrijednosti imovine, a međusobni prijenos nefinancijske imovine proračuna i proračunskih korisnika evidentiran je preko promjena u obujmu imovine	X					
56.	Povjerenstva za popis osnovao je čelnik proračuna/proračunskog korisnika. Odredio je datum obavljanja popisa, rokove obavljanja popisa i dostavljanje izvještaja s priloženim popisnim listama		X				
57.	Povjerenstvo za popis obavilo je popis cjelokupne imovine i obveza, sastavilo izvještaj temeljem popisnih lista i predalo ga je čelniku		X				
58.	Poslovne knjige i računovodstvene isprave čuvaju se sukladno rokovima utvrđenima Pravilnikom o proračunskom računovodstvu i računskom planu		X				
59.	Uspostavljene računovodstvene evidencije omogućile su praćenje korištenja sredstva po izvorima financiranja i programima (projektima/aktivnostima)		X				
60.	Uspostavljena je evidencija svih ugovora		X				
61.	Vodi se analitička evidencija dugotrajne, nefinancijske imovine i usklađena je s glavnom knjigom		X				

Napomena:
Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac.
Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P.
Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom.U ćelije označene sivom bojom nije dozvoljeno upisivati odgovore.

Redni broj	Pitanje	Odgovor			Obrazloženje (za odgovore NE)	Referenca
		N/P	DA	NE		
IZVJEŠTAVANJE						
62.	Kod predaje financijskih izvještaja poštivali su se rokovi i način predaje utvrđeni Pravilnikom o financijskom izvještavanju u proračunskom računovodstvu (odgovaraju obvezni prilozi poslani uredu računovodstvu)		X			preslika odnosno referenca na stranici financijskih izvještaja
63.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave izvještavala je Ministarstvo financija o zaduženjima/danim suglasnostima za zaduženja/jamstva sukladno odredbama Zakona o proračunu i Pravilnika o postupku zaduživanja te davanja jamstava i suglasnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X				preslika odnosno referenca dopisa
64.	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (korisnik pomoći izravnanja) dostavila je izvještaj o utrošenim sredstvima resornom ministarstvu ili nadležnom tijelu državne uprave na propisan način i u rokovima utvrđenima Uredbom o načinu izračuna iznosa pomoći izravnanja za decentralizirane funkcije jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i odlukama o kriterijima i mjerilima za osiguranje minimalnog financijskog standarda javnih potreba u djelatnostima osnovnog i srednjeg školstva, socijalne skrbi, zdravstva i vatrogastva (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave - nositelji decentraliziranih funkcija)	X				preslika odnosno referenca dopisa

65.	Kod predaje polugodišnjeg i godišnjeg izvještaja o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave poštivali su se rokovi i odredbe o sadržaju izvještaja utvrđene Zakonom o proračunu (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X				preslika odnosno referenca dopisa odnosno drugi dokaz da je polugodišnji i godišnji izvještaj predan predstavničkom tijelu, te naziv službenog glasila i datum objave izvještaja
66.	Godišnji izvještaj o izvršenju proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dostavljen je Ministarstvu financija i Državnom uredu za reviziju u roku od 15 dana nakon što ga je donijelo predstavničko tijelo (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X				preslika odnosno referenca dopisa
67.	Općinski načelnik/gradonačelnik odnosno župan o preraspodjelama izvijestio je predstavničko tijelo u roku utvrđenom u odluci o izvršavanju proračuna (odgovaraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave)	X				preslika odnosno referenca dopisa

Napomena:
Sva pitanja u Upitniku moraju biti odgovorena upisivanjem oznake "X" u odgovarajući stupac.
Ako pitanje nije primjenjivo na obveznika oznaka "X" stavlja se u stupac N/P.
Ako se u različitim pitanjima traži isti dokaz, potrebno ga je priložiti samo jednom.

DPR-400-06/13-005
Zagreb, 29. ožujka 2013.

Pravobraniteljica za djecu

Mila Jelavić, dipl. iur.

REPUBLIKA HRVATSKA - PRAVOBRANITELJ ZA DJECU - ZAGREB